

**Libri politicoꝝ Aristote
lis cum cōmēto multū utilē
et cōpendioso magistri Jo:
hannis verforis. tractantes de ciuitatum et rerum illa
lar. necessitatem respicientium salutifera gubernatione
pro ciuium conuictu pacifico.**

Handwritten text in a historical script, possibly Latin or a related language, appearing as a faint stamp or seal on aged paper. The text is arranged in several lines and is difficult to decipher due to fading and the texture of the paper.

Quoniam omnem ciuitatem videmus comunitate quamdam existentem. et omnem comunitatem boni alicuius gratia institutam. Eius enim

(quod videtur boni gratia) omnia operantur omnes. Manifestum quod omnes quidem bonum aliquid coniecturant. Maxime autem principalissimi omnium. maxime principalis. et omnes alias circumplectens. Nec autem sunt que vocantur ciuitas et comunicatio politica:

Queritur primo utrum intentio politice sit de summo hominis bono.

Arguitur primo quod non. quia summum hominis bonum est felicitas ipsa. de qua non tractatur in politica. sed in ethica libro primo et decimo. Secundo sic summum hominis bonum videtur consistere in speculatione nobilissimi obiecti. ut dicitur decimo ethicoꝝ. hoc autem ad istam scientiam non spectat. cum sit practica. ergo etc. Tertio sic. politica non est scientia communissima. sed specialis respectu ethice. ut videtur. cum ethica considerat de perfectione hominis in vniuersali. politica vero finem quod stat in ciuitate. ergo etc.

In oppositum est philosophus primo politicoꝝ. In hac questione erunt duo puncta. In primo videbitur de partibus moralis philosophie. et de comparatione earum ad inuicem. per quod respondetur ad questionem. In secundo videbunt alia qua communia circa principia librorum occurrentia. Pro primo expositione

Sciendum primo.

Plato philosophiam diuisit in tres partes. scilicet in rationalem. et moralem. que quidem diuisio manifestari potest ex comparatione scibilium ad rationem nostram. Omne enim scibile circa quod versatur philosophia. aut est a nobis operabile. aut non. Si non est operabile a nobis sic circa tale versatur naturalis philosophia. que secundum Platone dicitur omnis illa scientia que est de rebus extra animam a nobis non operabilibus. sicut omnes scientie mathematicales. physicales. et etiam metaphysicales. Alio modo scibile potest comparari ad intellectum nostrum ut operabile a nobis. Et hoc multipliciter. quia illud operabile a nobis si sit infra strates et limites intellectus practici. tunc ratio ordinat conceptus suos ad inuicem et signa perceptum. que sunt voces significantiue. et de his est rationalis. Alius autem est ordo scibilis ad scientiam quem ratio considerando facit in operabilibus voluntatis. et de his est moralis philosophia que versatur circa actus humanos quod propter hoc humani dicuntur. quia procedunt a deliberationibus rationis. Omnes autem artes mechanice versantur circa ea que operantur a nobis in rebus exterioribus.

Sciendum secundo. quod homo naturaliter est animal civile et politicum. vixit indigens ad suam vitam multis

que sibi solus preparare non potest. Ideo conueniens est quod homo naturaliter sit pars alicuius multitudinis per quam prestatur sibi auxilium ad vere viuendum. Indiget autem homo tali auxilio propter duo. Primo ad ea que sunt necessaria vite. sine quibus hec vita duci non potest. et ad hoc auxilium homo domestica multitudine cuius est pars. nam quilibet homo a parentibus habet generationem et nutrimentum. Similiter autem singule familie auxiliantur sibi inuicem ad vite humane habenda necessaria. Sed propter alium etiam indiget homo alterius auxilio. scilicet propter vite sufficientiam perfectam. ut homo non solum viuat. sed etiam bene viuat habens omnia que sufficiunt ad vitam. tam ex parte eorum que corpori subserviunt. sicut sunt multa artificialia. quam ex parte virtutum anime. sicut sunt publice leges et homini.

Sciendum tertio quod civilis multitudo siue etiam domestica est quoddam totum habens solius ordinis unitatem. Ideo pars huius totius potest habere operationem distinctam ab operatione totius et e contra. Et inde est quod moralis philosophia in tres partes diuiditur. Prima autem pars hominem instruit finem. docet enim nos quomodo viuamus honeste. ita ut unusquisque recte se habeat ad debitum finem. et illa dicitur moralis quam ethicam vocamus. Secunda vero pars considerat operationes multitudinis domestiche. que vocatur economica. et hec pars instruit hominem in quantum ipse est pars aliqua domestiche comunitatis quia supposito ex libris ethicoꝝ quod homines de domo viuunt finem mores et virtutes ut tendant ad humanam felicitatem adipiscendam. tamen modus viuendi multas exigit differentias speciales quo ad diuersas partes domus.

Tercia autem pars considerat operationes multitudinis civilis. que vocatur politica. de quibus est ad presens dicendum. Nec enim politica instruit hominem in quantum est pars ciuitatis. sicut enim in diuersis domibus operationes diuerse sunt. aut etiam partibus diuersis eiusdem domus. ut habetur in primo capitulo huius primi politicoꝝ. Ita in diuersis politijs et in diuersis partibus politicis aliter et aliter operandum est et viuendum.

Si quis autem quereretur de rethorica et poetria an sint partes moralis philosophie. Et sic. videtur quod diuisio predicta est insufficientis. Videtur esse dicendum quod moralis philosophia habet duas partes. Vnam principalem. et aliam adinstrumentsalem. Prima ergo et principalis (que docet bene viuere) traditur in libris ethicoꝝ. economicoꝝ et politicoꝝ.

Secunda vero se habet ad modum logice que tradit modum docendi in scientijs speculative. Nam poetria et rethorica quodammodo docent modum docendi vitam moralem. et vtraque dici potest logica moralis. sicut Aristoteles primo rethorice dicit. quod rethorica est logica assecutiua.

Conclusio prima.

Propria intentio politice est de summo et optimo hominis bono quod potest in hac vita haberi. Patet quod optimus finis pertinet ad principalissimam scientiam et maxime architectonicam. sed civilis scientia est huiusmodi. ergo ad ipsam spectat considerare vltimum hominis finem. Dicitur patet per Aristotelem primo ethico

rum dicentem. q̄ illa ars que est de fine est principalissi-
ma respectu illarum que sunt de medijs. **¶** Minorē etiā
probat p̄bus ibidem de duobus que pertinent ad scien-
tiam et artē architectonicā. Quorū vnum est q̄ ip̄a p̄e-
cipit scientiē vel arti que est sub ip̄a q̄d debet operari si-
cut militaris p̄cipit equestri et frenefaciē. Aliud est
q̄ architectonica vtitur alijs ad finem suum. Politica
autem p̄cipit om̄i scientiē. sed differenter in speculatis
uis et practicis. quia p̄actice scientiē p̄cipit nec ū quā-
tum ad exercitiū actus. sed etiā quantum ad deter-
minatōnem actus. sicut politicus p̄cipit q̄ fiant in ci-
uitate gladij. et q̄ fiant sic vel sic. Speculatiue vero nō
p̄cipit nisi quantum ad exercitiū. sicut politicus be-
ne p̄cipit q̄ aliquis studeat astrologiam vel musicam
et alijs aliam scientiam. quod congruit ciuitati. sed non
p̄cipit geometriē q̄ de triangulo concludat hoc vel illud.
quia illud nō subiacet voluntati. **¶** Alie autem p̄prie-
tates scientiē arithmetice (que sc̄z est vti scientijs inferi-
oribus) pertinent ad politicam respectu p̄acticaz. **¶** **¶**
Unde dicit p̄bus primo ethicorum. q̄ preciosissime. id ē no-
bilissime virtutum. id est artium optimarum sunt sub
politica. sicut economica et rethorica. quibus om̄ibz vti-
tur politica ad suum finem. sc̄z ad bonum cōmune ciui-
tatis. **¶** Ex quo parz ordo huius scientiē ad alias partes
moralis philosophiē. Nam sicut homo prius p̄siderat
tur in se perfectibilis s̄m virtutes. et operatōnes fami-
liares q̄ s̄m q̄ est pars ciuitatis. Sed aliquis quere-
re possit quis est ille finis vltimus hominis circa quē ē
politica. **¶** Dicendū q̄ est felicitas actiua. que cōsistit
in operatōne s̄m virtutem in vita perfecta. que est vita
ciuilis. cum ip̄a per se sit sufficiens. Politica autem intē-
dit quēlibet hominem in ciuitate viuētem proficere in
suis operatōnibus ad bonum totius gentis. **¶** Ideo ex
hoc arguitur eius perfectio. Nam intentio politice est
perfectio q̄ intentio ethice. quia si amabile est vnicuiq̄
procurare bonum et procuratum bonum seruare. perfec-
tius erit hoc bonum procurare et seruare toti cōmuni-
tati. et etiā toti genti et ciuitatibz pluribus. hoc enim
magis assimilatur summo bono. sc̄z deo. qui est vniuers-
salis omnium bonorum distributor. **¶** Sed ethica vni ho-
mini in se (et non vt est pars ciuitatis) intendit bonum
illud procurare et seruare. **¶** Est tamen diligenter ad-
uertendum q̄ illud humanum bonum quo ad ip̄ius q̄d
ditatem ethica perfectius considerat q̄ politica quia in
illa in q̄sitiue et determinatiue determinat. q̄z (vt d̄t p̄hs
primo ethicorum) cognitiō illi ad vitam magnum habz
incrementum. Sed politica solum considerat de felicitate
quidditate tantū p̄suppositiue. sed verum est quā-
tum ad procuratōnem et saluatiōem eius dignius vel di-
uinius et perfectius politica ipsum considerat et scruta-
tur. **¶** Et per hoc patet solutio p̄ime ratiōnis ante oppo-
situm. **¶** Et hoc de primo puncto.

Dubitatur primo

Quid est subiectum in hac scientia **¶** Ad hoc est dice-
dum q̄ subiectum in hac scientia est ciuitas s̄m doctri-
nam sanctum. **¶** Sed s̄m dominū Albertum cōmunicatō
ciuilis s̄m ordinem recti et iusti. in quo ostenditur ho-
mo perfectus s̄m virtutem esse subiectum in hac scien-
tia. **¶** Et ista non multum differunt. quare ergo probat

q̄ ciuitas sive cōmunicatio ciuilis sit subiectū in hac sci-
entia. quia sic se habet subiectum ad scientiam. sicut ob-
iectum ad potentiam vel habitum. proprie autem assig-
natur obiectum alicuius potentie vel habitus illud sub-
iectum. sicut homo et lapis referuntur ad visum in quātūz
sunt colerata. ideo color est obiectum visus. **¶** Omnia au-
tem que tractantur in hac scientia vel sunt ip̄a cōmuni-
catio ciuilis. vel ip̄a ciuitas. aut que habet ordinem ad
ciuitatem. Nam ciuitas s̄m Augustinum nō est aliud
q̄ concors hominum similitudo et ciuiū ordinatio. **¶** **¶**
Om̄is autem politica ideo dicitur politica. quia continet
seruat ciuitatem in concordia et ad bonum ciuitatis or-
dinatur. Possessiones huius subiecti sunt rectum et ius-
tum quibus cōmunicat homo his qui sunt in domo vt
ciuitate s̄m ordinem politice. **¶** Et sicut dicit Tullius om̄i-
nia illa p̄ncipia (quibus concluduntur passionēs in sub-
iecto) perficiuntur a tribus. sc̄z a pari. a pacto. et a iudic-
tario. vt sc̄z fiat om̄nis equalitas inter cōmunicantes.
ne sc̄z alter velit habere plus in lucro et minus in dam-
no. vt etiam teneantur pacta. quia hoc est p̄ncipiū eq̄-
tatis. vt habetur quinto ethicorum. cum leges et pacta
seruentur etc. **¶** Unde tullius in primo sue rethorice dicit
q̄ lex est ius scriptum honestum p̄cipiens. p̄hibens
q̄ contrarium. **¶** Et etiam teneatur iudicatum expedit-
taria in talibus illud quod a p̄ncipe ex consilio senio-
rum decretum est legum habere vigorem dicitur. **¶** Sic
ergo patet de subiecto huius scientiē. passionibus et p̄-
cipijs. per que passionēs demonstrantur de subiecto.

Patet insuper q̄ hec scientia est p̄actica simpliciter. et
ex parte subiecti. et ex parte finis. **¶** Ex parte quidē sub-
iecti. sc̄z ciuitatis et cōmunicatōnis ciuilis. que operan-
tur a nobis. **¶** Ex parte autem finis. quia ip̄a non habet
pro fine tantum veritatem. sed etiam operari s̄m virtu-
tem in vita ciuilis. **¶** Unde quēlibet pars moralis philoso-
phiē p̄actica est. quia vt dicit Aristoteles secundo ethi-
corum. scrutamur quippe quid est virtus non vt sciam⁹
sed vt boni efficiamur. **¶** Unde felicitas actiua sive poli-
tica (que est finis huius scientiē) est operatio anime s̄m
virtutem perfectam. vt ibidem habetur. et hec virtus ē
p̄udētia politica. Quicunq̄ em̄ scit se et alios bene re-
gulare s̄m p̄udentiam in vita ciuilis est felix felicitate de
qua loquitur philosophus hic. quia aliam felicitatem in
decimo ethicorum ponit cōtemplatiuam. que consistit
in operatōne perfecte virtutis. que est sapientia. sed de
ista in decimo ethicorum determinatur clarius

¶ Dubitatur secundo de modo procedendi in hac
scientia. **¶** Ad quod dicendum q̄ s̄m philosophū mo-
dus sciendi in toto negotio scientiē moralis est grossus
et figuralis. oportet em̄ in talibus figuratiter procedere
quia gesta moralia complete sub narratōne non cadūt.
Possumus aut̄ triplici via venari q̄ oportet modum p̄-
cedendi in hac scientia esse figuralem et grossum. **¶** Prima
sumitur ex p̄te materie circa quam versatur huiusmodi
ars. **¶** Secunda sumitur ex parte finis. qui intenditur in
hac arte. **¶** Tercia sumitur ex parte illius qui erudit⁹
est per talem artem. **¶** Prima via sic patet. **¶** Nam sermo-
nes in omni scientia sumendi sunt s̄m p̄portōnem ma-
terie subiecte. sed in hac scientia (que est de actibus hu-
manis) non est certitudo quēreda. cū in actibus humanis
sit magna incertitudo. ergo modus p̄cedēdi nō d̄t ē

rationes subtiles sed per rationes topicas et figurales. Unde videtur natura rei moralis esse opposita negatio mathematico. Nam mathematicalia sunt in primo gradu certitudinis. vt ait commentator secundo meta physice. Ideo mathematicus vritur rationibus subtilibus et demonstrationibus certissimis. Morales autem rationes sunt superficiales et grosse. sicut ergo geometrienon est persuadere sed demonstrare. ita politice non est demonstrare sed persuadere. Propter quod primo ethicorum dicitur. q̄ propinquissimum et par peccatus est mathematicum persuadentem acceptare. et rethoriz cum demonstrantem expetere. Secunda via sumitur ex parte finis qui in hac arte intenditur. Nam (vt nū per dicebatur) hoc opus traditur non vt sciamus. sed vt boni efficiamur. Finis ergo intentus non est cognitio sed est opus. nec est veritas. sed est bonum. ergo rationes subtiles magis illuminent intellectum. superficiales vero et grosse magis immoucant et inflāmant affectum. Unde in sciētijs speculatiuis (vbi magis et p̄ncipaliter queritur illuminatio intellectus) procedendus est demonstratiue et subtiliter. Sed in negotio morali (vbi queritur perfectio voluntatis. vt sc̄s boni fiamus) procedendum est grosse et figuratiter seu persuasiue. Tercia via sumitur ex parte auditoris. qui erudiendus est in hac arte. quibus enim quilibet homo non possit esse rex vel princeps. vel rector ciuitatis aut quid huiusmodi. quilibet tamen debet diligere et studere diligenter. vt sic dignus regere et principari. vt dictum est. quod eē non potest nisi per hanc sciētiā erudiatur. Totus ergo populus quodammodo viget acumine intellectus. Propter quod dicitur tercio. q̄ quanto maior est populus tanto minor est intellectus. Et Aristoteles primo ethicorum dicit q̄ auditor moralis philosophie est simpliciter et grossus. Cum ergo populus subtilia comprehendere non possit. ideo intendit in hac sciētia grosse et figuratiter procedere. Unde quia per philosophum in primo huius dicitur. que oportet dominum scire precipere. hec oportet subitum scire facere. si ergo p̄ hanc sciētiā instruantur principes quomodo debeant se habere. et qualiter debeant subditis suis imperare. oportet hanc sciētiā extendere vsq̄ ad populum. vt sc̄s at qualiter debeat suis principibus et rectoribus obedire. Patet ergo ex omnibus dictis cui parti philosophie supponitur hec sciētia. et q̄ inter partes moralis philosophie ipsa est precipua. cum tractet de bono reipublice. et intendit vltimum finem humane vite. Patet etiaz quis sit ille vltimus finis. Patet insuper de subiecto huius sciētie. et q̄ ipsa est practica. et quis est modus procedendi in ea. et quis conueniens ei auditor. De alijs autem causis. sicut de efficiente et de forma satis notum est. Nam Aristoteles fecit et composuit hūc librum et ideo est causa efficiens. Formalis autem causa est duplex. sc̄s forma tractandi. et forma tractatus. Forma tractandi seu procedendi est proficius. definitiuus. diuisiuus. exemplorum positiuus. et aliquatiter practice. Forma tractatus est diuisio libri in octo parciales libros. et diuisio librorum in capitula.

Ad rōnes añ oppositū

Prima soluta est ex dictis. sc̄s ex vltimo notabili p̄ma

partis. Ad secundam dicendum quip̄sa arguit de obiecto felicitatis contemplatiue. de qua agitur in meta physica. et etiam aliquatiter in decimo ethicorum. que ē sapientia. Hic autem agitur de optimo bono in vita actiua. Ad tertiam dicendum q̄ hoc negandum est q̄ ethica est cōmuniō politica. vniuersalius enim est bonum commune totius gentis q̄ bonum vnius hominis. de quo est ethica.

¶ Quicumq̄ igitur idem existimant politici et regale. et economicum et dispoticum idē. non bene dicant. Multitudine autem et paucitate putant differre. sed non specie horum vnūquodq̄. Puta si quidem paucorum paterfamilias. Si autem plurium economicum. Si autem adhuc plurium politicum vel regale. tanq̄s nihil differentem magnam domum et paruam ciuitatem et politicum et regale. Quando quidem ip̄ se preest regale. quando autem fm sermones discipline. talis fm partem. principans et subiectus politicum. hec autē non sunt vera. Manifestum autem erit q̄ dicitur intendenti fm subiectam methodum: sicut enim in alijs compositum vsq̄ ad incōposita necesse est diuidere hoc enim minime partes totius. sic et ciuitatem ex ciuibus componi considerantes. videbimus et de his magis quibus differunt ab inuicem. Et si quid artificiale p̄tingit accipere circa vnūquodq̄ dictorum. Si quis enim ex principio res nascentes viderit. quodammodo et in alijs. et in his optime vtiq̄ sic cōpensabitur. Necesse itaq̄ p̄num combinare siue in vita non possibiles eē nisi sil. puta feminā et masculū generatōnis gratia. et hoc non ex electōe. sed sicut in alijs animalibus et plantis appetere naturale. quale ipsum tale derelinquere alterum. Principans autem et subiectum natura propter salutem. Quod enim potest mēte prouidere. principas natura et dominans natura. ¶ Antem potest

Questiones

hoc corpore facere subiectum et natura seruum propter quod domino et seruo idē expedit. Natura quidem distinguuntur femina et seruus. Nihil enim natura facit tale quale erit figuratores delphici gladium pro paupere. sed vnus ad vnum. Sic enim vnus perficitur optime organorum vnumquodq; non multis operibus. sed vni seruiens. Inter barbaros autē femina et seruus eundem habent ordinem. Causa autē quia natura principans nō habet. sed fit commixtio ipsorum serue et serui. Propter quod dicitur poetē barbaris quidem grecos principari congrue tanq̄ sit idem natura barbarum et seruum. Ex his quidem duabus cōmunitatib; domus prima. et recte Hesiodus dixit poetisans domū quādem preeminentem mulieremq; et bouem aratorem. Bos enim pro ministro pauperibus est. In omnē quādam diem constituta cōmunitas finem naturam domus est. quas karondas quidē vocat omociphios. epymenides autem ocreas omokapnos. Ex pluribus autem domibus cōmunicatio prima vsus non diurnalis gratia vicus. Maxime autem videtur finem naturam vicinā domo esse. quod vocant quidam colleteraneos puerosq; puerorū pueros. Propter quod et primum rege regebantur ciuitates. ex nunc et adhuc gentes ex subiectis regi. Omnis enim domus regitur a senissimo. quare et vicine propter cognitiōnem. Et hoc est quod dicit homerus. leges statuit vnusquisq; pueris et vxoribus dispersum enim et sic antiquitus habitabant. Et deos autem propter hoc omnes dicunt regi: quod et ipsi sibi quidem adhuc et nunc. hi autem antiquitus regebantur. sicut autem et species sibi ipsis assimilant omnes. sic et vitas eorum deorum. Que autem ex pluribus vicis cōmunitas

verloris

perfecta ciuitas. iam omnis habens terminū sufficienter. vt consequens est dicere. facta quidem ergo viuendi gratia. Existens autem gratia bene viuendi. propter quod omnis ciuitas nata ē. si quidem et prime cōmunitates finis enim ipsa illarum natura finis est. Quale enim vniquodq; est generatione perfecta hanc dicimus naturam esse vniuscuiusq;. sicut hominis equi domus. Adhuc quidem cuius gratia et finis optimum per se. Sufficiens autē finis et optimum:

Queritur utrū in cōmunicatiōne humana necessarij sint principatus specificē distincti

Et quia questio vnū presupponit et aliud querit. Nam presupponit quod necessarius sit principatus in humana cōmunicatiōne. Ideo arguitur contra presuppositum. quod possibile est homines esse in humana cōmunicatiōne amicos. et per consequens bona eorum erunt cōmunita. et homines cōmunicatis erunt in amicitia equalēs. modo vbi est equalitas. ibi nō est principatus. ergo in cōmunicatiōne humana nō sunt necessarij principatus. Deinde arguitur contra questum. scilicet quod principatus nō sunt specie distincti. Nam in humana cōmunicatiōne principatus nō sunt nisi homines principantes. modo homines principantes non differunt specie. ergo nec principatus. In oppositum est plus in textu

Sciendum primo.

Principatus (vt ad propositum sufficit) est naturalis potentia vel abilitas aut habitus acquisitus quo homo scit se bene habere ad suos subditos ipsos dirigendo ad bonum finem. Et per oppositum subiectio est abilitas naturalis vel acquisita quo homo bene scit se habere ad superiorem. subiectio quidem est inclinans ad hoc quod possit regulari finem mentem principis. Ex quo patet quod est dare principem. et quod principatus est in humana cōmunicatiōne. Et hoc vult plus in isto primo capitulo dicere. Qui potest mente prouidere natura princeps est. quod nō potest mente prouidere natura seruus est. Unde patet quod in hominibus principatus quidam est naturalis. et quidam acquisitus. Acquisitus tamen principatus nō debet esse in homine. nisi in illo qui ceteris scientia et intellectu peminet. secus est de principatu naturali.

Sciendum secundo. quod quatuor sunt conditiones principis. que continentur in hoc versu. Precipit. et premiat. punit. honore pect. Debet enim precipere suis subditis quid agere pueniat pro bono ciuitatis. Secundo debet pmiare bonos. Tercio debet punire peruersos. Quarto alij aut ad alios h3 pesse. quod princeps debet esse honorabilis super suos subditos. et etiam puros. quod solus puros dignus

est honore. Consequēter subditis attribuitur quattuor eō
ditiones. p̄ma est obedire p̄ceptis. secūda est q̄ debent rō
ne obedientie sperare a p̄ncipe premium. tertia est timere
supplicium. quarta conditio boni subditi est velle superio
ri suo honorem impendere

Sciendum tertia q̄ necessarium accipitur dupl̄. Uno
modo p̄ illo sine quo res non p̄t esse. Alio modo p̄ illo sine
quo res nō potest diu durare. z ita accipitur necessariū vlti
mo modo in titulo questionis.

Conclusio prima

In cōicatione humana necessarius est p̄ncipatus. Cōclu
sio nota est. quia p̄nceps est ille ad quem spectat iustitias
exercere. Antecedens p̄batur. scz q̄ necessaria sit iusticia. q̄
si non esset iusticia distributiva vnicuiq̄ tribuens qd̄ suum
est iuxta posse. vlt̄m q̄ congruit cōmunitati. oriretur in cō
municatione humana multe rixē z multa iurgia. que om̄s
nia pacificanti seu sedantur p̄ iusticiam. ergo est necessaria. scz
p̄nceps eaz q̄ exercere potest. ergo necessarius est p̄ncipat̄.

Rursum sicur est in natura ita debet esse in humana cō
municatōe. sed ita ē in natura q̄ vnus p̄nceps ē necessa
rius. igitur zc. Maior est nota. quia d̄t p̄hus q̄ humana
cōmunitas instituta est a natura. Et minor patet. q̄ in na
tura est vnus p̄ncipatus p̄ncipans in toto vniuerso. sicut
deus gloriofus. Et hoc apparet cuz dixit saluator. Regnū
meum non est de hoc mundo. Sed vt videamus de plu
ralitate p̄ncipatū. Sciendum q̄ om̄nis humana cōmu
nicatio ordinatur ad aliquos actus quoz q̄dam sunt dis
tincti. vt q̄ritari. vt comedere z bibere. Alij sunt nō q̄rit
diani. vt mercari vel pugnare. illa autē cōicatio humana
diurnal̄ z quotidiana p̄ma est. z vocatur domus. z cōti
net tres cōmunicationes. Prima est viri z mulieris. z pri
mus p̄ncipatus illius cōmunicatōis est nuptialis. Secū
da est domini ad seruū. z p̄ncipatus in ista d̄t despoticus.
ad est domialis. despotes em̄ grece d̄t dominus latine. Ter
tia d̄t patris ad filiū. z p̄ncipatus in ista d̄t paternus. Et
q̄ sequitur. q̄ in q̄libet domo p̄fecta sunt tres p̄ncipat̄ p̄e
dicti. Item in qualiter domo requirunt quattuor persone
scz pater mater filius z seruus. Et si dicat. q̄ ē alius p̄n
cipatus. scz matris ad filiū. Et etiam est aliqua domus
in qua nō sunt iste quattuor persone. Ad p̄mū d̄t. q̄ talis
reducitur ad paternū. quia filiū non sunt in potestate matris.
Ad aliud d̄t. q̄ illa domus non est p̄fecta in qua nō sunt il
la quattuor. de necessitate tamen domus est q̄ ibi sit vir et
mulier. dominus z seruus. non q̄dem q̄ dom̄n̄ z vir sine
distincte p̄sone. sed referunt diuersis relationibz ad diuers
sa. Si autē sit aliqua domus in qua nō est vnus sed sic ibi
bos vel asinus illa suppleat vicē serui. q̄ vt d̄t in textu bos
p̄o m̄stro paup̄ibus est. Sed in cōmunicatōe politica et
non quotidiana sunt alij sex p̄ncipatus. q̄ sic possunt disti
gui. q̄ vel p̄nceps intendit bonū cōtatis vel non. si sic vlt̄
p̄ncipatur vnus z sic est p̄ncipatus regalis. Vel pauci vir
tuosi. z sic est aristocracia. dicta ab aretē quod est virt̄. et
archos p̄nceps quasi p̄nceps virtuosus. Vel multitudo
dominatur. z sic d̄t generali nomie policia. vel als thymo
cracia. a thymos quod est bonum z archos p̄nceps quasi
bonus p̄ncipatus. Si autem p̄nceps p̄fert bonū p̄uarum
bono cōmunit vel talis est vnus tyrānus. sic d̄t p̄ncipatus
tyrānicus a tyro quod est fortis. quia fortitudine z vi op̄
p̄tū subditos. vel d̄t a tyro quod est angustia. quia an
gustiat z cruciat subditos. Si vero pauci diuites nō inten

dent bonū cōe. sic p̄ncipatus d̄t obligaticus. ab obli
gon quod est deuitio vel diuitie. z archos p̄nceps q̄si p̄n
cipatus diuitiaz. q̄ exactionando z pecunias q̄rendo pos
pūlū regunt. Si autem multitudo populi dominet nō in
tendens bonū cōe. sic d̄t democracia. a demon qd̄ est p̄pls. z
archos p̄nceps. Et sic p̄z nouē sunt p̄ncipatus in cōicatio
ne humana. quoz sex sunt boni. in domo p̄fecta tres. et in
policia tres. scz tres p̄mi. z tres sunt mali. scz vltimi.

Conclusio secūda. p̄ncipatus domesticus z ciuiles distin
guunt specie. Probatur. q̄ illi p̄ncipatus sunt distincti q̄ or
dinant ad diuersos fines. q̄ in moralibus spēs sumit a fine
sed isti p̄ncipatus sunt h̄mōi. q̄ vlt̄m patet. quia p̄nci
patus domesticus ordinatur ad bonum domus. z ciuilis
ad bonum commune ciuitatis.

Conclusio tertia. p̄ncipatus nuptialis differt specie a
despoticō. quia etiam ordinant ad diuersos fines. q̄ nup
tialis ordinatur ad generatōem prolis. z despoticus ad p̄
videndū necessaria. puta cibaria z h̄mōi.

Cōclusio quarta. p̄ncipatus ciuiles differūt spē. Patet
q̄ boni p̄ncipatus differūt a malis. Itē aliter regit vnus
q̄ plures. z aliter pauci q̄ multi. Item rōne finis. q̄ vnus
intendit bonū cōe. alius p̄uarū. De diuisione autē horz p̄n
cipatū latius patebit in tercio huius.

Ad rōnes Ante opposi

tum Ad primā d̄t. q̄ licet aliquo tpe alij sine p̄ncipatu p̄t
esse amici. non tamē diu sic manent. z hoc est ideo. q̄ ad
diuersitatem temporis sequitur diuersitas animoz. Et sic
non sequitur. q̄ si essent amici. q̄ ideo essent equales. q̄ etiaz
superiores nostros amamus. q̄bus tamen non sumus eq̄
les. Ad secundam conceditur cōsequens. z negatur cō
sequentia. quia licet homines sint eiusdem sp̄s. nō tamen
omnes opationes eoz sunt eiusdem sp̄s. ideo aliud est p̄n
cipatus z homo. Aliud em̄ est p̄tenda vel dignitas z ho
et ita est equiuocatio in verbis.

Ex his ergo manifestum q̄ eozum que natu
ra ciuitas est. et q̄ homo natura ciuile animal
est. et qui inciuilis propter naturam z non prop
ter fortunaz p̄uarus est aut melior q̄ hoc. Quē
admodū qui ab Homero maledictus infortia
lis illegalis. sceleratus. simul enim natura ra
lis belli affectator. veluti sine iugo existens. si
cut in volatilibus. Quātem ciuile animal ho
mo omnium ope z omni gregali animali ma
gis palam. Nihil enim (vt aimus) frustra na
tura facit. Sermone autem solus habet homo
supra aialia. vox quidē ergo delectabil̄ z tristis
bil̄ est signū. p̄t qd̄ z alijs existit aialibz vsq̄ ad
bec enim eozum natura peruenit. vt habeat sen
sum tristabilem et delectabilem. et hoc signifi
cent inuicem. Sermo autem in ostendendo

Questiones

conferens et nociuum. quare et iustum et iniustum
Hoc enim propter alia animalia hominibus pro-
prium est solum: boni et mali. iusti et iniusti. et
aliorum sensum habere. Horum autem com-
municatio facit domum et ciuitatem Et prius
itaque ciuitas quam domus. et unusquisque nostrum
totum prius necessarium esse parte. Interem-
pro enim toto non erit pes neque manus nisi eque-
uoce. vel si ut quis dicat lapideas. corrupta enim
erit talis. omnia enim opere distincta sunt et
virtute. quare non iam talia existantia non di-
cuntur eadem esse. sed equiuoca. Quod enim er-
go ciuitas natura prior quam unusquisque nostrum
sic enim non per se sufficiens unusquisque segre-
gatus. similiter in alijs partibus se habebit ad
totum. non potens aut communicare aut nul-
lo indigens propter se sufficientiam nulla pars
est ciuitatis. Quare aut bestia aut deus. natu-
ra quidem impetus in omnibus ad talem com-
munitatem. Qui autem primus instituit maxi-
morum bonorum causa. Sicut enim perfectus
optimum animalium homo est. sic et separatus
a lege et iusticia pessimus omnium. seuissima
enim iniusticia habens arma. Homo autem
habens arma nascitur prudentia et virtute. qui-
bus ad contraria est uti maxime. propter quod
scelestrissimum et siluestrissimum sine virtute et
ad venerea et ad voracitatem pessimus Iusti-
cia autem ciuile. dyki enim ciuilem communitatis
ordo est. dyki autem iusti iudicium.

Queritur circa secundam

partem primi capituli Utrum ciuitas siue ciuilitas sit a na-
tura. sic quod homo sit naturaliter animal ciuile et politicum.
Arguitur primo quod non. quia illa que sunt secundum naturam vi-
dentur esse semper et ubique. ut ignis si semper assit calefactibi-
li semper calefacit. ergo si ciuilitas aliquid naturale esset et ho-
mo esset animal ciuile. tunc nullus reperiretur homo non ci-
uilitatis. consequens est falsum. ergo illud ex quo sequitur. quia

versoris

ex vero non sequitur nisi verum. Quod hoc ita sit patet. quia
videmus multos homines fugientes societatem politicam
et eligentes vitam solitariam

Secundo arguitur sic. homo est animal ciuile a volun-
tate. ergo non a natura. Consequenter teneri videtur. quia
voluntarium et naturale distinguunt Antecedens patet.
quia homo est ciuilitatis a voluntate liberi arbitrii. In opo-
positum est phus in textu. Pro responsione

Sciendum est primo

Quod ista nomina sociale gregale et ciuile sic se habent quod so-
ciale est superius ad illa duo. quia omne gregale vel ciuile
est sociale. sed non e contra. non enim omne animal (quod
est sociale in indiuiduis sue speciei) est gregale. sed illa ani-
malia tantum que incedunt per turmas. ut patet de colum-
bis et gruibus. Ciuile autem solum conuenit homini. quia
ciuilitas ordinatur ad aliquam virtutem. sed virtus tantum
est in homine. ergo etc.

Sciendum secundo. quod aliquid potest inesse alicui a na-
tura dupliciter. Uno modo quia est inseparabile. ut pro-
prium alicuius speciei inest ciuilitas indiuiduo eius. ut risibile
est proprium et naturale homini. Alio modo capitur natu-
rale minus proprie. pro illo scilicet quod inseparabiliter
conuenit alicui speciei. non tamen ciuilitas indiuiduo illius
speciei. sed solum indiuiduo perfecto et non o barbaro. nec in
naturalibus sauciato. Et isto modo generare sibi simile est
naturale homini.

Sciendum tercio. quod homo non dicitur naturaliter ani-
mal ciuile. eo modo quo lapis naturaliter tendit deorsum
quia lapis non potest aliter assuesci. Sed dicitur animal ci-
uile. eo quod habet quandam impetum et quandam appetitum
nem naturaliter ad hoc ut ciuilitate viuat. que autem sic sunt
naturalia dicuntur naturalia inchoatiue. et ideo ex casu vel
aliquo impedimento possunt aliter assuescere Inueniuntur
enim multi campestres vitantes et renuentes ciuilem vi-
tam propter tria. que tangit philosophus in textu Primum
est fortuna. secundum est nimia prauitas. ut latrones. tertium
est nimia bonitas. ut in sanctis plurimis. Contin-
git ergo aliquos esse non ciuiles primo ex fortuna. vel quia
nimis pauperes existentes non possunt ciuilitate viuere. sed
coguntur ciuitatem exire et agros colere. ut ex labore manu-
um suarum viuant. Secundum propter quod homo red-
ditur inciuilis est nimia prauitas. aliqui enim habent appe-
titum ita corruptum et voluntatem adeo peruersam quod ne-
queunt secundum legem viuere in societate aliqua. ideo ciuitates
aliquando exeunt. et si ipsi non exeunt quandoque expelluntur.
Hi autem sunt illi quos maledicebat Homerus di-
cens. Maledictus infocialis illegalis affectator belli. ves-
luti sine iugo existens sicut volatilia. Tercio aliqui inciuili-
liter viuunt propter nimiam eorum bonitatem. vita enim
ciuilitatis et coniugalitatis est vita bona. et est vita hominis ut ho-
mo. sed aliqui sunt tante affectionis quibus non sufficit vi-
uere ut homo. sed renuentes coniugium et ciuitatem. eligunt
perfectiorem vitam. scilicet solitariam. Nam licet (qui nu-
bit et simpliciter viuunt) benefaciat. ille tamen qui se abstrahit
hic ab ipsis ut literius contemplationi vacet melius facit.

Ex quo patet responsio ad questionem. Pro cuius decla-
ratione ponitur talis conclusio Vita hominis ut homo a na-
tura est ciuilitatis et politica Hanc conclusionem probat phus ex
parte sermōis. ex eo quod vox humana que dicitur sermo aliter est

significatiua q̄ vox animalium brutorum. In alijs em̄ ant malibus vsq̄ ad eorum naturas peruenit q̄ vox sit eis signum alicuius delectabilis vel tristabilis. Lanis enim eo q̄ aliter latrat cum delectatur z cum tristatur potest alteri eam exprimere delectationem vel tristitiam quam habet. Sed hominibus vltra hoc datus est sermo. per quem potest exprimere quid sit cōueniens quid nociuum. quid iustum. et quid iniustum. Si ergo communitas domestica ordine tur ad prosequendum conueniens z ad fugiendum nociuum. communitas vero ciuilis vel ciuitatis vltra hoc ordinatur ad prosequendum iustum z ad fugiendum iniustum. oportet ergo cōmunitatem domesticam z ciuile esse quid naturale. ita q̄ potest sic ratio sermonis formari. Natura nihil facit frustra. sed (vt dicit Plato in thymeo) ad hoc datus est nobis sermo vt mutue voluntatis prestofici iudicia. ita q̄ vnus homo cōmunicet suos conceptus affectus z actus circa conueniens z nociuum iustum et iniustum alteri homini. hoc autem fieri non potest sine cōmunicacione hominum ad inuicem. z in domo z in ciuitate. ergo conclusio vera. Alter potest probari conclusio ex parte impetus naturalis. nam si natura dedit homini viuere dedit etiam ei naturalem impetum ad faciendum ea per que possit sibi in vita sufficere. hoc autem maxime conuenit per communitatem ciuilem. eo q̄ ciuitas debet esse cōtinentia eorum que ad vitam sufficiunt. ergo communitas ciuilis naturaliter inest hominibus ad faciendum ciuitatem. Sed illud (ad quod inclinationem habemus) est s̄m naturam. ergo conuenit homini (vt homo est) ciuilitate viuere. Aduertendum est hic. q̄ dicebatur ex causa q̄ ciuilitas conuenit homini vt homo est. quia si aliquis homo in ciuilitate viuat. illud non conuenit sibi vt homo est nisi forte propter fortunam vel paupertatem non possit in ciuitate viuere. vt dictum est. Potest enim homo solitarie viuere dupliciter. Vno modo quasi societatem humanam nō ferens propter animi seuitiam. z hoc est bestiale z non humanum. Alio modo homo viuat solitarie per hoc q̄ tota soliter diuinitas rebus vel contemplatiuis inheret. z hoc est supra hominem sicut dicit diuinitas Hieronimus pro contemplatione philosophie sibi videbatur q̄ ne impediretur a frequentantibus se nulli communicari uoluit. Sicut etiam legitur de Dyogene. qui exiens de folio regis Alexandri ciphum ligneum in sinu portauit. quo aquas hauriret ad bibendum. et cum surgeret ad solitudinem videns pastores biterre cum manibus aquam proiecit ciphum quem secus portauerat dicens nesciui q̄ natura mihi ciphum parauerat. Et regi Alexandro sibi multa p̄mittenti q̄ secum ad palacium rediret respondit. q̄ nihil simile consequi poterit delectationi philosophie. ipse enim mansit in solitudine vt cursus astroꝝ et motū planetarum obseruaret.

¶ Sed dubitatur. que vita harum est melior. uidelicet an vita contemplatiua sit melior actiua. Ad hoc dicens dum est q̄ vita contemplatiua est melior et perfectior omnino. alia autem imperfectior. Pro cuius intellectu est aduertendum. q̄ duplex est homo solitarius siue inciuilis. nāz quidam est inciuilis z solitarius propter contemplationem et propter opus virtutis. z iste vocatur solitarius contemplatiuus. Alius est solitarius siue inciuilis propter aliam causam que est multiplex. quidam em̄ sunt solitarij propter maliciam patrie eorum. quidam propter defectum membrorum

rum vel organoꝝ corporalium. cuiusmodi sunt homines monstruosi. qui cōuenienti modo cōmunicare non possunt cum alijs hominibus propter eorum difformitatem. Alij sunt inciuiles siue solitarij ex electioe. qui q̄ suis sint nati in regione bene temperata. z q̄ suis habeant organa corporalia perfecta et bene disposita. tamen sequuntur maliciam suam magis q̄ dictamen recte rationis. propter quod non possunt alijs hominibus conuiuere. Unde ille qui solitarius est contemplantionis gracia ille dicit vitam perfectioris. Dicit enim Gregorius in tercio moralium. quid prodest solitudo corporis si solitudo anime defuerit. Sed vltra socialis necessaria est proficientibus ad exercitium perfectionis. Solitudo enim conuenit iam perfectis. sicut enim illud quod iam perfectum est preeminet illi quod ad perfectionem exercetur. ita vita solitaria (si debite cōsideretur) preeminet vite sociali. Si autem absq̄ precedenti exercitio talis vita solitaria assumatur est periculosissima. nisi per diuinam gratiam subleuetur z adiuuetur quod in alijs hominibus per exercitium acquiritur. sicut patet de beatis. s. Anthonio Benedicto Hieronimo. Illi autem homines qui sunt inciuiles propter defectum z intemperantiam patrie sue. z propter defectum membrorum corporalium non sunt mali propter hoc malicia morali. nec inciuilitas illa debet illis impropere. quia nemo sane mētis impropere ceo nato suam cecitatem. sed magis miseretur eius. Illi vero (qui sunt inciuiles ex electione z propter maliciam eorum) sunt pessimi omnium. pura quia talis sic viuens est malus ex defectu affectu z effectu. Ex defectu quidem. quia talis caret usu recte rationis. que semper deprecatur ad optima. quam rationem debet habere vt homo. z in hoc dignitatem humanam infra infima queq̄ de trudit. Nature autem humane ista est conditio. vt dicit Boetius in de consolatioe philosophie libro secundo. prosa quinta. Vt tantum ceteris rebus cum se propter vltimam rationis excellit. eadem infra bestias redigatur si se nosse desierit. Nam ceteris animalibus sese ignorare nature est hominibus vero ex vicio venit. z ita talis vita deficit. Secundo talis homo malus est ex affectu. quia talis contra inclinationem nature humane decurrit ad vicia. Et inde tercio venit q̄ etiam sit malus ex effectu. quia talis homo maxime nociuus est alijs hominibus. quia efficitur larro homicida raptor fur vel seductor. Et in hoc desinit etiam esse homo. quia s̄m Boetium talis vertitur in beluam. sicut ille qui separat se a ciuitate z a societate hominum propter bonum virtutis dicitur hereticus z diuinus. ita homo qui inciuilis efficitur propter suam maliciam dicitur bestialis z dyabolus. Patet igitur ex dictis q̄ humana vita in quantum huiusmodi socialis est. Unde homo naturaliter ex alioꝝ societate dupliciter iuuatur. Vno modo contemplando. Unde Hieronimus ad rusticum monachum sic scribit. Vbi placet vt habeas socum in contubernio vt ipse doceat te. Secundo iuuatur homo quantum ad affectum. vt maxime affectioes hominum reprimantur exemplo z correctione alioꝝ. Et hoc attendens Salomon Ecclesiastici quarto dicit. q̄ melius est duos esse simul q̄ vnum solum. habent em̄ emolumentum societatis sue. Alterum dicit. Ne soli quia si ceciderit non est qui subleuet ipsum. Et ita patet. q̄ vita socialis z ciuilis est multo fructuosior q̄ vita solitaria. Et ita patet responsio ad questum.

Ad rōnes ante opposi-

tum. Ad primam patet solutio ex dictis. nam ciuilis vita non est naturalis homini. sicut calefacere est igni naturale et initiatiue et cōpletive. Ciuilis vero vita initiatiue tm naturalis est homini. Similr dicendū est ad aliam rāōēz conceditur enim q̄ ciuilis cōmunicatio est a voluntate cōspletive. et a natura initiatiue. et per modum cuiusdā naturālis inclinationis. que tamen non arguit necessitatem in quoliter indiuiduo humano. quēadmodū dicimus q̄ virtutes insunt nobis a natura inchoatiue et impfecte. a voluntate vero completiue et pfecte. ita est in pposito

Quoniam autem manifestum ex quibus partibus ciuitas constat. necessariū primum de economica dicere. Omnis enim componitur ciuitas ex domibus. domus autem partes ex quibus rursus domus instituta est. Domus autem perfecta ex seruis et liberis. Quoniam autem in minimis primum vnunquodq̄ querendum. Prime autem et minime partes domus dominus et seruus. et maritus et vxor. et pater et filij. De tribus his considerandum vtiq̄ erit. quid vnūquodq̄ et quale oportet esse hec autem sunt despotica et nuptialis Innominata autem feminez viri coniugatio. et tertium teckno factiua. Etenim hec non est nominata proprio nomine. sunt autem hec tres quas dicimus. Est autem quedam pars que videt his quidem esse economica. his autem maxima pars ipsius. quomodo autem se habet considerandum. Dico autem denotata trismatistica. primum autem de despotica et seruo dicamus. vt et que ad necessariam oportunitatem videamus. et vt vtiq̄ si quid ad scire de ipsis poterimus accipere melius nunc opinatis. His quidem videtur scientia quedam esse despotica. et eadem economica et despotica. et politica. et regnatiua. sicut dicimus incipientes. His autem preter naturam despotizare. lege enim hunc quēdem seruum esse. hunc autem liberum. natura

autem nihil differt. Propter quod neq̄ iustum sed violentum. Quoniam ergo possessio pars domus est. et possessiua pars economice. Si ne enim necessarijs impossibile est viuere quem admodum determinatis artibus naturam vtiq̄ erit ex viscere conuenientia organa. si debeat perfici opus. sic et economico. Organorum autem hec quidem inanimata. hec autem sunt animata. velut gubernatori gubernaculum quoddam inanimatum. prozarius autem animatū minister in organi specie artibus est: sic et res possessa organum ad vitam est. et possessio multitudine organorum est. et seruus res possessa animata. et sic organum aut organa omnis minister. Si enim vnunquodq̄ organorum iustum et p̄sentiens perficere suum opus quemadmodum que dedali aiūt. aut vulcani tripodes quos ait poeta spontaneos diuinum subinduere ad cultum deorum agonem. Sic et si pectines pectinarent per se. et plectra citbarizarent. nihil vtiq̄ opus esset architectoribus ministrorum neq̄ dominis seruorum. Que quidem dicuntur organa factiua. organa sunt. res possessa autem actiuū ē. Ex pectine quidem enim alterum aliquid fit preter vsum ipsius. Ex vestitu autem et lecto vsus solus. Adhuc quoniam differunt factio specie et actio. et indigent ambe organis. Necesse et hec eandem hanc habere differentiam: vita autem actio et non factio est. propter quod et seruus et ministri sunt eorum que ad actionem. Res autem possessa dicitur quemadmodum et pars. Et quidem enim pars non solum alterius sed et simpliciter alterius. similiter et res possessa: propter quod despotes quidem serui. despotes solus illius autē nō est. nō solum autē despotis seruis est. sed et oīno est. Ex q̄dem

ergo natura serui & que virtus ex his manifestum. qui enim non sui ipsius natura. sed alterius homo est. iste natura seruus est. alterius autem est homo quiq; res possessa. aut seruus est. res possessa autem est organum actuum et separatum.

Queritur An naturale sit hominibus vt homo homini dominetur. Et arguitur primo qd non. quia dicitur Boetius in tercio de consolatione philosophie metro sexto. Omne genus hominum in terris simili surgit ab ortu. ex quo videtur arguere in hominibus equalem conditionem. Sed si naturaliter vnus alteri dominetur non esset omnino equa conditio hominis. ergo non est naturale hominibus qd vnus homo dominetur alteri. Secundo sicut opponitur seruo. sed vnus homo ita liberaz habz voluntatem sicut alter. ergo vnus homo non est magis seruus qd alter. & sic nec vnus alteri dominabitur. In oppositum est philosophus in isto primo. vbi dicit qd aliquis est dominus aliorum a natura. & aliquis a natura suus. Pro responsione.

Sciendum primo

Quod aliter loquunt philosophi de naturali seruitute. et aliter theologo. quia philosophi considerant humanam naturam pro statu in quo nunc est. qui est status nature lapsae. ita qd dicunt illud esse naturale homini quod sequitur absolute salute hominis. Theologo vero considerant naturam humanam sub duplici statu. scilicet sub statu nature integre & sub statu nature lapsae. Et quauis eadem sunt principia nature sub vtroq; statu. tamen aliqua sunt consequuta post lapsum. que (si natura sterisset) non fuissent sequuta. vt mors seruus & similia. Similiter etiam aliquid conueniunt nature pro vtroq; statu. Pro quo est Sciendum secundo. qd pro vtroq; statu necesse est inter homines esse disparitatem. & fm corpus & fm animam. Secdm corpus autem vt diuersitas sexus sine qua generatio non fuisset. Similiter etiam quantum ad aetatem. quidam em ex alijs nascebantur. nec illi (qui nascebantur) erant similes illis. Erat etiam disparitas quantum ad animam & quantum ad iusticiam & scientiam. Non enim homo ex necessitate operabatur sed per literum arbitrium. ex quo habet homo qd potens sit magis vel minus ad faciendum volendum vel cognoscendum. Unde quidam magis proficiunt in scientia qd alij. & etiam in iusticia. Item ex parte corporis esse poterat disparitas. etiam in statu innocentie. non enim erat exemplum totaliter corpus humanum legibus nature. quin ab agentibus exterioribus aliquid comodum vel auxilium reciperet fm magis & minus. & sic nihil prohibet dicere qd fm diuersam dispositione aeris & fm diuersum situm stellarum alij robustiores generentur qd alij. & alij maioris & alij pulchrioris & melius complexionati qd alij. ita tamen qd in illo primo statu in illis (q; excederent) nullus esset defectus sine peccatu nec circa aiām nec circa corpus. Si & hec disparitas eam habere potest ex parte dei. qd fm

ordinem sue sapientie quosdam plus et quosdam minus sublimare voluit. vt pulchritudo & decor vniuersi magis in hominibus reluceret.

Sciendum tercio. qd aliquid dicitur alicui inesse dupliciter. vno modo quia inest a tota specie. scz cuiuslibet indiuiduo illius speciei. Alio modo quia in eadem specie inest alicuius indiuiduis fm quandam differentiationem. Et ex hoc patet. qd aliter intelligitur titulus questionis. Debet enim sic intelligi. qd natura ordinauerit aliquos in specie humana aptos ad dominandum. alios autem aptos ad seruiendum. ita qd sit naturale homini respectu quorundam indiuiduorum et non respectu omnium.

Sciendum quarto. qd dominum accipitur dupliciter. vno modo proprie. vt scz opponitur seruituti. et sic dicitur quis dominus cui subditur aliquid vt seruus. & ita accipit Aristoteles. qd est natura dominans et natura subiectum. id est seruus. Alio modo accipitur dominum communiter et minus proprie. fm id scz qd refert ad subiectum qualitercuq;. et hoc modo sepe loquuntur theologo. pura cum dicant in angelis esse dominantes principatus et potestates.

Conclusio prima.

Considerare naturam humanam fm qd philosophi considerant scz fm qd nunc est absq; hoc qd consideratur aliquid quis prior status. sic natura humana producit quosdam aptos ad dominandum proprie. alios vero aptos ad seruiendum. Probatur coelocum. quia qui potest mente prouidere quid conferens sit et quid nocuum naturaliter dominatur. Qui vero non potest mente illud prouidere. sed corpore potest facere et exequi quod alius prouideret mente. naturaliter seruus est. Sed natura humana producit tales vt ad oculum videmus. quosdam em ingeniosos et sagaces. alios vero rudes et ydeotas ac ignaros. fortes tamen et robustos corpore producit. ergo primi naturaliter sunt apti ad dominandum. et alij ad seruiendum. Maior est philosophi in prohemio huius. Ex quo sequitur. qd si vnusquisq; posset per se viuere et natura produceret sic homines vt non indigerent mutuo auxilio. tunc nullus esset seruus a natura. sz ita non est. immo (vt dictum est) homo cum sit naturaliter animal sociale indiget communicatione. et cum inter homines sit inequalitas vt dictum est. ideo vt sit pacifica comunicatio et vt saluetur integra comunitas seu societas non idem expedit domino & seruo. vt dicit philosophus. domino quidem expedit vt dominetur. et seruo expedit vt domino seruiat.

¶ Conclusio secunda. Considerando naturam humanam fm conditionem theologice. scz fm statum innocentie et ante lapsum. tunc non est vniuersaliter dicendum qd homo dominetur homini domino pprie accepto. quia dominus sic acceptus refertur ad seruum. seruus autem in hoc differt a libero. quia liber causa sui est. seruus autem causa alterius est. et ordinatur ad alterum. Nunc ergo aliquis dominatur alteri. vt seruo quando refert eum suum seruum ad propriam vtilitatem sui scz dominantis. Sed contritabile est vnicuiq; qd bonum (quod deberet esse suum) cedat alteri ad vsuū. quia vnicuiq; est maxime appetibile bonum proprium. ergo tale dominum non potest esse sine pena seruo & sine subditorum. Cum ergo nihil penale fuisset in primo statu. s. innocentie sequitur qd

tali dominio homo in illo statu non dominabatur alijs
 Conclusio tertia. in primo statu fm theologos fuis-
 set dominus fm qd refertur ad qualecumq; subiectu p-
 batur. quia tunc vnus homo habuisset supeminentiaz
 iusticie et scientie ad alios. sed incoueniens fuisset nisi h-
 ereq;retur ad vtilitate alioz. Unde dicit Augustin⁹
 p. de ciuitate dei. qd iusti no dominandi cupiditate im-
 perant. sed officio pfulendi. hoc naturalis ordo pscriptur
 ita deus homine condidit. Probatur etiam conclusio. qz
 homo fm omne statum est animal naturaliter sociale.
 vnde in illo statu homines socialiter vixissent. Socialis
 aut vita multoz esse no potest nisi aliquis presideat qd
 ad bonum comune pretendat. Ita etiam ad hoc pos-
 test adduci ratio. Aristo. in textu. quandoq; mult
 ta ordinant ad vnu temp inuenit vnu vt pncipale z di-
 rigens. sed ita fuisset tunc. ergo zc. Et quo patz. qd ali-
 ter respondendu est fm theologum z fm phm. cum q-
 ritur. vtrum fuitus sit a natura siue naturalis. Na fm
 phm p considerandu est qd seruitus est naturalis. in huma-
 na specie fm intellectum predictu. scz qd natura quosda
 pferat aptos ad dominandu. et alios ad seruiendum.
 Patz quia fm phm illud dicitur naturale alicui quod
 sequitur naturaliter pncipia eius. sic mors dicit natu-
 ralis esse quia seqtur ad hoc quod est esse copositum ex
 qualitatib; contrarijs. Sicut famis z sitis dicunt dicunt
 esse naturales. z sic de alijs. Ita est de seruitute de qua e-
 ad ppositu seqtur em pncipia istius vel illius. inquan-
 tum deficit ab omi vigore. et abundat in mollicie corpo-
 ris. qd confurgit ex tali coplexione. vel tali. Cum em in
 intellectus vtratur sensu quodammodo. qz nihil est in intel-
 lectu qd pus no fuerit in sensu. opatoes intellectus inter-
 dum impediunt ppter ineptitudinem et grossicie corpoz.
 Vnde est qd illi qd fortes z grossi sunt in corporib; cu sunt
 apti ad opera corpoz. reddunt inepti ad opera mentis
 Et ideo sicut anima naturaliter ex rez ordine domina-
 tur corpori. ita illi (qui vigent intellectu et in quib; opa-
 tiones anime no pstant ex mollicie corpoz) sunt natu-
 raliter alioz domini. et alij naturaliter eoz serui. Et
 quo patet qd no debet improperari talib; (qui no viget
 intellectu) eoz seruitus. Et ro est. qz no sunt serui fm
 pnam voluntatem. sed ex institutione nature. Sed fm
 theologos ddm est. qd ista seruitus eodem modo est na-
 turalis. quo fm eos mors et alij defectus dicuntur na-
 turales. sic em dicuntur naturales homini. qz etiam sunt
 ei in penam originalis peccati. Si em natura stetit in
 originali iusticia non fuisset mors sequuta nec alij defe-
 ctus. similiter nec seruitus. Sed vnus presuisset alteri
 ad bonum ipsius subiecti. et no ad bonu tantu presiden-
 tis. sicut est nunc inter dominu et seruum. Sed qz na-
 tura cecidit ab illa rectitudine. ideo sibi derelicta e. Et
 cum homo esset copositus ex contrarijs. insegura est
 mors in penam. similiter et seruit⁹ que seqtur homine
 ex pre materia vt dictu est. Est em pena hominis vt ho-
 mo sit alterius. Et ita loqitur ambrosius dicens qd na-
 tura non fecit seruum sed insipientia. nec manumissio fe-
 cit liberum. sed disciplina. Vbi p considerandum est. qd
 seruitus introducta est post lapsum. et ex parte domini
 vt scz ille in multis subleuetur per seruum in his q sunt
 corporis. Et ex parte serui vt ipse seruus exequendo
 mandata dni subleuetur in defectib; anime. qbus abun-
 dat dñs vt dictum est. quia ergo isti defectus sequunt

naturam lapsam. ideo seruitus est a natura sic p sidera-
 ta. Patet. quia p istos defectus sequuta est seruitus vt di-
 ctum est. Est tamen aduertendu. qd hunc hominem esse
 seruum absolute considerando magis qd alium non hab-
 bet rōnem naturalem. sed fm aliquam vtilitatem quē
 tem. inquantu scz e vrile huic qd regatur a sapientiori z qd
 ab isto iuuetur. Et ideo fuitus (vt dicunt iuriste) perti-
 net ad ius gentium. quod est quodammodo naturale. Vn
 pro isto p siderandum est. qd iustum siue ius naturale e qd
 ex natura est a deo equatum seu comensuratu alteri. hoc aus-
 tem potest ptingere duplr. Vno modo fm absolutu con-
 siderationem. z sic malculus ex sui rōne habet p mensuras
 tionem ad femina vt ex ea generet parem. z ad filiaz vt ea
 nutriat. Alio modo aliquid est alteri naturale p mensuras
 tum non fm absolutam sui rōnem. sed fm aliquod quod
 ex ipso psequit puta pzetas aliqua. Si em consideretur
 ager iste absolute. non habet rōnem vnde magis sit istius
 qd illius. sed si consideretur quantum ad oportunitate colē-
 di ad pacificum vsum agru vel p concessionem legis et hu-
 iusmodi. fm hec habet qd sit magis p mensuratus isti qd il-
 li. Absolute autem apprehendere aliquid non solum con-
 uent homini sed etiam alijs animalibus. ideo ius quod
 dr naturale primo mo non dr ius gentium. sed ius natu-
 re simplr. sed ius secundo modo est ius gentium vt dicit
 iuriste. Et sic patet responsio ad questum
 Sed quereretur aliquis. vtrum ille qui deficit in aliq; bono
 no a natura sit seruus illius qui in bono excedit. Ad dñs
 bium respondetur. qd triplicia sunt bona hominis. quedā
 sunt bona infima vt diuitie. que sunt bona fortune. Alia
 sunt bona suprema vt sunt virtutes anime. z ista dicitur
 bona simplr. quia sunt bona honesta. Alia sunt bona mes-
 dia. que sunt bona corporis vt pulchritudo robur z sani-
 tas. z ista (sicut z prima bona) sunt bona fm quid. Dicitur
 tur ergo ad dubium. qd ille qui deficit in bonis nature aut
 fortune (sicut sunt bona corporis) non est seruus a natu-
 ra illi qui in predictis bonis abundat. Patet quia bona
 fortune z bona corporis non sunt bona hominis vt ho-
 mo est. sed solum bona anime sunt bona hominis vt ho-
 mo est. in quibus forte abundant illi qui deficient in alijs
 Dicitur vltterius. qd loquendo de bonis anime (que sunt
 bona simpliciter) ille qui deficit in bonis anime a natura
 est seruus illius qui in istis abundat. Et qbus patet qui di-
 cuntur serui a natura z qui domini. Patet etiā vñ confur-
 git seruitus. cum anima quantum est de se sit oibus eque p-
 fecta. venit em ex dispositione ipsius corporis
Ad rōnes ante opposi-
 tu. Ad primā (scz qd dr omne hoim gen⁹ in terris zc.) co-
 cedit qd omnes hoies sunt equales in pfectōe essentiali z spe-
 cifica. sed non individuali. Et istud p surgit ex diuersitate
 materie que est pncipiū indiuiduationis. Ad aliā con-
 ceditur. qd voluntas est eque libera in omnib;. sed fm dis-
 positione corpoz vna est magis expedita ad agendu ea
 ad qd hz liberrate. Vt dicitur qd seruitus no attenditur pe-
 nes mentem esse liberam. sed penes mentem prouidam.
 vt dictum est in pphemia huius. Vel possum⁹ dicere ad
 primā rōnem qd Boetius no vult arguere ex verbis illis
 equitate in hominibus ex parte pncipiū. Et ideo si sunt
 ignobiles moribus hoc est ex eo qd deficient ab illo pncipi-
 pio. vnde subiungit idē Boetius. Vnus enim patet est
 rerum vnus cuncta ministrat.

Trum autē aliquis natura talis aut non et vtrum dignius et iustius alicui seruire aut non. Sed omnis seruitus p̄ter naturam esse potest. hoc considerandū non difficile aut et ratioē contemplari. et ex his que sunt addi/ scere. Principari em̄ et subijci non solū neces/ sarioꝝ sed et expedientiꝝ est. et statim ex na/ tiuitate quedam segregata sunt. hoc quidem ad subijci. hoc autem ad principari. et species multe et subiectoꝝ sunt et principatuū. et sem/ per melioꝝ principatus qui melioꝝ subiecto/ rum puta hominis q̄ bestie. quod em̄ a melio/ ribus melius opus. vbi aut hic quideꝝ princi/ patur. hic autem subijcitur est aliquid horum opus Quicūq; em̄ ex pluribus p̄stituta sunt et fit vnum aliquid cōmune. siue ex coniūctis si/ ue ex diuisis in omnib; videtur principans et subiectum. et hoc ex omni natura inest anima/ tis. et em̄ in non participantib; vita est quidem principatus. puta armonie. Sed hec quidem forte magis extrinsece sunt speculatiōis. Ani/ mal autem primum constat ex anima et corpo/ re. quozum hoc quidem principans est natura hoc autem subiectum. oportet autem intende/ re ex s̄m naturam habentib; magis natura et non corruptis. propter qd̄ et optime dispositū et s̄m corpus et s̄m animam hominē cōsideran/ dum. In quo hec palam pestilentius em̄ et pra/ ue se habentium videbitur principari multitu/ dinis corpus anime. propter praua et p̄ter naturam habere. Est quidem sicut dominis primuz in animali contemplari et despoticum principatum. Anima em̄ quidem corpori do/ minatur despotico principatu. intellectꝝ vero appetitui politico et regali. In quibus est ma/ nifestum qd̄ s̄m naturam est expediens corpori regi ab anima et passibili parti ab intellectu. et parte rationem habente. Ex equo autem et con/

trario nocuum omnib;. Iterū in homine et in alijs animalibus simpliciter. Mansueta qui/ dem em̄ siluestribus dignioꝝ s̄m naturaz bis autem omnib; meliꝝ regi ab homine. ad ip̄scū tur enim salutem Sic ad huc aut masculinum ad femininum natura. hoc quidem principas hoc autē principatum. Eodem autem modo ne/ cessarium est esse in hominib;. Quicūq; q̄dem ergo tantū distant quātum anima a corpore et homo a bestia. disponuntur autem hoc modo Quozūcūq; est opus corporis tantum vsus et hoc est ab ipsis optimum. Isti quidem sunt na/ tura serui quib; melius est regi hoc principatu si quidem et dictis creditur Est em̄ natura ser/ uis qui potest alteriꝝ esse. propter qd̄ et alteri/ us est. et cōmunicat ratione tantum quantum ad sensuz recipere. sed non habere. Alia autem animalia non ratione sentientia. sed passionib; seruiūt. et oportunitas variatur modicum ad necessaria em̄ corpori auxilium fit ab ambob; et a seruis et a domesticis animalibus Vult q̄ dem ergo natura et corpora differentia facere q̄ seruoꝝ hec quidē fortia ad necessariū vsum hec autem recta et inutilia ad tales operatiōes sed vtilia ad ciuilem vitam. Iste autem fit di/ uisus ad bellicam oportunitatem et pacificam Accidit autem et multotiens contrarium hos quidem corpora habere liberoꝝ. hos au/ tem animas. Quoniam et hoc manifestum qd̄ si tantum fuerint differentes corpore solū quā tum deozum ymagines sunt deficientes om/ nes dicēt vtiq; dignos esse bis seruire. Si au/ tem in corpore hoc verum. multo iustius hoc in anima definiri. sed non simpliciter facile vi/ dere pulcritudinem anime et corporis. Ex qui/ dem ergo sunt natura quidam. hi quidam li/ beri. hi autem serui. manifestum quibus expe/ dit seruire et iustum est

Querit utrum intellectus

sive ratio principetur appetitui principatu aliquo. ¶ **Ar**guitur qd no. et pmo de appetitu sensitivo. Appetitus enim sensitivus non est aliud qd sensualitas. sed sensualitas non obedit rationi. unde p serpentem figurat. vt dr Augustinus in de trinitate. ergo appetitus irascibilis et concupiscibilis (qui sunt appetitus sensibiles) non obediunt rationi. et ro non principatur appetitui sensitivo ¶ **S**ecundo arguitur de voluntate que est appetitus intellectiuus. si enim ro principetur ei hoc erit principatu politico et regali. h hoc non. qz voluntas a nullo moueri potest nisi a rone. qui autem obedit alteri fm principatu regalem et politicu hz proprium motum ¶ **I**n oppositum est pbus in textu.

Sciendum primo

De irascibili et concupiscibili qualiter obediunt rationi siue superiori parti in qua est ratio et voluntas ¶ **U**nde considerandum qd superiori parti obediunt dupliciter. ¶ **U**no modo qd tum ad rationem. ¶ **A**lio modo qd tum ad voluntatem. ¶ **R**ationi quidem obediunt qd tum ad suos actus. Nam appetitus sensitivus in alijs animalibus natus est moueri ab estimatiua virtute. sicut ovis estimans lupum inimicum timet eum. ¶ **L**oco autem estimatiue virtutis est in homine cogitativa. que quidem dicitur ratio particularis. eo qd est collatiua intentioni indiuisibili. nam ab ea natus est moueri in homine appetitus sensitivus. ¶ **I**pa autem ratio particularis nata est moueri et dirigi fm rationem vniuersalem. vt in syllogisticis aut syllogisticis ex pmo vniuersalibus concluduntur propositiones singulares. et ideo pars qd ratio particularis imperat appetitui sensitivo. qui diuiditur in irascibilem et concupiscibilem. et hic appetitus ei obedit. ¶ **E**t quia deducere vniuersalia principia in conclusiones singulares. non est opus singularis seu simplicis intellectus sed rationis. ¶ **I**deo appetitus sensitivus dr magis obedire rationi qd intellectui. ¶ **A**ristoteles dicit in textu de intellectu. sed ipse capit intellectum pro superiori parte in qua est ratio et voluntas. ¶ **U**nde et hoc vnusquisqz experiri potest applicando aliquas vniuersales considerationes mirigatur ira aut timor aut aliqd hmodi. vel etiam instigatur voluntate et subiacet appetitus sensitivus qd tum ad executionem qd fit per vim motiuam. ¶ **I**n alijs enim animalibus statim ad appetitum irascibilem vel concupiscibilem sequitur motus. sicut ovis timens lupum statim fugit. qz non est in eis aliquis superior appetitus qui expugnet alium. sed homo non statim mouet fm appetitum irascibilem et concupiscibilem. sed expectat imperium voluntatis. que est appetitus superior. et hoc intelligendo de moribus perfectionis. quia de subditis aliud est ¶ **I**n omnibus enim potentibus motis ordinata. mouens secundum non mouet nisi virtute primi mouentis. et ideo appetitus inferior non sufficit mouere nisi appetitus superior consentiat. ¶ **E**t hoc est quod dicit philosophus in tercio de anima. qd appetitus superior mouet inferiorem sicut superior mouet inferiorem. ¶ **E**st tamen considerandum. qd vt dicitur in textu in animalibus proprie contemplari potest principatus despoticus regalis seu politicus. ¶ **A**nima enim principatur corpori principatu despotico. ¶ **I**ntellectus autem principatur appetitui principatu politico et regali. ¶ **D**icit enim despoticus quo dicitur principatur seruus. qui non hnt facultatem in aliquo resistendi imperio principatis. quia nihil sui iuris hnt ¶ **P**incipatus autem politicus et regalis dicitur

quod quis principatur liberis. qui et si subdantur regi mini principis. tamen habent proprium quo se tueri possunt principatus imperio ¶ **S**ic igitur anima corpori despotice dominatur. quia corporis membra non habent vt possint resistere imperio anime. sed statim ab imperio anime mouentur manus et pes. et quodlibet membrum quod nascitur est moueri motu voluntatis. qd notat dicitur ppter organa anime vegetabilis. que psequitur motum appetitus naturalis. qui non est natus obedire voluntati. ¶ **S**imiliter et ppter motum cordis et membrum pudibundi. que non obediunt rationi. et hoc datum est in punitionem originalis inobediencie. ¶ **I**ntellectus autem seu ratio dicitur principari irascibili seu concupiscibili principatu politico seu regali. quia appetitus sensitivus habet aliquid proprium vnde de potest contradicere imperio rationis. natus enim est moueri appetitus sensitivus. non solum ab estimatiua in brutis animalibus et cogitativa in homine. quam dirigit vniuersalis ratio. sed etiam ab ymaginatiua et sensitiva. ¶ **U**nde experimur irascibilem et concupiscibilem rationi repugnare qd hoc qd sentimus vel imaginamur aliquid delectabile. qd ratio recta vetat. id est prohibet. vel tristabile quod ratio precipit ¶ **E**t quo apparet qd appetitus sensitivus in aliquo rationi repugnat. et in aliquo ei obedit. ¶ **E**t sic pars qualiter principatur ei pars superior. ¶ **S**i enim imperaret ei despotice. non posset ei contradicere in aliquo. cuius contrarium experimur. ¶ **S**ed restat difficultas de appetitu intellectiuo. scz quomodo sibi imperet ratio siue intellectus. quia non dicitur in textu plus de vno vt videtur qd de alio. cui dicitur qd intellectus dominatur appetitui principatu regali et politico. ¶ **U**nde dicitur qd ratio siue intellectus imperat voluntati quatenus ad determinationes actus et voluntas nata est sequi dicentem rationis. sed tamen indirecte voluntas trahitur a passione. que est in appetitu sensitivo quatenus et ideo potest contradicere dicentem rationis. ppter qd ratio principatur ei regulariter et politice. ¶ **U**nde considerandum qd passio mouet voluntatem indirecte dupliciter. ¶ **U**no modo fm quandam abstractionem. quia enim omnes potentie anime in vna essentia anime radicantur. necesse est qd vna potentia interdatur in actu suo et alia remittatur. vel etiam totaliter impediatur. et ideo cum motus appetitus sensitivi forificatur per quatenus passionem. necesse est qd remittatur vel totaliter impediatur proprius motus appetitus naturalis ¶ **A**lio modo ex parte obiecti voluntatis. qd est bonum sub ratione boni apprehensum. impeditur enim iudicium et apprehensio rationis ppter vehementem et inordinatam apprehensionem intellectus ymaginatie et virtutis estimatiue. ¶ **C**ontrahitur enim ratio nemini vniuersali esse rectam. vt cum dicit nullum homicidium perpetrandum vel nullam fornicationem faciendam. sed tamen non cogitat in particulari huc actum. qui est hanc fornicationem non faciendam. et hoc propter iudicium ymaginatie vel estimatiue. quod est contrarium in hoc particulari ad iudicium vltimo rationis. et ideo cum ratio vtrius ymaginatio obnubilatur dum venit ad iudicium particularis actus. et hoc sufficit ad hoc qd voluntas non sequatur vltimum receptiones rationis. et tunc est peccatum. ¶ **U**nde ille qui habet sciam in vltimo ppter passionem impeditur ne possit sub illa vltimo sumere et ad conclusionem peruenire. sed assumit sub alia vniuersali quam suggerit inclinatio passionis et sub ea concludit. ¶ **U**nde philosophus dicit septimo ethicorum qd syllogismus inconueniens quatuor habet positiones. duas vltimas quarum vna est ratio. puta nulla fornicatio est peccata

Aliæ sunt passionis: puta delectationem esse sectandā. Passio igitur ligat rationem ne subumat et concludat sub prima: et concludit sub secunda. Ex quo sequitur quod voluntas procedit in actum contrarium dictamini rationis. Et ita patet quod ratio vtriusque appetitui. scilicet tam intellectui quam sensitui principatur principatu regali et non despotico. Ex quo patet quod in homine etiam aliquid est quod nullo modo natum est obedire rationi. sicut est appetitus naturalis quem sequuntur vires anime vegetabilis. In eo autem est aliquid natum obedire. Sed hoc dupliciter. Uno modo ad nutum. ut corpus et membra corporis demptis corde et membro pudibundo. Alio modo sic quod etiam potest non obedire. sicut appetitus rationalis sensituius quam intellectuius.

Ad rationes autem oppositū

Ad primam dicendum quod appetitus sensituius dicitur sensituius secundum quod consideratur ut depresso est carni. et ideo significatur per serpentem quantum ad id quod est sibi proprium ex parte partis sensitive. sed dicitur irascibilis et concupiscibilis per quandam vicinitatem ad partes superiores. ideo magis nominat sensituium ex parte actus ad quem inducuntur ex ratione. Ad secundam patet solutio qualiter voluntas mouetur ab alio quam a ratione. conceditur enim quod directe non mouet ab alio. sed bene indirecte.

Quod autem et qui contraria dicunt secundum modum aliquem dicunt recte. non difficile videre. Dupliciter enim dicitur et seruus et seruus. Est enim aliquid secundum legem seruus et seruus. Lex enim promulgatio quedam est in qua in bello superata prevalentium esse dicunt. Hoc itaque iustum multi eorum qui in legibus (quemadmodum rethorici scribunt) iniuriosorum tanquam durum si vim inferre potentis et secundum potentiam melioris erit seruus et subiectum quam violentiam passus est. Et his quidem sic videtur. his autem illo modo etiam sapientum: Causa autem huius dubitationis est quod facit verba variari quia modo aliquo virtus sortita successum violentiam pati potest maxime. et est semper superans in excessu boni alicuius. ut videatur non sine virtute esse violentiam. sed de iusto solum esse dubitationem. propter hoc enim his quidem benivolentia victorum videtur iustus esse. His autem ipsum hic iustum meliorem principari. quoniam se positus seorsum bis communibus

neque forte nihil habent probabile alter rationes. ut non oporteat melius secundum virtutem principari et dominari. Totaliter attendentes quidem ut possibile est ad iustum quoddam. lex enim iustum quoddam. eam (qui secundum bellum) seruitutem ponunt iustam. omnino autem non aiunt. Principius autem contingit non iustum esse bellicorum et indignum seruire. Nequaquam vtriusque dicit aliquis seruum esse si autem non accidet eos que videntur esse optimi generis esse seruos et ex seruis. si contingit vendi captos. Propter quod ipsos non volunt dicere seruos. sed barbaros. Et quidem cum hec dicunt nihil aliud querunt quam quod natura seruus. Quod quidem a principio diximus. necesse est dicere aliquos hos quidem a principio seruos. hos autem nequaquam.

Queritur utrum preter seruitutem naturalem (que est seruitus simpliciter) sit dare seruitutem legalem et politicam. Videtur quod non quia omnis lex (cum sit rationis dictamen) debet esse rationi consona. sed aliquos seruos legales videmus in quibus est maior sapientia quam in eorum dominis. ergo seruitus legalis non est ponenda. Tenet consequentia. quia ut dictum est supra in fine penultime conclusionis. rudis intellectus est natura seruus. et qui potest mente preuidere est natura dominus. ergo per quamcumque legem politicam talis non potest iuste fieri seruus. Preterea ratio iusticie est lex. sed lex respicit bonum commune ciuitatis et regni. non autem respicit bonum priuatum vnius persone nec etiam vnius familie. non ergo debet esse aliquod ius speciale sic positum. quod sit de dominis seu dominantibus. cum dominus pertineat ad domum et non ad ciuitatem. ut dicitur in textu. In oppositum est prius in textu. et similiter in quinto ethicorum. vbi determinat de iusto domino

Sciendum primo.

Quod sicut preter ius naturale oportuit propter bonum dare aliquas leges positivas secundum quas reguntur regna et ciuitates. sic visum fuit conditoribus legum quod preter seruitutem naturalem (secundum quam ignorantes debent seruire sapientibus) esset dare seruitutem legalem et quasi positam. secundum quam debiles et victi seruirent victoribus et potentibus. Est enim iustum legale (ut dicitur in textu) superatum in bello superioribus seruire. Videtur autem huiusmodi iustum quod secundum philosophum est secundum quod et positum tripliciter congruere habere. Quorum prima sumit a conditoribus legum. Secunda ex defensione patrie. Tercia ex salute debellatorum. Prima congruitas sic patet. oportet enim dominas habere aliquem excessum respectu serui. B ij

inmodi aut excessus dupliciter esse potest. vel fm aiam vel fm corpus. Nam ho naturalr est coposit^o ex duab^{us} pti b^{us}. Excessus at fm bona aie est qsi excessus simplr vt an dicebat eo q illa bona simplr bona s^{unt}. Excessus ho corpis e qsi excessus fm qd. p^{er} qd bñ d^{icitur} i h p^{ro}. q dicit m^{agis} aliq^{uod} digne dñari. qz excedit in bonis corpis. vt qz s^{unt} fortes z magni. multū iustius e hoc dñiuz in aia vt dicamus aliquos dominari. qz excedunt in bonis aie. nam aia est prestancior corpore. sapientia igit et dignitas (q sunt bona aie) reddunt dominū naturale z simpliciter sed ciuilib potentia est fortitudo corpis q sunt bona corpea et exteriora nō faciunt dominū naturale s^{ed} faciūt ipm magis legale et positiuū. Q^{uod} em superas in bonis corpis. vt in fortitudine vel ciuili potentia dominet^{ur} his quos debellat nō est iustū naturale. s^{ed} iustuz positiuū fm pmulgatōem legū. Nū videt istud iustuz seu de iure ciuili aliquo modo esse congruū si p^{ro} sideret le gislatoris p^{ro} dūo. Nā cū legislatōes sint homies qbus magis animo sunt bona corpis q bona aie. z exteriora qz interiora. vt lex daret iudiciū de aliquo certo. visum fuit legislatorib^{us} vt superantes in bello iusto p^{ro} grue dos minarent alijs supatis. eo q talis excessus notior est q ali^{us}. Nū et p^{ro} s ait q iust^{us} est definiti dñiuz fm bona aie q fm bona corpis. s^{ed} nō sumit^{ur} est facile videre pulcritudine aie et corpis. Scda p^{ro} gruitas sumit^{ur} ex defensione patric. Nā vt hoies fortiter bellarent p^{ro} defensionepatric ciuitatis z regni in fauore cois boni et patric intro ductū est vt superantes in bello p^{ro} grue dñaretur alijs supatis. p^{ro}ter qd d^{icitur} p^{ro} tuos superates et bonos nō resistere ordinatōi legali. qz cōmune bonū bono p^{ro} uato est p^{ro} ferendū. Tercia p^{ro} gruitas sumit^{ur} ex p^{ro}te debellatoz seu salute eoz. nā p^{ro}ter legē multi superari in bello saluant^{ur}. Hoies em alios debellātes p^{ro} p^{ro} p^{ro}iores eēt ad homicidiū si scirent se ex eis nullā vilitatē p^{ro} secutus ros. s^{ed} cū cogitant eos acq^{uere} in seruos reseruant eos p^{ro}ter vilitatem quā inde confeq^{uuntur} sperāt. Nū seru^{us} fm etymologia d^{icitur} a p^{ro} seruando. qz tales a victozib^{us} p^{ro} seruatur in bello et nō occidunt. vt possint ipos quasi seruos possidere. Patet ergo q p^{ro}ter seruitutē naturalē p^{ro} grue ponit^{ur} seruitus legalis. q est de iure positiuo. Et talis seruit^{us} fm quosdā d^{icitur} a fortuna. P^{ro}ter has at seruitutes legale s^{ed} z naturalē. vt nū hoies seruitute ministratiua vel p^{ro} ductiua vel dilectiua. ita q possunt dices^{se} re quatuor esse maneries ministroz. Nā aliq^{uod} sunt tales naturalr. aliqui vero ex lege. aliq^{uod} ex p^{ro} ducto. z aliqui virtute quadā z dilectōe. ita q p^{ro} p^{ro} fieri talis p^{ro} portio. Dis minister vel est barbarus vel impotens. vel mercenarius. vel virtuosus et dilectus. Barbari em dicunt^{ur} illi q sunt quasi siluestres z nesciūt seipos dirigere. p^{ro}ter qd tales dicunt^{ur} naturalr serui. vt p^{ro} s dicit^{ur} est. Deficiunt etiā in bonis aie fm quoz excessus p^{ro} tingit aliq^{uod} dñari naturalr. Impotētes em p^{ro} tingit esse ministros ex lege vt si q sint q nō valeant resistere bellantib^{us} ex pmulgatione legis debent eis seruire et ministrare. Mercenarios ho p^{ro} tingit eē ministros ex p^{ro} ducto. Ille em mercenarius d^{icitur} q p^{ro}ncipaliter mercede intendens obsequitur ei a q mercede acceptat. S^{ed} boni et virtuosī ministri sunt operantes ex dilectōe. s^{ed} em dignus sit operarius mercede sua. z nō sit p^{ro} grūū aliq^{uod} p^{ro} p^{ro} s sumptib^{us} militare. nec d^{icitur} os bonis triturantis alligari. put^{ant} p^{ro} tinent^{ur} z dicunt nostri venerabiles z insignes iuriste in suis cano

nibus et legib^{us}. p^{ro}ncipaliter em in ministerio debet quis intendere bonū. Si aut ibi intendat aut cognoscat aut regnat aliquā mercedē temporale hoc debet et potest eē ex p^{ro} sequenti z nō p^{ro}ncipaliter. sed potius accessorie z ex incidenti. vt dicit^{ur} est. P^{ro}portuit aut dare ministratoez cōductā et dilectōem p^{ro}ter ministratōem naturalē z fm legē. Nā qz est in nobis corruptio appetitus nō fm p^{ro} uamus seu custodimus ordines naturalē. ideo plurimi p^{ro}ncipatus sunt p^{ro} uersi. deuij. et transgressi. nam ignorātes et p^{ro} uari bonis aie nō acquiescunt ministrare. seruire. parere. seu obedire. z obsequi seu famulari pollētib^{us} seu fruētib^{us} prudentia et intellectu. Rursus contingit plures aliquando etiā ex nobili seu insigni aut generoso genere ortos toto tempore seu toto cursu vite sue nō aliquod iustum bellum facere. vt ex eo possent sibi acq^{uere} rer aliquos ancillantes et seruos seu famulos. ne ergo tales omīno p^{ro} uentur ministris seu seruiōib^{us} ad sup^{er}plendā indigentia domesticaliū oportuit aliquos eē ministros conductos seruiētes seu famulātes intuitu mercedis vel p^{ro} mīij. z etiam aliquos dilectos et virtuosos et ministrantes ex amore boni. Ad hos aut ministros (quos virtus et amor boni inclināt ad seruiēduz) docet p^{ro}ncipantes se habere ad eos quasi ad filios. z docet eos regere nō regimine ciuili sed magis regimine paternali. filiali et regali. Possumus aut duplici via ostendere. declarare. seu manifestare. quos s^{ed} ministros conringat magis esse honorandos p^{ro}ter ceteris. Prima via sumitur ex dignitate ipozum ministrantiū. Secūda via sumitur ex vnitare et p^{ro} p^{ro} quitate quam habet ad p^{ro}ncipantem seu dominantem. Prima ergo via sic patz. nā dignioribus semper sunt ampliora beneficia tribuendacuz ergo virtuosus seruit^{ur} ex amore honesti aut dilectōne boni. ideo dignior est mercenario. qui p^{ro}ncipaliter seruit^{ur} ex conducto et p^{ro}pter mercedem. Etiam dignior est seruiēte nō amoz boni seu honesti. s^{ed} quia sup^{er}tus est in bello. Et etiam ille est melior barbaro. qz ille ministrat eo q nescit seipm dirigere. quia deficit a rationis vsu. Et ipa dignitate ministrantiū patet huiusmodi ministros a p^{ro}ncipante esse magis honorandos seu premiandos. Secūda via ad ostendendū hoc idē sumitur ex vnitare seu p^{ro} p^{ro} quitate quam habent huiusmodi ministri ad p^{ro}ncipantem. Dignum est em ac rationi consonum vt partes propinquiores fonti plus p^{ro} fundantur aqua qz remiore. quare omnis amor virtutis vnitatiem et coniunctiuam habere dicitur. vt vult venerabilis Dionysius in quarto capitulo de diuinis nominibus dicens. P^{ro}ncipi ministrantes nō ex mercede p^{ro}ncipaliter. sed ex amoz magis fm voluntatem coniuncti sunt. quare dignum est tales plus de influenza recipere et amplius honorari seu p^{ro} uari a p^{ro}ncipante qz alios

Dubitatur primo

Quid est seruus fm propriam rationem serui Bre uiter respondendo ad quesitum dico. q seruus est organum animatum actiuum separatum alterius homo ex istens. In hac definitione ponitur (organum) tanq^{uod} genus. et ponitur (animatum) ad differentiam organo z inanimatoz. sicut securis hasta zc. Ponitur (actiuum) ad differentiam organozum factiuozum. sicut est am securis vel hasta. Ponitur (separatum) ad differentiam p^{ro}ris que est organū p^{ro} iunctum. Ponit^{ur} (alterius)

ad differentiam ministri seruentis ex cōducto vel amo-
re. qui nō est alterius nec ē proprie possessio eius. Pon-
tur vltimo (homo existens) ad differentiam brutorum
animalium que sunt organa hominis economici anima-
ra actiua separata. et sic clare patet quid sit seruus

¶ Notandum est q̄ iustum legis humane nō est iustus
simpliciter. sed est iustum s̄m quid. Dicitur enim iustu
simpliciter quod est iustum s̄m naturam. Et illud est
iustum s̄m quid quod refertur ad cōmoditatem huma-
nam quam lex intendit. quia propter cōmoditatem ho-
minum leges possunt. Unde lex s̄m ysidorum quin-
to ethimologiarum. est constitutio populi. in qua maio-
res natu. vna cum plebibus aliquid sanxerunt. Unde
magistri eam sic definiunt. Lex est quedam rationis or-
dinatio ad bonum cōmune ab eo qui curam ciuitatis ha-
bet promulgata. quia ergo hoc non est iustum s̄m natu-
ram. q̄ quicumq; ab hostibus vincuntur sint serui. cum
pleriq; contingit sapientes ab insipientibus vinci. s̄
z perari. Ideo dicit philosophus seruitutem legalem nō
esse simpliciter iustam. sed s̄m quid. vt puta quia acco-
moda est vite humane. Est enim vite victoribus z ali-
qualiter decens q̄ habeant enolumentum seu alimen-
tum a victis. Etiam vite est ip̄s victis. quia propter
rea ip̄i seruantur in vita et non occiduntur. quoniam hoc
iustit lex humana. scz seruos seruari et nō occidi. Si au-
tem potuisset lex humana sufficienter atq; efficaciter de-
terminare qui essent meliores mente. ordinatq; illos do-
minos sequentes naturam. sed quia illud fieri non po-
tuit accepit aliquod signum seu iudicium scz ipsam vic-
toriam que prouenit ex aliqua excellentia virtutis. et tō
statuit victores esse illorum dominos qui vincuntur. et
istud est iustum non tamen est simpliciter iustum. prout
dictum est. sed s̄m quid. et tamen illud est seruandū. q̄
omne bonum cōmune propter quod est institutum seu
ordinatum prestātius et melius est bono puato.

Ad rōnes añ oppositū

Ad p̄mam dicit q̄ lex humana nō potest esse om̄ino
certa circa om̄es casus particulares. quia illi casus non
bene possunt ab homine preiuderi. et quia homini non ē
nota naturalis p̄cipacitas et p̄udentia omn̄iu. ideo lex
ab homine posita est de seruitute aliquoz per ea que ex-
terius sunt cognita que sunt signa et iudicia virtutis seu
excellencie vel p̄bitatis interioris. Et ideo cum victo-
ria sit signum seu iudiciū interioris virtutis alicuius in
victorie. posuit lex humana q̄ victi seruiant victoribus
q̄ suis etiam ip̄i victi sint melioris intellectus et p̄uden-
tie ip̄s victoribus. q̄m victus victori debet succubere seu
cedere. hoc tamen non est ita notum sicut de victoria
ita q̄ ratio non arguit nisi q̄ illi (q̄ per legem seruiunt)
sunt magis apti naturaliter ad dominandū. q̄ d̄ceditur

Ad sc̄dam d̄z q̄ licet seruus inquantū seruus sit ali-
quid dñi. est tamen homo s̄m se subsistens ab alijs distin-
ctus. et tō ad ip̄m potest eē iusticia vel iniusticia. z p̄pter
hoc alique leges dantur de his q̄ sunt dñi ad seruu. s̄z in
quantum seruus vt seruus est q̄d alteri? et s̄m hoc ibi
deficit rō iusti vel iniusti. et sic patet solutio rōnum ante
oppositū. Sed dubitare alijs q̄ et quot sunt bona q̄
hoies p̄sequunt ex p̄stitutiōe politice cōmunitatis q̄ ci-
uitas nuncupat. Unde p̄siderandū tria esse bona que
p̄sequunt homines ex p̄stitutiōe ciuitatis. Ordināt em̄

ciuitas ad viuere. ad sufficienter viuere. et virtuose vi-
uere. Viuere em̄ s̄m p̄m in viuentibus est esse. sicut er-
go est aliud esse. aliud sufficienter esse. et aliud virtuose
esse. sic aliud est viuere. aliud sufficienter viuere. z aliud
virtuose viuere. nam esse latissimū est. vt dicit in de cau-
sis. est em̄ p̄mum rerum creataz. et om̄ia aliquo modo
esse participant nō tamen om̄ia participant sufficienter
esse sed solum illa dicuntur habere esse sufficienter
turam suā q̄ s̄m suā sp̄em habent esse cōpletū. Si em̄ ali-
cui deficiat aliqua p̄fectio cōpetens sue sp̄ei (licet possit
habere illa res esse aliqd vt in p̄fectū) esse em̄ sufficienter
habere nō dicit. Latius ergo est esse q̄ sufficienter esse. sic
etiam latius est sufficienter esse q̄ virtuose esse. quod ē
habitus electius et moralis de quo hic loquitur. quez
participare nō possunt nisi rationalia et intellectum p̄as-
bentia. irrationalia ergo et inaitata s̄m naturam suā po-
ssunt habere esse sufficienter si habeant p̄fectiōes cōpe-
tentes p̄prie sp̄ei. eē tamē virtuosum habere nō possunt
q̄ nequeunt p̄cipare virtute illam. Et eo mō quo d̄s-
tinguimus esse sufficienter esse. et virtuose eē. sic disti-
guere possumus viuere. sufficienter viuere. et virtuose vi-
uere. qualitercūq; etiam hō habeat esse. nō tamē dicitur
sufficienter viuere seu vitam habere sufficienter. nisi ha-
beat ea que p̄grue sufficienter ad supplendā indigentiam
corporale. Aliud ergo est viuere. et sufficienter viuere. sic
etiā aliud est sufficienter viuere. et virtuose viuere. Suf-
ficiē em̄ habent sufficientiā ad vitam q̄ p̄pter corruptiōem
appetitus virtuose viuere negligunt. Multoz igitur aut
maximoz bonoz cā est p̄stitutiō ciuitatis. q̄ p̄pter eaz
et p̄ eam hoies p̄sequunt oia tria predicta bona. Nā ip̄s
sum p̄sequunt hoies ex cōmunitate politica. q̄ sine ea
vita hois esse nō p̄t. Loquitur em̄ de viuere hois vt ē hō
ostendere ergo viuere politiciū s̄m aliquas leges et s̄m
aliquas laudabiles ordinatiōes recusans sic viuere nō
vult viuere vt hō (sed vt supra dictū est et infra dicitur)
talis vel ē homine melior vt homine peior. homo em̄ na-
turaliter est animal politicum et ciuile. vt infra p̄babit.
ip̄sum ergo viuere loquendo de viuere simpliciter cōses-
quuntur homines ex cōmunitate politica siue ex consti-
tutiōe ciuitatis. Secundo ex tali constitutiōe homines
nō solum p̄sequuntur viuere. sed etiam sufficienter viue-
re. Nam in vna domo et in vno vico nō reperiunt om̄ia
que ad vitam sufficienter. ideo fuit ciuitas constituta ha-
bens plures vicos. in quozum vno exercetur ars fabrilis
in alio rectoria zc. s̄m q̄ varijs indigemus ad supplen-
dam indigentiam vite. nec est ciuitas perfecta nisi inha-
bitantes inuenire valeant om̄ia sufficientia ad vitam. Lō-
sequuntur ergo ex ciuitate nō solum viuere vt homo s̄z
sufficienter viuere eo q̄ p̄fecta ciuitas est p̄tinentia oim̄
eorum que ad vitam pertinent. Bene ergo dictum ē q̄d
scribitur p̄mo huius. q̄ cōmunitas (que est ciuitas cō-
stans ex pluribus vicis) est cōmunitas p̄fecta quia iaz
(vt conueniens est dicere) huiusmodi cōmunitas eha-
bens terminum per se sufficientie. Tercio ex institutiōe
ciuitatis p̄sequuntur virtuose viuere. Nam intentio legi-
slatoris p̄stituentis ciuitatem nō solum esse debet vt
ciues in ciuitate habeant sufficientiā ad vitam. sed etiaz
vt viuant bene s̄m legem et virtuose. Ideo dicitur p̄mo
huius q̄ p̄fecta est ciuitas bene viuendi gratia constitu-
ta. Forre p̄mum motuum hominū constitutiōem ciui-
tatem fuit ipsum viuere et habere sufficientiam in vita.
videntes em̄ q̄ solitarie nō poterant sibi in vita suffice-

re pstituerunt vt vnus alterius defectum supplens haberet sufficientiam in vita. Constituta aut iam ciuitate. et homines pspiciuntur intuentes qd non est habere sufficientiam in vita nisi viuatur bene et virtuose. et q sine lege et iusticia ciuitas constituta stare non potest. ordinauerunt comun. tate politicam. que erat facta ad viuere z ad habenda sufficientiam in vita z ad bene viuere fm legem et virtuose. si ergo tot bona consequuntur ex constitutio ne ciuitatis. bene dicitur est qd scribit pmo huius scilicet Qui pns ciuitate instituit. seu qui primus totius ciuitatis su ut institutor extitit ca seu occasio maximo bono.

¶ Eodem aut modo et de ingenuitate ipsos quidez em non solum apud ipos ingenuos sed etiam vbiqz putant. barbaros autem solum do mi tanqz sit aliquid hoc quidem simpliciter ingenuum z liberum. hoc autem non simpliciter. que admodum Theodori eloga inquit. Ex ambobus dominis progenitricibus quis vtiqz dignificabit adijcere seruum. Cum autem hec dicunt. nihil aliud qz virtute et malicia determinant seruū et liberum. z nobiles et ignobiles Dignificant em quoadmodum ex homine hominē et ex bestiis fieri bestiam. sic et ex bonis bonum natura aut vult quidem hoc facere multotiens. non tamen potest. Quod quidem igitur habet quandā rationem dubitatio: et nō sunt hi quidē natura serui. hi aut liberi. palā et quod in qbusdam determinatū est q tale quidem quoz huic expedit seruire. huic aut dominari et iustum est et oportet hoc quidem subijci. hoc autem principari Quare et despotizare male autem inutiliter est ambobus. Idem em expedit parti et toti et corpori et anime. seruus aut pars quedā dñi velut animatū aliquod corporis. separata autem pars corporis. propter quod et expediens ali quid est et amicitia seruo et domino ad inuicem his qui natura tales dignificant. his aut q nūc nō fm hunc modum. sed fm legem et violentiaz posset contrariū. Manifestū aut ex his qm nō idem est despotica et politica. neqz omēs ad inuicem principatus. sicut quidā aiunt. hec qdem

em liberoz natura. hec at seruo. et economica qdē monarchica. ab vno em regit ois domus. politica aut liberoz et equalium principatus. et despotica qdē igit nō dicitur fm sciam. sed eo q talis sit sicut aut z seruus et liber Scia aut vtiqz erit et despotica et seruilis. Seruilis qdē qlem qdā in si raculis erudit. ibi em accipies qs p cū docuit ancillaria ministeria pueros. Erit aut z vtiqz et ad opus hoz disciplina velut pulmētaria. z alia talia genera ministratonis. Sunt em alia alijs hec qdē honorabilia. hec at necessaria. z fz puerbiū seruus em seruū. dñs aut dñm. Tales qdē igit oēs seruales scie sunt. Despotica at scia ē q ē vsua seruo. despotes em nō in possidendo seruos. sed in vtendo seruis. Est aut hec scia nihil magnū hñs neqz venerandū. q em seruum oportet scire facere. illū oportet hoc scire picipere. ppter quod qbuscūqz potestas ē q nō ipi malū patiant. parator accipit hūc honorē. ipi at ciuiler viuunt. aut philosophant. Acq̄sita aut altera ab vtriusqz his velut que iusta bellica qdam existens aut venatina: De seruo quidem igitur et domino determinatum sit hoc modo

Queritur utrum ingenuitas

seu nobilitas insit alicui hoi a natura Arguit primo q nō. qz nullū ē ingenuū siue nobilē nisi a p̄tute. sed p̄t nō inest a natura. q̄ z. Teneo p̄na p tullii dicentē Dicitur ē ab eruditis viris nullū nisi sapientē eē nobilem v̄liberū. vbi vult q solū sapiēs sit nobilē. nō sapia acq̄ritur p p̄tutē. q̄ Scdo sic si h̄ eēt v̄z q̄ ingenuitas seu nobilitas inest alicui hoi a natura. h̄ maxime haberet veritate de nobilitate generis. fz p illā nemo dz dicit ingenuū v̄nobilē. q̄ nemo dz dicit nobilē a natura. Dno: p̄bat p̄ Boeciū dicentē A nobilitate aliena nullū dz aliquid eē nobilē v̄claz. In oppositū ē p̄hs in textu. vbi postq̄ p̄ bavit q aliq̄s ē seruū a natura z aliq̄s dñs. p̄cludit sicut eē dñm de nobilitate z ingenuitate. Pro responsione

Sciendum primo.

¶ Nobilitas siue ingenuitas hois dz attendi magis p ea q sunt aie qz p ea q sunt corpis. bonitas em hois fm quā moraliter loquendo simpliciter bonū dz attendit

fm virtutē z opus virtutū. z ideo fm veritatem soli boni sunt nobiles. z mali ignobiles. Unde dicitur quodammodo nobilitas sola est animi qui moribus ornat. non exterioris qui moribus intus abundat. vt scribitur primo regum Qui continent me erunt ignobiles z viciosi

Sciendum secundo. qd cum querit an aliquis sit nobilis a natura potest intelligi dupl'r. Vno modo qd habeat nobilitatem a natura pfectam. scz a parentibz cōtractā. Alio modo qd habeat talē nobilitatem inclinatiue. qz scz habet a natura inclinatioem ad acq'rendum talem literatē. Unde aliq' scz inclinari a principio natiuitatis ad opandum virtuose z ad acq'rendas virtutes. z aliq' ad vicium. z ideo phis dicit qd alii qui sunt cōfessim boni aut mali a natiuitate. z cū oibz istis fiat literum arbitriū. Unde phis in textu ppter naturale inclinatioem. quā habent homines a natura dicit qd sicut ex boue nascitur bos z ex homine homo. ita ex bonis parentibz nascitur bonus filius. z homo videtur esse eā z initiuz vñ pmo venit ingenuitas z nobilitas. Unde duplex p't assignari rō ppter quā filij bonorum parentum bone inclinationis nascunt. Primo qd cōter sunt eiusdem cōplexionis et forme corporis. mō sicut dicit phis in libro phisionomie. ante me sequuntur corpora. quod debet intelligi quantum ad inclinationem z non quantum ad necessitatē. ideo filij imitantur mores parentum fm qd ab eis trahunt talem vel tales cōplexionem corporis. que multum facit ad bonitatem vel maliciam morum. videmus em quosdā aptos magis ad vnā virtutem qz alios. z hec diuersitas cōsurgit ex diuersitate corporum. Alta ratio est. quia filij bonorum z prudentium parentum ordinatius sunt educati z diligentius eruditi in scientia z moribus z bonis cōsuetudinibz. Et ppter has duas rōnes nobilitas generis est signū vere nobilitatis que est fm virtutem. vnde quando talis nobilitas virtutis pferretur per successione in prole z progenie. aliqui efficiuntur p suam sciām z prudentiā diuites z potētes. z tūc preferuntur ceteris in honoribz. Vñ existimandū est de diuitibus z magnatibus qd sunt ceteris meliores nisi constet de contrariis. Unde moyses Deutro. ij. dixit ad filios israhel Tuli de tribubz vestris viros sapientes z nobiles et constitui eos principes decanos z tribunos zc.

Sciendum tercio. qd ista noia nobilis ingenuus et generosus sunt sy nonomia. sed si stricte accipiantur ille dicitur ingenuus qd (postqz natus est) statim liber est. vt dicunt dominum iuriste. Sed dicitur nobilis qd est generosus ex virtuosis parentibus. Sz generosus dicitur qui multos habuit antecessores nobiles Pro intellectu predictorum ponitur

Conclusio prima

Iste simpliciter dicitur nobilis qd virtuosus est. patet. quia nobilitas vera z simpliciter dicitur sumit fm bonitatem anime. hōi autē bonitas est fm virtutem. qz zc. Et quo sequitur qd ista vera nobilitas est ab extrinseco. p. qz sumit a virtute

Conclusio scda. hōi nobilitas non est a natura pfectiue z in actu pfecte. sed inchoatiue. Prima pars patet. qd nobilitas consistit in opatione virtutis z in virtute aie principis palter. mō vt dicit phis aīa siue intellectus a principio est tā qz tabula rasa in qua nihil est depictus. Scda pars probatur. qz sicut dicitur est aliq' sunt inclinati a natiuitate ad virtutes z alij ad vicia. z phis vocat quosdam bn̄ natos. alios male natos. Et p dicitur p. qd hoc qd qdā sunt ex nobili p'p'ia loquēdo de nobilitate improprie dicitur est signū talis inchoatiōis ad nobilitatem veram. Et ob hoc dicitur in textu alle-

gans quēdā poetā. Ex duobz inqz pgenitricibz. i. nobilibz radicibz qz dignificabit adijcere seruuz. qsi di. nullus. Vñ subiungit qd natura vult hec facere. vbi tangit naturalem inclinationem quā hnt (vt in pluribz) filij ad hoc qd in se quunt virtutes parentuz. sed tū multoties deficit vel per defectū cōplexionis qd nō pgruit cū cōplexione parentis. qz cōsurgit interdū p indispotionē materie in matrice. vel per debilitatē virtutis formatiue aut aliqd hōi. Sicut etiam ptingit p malā assuefactionē iuuentū. qz aliq' cōtingit bonam indolē ppter sectatōem suaz passionū deprauari Sicut em quōz ptingit qd aliq' virtuosus et pulcher turpē ac distozū filium generet. ita cōtingit aliq' vere nobilē z bonam parentē generare filium qui nō est vere nobilē sed malus et viciosus. Et inde dicit phis i scdo rhetorice. qd magne nobilitū pgenies defecerūt Et a magnis z nobilibz parentibz nascunt interdū degeneres filij. Sicut em in vna regione fructuū abundantia z fertilitas durat p rps. z postea sequitur sterilitas. z eōtra. Ita est de nobilitate alicuius pgenies. vñ qm hōi vera nobilitas deficit cōparat in scriptura viti siluestri vel oleastro. Vterū est tū qd aliq' p'p'riū cōtingit. vt scz de malis parentibz veniant boni filij. qz scz boni sunt z p inclinationem z p p'p'rietudinē bonaz opationū. Et in talipote est ichoari nobilitas sue progenie. z p'p'rieta dicebat ille venerabilis Seneca. qd vnusquisqz siue sit rex siue seruus a nobilibz antecessoribz z ignobilibz. literis. et seruis. diuitibz z paup'ibus sumpsit originē Dicit et qd fortuna sepius de tali nobilitate facit ignobilitatē. talis em nobilitas seu generositas durat in aliq'bus plus in aliq'bus vel ro minus. Est tū p'p'riandū. qd aliq' faciunt se nobiles vocari p violentiā. vipura p potentiā tyrannicam. z talis nec est vera nobilitas nec signū vere nobilitatis. Ex quibz patet qd quibus aliq' recōmendant de generis nobilitate sicut habemus in multis legendis sanctorū. tamē hec nobilitas non se habet aliter ad veram nobilitatem qz vna ad sanitatem. qz ipsa est em signū vere nobilitatis. z non ipsa nobilitas. vñ nullus habet gloriari de suo genere. quia sicut dicit. Quintilianus. Non satis suoz cōdidit titulos meritorū. qd de aliena sibi querit claritate suffragiū. nisi em vera nobilitas sit in aliquo non debet gloriari de eo quod est in alio. qz illud quod est in alio non potest ipsum felicem facere. vt dicit Boetius. Patet etiam qd hij qd descendunt a vere nobilibz parentibz plurimuz sunt increpandi z plus qz quicunqz alij quādo non sunt nobiles nobilitate mox. Est em vitiosabile multū degenerare de tali nobilitate parentū. z ideo alij qui romani non deberent gloriari quibus sint de genere Solonis Carthamis aut Cesaris. immo magis est eis verecundia qd illam nobilitatem z gloriā virtutum (quā ipsorum patres suis opibus z meritis nacti fuerunt) ipsi vel sui pdecessores p'diderunt p seccationes viciozū. z ita de alijs qd degenerat a suis parentibz dicendū est. Et ideo omni die se nobiles acclamari tacent qui reuera nobiles non existunt. Et ideo verum est illud prouerbiuz. Nil est vilayn qui fayit loui laue. z nobile qui est de boen vir. Ex predictis patet. qd in diuitijs exterioribus z bonis naturalibus non consistit nobilitas vera. Patet. quia vt sic contingit bene et male vni illis. vt dicitur in primo ethicozū. qz propter diuitias multi perierunt. diuitie tamē ordinate z appropiate ad bonum finem sunt bone. z ipsi vt sic nō contingit male vni. Et ideo dicitur in hnto huius. qd diuitie sunt ordinatiue virtutū. z ideo pertinent ad nobilitatem organice. Unde dicit Seneca. qd nobilitas nihil aliud est nisi antiquitate diuitie. quod potest intelligi sic qd nobilitas dicitur improprie

prae sunt antiquate diuitie. qz q̄ diuites sunt z a parentibz diuitibz geniti alios volūt excellere. z inde nobiles dicti volunt. sed hec nobilitas nō est vera nobilitas q̄uis forte sit signū vere nobilitatis vt dicitur est. Vel intelligendus est q̄ nobilitas diuitie antiquae sunt. i. organa nobilitatis que ē s̄m virtutem. Et sic p̄z responsio ad questū

Ad rōnes. Ante opposi

rum Ad p̄mā p̄cedit q̄ nobilitas nō ē a natura cōpletue sicut nec p̄tus. sed bñ inchoatiue siue inclinatiue Ad secundam dicit ad auctoritatē Boetij q̄ filij bonoz z nobilitum parentum debent laudari tanq̄ signum vere nobilitatis. non tamen sunt laudandi s̄m se

Daliter aut̄ de omni possessione z pecuniatiua contēplabimur s̄m subinductum modū. quoniā q̄dem z seruus possessionis p̄s quedam erat. Primum igitur dubitabit aliq̄s vtrum pecuniatiua eadem sit economice et p̄s quedam aut subministratiua. vel si subministratiua vtrum vt pectini factiua textili. z sicut eraria statuifice. Non em̄ similiter seruiūt. sed hec q̄dem organa exhibet. hec autem materiā. Dico aut̄ materiā quod supponit. ex quo aliquid p̄ficatur opus. puta textori q̄dem lana. statuifico aut̄ es. Qz q̄dem igitur non eadē economica pecuniatiue palam. huius q̄dem est em̄ acquirere huius autem vti. Que em̄ erit que vtitur his q̄ s̄m domum p̄ter economicā. Utrum pars ipsius est q̄dam. z altera species habet dubitationem. Si enim est pecuniatiuū videre. vnde pecunie acq̄sitiō erit possessio. aut multas complectitur partes z diuitie. Itaq̄ primum agricultura vtrum pars q̄dam pecuniatiue. aut alterū quoddam genus. et vlt̄er que circa cibum cura z acq̄sitiō. Insuper species multe ciboz vite et animaliu z hominuz sunt. Non em̄ possibile est viuere sine cibo. quare diuersitates cibozum differre fecerunt vitas animaliu; Bestiaz enim hec q̄dem gregata. hec aut̄ dispersa sunt. vtroq̄z mō expedit ad cibum ip̄is. p̄pter hec q̄dem esse animalifaga. hec aut̄ fructifaga. hec aut̄ omnifaga. Ip̄oz esse itaq̄ ad desidias z electionē. ho-

rum natura vitas ip̄oz determinauit. Qm̄ autem non idem vtriq̄z delectabile s̄m naturā: sed altera alterius. z ip̄oz animalifagoz z fructifagoz vite ad inuicem differunt Similiter aut̄ z hmōi. multis em̄ differūt hoz vite. Qui q̄dem ociosissimi pasuales sunt. q̄ enim a domesticis aialibz cibus sine labore sit vacantibus. cū aut̄ fuerit necessariū transmigrare pecoribus propter pasua. z ipsi cogunt̄ coasseq̄ tanq̄ agricultura viuētē colentes. Alij aut̄ ex preda viuunt et predas alij alias. puta hū q̄dem a latrocinio hū aut̄ a piscatiōe. q̄bus circa stagna z paludes et fluuios z mare tale habitant. hū aut̄ ex aibus z bestijs siluestribus. Plurimū aut̄ genus hominuz ex terra viuūt z domesticis fructibus vite ergo q̄dem vere tot sunt. Quicunq̄ q̄dem sponte natā habent elaboratōem. z non p̄ p̄mutatōem z negociationem ferunt alimentum pasualis furatiua z piscatiua venatiua. Alij at̄ z miscentes ex his delectabiliter viuūt. cum sup̄plentes defectissimā vitam. qua fiunt deficientes ad p̄ se sufficientē esse. puta hū q̄dem pasuaalem simul z furatiuā. hū aut̄ agriculturaliua z venatiuā Simili aut̄ z circa alias quoq̄ oportunitates cōpellat hoc mō degunt. Talis q̄dem ergo acq̄sitiō ad ipsa videtur natura data oibz sicut s̄m primā generationē mox. sic et s̄m p̄fectionē Et em̄ s̄m eam q̄ a p̄ncipio generatōem hec q̄dem animaliu cooperiūt tantū alimentū vt sufficiens sit quousq̄ vtiq̄z possit ip̄m sibi p̄ si acq̄rere q̄d generatū est. sicut q̄cunq̄z vermificāt aut ouificant. Quocūq̄z aut̄ aialificāt p̄ genitis habent cibū in seipsis ad tempus vocatū lactis naturam. Quare sicut palā qm̄ z genitis existimandū plantas aialiu gracia esse. z aialia hoim gracia. domestica q̄dem z p̄pter vsum z p̄pter cibum siluestrium aut̄ q̄uis non omnia tamē plurima cibi z alterius auxiliij gracia. vt et

vestis et alia organa fiant ex ipsis. Si ergo natura nihil neque super factum facit, neque frustra. Necessarium hominum gratia omnia fecisse naturam, propter quod et bellica natura acquisitiva aliqua liter erit. Predicativa enim pars ipsius quae oportet uti et ad bestias et ad homines, quicumque nati subijci non volunt, tanquam natura iustum sit predatiuum bellum et primum. Una quaedam species possessiva secundum naturam economice pars est, quae oportet aut existere aut acquirere ipsam, ut existat quarum est thesaurizatio rerum ad vitae necessitatem et utilitatem in communionem civitatis et domus. Et videntur vere divitiae ex his esse, possessio enim talis per sufficientiam ad bonam vitam non infinita est sibi. Solon inquit poetizans divitiaz nullus terminus praefinitus viris, ponit enim quemadmodum et alijs attribuit, nullus enim organum infinitus nullius est artis, neque multitudi digne neque magnitudine divitiarum aut organorum multitudo sunt economico et politico. Quaequidem ergo est quaedam possessiva secundum naturam economicis et politicis, et propter quam causa palam.

Queritur, utrum homo

naturaliter dominet ceteris animalibus et alijs creaturis. Arguit primo de alijs animalibus quod non, quia ea quae ad invicem discordant non recte sub uno dominio congregantur, sed multa animalia naturaliter ad invicem discordant, sicut ovium et luporum, ergo omnia animalia naturaliter sub hominis dominio non continentur. Et confirmat, quia quicumque aliqua animalia inferunt nos, commentum hominibus, quod non esset si forent eis naturaliter subiecta, quod est. Secundo sic, homo non potest mutare cursum corporum celestium, nec vires herbarum, et cetera, quod homo non dicitur istis rebus sensibilibus. In oppositum est philosophus in textu, qui dicit quod alia animalia propter hominem facta sunt, et in secundo physicorum dicit, Nos sumus quodammodo finis omnium. Similiter habet Seneca, pro modo de homine quod praesertim piscibus maris volatilibus celi et bestijs terre et omnibus creaturis. Pro responsione ponitur

Conclusio prima

Omnia animalia sunt naturaliter homini subiecta et propter ipsum facta. Probat, quia minus perfectum naturaliter subditur magis perfecto, sed alia animalia ab homine sunt imperfectiora, ergo. Apparet haec conclusio ex tribus partibus, primo ex ipso nature processu, sicut enim in generatione rerum in celliguntur quaedam ordo quo procedunt de imperfecto ad per-

fectum, nam materia est propter formam, et forma imperfecta propter perfectiorem, ita est in visu rerum naturalium, quia imperfectiora cedunt in usum perfectiorum. Videmus enim quod plantae et arbores vivunt terra, quae omnibus substat tanquam imperfectior ad eorum nutrimentum, et plantae animalibus, hominibus vero plantae et animalia, quare sequitur quod homo naturaliter dominatur animalibus. Et ob hoc dicit philosophus in textu quod venatio animalium silvestrium est iusta et naturalis, quia per ea homo vendicat sibi quod naturaliter est suum. Secundo hoc apparet ex ordine diuine providentiae, quia res universae gubernantur, inferiora quod dem per superiora reguntur, unde homo sic supra cetera animalia, quod ad huiusmodi dei factus est, pervenit eius gubernationis alia animalia subdant. Tercio apparet hoc ex proprietate hominis et aliorum animalium, in alijs enim animalibus invenitur per existimationem naturale quaedam precipatio prudentiae ad aliquos acutus particulares, ut vulpi inest quaedam precipatio caeruleae, et apes obediunt regibus, et ita in alijs. In homine autem invenitur visus prudentiae quae est ratio omnium agibilium. Omne autem quod est per precipitationem subdit ei quod est per essentiam et virtutem. Relinquitur ergo est naturalis subiectio aliorum animalium ad hominem. Unde quod datur ait, Lunctia retinet hominem quod praesertim ipse creatis. Ex quo patet, quod omnia animalia quodammodo ordinantur ad hominem. Unde fertur de Virgilio quod fecerat hos praesertim. Sic vos non vobis vellera fertis oves, sic vos non vobis mellificatis apes, sic vos non vobis fertis aratra boues, sic vos non vobis nidificatis aves. Considerandum est quod secundum philosophum si dem catholicam quod inobediencia ad hominem eorum quae debent ei naturaliter esse subiecta sequuta est in penam, quia ipsae se sunt inobedientes deo, ideo licet ille status alius ab isto non consideratur a philosopho, sed a theologo ut dicitur est, tamen est fatendum quod in illo statu ante peccatum innocentiam nihil ei resistebat quod naturaliter debebat ei esse subiectum. Ex quo sequitur quod omnia animalia fuissent quo ad hominem mansura, neque inculissent ipsi aliquod nocumentum, sed subfuerunt ei ad actus eius, unde tunc omnia animalia per se obediissent homini, sicut nunc quaedam domestica animalia obediunt ei.

Conclusio secunda, homo naturaliter praesertim creaturis carerebus sensu et dicitur eis, sicut sunt arbores et plantae. Patet quod dicit Hugo de sancto vic, quod homo factus est eo quod deo serviret propter quem factus est, et mundus factus est propter hominem ut serviret homini. Et hoc idem dicit philosophus in textu, scilicet quod arbores plantae et omnia animalia facta sunt propter hominem. Sed est attendendum quod dicit Alexander in secundo, secundum textum, Seneca, Absque dubio homo dicitur dominari universae creature insensibili si stultus est. Est tamen duplex dominandi modus ut sufficit ad positum. Uno modo dicitur quod dominari alicui creature cum super ea habet usum possidendi, et eadem uti potest ad libitum suum, ita quod nihil illius rei aduerset voluntati ventis, et sic homo in primo statu dicitur abatur creaturis insensibilibus, quae deseruiebant in suis actibus, quia poterat eis uti libere et sine difficultate vel repugnancia. Alius est modus dicitur, cum non solum eo cui dicitur potest uti libere, sed etiam ei percipere per modum unum modo aliquid secundum voluntatis suae arbitrium, et hoc modo non dominabatur creaturis insensibilibus, sed tamen sensibilibus secundum quod sensibiliter moventur et nate sunt moveri in oppositas partes. Et huius ratio est, quia creature insensibiles moventur secundum naturalem inclinationem quae est ad unam partem tantum, ut lapis semper movetur deorsum et ignis sursum. Sed creature sensibiles quae aliquo modo essent discipline capaces (scilicet ille qui habet auditum vel augmentum iuxta memoriam, et quae nate sunt ad omnes partes moveri, sicut canes leones, et cetera) obtemperassent homini in omnibus quae nature non praeratiarent.

Questiones

Ex quo patet q̄ homo naturaliter dominat̄ z̄ sensibilibus z̄ insensibilibus. licet non omnino istis sicut illis. vnde in hoīe quodāmodo sunt opposita omnia. z̄ ideo s̄m hunc modum quo homo dominat̄ his que in seipso sunt. s̄m hunc modum nō cōpetit ei dominari alijs. Est aut̄ in homie tria considerare. scz̄ rōnem s̄m quā conuenit cum angelis. vires sensitiuas. s̄m quas conuenit cum animalibus. z̄ ipm̄ corpus s̄m quod conuenit cum rebus inanimatis. Ratio aut̄ in hoīe habet locū dominātis z̄ subiecti. vñ homo angelis nō dōminabat̄ in p̄mo statu. Qd̄ aut̄ d̄: (omni creature) intelligitur nō ad h̄m̄agine dei facie. Viribus aut̄ sensitiuis (sicut irascibili z̄ cōcupisibili que aliquater obediunt ratio ni vt dictum est) dominat̄ anima principatu regali. Et iō in statu innocentie alijs animalibus dominabat̄ per imperiū Viribus autem naturalibus ipsius corporis dominatur non imperando. sed quasi vtendo despotico p̄ncipatu. ita etiam homo in statu innocentie dominabat̄ plantis z̄ rebus inaiariis non p̄ ipsum imperiū vel immutationē. sed absq̄ impedimento vtendo eoz̄ auxilio. Sed est difficultas. ad quid deus naturaliter dedit homini dominat̄ super omnia animalia. cum ante peccatū non indigeret. Dicenduz̄ q̄ homo in statu innocentie licet non indigebat ad corporis necessitatē. neq̄ ad regendū corpus. quia nudus erat z̄ non erutesceb̄ anr. neq̄ ad cibum. qz̄ de lignis paradisi edebant neq̄ ad vehiculū propter corporis robur. tamē indigebat alijs (vt dicit sanctus Thomas) ad experimentalē cognitionē sumendā de naturis eoz̄. quod significatū est per hoc q̄ deus omnia animalia ad adam duxit vt eis nomia imponeret que eoz̄ naturas significarent. Ex p̄dictis rōnibus et alijs oibus patet responsio ad questum

Ad rōnes ante opposi-

tum Ad primā d̄r que arguit de animalibus q̄ ad inuicē d̄s̄ seordant. q̄ dicit̄ q̄dam vt Alexander. q̄ aialia (que nūc ferocia sunt z̄ occidunt alia aialia) in illo statu fuissent mansueta. non solum erga homines vt dicit̄ est. sed etiam erga semiuicem. Sed istud non placet doctori sancto. nec etiam videt̄ esse de mente Augustini p̄mo contra manicheum. Non em̄ per peccatum hominis immutata est natura animalium. ita vt q̄bus nunc est naturale comedere aliorum animalium carnes. tunc virent̄ de herbis. sicut leones et falcones. z̄ hoc d̄r glosa Bede sup̄ Gene. i. cap. 10. q̄ ligna et herbe non sunt dare omnibus animalibus z̄ aubus in cibū sed q̄busdam. Dicendū est ergo q̄ fuisset naturalis discordia inter quedam aialia. nec tamē abstraherent a dominio hominis sicut nunc. z̄ ideo rō non tene arguit. Et nūc ap̄paret in animalibus domesticis vt in gallinis que hominibus dantur in cibum. z̄ sic patet quid dicendū sit ad rationem

Ad confirmationē (q̄ q̄dam aialia nocuentū inferat̄ hōi) d̄m. q̄ illud puenit ex lapsu nature. z̄ est hōi in penā vt dēnē Ad aliā d̄r. q̄ hō nō d̄nabat̄ corporibus celestibus dominio sc̄do mō d̄cto. s̄ p̄mo. qz̄ vtēbat̄ eis nō q̄dē impetrādo p̄ dominat̄. s̄ eis vtēdo s̄m q̄ p̄gruebat̄ suo statui. s̄ q̄ nullum nocuentum ei intulissent imp̄ssiones ille celestes. Et ita concludit.

St autem genus aliud possessiue q̄d maxime vocant. z̄ iustum ipsum vocari pecuniariuz̄. propter quā nullus videtur terminus esse diuitiaz̄ z̄ possessionis. q̄ vt vnā z̄ eādē

uersoris

dicere multi putant. est autem neq̄ eadez̄ dicte neq̄ longe posita. Est autem hec q̄dem natura hec autem non natura ipsaz̄. sed per experientiam quandaz̄ z̄ artem fit magis. Sumamus autem de ipsa principuz̄ huic. vniuscuiusq̄ rei em̄ duplex est vsus: ambo autem s̄m se. sed non similit̄. sed hic q̄dem p̄p̄ius. hic autem non p̄p̄ius. ita puta calciamentū. Calceatio z̄ cōmutatio ambo em̄ calceamento vsus. Et em̄ cōmutans cum eo qui indiget calceamento pro nūmismate vlt̄ cibo vtitur calceamento s̄m q̄ calceamentū. sed non s̄m propriū vsus. Non em̄ cōmutationis gratia factū est. eodem autē modo se habet z̄ de alijs possessis rebus Est em̄ p̄mutatiua omnium que incipit p̄mo q̄dem ab eo quod s̄m naturam. eo q̄ h̄i q̄dem plura. h̄i at̄ pauciora sufficientiū habent homines. Quare et palam z̄ s̄m z̄ nō s̄m naturā pecuniatiue cāp̄soria. quantū em̄ sufficiēs ipsis necessariū erat fieri cōmutationem. In p̄ma q̄dem ergo cōitate hec aut̄ est domus manifestum. q̄ nullum est opus ipsius. sed iam ampliori cōitate ex̄te h̄i quidē ipsoz̄ cōicabant oibus. h̄i autem segregati in multis rursum z̄ alijs. quoz̄ s̄m necessariuz̄ indigentia fieri retributiones. quē admodū faciunt adhuc multe barbare nationes s̄m cōmunicationē. Ipsa em̄ oportuna ad ipsa cōmutant. ad plus aut̄ nihil. puta vinū ad triticū dātes et recipiētes z̄ alioz̄ taliū vnunq̄d̄s Talis q̄dem ergo cōmutatoria neq̄ p̄ter naturā neq̄ pecuniatozie est species vlla. In suppletionem em̄ eius que s̄m naturā p̄ se sufficientie dat

Queritur Vtrum num

misma siue pecunia sit necessaria ad cōmensurandū p̄mutabilia. Arguit̄ q̄ nō. qz̄ omne illud q̄d necessario requirit̄ ad cōmutationē sine qua nō d̄r stare et vltis cōicatio institutus est a natura. s̄ nūmisma nō est a natura. vt p̄z̄ in textu. q̄. z̄. Maior p̄z̄. qz̄ natura n̄ deficit in necessarijs. si q̄ necessarium est facere p̄mutationē in ciuili cōicatio videt̄ q̄ naturaliter sic illud sine quo nō est talis cōicatio Preterea. si nūmisma esset certa mēlura rerū venalium sequeretur q̄ semis

pro equali pecunia haberemus res venales equales. cō sequens est falsum et cōtra experientiam. qz videmus q in aliquo anno habuissēmus duo dolia vini p valore vini us in isto anno. igit̄ 2c. In oppositū est pbs in textu vbi dicit q factū est nūmīfima ex necessaria cōmutatōe vt habetur in libro ethicozum. Pro responsione

Sciendum primo

q pbs ponit in textu duplicem eorū cōmutatōem. vna est naturalis z nccaria p quā scz sic pmutatio rei ad rez vel rerū z denariozū. ppter tñ necessitatē vite talis cōmutatio nō pprie p̄tinet ad mercatores. s; magis ad econo/micos vel politicos. qui habent puidere domui vel ciuitati de rebus necessarijs ad vitam. Alia vero pmutatio nis spēs est vel pecunie ad pecuniam. vel quarūcūq; rerū ad pecuniam. nō quidē ppter nccaria vite. sed ppter lucrū querēdū. z exercētiam pecuniariū. vt loquit̄ pbs et hec cōcatio pprie p̄tinet ad negociatores z mercatores. s; p̄m p̄m prima pmutatio est laudabilis. qz des̄seruit necessitati naturali. sed iuste scda vituperat̄. qz q̄sum est de se deseruit cupiditati lucrī. q̄ terminū nescit. s; in infinitū tendit. vt d̄r in textu. Est tñ aduertendum q lucrū (q̄ est negotiatiōnis finis) z si in sui rōne nō im̄porzet aliquid honestūz vel nociū. non tñ im̄porzet in sui rōne viciosum vel virtuti cōtrariū. vnde nihil prohibet lucrū ordinari ad aliquem finem nociū vel etiā honestū. scz cum aliquis lucrū illud (q̄ per tales cōmutatōnes querit) ordinat ad domus sue sustentatōnem. vel etiam ad subueniendū indigentib; vel ppter publicā vtilitatem. Et etiam cum lucrū quis experit nō quasi finē s; quasi stipediū laboris. iuste qdē vituperatur ille q in cōmutatiōib; lucroz tanq; finē querit. vñ dicit Cris. super Marth. xxi. Quicūq; rem integrā z imutatā vendendo lucrif. ille est mercator q de tēplo dei eicit. Et d̄r Cassiodorus sup illud ps. qm non cognouit negociatiōem. fm aliam trāslatōem littere. Quid inquit est negotiatio. nisi vilius pp̄are z carius vendere. qd̄ intelligit̄ de illis qui carius vendūt q̄ emerūt intendentes lucrū nō ad indigentie subleuatōem nec aliud bonū. Ex quo patet. q non quicūq; (qui carius vendit q̄ emat) est vituperandus. sed solum ille qui aliquid emit vt carius vendat. Si enī aliquis emat aliqd non vt vendat s; vt teneat apud se. ppter indigentiam subleuatā. z postmodū vendere vel licet non est inde culpandus vel redarguendus si ipse carius vendat. Considerandū est. q insufficientia siue indigentia est rō naturalis ppter quam prima pmutatio. scz rerū ad res facta est. vt scz cōpleret̄ hoim indigentia. Videmus enī indigere multis aliqb; bonis ad vitam necessarijs. qbus tñ multi hoies abundant. Verbi gratia. si indigeo blado quo tu abundas. et tu indiges vino quo ego abundo. naturali nccitate cōpellor pmutare tibi vinū. p blado. Et exinde vtrazq; nostra repleta est indigentia. Unde et hac cōmutatōe primo vrebant̄ homines ante inuētiōem pecuniaz. ideo d̄r pbs q ista ē fm naturalis et maxime. qz homo naturaliter est aial ciuile et politicū. Et ad cōmunicatiōem ciuilem ista cōmutatio requiritur. q̄ in aliqb; regionibus est abundātia aliquoz vicinaliū. et in alijs aliozū. et ideo ad hoc q hoies pmuticet ad inuicem pmutabāt ista p illis. Considerādū est ergo q nō est bene possibile res ad inuicē naturaliter cōmutabiles transportari ad loca longinqua. et ideo ad

habēdū ea quibus indigemus ex industria humana iūctus est vsus nūmīfimitatis siue pecunie. et istā artem siue industriā vocat pbs pecuniariā. Unde dicit Cassiodorus. q talis vsus pecunie fuit iudicio rōnis inuētus. v̄puta summe nccarius cōcatio humanē. Sūt autem nūmīfimitatis multe pditiones. qz prima est. q sit parū in quātitate. sic enī nō potest eifienī subtractio qm de facti cili ppendit. Scda est. q habet im̄pressionē caracteris alī cuius principis. qz aliq; posset fingere et falsificare nūmīfima. ex quo cōmutatōnis equalitas tolleret. vñ talis caracter est q̄ntitatis pōderis siue valoris signū. vt dicit pbs. ideo solebāt antiq̄tus poni h̄y magines deoz im̄metis. z adhuc in aliqb; terris. vt in francia signū crucis ponit. et inscribit̄ nomē dñi siue dei in attestatōem debit̄i pōderis ipsius monete. Ideo ponit̄ tertia p̄ditio. q sit debitū ponderis. aliter enī nō posset certū p̄cū fm ipsum reb; cōmutabilib; imponi. Quarta est. q sit bñ p̄māsiuū sine corruptōne. qz aliter nō posset per ipsum future indigentie puideri. Quinta est. q sit ex materia preciosa. puta auro vel argento. vt multus valor posset in paruo loco reponi ad loca distantia faciliter portandū. Sexta ē. q sit in pua diuisibile specialiter ppter pauperes. qui sepe multis reb; indigent parui precij. Habet aut̄ pbs in textu. q nūmīfima siue pecunia aliquociens fuerit a p̄ncipio sine im̄pressionē caracteris. s; tñ determinata erat per pondus et quātitatē. et hoc factis appareret ex antiq̄s noibus monete q sunt quasi pp̄ria. et sunt noia mēsure et ponderis. Dicit Cassio. in epla. Vagno et excellenti ministerio tributa sunt nūmīfimitata. dicit enī q hec figurant z representant magna secreta nature. sed qz hoies nūmū rediū habebāt ponderandi materiā. z nō poterant faciliter scire veritates materie. Ideo p̄ncipis in testimo niū veritatis materie z ponderis im̄pessit̄ aliq̄e caracterem. vt prius dcm̄ est. Et dicit̄ p3. q pmittere fraudem in moneta est crimen falsi. ideo dicit Cassio. in quadam epla. q fraudem facere in nūmīfimate est magna iniquitas. qz est corruptio ordinis iusticie.

Conclusio prima

Nūmīfima est necessariū ad cōmensurandū cōmutabilia. nccariū dico. sine quo pmutatio nō pōt beneficiari. Probat̄ conclusio multiplex. pmo qdem ex d̄na loco. vbi sunt res cōmutande. verbi grā in anglia nō sunt vna. sed ibi sunt frumēta vel lane. p lanis ergo suis volūt habere ex francia vel a gasconia vna que ibi crescit. portando ergo ad francia vel gasconia sua frumenta fierent maiores expense q̄ frumēta forte valerēt. et tō nihil vel modicum vini reportaret. Ergo nccariū est aliqd cē parue q̄ritatis. vt sit bñ portabile et magni valoris. vt sit pmutabile frumēto et vino. et hoc est nūmīfima. Scdo p̄z ex d̄na epla. p̄bi grā. habeo anno p̄nti multa vna. z anno sequēti illis indigebo. nec vna q habeo seruare possum qz putrefieret. s; nccē est q aliud accipia p vino qd bene serua re possem sine expēsē z putrefactōne. z hoc ē nūmīfima. Et hanc rōem ponit pbs in q̄nto ethicoz. vbi dicit q nūmīfimita est fideiussoz future nccitatis. Tertio p̄z ex multiplici indigentia nostra. p̄bi grā. oportet pauperem ex labore lucrari si necessaria vite nō habeat. si ergo ille. p quo laborat de nccarijs vite nō habeat nisi q̄tū sibi sufficiat. et habeat lapides preciosos calcos secures vel aliqd h̄mōi. necesse ē tñ q habeat aliqd quo satisfaciāz

illi pauperi. sed nō est de necessarijs vite. qz nō habet nisi quod sibi necesse est. nec de illis lapidibz preciosis. Etia qz hec non sunt necessaria vite. ergo oportet aliqd esse in quo commutet ille lapides preciosos calceos secures et huiusmodi. vt satisfaciatur paup. hec autē pecunia de qua ipse pauper habebit lac vini panem etc. Quarto patet ex rōne quozidā commutabiliū magni valoris. vt si habeo equum et indigeam veste calceamentis et cibo. et si dare equū meū coriario p calceis tūc nō haberem adhuc vestimenta neqz cibū. ergo necesse est qd accipiam pro equo pecuniā. cuius vnā partem dabo p panno. aliam p frumēto. et reliquā p calceamentis. ergo ad commutatiōem (que necessaria est communicationi humane) necesse est habere pecuniā siue monerā. Et p dictis sequitur qd moneta nō debet mutari sine magna necessitate et pter publicā utilitatem. Patet qz (vt dictū est) nummifima est regula et mensura commutabiliū. sed regula et mensura debet esse permanēs. qz et hoc dicit expresse p hō in quinto ethi corū. Unde videt qd inter omnes exactiones quas princeps potest facere supra pplm mutatio monete (si fiat ppter lucrū suū) est grauissima et irradabilissima et communitati pniciosissima. Ex quo possunt contingere multe perturbaciones et sediciones in populo. Si fiat tamē pmutatio monete ppter aliquas legitimas causas ex quibus accrescit utilitas populi et bonū cōe. sic licite potest per principem et nō per alterū fieri. qz ad ipm solum pertinet monerā sic vel sic ordinare ppter bonū cōmune. Unde quicquid fit in policia debet fieri ad bonū totius policie. et ideo quicumqz siue princeps siue alius (qui vacat bono priuato in detrimentum boni cōmunis) errat in moraliter. Patet ergo quid sit dicendū ad questum.

Ad rōnes Ante oppositū. Ad primam dōm est. qd nummus nō est necessarius ad commutatiōem simpliciter. qz ante eius inuentionem fiebat commutatio rei ad rem. Sed sic est necessarius qz sine illo nō potest bene fieri humana comunicatio. Nec ppter hoc natura defecit in necessarijs. qz dedit nobis rōnem per quā possumus nobis acquirere. et per consequens omnia necessaria procurare. Ad secundam negetur consequentia. cuius ratio est. qz precium rerū venalium nō considerat sū gradū nature nec sū consideratiōem ab solutā rerū. cū quicqz pluri venditur vnus equus qz vnus seruus. sed consideratur sū qd res in vsum humanū veniunt. et ppter indigentiam ideo non valet qd eadem res sp equali precio pparetur sed sū diuersas circūstantias loci et tēpōris in ipsis variatur precium. Sicut etiam videmus diuersas mensuras rerū venalium esse in diuersis locis. ppter diuersitatem abundantie et inopie rerū. qz vbi res magis abundāt cōsueuerūt esse maiores mensure.

Ex hac tamē facta est illa sū rationē magis peregrino em̄ facto per adduci quibus indigebant. Ex necessitate nummifimatis acquisitus vsus est. Non em̄ facile portabile vnū quodqz sū naturam necessariorū. ppter quod ad commutaciones tale aliqui cōposuerunt. ad semetipos dare accipere. quod vtiliū per se ens habebat

utilitatē valde expeditam ad vitare. puta ferrū et argētum et si quid tale alterum. Primo quidem simpliciter determinatus magnitudine et pōdere. postremo autē et characterē imprimētibus vt absoluant a mensuratōne ipsos. Character em̄ positus est quātitatē signi. Facto ergo nummifimate ex necessaria commutatiōe altera species pecuniatiue facta est campsozia. Primo ergo quidem simpliciter forte factū. deinde p experientiam artificialius vnde et quo modo transmūtatum plurimū faciet lucrū. Ppter quod videt pecuniatiua maxime circa nummifima esse. et opus ipsius posse considerare. vñ erit multitudo pecuniarū. factiua em̄ diuitiarū et pecuniarū. Et em̄ diuitias multoties ponūt nummifimatis multitudinē. ppter circa hoc esse pecuniatiuā et campsoziam. Aliquando autē rursum deliramētū esse videtur nummifima et lex oīno. natura autē nihil. qm̄ transpositis vtētibz nullo dignū neqz vtile ad aliquod necessarium est. Et nummifimate diues multoties indigebit necessario cibo. qz uis incōueniēs tales esse diuitias qbz abundans fame perit quēadmodū et meda illum fabulose dicit ppter insatiabilitatē desiderij oībz sibi exhibitis aureis. Ppter quod querūt aliud diuitias et pecuniatiuā tecto querētes. Et em̄ altera pecuniatiua et diuitie qd sū naturam. et hec quidē economica. campsozia aut factiua pecuniarum non oīno. sed per pecuniarum pmutatiōem. et videt circa indiuisiua nummifima esse. nummifima em̄ elementū et finis commutatiōis est. Et infinite vtqz diuitie qd ab hac pecuniatoriā. sicut em̄ medicinal' ad sanare i infinitū ē et quilibz artium finis in infinitum. qz maxime em̄ illū volunt facere eorū ac qd ad finē nō infinitū. terminus em̄ quidē finis oībz sit et huic pecuniatorię non est finis terminus. finis autē tales diuitie et pecuniarū possessio. economice autē non pe-

cuniatiue est termin⁹ nō em̄ economice opus.
 Propter qđ sic qđē videt oim̄ diuitiaz necessa/
 riū esse terminū. In his q̄ sunt videt accūs cō/
 trariū. oēs em̄ in infinitū augent p̄ rebz ad vsuz
 habētes nūmīma. Causa aut̄ pp̄nquitatis ip/
 sorum. variat em̄ vsus eiusdē ex̄tis vtraz pecu/
 niatiue. Eiusdem em̄ est vsus acq̄sitiō. s; nō fm̄
 idē. s; hui⁹ qđē ali⁹ finis. hui⁹ aut̄ augmentatō
 finis. Quare videt qđ hoc esse economice op⁹
 et pseueranter. vel saluare oportere existimātes
 vel augere nūmīmatis subam in infinitū. Lau/
 sa aut̄ hui⁹ dispositōis est studere circa viuere.
 s; nō circa bñ viuere In infinitū igit̄ illa p̄cipiscē
 tia existente. et ideo factiua infinita desiderant
 Quicūq; aut̄ bñ viuere ip̄ius adhiūit q̄ ad frui/
 tiones corporales q̄runt. Itaq; qm̄ et hoc in po/
 ssessione videt̄ existere ois eoz vita circa acq̄si/
 tionē pecuniāz ē Et altera sc; pecuniatiue. p̄pter
 hoc venit in excessus factiua q̄runt. Et si non p̄
 pecuniā p̄nt acq̄rere. p̄ aliā cām s; acceptāt. vna
 quaz p̄sonaz vtentes nō fm̄ naturā. fortitudi/
 nis em̄ nō pecunias facere ē s; audacē. neq; mili/
 taris et medicinalis. s; hui⁹ qđē victoriā huius
 aut̄ sanitatē. Hi aut̄ oēs faciunt pecuniatiuas
 tāq; hoc finis existat. ad finē aut̄ oia oportunituz
 occurrere. De nō necessaria qđē igit̄ pecuniatiua
 et q̄ p̄pter quā cām in indigentia sumus ip̄i⁹
 dictū est. et de necessaria qm̄ altera qđē ab ipsa
 economica aut fm̄ naturā q̄ circa cibū. nō sicut
 circa ip̄a infinita. s; hñs terminū. palam at̄ z qđ
 dubitabat̄ a p̄ncipio vtz ecōomici z politici est
 pecuniatiua aut nō. s; optet s; qđē existere. sicut
 em̄ et hoies nō facit politica. s; sumens a natura
 vti⁹ ip̄is: sic z nature cibū. naturā optet tradere
 terrā aut mare aut aliud aliquid. Ex his at̄ quō
 oportet ista disponere p̄uenit economo Nō em̄
 est textoris lanas facere. s; vti⁹ ip̄is. z cognoscere
 etiā quale vtile et ydoneū vel prauū z ineptum

Et em̄ dubitabit vti⁹ aliq; p̄pter quā pecunia
 tiua qđā ps economice. medicinalis aut̄ nō ps.
 q̄uis oportz sanari eos q̄ in domo. sicut viuere
 aut aliqd aliud necessarioꝝ. Qm̄ at̄ ē qđē vt eco/
 nomici z p̄ncipis et de sanitate videre. ē at̄ vt nō
 s; medici. sic et de pecunijs s; qđē vt economici.
 est at̄ vt nō. s; subservientis. Maxime at̄ que ad
 modū dictū ē optz natura hec existere. Nature
 op⁹ em̄ est cibū genito exhibere. oim̄ em̄ (ex quo
 fit cibo) qđ relinquit̄ est. p̄pter qđ fm̄ naturā est
 pecuniatiua oim̄o ex fructibz vel aialibz Dupli/
 ci existere ip̄a que ad modū dixim⁹. z hac qđem
 campsonia. hac at̄ economica. z hac qđē necessa/
 ria et laudata. hac at̄ traslatiua vituperata ē iuste
 Nō em̄ fm̄ naturā. s; ad inuicē est. Rōnabiliss;
 me odio habet obulostatica: eo q̄ ip̄o nūmīma
 te fit acq̄sitiō. z nō sup̄ q̄ qđē acq̄siuimus trasla/
 tionis em̄ grā Takos seipm̄ at̄ facit ampli⁹. vñ
 et istud nomen accepit: silia em̄ parta generati/
 bus ip̄a sunt. Takos at̄ fit nūmīma ex nūmī/
 mate. quare et maxime p̄ter naturam ista pecu/
 niarum acquisitiō est.

Queritur vtz oēs pecu

niatiue spēs sint naturales. Videt̄ q̄ sic. qz pecuniati/
 ue spēs est aliq̄ spēs naturalis vt vult p̄hs. § zc. Oīe
 quētia tener. qz nō videt̄ maior rō de vna q̄ de alia P̄re
 terea illō videt̄ eē naturale sine q̄ hoies nō p̄nt bñ quē
 sari. ita ē de oī spē pecuniatiue. § zc. In oppo^{te}. p. i. textu

Sciendum primo.

Q̄ sicut dicit Augustin⁹ in libro de bono p̄gali. pecu/
 niā dicit̄ a pecudibz. eo q̄ p̄mo a cōmutatōe pecudū inuē/
 ta est. s; qz (vt aū dictū ē) difficile fuit res ad res cōmu/
 tare inuentū est nūmīma. qđ est mensura valoris oim̄
 p̄ qđ fieret cōmutatio. postea p̄o auaricia transulit q̄
 pecunia in pecuniā mutaret̄ ad qđ nō fuit inuentū num/
 mīma. Dicit at̄ p̄hs q̄rto ethicoꝝ. Oportet oē qđ pro
 pecunia habet̄ illius precū cū pecunia mensurari. Ideo
 fm̄ diuersas cōmutatōnes ponit Aristoteles plures
 spēs pecuniatiue q̄ nihil aliud sunt q̄ ars vel industria
 q̄rendi pecuniā vlt̄ alias diuitias. Oēs at̄ cōmutatōes
 (vt patere p̄t ex dictis) reducunt̄ ad tria genera. Oīs
 em̄ vna cōmutatio rez. ad res. vt frumenti ad vinum.
 Alia rez. ad pecuniā. vel econtra. Et tertia est nūmī/
 matiū ad nūmīmata siue pecunie ad pecuniā. Pro cui⁹
 ius intellectu ampliori p̄siderandū q̄ hoies cōmuniter

E. l.

vident delinquere circa appetitū possessiū. vt circa cōcupiscentiā diuitiarū. Pauci em̄ sunt q̄ fatiant possessiōnibus et diuitijs nā dicit poeta. Crescit amor nummi quantum pecunia crescit. Ideo cupiscentia pecuniarū est inuenta vt d̄t p̄hs in textu. qd̄ ostendit ex duplici causa. Prima est. qz̄ studēt magis hoies circa viuere q̄ circa bñ viuere. Quicumqz̄ aut̄ p̄ter ip̄m bñ viuere diuitias appetunt. nō querunt fructōnes corpales infinitas. bene enim viuere est virtuose viuere. Dicit em̄ scriptura q̄ insatiabilis oculus cupiscenti. z̄ avarus non implet pecunia. hoies ergo q̄ nō curant virtuose viuere. s̄z totū eoz̄ studiū est vt viuant fm̄ corpis voluptates. diuitie maxime vident hec efficere vt peas ql̄bet p̄seq̄ possit qd̄ appetit z̄ vt melius hoies possent implere qd̄ volūt diuitijs et possessiōnibz̄ nō fatiant. Un̄ p̄sus. In mundo summus rex est hoc tpe nummus. Sc̄da causa est falsa existimatio finis. nam vt ipe d̄t aliter appetit finis. et aliter ea q̄ sunt ad finē nā finis appetitur in infinitū. ea vero que sunt ad finem fm̄ modū et mensuram ip̄ius finis. vt qz̄ finis medicū est sanare nunq̄ p̄ medicū tantā sanitatē inducere qn̄ si esset possibile vellet eā maiorem efficere. Medicus ergo sanitatē appetit inducere infinitam. s̄z portione appetit dare fm̄ modū z̄ mensurā sanitatis. Lū ergo cōmuniter (qz̄ hoies falsam existimationē h̄nt de fine) putāt ip̄m finem in diuitijs esse ponēdum. appetunt eas in infinitū. Et qz̄ oēs diuitie tā naturales q̄ artificiales interdū sub noīe pecunie accipiuntur. iō p̄hs in textu distinguit quorū spēs pecuniatiue. videlicet naturalē. campozia obulostatica z̄ thakos siue vsura. his em̄ quorū modis cōiter possidet multitudine pecunie. Prima ḡ spēs pecuniatiue d̄t esse q̄si naturalis. q̄ sit ex eo q̄ res naturales in q̄bus p̄sistunt diuitie naturales in pecuniā cōmutant. Si ḡ ergo habundans vino et frumento (q̄ naturalē p̄ducunt) pecunias ex eis accipiat. talis pecunia quasi naturalis dici p̄t. eo q̄ a rebus naturalibus incipit. Sc̄da spēs pecuniatiue dicitur esse campozia. z̄ hec (fm̄ p̄hm̄ in textu) forte a casu z̄ nō simplr̄ est inuenta. s̄z demū iā p̄ experientia est artificialis effecta. qd̄ d̄libet em̄ nūmīma p̄ se loquēdo plus valet in p̄pria regione q̄ in alia. Accidit ḡ aliquos habere aliqua nūmīmata appreciata in sua regione. eo q̄ non essent illi regionis. ip̄is ḡ casu euntibus ad regiones q̄bus nūmīmata erant. p̄pria. z̄ portantibus nūmīmata illa accidit plus accipere p̄ nūmīmatibus illis q̄ i p̄ribz̄. p̄ter qd̄ a casu campozia vsi sunt. sed ex hoc casu ars sump̄sit. originē vt postea hoies artificialit̄ p̄siderarent q̄ nūmīmata in aliq̄bus p̄ribz̄ expediūt. z̄ sic postea campozia artificialis effecta est cā lucrādi pecuniā. Et hec pecuniatiua naturalit̄ dici nō d̄z. qz̄ nec a naturalibus incipit. nec a naturalibus terminat. s̄z in ea denari⁹ ē elementū et termin⁹. aut p̄ncipiū z̄ finis. Incipit em̄ hec ars a denario quē dat. z̄ terminat ad denariū quē recipit q̄re ibi denarius p̄ncipiū z̄ finis dici p̄t. Tercia spēs pecuniatiue est obulostatica. q̄ fm̄ venerabile. Egidiū de roma d̄t ponderis excessiua q̄ fm̄ eū forte sic inuenta est. Nā sicut massa metalli in denarios ducit. sic aliq̄n aliq̄ necessitate sup̄ueniente (vt p̄ter vasa fieda aut aliqd̄ aliō) denarij resoluunt in massam. Accidit ḡ forte ex totidez̄ denarijs numero p̄fici massam maioris ponderis. ex q̄ casu sump̄sit ars originē vt oēs denarij pōderarent. z̄ q̄ essent maioris ponderis resoluere in massam vt ex h̄ lucrū haberi posset. Ars ḡ ista obulostatica fm̄ euz̄ ex

excessu ponderis (q̄ inuenit in denarijs) sump̄sit originem. Quarta spēs pecuniatiue d̄t esse thakos in greco siue vsura in latino. d̄t etiā alio noīe in greco topos. Un̄ de thakos grece idē est q̄ partus latine. videt em̄ vsura parere z̄ generare denarios. nunq̄ em̄ aliqua in seipsis crescunt nisi p̄ partū vel generatōem. vt si aliq̄s habet decem oues z̄ post t̄p̄s in capite anni habeat viginti. s̄ est qz̄ oues generauerūt vel pepererunt. z̄ ita si quis ex decem denarijs post aliquot t̄p̄us velit habere viginti vult q̄ denarij illi pariant et generent. Recte ḡ vsura est vocata denarioz̄ p̄us.

Conclusio prima.

Haz̄ quorū spēs pecuniatiua est p̄ma. q̄ est q̄si economica naturalis z̄ laudabilis. Probat nā ois ars (q̄ a denarijs incipit z̄ ad denarios terminat) q̄si videt finē in denarijs ponere. sed campozia obulostatica z̄ vsura sunt h̄mōi. ḡ ponunt suū finē in denarijs. s̄z hoc nō ē naturale neq̄ laudabile. qz̄ est viciū cupiscentiatis. ergo ille tres vltimē nō sunt naturales neq̄ laudabiles. Prima aut̄ est naturalis vt dictū est. eo q̄ a naturalibus incipit. ḡ conclusio p̄a. Alia aut̄ est de campozia z̄ obulostatica. vsura em̄ simplr̄ illicita. sicut videbitur in sequenti questione. Et t̄n̄ aduertendū q̄ textus z̄ expositores ponūt obscure distinctōem inter campozia z̄ obulostatica. Videt t̄n̄ ad p̄is saluo meliori iudicio ratiō poni d̄tā. Primo qz̄ campozia siue cambiū fieri pōt cū de vna patria in alterā ferret moneta vt ponat p̄ maiori p̄cio vel p̄ vendendo. Nā factoribus monetarū hoc videt esse cambiū. Sicut etiā cambiū fieri p̄t in vno et eodē loco. si cur tradendo vni gen⁹ monete p̄ altero cū repositore lucri. z̄ hec est forte q̄ vocat obulostatica. Et hui⁹ ars erat beat⁹. Athē⁹ q̄ sedebat ad theoloneū. z̄ iste pōt esse vnus mod⁹ dicendi. Aliter p̄t dici q̄ p̄ campozia intelligit p̄dictos duos modos cambiū. z̄ p̄ obulostatica intelligit cōmutatio monete p̄ter lucrū. Et ista videt esse monete. z̄ sto as siue statuo as. q̄si statues obulum vel moneta vltimē cū stare. Un̄ q̄n̄ p̄ter lucrū moneta instituit alteri p̄cij vel omnino efficacitā tūc est obulostatica. Un̄ qd̄a expositore dicit ista spēm magis esse iniustā q̄ sit pura vsura. Sc̄z de campozia cōmutatōne restat difficultas an ipsa sit licita. Dicit em̄ p̄hs q̄ ē iuste vituperata. Nō aut̄ iuste vituperat cōmutatio nisi sit illicita. p̄ter qd̄ videt illa esse illicita. S̄z in p̄riū ē q̄ ipsa nō ē phibita videt. Pro cui⁹ intelligentia est p̄siderandū q̄ equas iuris naturalis in cōi cōmutatōne (q̄ ē ad alterū) p̄sistit in ista regula. sc̄z. Qd̄ tibi vis fieri hoc facias alteri. in qua p̄tinent oia phibita. Un̄ Qd̄ tibi vis fieri mihi fac. qd̄ nō tibi noli. Sic potes in terris de iure viuere poli. In rebus aut̄ naturalibus (q̄ inter se debēt cōmutari naturalit̄ cōmutatōe) duo sunt p̄sideranda. sc̄z rei suba. z̄ ei⁹ valor. nō in gradu z̄ natura rei s̄z ad vsum hois. Valoz̄ aut̄ rez̄ (fm̄ q̄ veniunt in vsum hoim̄) mēsurant d̄z fm̄ p̄ciū nūmīsmatis. iō cū nō semp̄ possit fieri cōmutatio rei ad rē fm̄ subam vt dicitur ē antiō cōmutat̄ res in pecuniā. z̄ p̄ pecuniā habent nccaria vite. et hec cōmutatio nō est campozia. s̄z q̄si naturalis et economica. Et q̄ p̄z q̄ nūmus p̄ se h̄z rōem mediū z̄ p̄cij in cōmutatōnibus. z̄ nō extremi nisi p̄ accūs. In q̄ntū aut̄ nūmus h̄z rōem p̄cij ab existimatoe z̄ ipositionē recte

Rõnis ita hz q nec plus nec min⁹ possit aut debeat vale
re. Ideo ddm q si q̄s petat ab altero pecunia cõmuta
ri p pecunia (qd̄ e cambiũ) dz finē e q̄rate iusticie natu
ralis cõmutare equale in p̄cio p̄ equi. z nihil ex crescit̄is
accipe. qz si plus accipiat aliqd̄ p q̄ oino nihil dedit est
iniq̄tas ⁊ naturale iusticia humane societas. sic ḡ dz cõ
mutare equale p equi. nisi sua aliquid iterest. v̄puta p
labore cõmutãdi aut diligẽtia custodiẽdi. in q̄ casu po
sset aliq̄s ampli⁹ accipe. Ergo s̄m iudiciũ recte rõnis
videt̄ eẽ rene dũ q̄ cõmutatio campsoꝝia (vbi cõmutã
p̄cise recipit q̄rũ dat z e cõtra) sp̄e licita. dũmodo talis
campsoꝝia nõ sit in iudiciũ reipublice. Põrest tñ cam
psoꝝ p labore suo aliqd̄ recipiat q̄ dz. qz labor ei⁹ illi por
tioni q̄ dũminuit cõmutat. lz bñ plus recipiat si cõparet̄
pecunia ad pecunia. Et iõ si tale cambium fiat p̄pter ex
crescentiã pecuniãz et nõ p̄pter stipendiũ laboris e omni
no illicitũ. qz p̄ponit pecunia yr terminus et finis. Tñ in
talibz cõmutatõibz sp̄ sunt circũstãtie attendẽde. v̄p̄u
ta si pecunie cõmutate currãt in loco illo z in tpe in quo
maxime dz obseruari edictũ p̄ncipis. z talis dz fieri cõ
mutatio vt sit eãlitas inter campsoꝝe z cõmutantẽ. ita
qz ne campsoꝝ vacuus abscedat a p̄mio sui laboris. nec
cõmutãas dãmificet̄ a iusto sui nũm̄ismatis p̄cio. et iõ in
tali arte campsoꝝia (cũ de se nõ sit p̄missa nisi in subleua
men. primi) dz bñ obseruari vt nõ ledat̄ p̄xim⁹. et qz
campsoꝝ nõ intendat̄ lucrũ suẽ ex crescentiã pecunie. qz
als (vt dicũt doctores) esset sp̄s vsure. Et de tali cam
psoꝝia videt̄ intelligi dictũ p̄b: qz est iuste vituperata. z
iõ phibita est in eo qz reducat̄ ad vsurã. q̄ phibita est et
damnata in pagina v̄triusq̄z testamẽti. vt infra dicitur
Ad rõnes aũ oppositũ p̄z solutio ex dictis.

Uonia q̄ ad sciam determinauim⁹ sus
ficienter. q̄ ad vsũ optz p̄transire. Dia
em̄ talia p̄templatõem libera hñt. ex p̄tentiã aũt
necãria. Sũt at̄ pecuniãtie p̄tes v̄tiles circa po
sselfibilia ex p̄tũ esse. q̄lia p̄ciosissima z v̄bz quõ
puta equoz possessio q̄lis q̄da aut bouũ aut ouũ
sũr at̄ z ceteroz aialiuũ. optz em̄ ex p̄tũ esse adinuũ
cem. hoz q̄ p̄ciosissima z q̄lia in q̄bo locis Alijs
em̄ alia habũdãt regionibz. Deinde em̄ de terre
cultura z h̄mõĩã nude z plantate. z de apũ cul
tura. z alioz aialiuũ natatiliũ z volatiliũ a q̄buscũ
qz p̄tingit sorti ri auxiliũ. P̄prop̄riissime q̄dẽ ḡ pe
cuniãtie. he at̄ p̄tes z p̄me. Translatiue at̄ ma
xime q̄dẽ mercatiua. z hui⁹ p̄tes tres. naucleria
fortigea. parastasis. Differũt aũt hoz altera ab
alteris. eo qz hec certiora sunt. hec at̄ amplioꝝez
acq̄rit̄ ex crescentiã. Scõm at̄ cakissimos. Ter

cũim at̄ mistarina. Huius at̄ hec q̄dem banau
sarũ artũ. hec at̄ in artificialiũ et corpi soli v̄ti
liũ. Quarta aũt sp̄s pecuniãtie intermediũ
Huius et p̄ime habet em̄ eius que s̄m aliquãz
naturã p̄tem et translatiue quecũq̄ a terra et ex
terra genitis infructuosis q̄dem. v̄tilibz aũt. pu
ta in silue incifina. z ois metallica. hec aũt mul
ta cõplectũ genera. Multe em̄ sp̄s ex terra me
talloꝝ sunt. De vnaquaq̄z aũt hoz v̄l̄r q̄dem di
ctũ est. z nunc p̄ticulariter aũt diligentius di
cere. v̄tile q̄dem ad opatões. graue aũt in moza
ri. Sant aũt maxime artificiales q̄dem opera
tionum vbi minimũ fortune. maxime at̄ banau
fice in quibz corpora maculant̄ maxime. Maxi
me aũt seruales vbi corporis plurimi vsus ignobi
lissime aũt vbi minimũ req̄ratur virtutis. Qm̄
aũt a q̄busdam sunt scripta de his. puta alkariti
de patio et appollo doro lumine. de terre cultu
ra nuda et plantatõne. Simili aũt est ab alijs
de alijs. hec q̄dem ex his p̄siderant̄ cuiũq̄z est
cura. Adhuc aũt et dicta sp̄s unũ p̄ q̄ adepti sũt
q̄dem pecunijs intendentes oportet colligere.
oia em̄ hec p̄ficua sunt honorãtibz pecuniãtia
puta et qz thaleo millefij. hec em̄ est cõsideratio
quedã pecuniãtia. s̄ illi q̄dem p̄p̄ter sapien
tiam adaptant. Contingit aũt v̄l̄r accñs aliqd̄
existens. Exprobantibz em̄ ipi p̄p̄ter paup
tatem tanq̄z inuũli phia existente. Aũt ipm̄ cõ
siderasse oliuãz vbertatẽ futuram ex astrologiã.
Adhucq̄z hieme existẽte pecunijs paucis arra
bones dedisse oliuãz cultozibz his q̄ in m̄letoz
chõ oĩũbz modico p̄cio data tanq̄z nullo ad
ijciente. quãdo aũt tempus venit multis querẽ
tibz simul aut subito p̄cium taxans quõ vo
luit multas cum pecuniãs collegisset demon
strauit. qz facile est dicari phis si volunt. sed nõ
est circa hoc qz student. Thales quidem ergo
dicitur hoc modo ostensionem fecisse sapientie
L ij

Est autē quādamodū diximus vtile q̄ tale pe-
cuniatiuū si q̄s poterit monopolā sibi p̄parare
Propter q̄d et ciuitatū q̄dā hoc mō faciūt diui-
tias cum egeant pecunijs. monopolā em̄ vena-
lium faciunt. In cicilia autē q̄dā reposito apud
se nūmismate sil' emit om̄e ferrū de ferri mineris
Post hoc autē vt veniunt de nundinis merca-
tores vendebat solus nō multū faciēs excessus
precij. s; tū in ānquaginta talentis supassump-
sit centū. hoc ergo Dionysius sentiens pecuni-
as q̄dem iussit asportare. nō amplī⁹ manere in
siraculis. diuitias inuenientē suūpius reb; in-
cōueniens. Quōd visum fuerit thali z huic idē est
vtiq; qz em̄ sibi p̄p̄ studuerunt fieri monopolā
Vale autē notificare hoc politicis. multis em̄ ci-
uib; opus est pecunie acq̄sitione et talib; di-
uitijs quādamodū domib;. z propter q̄d z q̄-
dam ciuilitate conuersant. et p̄ hoc solū zc.

Queritur utrum usura

(q̄ est quarta species pecuniatiue. que ponit ab Aresto-
tele) sit licita. Videt q̄ sic. qz in reb; humanis determi-
natur iusticia p̄ leges ciuiles. s; fin leges ciuiles p̄cedi-
tur vsuras accipere. vt patet in multis legib; imperato-
rum. q̄ in suis palacijs p̄miserunt vsurarios vsuras age-
re. ergo nō videt esse illicita. Quereat argentū mone-
taz et argentū in vasa formatū nō dñit specie. s; lz acci-
pere precij. p̄ vasis argenteis accommodatis. ergo licet
accipere p̄cium. p̄ mutuo argenti monetari. et hoc dñt ēē
vsura. s; ipa est licita. In oppositū est p̄hs in textu

Sciendum primo.

Quōd sicut ante dicebat vna species pecuniatiue transla-
tiue dñt thakos quā nos vsurā appellamus. Un op̄ hu-
ius determinās p̄hs dñt qz seipam facit āplius de nū-
mis s; zcessis pauciorib; recipiendo plures p̄ mutua-
tionē. quasi nūmi quosdā alios generassent apud illum
cui mutuari sunt vt reddant cū suo fetu. Thakos em̄
grece latine p̄ artū fcat. qz ergo in reb; naturalib; parta
id est generata silia sunt in forma z in specie suis gene-
rantib;. cū p̄ thakos quasi silē nūmismā generat ex con-
sist. z cū vsurarius accipit plures nūmos ex pauciorib;
q̄d est maxime p̄tra naturam nūmi. ideo dñt p̄hs qz est
maxime p̄ter naturam hoc accipere

Sciendū scdo qz vsura (vt habet in decreto. xij. qz
iij.) est vbi amplius requirit q̄ datur. p̄bi gratia si des-
cem solidos concesseris z amplius q̄ decem recipere vo-
lueris vsura est. Et dicit Hieronim⁹ qz quicquid vs-
ura sortem quis recipit vsura reputatur.

Sciendū tercio qz sunt q̄dam contractus qui de na-
tura sunt gratuiti vt mutui et comodati. manifestum
est em̄ qm̄ mutuo requiritur gratuitū. alioquin eē vsu-
ra. Item si comodati sit gratuitū nō est quidem vsura
si vero aliquid recipiatur aut est pecunia aut alia res. si
pecunia tunc est emptio et venditio. si alia res recipitur
est p̄tractus p̄mutatōnis. Si autē p̄o vsu rei accipitur
pecunia est contractus locatōis. si vero alia res erit cō-
tractus innoctatus. sicut do tibi vt des mihi. facio tibi
vt facias mihi. om̄es isti contractus liciti sunt de se
nisi condēnarentur p̄ aliquam circūstantiam.

Sciendū est quarto qz fm̄ p̄hm quinto ethicor. iij.
sticie quedam est pars distributiua. z quedam com-
mutatiua. et hec est que pertinet ad p̄positum. cuius na-
tura est (vt ibidem probat p̄hs) qz fiat per equalitatez
p̄portionis arithmetice. vt qui tantū dat tantū recipit.
Circa res autē que mutuantur vt veniant in vsum hō-
minis est distinctio. quia quedam sunt quaz vsus non
est ip̄ius rei consumptio. z si contingat rem determina-
ri per vsum hoc est per accis. sicut dom⁹ vestis equus
et similia. et in istis differunt substantia rei et ei⁹ vsus.
ita qz sub alio precio potest cadere substantia rei. et sub
alio eius vsus. z separatim cōmutari. vt si homo cōmutet
p̄o precio vsum substantie talis rei transferendo in
alteram eius p̄rietatem retento penes se dominio. vel
econuerso. vt cōmuret rem. vel vtroq; modo. et ita in
talibus aliud est dare vsum. et aliud est dare substan-
tiam rei. Et p̄pter hoc etiam potest vendi vsus rei do-
minio manente apud dominū. sicut contingit in condic-
tione siue in locatōne alicuius rei. que sunt certi contra-
ctus et liciti. Quedam vero res sunt quarum vsus nō
h̄t aliud est q̄ consumptio ip̄arum rerum. sicut est pecu-
nia qua vrimur expendendo et dispartiendo. et vinum
quo vrimur in bibendo. et sic de alijs h̄mōi reb; in quib;
bus vti re nō h̄t aliud est q̄ cōsumere ip̄am. et ideo in ta-
libus quando conceditur vsus rei per mutū transfer-
tur etiam dominū rei. qz igitur vsus rei nō est separab-
lis ab ip̄a re. quicūq; vendit vsum rerum talis recipien-
do sibi obligatōem ad sortem reddendam manifestum
est vel qz idem vendit bis. vel vendit id quod nō est. qz
est contra naturalem iusticiam. sicut si quis cōcedat al-
teri modū vini vel pintā vini et recipiat ab illo qui mu-
tuatus est modum vel pintam vini. et cum hoc aliquid
aliud recipiat p̄o pacto. vendit vsum vini sine substan-
tia vini. et ita vendit quod nō est. qz vsus vini trans-
fertur cū substantia. pecunia at̄ de numero ē talū rez.

Sciendū est quinto qz nūmus fm̄ p̄hm nō est aliud
q̄ precium inuentū p̄pter necessaria cōmutatōem reruz
et hoc nō per vsum aliquem aliā substantia eius. sed
per translatōnez et consumptōnem substantie eius. Et
sic dicit p̄hs qz nūmismā factum est translatōnis gra-
tia vt possit transferri vsus sine substantia vel econuerso
so. de vsu dico ad quem est per se et proprie. P̄hs em̄
distinguit duplicem vsum rei. Unus est vsus rei p̄o-
p̄rius. Alius est vsus rei non p̄p̄rius. sicut calce⁹ ad cal-
ceandum vsus est p̄p̄rius. potest em̄ calce⁹
in panem cōmutari. sed ista cōmutatio non est proprie
vsus calcei sed calceati. Sic vsus proprie nūmismā est
translatio sua. Non p̄p̄rius autē potest esse offensio vs-
concessio eius ad pompam vel ad apparentiam. Et ad
talem vsum potest aliquis locare pecuniam mutuatam

in facto pro precio. et pecunia integrum consumere. qđ nullo modo licet in eius pprio Pro mutuatōe ergo pecunie nihil potest iuste recipi cum substantia rei. neq; generaliter p quacūq; locatōne substantie rei que nō separatur ab vsu pprio. In summa ergo talis est natura locatōis qđ pro locatōne aliquis potest iuste recipere aliquid cum substantia rei vbi est aliquis fructus proueniens conducenti ex vsu rei. qui differt ab eius substantia que recipere possz ex substantia rei ipse locans. quod nullo modo couenit in nummis Ideo in locatōne nūmi quantū ad vsum pprium nihil potest recipi vltra substantiam eius. quod si fiat accipit aliquid pro quo nihil dedit. et ita cū suo alienū tollit. quod est directe contra equitatem naturalis iusticie cōmutatiue. Et hoc qđ dicit Chrysostomus sup illud Math. xxi. Officiebat de templo oēs ementes et vendentes. sup oēs inquit mercatores plus maledictus est vsurarius. quia mercatio dat rem non vt illam repetat. iste autē postq; seruauerit suum reperit et vltra hoc aliquid plus. Et quo pz qđ vsura nō solū (vt quidā credūt z maxime iudei) est iniusta qua ex iure positiuo imo est etiā iniusta ex iure naturali de quo tractauerunt pbi. qz vt dicit Tullius libro tercio de officijs Aliter leges positiuę. aliter pbi tollunt astutias. Leges quatenus manutenerere possunt. p hūc quatenus ratōne et intelligentia.

Conclusio prima.

Vsura ē oīno illicita z detestabilis Probat conclusio fm iustitias. qz in vsura creditor exigit lucrū de h qđ nō est suū. s; ē iniustū. qđ vsura ē illicita. Ratio pz. qz creditor exigit lucrū de mutuo. mutūū autē cū sit gratuitū (vt dicebat) trāsīt in dñiuz debitoris. qz mutūū ē qđ de meo fit tuū. cū qđ gratuitū de sua natura mercedē nō accipit. sequit qđ ex mutuo rei (qđ transit cū vsu) mercedē accipit facit qđ natura mutui. qđ cōmittit iniusticiā. z sic conclusio p̄a. Scđa rō ē. qz (vt rāgit doctor. sanctus) In reb; in qbus vsus rei ē cōsumptio nō p̄ res seorsum cōmutari vlt separari ab vsu. nec cōuērsō. nō sic ē in pposito qđ fenorator vedit separatim vsum rei ab ipa re. z ipaz postmodū repetit. z cū vsus talis rei ē ipa cōsumptio. qđ agit viciose et qđ natura. Hinoz pz. qz pecunia vlt aliqd qđ traditur p modū pecunie in vsu suo cōsumit. nō volo dicere qđ destruat suba pecunie qđ trāsferit in altez. s; sic intelligēdo qđ vtens pecunia cōsumit ipam z alienat a se simpliciter que ad modū vulgarit de pdigo dicit. iste cōsumit pecuniā suā. Et ex h inferit sanctus thomas qđ vendens seorsuz rē qbus vsus ē ipa cōsumptio vedit idē bis vlt venditur. qđ nō ē postq; repetit duplicē recōpensatōz. vnā p re. alterā p vsu. qz ibi nō est nisi vnū appreciabile. hoc autē ē illicitū z detestabile. qđ conclusio p̄a. Tercio pbat cōclusio rōe pbi sic. Cōtra naturā z rōem ē qđ artificialia habeat partū. parere em̄ z generare z multiplicare in se ipm ppriū ē naturalib; z qđ natura artificialiū. arche em̄ et scāna nūq; se ipas multiplicat s; denarij sunt res artificiales. qđ natura ē qđ se multiplicent. qđ volēs denarios in se ipos multiplicari (vt qđ habeat decē faciat multiplicari in viginti p mutūū) talis vult artificialia parere z in se multiplicari. h autē ē qđ natura. qđ illicitū z detestabile zc. Et pdictis pz qđ talis pecuniatiua recte nominatur vsura. Dicit em̄ Legidus de roma in libro de regimine pncipū qđ vsura dicitur quasi rapina vsus. In vsura

em̄ rapitur z vsurpat vsus. eo qđ idem vendit bis. vt dicitur vsus qđ non est suus. vt dictum est. Et dicitur etiā pz qđ licet aliud sit res. z aliud vsus rei. vt aliud est domus z aliud est habitare in domo. z aliud est pecunia. z aliud est exponere pecuniā. in qbus tñ nunq; cessus vsus separari p̄ a cessione substantie. In qbuscūq; qđ p̄cedi vsus abiq; eo qđ cedit eius substantia p̄ inde accipi recōpensatio qđ nō est vsura. sed si nō p̄ cōcedi suba abiq; vsu nec ecōuerso nō est aliqua pensio accipiēda. qđ si recipit est vsura siue rapina vsus. Pz qđ qđ p̄ cōcedere domū suaz et sumere p vsu p̄cium. sed non p̄ cōcedere frumentū vinū z pecuniā z sicut cum pncipali accipiēdo aliqd p̄cium. eo qđ talia sumere est eis vti S; aliq; q̄rere possit. vtruz quis possit p pecunia mutua aliquid aliā p̄moditate expectare Rūdetur qđ nō. Cuius rō est. qz vt dicit p̄s in. iij. ethicor. Dñe illud p pecunia habet cuius p̄cium p̄ pecunia mēsurari. z iō si aliq; p pecunia mutua vel q̄cūq; alia re (que ex ipō vsu sumit) pecuniā accipit ex pacto tacito vel exp̄sso. peccat contra iusticiā vt dcm̄ est Ita etiā qđ cūq; ex pacto tacito vel exp̄sso qđcūq; aliud accipit cū p̄cedi pecunia mēsurari p̄ vsuram cōmittit. Si tñ accipit aliquid hmōi nō qđ exigit. nec qđ ex aliqua obligatiōe tacita vel exp̄sso sed sicut gratuitū donum. nō peccat neq; cōmittit vsurā. qz mutuas pecuniaz licite p̄ accipere aliqd donū gratuite sibi oblatū. nec p hoc peioris efficit pdictiois. Etiā h tene aliqd exigere p mutuo. puta amorē eius cui mutauit vel aliquid hmōi. Ex quo pz qđ ille qđ mutūū dat nō p̄ licite cū eo qđ mutūū accipit reducere p pactum recōpensatiōē dāni qđ considerat in hoc qđ tpe cui de pecunia nō lucrat. Et rō est. qz nō dicitur vendere id qđ nō hz. z p̄ impediri multiplici ab habendo. p̄ tñ reducere in pactū recōpensatiōē dāni qđ subtrahit sibi aliquid qđ dicitur haberi certitudinaliter. hoc em̄ nō est vendere vsum pecunie. sed dāni vitare. Sed qđ dcm̄ est qđ non licet dare aut cōcedere pecuniaz ad vsurā. restat difficultas vtrum nullo mō liceat pecuniā accipere sub vsura. Ad hoc rūdet doctor sanctus. qđ inducere hoīem ad illicitū nullo mō licet tñ interdū licitū est vti peccato alterius ad bonū. deus em̄ vti oibus peccatis ad bonū qđ elicit ex eis. vt dicit Augustinus in encheridiō Ideo nō est licitū aliquē inducere ad mutuandū aliqd sub vsura. Est tñ licitū ab eo qđ hoc paratus est facere vt exercet vsurā ppter aliqd bonū. quod est subuentio siue necessitas alterius Sicut etiā h; ei qđ incidit in latrones manifestare bona qđ hz ad hoc venō occidatur ab eis Exemplo decē viroz qđ dixerunt vsmaheli. nolite occidere nos. qz habemus thesaurum in agro. vt dicit Hieremie xli. Est iterū magna difficultas vtrū licite quis possit emere redditus ad vitā. Ad quā rūdet Henricus de gā dano in suo quotlibro qđ nullo mō est licitū quicqd dicat glj. Et assignat rōem. qđ p̄stat qđ talis recipit vltra sortē. Et vt in p̄culari magis appareat dat tale exemplū Decē aliq; centū libras parisiensuz vt inde recipiat q̄lter anno qđ draginta libras thuronenses. iste infra repus nouē annoz recipiet sortē z decē libras thuronenses vltra recipiēdo q̄lter anno portione aliquā sortis fm pdictā portione. Sed si aliq; mō decē centū libras parisiensuz. receperit erit post nouē annos totū silcū decē libris. cū tali portione hec est exp̄sso vsura. qđ a fortiori in primo. cū aliq; emit redditus ad vitā expectando aliqd recipere vltra sortē. si forte supuixerit receptiōi sortis. sola em̄ spe cōmittit vsurā etiā si nihil recipiat vltra sortē. vt ibidē dicit. Multa autē casus poni possent in qbus est difficultas. sed spectat ad dños

curitas tales casus determinare et ad lōgū dissoluere et

Ad rōnes añ oppositū

Ad p̄mam dōm est q̄ leges humane dimittūt aliqua peccata impunita p̄pter p̄ditōes hoīm imp̄fectoz in q̄ bus multe vtilitates imp̄dīrent si oīa illicita distīncte phibent̄ penis exigendis. et iō vsurā lex humana permissit et p̄mittit. nō quasi has approbans aut existimās eas esse fm̄ iusticiā. s̄ ne imp̄dīrent vtilitates multoz. Un̄ in ip̄o iure ciuili d̄r q̄ res (q̄ vsu p̄sumunt) neq̄ ratione naturali neq̄ rōe ciuili recipiunt vsufructū. et q̄ se natus nō fecit eaz̄ rez̄ vsufructū. Un̄ et ip̄is iudeis in lege moysi phibitū fuit accipere vsurā a fratrib̄ suis. s̄ iudeis. p̄ q̄d̄ dat̄ intelligi q̄ accipere vsuram a quocūq̄ hoīe est simpl̄ malū. Debemus em̄ amare oēm hoīem quasi proximū et fratrem. et recipere in statu euangeliij ad q̄d̄ oēs vocant̄. et iō lex diuina et maxime euāgelica punit et phibet oēm vsurā. Q̄ at iudei ab extraneis recipiunt vsuras nō fuit eis p̄cessus quasi licitū. s̄ p̄missus ad mai⁹ malū euitandū. ne sc̄z iudei a fratrib̄ suis vsuras recipere p̄pter auariciā cui maxime dediti erant. Est tñ aduertendū. q̄ fen⁹ in scriptura quicq̄ large sumitur. vt ibi. Fenerabant gentib̄ et c. Estia fen⁹ p̄mutuo accipit. Ad sc̄dam d̄r. q̄ vsus vasoz nō ē ip̄a cōsumptio eoz̄. iō vsus eoz̄ p̄t v̄di licite seruato dñio rei vsus aut̄ pecunie est destructio pecunie in cōmutatōes et iō nō lz̄ ei⁹ vsum vendere si debeat habere restitutio nem sortis. Considerandū tñ est. q̄ sc̄darius vsus et nō p̄rius vasoz argenteoz̄ p̄t eē cōmutatio. et talē eoz̄ vsum vendere nō lz̄. sicut ec̄tra p̄t esse alicuius pecunie vsus. sicut p̄cessio pecunie p̄signate ad ostentatōem. v̄ ad ponendū loco pignoz̄. et talem vsum pecunie homo licite vendere potest.

Quoniam aut̄ tres ptes economice serant

vna q̄dem despotica de qua dictū ē prius. vna paterna. tertia at̄ nuptialis. Et em̄ mulieri p̄est et natis tanq̄ liberis q̄dem et ambob̄. nō eodē aut̄ mō p̄ncipatus. s̄ mulieri q̄dē politice. natis at̄ regaliter. Vasculus em̄ natura femelle p̄ncipat̄. nisi aliquo modo p̄stet p̄ter naturā et senius et p̄fectū iuniori et imp̄fecto. In politicis q̄dē ergo p̄ncipatib̄ plurimis trāsmutat̄ p̄ncipās et subiectū: Ex equali em̄ vult esse fm̄ naturā et differre naturalit̄ actū. Cū hoc q̄dem dominef. hoc at̄ subijciat̄ q̄runt d̄rām eē et figuris et sermonib̄ et honorib̄ quē admodū amas dixit de pedū lotore sermonē. Vasculus at̄ ad femellā nō hoc mō se h̄z. pueroz̄ at̄ p̄ncipat̄ regalis. Quod em̄ genuit et fm̄ amorē et fm̄ senē-

ctutē est. Q̄ q̄dem regalis spēs p̄ncipatus: p̄pter quod bene homerus iouem appellauit dicens: pater virorūq̄ deoz̄q̄ regem hoz̄ oīm patrem dicens. Natura em̄ regem q̄dem differre opt̄z genere aut̄ esse eundem quod q̄dem passum est. Senius ad iuuenem et qui genuit ad natum. Manifestum ergo q̄dem quoniā amplior sollicitudo economice circa homines q̄ circa inanimatoz̄ possessionē. et circa virtutē hoz̄ q̄ circa eā q̄ possessionis quā vocam⁹ diuicias. et liberorum magis q̄ seruoꝝ. Primo ergo q̄dē de seruis dubitabit vtiq̄ aliq̄s. vtz est virtus aliqua fm̄ preter organicas et ministratorias. alia honorabilior̄ his. puta temperantia et fortitudo et iusticia et alioꝝ talium habitū. aut non est vna preter corporalia seruicia: Habet em̄ dubitatōem vtrobiq̄ si em̄ est. quid differrent a liberis. et si non est existētib̄ hominib̄ et ratione cōmunicantibus inconueniens. Fere aut̄ idē est quod dicitur de muliere et puero. vtrum et hoz̄ sunt virtutes. et oportet mulierem esse temperatam et fortem et iustam. et puer est temperatus aut non. Vniuersaliter itaq̄ hoc est considerandus de subiecto natura et p̄ncipante vtrum eadem virtus aut altera. Si q̄dem em̄ oportet ambob̄bus p̄ncipare kalotagacia. p̄pter quod hūc p̄ncipari. oportebit at̄ vtiq̄ hunc subijci fm̄ semel. neq̄ em̄ per magis aut minus est differre possibile. Subijci quidem em̄ et p̄ncipari specē differunt. magis autem et minus nihil Si autem hunc quidem oportet. hunc aut̄ non. Mirabile. si enim p̄ncipans non erit sobrius et iustus quō p̄ncipabitur bene. si non subiectus quō subijcietur bene. Intemperatus em̄ existens et formidolosus nihil faciet eoz̄ q̄ oportet. Manifestū ergo q̄ necesse q̄dem p̄ncipare vtroq̄ virtute Huius aut̄ differentie quē admodū natura et subiectoz̄: et hoc exemplificat̄ circa animam

In hac em̄ est. natura hoc q̄dem p̄ncipās. hoc aut̄ p̄ncipatū. quoz alterū dicamus esse virtutē. puta rōem h̄ntis z irrōnalis. Manifestū q̄ dē q̄ eodē mō se h̄z z in alijs. quare natura q̄ plura p̄ncipātia et subiecta. Alio em̄ mō liber seruo p̄ncipat̄ z masculus femine z vir puero Et oībus insunt q̄dem p̄tes aie. s̄z insunt differenter. Seruus q̄dē nō omnino h̄z ad cōsiliatū uū. femia h̄z q̄dem sed inualidū. puer h̄z quidez sed imp̄fectū. Sillr ergo necessariū habere circa mora les virtutes existimandū optere q̄dem p̄ncipare om̄es. sed nō eodē modo. sed quantū vniciq̄z ad suū p̄s opus. p̄pter q̄d p̄ncipē q̄dem p̄fectā habere optet moralē virtutē Op̄ em̄ est simplr architectoris. Ratio aut̄ architector. alioꝝ aut̄ vnū quodq̄z quantū immittit ip̄sis. Itaq̄z manifestū qm̄ est moralis virtus dīctoꝝ om̄niū. z nō eadē tēperantia mulieris z viri. neq̄z fortitudo et iusticia. Quēadmodū putauit socrates. sed hec q̄dem p̄ncipatiua fortitudo. hec aut̄ subministratiua. Sillr aut̄ habet et se circa alias Palā aut̄ hoc z p̄ticulariter magis p̄siderantibz. vlt̄er em̄ dicentes decipiunt seip̄s. qz bene habere animā virtute aut recte operari. aut aliq̄d talium. Dulco em̄ meli⁹ dicunt enumerātes virtutes. sicut gorgias q̄ sic determināt. Propter q̄d optet (sicut poeta dixit de muliere) sic putare de oībus habere. Dulieri ornatuz silentiū prestat. sed viro non iā hoc qm̄ aut̄ puer imp̄fectus palā. q̄ hui⁹ q̄dem virtus nō ip̄ius ad seip̄m est. sed ad sinez et ad ductorem. Sillr aut̄ z serui ad dominuz. putamus aut̄ ad necessaria vtilē eē seruū Qna re palā q̄d de virtute indiget pua z tāta. vt neq̄z p̄pter int̄pantiā neq̄z p̄pter timiditātē deficiat ab opibz Dubitabit at̄ vtiq̄z aliq̄s de nunc dicto. si verū q̄ z artifices oportebit habere virtutē. Dulcoriēs em̄ p̄pter int̄pantiā deficiunt

ab opibz. aut differt ab his plurimū Seruus q̄dē em̄ p̄iceps vite. hic at̄ remoti⁹ z tñ int̄atū immittit virtutis quantū z fuitutis. Bannau sijs em̄ artifex determinatā h̄z fuitutē. z fuus q̄dem eozūq̄ natura. coriarius at̄ nullus neq̄z alioꝝ artificū. Manifestum q̄ talis virtutis cām esse optet. seruo dñm. sed nō doctrinariuā habentē: opez despoticā Propter q̄d dicūt nō bñ rōne seruos puantes z dicētes p̄cepto vter dū. solummō em̄ magis fuos q̄z pueros Sed de his q̄dem determinatū sit isto mō. De mulieris aut̄ z viri z natoꝝ z patris ea q̄ circa vnū quodq̄z ip̄soꝝ virtute ea q̄ ad seip̄s omelia: q̄c quid bñ z non bene est. z quō optet q̄ q̄dez bene p̄sequi. q̄ male fugere in his q̄ circa politica necessariuz supuenire. Qm̄ em̄ domus q̄dem om̄is pars ciuitatis. hec aut̄ domus eam que partis ad eā que totius oportet videre virtutes necessariā ad policiā recipientes erudire z pueros z mulieres: Si q̄dem aliq̄d differt ad ciuitatē esse studiosam pueros esse studiosos z mulieres esse studiosas. Necessarium aut̄ differre mulieres q̄dem em̄ dimidia pars liberoꝝ. Et pueris at̄ disp̄atores fiūt politice Quare qm̄ de his q̄dē determinatū est. de reliq̄s at̄ in alijs dōm dimittētes tanq̄z finē h̄ntes eos. q̄ nunc fm̄ōes ad p̄ncipiū faciētes dicam⁹. et p̄mo cōsideremus de p̄nunciatis de optima politica **Queritur. utrum eodez** regimine debeant regi filius vxor z fuus Diuersis argumētis dimissis breuitatis causa est Sciendū p̄mo. q̄ p̄ncipos modus regim̄is vniuersi representatur et reseruat in vno hoie. Unde ab eis homo appellat̄ microcosmus. id ē minor mundus. Torum aut̄ vniuersuz dirigit̄ ab vno p̄ncipe. s. deo. qui est intellectus separatus z purus. Ita omnia sunt in homine. que si debite regi debeāt regenda sunt in intellectu z rōne. Unde a deo mundus vniuersi rep̄ntat̄ in vno homie. Quia Plato (vt refert Egidius) totū ordīnem angeloz saluauit in quacūq̄z anima rōnali. Siergo totum regimen vniuersi assimilatur regim̄i quod debet esse in quolibet homie. cum ciuitas sit ps vniuersi regimē totus ciuitatis. multomaḡ reseruat̄ in vna domo. vnde p̄s in textu regim̄ia vniuersi domus assimilatur regim̄ibz

vnus ciuitatis Ciuitas autē quantum ad p̄sens spectat. di-
 plicet regimie regi p̄r. politico scilicet z regali. Dicit quis p̄
 esse regali dominio dum p̄est fm arbitriū et fm leges q̄s
 ip̄e instituit. Sed tūc p̄est regimine politico qm̄ nō p̄est
 fm arbitriū z fm leges quas ip̄e instituit. sed fm leges
 q̄s ciues instituerāt. His autē duobz regiminibz in ciuitate
 te fm p̄m assimilant duo regimia domus. s. paternale et
 cōiugale De regimie em̄ despotico est ante dem̄ aliq̄liter
 nā regimen paternale assimilāt regali. cōiugale. vero politi-
 co. d̄r em̄ vir p̄ceē vxori regimie politico. q̄a debet p̄ceffe
 fm certas leges matrimonij. z fm p̄uēctōnes z pacta Sz
 pater d̄z p̄esse filijs fm arbitriū z fm regimen regale. In-
 ter patrē em̄ z filiū non interueniūt conuēctōnes z pacta
 quō em̄ regere debet. sed pater fm suoz arbitriū pur mes-
 lius videt expedire filio ip̄m gubernat z regit. sicut rex gē-
 res sibi subditas regere d̄z fm arbitriū suū. put p̄ p̄uden-
 tiā viderit melius sue genti expedire. Et iō tale regimie pa-
 ternale rōne z p̄ similitudinē d̄r regale. Sed inter vxorē
 et virū semp̄ interueniūt q̄dam pactōes z leges. z iō d̄r ta-
 le regimen politicū. q̄ assimilāt illi regimini quo ciues vos-
 cant d̄m. ostēdunt em̄ ei pacta z conuēctōnes que debet
 in suo regimine obseruari. Sciendū sc̄do. q̄ regimen cōiu-
 gale differt a paternali. sicut politicū a regali q̄ ad modū
 regendi. Videmus em̄ q̄ regimie regale est magis sociale z ex ele-
 ctione. Rursum licet omne regimen si sit rectū sit naturale.
 arcamē regimie politicū quantumcūq̄ sit rectū nō est adeo
 naturale sicut legale. imo est ex electione. cū in tali regimie
 ciues d̄m eligāt. Sicut etiā iugale est quēadmodū p̄ria-
 le z electiū. paternale vero est rōnale z naturale magis q̄
 aliud. Aliquo em̄ mō vxor iudicat ad paria cuz viro cū est
 ḡt sibi virum. Filij autē nō sic iudicant ad paria cū patre
 cū nō eligant sibi patrem sed naturaliter p̄ducunt ab ip̄o.
 Non volo tū dicere qm̄ regimie iugale sit naturale. quia
 hō naturaliter est animal iugale. q̄ tū habere hanc vel il-
 lam est ex electōe. iō nō est adeo naturale sicut aliud.
 Ex p̄dictis facilliter videri p̄r q̄ pater sic debet p̄cedere fi-
 lios vt ordinet eos ad alia opa q̄ vxorem. Nā filij instrū-
 di sunt ad opera militaria vel ciuilia. q̄bus debet vacare
 quādo sunt adules. ad que non sunt instrūde vxores. eo
 q̄ talibz vacare non debet. Ponit autē p̄hus in domo perfe-
 cta tria esse regimina distincta. scz nuptiale quo vir p̄ceff
 vxori. paternale quo pater p̄ceff filijs. z dominatiū quo
 dominus p̄est seruis. Et in p̄mo capitulo huius p̄mi po-
 nit p̄hus q̄ natura nihil tale facit. vt artifices delphicum
 gladium. qui ad opa distincta seruire p̄r. Ideo exinde ar-
 guit. q̄ aliud regimen est despoticū siue dominale. quo do-
 minus p̄ceff seruo. z nuptiale siue cōiugale quo vir p̄ceff
 vxori. Et ibidē reprehendit barbaros q̄ vniūt cōiuge tanq̄
 serua. z rōnabiliter q̄dem quia licet vir debeat p̄esse vxori
 eo q̄ sit rōne p̄estātor. non tamē debet esse tanta impari-
 tas inter virum z vxorem q̄ ea vri debeat tanq̄ serua. sed
 magis tanq̄ sociā. ideo quantumz ad aliqua iudicantur ad
 paria. Similit̄ etiam nō eodem regimie regendi sunt filij
 quo z serui. nam dominus p̄ceff seruo p̄pter bonū p̄p̄riū
 et nō p̄pter bonū ip̄oz fuoz. loqundo de seruis a natura. h
 em̄ est fm p̄m p̄ceffe aliq̄bus. Sicut non debet intende-
 re bonū ip̄oz. sed bonū p̄p̄riū. Pater autē debet p̄esse filijs
 p̄pter bonū ip̄oz filioz. ita q̄ paternale regimie sumat ori-
 ginem ex amore magno filioz Sufficiens autē z numer⁹
 illoz triū regiminū sumi potest hoc modo. nam omnis res
 gēs alios vel regit eos fm certas leges z certa pacta. z sic

est regimen politicū vel ciuile. vel regit eos fm arbitrium
 suū. z sic d̄r regimen despoticū. quo dominus regit seruos.
 vel intendit bonū sub ditoz. z sic d̄r regimen regale. Un⁹
 de patet q̄ tam regimen regale q̄s politicū est literozum
 Ideo d̄r p̄hs. q̄ vir mulieri p̄ceff z natis tanq̄ literis am-
 bobus. Et quia d̄r p̄hs q̄ non sufficit in vniuersali trac-
 tare de istis tribus regimibz. ideo videndū est specialit̄
 quo regimie regēde sunt cōiuges siue vxores. Sciendū
 terciō. q̄ est vna cōmunis regula ad omne regimen. nam
 quicūq̄ vult aliqua tene regere oportet ip̄m habere specia-
 les cautelas ad ea circa q̄ videt ip̄a magis deficere. Mu-
 lierum autē mores (vt in plurimū) sunt quasi mores pue-
 roz iuuenū. quoniaz mulieres sic se videntur habere ad mo-
 res sicut pueri se habēt ad viros in etate p̄fecta existentes
 nam vt d̄r p̄hs mares plus vident rōne q̄ femine. est em̄
 femina quasi mas occasionatus. Sicut em̄ pueri non vident
 rōne vt viri p̄fecti. sic etiā mulieres deficiūt in mo-
 ribus a viris p̄fectis. Mores ergo mulierū sunt q̄si pue-
 riles. Sunt autem in feminis quemadmodū z in pueris
 aliqua laudabilia z etiā aliqua vitupabilia Primum lau-
 dabile est in eis q̄ vt in plurimū sunt valde verecunde. q̄d
 cōtingit eis ex appetitu laudis. z ex timiditate cordis Et
 appetitū q̄dem laudis. quia mulieres appetūt multū lau-
 dari. nam in omnibz ita est q̄ ille q̄ est imp̄fectus in aliquo
 magis appetit laudari q̄ ille qui p̄fectior est in illo. Vides
 mus em̄ q̄ clerici imp̄fecti habētēs scientiaz aliquid de aliq̄
 re plus desiderant vocari rabbi vel magistri. vt scz vide a-
 tur esse magni clerici apud homines q̄ illi desiderant aut
 p̄fectam habēt scientiā de illa re. Cui⁹ rō est. qz veri cleri-
 ci inueniūt apud se vñ gaudēt. iō nō grūt ap̄d alios Cete-
 ri vero imp̄fecti grunt apud alios habere z in op̄ione ho-
 minū q̄d apud se nō hnt. Ita itaq̄ mulieres deficiūt a p̄se-
 ctione virili iō sunt appetitiue laudis. Et inde est q̄ da ti-
 ment amittere laudē verecundant aliq̄d agere q̄d possz di-
 timere laudē ip̄az. Hoc idē etiā p̄r ex timidine cordis.
 verecūdia em̄ est q̄d a timore. vt d̄r. iij. ethicoz. Cū ḡ mu-
 lieres timide sint adeo q̄ q̄si oia expauescāt. sed q̄ ip̄as eē
 verecūdas naturalit̄. Un̄ illud est multū laudabile q̄ p̄p̄-
 ter verecūdiā multa dimittāt q̄ nō deberēt dimittere nisi
 cathena verecūdie cingere. Sc̄dm̄ est in muliere lauda-
 bile q̄ sit p̄e z misericordes. pueri em̄ z lenes z mulieres
 sunt plurimū misericordes. nō ex eadem cā vt p̄r videri in
 ethicis. Un̄ mulieres misericordes s̄t ex mollice cordis
 statim em̄ miserent cū vidēt aliq̄d aliq̄d durū sustinere z
 pati. Ponit em̄ Egidi⁹ tria vitupabilia in mulieribz. qz vt
 in pluribz s̄t imp̄te z passionū executrices. Sc̄do qz garru-
 rule s̄t z litigiose. Tercio qz s̄t instabiles. Primo ḡ mult-
 eres s̄t imp̄te passionū executrices. nā qz in eis rō deficit
 nō sic se hnt vt retrahant a p̄cupiscētijs carnalibz. sic vir
 q̄ est p̄stantior. Et ex eadē radice est q̄ s̄t garrule z litigio-
 se. nā frenū eaz vt in plurimū nō est rō. s̄z magis passio ve-
 recūdie. Et iō videm⁹ magis femias p̄seuerare in litigā-
 do z garrulādo q̄ viros. eo q̄ magis a rōe deficiūt q̄ ipsi.
 Tercio p̄ringit mulieres eē mobiles z instabiles. q̄d forte
 accidit ex debilitate p̄plexiōis q̄ est fluida z mollis Cū ita
 q̄ mulieres vt in pluribz sunt imp̄te garrules z mobiles
 regēde s̄t tali regimie vt inducant ad r̄pantiā ad taciturni-
 tatē ad fortitudinē siue stabilitatē Et h̄ rāḡ p̄hus in tex-
 tu cū d̄r. Oportet mulierē eē r̄pantiā z fortē siue iustā Et itez
 d̄r Mulieri ornatiū silentiū p̄stat. Partes autē r̄pantiē s̄t
 castitas prudētia siue honestas. abstinentia siue sobrietas.
 Tūc ḡ mulieres s̄t r̄pantiē qm̄ s̄t caste honeste abstinentes

et sobrie. Decet em̄ p̄iuges esse castas. nō solū p̄pter fidem seruandā suis coniugibꝫ. sed etiā p̄pter p̄reandā p̄lez. z p̄pter certitudinē p̄lis. ne sez filius nō p̄rius succedat in hereditate patris. Secūdo decet eas esse pudicas z honestas. vt si bi caueāt a signis z p̄bis q̄ vident in oīm statū. p̄ndere. Tercio op̄ret eas esse abstinentes. vt sez caueāt se a supfluitate ciboz. quia cibi supfluitas ad incōmentiam inclinatur. Quarto decet eas etiā esse sobrias. vt sez caueāt a supfluitate potus. nā tam immoderātia cibi q̄ potus venerē. p̄uocatur. vñ Therentius Sine cerere et litero friger venus Refert etiā Valerius maximus caplo de institutis antiq̄ q̄s libro scdo. q̄ vini vltus olim romanis femis ignorus fuit. ne in aliq̄o dedecus platerent. q̄ p̄rimus a libero patre irmpante gradus ad incōcessam venerē esse consuevit Sic q̄ regende sunt mulieres vt sint caste honeste abstinentes z lobrie. Regēde sunt insup taliter. q̄ sine tacturne cōtra loquacitatē. nā vt habet in textu. Ornati muliert p̄stiat silentiū. Si em̄ mulieres decenter se habeāt z p̄grue silentiū seruent. z ex hoc magis ornate apparet. z ad maiorē amorē eaz maritos inducunt. decet q̄ eas esse taciturnas. Vñ ap̄ls. i. ad Cor. xi. Mulieres in ecclia taceant. non em̄ eis p̄mittit loqui. sed domi viros suos interrogēt. Rursum decet eas esse stabiles z fortes ad sollicitatōnes familie tolerandas. z quāto vxor est magis p̄stans z firma. tanto maior credulitas adhibet viro. z ad debiriū finē seruat. Nota dem̄ Aristotelis in economica. Nec q̄stus vestimentoz. nec differēs forma. nec auri multitudo tāta valet ad mulieris virtutē quāta modestia in q̄libet ope z de fideriū p̄fecte atq̄ honeste vite Ex q̄bus apparet. q̄ rali regimie sunt regende coniuges vt polleant sex p̄dictis virtutibꝫ. vt sint caste honeste abstinentes lobrie taciturne et stabiles Ad hec aut̄ omnia rite adduci p̄nt vel p̄ seipias vel p̄ marronas boni testimonij. vel p̄ cautelas alias adhibēdo. Vñ ille p̄dicte sunt sex virtutes q̄s decz mulieres habere in economia. Sed circa ornatiū corpis a virtus sunt instrūde z mouēde. Primo q̄ nō sint sophistice querentes fucos z figmenta. Secūdo vt sint humiles. ne p̄pter vanā gliam nimū se ornent. Tercio vt sint moderate. ne vltra eaz statum vestimēta grant Quarto vt sint simplices. ne circa ornamenta nimia sollicitudine vexent. Quinto ne sint negligentes. z notāter infra eaz statū. ne sez p̄pter p̄gricia deficient circa ornatiū debitus corpis. Sexto ne ex vilitate habitus sint supsticiose. z ex ip̄o defectu vestij laudem capiāt. Et ita p̄z de regimie coniugali. Sed q̄reret aliq̄s. vtrū mulieris consiliū sit inualidū. Pro isto p̄siderā dum est. q̄ p̄hs in textu d̄r. q̄ consiliū serui nullū est. p̄siliū pueri imp̄fectū. z consiliū mulieris est inualidū. Vñ p̄mo p̄z consiliū pueri esse imp̄fectū. q̄ nō habet adhuc p̄pletū vltimū rōnis. z q̄ inexp̄tus est. Et iō p̄udētia eius q̄ c̄tr̄ca p̄cularia est (cuius accrus q̄dem est p̄siliari) est imp̄fecta p̄pter inexperientiā. habet t̄m̄ aliquale p̄udentiā (vt vi decur) p̄cipue intelligendū est de p̄udentia economica. et de cōsilio quod cōcernit agibilia domus. Et iō d̄r vltra q̄ p̄uus non est cōsiliarius. Cuius rō est. q̄ vt d̄r tercio ethicoꝝ. Consiliū est de his que sunt a nostra potestate. Q̄modo p̄uus vt p̄uus nō habet quicq̄ dom⁹ in sua p̄s̄te. eo q̄ d̄m̄ est p̄uus. Seruus est omnino alterius. z iō de nullo p̄t consiliari. Ex ex alio p̄z. q̄ p̄uus a natura deficit a rōne. z non p̄t mente p̄uidere vt d̄m̄ est. ideo non est ap̄tus ad cōsiliandū. Et de rali suo intelligit q̄ d̄r. et nō de illo qui est liber a natura. z p̄uus a fortuna. q̄ talis est ab illo ad dandū cōsiliū bonū. Et de rali d̄r scriptura Ser

uo sensato liberi seruient. Sed de muliere d̄r p̄hus. q̄ d̄m̄ silium eius est inualidū. sicut em̄ puer habet consiliū imp̄fectum. quia deficit a p̄fectione viri. sic z femina habet cōsiliū inualidū. q̄ habet p̄plexionē inualidā z deficit a vilitudine viri. Q̄ aut̄ femine nō sint robuste corpe nō est ex bonitate p̄plexionis sed ex mollicie. Mollicies em̄ carnis in ipsis magis arguit supabundantiā flegmar. pura maliciā p̄plexionis. vñ Virgilius quarto Eneydoꝝ. Gariū z mutabile sp̄ femina. Quia ergo sic est op̄ret feminas deficere a rōnis vltu z habere consiliū inualidū. q̄ q̄nto corpus nobilius est cōplexionatiū. tanto aīa est magis libera in suis op̄ationibus. et expeditius h̄z rōnis vltum vt d̄m̄ est. Et ad aristotelē d̄m̄ est q̄ d̄m̄ eius intelligendū est vt in pluribꝫ. q̄ aliquotiens inuenitur femina magne p̄uū d̄rie. sicut legitur de Semiramis. q̄ regit optime z adauxit regnum assyrioz. z edificauit (vt ait Horatius) ciuitatem z muros babilonte. Q̄ tamē femina habeat magnā virtutē z constantiā raro cōtingit vt d̄m̄ est. Ideo scribit mulierē fortem quis inueniet. p̄cul z de vltimis finibus precium eius. Prover. vltimo Sicut etiā habetur octauo ethicoꝝ. non spectat ad mulieres tractare p̄ncipalia dom⁹ nec ire extra ad p̄curandū. sed agere p̄ua negocia domus circa que non op̄ret magnū esse cōsiliū Est tamē aduertendū. q̄ consiliū femine est velox z statim naz vt habet in libro de aialibus aīalia debilitiora z minora citius veniunt ad suum cōplementū. consiliū ergo mulieris (quia est debilius z inualidius q̄ consiliū virile) citius venit ad suū cōplementū. z ideo dicit Egidius. q̄ ceteris paribus si quis statim op̄ari d̄teret. nec posset ad illud negociū sufficientē deliberationē habere. eligibilis esset muliebre consiliū q̄ virile. Patet ergo q̄ simplr virile consiliū melius est in casu tamē muliebre consiliū potest esse melius. quia illud citius est in cōplemento. ideo si op̄oret repentiū operari forte eligibilis esset istud consiliū. Patet ergo q̄d sit dicendum ad rōnes in oppositum factas.

Queritur. vtrū sit eadē

virtus moralis in p̄ncipante z subiecto. Et quia questio vñ p̄supponit z aliud querit. ideo p̄mo arguit contra suppositū. scz q̄ in subiecto nō sit virtus moralis. q̄ (vt habet bitū est an) p̄ncipās d̄r esse fm̄ virtutē. sed si in subiecto hec naturaliter sit virtus. in eo erit cā p̄ncipatus. q̄ natura subiectū erit natura p̄ncipans. q̄ est impossibile Contra questum arguit sic. illa quoꝝ vnum ad aliud ordiatur non diuersificant sp̄m̄ aut substantiā habitus. scz virtus p̄tinens ad subditum ordiatur ad virtutem p̄ncipatis. ergo nō differūt sp̄m̄ habitus substantiā In contrariū videtur esse p̄hs in textu Pro responsione

Sciendum primo

Q̄ sicut dicit p̄hus secundo ethicoꝝ. virtus est extremū in bono. licet immediate sit existens siue consistens circa operationes z passiones quo ad nos determinata rōne. et ideo omnis habitus quo p̄ficitur homo fm̄ p̄rem intellectiūam vel sensitiūam que sunt partes op̄ature. necesse est q̄ habeat aliquod summū z extremū in bono. ad quod p̄ficir. Cum ergo habitus distinguunt per actus. z actus p̄ obiecta. ideo fm̄ distincta officia z diuersas operationes necesse est q̄ virtutes differant. Sicut etiam in membris hominis videmus. necesse est em̄ esse aliam virtutem oculi. z aliam manus. z aliam virtutem pedis

Sciendū sedo. q lex siue regula (p quā economica habet suos subditos regere) nihil aliud est q̄ dicamē rōis in presidenē. quo subditi gubernant siue sit viri respectu mulieris. siue patris respectu filij. siue dñi respectu serui. siue etiā regis respectu ciuiū. Cuiuslibet autē subditi p̄tus ē vt bene in suo actu officio subdact et a quo gubernat. siēs in regno aie patet. qz vis irascibilis et cupiscibilis subdū tur rōni sed in his virtus nō est aliud q̄ habitualis p̄for mitas ad rōem. Virus ergo irascibilis et cupiscibilis con uenunt in hoc q̄ sunt bñ obedientes rōni p̄ hunc modū. si/ cut p̄hus in textu dr. q̄ virtus cuiuslibet subditi est vt be/ ne subdatur p̄ncipatui. Ad hoc em̄ ordinatur vnusquisqz p̄ncipatus vt ei obediat a subditis. Vñ manifestū est. q̄ hoc est p̄rium economice inducere subditos scz mulieres filiū et seruū ad virtutem. Et inde est q̄ p̄hs ponit p̄des/ etiā economica esse spēm prudētie. Oicit em̄ quarto ethi/ coz. q̄ illaz prudētiaz (que se hñt ad regimen mulieris/ dñis) hęc q̄dem economica hęc autē legis positua. hęc autē politica. Vñ ista prudētia distinguit spē a prudētia sim/ p̄liciter dicta. q̄ est prudētia monastica. i. vnus hoīs. Do/ mus em̄ medio mō se hz inter singularē p̄sonam et ciuita/ tem vel regnū. Nā sicut p̄na singularis p̄sona est ps do/ mus. ita vna domus est ps ciuitatis. et ciuitas ps regni. ideo sicut prudētia cōter dicta (que est gubernatiua vni/ p̄sone) distinguit a politica. vt p̄z p. p. ibidē. ita economica distinguit ab vtraqz Pro cuius vltiori declaratiōe est

Sciendū tertio. q̄ economica prudētia est in p̄ncipat/ re in domo. politica vero dr esse in subditis ciuitatis et do/ mus. Nam seruus p̄ imperiū mouet a dño. et subditus a p̄ncipe. aliter tñ q̄ irrōnabilia et inanimata mouent a suis motoribz. Inanimata em̄ et irrōnabilia agunt solū ab alio et nō agunt seipsa. qz nō habēt dominū sui actus p̄ liberū arbitriū. et ideo recitudo regimīs ipsoz nō est in ipsis. sz solum in motoribz. Sed hoīs serui et q̄cumqz subditi ita agunt ab alijs p̄ p̄ceptum. q̄b tamē agunt a seipsis p̄ libez arbitriū. Et ideo requiritur in eis q̄dam recitudo regimīs p̄ quā seipsos dirigant in obediēdo p̄ncipantibz. Diffe/ renter tñ est in his subditis ista recitudo regimīs. fm̄ q̄ magis vel minus p̄cipant rōem. Et ideo cū seruus in quantū hm̄dō nihil habeat in sua potestate eoz q̄ sunt do/ mus. et etiā cū sit parue intelligētie. ideo dr p̄hus q̄ serui nō habēt cōsiliariū. consiliū em̄ est de his q̄ sunt in nostra potestate. Silt̄ autē sunt alie p̄tutes serui et mulieris inq̄n/ tum hm̄dō. fm̄ q̄ ad distincta officia ordinant sub p̄ncipā re. sicut etiā alia virtus est q̄ est in irascibilis siue passibili. et alia spēs in cōcupiscibili Et p̄dictis patet. q̄ bonitas cuiuslibet pris considerat in p̄portione ad suū totum. quia turpis est ps que suo nō cōgruit vniuerso. vt dr Augusti nus p̄mo confessionū. Cum igit vir sit ps domus. silt̄ et mulier et filius et seruus. Et generalit̄ qlibet homo sit ps ci uitaris. impossibile est q̄ aliquis homo sit bonus in domo vel ciuitate nisi bñ sit p̄portio natus bono cōmuni domus vel ciuitatis. Nec totum p̄t bñ p̄sistere nisi bonū cōmune ciuitatis bene se habeat. et nisi ciues sint virtuosī. ad minus illi q̄bus cōuenit p̄ncipari taz in domo q̄ in ciuitate Suf/ ficat autē quantū ad bonū cōmune ciuitatis q̄ subditi intrā/ rum sint virtuosī q̄ p̄ncipiū mādatis libētē obediāt. Et ideo dr p̄hs tertio huius. q̄ eadē est p̄tus p̄ncipis et boni viri. Nō em̄ est eadē p̄tus cuiusqz cuius et boni. Cuius rō est. qz sicut p̄hs. ibidē dr ad bonū virum p̄neret posse te ne p̄ncipari et bñ subijci. Et ideo in virtute boni viri inclu dit etiā virtus p̄ncipis. Et rō est. qz (vt dr in textu) opoz

ret in p̄ncipe esse p̄fectissimā virtutē morālē. opus em̄ eius est simplr architectonicū. Alioz autē vnūquodqz quantū eis inmittit His ergo notatis ponitur

Conclusio prima

Proprie prudētia est p̄ncipatēz nō subditi inq̄ntū hm̄dō Probat. qz prudētia est in rōe. est em̄ huius intellectū. re gere autē et gubernare p̄rie est rōnis. et ideo vnusquisqz inq̄n tū p̄cipat de regimie et gubernatiōe in tantū puenit sibi ha bere rōem et prudētia Manifestū est autē q̄ subditi inq̄n tū subditus. et p̄ inq̄ntū suus nō est regere et gubernare. sed regi et gubernari. q̄ prudētia nō est p̄tus serui inq̄ntū suus. nec subditi inq̄ntū subditus. Sz cōsiderandū est q̄ oīs hō. inq̄ntū est rōnalis p̄cipat aliqd de regimie fm̄ ar bitriū rōnis. et p̄ tanto sibi cōuenit habere prudētia. ideo bñ prudētia p̄ncipis est ad modū artificis manu opantis Et q̄ p̄z q̄ huius suus (vt dcm̄ est) inq̄ntū suus nō hz cō siliariū. hz tñ p̄siliariū inquantū est animal rōnale

Conclusio scda. p̄tus p̄ncipis et subditi inq̄ntū hm̄dō differūt spēs. sicut virtus viri et mulieris. Probat auctozita te p̄hi dicentis q̄ fortitudo viri est p̄ncipatiua. mulieris autē ministratiua. et ita est circa alios p̄ncipantes et subdi tos. et circa alias virtutes. Et rōne p̄batur. qz spēs habi tuū diuersificant. q̄ attendunt penes diuersam subam seu rōnem formale ipsius. Rō autē formalis oīm (que sunt ad finē) attendit ex parte finis. et ideo nō necesse est q̄ ex relatiōe ad diuersos fines diuersificent diuersē spēs habitus. Diuersi si autē sunt fines virtutū viri et mulieris. dñi et serui. patris et filij. q̄ differūt spēs. Vñoz. p̄batur. quia omēs p̄tutes morales p̄ncipantis ordinant ad bene p̄ncipari. et oēs vir tutes morales sub ditorz ad bene obedire. Isti autē ac̄ sunt diuersi. ergo et habitus siue virtutes ad illos ordinati. Vñ de hoc videt inuere p̄hus cum dr. q̄ quia puer imp̄fectus est. et ideo virtus in eo nō est ad seipsum. sed ad finem et ductōē. similr autē serui ad dñm. ideo dr q̄ seruus virtu re pua indiget tanta scz vt neqz p̄ter imp̄tantiam neqz p̄ ter timiditātē deficiat ab opibz Horat̄er dicebat in cō clusione (inquantū hm̄dō) qz si cōsiderant subditi et p̄nci p̄tates inquantū sunt hoīs et capaces tractandis non est in cōueniens q̄ in eis sint eadem virtutes in spēs. vnde dicitur Sapie. vi. de sapia. Sobrietatē et prudentiam docet et iusticiā et virtutem. q̄bus nihil vilius est hoibus in vita. Sobrietatē vocans p̄ncipiā. et fortitudinē virtutem. Et iste sunt honorabilissime p̄tutes. qz vt sic faciunt hominē bonū simplr. Et ita accipiēdo prudētia simplr siue pru dētia monastica fortis (vt videtur) eadem prudētia erit bonus homo si fuerit p̄nceps. et si fuerit subditus. et si di/ ues et si paup. et si ozator. et si nauta. et vlt̄er ad quēcumqz statum puenierit. Et sic de prudētia loquitur Seneca in li bro de quatuor virtutibus cardinalibus. Si prudētia cōplecteris vbiqz idem eris. put res atqz varietas rempō ris exigit. ita et accōmoda rgi vt te in aliquo non mures. sed potius optes. Sicut manus que eadem est cū in pal s ma exrendit. et cum in pugna constringit. Et ita prudētia in seipsa non mutabit. sed tamē in ope extra valde diuersif icabitur. Si autem nos p̄ncipem et subditum capiam? fm̄ id q̄ sunt diuersi officarij. et inquantū spectant ad eos diuersa opera exteriora. tunc si prudētia illam intelliga mus virtutem. que opus illud exercitūz debitorz subditō statuit tanq̄ finem. op̄ter necessario cedere illas esse diuer sa s p̄ctis. et ita videt intelligere p̄hus Et tunc nō seq̄rūt

prudēs princeps vel subditus. ergo prudēs hō. nisi forte de p̄ncipe. q̄ optet prudentiā in p̄ncipe esse p̄fectā simplr. Lūi⁹ rō est. q̄ vt habet tercio hui⁹. In recta z optima policia p̄nceps sibi statuere d̄z. put suo p̄prio officio inuēbit verā sui z ciuū felicitatē. fm quā ip̄e z alij fiāt boni. nō q̄dem fm q̄d. sed boni hōies simplr. vt ad illū finem. put suas leges z omēs suas opatiōes dirigit. Sed in malis policijs puta in tyrannidibz nō d̄z ita esse. p̄pter hoc q̄ p̄nc̄eps nō statuit sibi verā felicitatē tanq̄ finē. z ideo in istis nō seq̄tur. prudēs p̄nceps. s̄ prudēs hō. Sicut aut̄ dicitur est de prudētia ita intelligenduz est de alijs virtutibz puta iusticia t̄p̄tancia fortitudie. z c̄ijs. Cl̄rū est t̄n q̄ istaz virtutū q̄dam magis decēt p̄ncipantē. z magis spectant ad ip̄sum vt sic q̄ ad subditū. sicut d̄c̄m̄ est de prudentia. Sicut etiā q̄dam virtutes p̄tinent ad mulierē magis q̄ ad virū. sicut taciturnitas q̄ mulieri ornati p̄stat. vt d̄r p̄hs. nō āt viro. Sed decet eū illas habere virtutes q̄ ad dispensatio nē domus p̄tinent. vt sapiētē z discrete disponat domuz et familiā. Et generale videt in oibz istis q̄ p̄ncipari et ordinare fm virtutes istas morales est p̄ncipātis. ote d̄i/ re aut̄ z subseruire subiecti. Hō manifestū est q̄ rō aliter instituit modū in passionibz p̄turbantibz z impediētibz ac tum p̄ncipandi. z aliter in passionibz impediētibz ac tum obediendi. Rō aut̄ obiecti formalis in moralibz virtutibz est a rōne que instituit modū in talibz passionibz vel opatiōibz q̄ sunt materia virtutis. Ideo manifestum est q̄ oēs ille virtutes specificē distinguunt in p̄ncipante z sub/ d̄ito. Patet q̄ p̄ncipātis z subditi non est eadē virtus sp̄. sed differēs tā ex p̄te formalis obiecti q̄ etiā fm ea ad que ordinat. q̄ sunt p̄cipere z obedire. Un̄ etiā p̄hs tercio huius d̄c. q̄ sunt diuersē virtutes in aīa. fm q̄ bñ se h̄z ad diuersas policias. quare magis p̄ncipantis z subditi

Ad rōnes ante opposi-

tū Ad primā d̄z q̄ si in subd̄ito sunt diuersē virtutes. cum fm p̄tutes debeat q̄s naturalit̄ p̄ncipari. tūc natura subd̄i/ ti erit natura p̄ncipātis. q̄d ē impossibile. D̄m̄ q̄ ē duplex virtus. s̄. intellectual̄ z moral̄. dico q̄ ille q̄ p̄minet fm virtutē intellectualē est a natura p̄ncipis. eo q̄ est directia et regulatiua aliaz virtutū. sicut d̄c̄m̄ est de prudētia. q̄ spe cialiter p̄tinet ad p̄ncipē z fm q̄ndā p̄minentiā. sed non seq̄tur q̄n etiā alie virtutes morales puta t̄p̄tancia fortitudi/ do z h̄mōi p̄tineāt ad subditos. saltē quātū sufficit ad bñ obediendū ip̄i p̄ncipi. Nō em̄ possit bñ obedire ip̄i p̄ncipi si suus irpatuz vel filius. Sicut etiā optet mulierē eē tē/ peratā z forte z iustā z taciturnā. q̄ al̄s non bñ subderet viro. Ex his aut̄ virtutibz moralibz naturalis p̄ncipatus nō arguit. sed ex p̄tutibz intellectualibz q̄ nō s̄t in his sub d̄itis nisi p̄ quandā p̄ncipationē cū p̄ncipare. Ideo d̄z in principio hui⁹. q̄ p̄t mēte. p̄uidere natura p̄ncipās est. p̄uidere aut̄ est actus intellectus Ad secundā d̄z. q̄ etiāz diuersi (sines quoz vnus ordinat ad aliū) diuersificāt spe c̄ie habitus. sicut eq̄stris z ciuilis differūt sp̄. s̄ finis vni⁹ ordinat ad finem alterius. Et sicut licet virtus subditi ordi/ net ad finem p̄ncipātis. sc̄z ad cōmune bonuz domus vel ciuitatis. circa quod est p̄ncipiū virtus. Non t̄n sequit̄ur ex isto q̄ virtutes sp̄ differant. sed bene seq̄tur q̄ p̄tus a p̄ncipe (que ordinatur ad finē vltimū) sic p̄ncipatio. z imperet virtutibus subd̄itoꝝ.

¶ Et in hoc finitur primus liber politicoꝝ

Via cōsiderare volumus de cōmunionē politica. q̄ sit opti ma oīm his q̄ possint viuere q̄s maxime ad voluntatē. optet z alias cōsiderare politias q̄bus vtunt̄ q̄dā ciuitatū eaz q̄ bñ regi dicunt. z si q̄ alie existūt a q̄busdā dicte z visē se bñ habere. z vt recte hñs appareat z vtile. Adhuc āt q̄rere p̄t̄ p̄ter ip̄as alteꝝ nō vt vident̄ esse oīno sophi risare volentiū. sed p̄pter nō habere bñ ep̄ntes p̄pter hoc hāc videamur visere. methodū p̄nc̄ipiū āt p̄mo faciendū q̄d q̄dē natū est eē p̄nci piū hui⁹ speculatiōis. necesse aut̄ oēs oibz cōi/ care ciues. aut nullo ex q̄busdā q̄dē. q̄busdā āt nō. Nullo q̄dē q̄ cōicare manifestū. q̄d impossibi le Ciuitas cōicatio q̄dā est. z primū neces/ seloco cōicare. locus q̄dē vnus vni⁹ ciuitatis ciues āt socij vnus ciuitatis. S̄z vtrū q̄bus/ cūq̄ p̄tingat cōicare. melius est cōicare futurā habitari ciuitatē bñ. aut q̄busdā q̄dem. q̄bus/ dam aut̄ nō Melius p̄tingit em̄ pueris z mu/ lieribz z possessoribz cōicare ciues ad inuicem. quē admodū in policia platonis. ibi em̄ socra/ tes ait cōes pueros z mulieres esse z possessio nes. Hic itaq̄ vt vtruz optet nūc sit melius ha bere. aut in policia scriptam legem. Habet itaq̄ difficultates alias multas omnīū mulieres esse cōmunes. Et causa propter quam inquit oportere lege statui hoc modo socrates non vi detur accidens ex rōnibus. Adhuc aut̄ ad finē quē ait oportere existere ciuitati vt quidem dic tum est nunc impossibile. quomō aut̄ diuidere nihil determinatum est. Dico aut̄ vnam esse ci uitatē tanq̄ optimū ens. q̄s maxime oēm acce pit em̄ hāc suppositōem socrates. q̄uis mani festū sit q̄ p̄cedēs z facta vna magis neq̄ ciuitas erit. D̄critudo em̄ q̄dā s̄z naturā ē ciuitas factaq̄ vna magis. dom⁹ q̄dē ex ciuitate. hō q̄

dem ex domo erit. magis em̄ vnā domū ciui/
tate dicemus. vtiq; z vnū domo. q̄re si potēs
quis esset hoc opari nō faciēdū. Interimet em̄
ciuitatē. nō solū aut pluriū hoīm est ciuitas. s; z
et spē differentib;. Nō em̄ fit ciuitas ex silib;.
alterū em̄ ppugnatio z ciuitas. hoc q̄dem em̄
quātitate vtile. q̄uis sit idem spē Auxilij enim
gratia ppugnatio adunata est. quēadmodum
vtiq; si pōdus amplius trahet Differret aut ta
li ciuitas a gente. cū nō diuidet p̄vicos fuerūt
segregati multitudie: sed velut archades Ex q̄
bus aut optet fieri q; spē differāt. p̄pter qd̄ eq̄
le p̄tra passum saluat ciuitates: quēadmodum
in ethicis dcm̄ est p̄us Qm̄ z in liberis z equa
lib; necesse est hoc esse. Si aut nō possibile est
om̄es p̄ncipari. s; aut fm̄ annū. aut fm̄ aliq̄
ordinē alius. z tpe. Et accidit vtiq; fm̄ hūc mo
dū vt oēs p̄ncipent. quēadmodū vtiq; si trās r
mutarent coriarij z fabri. z nō semp idē coriarij
essent. qm̄ melius sic habere z q̄ circa cōitatem
politicā palaz. qm̄ eosdē semp melius p̄ncipari
si possibile: in q̄bus aut nō possibile p̄pter fm̄
naturā eq̄les esse hoies. Simul aut z iustū si
ue bonū siue p̄auū p̄ncipari omnes ip̄o p̄tici/
pari. Hoc aut mutat sc; in p̄te equales cedere
hi tanq̄s siles sint a p̄ncipio. hi q̄dem em̄ prin/
cipant: hi aut subijciunt tanq̄s vtiq; alij facti. z
eodē vtiq; mō principantiū alij alios p̄ncipan
tur p̄ncipatus Manifestū ē ex his q; non ap
rum natū est vnā sic esse ciuitatē. vt dicūt q̄daz
et dcm̄ vt maximū bonū in ciuitatib; qd̄ ciuita
tes interimit. q̄uis vnus cuiusq; bonuz saluet
vnūquodq;. Est aut z p̄ aliū modū manifestuz
qm̄ valde q̄rere vnitatē ciuitati nō est melius.
Domus q̄dem em̄ magis p̄ se sufficiēs vno. ci
uitas aut domo. z vult iam tūc esse ciuitas cuz
per se sufficientē accidit esse cōitātē multitudis
Si q̄dem ē magis eligibile quod magis p̄ se

sufficiens. z minus vnū eo qd̄ magis eligibi
lius. Atvero neq; si hoc optimū est: sc; vnaz q̄s
maxime esse cōitātē neq; hoc ostendi videt per
fm̄onē si om̄es simul dicant meū z non meum
hoc em̄ existimat socrates signū esse eius q; est
ciuitatē p̄fecte esse vnā. quod em̄ om̄es duplex
Si q̄dem ē vnusquisq; forsitan vtiq; erit ma
gis qd̄ vult facere Socrates. vnusq; em̄ si/
lium sui p̄pius d̄t eundē z mulierē vti eandē. z
de substātia. z circa vnūquodq; vtiq; p̄tingen
tiū silt. Et nūc aut nō sic dicent cōibus v̄tētib;
p̄xorib; z pueris fm̄ om̄es q̄dem. nō vt vnus/
quisq; ip̄soz. Silit̄er aut z substātiā q̄dem nō
vnusquisq; aut ip̄soz. Quod q̄dem ē palogif/
mus est dicere om̄es manifestū. qd̄ em̄ om̄es z
vtrūq; z imparia p̄pter duplicitatē in ozōnib;
litigiosos faciunt syllogismos. p̄pter qd̄ est oēs
idē dicere Sic q̄dem bonū sed nō possibile: sic
aut nihil cōsentaneū. Adhuc aut ad hoc nocu
mētū qd̄ d̄t. minime em̄ cura sortit̄ qd̄ plurimo
rum est cōe. De p̄p̄ijs aut maxime curāt. de cō
munib; aut minus q̄s q̄ntū vniciūq; continet.
apud alios em̄ tanq̄s altero curante negligunt
magis. sicut in ministerialib; fuitijs multi fui
entes q̄nq; diuitijs seruūt pauciorib;. sūt aut
vniciūq; ciuiū mille filij. z isti nō vt vnus cuius
q;. sed p̄tingentis cōtingēs: silt̄ est filius. quare
oēs silt̄ negligent Adhuc sic vnusquisq; meus
d̄t bene o pante ciuiū. aut male qd̄cunq; cōtin
gat fm̄ naturā existēs. puta meū aut hui; filij
hoc mō dictus fm̄ vnūquodq; ciuitas est: et h
immanifestū. dubitātes em̄ attingunt genuisse
filium z saluatū esse genitū. E q̄dem vtrū sit me
lius meū dicere vnūquodq; ides q̄dem appellā
tes duoz miliū. aut decē miliuz: aut magis vt
nūc in ciuitatib; meū dicūt. hi q̄dem em̄ filium
suū. hi aut fratē suuz appellat eundē. hi autem
nepotē. aut fm̄ aliā cognationē. aut a sanguie

fm familiaritate et curā ipius pmiū z eoz q̄ip
 sius. Adhuc at̄ z fratruelē fuit p̄tribulē. melius
 em̄ ppriū nepotē suū q̄s p̄ modū istū filiū. Quin
 immo s̄ neq̄ diffugere dissimile nō quosdam
 suspicari siue ipoz̄ fratres et pueros z patres et
 matres. fm similitudines em̄ q̄ sūt pueris ad ge/
 nerātes necariū accipere deinuicē credulitates.
 Nō q̄dā aut̄ accidere terre periodos describen/
 tium esse em̄ q̄busdā de superiori libia cōes vxo/
 res natos cū pueris diuidi p̄ similitudines Sunt
 at̄ etiā q̄dā femelle etiā alioꝝ aialū puta eque et
 boues: q̄ y alde nate sunt siles reddere natos pa/
 rentibz: quēadmodū infabarie vocata iusta eq̄
 Adhuc aut̄ z tales difficultates nō facile deuita/
 re hanc p̄struentibz cōitatē. puta vulneratōes z
 homicidia inuolūtaria. Hec at̄ volūtaria z pu/
 gnas z maledictōes. quoz̄ nullū pueniens ē fie/
 ri ad patres et ad matres. z eos q̄ nō longe fm
 cognatōem sunt quēadmodū eos q̄ longe. que
 plus accidere necariū ignorantibz q̄s scientibz.
 Et factorz scientibz q̄dē p̄tingit putatos fieri so/
 lutōes. alijs at̄ neq̄ vnā. Incōueniens at̄ z pue/
 niens faciētes filios coire solū auferre ab amā/
 tibus amare at̄ nō pbibere. neq̄ vsus alios q̄s pa/
 tri ad filiū eē oīm ē indecentissimū z fratri ad fra/
 trem. q̄ m̄ z amare solū Incōueniens at̄ z coitū
 auferre p̄pter aliā cām q̄dē. neq̄ vnā nec valde
 vehemēti dilectōe facta. q̄ at̄ h̄ q̄dā pat̄ aut filiū
 hi at̄ fratres adinuicē nihil putare differre. Vi/
 det̄ at̄ magis terre cultoribz eē vtile cōes eē vxo/
 res et pueros q̄s custodibz. min⁹ em̄ erit amici/
 cia cōibz existētibz puerz z vxozibz. optz at̄ tales
 eē subiectos ad obedire z ad insolescere. Tota/
 liter at̄ accidere necesse p̄pter talē legē. Friū eoz̄ q̄
 rum cōuenit recte positas leges causas fieri: et
 p̄pter quā cām socrates sic arbitrat⁹ est optere
 ordinare q̄ circa pueros et vxozes. amicitiam q̄
 dem em̄ putam⁹ maximū esse bonoz̄ ciuitatibz

Sic em̄ vtiq̄ minime seditōes sunt. z vnā esse
 ciuitatē collaudat maxime socrates q̄d videt̄ et
 ille esse inquit amicitie op⁹ quēadmodū in ama/
 tiuis sermonibus sciuis dicentem arestophā/
 nem. q̄ amantibz p̄pter nimis diligere deside/
 rantibz natura munificos esse ambos fieri vnū
 ex duobz existētibz. hic q̄dē ergo necesse abos
 corruptos aut vnū esse. In ciuitate at̄ amicitia
 necessariū certissimā fieri p̄pter cōionē talē. z mi/
 nime dicere meū aut filiū patrē. aut patrē filiū
 sicut modicū dulce in multā aquā mixtū insensi/
 bilē facit mixtōem. Sicut accidit familiaritatē
 adinuicē eā q̄ ex nominibz his curare minime
 necessariū exis in politia tali aut patrē vt filiū.
 aut filiū vt patris. aut vt fratres inuicē. Duo at̄
 sunt q̄ maxime faciūt solite curare hoies et di/
 ligere ppriū z dilectū. quoz̄ neutz possibile ex/
 istere his q̄ sic ciuilit̄ p̄uersantur. Atueroz̄ de
 eo q̄d est transferri natos pueros hos q̄dem ex
 cultoribz et artificibz ad custodes. hos at̄ ex his
 ad alios multā bz turbatōez q̄ erit mō z cogno/
 scere necariū dantes z trāfferētes q̄bz quos dat̄
 Adhuc at̄ z antiq̄ dicta magis in his necessa/
 riū accidere puta vulneratōes amores homici/
 dia. nō em̄ adhuc appellāt fratres et pueros et
 patres z matres q̄ in alios ciues dati custodes
 Et rursū q̄ apud alios ciues vt vereant̄ talū
 aliqd̄ operari p̄pter cognatōnem. De ea q̄dem
 igitur circa pueros z vxozes cōmunionē deter/
 minatum sit hoc modo.

Circa iniciū secūdi libri

politicoꝝ querit̄ Vt lex socratis (q̄ ponit in ciuitate
 vel politia mulieres z filios cōes eē) sic expediēs z licitā
 Arguit q̄ sic. q̄ illud ē expediēs z licitū in ciuitate
 re p̄ q̄d ciuitas z politia ē maxime vnā. s̄ sic ē p̄ cōitatē
 filioꝝ z mulierū. q̄ tūc q̄libet diligeret quālibet vxozē
 tāq̄ ppriā. z sic eēt illa z tota amicitia inter oēs viros z
 mulieres quāta nūc est inter viz z ppriā vxozē legitimi/
 mam. z q̄libet diligeret quelibet filiū sicut suū ppriū fi/
 lium. q̄ illa lex videt̄ expediēs Et p̄firmat̄ nā ois amicitia
 ab vnitare p̄cedit. q̄ vbi ē maxima vnitatis ibi ē maxi

ma amicitia sic at eet p hmoi cōitaretvroz z filioz. ergo p̄dicta lex videt expediens Sc̄do arguit sic. qz illud est expediens p qd̄ humana sp̄es maxime p̄servat. sed hoc ē p cōitaretvroz z filioz. q̄ expediens ē q̄ mulieres et filij sint cōes. **S**aior pz. qz p̄servatio sp̄ei est bona. **S**inor pz. qz tūc vn̄ vir posset generare plures filios. videlicet eundo ad vnā mulierē z statim ad aliā z sic cō sequenter. q̄ zc. **I**n oppositiōe p̄hs in textu in h̄ sc̄do disputas p̄ socrate z adduces p̄ eū plurima icōueniētia

Sciendum primo

Q valde vtile est politico volenti leges p̄dere vt p̄sideret leges positas ab alijs. et maxime illas fm̄ q̄s alijs qua ciuitas videt bñ viuere. vn̄ et licet aliq̄ antiq̄ legissa tores min̄ bñ dixerūt. nō tñ suas leges sine apparenā aliqua posuerūt iō leges antiq̄oz sunt examināde ad videndū si qd̄ veritatis in eis inueniri posset. **O**b hoc p̄hs mor̄ ē in hoc sc̄do determinare de legibz z politijs alioz pus q̄ in h̄ libro fm̄ p̄p̄ia opinionē definit

Sciendū ē sc̄do q̄ fm̄ p̄sidoz. x. ethimologiaz ciuitas est hoim multitudine societatis vinculo adunata dista ab oibz. i. ab ip̄is incolis vrbis. eo q̄ p̄tinet z ē pluri moz hoim vitas. **U**n̄ fm̄ ip̄m pus an̄ diluuiū cayn ciuitate enoch̄ et noie filij in india p̄didit. quā vrbē sola multitudine sine posterioritatis impleuit. Post diluuiūz p̄o pus nenroth̄ gigas babilone vrbem mesopotamie fundauit. quā postea semiramis assirioz regina maxime apliauit. **E**t diuisione at ciuitatis apprehendi p̄t q̄ ciuitates diu stare non p̄nt sine amicitia ciuili z debito ordine p̄tū ip̄ius inter se. **U**n̄ ip̄a p̄mo ornata ē z colliata vinculo societatis amicitie. talis at amicitia z ordo hoiz inter se est quasi formale in ciuitate. qm̄ at ex pluribz sit vnū fm̄ aliquē modū vitatis op̄ret q̄ aliqd̄ se habeat p̄ modū forme. z aliqd̄ p̄ modū materie. **U**n̄ in illo aliqd̄ est vnū vitate ordinis quē ad modū e dom̄ vel ciuitas ordo et p̄nerio p̄tū inter se. et ad p̄ncipantē est quasi formale et ip̄i hoies ordinati s̄t materiale. **E**t q̄ pz̄ q̄ sicut in vniuerso nihil est inordinatū. ita in ciuitate nihil sine ordine eet p̄t̄ et dz. als nō cōphenderetur sub forma cōitatis ciuilibz. **E**t iō in ciuitate maxime vitanda est h̄mōi ordinis turbatio. qm̄ est destructiua ciuitatis. vn̄ hō seditiosus maxime ē vitand̄ et extreme puniendus. **E**t quoqz p̄ zcordia et vitas amicitie maxime saluat ciuitatē. **I**deo dr̄ beat̄ Augustin̄ q̄ ciuitas est p̄coris hoim multitudine. **I**n isto em̄ p̄sistit felicitas politicē siue ciuilibz cōitatis. scz in zcordia z pace. et p̄pter hoc illud maxime est expediens ciuitati q̄ ciues in concordia viuant.

Sciendū terciō q̄ cura maxima in ciuitate dz̄ adhiberi circa filios et vroz. qm̄ in eis potētialiter residet ciuitatis p̄nuatio. **P**rozes em̄ sunt quasi media p̄s ciuitatis. et in filijs z filiabz post decessum parentū residet ciuitas et in esse p̄servat. **E**t iō qz multū curandū est qualis sit ciuitas. nedū p̄ p̄senti. s̄ etia p̄ futuro (in tra p̄bū seneca dicētis se nō min̄ curare ql̄s futura sit politica. z ql̄s nunc sit) iō ciues multū debet de filijs curare et vrozibz. **I**llud q̄ ē incōueniens p̄ qd̄ remouetur h̄mōi cura. **S**ocrates at et plato ei? discipul? put ip̄se plato ponit in sc̄do th̄meci circa curā vroz opinari sunt q̄ p̄pter vitatē z zcordiā habedā in ciuitate expediens eet mulieres z filios et cōes om̄ibz ciuibz. et ip̄i mori

sunt ad hoc p̄pter rōnes tactas ante oppositum

Conclusio prima.

Nullo mō est expediens. imo nec licitū est in ciuitate siue politica oēs mulieres z filios et cōes. **P**robaat multipliciter. **P**rimo sic. legislator dz̄ intendere p̄ fine. s. ciues facere bonos. s̄ p̄ cōitaret vroz hoies intemperati fierent. q̄ nō est expediens mulieres esse cōes. **C**ōsequētia est nota. **S**z minor probat. qz cū delectatio carnalis augetur et noua cōplacentia. quāto magis multiplicatur z cubit? in pluribz. tāto plus augetur delectatio carnalis z fierent hoies oino intemperati. eo q̄ aliud delectabile inueniunt viri in vna muliere qd̄ nō inueniūt in alia vel saltē opinant inuenire. q̄ zc. **S**c̄do. probat. qz illud nō est expediens ciuitati p̄ qd̄ amicitia ciuili dirimitur seu refrigerat. vt pz̄ ex p̄dictis. sed hoc fit p̄ cōitaret muliez. q̄ cōitas muliez est illicita. **C**ōsequētia ē nota z maior. s̄ minor probat. qz (ex q̄ mulieres essent cōes) amor vnius viri multiplicaret ad plures mulieres et diffunderetur mō virt? vnica fortior ē seip̄a dispersa. q̄ zc. **T**ercio probat sic. illud nō ē expediens ciuitati p̄ quod multiplicatio seu generatio deperit. s̄ hoc fit p̄ cōitaret muliez. q̄ cōitas muliez ē illicita. **S**inor apparet. qz ex hoc q̄ multi viri accedūt ad vnā mulierē illa nō gignit vel saltē raro. q̄ zc. **Q**uarto probat. illud nō est expediens et licitū p̄ qd̄ fit plis incertitudo. sed hoc fit p̄ cōitaret muliez. q̄ zc. **S**aior pz. qz incertitudo plis diminuit amorem. **E**t in de est q̄ mulieres sunt magis certe de pueris q̄ sui sunt q̄ patres. iō magis diligūt filios **S**inor nota est de se **Q**uinto probat. illud nō ē expediens qd̄ ē z naturā. sed si mulieres essent cōes op̄reret parētes cū filijs et filiabz cōmisceri. qd̄ est z naturā humanā. q̄ conclusio vera **U**n̄ at hoc sit z naturā humanā satis notū ē. qz cū fili? naturā raliiter subdi debeat p̄ reuerentiā matri (vt h̄z p̄hs viij. ethicoz) z naturā esset q̄ mater filio ad actū luxurie se humiliaret. **S**ist etiā p̄ret paternalis reuerētia natura li iure patri debita. qz vn? fili? nesciret q̄s eet pat̄ suus et si nesciret q̄s eet pat̄ su? sic nesciret cui deberet facere reuerentiā. q̄ conclusio p̄a. **E**tia multa alia incōueniētia possent adduci. **E**t dicis sequit q̄ determinata viri et mulieris p̄uersatio ē de iure naturali. **E**t hoc habet in p̄mo digestoz. c. de iusticia z iure. cū dz̄ quis natura le est maris z femine p̄iunctio zc. **E**t tñ aduerrenduz q̄ naturale dupl p̄t accipi. scz vel a natura generis. vel a natura sp̄ei seu differētie. **P**rimo mō p̄iunctio maris et femine ē naturalis in cōi. s̄ fm̄ istū mō dū p̄iunctio vni us ad vnā matrimonialr est de iure naturali in om̄ibz aialibz s̄ sc̄do mō p̄iunctio matrimonialis ē de iure naturali in solis hoibz. **N**atura em̄ generis fm̄ q̄ p̄trahit ad dz̄as specificas inclināt ad filioz generatōem. s̄ q̄a qd̄a geniti mox sibi sufficiunt. iō nō ē ampli? necesse eis cura parentū. **Q**uibsdā etiā sufficit cura matris sine cura siue auxilio patris. et his solūmō mater curā z auxiliū exhibet. sicut ē in ouibz bobus et capris z in multis quadrupedibz. **Q**uibsdā necessaria ē vtraqz cura vtrqz ad parū tempus et his vtrqz parens modico tempore curam adhibet. vt patet in columbis et alijs q̄busdā aubus. **Q**uibsdā autē est necessaria vtraqz cura vtrqz ad magnū tempus. vt in hominibz. et ideo in his cura vtriusqz parentis vtrqz ad magnū tempus requiritur **U**nde ad copulatōem mixtalem natura ratiōnalis in

clinatur dupliciter. Primo quantum ad eius principales finem. scilicet ad bonum prolis. Non enim natura intendit solum prolis generationem. sed etiam eius productionem ad debitam perfectionem. et sic natura communis intendit productionem fetus ad perfectionem nature. et sic etiam natura rationalis intendit ad perfectionem rationis. Unde tria habemus a parentibus secundum philosophum octavo ethicoꝝ. scilicet esse nutrimentum. et disciplinam. filij autem a parentibus educari et instrui non possunt nisi sint in certo numero et nisi diu cum eius proferantur habeant quod non fieret nisi esset obligatio vnius viri ad mulierem determinata. quoniam obligatio vocatur plus nuptialis. et in alia facultate matrimonium appellatur. Secundo inclinatur natura rationalis ad hanc determinatam copulam quantum ad finem. secundum Aristoteli. qui est mutua societas et obsequium in rebus domesticis vel politicis. sicut enim natura rationalis inclinatur ad vitam communem. quia vnius homo indiget opere alterius. et ideo etiam inclinatur ad quandam societatem viri ad mulierem. quia inter opera ciuili vel domestica quedam pertinent magis ad mulierem. quedam vero magis ad virum. Patet ergo quod naturale esset vnicuique virum vnicam mulierem habere. et vnicam contentari debere et eidem indiuisibiliter adherere. Nam nullus fideliter admittet alii cui si ab amicitia eius discedat. eo quod (ut ait sanctus Hieronymus) non est vera amicitia si vnus deserit. Si enim volumus inter virum et mulierem debitam fidem et amicitiam saluare (quod omnes precidunt debere esse) oportet alterum alteri adherere indiuisibiliter. Et hoc videtur tangere Valerius maximus in libro de institutis antiquis ubi ait quod repudium inter virum et vxorem tempore quo urbs romana fuit condita vsque ad centesimum et quadragessimum annum nullum intercessit. prius autem dimisit vxorem sterilitatis causa. Scortus cubitinus qui postquam tolerabili ratione fuit motus. reprehensione tamen non caruit. quia cuncti arbitrabantur cupiditate liberorum fidei coniugalis non debere preponi. Et in hoc commendatur viri et vxoris indissolubilis nexu. Et predictum etiam bene sequitur quod habere plures vxores simul (quod bigamia dicitur) est contra ius naturale speciei. quibus accipiat alios quos fetus non reputatur contra naturam seu dictam rationis. quia vnius et eiusdem viri possunt esse plures vxores simul. Probatur correlatiu. quia illud quod est contra equalitatem obligationis et federis nuptialis (que est naturalis vt dictum est) est contra naturam. sed habere plures vxores est huiusmodi. ergo etc. Non enim potest esse equalis obligatio ex parte vnius et plurimi. Unde secundum doctores nostros catholicos habere plures aut binas vxores sine diuina dispensatione quis non potest. Ipse autem deus (qui supra ius naturale est) potest dispensare. sicut et fecit cum patriarchis et prophetis antiquae legis. Qualis autem erit illa dispensatio vel tacita seu expressa alio est speculationis. quibus autem apud aliquas sectas (vt apud saracenos et forte apud aliquas alias barbaras nationes) non reputatur repugnans vniui virum simul habere plures vxores. apud tamen nullas gentes secundum quascunque leges legitur hoc fuisse indultum. vt simul vna mulier pluribus viris in coniugio copuletur. hoc enim est contra naturalem ordinem maris et femine. Ipse enim vir debet esse preeminens et maioris auctoritatis. vt dictum est in primo huius. quod mulier que debet esse subiecta viro. nullus autem eque se deo vel pluribus potest esse subiectus. Et ideo si mulier debet esse subiecta viro (ex quo tota pos-

testate sui corporis vni viro tribuit) contra naturale ordinem est vt viro alteri sit subiecta. nam sic idem possit dominari pluribus vt plures sunt quod secundum ordinem naturale esse non potest. Secundo etiam tolleret pacem et concordiam. quia nunquam vel raro vnus viro suis rebus ab alio vti delectat sine offensione. Tertio impediret fecunditatem filiorum. quia vnus vir secundat multas mulieres. non tamen econuerso vna fecundatur a multis viris. sicut patet de meretricibus que non fecundantur vel raro. Quarto impediret plus educationem. eo quod proles esset incerta. Et finaliter inferitur quod vir non potest alteri concedere vxorem suam etiam si ipse consentiat. Patet. quia hoc esset contra fidem thori. Nec valet si dicatur. fides non frangitur ubi interuenit mutuus consensus. quia posteriora semper presupponunt priora. fides autem thori fundatur in naturali bono quasi confirmatiua eius. et ideo semper fides tenenda est ubi finis fidei. scilicet certitudo prolis et naturale bonum tollitur. Et ideo casus iste non est admittendus si medicus clare videret et consuleret quod vxor istius posset ab altero concipere. et vxor alterius ab isto. nunquam posset fieri commutatio vt iste traderet sibi suam. et alter illi suam. Patet quia repugnat legi superioris scilicet nature. nam vxor tua magis est superioris tui quam tuam. et ideo ubi repugnat eis et quocumque mutuo consensu interueniente licite fieri non potest. Patet etiam quod in ciuitate bene recta non debet esse communitas omnium mulierum sed ciues determinatas debent habere et eccontra.

Ad rationes autem oppositum

factas. Ad primam est dandum. cum dicitur illud est licitum etc. neque gatur quod ciuitas debet esse maxime vna. processio tamen quod debet esse maxime vna secundum dilectionem ciuium. Et neget minor. ciuitas enim potius pro comitate mulierum pateret diminutionem et discordiam quam concordiam et vniionem. Et per hoc patet quod sit dandum ad confirmationem. Ad secundam neget minor. immo pro comitate mulierum omnino tollit proliferationem. eo quod semina non fecundata multis viris. Impedit enim in meretricibus (quas scortas et lupas appellat) plurium viroꝝ frequentia ne proliferent vt ceterae probe mulieres

Circa verba philosophi

philosophi in textu precedenti posita mouet ista questio. Vtrum patriliceat filium abnegare. hoc est querere vtrum pater de iure est obligatus ad educationem filij. Arguitur quod non. quia pater et filius dicuntur correlatiue. et videtur alterius ad alterum esse equalis obligatio. sed filij non obligat patri subuenire in vite necessarijs. quia ad hoc cogi non potest. nec econtra. Quare nemo obligat de incerto. si incertum est patri si filius sit eius. si saltem in tali casu pater non obligat ad filium. In oppositum est philosophus in textu. ubi inconueniens contra socratem adducit quod non esset diligens cura filiorum si filij essent communes. quod voluit socrates vt dictum est in precedenti questione.

Sciendum primo

Quod sicut dictum est in questione precedenti socrates posuit filios esse cōs in ciuitate sicut vxores et mulieres. Que autem inconuenientia sequuntur ex comitate mulierum tactum est in questione precedenti. tō restat videre de filiis occasione cuius mora est hec questio super obligatione parentum ad filios quod quidem obligatio non bene stare videtur cum lege patri-

Ideo p eius intellectu.

Sciendū scđo. q pbs octauo ethicoꝝ triplici rōe p
bat parentes plus diligere filios q̄ econuerso. Primo
ex diurnitate tempoz. Scđo ex diurnitate plis z
certitudine Tercio ex vnione parentū ad filios Primo
si qdem ex diurnitate tempoz. nā quāto amor magis
durat tanto uehementior efficit. amor at̄ parentū ad fi
lios diurnior est q̄ econuerso. nam pueri moꝝ nati dili
gunt a parentibz. ipi aut̄ filij nō eos diligunt tūc. sed tm̄
cū pueniunt ad annos discretōis. diurnior est q̄ amor
parentū ad filios qz uehementior. Scđo ex certitudine
plis. nā si nō sit certitudo oīmo da patri q̄ sit eius filius
tū mater certa est. et adhuc ambo parentes sunt magis
certi de sua. ple q̄ econuerso. ples em̄ certificari nō p̄t de
suis parentibz nisi ex q̄busdā signis vel etiā ex alioꝝ res
lacione. Et qz puer uidet psonas aliquas magis affici
ad eū q̄ alias arguit illas esse parentes eius. vel qz au
dit ab alijs. sic esse putat. in pncipio tū natiuitatis eius
nō est illius cognitōis vt possit cognoscere a qua matre
pcessit vel a quo patre. parentes tū statim hnt̄ cognitō
nem de ipsa ple. iō magis certificari de ipa pnt̄ q̄ econ
tra. Nā inter parentes et filios est amor naturalis. et
go tanto erit validior quāto maior ē certitudo. In hac
rōne pbari posset q̄ mulieres siue matres uehementius
diligunt pueros q̄ patres. qz sunt certiores de eis Terc
cio ex vnione parentū ad filios. qz fili? ē aliqd̄ patris si
cut ps est aliqd̄ totū? patris at̄ nō dr̄ ē aliqd̄ filij. iō dr̄
ē filius magis p̄pinquus parentibz q̄ econtra. q̄ aut̄ est
maior p̄pinquitate vnitus alteri tanto magis ab eo dili
gitur. Et his at̄ sufficienter argui p̄t q̄ ad parētes spe
crat determinare z sollicitare circa regim̄ filioꝝ. qz vnus q̄s
qz dr̄ gerere curā circa ea circa q̄ afficit amozē. Et q̄ etiā
p̄z q̄ lex socratis ponēs cōes ēē filios dero gar legi natu
re. qua lege uehementē pater diligit filium. Et insup̄ fecit
lex socratis magnā iniuriā puertis. nā vt dr̄ pbs octauo
ethicoꝝ. multos esse amicos s̄m̄ pfectā amicitia nō cō
tingit. Est em̄ ipossibile aut̄ saltē difficile multas p̄so
nas sit̄ valde amare. Nā valde amare dr̄ quādam supra
bundantia. sup̄abundantia aut̄ est magis apra nata esse
ad vnū q̄ ad multos. iō ibi pcludit pbs q̄ multis place
re valde nō ē facile. q̄re si q̄libet cuius crederet̄ quelibet
puer̄ ēē p̄riū filij. pgeret ei? amor in tantā multitudi
nem q̄ modicū amare vnūquēqz z modicū curaret de
vnoquoqz. imo nulli ciues essent certi. cū nullo mō suspi
tari possent oēs pueros ēē suos filios. si q̄ diligerēt oēs
tanq̄ filios hoc ēēt rōne duoz. vel triū filioꝝ q̄s creder̄
rent esse filios p̄rios. z qz illi nō essent certitudinaliter
nati opinabat̄ socrates q̄ oēs alios diligeret̄ intime. p̄t
illos. Sz vt arguit pbs in textu p̄t̄ duos vel tres seu
paucos velle multitudinē magnā pueroꝝ diligere tāq̄
p̄rios filios. hoc est s̄l̄t ac si poneret̄ paz. de melle i mul
ta aqua. qđ statim p̄sumit. nec p̄t̄ aliqd̄ facere dulce. sic
amor duoz vel triū filioꝝ innumerabile multitudinē filio
rum in ciuitate existentū nō posset reddere placabile z
dilectam. sed non existente dilectōne ad pueros nō has
bebitur debita cura nec diligentia erga filios

Conclusio prima

Stante lege socratis patres nō tm̄ obligarent ad fili
os quantū dicat lex nature. Probat. qz lex nature dr̄
patre filij amare et de ipō curā habere. nedū in hoibus

sz etiā in alijs animalibz. z quāto habet de filio maior certitudo. tāto magis de eo habet cura. sed vt ex dictis appa
ret nō ēēt tāta certitudo de filijs illa lege stāte sicut nūc
est. imo nulla esset certitudo. qz s̄m̄ ipm̄ mulieres cōnt
cōes. q̄ p̄clusio p̄a. Est at̄ p̄siderandū circa p̄clusionē
q̄ duplex est obligatio. Quedā ē legalis. qua q̄s iuste
cogi p̄t ad dandū vel ad soluendū. Alia est moralis so
lum. q̄ scz q̄s s̄m̄ dicamen recte rōnis dare vel tribuere
tenet si affuerit oportunitas. sz ad h̄ de iure cogitō p̄r.

Conclusio scđa. aliq̄bus temporibz. scz ante q̄ filij po
sint vri rōnez z prudētia. parētes ex legali obligatōe nō
pnt̄ filios abnegare. imo tenent ad eoz enutritōnem et
educatōem. z ad hoc faciendū legibz cogi p̄nt̄. Patet h̄
esse rōnabile. qz leges humane dicūt q̄ indigentibz s̄m̄
possibile subueniendū est. ne humane creature pereant.
q̄ leges dicūt obligatos ad hoc p̄stringere. sed parētes
de iure naturali nō solū specifico sz etiā generali oīm aīa
lium p̄fectoz obligant ad filioꝝ suoz educatōez et enu
tritōem vsqz ad vsum p̄uidētie. q̄ leges humane dicūt
parētes ad hoc p̄stringi posse si z naturā uellent suos fi
lios denegare. Notāter dicebat̄ (aliq̄bus temporibz) qz
post filioꝝ sufficientē educatōnem nō obligant ad eoz
legali obligatōe. Cuius rō est. qz tūc forte filij bñ p̄nt̄ si
br̄. puidere de necessarijs sicut et ipi parētes. Parentes
at̄ grauarent si cogent̄ talibz subuenire z puidere de
necessarijs. Rursum illud debitū legale fundatū est su
pra iure naturali siue debito nature. rali q̄ cessante debis
to debent etiā cessare leges obligatorie. sz illud debitū
nature cessat cōplera filioꝝ educatōe et enutritōe. Nam
et tūc videm̄ in singulis brutis parētes filios et maros
suos relinq̄re. Possibile est at̄ q̄ hoc pariat̄ instantiā in
aliquo casu p̄riculari z s̄m̄ p̄suetudinē locale. vt puta in
diuitibz z nobilibz. vbi forte habet̄ p̄suetudinē q̄ filij
debent parentibz subuenire in hereditarijs. et ita ē dōm̄
de multis alijs casibz p̄ricularibz. quos nō est possibile
circa talē materiā plenarie determinare. De filijs at̄ an
te q̄ habeant vsum rōnis et prudētie manifestū est q̄
nullo iure. ples obligant̄ parentibz subuenire. Primo
q̄dem nō naturali. qz tūc nō sunt neqz doli neqz rōnis
capaces S̄m̄ neqz legali. qz tūc nō possident aliqua q̄z
pater nō habeat̄ dominū seu custodiā z regimē. nisi for
te aliq̄ p̄ leges p̄culares obstant. De cōi em̄ lege fi
lius est possessio patris donec emancipetur ab eo. S̄m̄
etiā nec post q̄ educati sunt et ad dulei q̄tū est de lega
li obligatōe sunt ad nutritōem parentū obligati. vnde
nec pnt̄ ad hoc cōpelli. p̄mo qz vt in plurimum parētes
hnt̄ vsum rōis z puidētie. Scđo qz vt in plurimum pa
rentes sunt ditiores filijs. Tercio qz estū p̄tingat vt of
qz parētes ēē pauperes. tñ filij magis onerari sunt de nu
tritōe z p̄uisione vroz z filioꝝ suoz. ad q̄s (vt dicuz
ē) legaliter sunt obligati. Nec etiam naturale est q̄ filij
enutrit̄ parētes sicut econtra. qz etiā filij a parētibz lega
liter absoluti pnt̄ libere amicitias sp̄ales z matrimonij
p̄trahere z mercārias z singulos p̄trac̄ cūiles exer
cere. q̄b̄ sibi puidere pnt̄ z p̄sulare. Et q̄ p̄z q̄ illud
(qđ parētes filijs in sua educatōe dederūt) p̄ modum
doni meri dederūt z nō p̄ modū mutui. Ideo fili? ad re
tributōem nō ē cogēd̄. Sz loquēdo de morali obliga
tione q̄ attendit̄ ex p̄re amicitie patre z filio existentibz
bonis neuter possit vnq̄ alter dimittere Paz. qz ami
cicia ē vinculū amicoꝝ q̄ alter ad alterz affectū h̄z bñfa
ciendū z indigentibz futuris succurrendū si possit. Ideo

in tali obligatōe obligant sibi inuicē nedū generali obligatōe. quā de iure naturali vnusquisq; tenet subuenire. p̄mo in necessitate. s; etiā speciali obligatōe q̄ fun datur in amicitia patris ad filiū z ecōuerso. **Et** q̄ p̄ inferrī q̄ quantū est ex pre amicitie parer p̄ minus filiū abnegare subtrahendo sibi subsidū. q̄ filiū patre **Pater**. qz quāto amicitia ē maior tāto est fortior obligatio. put attendit ex pre amicitie. **Sz** cōmuniter maior ē amicitia patris ad filiū q̄ ecōuerso. put p̄batū est superius. **Igit̄** zc. **Sz** si obligatio moralis atcedat ex pre beneficii accepti filiū nō p̄ patre abnegare. imo plus tenet p̄ patri q̄ ecōtra. obligat̄ em̄ sp̄ ad retributōem. **Ideo** d̄ p̄ p̄s. viij. ethico. q̄ nō lz filio patre abnegare. **Et** ita p̄ q̄ patre se habere recte ad filiū z fm̄ rectū cursuz natura le filiū nō p̄ sibi reddere p̄ dignum. **Et** notat̄ d̄z patre recte se h̄ntē ad filiū. qz sic filiū bonus d̄z honora re patre. **Et** qz fm̄ legē Socrac̄ si filij eēt cōes. oib; viris nunq; fieret retributio parentib; a filijs. eo q̄ possent retribuire eis q̄ nō essent vere parentes eoz. **Aut** etiā. qz talis retributio nō posset fieri oib;. q̄re se q̄tur q̄ illa lex foceratis nō est in politica bñ recta p̄mittenda nec admittenda. **Un̄** et eā p̄s rōtib; ipugnat. **Inter** aut̄ alia mala q̄ inde sequunt̄ hoc vnū est. q̄ supposita cōita re filioꝝ se q̄tur vilificatio nobilium z exaltatio seruoꝝ et p̄sonaz vilij. qd̄ ē p̄ natura. Nam eē v̄pores z filios cōes nō p̄ esse nisi equalis cura de filijs nobilitū z p̄sonaz vilij adhiberet. **Sz** si ita eēt filij nobilitū dep̄merentur. z filij plebeoz exaltarentur. z sic non esset amicitia inter cōes. qz fm̄ p̄m̄ equale z p̄portionale seruant amicitia. et ideo ad amicitia seruandā op̄t̄z q̄ inter eos sit talis amicitia q̄ qlibet se habeat fm̄ p̄portōem suam vt quando seruunt nobilib; ignobiles. tunc nobiles re tribuunt eis mercedē fm̄ p̄portōem seruitij. **Velle** ḡ filios ipoz ciuū cōes eē et equalē curā geri de filijs nobilitū et ignobilitū est vilificare nobiles et exaltare ignobiles. et nō seruare amicitia inter seipos. qd̄ est incōueniens. **Sz** circa illud qd̄ adducit̄ in textu. p̄ incōuenienti de lege muliez posset adduci talis questio. **Utr̄** licitū sit aut̄ p̄ ius naturale copulari nuptialiter viruz z mulierē p̄ sanguineos. **Pro** cui⁹ responsione p̄siderandū est. qz p̄ sanguinitas non est aliud q̄ cōicatio sanguinis. **Cōmunicatio** aut̄ ista fit p̄ origine vnus ab altero. vn̄ inter eos q̄ cōmunicat̄ in origine ē etiā p̄p̄n̄tas cō sanguinitatis. **Cōmunicat̄** aut̄ in origine dante cū accipi entib; ab eadē. et tō inter tales ē vinculū p̄ sanguinitat̄. **Hoc** aut̄ vinculū fundat̄ sub triplici cōicantia. scz nature cure z discipline. fm̄ qz tria habem⁹ a parentib; vt dictū ē. **Nā** qd̄ qz suba carnis in plea parētib; descendit et alimentū. qz cura parentū vsq; ad eoz debitā p̄fectōem. **prendit̄**. qz p̄les sub patris potestate z subiectōe habetur. **Et** his ḡ vinculū p̄ sanguinitat̄ causat̄ z fortificatur. qz p̄mū solū ē in aiantib;. scdm̄ aut̄ nō ē in eis nisi forte fm̄ tps̄ modicū vt aū dicit̄ ē. z tō in eis p̄ sanguinitas nō cōputat̄. qz vero ip̄ a nature silitudo p̄ p̄cessuz generatōis ex cōmixtione sanguinis alicui paulatim p̄mutat̄. **Et** cura parentū ad filios q̄to plus descendit a stirpe tāto plus remouet filioꝝ disciplina z subiectio de bilitat̄. **Ideo** p̄ sanguinitas terminat̄ tandē in certo gradu. **Pro** quo p̄siderandū est sc̄do. qz fm̄ iuristas consanguinitas distinguit̄ p̄ lineas. linee vero per gradus. gradus aut̄ p̄ p̄sonas. **Unde** consanguinitas sic potest definiri. **Consanguinitas** est vinculū p̄sonaz ab eodez

stirpe descendentiū carnali. **pagatōe** p̄tractū **Stipes** aut̄ est illa p̄sona a qua oēs alij eiusdē generatōis ducunt̄ origine. **Unde** et supra in p̄ncipio p̄mi huius p̄hs vocat̄ talem sensitiuū dicens. qz om̄is domus regit̄ a sensitiuū. **Linea** est ordinata collatio p̄sonaz p̄ sanguinitate p̄iunctaz. diuersos gradus attinens. **Gradus** vero fm̄ canones est distantia p̄sonaz. quā cognoscit̄ quōta generatōis. **Notanter** dicebat̄ (fm̄ canones) qz aliter fit cōputatio graduū fm̄ ius ciuile et aliter fm̄ ius canonicū. **Nam** fm̄ ius ciuile vna p̄sona relata ad alterā facit̄ gradū. **Unde** due p̄sone faciunt̄ duos gradus. qz vna p̄sona alteri succedit̄ in hereditate. **Sed** fm̄ ius canonicū due p̄sone relate ad inuicem vnū gradum consti tuunt. qz due p̄sone sibi inuicem copulāt̄ in matrimonio. **Qualiter** aut̄ ista specialius distinguant̄ p̄tinet ad dominos iuristas. nec hoc dicere patitur temporis angustia nec vis instantis algoris. **Sed** quantū ad p̄positum videt̄ spectare dicendū est ad hoc qz q̄rebat̄. qz vniū culū p̄ sanguinitatis impedit̄ p̄tractū nuptiale in aliq̄bus gradib; p̄pter dictamē legis nature. z in aliq̄bus gradib; p̄pter p̄hibitiōem legis diuine. et in aliq̄bus gradib; p̄pter statutū ecclesie. **Vinculū** aut̄ qd̄ est stirpis ad p̄lem ipedit̄ p̄pter dictamē nature. **Unde** et apud om̄es om̄i tempore obseruatum est. vt filius matri z filia patri nō copulabat̄. quia maior debetur reuerentia parenti a prole q̄ coniugi a coniūge. **Similiter** et ordo generatōis naturalis debet semp̄ p̄cedere et nō retrocedere. quod fieret si parens proli coniugaretur in generatōis opere. **Hec** obstat si forte fit aliqua contraria cōsuetudo apud aliquas barbaras nationes. quia ardor carnalis cōcupiscentie in eis legis nature dictamen obnubilat. **Unde** ait̄ Gregori⁹ de tali coniugio. z allegat̄ a magistro petro quarto sententiaz. **distinc. xl.** **Et** p̄perito inquit didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. **Vinculū** vero p̄ sanguinitatis impedit̄ coniugiū fm̄ p̄hibitiōem legis diuine vsq; ad secundum gradum p̄pter honestatē mutue conuersatōis quia tales solent simul cōmanere. **Et** si licita esset talis copula daretur occasio luxurie. cum potius vnus talij debeat castitatem alteri seruare. **Unde** leuitici. xvij. dicit̄ lex. **Om̄is** homo ad proximam sanguinis sui nō accedat. **Prohibet** etiam lex ibidem. vt turpitude matris alteri non reueletur. **Vinculū** vero p̄ sanguinitatis vsq; ad quartum gradum hodie impedit̄ coniugiū fm̄ statutum ecclesie quod est de iure canonico. et hoc p̄pter bonum p̄ sanguinitatis et amicitie dilatande. **dux** homo ad p̄ sanguineos v̄pores sue se habet vt ad suos. **Antiquus** em̄ nō licebat contrahere in septimo gradu. **Sed** tres vltimi iam reuocati sunt. vt scz hodie in quinto gradu liceat contrahere. **Pater** ergo qz cōmunitas muliez est quodāmodo contra legem nature. p̄ quanto ex tali cōmunitate se q̄retur cohabitatio consanguineorum. qd̄ ē p̄ legē nature. **Et** ita patz̄ insipientia legis foceratis q̄ ad h. **Un̄** p̄hus d̄ octauo de aialib;. qz qd̄am equus decept⁹ fuit vt matri sue cōmisceret. q̄ factio seipsum p̄cipit̄ aut̄ q̄si p̄e horrore. **Nota** etiam punitōem amon filij dauid. qui fecerat incestū cum thamar sorore sua. vt p̄z sc̄do Regū tercio. **Ratōes** aut̄ oppositiū factiliter p̄nt solui ex dictis. vt p̄z p̄sideranti.

Abitis aut̄ bis est p̄siderare de possessio
D iij

ne. quō autem oportz constitutū esse futuris cō
uersari fm̄ optimam policiā. vtrum cōmunem
aut non cōmunē oporteat esse possessionē. hoc
aut vtiqz considerabit quis. Et seorsum extra le
gis statuta de pueris et vxoribz. Dico aut q̄ cir
ca possessionē vtrū et si sūt illa vxoris seorsum
fm̄ modū quē nunc se habent. aut om̄es cōmu
nes esse possessiones melius z vsus puta cam
pos q̄dem seorsum. fructus aut in cōmune fetē
tes impendere. Quod q̄dem quedā faciunt na
tionū. Aut p̄trario mō terrā q̄dem cōmunē ter
re et colere cōmuniter. fructus aut diuidi ad p
prios vsus. Dicunt aut qdā z hoc mō cōmuni
care barbaroz. aut et campos et fructus cōmu
nes. Alteris qdē ergo existētibz cultoribz. alijs
vtiqz erit modus z facilior. ipis aut laborantibz
q̄ circa possessiones plures vtiqz exhibebant di
fficultates. Et em̄ in fructibz z operibz nō factis
eqlibz. s; ineq̄libz necessariū actu accusatōes fie
ri ad fruētes q̄dem si accipientes q̄dem multa
paucā aut laborantes. Ab his q̄ minus q̄dem
accipiunt. plus aut laborant. oīa aut laborant.
Om̄ino aut cōeet cōmunicare humanis oibz
difficile. z maxime talibz. ostendūt at̄ cōperegrī
nantū cōitates. fere em̄ plurimi dissidentes ex
his q̄ impotibz et ex paruis ppulsantes inuices
Adbuc at̄ famulantū his maxime offendimur
q̄bus plurimū indigemus ad ministratōes an
cillares. cōmunes q̄dem esse possessiones. has
et alias tales habet difficultates. Eo aut mō q̄
nunc habet se sup̄ ornata in consuetudinibz z or
dinem legum rectaz. nō modicū vtiqz differret
habebit em̄ quod ex ambobz bonū: Dico at̄ qd
ex ambobz qd et cōmunes esse possessiones et
quod extra pprias. Oportet em̄ aliquo mō qui
dem esse cōmunes: om̄es aut pprias. Cure qui
dem em̄ diuise litigia ad inuicē nō faciunt. ma

gis aut adesse: vt ad pprium vniciqz insisten
tes. propter virtutē at̄ erit ad vti fm̄ prouerbū
Cōmunia q̄ amicoz. Est aut et nunc hoc mo
do in quibusdā ciuitatibz sic subscriptū tāqz non
existens impossibile. maxime in bene dispositis
hec q̄dem sunt. hec aut fient vtiqz. Propriā em̄
vnusquisqz possessionē habens hec q̄dem vtilia
facit amicis. his at̄ vtunt tāqz cōibz. velut in la
cedemonia seruis vtunt his q̄ inuicē vt dicere
pprijs. Adbuc at̄ equis et talibz si indigeant p
viaticis magz peregrinationū. Manifestū ergo
q̄ meli⁹ q̄dem esse pprias possessiones. vsu at̄
facere cōes Quō at̄ fiant tales. legislatoris op⁹
hoc ppriū est. Adbuc qd ad delectatōem z ine
narrabile q̄tū differt putare aliqd ppriū. neqz q̄
em̄ vane q̄ ad seipam hz amiciciā vnusquisqz. s; h
ē naturale: Philanaton at̄ eē vitupatur et iuste
non est aut hoc amare seipm. quē admodum et
amatorē pecuniaz: quā amat qdē oēs: vt dicat
vnū qd qz talū. Aduero z largiri et auxiliari ami
cis aut alteris delectabilissimū qd in possessio
ne ppria exiūt. hec itaqz accidūt nimis vnā faci
entibz ciuitatē. Et ad hoc interimūt opa duarū
virtutū Manifeste temperantiē qdē circa mu
liceres. opus em̄ bonum ab aliena exiūtē absti
nere propter temperantiā. liberalitas aut circa
possessiones. neqz em̄ erit manifestus liberalis
existens neqz opabitur actum liberalē neqz vnū
in vsu enim possessionum liberalitas opus est.
Unde faciei quidem ergo et philantropos vti
qz esse videbitur. Audiens enim gaudens sus
cipit. putans fore amiciciā quandam mirabi
lem om̄ibus ad omnes. Aliterqz cum accusat
aliquis nunc existētia in policijs mala tāqz fa
cta propter non cōmunem esse substātiā. Dico
autem deceptatōnes ad inuicem circa cōtrac
tum z falsoz testimonioz iudicia. z diuitiū adu

lationes. quoz nihil fit ppter incōmunicatio-
nē. sed ppter maliciā. quā z omnia possidētes vi-
demus q̄ sepatim substātiās habētes. sed vide-
mus paucos ex cōicatiōibz dissidētes ad mul-
tos cōpantes possidentes segregatim possessi-
ones Adhuc at̄ iustū nō solū dicere q̄tis puāf
cōicātes s; etiā q̄tis bonis. Videt̄ at̄ eē oīo im-
possibil' vita. Lā at̄ deuiatōis socratis oz puta-
re suppositiōnē nō existentē rectā. optet q̄dem
em̄ esse mō aliquo vnā z domū z ciuitatē. s; nō
om̄ino. Et q̄dem em̄ vt nō erit pcedēs ciuitas
est aut̄ z erit q̄dem pprie aut̄ existens. vt nō sit
ciuitas erit deterior ciuitas. Quēadmodū vti-
q; si quis sumphoniā faciat: omofoniam z rich-
mon basem vnam. Sed oportet multitudines
existentē quemadmodū dictum est pus. prop-
ter disciplinā cōmunē z vnam facere z futuraz
disciplinā inducere z putantes p hanc fore ciui-
tatem studiosam. etiam cōueniēs talibus exi-
stimare dirigere. sed non cōsuetudinibz z phi-
losophia a legibus. Quemadmodū que circa
possessiōes i lacedemonia z circa pro cōiuujs
legislator cōmunicauit. Oportet aut̄ non hoc
ipm̄ ignorare. quia oportet attēdere multo tem-
pore. multis annis. in q̄bus non vtiq; lateat. si
hoc bñ habent. om̄ia fere inuenta sunt: his aut̄
non vtunt̄ cognoscentes. Maxime autē vtiq;
manifestū. si quis operibus talem videat poli-
ciam constructā. non em̄ poterit nō partiēs tē-
pora z segregans facere ciuitatē. hec aut̄ in cō-
iuuia hec in cōfraternitates z tribus. Itaq; et
nihil aliud accidit eē lege statutū pter nō agros
colere municipes. quod z nūc lacedemonij fa-
cere conant̄ Quinimo sed neq; modus tonius
policie quis erit cōmunicantibz. hoc dixit So-
crates. neq; facile dicere E q̄dē fere multitudo
ciuitatis vniuersoz ciuiuz fit multitudo. de q̄/
bus nihil determinatū est pus: z agricolis pue-

niēs esse optet possessiones vnūquēq; pprias
adhuc vxores et pueros pprios aut cōes. Si
q̄dem em̄ eodē mō cōia om̄ia oībus. q̄d differ-
rent isti ab illis municipibz. aut q̄s plus susti-
nentibz pncipatū ipsoꝝ. aut q̄d passi sufferant
pncipatū. nisi aliqd sapiāt tale q̄le eretētes. illi
em̄ alia hic seruis dimittētes solū negāt gym-
nasia z armoz possessionē. Si at̄ quēadmodū
in alijs ciuitatibz z apd illos erūt talia: q̄s mo-
dus erit cōitatu? In vna em̄ ciuitate duas ci-
uitates eē necariū. z has subcōmarias inuices
faciūt em̄ hos q̄dē municipes velut custodes:
agriculas at̄: z artifices z alios ciues. Accusa-
tiōes at̄ z disceptatiōes z q̄cūq; alia ciuitatibz
existere inq̄t. mala oīa exūt z his. q̄uis dicat so-
crates q̄ nō ml̄tis idigebāt legalibz. ppter disci-
plinā. puta legibz circa municipia z circa foꝝ z
alijs talibz attribuēs solū disciplinā municipi-
bz. Ad hec at̄ dños facit rez possessaz agrico-
las oblatōes ferētes S; multo magna verisile
est graues eē z astutijs plenis: quā a q̄busdā ob-
sequia z humiliatōes z fuitutes S; siue necā-
riū h̄ simplr siue nō nūc nihil determinatū est. et
de habitis q̄ hoz policia z disciplina z leges q̄-
les. Est at̄ neq; iuenire facile. neq; differēs mo-
dicū q̄les z q̄sdā eē. hos ad saluādū municipiū
cōitātē. Atvero si vxores q̄dē faciet cōes pos-
sessiōes aut pprias q̄s dispenabat. Quāuis si
cōes possessiōes z agricolaz vxores. quēadmo-
dū q̄ in agris ipsaz viri. Incōueniēs at̄ z ex be-
stijs fieri parabolā. qz optz eadē tractare mulie-
res viros. q̄b economice nihil attinet Insecu-
rū at̄ z pncipes q̄no iſtituit socrates. sp em̄ facit
eosdē pncipes. hoc at̄ seditionis cā fit: z apud
nullā dignitatē possidētes. s; aliūde vtiq; apd
aiosos viros z bellicosos. q̄ at̄ necariū ipos fa-
cere eosdē pnceps manifestū. nō ei q̄n; q̄dē alijs
quādoq; aut alijs mixtū est animabz adeo au-

rum. sed semp eisdē ait bis qdem mox genitis
misceri aurū. bis aut argentū. es aut ferrū arti
ficibz futuris z agricolis. Adhuc aut z felicitate
te auferēs a municipibz totā inq̄ optere felices
facere ciuitatē legislatozē. Impossibile at felicitate
totā nō pluribz aut nō oibz p̄ibus aut q̄/
busdā hñtibz felicitatē. Nō em̄ eoz felicitas q̄/
rū z par hoc q̄dē em̄ p̄tingit toti inesse. p̄tium
aut neutri. felicitati autē impossibile. At uero si
municipes nō felices q̄ alteri: non em̄ utiqz ar
tifices multitudo bānausiaz. Policia quidem
ergo (de qua socrates dixit) has dubitatōnes
habet. z bis non minores alteras.

Queritur. utrum liceat

alicui rē aliquā p̄tiaz possidere in ciuitate bene recta. Et
videt q̄ nō. qz illud est illicitū qd̄ est p̄tra ius naturale. s; z
fm̄ ius naturale om̄ia sunt cōia. Dicit em̄ ysidor⁹. v. ethi
mologiaz. q̄ ius naturale est cōe om̄i nationi. eo q̄ vbiqz
q̄z instinctu nature z nō p̄suetudine aliqua habent. vt virt
et femine cōiunctio. literoz successio et educatio. cōis om̄i
possessio est et om̄i vna libertas. Videt ergo q̄ in ciuitate
bene recta om̄es possessiones debeat esse cōes. quare sic nō
licebit alicui p̄tiam rē possidere. Præterea illud non est
licitū in ciuitate bñ recta ex quo dissensionēs z iurgia frequē
quētissime oriunt. sed ita est q̄ in ciuitate sepe oriunt rixę
dissensionēs occasione p̄auaz possessionū. p̄ter qd̄ dicit
tus Ambrosius. z habet in decreto dist. lviij. c. sic ut. p̄tū
inq̄ nemo dicat qd̄ est cōe. et loquit ibi de possessionibz. q̄
dicit esse cōes. In oppositū arguit p̄s in textu p̄tra so
cratē. q̄ cōratē possessionū ponebat. Pro responsione

Sciendum primo

Qz (vt habet ysidorus loco p̄allegato) acquisitio eoz que
celo terrā mariz capitiū est hominibz de iure nature. ideo
in p̄posito omne illud d̄ possessio quo aliquis vult ad sup̄
plendā humanā indigentia. sicut est ius domus. cuius mo
di est bos asinus z similia. Unde talibus vulgo solet q̄s
dominari diues ad virtutē z felicitatē. Et inde est q̄ p̄s
in hoc libro veraz politicā scientiā tradere volēs disputat
in hoc secūdo libro cōtra illos qui minus bene senserūt de
h̄mōi possessionibz improbās opiniones Socrates et alio
rum multis rōnibus. quoniam paruus error in p̄ncipio est
maximus in fine z maxime in moralibz.

Sciendū secūdo. q̄ legislatoz condendo aliquaz legem
respicere debet non solum ad aliqua bona que ex eo sequi
vident. sed etiā ad alia bona q̄bus ciuitas p̄ illam legē p̄t
uatur. Et ad mala que ex lege sequunt. Cuius rō est. q̄a
lex poni debet p̄ter bonū ciuitatis. z ad euitandū mala q̄
sine illa cōsurgere. Et ideo q̄s ad aliquā legē sequū
tur qdam bona. nō em̄ sequitur q̄ illa p̄ter hoc sit simplr̄ bo
na. qz plura mala p̄nt etiā exinde cōsequi. Ex quo patz q̄

op̄tet legislatozē esse prudentē z multū p̄vidū et exp̄tū ad
cōlecturandū bona z mala q̄ ex lege sua seq̄ verisimilit̄ po
terūt. Et qz ex lege socratis plura mala z incōueniētia seq̄
poterant q̄ bona. id̄ ipsa est incōueniētia z in exp̄dientis in hoc
q̄ ponebat oēs possessiones ciuitū esse cōes oibz

Sciendū tertio. q̄ res possessa exterior p̄ dupl̄r cōside
rari. Uno mō quantū ad eius naturā. z sic nō subiacet hu
mane potestati. nec vt sic possidet ab hoīe. sed subdit diuī
ne potestati. cui om̄ia ad nutū obediunt. Alio mō quantū
ad vsum sp̄ius rei. z sic hō habet naturale dominium om̄i
rez exteriorz. qz p̄ rōem z voluntatē p̄t vti rebus exteriori
bus ad suā vtilitatē. quasi p̄ter se factis vt habituz est
in p̄mo libz. In res esse cōes (vt ait p̄hus) p̄t tripl̄r in
telligi. Nā in rebus possessis deferuentibz ad viciū hoīs
est duo p̄siderare. scz res fructiferas vt agros vineas ar
bores z silua. Est etiā p̄siderare fructū. q̄ oritur ex talibus
vt frumentū vinū poma pira. z sic de alijs. Nā si sit p̄mu
nitas ciuitū circa talia v̄erūt cōes res fructifere. et diuidet
fructus appropriando vnicuiqz p̄tem fructū. Vel posses
siones erunt p̄tē z redigent in cōe fructus. sicut antiquus
apud quosdā nationes fiebat. Vel vtrūqz erit cōe taz res
fructifere q̄ fructus. sicut socrates statuit. Dicebat em̄. q̄
si nihil esset p̄tū in ciuitate nec possessiones nec fruct⁹ nec
silij nec vrozoz q̄ nulla dissensio oriretur in ciuitate. Vide
tur aut̄ hec ordinatio socratis (vt p̄s ait) beneficentia. qz
sufficere nō p̄siderata videt esse valde exp̄dientis ciuita
ti. Cum em̄ q̄s audit ciuitatē sic ordinatā esse. vbi est tan
ta cōitas ciuitū reputat eam esse felicē. z estimat ciues se
uē diligere maxime z abscz litigio viuere. inter quos tan
ta cōitas obseruat. Sed qz in actibz p̄cularibz circa q̄s ē
intentio moralis op̄tet ad experientia recurrere. vt exp̄t
si sumus q̄ habētes aliqua cōia multo plura habent inter
se litigia q̄ si q̄libet p̄tiaz possideret. sicut p̄s dat exp̄pluz
de peregrinis. q̄ sepe p̄ modico (qd̄ cōe hñt) v̄puta p̄o
simbolo aut p̄ aliq̄ dono multa faciūt inter se litigia. Ideo
multis rōnibus p̄s impugnat hūc modū ciuitatis. scz q̄
possessōes s̄z cōes. z quantū ad rē z quantū ad vsum

Conclusio prima

Necessariū est in hūana vita q̄ hō p̄tiaz possideat. nō qd̄
necessitate absoluta. s; necessitate finis. Pz celo ex tribz. p̄
mo qz sollicitus est vnusq̄s magis ad p̄curādū illud qd̄
sibi solt p̄petit q̄ illud qd̄ est multoz cōe. qz vnusq̄s fugi
ens labores alteri relinq̄t id qd̄ p̄tinet ad cōe. sicut accidit
in multitudine m̄stroz. Videm⁹ em̄ multitudinē fuient
tū dētē? fuitre paucioribz. Iō d̄t. p. in textu. q̄ maria cur
ra fortit qd̄ plurimoz est cōe. Pz ex alio. qz ordinat⁹ res
hūane tractant si singulis iminer p̄tiaz cura alicui⁹ rei. p̄c
rādē. est em̄ p̄fusio si q̄libet indistincte rē quālibet p̄curat
Tercio hoc idē pz. qz magis p̄tificus status hoīs obser
uat dū vnusq̄s rē sua est p̄tentus. Nā videmus etiā
q̄ fratres vterini p̄ter hereditatē quā cōem habēt mult
p̄titer inter se iurgia habent causa hereditatis

Octo sc̄da. exp̄dit possessōes q̄ ad vsuz eē cōes. vt
scz vn⁹ hō alteri q̄ntū ad h̄ de facili cōicet. Pz. qz in polē
tia bñ recta op̄t ciues eē p̄tiosos. z maxie op̄tet eos h̄re
illas p̄tutes q̄ ordinant qdam mō ad aliez. sicut iusticia v̄
amicicia liberalitas. beneficentia. quoz actus s̄z cōicare id
qd̄ est vnus p̄tū alteri q̄ntū ad vsum. Exp̄dit ergo hoc
mō possessiones esse cōmunes. scz quantū ad vsuz. vt hoī
mo liberalis maxime delectatur in p̄municacione suoz bo

noz. quod non esset nisi haberet aliqd pꝛium. z nisi vsus
 suaz rez. pꝛiarum alijs cōmunicaret. Ex quo patz qꝫ ex
 ista cōmunicatōe possessionū omnia bona veniūt que inter
 debat socrates in sua lege. qua ponebat totale cōmunica
 tionē tam rez qꝫ vsus eaz. z adhuc plura. z omnia talia qꝫ
 eueniūt stante lege socratis. vt puta rixē dissentiones z sū
 milia pꝫ hoc euitant qꝫ videt esse expediēs vsibꝫ rez fm in
 elinationē libertatis cōis. dominio rez singulis exīte pꝫ
 pꝫ Et quo pꝫ qꝫ cōicatio ista vsus rez non solū intelligit
 quantū ad casum necessitatis. sed etiā quantū ad pꝫ
 rē. Un̄ imaginandū est qꝫ qltē hō est dispētor bonoz
 huiꝫ mūdi sub pꝫ rez pꝫ. z iō si nō dispensat ea cōia
 vbi et qꝫ z qꝫbus optet peccat z male agit. Et ideo apꝫ
 pꝫ ad Thimo. vltimo dr. Diuitibꝫ huiꝫ? seculi pꝫ fa
 cile tribuere z cōicare. Et est aduertendū. qꝫ sicut ex dicit
 apparere pꝫ aliqd esse meū vel tuum potest duplꝫ intelligi
 Pꝫ pꝫ vsus z possessionis pꝫ. z sic ex hoc qꝫ hoc
 pꝫ esse meū vel tuū multa mala sequunt. z ob h̄ dr Sene
 ca libro de moribꝫ. Cōuenientissimā vitā agerent homi
 nes in terra. si hec duo pꝫ meū z tuū collerent a na
 tura rez. si nō essent. Secūdo mō aliqd pꝫ dicit meū vl tuū
 pꝫ pꝫ possessionis tm. z hoc mō meū z tuū nō im
 pediūt rez cōicari ex affectōe charitatis z iclinatōe libera
 ris z amicitie. qꝫbus fit inter hoies cōicatio possessionū. vt
 dem est. Et qꝫ pbabiliter inferri pꝫ. qꝫ etiā in statu pꝫ na
 ture qꝫ a theologis vocat status innocētie expedies fuisse
 aliqꝫ possessiones pꝫ possidere z vsum fuisse cōem
 Pꝫ. qꝫ in illo statu oia fuissent ordinata. qꝫbus aut ex cōis
 tarōe tā possessionū qꝫ vsuū nō fuissent in illo statu iurgia
 et dissentes. tm fuisset maior ordo z maior pulchritudo z
 honestas in rebꝫ. vt videt si res fuissent pꝫ z diuise singu
 lis z vsus cōis fuisset Iō determinatio pꝫ videt esse vera
 et multū expediēs ciuibꝫ. Un̄ etiā recitat pꝫ apud laces
 demonē ciuitatē qꝫ legibꝫ ligurqꝫ regēbat tāta erat liberalit
 as. qꝫ qltē haberet pꝫ bona qꝫntū ad dominū. tm pꝫ
 ter libertatē quantū ad vsum erant cōia. Un̄ erant ciuibꝫ
 cōmunes serui z equi z canes. qltē em̄ ciuiū cum indige
 bat absqꝫ vlla rēditione vtebatur alterius cambus suis
 et equis. Et sic patet responsio ad questum

Ad rōnes ante opposi.

tū Ad pꝫ auctoritatē ysidori dr qꝫ cōitas rez attribuit
 iuri naturali. nō qꝫ ius naturale dicit oia eē possidēda cōi
 ter. z nihil possidē. dū qꝫ pꝫ. sꝫ qꝫ fm ius naturale. nō ē
 distinctio possessionū. sꝫ magis fm humanū edictū. qꝫ pꝫ
 ner ad ius positiuū. Un̄ pꝫ possessionū nō est ius na
 turale. sꝫ iuri naturali supad dicit fm legē humanā. z iō pꝫ
 patio possessionū immediate videt pꝫ ad ius positiuū
 Secūdo rō soluta est ex dicitis. qꝫ plures rixē orirent si lex
 socratis teneret qꝫ ecōtra. Ad auctoritatē Ambrosij dr. qꝫ
 ipsa intelligit de cōmunitate vsus z non rei posse

Lce autē similiter z que circa leges habēt
 se posterius scriptas. pꝫ qd de ea qꝫ hic
 de policia pꝫ moderare modica. Melius etem̄ in
 policia de paucis oino determinauit socrates
 De viroz z pueroꝝ cōione qūo habere optet.
 et de possessione. z policie ordine. Diuidit autē

in duas ptes multitudo habitantiū. hec qdēnt
 in agricolas. hec autē in pte que ad bellum. De
 agricolis autē z artificibꝫ vtrū nullo aut aliqꝫ p
 ricipant pꝫ. z vtrū arma optet possidere
 etiā hos pꝫ pugnare aut nō. de his nihil deter
 miauit socrates. Sꝫ pꝫ qdē existimat op
 tere sil bellare. z disciplina pꝫ eadē mu
 nicipibꝫ: alia autē exterioribꝫ repleuit fm onibꝫ
 Et de disciplina qꝫ qdā optet fieri municipi
 bus. Legū autē plurima qdē ps legis existūt
 entes puta aut de policia dixit. z hāc volēs cō
 munionē facere ciuitatibꝫ fm modicū circūdu
 cit. Itē ad alterā policia pꝫ mulierū cōione
 et possessionis. alia eadē tradit ambabꝫ policijs
 Et em̄ disciplinā eandē z ab opibꝫ necessarijs
 abstinētes viuere z de pꝫ sil. Verūtāmē
 in hac inqꝫ optere eē pꝫ mulierū. z hāc mil
 le arma possidentiū. hanc autē qꝫ milū Su
 perfluū qdēz hnt qꝫ socratis fm ones z leuez no
 uū z qꝫtionibꝫ plenū. bñ autē omia differre forte
 difficile. Qm̄ z nūc dicitā multitudinē optet nō
 latere. quia regione babilonica vel aliqua infi
 nita opus erit tot multitudine. ex qua ociosi qꝫ
 qꝫ milia mitterentur. Et preter hos mulierum
 et famulaz alia turba multo maior. Dportet qꝫ
 dez hoc supponi ad votum nihil tamē impossē
 bile. Dicit tm̄ qꝫ optet legislatorē ad duo respi
 cientem ponere leges ad regionem z homines
 Adhuc autem se bene habet apponere et ad vi
 cinorum loca. Pꝫ quidem si oportet ciuita
 tem viuere vitam politicā z non monasticā
 Non em̄ solum necessarium est ipsam talibus
 vti ad bellum armis. que vtilia fm pꝫ re
 gionem sunt. sed ad exteriora loca. Si quis at
 talē non acceptat vitā neqꝫ pꝫ neqꝫ pꝫ
 nē ciuitatis. tamē minus nihil optet terribiles
 esse inimicis. nō solū venientibꝫ in regionē. sed
 et discēditibꝫ Et multitudinē at possessionis vi

deré optet. ne forte melius altero mó determi-
 net plane magis. tantá em̄ inquit esse optere vt
 vnať téperate. Quéadmodú si q̄s dicat vt vi-
 nat' bñ. hoc em̄ e' vlté magis. Adhuc at est t'pate
 q̄dem. misere aut' viuere. Sed melior determi-
 natio téperate z liberaliter. Sepatim em̄ vtrú
 q̄. hoc q̄dem deliciari affe'ctur. hoc aut' labo-
 riose viuere. qm̄ soli bi habit' virtutes sunt cir-
 ca habitudinē substātie. puta substātia mansue-
 te aut fortiter vt nō est t'pate aut z liberaliter est
 q̄re z vsus hos necessaria esse circa ipam. In
 tōneniēs aut' z possessiōes adequātē circa mul-
 titudinē ciuiū nō p'stituere. sed sinere pueroruz
 p'creationē infinitā. Tanq̄s sufficiēter itaq̄ rñ/
 dentē ad eandē multitudinē p'pter sterilitates
 quātificūq̄ generatis. qz videt' hoc etiā nūc ac-
 cidere circa ciuitates. optet at' hoc nō silt' certe
 habere circa ciuitates. tūc z nūc. Nūc q̄dē em̄
 null' dubitat eo q' p'te sunt substātie ad q̄ntā
 cūq̄ multitudinē: tūc aut' indiuisis ex'itib' ne-
 cesse deiectos nihil habere. sine pauiores sint
 fm̄ multitudinē siue plures. Magis aut' suspi-
 cabit' q̄s vtiq̄ optere determinatā esse pueroruz
 p'creationē q̄ substātiā. vt nō nūero qdā plu-
 res generāt. Hāc aut' multitudinē ponere aspi-
 cientē ad fortunas si accidat mori quosdā gene-
 ratoz z ad alioz sterilitatē. sinere aut' quēadmo-
 dū in alijs ciuitatib' paup'tatis necessariā fieri
 cām ciuib'. penuria aut' seditionē facit et malig-
 nitatē. Prebidon' igit' q̄dē thozinthiūs ex'ns le-
 gislatoz antiq̄z domus eq̄les opinat' est opte-
 re p'manere z multitudinē ciuiū. z si p'mo ineq̄-
 les habuissēt fortes oēs sz magnitudinē In le-
 gib' at' his p'trariū ē. Sz de his q̄dē quō vtiq̄
 estimam' melius habere dōm' posterius Dere-
 lictū at' est legib' his z q' circa p'ncipes quō erūt
 differētes a subiectis. ait em̄ optere quēadmo-
 dū ex altero lane filatum sit. q̄ lini. Sic z p'nci-

pes optet habere ad subiectos. Qm̄ aut' omnē
 substātiā sūit fieri maiorē vsq̄ ad q̄ntuplum.
 p'pter qd' hoc nō vtiq̄ erūt in terra vsq̄ aliquid
 Et domicilioz at' diuisione optet p'siderare ne
 forte nō expediat ad economiā. Duo em̄ domi-
 lia cuilibet distribuebat diuidēs seorsuz. diffi-
 cile at' dom' duas habitare Coordinatō at' to-
 ta vult qdē eē i' democracia neq̄ oblicharchia
 media at' haz quā vocāt policiā ex v'tētib' em̄
 armis est. Si qdē g' vt cōsumā hāc p'stituit ci-
 uitatib' aliaz policiāz bñ dixit forte. Si at' vt
 optimā p' p'mā policiā n' bñ. forsitā eā q' lacede-
 monioz aliq̄s vtiq̄ laudabit magis. v' etiā ali-
 quā aliā magis aristocraticā. Quidā em̄ g' di-
 cunt q' optet optimā policiā ex oibus ciuitati-
 bus esse mixtam. p'pter quod z lacedemonioz
 laudant. esse em̄ ipsam. bi q̄dez ex oblicharchia
 et monarchia z democracia at' dicitēs regū
 qdē monarchiā. senioz autem p'ncipatum
 oblicharchiaz. Democratice autē p'ncipari fm̄
 plebeoz p'ncipatū. p'pter quod ex populo esse
 eforos. Alij autem eforiam qdē esse tyranni-
 dem. Democratice autē p'ncipari fm̄ cōiunia
 et aliam vitam quotidianā. In legibus autem
 his dictum est q' optimū cōponi optimā poli-
 ciam ex democracia z tyrannide. quas autem
 omnino non vtiq̄ aliquis ponet policias. aut
 pessimas om̄ibus. Melius ergo dicunt qui q'
 dē plures cōmiserunt. Ex plurib' em̄ cōposita
 policiā melior. Deinde neq̄ habens videt' mo-
 narchicū nihil: sed oblicharchia z democracia
 magis. magis antez declinare vult ad oblichar-
 chiam. palam autem ex p'ncipantium institu-
 tione. Quod qdē em̄ ex electis fortiales com-
 mune est amboz quod autem habundantiori-
 bus necessariū sit puocare z ferre p'ncipes. aut
 facere aliqd' aliud politicoz. hos aut' dimittere
 hoc oblicharticū z tēptare plures ex habūdant

tibus esse principes. et maximos ex maximis honorabilitatibus. Obligarchicas autem facit et consilij electionem. Eligunt quidem enim omnes necessario. sed ex prima honorabilitate. deinde rursus equales ex secunda. deinde ex tertijs. veritatem non omnibus necessarium erat his qui tertijs aut quartis. Ex quarto autem quatuor necessarium solis primis et secundis. deinde ex his ex quilibet honorabilitate aut optere ostendere equaliter numerum. Errant autem plures qui ex maximis honorabilitatibus et meliores propter quosdam popularium non eligere. quod non necessarium. Quoniam quidem ergo ex democra-

cia et monarchia optet consistere talem policiam. ex his manifestum: et ex posterioribus dicendis cum inciderit de tali policia consideratio. Habet autem et circa electionem principum. scilicet quod ex electis eligibiles periculosus. Si enim aliqui institui velint et me-

Diocres multitudinem semper ad horum eliguntur voluntate. Quare quidem ergo circa policiam que in legibus hunc habent modum.

Queritur. Utrum mulieres debeant in ciuitate huiusmodi recta instrui et exerceri ad opera bellica. Et videtur quod sic per motum socratis. nam in alijs speciesibus animalium femelle ordinantur ad pugnam. ita quod sepe cruces delictos masculis existimant. sicut patet in auium quidam capere volentibus. si sile videtur in humana specie esse faciendum. Presertim mulieres possunt impediri et iniuriari ab assecutione rei percipite et dilecte. sed per virtutem irascibilem (que etiam est in mulieribus) naturaliter inclinatur ad remouendum talia impedimenta. quod fit per bellum et per pugnam. In ciuitate mulieres sunt instruende ad bellum et ad pugnam sicut et viri. In oppositum arguitur. quod mulieres naturaliter inclinatur ad aliquos actus qui secum non patiuntur iurgia et bella. sed ad batulandum pueros in ventre conceptos. et ad educandum eos natos. In non debent instrui in illos actus bellicosos in quos viri instruuntur. Consequenter tenet ex hoc quod habitum est in primo capitulo textus. Natura non facit aliquid tale ut delphicus gladium. qui ordinatur ad distincta officia

Sciendum primo

Quod socrates et plato discipulus eius determinando de politijs quosdam principales articulos videntur tetigisse circa ciuitatem et ciuile regimem. Primum est. quod dixerunt ciuitates debere esse maxime vna. quod id opinati sunt. quod si multitudo ab vniuersitate preedit. et id vnitate videtur esse potius multitudine. vnde quod deus est maxime vnus inde arguitur quod ipse est maxime bonus. Videtur ergo socrati quod ciuitas est maxime bona si sit maxime vna. Hoc autem improbatum est ex hoc quod si ciuitas esset maxime

vna delineret esse ciuitas. eo quod ciuitas requirit diuersitatem hominum. quod dicitur sunt fabri. alij sartores. alij fullones. alij calcifices. et sic de multis alijs qui requirunt in ciuitate. Secundum est quod dixerunt siue constituerunt dicitur per ciuitatem. scilicet quod ciuitas omnia essent eadem et viros et filios et generaliter omnes possessores. et hoc est autem multiplex improbatum. Tercium quod dixerunt per ciuitatem est quod mulieres essent instruende ad opera bellica et bellare sicut et viri. et mouebantur ex mortuo tacto ante oppositum. Quartum quod dixerunt est quod volebant eosdem spiritus principari et esse in magistratu. ut qui semel essent scabini spiritus remaneret scabini. et qui semel essent prefecti spiritus essent prefecti ciuitatis. et tunc per ciuitatem et politijs. Et mouebantur ex hoc sicut quod suabac circa mineras terre. videmus enim aliquos pres terre in quibus est vena auri semper ibi esse tale vena auri. et in quibus est vena argenti spiritus ibi esse argenti. et tunc. Sic ergo natura agit quod vena auri non conuertitur in vena argenti. nec e contra. Et principes in ciuitate sunt inter alios homines. sicut aurum inter alia metallalia. ergo ciuitas huiusmodi regit si in hoc imitetur natura. sic quod non mutet principans in subiectum. sicut nec mutat aurum in argentum vel ferrum. Quintum quod philosophi senserunt circa ciuitatem est quod dixerunt quilibet ciuitatem esse diuidendam in quatuor pres. scilicet in agriculas. artifices. bellatores. et principem. Dicebant autem agricolas necessarios esse ad constitutionem ciuitatis propter ea que requirunt ad victum. Artifices propter instrumenta domus et alia que requiruntur ad vitam. Bellatores autem propter defensionem ciuitatis. Dicebant autem ciuitates si huiusmodi ordinata erit ad minus debere habere mille bellatores et ad plus quatuor milia. Princeps vero et militarium necessarius erit in ciuitate ad dirigendum ciues ut virtuose dirigant et debite obseruent leges. Tangent etiam aliqui minus in eis palia. que philosophus adducit in textu. id illa breuitatis causa relinquo. Quibus primis reprobatis superest de tribus alijs. quorum primum est de mulieribus an sint instruende circa actus bellicosos. ideo respondendo ad quesitum sic

Conclusio prima

Principis autem (cuius est ciuitatem disponere) non est instruere mulieres ad opera bellicosa. Primum propter quod tribus qui requirunt ad bellum. Homines enim bellatores debent et expedit esse ornatos et prudentes mere animosos et vires corde. robustos ac firmos corpe. Laurela quidem et prudentia in bello est necessaria. Nam aliqui experientiam propter cautelas pauci bellatores cauti et sagaces superperauerunt multos non fortitudinis sed prudentia. Mulieres ergo quod hinc plerumque inualidum nec sunt ita. puidet sicut viri id sunt in opere ad opera bellica. omnes enim considerate finem belli et ordiari media quibus est attingendum. et id caute et sagaciter se dicit hinc homines in bello. quod sunt vegetius de re militari. et si aliqui male acta recuperari possunt. casus tamen bello irremediabiles sunt. Ex ipsa ergo industria qui requirit in bellis arguere possumus quod mulieres non sunt instruende circa opera bellica etc. Secundo habet probari per experientiam et animositate qui requirit in bellantibus. Cum enim vltimum terribilium est mors (ut habet. iij. ethicorum) opera bellica requirit hominem impavidum. eo quod ad actus bellicosos sepe mors sequitur. cum ergo mulieres sepe sunt pauide. quod sunt fragilis et fluide nature. sequitur quod ad opera bellicosa sunt inualide ut in plurimum. Et eadem ratio siue radice per summi argumentum ex prefortitudinis corporalis. Nam cum bellantes debeant diu sustinere grauedinem armorum et alios fortiter excutere expedit bellantes habere fortes humeros et fortia brachia ad predicta faciendam. cum ergo mulieres deficiunt ab ista fortitudine. eo quod habent carnes molles. sequitur quod ad opera bellica non sunt ordinande

Conclusio secunda loquedo de pncipatu politico z no re
gali in ciuitate bn recta no dicit esse sp idez pncipantes seu
magistratus. Pz na multa mala z multas iniusticias co
mitteret rectores ciuitatis si sciret se esse pperuo tales. a q
bus abstineret si scirent se ab hmoi remouendi. Duratio
em calu pncipatu in ciuitate videt esse ad statu pacificu
et qetere ciuiu. Na si spretis alijs ciuibz sp idem ppositi in
suis pposituris. z magistratus in suis magistratibz manes
rent. alijs ciues videtes se esse despectos citius ad seditiones
comouerent z ciuitate turbaret. Et hoc est qd tangit phs
pza socrate cu ait q socrates facit eolde sp pncipare qd est
ca seditionis illis q nulla dignitates possident. videtes em
se nulla dignitate possidere si cotingar ipsos esse viriles et
animosos seditiones mouere conant. vt sic ad dignitates
deuenire valeant. Ex quo prz quartu pncipale (quod dicit
cebat socrates) non esse in ciuitate expediens.

Conclusio tertia. volens tradere arre de ciuitatu regi
mine no pte statuere determinatu numez bellatoz vt socras
res statuebat. Pz na pstitueret tanta multitudinē bella
toz i qlibet ciuitate (vt qnz milia vt etz mille) estz valde
difficile z onerosum ipsis ciuibz sustinere ex stipendijs coi
bus quoz nullu esset aliud officiu nisi tellare. cu estz necesse
q ciuitas esset magna z haberet possessiones qsi ad voru
vt possit ex cobus tanta multitudinē pascere. Et io dr. p.
rephentes socrate q operer ciuitate illa sic instituta ee in
regione babilone. vt forte ppter fortitudinē deseruū est ma
gnū spaciū terraz ex quo possit illa multitudo pasci. difficilis
le em pterpos ciues z mulieres licteros z famulos eorum
sustentare tanta multitudinē bellatoz. Ex quo pz q ille q
vult instituire tanta multitudinē bellatoz ad custodiendu
ciuitate dz inspicere diligenter ad circustantias loci z qlitas
tem ciuiu z ad vicinias inimicor. Volens tradere ar
tem de regimie ciuitatu no pte statuere determinatu nume
ru bellatoz. sed talia relinquenda sunt iudicio prudētis re
crozis plderantis pditōes ciuiu z modū regionis z circū
stantias vicinor. Patet q socrates minus bn dixit po
nendo in ciuitate ad minus mille. z ad plus qnz milia tel
latoz. Deficiebat em socrates ex hoc q ponebat istos tel
latozes esse distinctos ab alijs ciuibz. no em sic sepandi stz
bellatozes ab alijs artificibz z ciuibz vt ipsos alios ciues p
defensione patrie vel ciuitatis tellare no pueniat. Velius
est q vt videt dicere in ciuitate tot esse bellatozes z patrie
defensozes quot sunt ciues valētes portare arma qz sepa
re bellatozes ab alijs ciuibz. Pz q ex dictis q fuit lex socra
tis z qlis ipe z plato statuebant circa regimen ciuitatis
Sed statim aliqs qreret an dicta socratis possint trahi ad
bonū intellectus. Ddm. videt q dicta eius aliqliter pnt in
melius interpretari. Na coitas muliez. filioz. z possessionis
fm q verba sonant fm veritate intelligi no pnt. vt dictus
est aute. nū fm amore z dilectōem dz ibi seruari coitas. sic
em qlibet ciuis dz alios diligere sicut seipm. ita q dz dili
gere vxozes filios z possessiones alioz sicut pprias. hoc em
no ciuibz oia debet esse coia vt qlibet intendat bonū coe z
bonū oim. z sit sollicitus de rebz alioz. cum adest facul
tas sicut si essent sue. Un filijs israel pceptum fuit. in lege
Deutronomij. xxiij. caplo. cum videris bouem fratris tui
aut oues errante reduces fratri tuo. ita dz intelligi vnitas
ciuitatis q dz esse maxime vna fm amore z dilectionem.
Amor em hz vim vniciuam. vt dr Dionysius in libro de
diuinis noibus. Quod vero socrates addebat de mulie
ribz q ordinade sunt ad opa bellica p saluari no intelli
gendo hoc simplr sed in calu. Possit em calus cōringere

q mulieres tellare pringeret. sicut legit in multis historijs
q viris deficientibz in ciuitate z exercitu in exercitu multe
inuafe z defense sunt ciuitates a mulieribz ppter penurias
ciuiu. Et etiā qd vltimus addebat q semp opreret eosde
in eisdem magistratibz remanere. z q sp debet esse idē pze
positi z idem scabim pte forte intelligi q sp presint eidez. i.
homies ornati eisdez virtutibz. Vt etiā socrates dicebat
ciuitate debere habere ad minus mille bellatozes. forte in
relligit nobiles quoz no est de moze q opantur. io diuide
bat eos ab alijs. hū em nobiles potissim debet defendere
patriā. z eoz maxime est vacare circa armoz industriam.
Volebat em socrates (vt dr Egidius de roma) policiam
no debere noiari ciuitate nisi saltē pneret bellatozes et in
armis instructos. Et sic pz qlis dicit socratis saluari pnt

Ad rōnes ante opposi

tum **Ad primā** (q est de morio socratis) dz q no est suffi
ciens. Quis em femelle aliquaz autū rapaciū sint ferocios
res. z si q sint tales inter aues. in alijs tū aialibus no est site
vt in hoibz. qz vt habet in textu bestijs nihil attinet econo
mice. nec pncipant rōem sicut homies quoz interest ordi
nare ciuitate z dominū. z ideo in hīs bestie (que pter rati
onē agunt) no sunt imitāde in suis gestis z factis. Ad
sedam cōcesso assumpto p vraz sui pte. neget pntia. Et
rō est. qz bella sunt circa exteriora. que spectare debet ad cu
ram viroz z no ad curam mulierū. Un sicut viri habent
per exteriora opa puidere sibi z mulieribz z puerz. ita etiā
habent impedimenta p bella exteriora remouere. et ideo
mulieribus opera bellica exerceri non competit. sed ad vi
ros hoc spectat. Et sic patet qd sic dicendum

Ant aut qdam policie z alie be qdem po
licie ydeoraz. be aut philosophoz z ciui
liū. omēs aut cōstitutaz z fm quas politice vi
uunt. nūc ppinquūs sunt bis amabz. Ful
lus em neqz eā que circa pueros cōitatē z vxo
res aliqd adinuenit. neqz circa puinia muliez
sed a necessarijs inchoant magis. Videt em q
busdā q circa substācias esse necessariū ma pi
mū ordinari bene. De his em fieri aut seditio
nes omēs. ppter qz felleas calcedoni⁹ hoc in
culit pmus. Ait em optere equales esse possessi
ones ciuiu. hoc at eas que habitari incipiebāt
ciuitates qdez pfestim no difficile existi mabat
facere eas aut q iam habitant. laboriosius qui
dem tū celerrime vtiqz regulari p votes. diui
tes dare qdem accipe aut no. Adhuc multa est
opus pstitui ex qbus ad seipos videntur bn.
optet aut z ad vicinos z ad extraneos oēs. Ne
cessariū ergo policiā cōstitui ad bellicuz robuz

pauperes autē nō dare q̄dē. accipere autē. Plato autē leges scribēs vsq̄ ad aliq̄d q̄dē oportere putabat. plus at̄ q̄ quintuplū esse minime possessionis nulli ciuiū potestate esse possidere. quē admodū dictū est p̄us. Oportet autē neq̄ hoc latere sic leges ferentes. quod latet nūc. qm̄ substantie statuentes multitudinē puenit et filioꝝ multitudinē ordinare. Si em̄ excedat substantie multitudinē pueroꝝ numerus. necessē leges dissolui. et sine solutōe. Prāuū multos ex diuinitibus fieri pauperes. opus em̄ nō insolescētes esse tales. Quia q̄dē ergo h̄s quandā potentiaz ad politicā cōitatē substantie. regularitas etiam antiquoꝝ. Quidā vident cognouisse. velut etiā Solon lege statuit. et apud alios est lex q̄ p̄hibet possidere terrā quātācunq̄ voluerit q̄s. Si milite r autē et substantiā vendere leges p̄hibent sicut in locris lex est nō v̄dere nisi manifestū in fortunū ostendat accidisse. Adhuc autē antiq̄s sortes p̄seruare. Hoc at̄ solutū et circa leucadaꝝ democraticā valde fecit policiā ipōꝝ. Nō em̄ adhuc p̄tingebat a determinatis dignitatibꝝ ad p̄ncipatus p̄cedere. S; est equalitatē q̄dē esse substantie. hanc at̄ v̄l valde multā esse vt deliciose viuāt. aut valde modicā vt viuāt tenaciter. Palam ergo q̄ nō sufficiēs substantias eq̄les facere erit legislatoꝝ. sed mediū p̄iecturandū. Adhuc autē si q̄s mediocrē ordinauerit substantiā oibꝝ nihil. p̄dest. magis em̄ oportz p̄cupiscentias regulare q̄ substantias. hoc autē nō est nisi eruditis sufficiēter a legibꝝ. S; forte vtiq̄ diceret felleas q̄ hoc dicit ip̄e. putat em̄ duoz hoꝝ equalitatē oportere existere ciuitatibꝝ possessionis et discipline. S; disciplinā q̄dē q̄ erit oportz dicere et vnā esse et eandē. nihil vtile est em̄ eandē q̄dem esse et vnā. s; hanc esse talem. ex qua erunt electi ui sup̄grediēdi. aut pecunijs aut honore aut sil vtrūq̄. Adhuc dissident nō solū p̄pter inequa-

litatem possessionis sed etiam propter honoꝝū inequalitatē. Econtrario autē circa vtrūq̄ multū quidem em̄ propter inaequale circa possessiones generosi autē de honoꝝibꝝ. s; equales vnde et indigent honore. hic quideꝝ malis. hic autē bonis. Non solū autē hoies propter necessaria inuiriatur. quoz remediū esse putāt equalitatē substantie vt nō spoliēt propter rigere aut esurire. sed vt gaudeant et non concupiscant. Si em̄ maiorem habeant concupiscentiā necessarioꝝ. propt̄ huius medicinā inuiriabunt. Nō ergo propter hanc solū s; et si desiderent vt gaudeant sine tristitijs delectatōnibꝝ. Quod ergo remediū hoꝝ triū his q̄dem substantia modica et operatio his autē temperatiua. Terciū autē si aliqui possent p̄ ip̄a gaudere. nō vtiq̄ querent nisi a p̄bia remediū. Alie em̄ hominibꝝ indigent. Inuiriānt autē maxime propter excellentias. s; nō propter necessaria. puta tyrannides exercent. non vt nō rigeant. propter quod et honores magni. Si interficiat quis non furem sed tyrannū. itaq̄ ad modicas inuiriās auxiliatiuus solum modus felle est politie. Adhuc multa est opus constitui ex quibus ad seip̄os videntur bene. oportet autē et ad vicinos et ad extraneos omēs. Necessariū ergo politia constitui ad bellicoz robur de qua ip̄e nihil dixit. Similiter autē et de possessione oportet autē non solum ad politicos vsus sufficiēter existere. s; et ad extrinseca pericula. Propter quod quidem neq̄ tantam oportet multitudinem existere quin proximi et meliores concupiscant. habētes autē sufferre nō possunt molestantes quidem neq̄ sic modicam vt non possint bellum inferre neq̄ equaliū et similiū. Ille quidem ergo nihil determinauit. Oportet autē hoc non latere quod confert multitudo substantie. forte ergo optimus terminus vt non pleni habeant melioribus propter abundantia bellū.

inferre. sed sic ut utiq; est non habentib; tantas substantia. veluti euboilus aucofradati volenti atarneā obsidere pcepit ipm p̄siderantē in quā/ toto tpe capiet locū rōcinari t̄pis huius expensas Debere em̄ minus hoc sumente derelinq̄re iam atarneā. hoc aut̄ cū dixit fecit aucofradatē p̄sentientem factū cessare ab obsidione. Est q̄dē er/ go hic aliq̄d expediētū substantias eē equales ciuibus ad nō seditōes fieri ad iniuicē. attamē magnum nihil ut claz est dicere. Et em̄ gratiosi utiq; indignabunt̄ ut nō equaliū existentes digni. propter q̄d et frequenter molesti et seditōes mouentes. Adhuc aut̄ malitia hoīm irrep̄hensibilis. Et p̄mū q̄dē sufficiens duo obuli solū. Cū aut̄ iā hoc fuerit sp̄ indigerēt plurib; quousq; in infinitū veniant. Infinita em̄ p̄cupiscentie natura. ad cuius utiq; repletōnem multi viuunt. Taliū ergo p̄ncipiū magis q̄ substantias regulari Epicikes q̄dē natura tales p̄stituerē ut non velint auare agere. prauos at̄ ut nō possunt. hoc aut̄ est si minores sint et nō iniusta patiant̄. Nō bñ aut̄ neq; equalitatē substantie dixit. circa terre em̄ possessionū adequat solū. sunt aut̄ z seruorum et pecoz diuitie z nūmismatis et p̄paratio multa eoz q̄ suplectilia vocant̄. aut ergo equalitatem oīm hoz q̄rendū. aut ordinē quendā moderatū. aut oia dimittendū. Videt̄ aut̄ ex legislatōe p̄struens ciuitatē modicā. Si q̄dem artifices oēs publici erunt et nō supplementū aliq̄d exhibebūt ciuitati. Si q̄dē oportz publicos esse cōmunia operātes oportet. sicut in epidāno et sicut dyophantus aliquādo p̄stituit in athenis hunchabere modū. De felice quidem ergo policia fere ex his utiq; quis speculabitur si q̄d bene dixit aut non.

Queritur utrum sit expediens in ciuitate bñ recta possessiones esse equales. Videt̄ q̄ sic nā ciues sepe litigant p̄ possessionib; sunt

em̄ cōmuniter nimis cupidi ad habēdum possessiones et redditus. vñ p̄pter hoc multa oriunt̄ litigia. ergo si ciues haberent possessiones equales et scirent se nō posse excedere suos p̄ciues in possessionib; frustra p̄pter h̄ insurgerent lites et iurgia seu placita. qz dato q̄ alter l̄s rigantiū causam obtineret nō multū gauderet qz tandē oporteret eū alijs in possessionib; adequari Cū ḡ illud sit licitū imo etiā expediens hoc esse in ciuitate p̄ quod cessant placita z p̄tentōes inter hoies. sequitur q̄ ee possessiones equales est expediens z licitū in ciuitate Et p̄firmat. qz p̄ equalitatē possessionū videt̄ tolli de ciuitate iniurie et p̄rumelie. quas p̄ acq̄rendis possessionibus ciues solent inter se habere. Si em̄ aliq; ciues non p̄nt alios excellere in diuitijs nō fierent iurgia z p̄tentōnes. vel salte raro. ḡ zc. Preterea oēs ciues habēt eque ius supra possessiones. cū natura eas indifferēter p̄tulserit possidendas. ergo esse equales est p̄forme iuri naturali. et sic idē est qd̄ pus In oppositū arguit p̄ Aristotele in textū. q̄ in hoc scdo reprobat legē felice p̄bi. q̄ posuit in ciuitate bñ recta possessiones debere esse cōmunes et equales.

Sciendum primo

Q̄ p̄ter socrate z platonē q̄dam alius noie feliceas statuit qualiter optima pollicia possēt ordinari. Dicebat em̄ q̄ rector policie z legislator iter alta ordināda in ciuitate ordinare debet z ciues haberēt eque possessiones Opinabatur em̄ ciuitatē optime ornata fore si oēs ciues essent equales in possessionib; et nullus aliū excederet. cui? moriua tacta s̄z aī oppositū. Un̄ fm̄ eū a p̄ncipio qñ ciuitas p̄stituitur hoc faciliter fieri posset. qz viso numero ciuiū z opulenta multitudine agroz. de facili rector ciuitatis diuidere posset possessiones illas inter ciues. s̄z in ciuitate iā p̄stituta z ciuib; iā habentib; ineq̄les possessiones difficilius erit hoc ad equalitatē reducere. s̄z tñ hoc fieri p̄t p̄dotes s̄z statuendo q̄ pauperes contrahunt euz diuitibus et in contrahendo accipiant dores a diuitib; z nō dent. paupes vero accipiēdo magnas dores a diuitib; poterit eis adēq̄ri possessionib;.

Sciendū scdo q̄ feliceas nō reprehendit̄ s̄z laudatur ab Aristotele in hoc q̄ h̄z speciale curā de possessionib; in ordinatōne possessionū in ciuitate. Oportet em̄ vnum quēq; legislatorē ciuitatis regulare possessiones debite fm̄ q̄ veniūt in vsum humanū s̄z tñ magis z p̄ncipali? optz regulare p̄cupiscentias hoīm. Nā p̄cupiscentie s̄z radix z p̄ncipiū oīm maloꝝ in ciuitate. z iō p̄cupiscentie possessionū debent rep̄mi z regulari virtutib; politicis q̄b; regularis magnū habebit̄ initū circa alia regulāda ciuitatis. Or̄ q̄ p̄z q̄ nō est p̄mittendū in ciuitate bene recta q̄ ciues tot et tātas diuitias acq̄rerent quot z q̄tas vellent et p̄cupiserent. Cui? rō est. qz p̄cupiscentia hoīm (ut dictū est in p̄mo huius) est infinita circa diuitias. diuitie em̄ nō dnt̄ appeti tanq̄ finis. s̄z tāq̄ mediū et instrumentū ad victū. Illud aut̄ qd̄ est mediū ad finem vel instrumentū ad aliq̄d acq̄rendū nō est infinitū in nulla em̄ arte instrumenta infinita. ideo etiam ciuis nō debet esse possessionis infinite nec debet esse sine termino. sed p̄portionat̄ ad finē p̄pter quē acq̄runt. Unde etiam diuites cōmuniter excessiue sunt superbi elati et inuidi z alioꝝ iniuriatū z p̄rumeliosi. ut habz Aristoteles in p̄mo rethorice. Cum ergo p̄ncipus policie

rotius politicē ordinatōem attendere debet in regulatōe ciuū. qz ciuitas nō potest esse felix sine ciuibz virtuosis. eo qz (vt dicitur phibz) ciuitas nō est sicut numerus impar. cuius pres sunt impares. iō pnceps debet diuitias regulare fm vtilitatē reipublice et ciuū. Vñ terminus diuitiaz sumendus est ex fine fm qz est applicabilis ad eas et in ordine ad bonū politicē. Vñ ciuitas debet habere tantas diuitias vt sit in se sufficiens et non tantū abundet. qz ex nimia supbia (qz ex nimia opulentia nascit) conat inferre alijs ciuitatibz nocuentum. et iō dicebat Salomon qz inter supbos sp sunt iurgia et lites. Et iterz dicebat qz diuitie date sunt in multitudine in sapientia. sed sicut diuitie sunt male qz male eis vritur. ita bene viuētibz eis sunt bone et ordinant ad felicitatem. vt dictum est.

Sciendū tertio qz sicut debita hoīs dispositio et cōplexio nō p̄sistit in equalitate p̄maz qualitatū. s; in debita p̄portōe p̄az fm qz requirit eius sanitas. sic p̄plexio ciuitatis nō p̄sistit in equalitate p̄tū seu hoīm. nec i modis nec in diuitijs. s; in quadā p̄portōe. Nā sicut caliditas (qz est pueniens colerico vel sanguineo eēt disconueniens flegmatico vel melancholico. sic diuitie honores et officia (qz sunt puenientia vni hoī) essent alteri disconuenientia. P̄porter em̄ eē in ciuita p̄ncipatē et officia et dignitates fm quas aliq̄ alios excellant in honorabilitate et diuitijs. als em̄ non saluaret debita habitudo siue dispositio partū ciuitatis. que tamen habitudo et ordo ciuū est quasi formale in ciuitate.

Sciendū quarto qz oēs ciues habere equales possessiones potest dupliciter intelligi. Vno mō fm equalitatem arithmetica sic qz vnus habeat tantū sicut alius. Alio mō fm p̄portōem geometricā sic qz vnus habeat em̄ fm statū suū sicut et alij. Et p̄ sic excusari ei dicitur

Conclusio prima.

Expedit oēs ciues habere equales possessiones equalitate scō mō dicta. qz vt nup dicebat op̄ret in ciuitate esse quosdā altiores alijs et digniores. et iō conuenit illis plures possessiones habere. qz sine his nō possent sua officia exercere. neqz statū debitū manutenerent nisi essent alijs ditiores. s; etiā sc̄re illi? p̄portōne stabit ciuitas debita cōpositio et iter ciues erit debita? ordo. Verūta men q̄uis ita debeat esse in ciuitate bñ ordinata. difficile esset illud in lege statuerē. qz ob reuerentiā legis nihil est lege statuedū qd facile nō possit lege adimpleri. Est aut̄ multum difficile hoc obseruare quin aliq̄ in aliq̄ alios excederent saltem fm statum suum. p̄pter corrupelam concupiscentie humane.

Conclusio scōa. nō expedit oēs ciues habere equales possessiones sic qz vnus em̄ habeat sicut alter fm p̄portōem arithmetica. vt videt ponere felleas. Probari posset hec conclusio p̄ ip̄osibilia qz adducit phs 3 eum et per inconuenientia. Primo qz ad rectum regimen ciuitatis non potest imponi lex vt ciues habeant equales possessiones. nisi constituatur qz habeant equales filios. et vnus habeat plures filias qz alius succedentibus filijs in hereditate parentum soluta erit lex fellea. quia non habebunt possessiones equales. vt pater fm p̄bm quarto huius non solum debet esse cura vt leges ponant. sed etiā qz eis obediatur et seruent. ergo lex fellea (qua ponebat possessiones ciuū esse eq̄les) ē iniustis

ergo conclusio vera. Vñ cōtrariū sui motus accidit. nam ex lege ista p̄tingerent multe iniurie. multe rixē et multe insolentie si pauperes equarent diuitibz et vllis populus nobilibz. ergo etc. Vnde breuiter fere omnia inconuenientia (qz sequit̄ p̄ra locatē ex cōitate possessionū) possent adduci p̄ra istū de q̄litate eaz. Et sic p̄z r̄sio ad questum.

Dubitarur primo.

Utrū expedit cōmunia facere ciuū sicut statuit felleas Respondet qz se honestū est. et laudabile facere cōia conuicia. Pater qz amicitia inter ciues quantum possibile est procuranda et seruanda. conuicia em̄ sunt initia gaudij et amicitie meda. Tum qz homo naturaliter est aīal sociale. Tum qz in cōiuūijs supplent indigentie nature. Tum qz in cōiuūijs p̄rahunt nocitē hominū ad inuicem. et exinde causat mutua dilectio. Vnde hoc dicitur magis signū amicitie cum vnus alterum ad conuictum inuitat. Potest etiam ex alio argui. qz quanto intimitus homines vel ciues in vno aliquo cōmunicant tanto magis se naturaliter diligunt. nisi ex pueritate et malicia hoc aliter cōtingat. Homines em̄ vnus patrie vel regni magis debet se diligere qz extraneos. et cōciues vnus ciuitatis qz alteri. et adhuc illi qui sunt de eadem domo qz de diuersis domibz. Illi autem qz de eodem cibo et potu in vno loco cōmunicant inde cōtrahunt maiorem amicitia ad inuicē qz qui in diuersis. et hinc est qz ciuicia nuptiaz laudant. eo qz parentes et amici nutrenti ex illo cōuictu siue cōuictio magis efficiunt ad inuicem amici. et p̄ cōsequens sponsus et sponsa magis vnuntur et maiori amore copulant. quod est magnū bonū in matrimonio. Vnde quasi omnes antiqui legislatores statuerunt h̄mōi cōiuicia. Sed tamē vt videt non potest bono modo lege statui. eo qz p̄ accidens contingunt ex istis cōiuūijs multe rixē et contentiones. eo qz plures sequitur sensualitatem qz rōnem. et vt in pluribz homines post potatōes ex ebullitōe sanguis ad cor vel calore vini odia euertunt que pus cōceperant. et sic quibz cōtingunt multe contentiones. litigia multa et aliqui homicidia. et ideo apud q̄dam deberet p̄mitti. et apud aliquos prohiberi. et ideo nō potest lege determinari. sed hoc est p̄mittendū arbitrio rectoris reipublice. qui cōsiderare debet circa pericula quid expedit sit et quid in expedit. cū hoc sit stat illa de se eē bona. Vñ et lacedemones vocabant illa cōiuicia audacia. id est virilia. qz erant facta ad cōgratulandū aliq̄bus qui pro cōmunitate fecerant aliquid factum notabile. sicut apud romanos fiebant actus triumphales.

Dubitarur scōo. vtrum permittendū sit alicui vendere proprias suas possessiones. Pro solutione considerandum est qz in omni cōtractu ciuili debet cōmune bonū saluari. nec debet p̄mitti aliquid in p̄iudicium ipsius. eo qz est diuini bonū inter omnia bona ciuilia. Alterius considerandū est qz q̄libet diliger plus locum p̄rium sui nationis qz alium. eo qz in eo recepit maximū beneficium. scz esse viuere et nutrimentū nature. Similr etiaz parentes sui vt in plurimū ibidem esse receperunt. vnde quāto parentes alij ciuus de longinq̄ori patria nati sunt tanto magis diligē eam ceteris paribus. nam natale habet vim attractiuam quāda hominū. et quādo plures parentes nati sunt in ea tunc situs illius patrie magis cōplexioni eius et moribz adaptatur. Ob hoc Valerius maximus dicit libro primo. qz que virtutis est bona patrie auxisse et multa in se transferre voluisse. Et tullius dicit. qz nulla causa iusta cuiq̄ esse

electis. Iudicia em̄ in p̄torijs non per sententia collatōem putabat oportere. Sed fieri fere vnū quēq; pugillarem in qua scribatur. si cōtemnet simpliciter. Si aut̄ absoluat̄ simpliciter. va/ cuius. Si aut̄ hoc q̄dem hoc aut̄ non determi/ nare. Nunc em̄ nō putabit lege statutū eē bene cogere em̄ deierare hic vel hic disceptantes Ad/ huc aut̄ legem posuit in venientib; aliquid ciui/ tati expediens. quatenus adipiscatur honorem et pueris eoz qui in bello moriunt̄. De publico fieri cibum tanq̄s nondū apud alios lege statu/ tum. est aut̄ et athenis ista lex nunc et in alteris ciuitatibus. Principes aut̄ a populo eligi om̄es populū aut̄ faciebat tres partes ciuitatis. Ele/ ctos aut̄ curare de om̄ibus z pegrinis et orpha/ nis. Plurima q̄dem ergo et que maxime verbo yppodami digna ordinarōnis hec sunt. Dubi/ tabit aut̄ utiq; aliquis p̄mum q̄dem circa diu/ sionem multitudinis ciuiū. Artifices em̄ z agri/ cole et arma habentes cōmunicant policia. om̄es agricole q̄dem non habentes arma. artifi/ ces aut̄ neq; terram neq; arma. quare sūnt fere serui arma possidentū. Participare q̄dem ergo om̄ibus honorib; impossibile. necesse em̄ ex ar/ ma habentib; constitui et duces exercitus z ci/ uiū rectores z p̄ncipalissimos p̄ncipatus. vt est dicere non p̄ticipantes aut policia. quō po/ ssibile est a micabiliter se habere ad policia. Sz oportet et meliores esse arma possidētes amba/ bus partibus. hoc est aut̄ non facile nō multos existentes. Si aut̄ hoc erit quid oportet alios participare policia et dominos esse constitutō/ nis p̄ncipum. Adhuc etiam agricole quid vtile ciuitati. artifices quidem enim necessariū esse. om̄is enim indiget ciuitas artificib;. z possunt p̄cedere quēadmodū et in alijs ciuitatib; ab ar/ te. Agricole aut̄ acquirentes quidem arma po/ ssidentib; cibum. rationabiliter utiq; essent ali/

qua pars ciuitatis. nunc aut̄ propriam habent et hanc propriam colent Adhuc aut̄ cōmunem a qua ppugnantes habebunt cibum. Si q̄dem ip̄i colent. non utiq; erit pugnans alterū z agrū colens. vult enim legislator alterum esse. Si au/ tem alteri quidem erunt ab his qui ppriam colunt z bellantibus. Quarta iterum ps erit hec ciuitatis nullo participans. sed aliena a policia. Atvero si quis eosdem ponat. eos qui proprias et qui cōmunem colant. tunc multitudo defici/ ens erit fructuum. ex quibus vnusquisq; mini/ strabat duas domos. et cuius gratia nō statim ex terra et eisdem sortibus sib; ip̄is cibū sumāt z viris prelij exhibebunt. Hec itaq; om̄ia multaz habent turbatōnem. Non enim bene neq; de iudicio lex habet iudicare dignificans diuident̄. Causa simpliciter scripta et fieri iudicē dis/ quitozem. Hoc aut̄ in disquisitione quidem et pluribus contingit. colloquuntur em̄ ad inuicē de iudicio. in p̄torijs aut̄ non est sed contrariū huius. Legislatoꝝ multi statuunt vt iudices non colloquant̄ ad inuicem. Deinde quō non erit plenum p̄turbatōne iudicium cum debere iudex existimauerit non tantū quantum litigās hic quidem viginti mnas iudex aut̄ iudicat de/ cem mnas. aut hic quidem plus. hic aut̄ minus alius autem quinq;. hic autem quatuor Et hoc itaq; modo palam. quia partientur. hi quidem om̄ia condemnabunt. hi autem non. Quis er/ go mod⁹ erit disputatōis sentētiar. ad hoc at nullus deierare cogit simpliciter ab indicante. aut̄ si quidem accusatio scripta est iuste. Nō em̄ nihil debere ab iudicantē iudicat sed. xx. mnas. sed id deūrat condēnatus non putans se debe/ re. xx. mnas. De eo autem quod inuenientibus aliquid ciuitati vtile oporteat fieri quendā hono/ rem non est securum legem ferre sed boni aspe/ ctus audire solum. habet enim calumnias et

motus si conueniat policie. Incidit autem in aliis problema et considerationem alteram. Dubitat enim quidam utrum nocuum aut expediens ciuitatibus amouere patrias leges si sit aliqua alia melior propter quod quidem non facile dicto velociter consentire. Si quidem non expedit amouere. contingit autem inducere quosdam legum solutionem aut policie ut commune bonum. Quonia autem fecimus memoriam modicum amplius de ipso dilatare melius. Habet enim quemadmodum diximus dubitationem. et videtur utique melius esse amouere. In alijs enim scientijs hoc contulit. puta medicinali mota extra paterna et gignastica et totaliter artes omnes et virtutes. Quare quoniam vnam harum ponendum etiam politicam. palam quia et circa hanc similiter necessarium habere. Signum autem utique si eri decet aliquis in ipsis operibus: antiquas enim leges valde simplices esse et barbaricas. ferrum enim portabant. tunc greci et yrores emebant ab inuicem. Quocumque autem reliqua antiquorum sunt alicubi legalius. stulta omnino sunt puta nichomi circa homicidia lex est. Si multitudo quedam testium astiterit persequens homicidam quis suorum cognatorum. cum esse homicidium fugientem. querunt autem totaliter non quod a patribus. sed quod bonum omnino. Versumileque psalmos siue terrigene erant siue ex corruptione quadam saluati sunt. Similiter esse et contingentes et insensatos. quemadmodum dicitur de terrigenis. Quare inconueniens manere in horum dogmatibus. Adhuc autem neque scripturas si immobiles melius. si cut enim et circa alias artes. et circa politicum ordinem. impossibile diligenter omnia scripta esse. Uniuersaliter esse enim necessarium scribere. acutus enim de particularibus sunt. Ex his quidem ergo videtur quod amouende et quedam et quandoque

legum sunt. Alio autem modo considerantibus. verendum utique videtur esse multum. Cum enim quod quidem melius modicum assuescere autem facile solvere leges prauum. Manifestum quod sinendum quedam peccata et legislatoribus et principibus. Non enim tantum proderit quod mutauerit quantum nocebit principibus rebellare assuescentes. Vndar quoque exemplum quod ab artibus. non enim simile mouere artem et legem. lex enim robur multum habet ad persuaderi preter consuetudinem. non autem hoc fit nisi per temporis multitudinem itaque facile mutari ex existens legibus ad alteras leges novas facere est debilem legis virtutem. Adhuc autem si mutande utrum omnes et in policia omni aut omni non. et utrum quocumque aut quibuscumque. Hec enim habent magnam differentiam. propter quod nunc quidem dimittamus hanc considerationem. aliorum enim est tempus.

Ea autem que lacedemoniorum policia fere autem et de alijs policijs due sunt considerationes. Una quidem siquid bene aut non bene ad virtutis ordinem lege statutum est. Altera autem si quid ad suppositum et modum contrarie preposite ipsis policie. Quod quidem ergo oportet future bene politice viuere necessarium est. istere scola professum est. quo autem modo existere non facile accipere. Tessalorum enim inopes molesti fuerunt multotiens tessalis. sicut autem lakosibus ferni cum enim insidiantes in infortunijs perseuerent. circa cretenses autem nihil unquam tale accidit. Causa autem forte vicinas ciuitates quasi pugnantibus ad inuicem. neque vnam copugnantem distantibus propter non expedire etiam ipsis possidentibus pre dia circa domos lachofensibus autem vicini inimici omnes erant. Argum et messenij et archades. quoniam et a tessalis a principio discedebat propter bellare

ad huc cū achaicis vicinis ⁊ perebijs ⁊ magne
sib. Videt autē ⁊ si nihil alterū fm q̄ cure q̄des
operosum eē quo opteat ad istos colloq̄ modo
Remisse q̄dem em̄ iniuriā ⁊ equalib⁹ digni
ficāt seip̄os dñis ⁊ male ferēdo vinētes insidiā
tur ⁊ odiūt. Palam ḡ q̄ nō ex inuenientib⁹ op
timū modū q̄bus hoc accidit circa seruitutem
Adhuc autē ad mulieres remissio. ⁊ ad electōez
policie nociua. ⁊ ad felicitatē ciuitatis Quē ad
modū em̄ domus ps vir ⁊ mulier. palā quia ⁊
ciuitatē ppe ei qd̄ est in duo diuidi optet puta
re. vt ad viroz multitudinē ⁊ muliez itaq; in q̄
buscunq; policijs prae hz qd̄ circa mulieres
mediū ciuitatis optet putare eē inordinatū le
ge. Quē qd̄ igit accidit. totā em̄ ciuitatē legisla
tor eē volēs p̄generatiuā: fm viros qd̄em talis
est. in mulierib⁹ autē neglexit. viuūt em̄ volup
tuose ad omnē insipiantā ⁊ deliciose. Itaq; ne
cessariū in tali policia honorari diuitias Ali
terq; ⁊ si existāt a mulierib⁹ p̄tinētes. quemad
modū multa militariū ⁊ bellicoz genez vel in
signiū. vel etiā si qd̄em alteri honorauerūt eū q̄
ad masculos coitū. Videtur em̄ q̄ fabulose lo
quutus est p̄mus. non irrōnabiliter p̄iunxisse
martē ad venerē. aut em̄ ad eaz q̄ ad masculoz
collocationē. aut ad eā q̄ ad muliez vident in
biantes oēs tales. Propter qd̄ apud lathosen
ses hoc extitit: ⁊ multa dispensabant a mulieri
bus in p̄ncipatu ipoz. Quis quid differt mu
lieres p̄ncipari aut p̄ncipes sub mulierib⁹ re
gi. idē em̄ accidit. Utili autē extitit audacia ad
nihil circulariū nisi ad bellū. maxie nociue etiā
ad hoc q̄ lathocensiū erāt. oñderūt autē in eo qui
thebeoz p̄gressū vtilis qd̄ em̄ nihil erāt. quē
admodū in alijs ciuitatib⁹ Tumulū at̄ exhibe
bāt plus q̄ inimici. A p̄ncipio qd̄ ḡ videt ac
cidisse lathocētib⁹ rōnabiliter muliez remissio.
Extra domū em̄ p̄p̄t militias pegrinabāt. mul

to tpe pugnātes ad agros bellū. ⁊ rursū ad ar
chades ⁊ mefanios. vacātes at̄ exhibebāt legis
latori p̄paratos factos. p̄pter militarē vitā. mul
tas em̄ hz p̄tes virtutis Mulieres at̄ autē qd̄
conatū fuisse ligurgū ducere ad leges: vt at̄ re
sistebāt discedere rursū. Lac at̄ ḡ sunt hefacto
rū. q̄re palā qz ⁊ veniā optz hui⁹ peccati. s; nos
nō hoc p̄sideram⁹ cui opteat veniā habere aut
nō habere. s; de eo q̄ recte ⁊ nō recte. Quē autē
circa mulieres hñtia nō hñ sicut dcm̄ est ⁊ p̄us
nō solū indecentiā q̄ndā facere policie ipsi⁹ fm
se. s; addere aliqd̄ ad amorē pecunie. Postea em̄
q̄ nūc dicta sunt eos qui circa irregularitatem
possessiōis increpabit vtiq; aliq; his q̄des em̄
ipoz accidit possidere multā valde substantiaz
his autē qd̄ oīno modicā. p̄pter qd̄ ad paucos
venit regio. Hoc autē etiā p̄ leges ordinatus est
prae emere qd̄em em̄ aut vēdere ciuē nō posse
fecit lex. nō bonū recte faciēs. Dare autē ⁊ dere
linq̄re p̄tātē dedit volentib⁹. Quis idē accidere
necessariū illo mō ⁊ isto. Sunt autē muliez fere
omnis regionis quinq; partiū. due heredibus
multis factis. ⁊ p̄pter dotes dare magnas q̄
uis melius nullam aut modicā aut mensuratā
institutā esse. Nūc autē licet dare hereditariā
cuicunq; voluerit. ⁊ si moritur non disponens
quem vtiq; derelinquat heredem. iste cuicunq;
voluerit dat. Ergo cum possit regio mille equi
tes nutrire ⁊ quingētos. viros ad arma trigint
ta milia. neq; mille multitudine erant. Factum
est autem p̄ opera ipoz manifestū. quia prae
ipsis habebant que circa institutionem hanc.
Nullaz em̄ plagā ptulit ciuitas. sed perijt prop
ter hominū paucitatē. Dicunt autē q̄ sub p̄ori
bus regib⁹ traieciēbāt policiā. vt tūc non fieret
hoīm paucitas bellantib⁹ multo tpe. Et aiunt
fuisse aliquando sparciati decem milia. Atta
mē siue vera sint ista siue nō. meli⁹ p̄ possessio
E iij.

nem regulatā replere viris ciuitatē. Contra rla
 autē z q̄ circa filioꝝ p̄creationē lex ad hāc direc
 tionē. Volēs em̄ legislatoꝝ vt plures sint spar
 ciati. puocat ciues q̄ plures faciāt pueros. Est
 autē ip̄is lex. em̄ q̄ genuerit tres filios a furon eē
 eū autē q̄ q̄ttuor sine vectigali oīm. q̄uis mani
 festū qz multis factis regiōe at sic diuisa. necca/
 riū multos fieri paupes. At uero z q̄ circa efo/
 riā p̄auese hnt. p̄ncipatus em̄ dñs maximoz
 sp̄ius q̄dem est. fiunt autē ex pp̄lo oēs vt z mul
 toties incidāt hoies valde paupes in locuz p̄n
 cipū. q̄ p̄pter pecuniā venales erāt. Dñderāt at
 multoties z pus: z nūc autē in andrijs Corrup
 ti em̄ argēto q̄dē q̄ntū in ip̄is totā ciuitatē pdi
 derūt. Et p̄pter p̄ncipatū esse valde magnū. z
 eq̄tyzāniū regere populū seipos cogebāt reges
 vt z sic sil'ledat̄ policia Democracia em̄ ex ari/
 stocracia accidebat: p̄tinet q̄dē ḡ policia p̄nci/
 patus hic. Quiescit em̄ ppl̄s eo q̄ p̄ticipet ma
 ximo p̄ncipatu. Itaqz siue p̄pter legislatoꝝ si
 ue p̄pter fortunā hoc euenit vtilit̄ hz rebz Opz
 em̄ policia saluandā oēs velle ptes ciuitatis eē
 et p̄manere has. reges q̄dē ḡ p̄pter honozē ip̄o
 rū sic hnt. Kalikagati autē p̄pter gerustiam. Pre
 miū em̄ p̄ncipatus iste p̄tutis est. ppl̄s autē p̄
 ter efoꝝiā. cōstituit̄ em̄ ex oibz. Sed eligibilem
 optebat p̄ncipatū esse hūc ex oibz q̄dem. nō at
 isto mō quo nūc puerilis em̄ est valde. Adhuc
 autē z iudicioꝝ magnoz sunt dñi ex̄ntes q̄cūqz
 Est q̄dem nō fm̄ pp̄riā sententiā melius iudi
 care. sed fm̄ lrās z leges. Est at z dicta efoꝝoꝝ
 nō p̄sona volūtati ciuitatis. hec q̄dē eī remissa
 valde est In alijs autē magis excedit ad duruz.
 nō vt possint p̄seuerare. sed latēter legē trāsgre
 diētes fruant̄ corpalibz delectatōibz Habēt at
 et q̄ circa senioꝝ p̄ncipatū nō hnt ip̄is ep̄icikesi
 em̄ ex̄ntibz z eruditis sufficient̄ ad andragachia
 forsitan dicet vtiqz aliq̄s expedire ciuitati. q̄

uis p̄ vitā dños esse iudicioꝝ magnoz formi
 dabile sit. Est em̄ quēadmodū z corp̄is z men
 tis senectus mō at isto eruditus vt et legislatoꝝ
 ipse diffidat vt nō bonis viris nō securū. Vi
 dent at z velle videri datui. z inutilit̄ tribuētēs
 multa p̄muniū q̄ p̄ticipes istū p̄ncipatus fue
 rint. p̄pter q̄d meli⁹ est ip̄os nō sine correctōe eē
 nūc sunt autē Aldebit̄ aut vtiqz efoꝝoꝝ p̄ncipa
 tus oēs corrigere p̄ncipatus. hic autē efoꝝie
 magnū valde donū. et mō nō hoc dñis optere
 dare correctōes. Adhuc autē z electōes quā fa
 ciūt senioꝝ fm̄ iudiciū ē puerilis: z ip̄m petere
 q̄ p̄ncipatu dignificabit̄ nō recēbz Optet em̄ z
 volētē z nō volentē p̄ncipari q̄ dign⁹ est p̄nci
 patu. Nūc autē q̄d z circa aliā policia legislatoꝝ
 videt̄ faciēs amatores em̄ honozis p̄stituens
 ciues. hic vsus est ad electionē senuz. qz nullus
 vtiqz p̄ncipari q̄ret nō amatoꝝ honozis existēs
 q̄uis iniusticiaꝝ volūtariaꝝ plurima accidant
 fere p̄pter amorē bonoz. z amorē pecuniaꝝ ho
 minibz. De regno at si q̄dē meli⁹ est existere: ciui
 tatibz autē nō melius aliud sit fm̄o. sed z si me
 lius nō sicut nūc. sed p̄ ip̄ius vitā vnūquēqz iu
 dicare regū. q̄d autē legislatoꝝ neqz ip̄e putat pos
 se facere kaluskagatos manifestus. Diffidit em̄
 vt nō ex̄ntibz sufficient̄er bonis viris. p̄pter q̄d
 q̄dem emittebat sil' legatos inimicos. z salutē
 putabat ciuitati eē diffidere reges. Nō hnt autē
 neqz circa puinia vocata lege statutū est ab eo
 q̄ instituit̄ primū Optebat em̄ de cōi magis eē
 synodum. quēadmodū in chreta apud lacede
 monas autē optet ferre etiā valde paupibz qui
 busdā existentibz. z hec p̄sumptio nō potentū
 expendere. Quare accidit p̄trariū legislatoꝝ
 voluntati. vult q̄dem em̄ democraticū esse p̄e
 parationē puinioꝝ. fit autē minime democrati
 cū sic lege statutū. p̄ncipari q̄dem em̄ nō facile
 valde pauperibz. Determinatio autē policie ista

est ipsis patria nō potentē hoc tributū ferrē nō
 p̄cipare ipsa. Eā autē q̄ circa nauigū p̄ncipes
 legē ⁊ alteri q̄dē increpauerūt recte increpātes
 Seditōis em̄ fit cā sub regibꝫ militāribꝫ sem/
 piternis. nanarchia fere alterū regnum. Et hic
 aut suppositionē legislatoris increpabit vtiqꝫ
 aliqꝫ q̄dē ⁊ plato in legibꝫ increpauit. ad
 partē em̄ virtutis oīs ordinatio legū est. s. belli
 cam. hec em̄ vtilis ad dñari. igit̄ saluabant̄ q̄/
 dam bellātes. peribāt aut̄ p̄ncipātes p̄pter ne/
 scire vacare neqꝫ ad virtutē exercitari nulla ex/
 ercitāōe altera p̄ncipaliori q̄s bellica. hoc autē
 peccatū non modicū. putāt em̄ fieri bona q̄ cir
 ca res bellicas p̄ virtutē magis q̄s p̄ miliciā. ⁊
 hoc q̄dem bñ. q̄d tñ hoc meliore virtute suspi/
 cant̄ nō bñ. Praue autē hꝫ ⁊ circa cōes pecuni/
 as sparciatis. neqꝫ em̄ in cōi ciuitatis est nihil
 bella magna coactis p̄liari. inferūtqꝫ male. eo
 em̄ q̄ sparciatoꝝ est plurima terra non req̄runt
 ab inuicē illatōes. Accidit autē p̄trariū legisla/
 tori. qm̄ expēdiebat. ciuitatē q̄dē em̄ fecit sine
 pecunijs. ydeoras at̄ amatores pecuniaz. de
 lacedemonioꝝ q̄dē ḡ policia in tantū dictū sit.
 hec em̄ sunt q̄ maxime vtiqꝫ q̄s increpabit.

Retensū q̄dem aut̄ policia prima q̄des
 est huic. hꝫ aut̄ modica q̄dē nō deterius.
 plurimū aut̄ minꝫ plane. Etem̄ videt̄ ⁊ dꝫ q̄dē
 In plurimis imitari creticā policia q̄ lacedemo
 nioꝝ plurima aut̄ antiqꝫ minus dearticulata
 sunt iunioribꝫ. aut̄ em̄ liturgū qm̄ pcuratiōem
 charilli regis derelinquēs pegrinatus est plu/
 rimo tpe puerfatū eē circa cretā. p̄pter cognatō
 nē Domestici em̄ cretēses lacedemonibꝫ erant.
 susceperūt aut̄ (q̄ ad familiaritatē venerāt) insti
 tutionē legū erūtē in tūc habitantibꝫ: p̄pter q̄d
 et nūc incole eodem mō vtunt̄ ip̄is vt instituit
 Minas p̄mus ordinē legū. Videt̄ aut̄ insula
 et ad p̄ncipatū grecoꝝ apta eē. ⁊ poni bñ totū

em̄ supponit̄ mari fere grecis collocatis circa
 mare oibꝫ. distat q̄dē em̄ a polo po insula modi
 cū p̄sus asiā aut̄ ab eo loco q̄ circa ereopium ⁊
 arodo. p̄pter q̄d ⁊ Minas p̄ncipatū obrinnuit
 maris. ⁊ insulas has q̄dē vi subegit. has at̄ ha
 bitari fecit. finaliter at̄ a p̄positꝫ sicilie vitā p̄sup
 sitibi circa caminū. Hꝫ aut̄ p̄portionabilit̄ cre
 tensiū institutio ad lacedemonicā. agriculture
 em̄ opus faciūt his q̄dē fui cretē sibꝫ aut̄ incole
 et p̄uuiā apud ambos sunt ⁊ antiqꝫ voca/
 bant lacedemones nō felicia sꝫ andreaia quē ad/
 modū cretēses. ex quo ⁊ manifestū qꝫ inde veit
 Adhuc aut̄ policie ordo eforoꝝ q̄dē em̄ eandē
 hnt̄ potētiā his q̄ in creta vocāt̄ kosmoi. Verū
 tñ efori q̄dē qn̄ qn̄ numero kosmoi at̄ decē sunt se
 niores senioribꝫ q̄s vocāt̄ cretēses boulni eq̄les
 regnū aut̄ p̄mo q̄dē fuit. Deinde dissoluerūt cre
 tēses ⁊ ducatū kosmoi eū q̄ ad bellū hnt̄. ecclia
 aut̄ p̄cipat̄ oēs. dñā aut̄ nullius est nisi p̄sentꝫ
 endi ea q̄ vident̄ senioribꝫ ⁊ kosmois. Que q̄dē
 ergo p̄uuiōꝝ hnt̄ melius cretensibꝫ q̄ in lacede
 monibꝫ. In lacedemōia q̄dē em̄ sꝫ caput vnū
 quīqꝫ infert̄ p̄stitutū. Si aut̄ non p̄cipare lex
 p̄hibet policia quē ad modū dcm̄ est et p̄us. in
 creta aut̄ cōis ab oibꝫ em̄ natis fructibꝫ ⁊ pe
 coribꝫ ex publicis ⁊ oblatōibꝫ quas ferunt in/
 cole cōstituta est ps. hec q̄dem ad deos ⁊ cōia
 sacrificia. hec aut̄ ad cōiuuiā vt ⁊ de cōi nutriā
 tur om̄es. ⁊ mulieres. ⁊ pueri. ⁊ viri ad modi/
 cum aut̄ cibum. vt proficiū multa philosopha
 tus est legislatori. ⁊ ad disingationē mulierū vt
 non multos pueros faciant: eam que ad mal/
 culos facit collocutionem de quasi praue aut̄
 non praue aliud erit considerandi tempus. Q̄
 at̄ q̄ circa conuiuia melius ordinata sunt cre
 tensibus q̄s lacedemonibus manifestum. Que
 autem circa kosmos adhuc deterius q̄s que
 eforoꝝ. quod q̄dem em̄ habet malum eforoꝝ

principatus existit et his sunt enim quicumque Quod autem ibi expedit ad policiam hic non est. Ibi quidem enim propter electionem ex omnibus esse participans populus maxime principatus vult manere policiam. Hic autem non ex omnibus eliguntur kosmos. sed ex quibusdam senibus et omnes ex quibusdam si fuerint kosmi. De quibus eosdem utique dicit aliquis sermones et his qui in lacedemonia sunt. Quod enim sine correctione et quod pro vita maior est senectus dignitate ipsorum. et non secundum litteras principari. sed antognomonas insecure. Quiescere autem non participantem populum nullum signum eius quod est ordinata esse bene. neque enim suspitionis aliquis kosmois sicut eforis. Longe enim peregrinant in insula differendum. Quoniam autem faciunt peccati huiusmodi medicinam. inconueniens et non politica. sed opposita. Multoties enim eiciuntur conuenientes quod dem kosmos aut principatum ipsorum aut ydeotaz. licet autem et intermedie kosmois abnegare principatum. hec utique omnia melius fieri secundum legem. quam secundum hominum voluntatem. non enim securus canon. Quoniam autem pessimum id quod a kosmie quam constituit frequenter. cum non sententias velint dare potestates. Aut et palam quod huiusmodi aliquid policie institutio. sed non policia est. sed potestatus magis. Conueniunt autem assumptentes populum et amicos monarchiam facere et seditioes mouere et pugnare ad inuicem. eadem quod differt quod tale aut post quoddam tempus non iam ciuitatem esse tale. sed solui politicam conuentionem. Est autem valde periculosa sic huiusmodi ciuitas uolentibus inuadere et potentibus. sed quemadmodum deum est saluare propter locum. expulsionem enim quod longe fecit. propter quod et quod incolaz manet cretensibus. ministri autem recedunt frequenter. neque enim extrinseco principatu participat cretenses nupquam bellum peregrinum transiit ad insulas quod fecit manifesta infirmitate eaz qui ibi legum. De hac quod ergo policia tantum nobis deum sit. Dilatant autem uidentur et calcedoni bene et in multis abundantius ad alios. maxime autem

quedam propinqua lacedemonibus. Hec enim policie tres ad inuicem propinque aliter sunt. et ab alijs multis differunt. que cretensium. et lacedemonica et tertia ab his qui calcedemoniorum. et multa institutores se habent apud ipsos bene. signum autem policie coordinate populum habentem permanere in institutione policie. et neque seditioem quod dignum dici fieri neque tyrannum. Habet autem similia lacedemonum policie conuentionia quoddem societatum filiois eum autem quod centum et quattuor principatum eforis. uerum tamen non deterius. hi quidem enim ex contingentibus sunt ad hunc autem eligunt principatum uirtuosum. reges autem et gerusiam proportionata his que ibi regibus et senibus. Et melius autem reges neque pro se esse genus neque hoc quod contingens. sed que differens ex his eligibiles magis quam secundum etatem. magnum enim domini constituti si uiles fuerint multum ledunt et leserunt iam ciuitatem calcedomorum. plurima autem quidem ergo increpatorum utique propter transgressiones communia existunt entia omnibus dictis policis. Eorum autem que ad suppositionem aristocracie et policie. et hec quoddem ad demum declinant magis. hec autem ad oblicharchiam. eius quoddem enim quod est hoc quoddem adducere. hoc autem non adducere ad populum reges domini cum senioribus. si consenserint omnes. si autem non. et horum populi. quicumque autem intulerunt non audire solum attribuunt populo quod statuit principibus. sed domini de iudicando sunt et uolendo illatis tradicere. sed quod quoddem in alijs policis non est. Penarchias autem dominos existentes multorum et magnorum ab ipsis eligibiles esse. Et enim qui centum hos eligere maxime principatum. adhuc autem hos ampliori principari tempe alijs. et enim preteriti principantur et futuri oblicharchicum. quod autem sine principio et non sortiales aristocraticum ponendum. et si quod tale alterum. et inias a principibus iudicari omnes. et non alios ab alijs que admodum in lacedemonia. Transgreditur autem ari-

Aocratie institutio calcedemoy maxime ad ob
 licharchiā fm quēdā intellectū vt videt multos
 nō em̄ solū virtuosum sed z diuitē putāt opte/
 re eligi pncipē. Impossibile em̄ egentē bñ pn/
 cipari z vacare: si qdē igit̄ z eligere diuitē obli/
 charchicū. fm virtutē aut aristocraticū. Iste q̄
 dē vtiq; erit ordo tercius fm quē qdē ordinata
 sunt z apud calcedonas q̄ circa policiā Eligūt
 em̄ ad duo hec respicientes z maxie maximos
 reges z duces exercitū. Optet aut̄ putare pec/
 catū legislatores esse trāsgressionē hāc aristo/
 cratie. a pncipio em̄ hec videre est necēariū mo/
 rū q̄liter optimi possint vacare z nihil debone
 stari. nō solū pncipes. s; neq; singulariter viuē
 tes. Si aut̄ optet aspiceret ad habūdandā gra
 tia vacatōis. prauū maximos pncipatū vena
 les eē. regnū sc; z ducatus exercitus. lex em̄ ista
 diuitias facit p̄ciosas magis virtute z ciuitatē
 totā amatūā pecuniaz. Quocunq; at̄ existimat
 p̄ciosum eē quod pncipale necesse z aliaz poli
 ciaz opinionē asseq; his. Ubi at̄ nō maxie vir/
 tus honorať hāc policiāz nō est possibile firmie
 fm p̄tutē pncipari. Rōnabile aut̄ assuescere lu
 crari hic em̄tes q̄ntū expēderint pncipent̄. In
 cōueniēs qdē em̄ si paup̄ qdē ex̄tis epieikes aut̄
 volet lucrari. deterior at̄ vtiq; nō volet cū expē
 derit. ppter qd̄ optet eos q̄ p̄nt aristocratizare
 hos pncipari Digni⁹ aut̄ si z p̄ferret penuriam
 epieikoz legislatoz. s; z pncipantiū curaret de
 vacatōe. Prauū at̄ vtiq; videbit̄ esse z p̄les pn
 cipatus eundē pncipari: qd̄ qdē acceptať apud
 calcedomos. vnū em̄ opus ab vno optime p̄fi
 cit̄. Optet aut̄ q̄liter fiat hoc videre legislatozē
 et nō p̄ficere eundē fistulare z coria incidere. q̄/
 revbi nō parua ciuitas magis politicū est p̄les
 pncipare pncipatib; z magis democraaticum
 cōmuni⁹ em̄ (sicut dixim⁹) z pulcrius vnūq; d̄
 q; p̄ficiť ab eis dē z velocius. Palā at̄ hoc in be

cillis z in nauticis. in his em̄ ambob; p̄ oēs vť
 est dicere extēdit̄ pncipari z subijci. Oblibar
 chica aut̄ ex̄ite policiā optie effugiunt sc̄ditōez
 semp z aliquā populi p̄tē emittentes sup̄ ciuita
 tes. hic em̄ sanāt z faciūt mansuaz policiā. sed
 hoc est fortune opus. optet at̄ nūc in seditiona/
 les esse. ppter legislatozē. Nūc aut̄ si infortunat̄
 aliq; eueniat z multitudo abcesserit subiecto
 rum nullū est remediū q̄eris p̄ leges. de lacede/
 monioz qdē igit̄ z policiā z cretensiu z calcedo
 moy (q̄ merito acceptant̄) hoc habet modo

Quam aut̄ q̄ p̄nunciauerūt de policiā q̄/
 dā qdē nō cōicaerunt actionib; politie
 nullis. sed p̄seuerauerunt singulari vita vi/
 uentes. De q̄bus (si quid fmone dignū) dictū
 est fere de om̄ibus. Quidā aut̄ legislatores fue
 runt. hi qdē p̄rijs ciuitatib;. hi aut̄ z q̄bus/
 dam extraneoz politice p̄uersati ip̄i. z hoz qdē
 hi fuerūt p̄ditores legū. hi aut̄ z policie. puta lē
 gurgus z Solon Isti em̄ z leges z policias in
 stituerūt. De ea qdē ergo q̄ lacedemonioz di
 ctum est. Solonem aut̄ aliq̄ qdē putāt fuisse
 legislatozē studiosum. oblicharchiaz em̄ dissol
 uisse valde intemperatā existentē z feruentem
 populū liberaffe. z democraiciā patriā instituis
 se miscuisseq; bñ policiā fuisse. Quō qdē igit̄ in
 ariopago p̄siliū oblicharchicū. qd̄ at̄ pncipat⁹
 eligibiles aristocraticū p̄toziū aut demoticum
 Videt̄ at̄ solon illa qdē ex̄tita pus nō dissol
 uisse p̄siliū. s; z pncipatū electionē pplm̄ at̄ in
 stituisse p̄tozia faciēs ex oib; ppter qd̄ z qdā ac
 cusant ip̄m. soluere em̄ alterā cū fecerit p̄toziūz
 dñm oim. cū sit fortiale Cū em̄ h̄ inualuit sicu
 tyāno pplō largiētes policiā in eā q̄ nūc demo
 craciā instituti sunt. z id qdē quod in ariopa
 go consiliū et euantes prohibuit et pericles. et
 hoc itaq; modo vnusquisq; rectorum populū
 augens p̄duxit in eaz que nunc democraiciam

Videtur em hoc no fm solonis voluntate factum fuisse. sed magis ab accidete. Anarchie em populus tempe medoꝝ congregatus tam astute cocepit. ⁊ rectores populus accepit pra nos pro politice conuersantibus pro epicles.

Queritur. Vtruz lex hu

mana (qn aliqd melius occurrit) sit mutanda. Arguit q sic. na leges humane sunt ordinare ad inuice p roez hu mana sicut ⁊ alie artes. sz in alijs artibz mutat id qd pus tenebat si aliqd melius occurrat. sicut pz in medicina ⁊ in alijs artibz. q etiā idē est faciedū in lege humana. Un ex his q pterita sunt possumus videre de futuris. supra illd oraciū. Preteriti rō scire futura facit. sed nisi leges humane mutare fuissent supuenientibz melioribz. multa incouenientia sequeant. eo q leges antieque inueniunt multas ruditates continere. q sequit q leges sunt mutande quiescūqz aliqd melius occurrat statuendū. In oppositū est pbs disputans ptra ypodamū. habet etiā in decreto. xij. dist. q ridiculū est ⁊ satis abhominabile ⁊ dedecus vt traditiōes (qs antieqz a scis patribz susceptim) infringi patiamur ⁊c.

Sciendum primo

Qd videndū est qd est lex in cōi. ⁊ quot sunt genera legū Considerandū est q de rō ne legis vidēt eē qtuor. Prīmū est q lex est qdam regula ⁊ mensura actū fm quā inducit aliqd ad agendū vel ab agēdo retrahit. Un lex a ligando dicitur. q ligat ⁊ obligat ad agendū vel ab agēdo retrahit. Regula aut ⁊ mensura humanoz actūz est rō q est pncipiū primū humanoz actūz. Primūz q de rō ne ipius legis est q sit aliqd ipius rōnis. scz dictamen ⁊ ordinatio qdam rōnis. ⁊ qz rōnis est ordinare actus humanos ad finē qui est primū pncipiū in agibilibz. vt dicit scdo physicoꝝ. Ipse aut finis est bonū cōe. qz vltimus finis humane vite ē felicitas vt beatusudo. iō scdm (qd est de rō ne legis) est q ordinat semp ad bonū cōe sicut ad finē. Un ysidorus qn/ to etymologiaz dicit q lex est p nullo puaro pmodo. sed p cōi vtilitate oim assumpra. Nō aut cuiuslibet hois rō est factiva legū. qz vt nup dicebat. lex pmo pprie et pncipalit respicit ordinem ad bonū cōe. modo ordinare aliquid ad bonū cōe nō est cuiuslibet hois puiati. sed est totius multitudis vel alicuius gerētis vices totius cōitatis. sicut est rex vel pnceps. Ideo terciū (qd puenit legi) est q sit pdis ta vel facta a tota multitudine vel a psona publica q totius multitudis hz curā. Un dicit ysidorus loco palleato. ⁊ recitat. xij. dist. lex est pstitutio populū cuz maiores natu sūt cū plebibus aliqd sanxerūt. qz vero lex est regula qdam vt dcm est ipa imponit tunc cū applicat hoibus q fm eam regulari dnt. nec ante istā applicatōem hz virtutē obligandi et hec applicatio fit p hoc q in noticiāz eoz deducit. qd fit in ipsa pmulgatione Ideo quartū (qd est de rō ne legis) est pmulgatio. Habet em in decreto. dist. iij. q leges institunt cū pmulgant. Un ex his qtuor pnt colligi definitio legis. Lex est qdam rōnis ordinatio ad bonūz cōe ab eo qui curā cōmunitatis hz pmulgata

Sciendū scdo. q pter legē eternā (que est ipa rō gūter natio in deo sicut in oim pncipe qntū ad ppositū sufficit) est triplex lex. scz diuina. humana. ⁊ naturalis. De lege di

uina nō est ad ppositū sed tm de duabz alijs. Un lex naturalis nihil aliud est qz qdam pncipario legis eterne in rōz mali creatura. Quis em aliqiter oia pncipat legē eternam inquantū scz ex impmissione eius omnia creata eius hnt incho nationē in pncipio actus ⁊ fines. qz tm inter cetera creatura rōnal est excellentior. iō quodāmodo spēalius diuine pnt dentie subiacet. inqntū ipa fit diuine. puidētē pnceps sibi ipsi ⁊ alijs puidens Un ⁊ in ipso pncipat rō eterna p quā habet inclinatioem naturālē ad debitū actū ⁊ finē. ⁊ talis pncipatio legis eterne in rationali creatura lex rationalis dicitur. Unde dicit psalmista. sacrificare sacrificiū iusticie. quasi qbusdā querētibus que sunt iusticie opa. ⁊ dicentibus qs ostē dit nobis bona subiuixit. signatū est sup nos lumē vultus tui dñe. sicut aut lex diuina qdā pcepta pnter. ita ista lex naturalis. nā sicut ens est primū qd cadit in apprehensioe simplici. vt ait Auicēna. ita bonū est qd pmo cadit in apprehensionē rōnis practice que ordinat ad opus. Omne enim agens agit ppter finem q hz rōem boni. ⁊ iō primū pncipiū pū in rōne practice est qd fundat supra rōem boni qd est bonū qd omnia appetūt Hoc q est primū pncipiū legis nature q bonū est faciendū ⁊ psequendū. ⁊ malū vitandū. ⁊ sup hoc fundant oia alia pcepta legis nature. vt scz omnia illa ad qd hō hz naturālē inclinationē ⁊ q ratō practice appprehēdit. vt bona pntineant ad pcepta affirmatiua legis nature. ⁊ cōtraria eoz tanqz vitupanda pntineant ad pcepta negatiua. Ex quo pz. q omnes actus virtuosū inqntū hōmōi sunt de lege nature. Pz qz ad legē nature pnter oim illud ad qd hō inclināt fm suā naturā. Inclinat em ad hoc naturāliter vt agat fm rōem cū sit rōnalis. agere aut fm rōem est agere fm virtutē. dicitur aut vniuersaliusqz ratō ppria vt p tuole agat Ex dictis ergo pz q lex nature qntū ad cōiā pncipia est eadē apud oēs ⁊ fm rectitudinem legis. ⁊ fm noticiā. sed qntū ad qdam ppria (q sunt qsi pclusiones pncipiū pnoz cōmuniū) nō est eadē apud omnes. vt in pluribus fm rectitudinē ⁊ fm noticiā. sed vt in paucioribus pnt deficere vt ppter obliuionē rōnis a passione appetitus sensitui. vel ppter aliud impedimentū pculare. Sicut apud germanos olim latrocinū nō reputabatur iniquū. vt dicit in libro de bello gallico. cū tm sit expōse ptra legem nature. sequitur etiam ex pdictis q lex nature est immutabilis.

Sciendū tercio. q lex naturalis pnt dupl'r intelligi mutari. Vno mō p hoc q aliqd ei addat. ⁊ sic nihil pphiter legem naturālē mutari. multo plura supra legē naturālē addita sunt ad vite humane vtilitatē rā p legē diuināz qz humanā. Alio mō intelligit mutatio legis naturalis per modū subtrahētōis. vt scz aliqd definit esse de lege natura/ li qd pus fuit de lege nature. ⁊ sic quantū ad pma pncipiū lex nature est oino immutabilis. quantū aut ad scda pcepta (q dicimus esse quasdā pclusiones ppinquas pncipiū pncipiū) lex naturalis nō immutat qn vt in pluribus recuz sit semp qd lex naturalis hz. Potest tm immutari in aliqz pnticulari ⁊ in paucioribus ppter aliqs causas speciales impediētes obseruantia talū pceptoz. vt dcm est Preter hāc autē legē naturālē optine aliqs leges humanas ponit ita tui. Nā vt dcm est lex est quoddā dictamē rōnis practice inuenit autē sicut pclusiones practice ⁊ speculative. vtrazqz em pcedit ex qbusdā pncipijs ad quasdā pclusiones. sicut q in rōne speculative agere pncipijs in dcmōstrabilibus naturalibus cognitis pcedunt pclusiones diuersaz sciaz. quaz noticiā nō est nobis naturaliter induta sed industria rōnis inuēta ita etiā ex pceptis legis naturalis qsi ex cōibus pncipijs quibusdā naturaliter cognitis necesse est q ratō humana

precedat ad aliq magis particularia disponenda. et iste particularis dispositio ad invicem sunt secundum rationem humanam. et dicitur cum leges humane servatis alijs conditionibus que pertinent ad rationem legis ut dicitur in libro de rethorica sua que in initio iuris est a natura perfecti. deinde que in consuetudine ex utilitate venerunt. postea res a natura perfectas et a consuetudine probatas legum metus et religio sanxit. Et quia auctoritate patris que omnis lex humane posita a lege naturali oritur.

Sciendum quod quia lege naturali aliqd potest derivari dupliciter. Uno sicut conclusiones ex principiis. et sic non derivatur lex humana a naturali. Alio sicut determinationes quedam aliquorum communium. sicut in artibus forme comites determinantur ad aliqd speciale. sic lex humana derivatur a naturali. sicut lex nature habet que ille qui peccat puniatur. sed quod talis pena puniatur est determinatio legis nature et a lege humana posita. Et quod in humanis aliqd dicitur iustum eo quod est rectum secundum regulam rationis cuius prima regula est lex nature. ideo sequitur quod in quantum habet aliqd de iusticia legis nature in tantum habet de natura legis. Unde Augustinus in libro de libero arbitrio. Non videtur esse lex que iusta non fuerit. Et ideo si in aliq lex humana a naturali discordat iam non erit lex sed legis contrarium. Sunt etiam aliq specialia determinationes legis humane ad que operis inspicere legislatores. scilicet quod lex sit honesta iusta et possibilis. natura et secundum consuetudinem patrie. loco temporis conveniens. necessaria utilis manifesta. nullo preiudicio communi modo sed comit utilitate omnium prescripta. Distinguntur autem leges humane secundum diversa de quibus leges ferunt. que etiam iter duum leges ab auctoribus nominantur. sicut lex socratis fellea etc. et apud romanos lex iulia de adulteris etc. Et quod videtur in iurisprudentia iura prescribitur operis in his que sepius accidunt et non in his que forte vno casu accidere possunt. ideo lex ponenda est in communi. Nec potest omnia vitia prohibere. quod lex humana impositio multitudine hominum in qua maior pars est hominum non potest et propter quod aliqui permittunt que permitti non deberent per se et propter quod. Et ideo leges humane non prohibent omnia vitia sed solum graviora a quibus possibile est premit maioris multitudinis abstinerere. et precipue que sunt in nocentium aliorum sine quorum prohibito societates humane servari non potest. ut homicidia furtiva etc. Unde sicut dicitur in philosophia naturalium et facte sunt leges ut earum metu humana coerces audacia. tutaque sit in preiudicio innocentia. et in ipsius improbis formidatione supplicij refrenetur nocendi facultas etc. his notatis sequitur

Conclusio prima.

Lex humana non est omnino immutabilis. Patet per Augustinum in libro de libero arbitrio. Lex humana quevis iusta sit commutari potest per rationem iuste potest. Unde cum lex humana sit dicta men recte ratio que dirigunt humani actus. ideo duplici de causa iuste mutari potest. Una ex parte ratio. Alia ex parte hominum que actus lege regulant. Ex parte que de ratio. quod ratio naturaliter tendit de imperfecto ad perfectum. et ideo primi (qui intenderunt invenire aliqd utile communitati hominum non valentes omnia ex seipsis considerare) instituerunt quedam imperfecta in multis deficientia que postmodum mutaverunt instituentes alia que minus deficiere possunt a communi utilitate hominum. Ex parte vero hominum (que actus lege regulant) lex recte mutari potest. propter mutationem conditionum hominum. quoniam secundum diversa dispositio hominum diversa hominibus expediunt. Patet ergo quod lex humana non potest esse omnino immutabilis in rebus que mutabilibus (cuiusmodi sunt actus

humani) non potest esse aliqd omnino immutabile permanens.

Conclusio secunda. lex humana etiam aliqd melius occurrit non est mutanda. Probatur. nam lex humana in tantum recte mutatur in quantum recte potest immutatio communi utilitati. videtur habet autem ipsa legis mutatio (quod de se est) quod dicitur de immutatio communi salutis. quod ad observationem legum plurimum valet consuetudo in tantum quod ea que sunt contra consuetudinem (etiam si sint leviora de se) graviora reddant. Unde quoniam mutat lex diminuit vim instructiva legis in quantum tollit consuetudinem. et ideo nunquam debet mutari lex nisi ex alia parte tantum reciperentur communi salutis. quod ex illa parte derogatur quod dicitur primum vel ex hoc quod aliq maxima utilitas ex illo nouo statuto. puenit. vel propter aliam necessitatem. ut puta quod lex incosuetata est aut manifeste iniuste tenet. aut ei observatio est plurimum nociva. Unde dicitur in iurisprudentia quod in rebus novis prescribendis evidens debet esse utilitas ut recedatur ab eo iure quod diu equum visum fuit. Patet ergo quod leges patrie non sunt mutande. per quadam meliorationem. sed per magna utilitate vel necessitate. Et quod per quod legislator non potest id quod simpliciter et in se est bonum. sed id quod subditi conveniens est statuit. Et quod non est bonum possibile omnia inconvenientia vitare. ideo secundum illa legem vivendum est ex cuius observantia pauciora mala evadunt immutationes enim legum subditi inclinant ad minus obediendum legi et principi eo quod per consuetudinem erat per modum nature inclinati ad illa lege. Nam consuetudo (ut ait philosophus) est altera natura. et obtrinet vim legis. ideo dicitur iuste quod est optima legum interpretatio. quod est intelligendum de legibus humanis. quod cum lex divina et naturalis precedat a dei voluntate non potest mutari per consuetudinem. precedat a voluntate hominis. sed solum per voluntatem divinam. ideo dicitur ysidorus in synonimis. Illius auctoritati cedat. primum visum lex et ratio vincat. Et predictus patet quod ypodamus non recte statuit legem. sed sapientes inveniunt aliqd expedies civitati deus ex hoc debet honoris accipere. quibus illud superficialiter visum appareat bonum. Est tamen hoc statuere legi periculosum nam per hoc sapientes conarentur ad invenire novas leges. et ad ostendendum leges novis inveniatis esse accommodas civitati vni primum mutarent leges in civitate quod est valde periculosum in civitate. eo quod leges magna efficaciam habent ex diuturnitate temporum. et consuetudine ut dicitur. Et ideo si primum innovarent leges tollerentur. et efficaciam periret. quod est inconveniens. Unde de talibus (que novas leges sine ratione statuant amovendo leges patrie) scriptum est. Et saepe. ubi Transgressi sunt leges. mutaverunt ius. dissipaverunt sedes sempiternum. propter hoc maledictio vacabat terram. Patet ergo quid sit dicitur ad quesitum

Dubitatur primo

circa illud quod dicitur ypodamus. Ut expediat in politica boni recta que sit vni primum siue vna suprema curia ad quas omnes alie possunt evocari. sicut statuit ipse ypodamus. Pro responsione considerandum est. quod inter cetera (que facta sunt subditi inveniunt ypodamus) se inveniunt de distinctione iudicium. dicitur ebat enim debere esse duo genera iudicantium et duplex primum. vnum scilicet ordinarium in quo cause discutuntur. et aliud per se capitale et supremum. ad quod reducerentur cause per appellaciones. Unde volebat (ut narrat philosophus) debere esse sex senibus electis. et si cause male iudicate fuerint. in pretorio ordinario senes ibi electi et boni testimonij rectificarent ipsas. et in hoc ypodamus videtur recte sensisse. Nec enim videtur in regno vni politica et multum expedies. Sicut enim in

regno ē vna psona simplr supior z maxime auzoritatis
 scz ipe rex. sic pportionabilr dz ee vnu iudiciū supius p
 portionabile auzoritati regni. Parer qz vt in plurib in
 ptoijs iseriozib multa p ignorantia v malicia minus
 bn iudicant. qz cū oia in qstū pssibile ē debeāt reduci ad
 eqtate expedit talia corrigere. z in policia dz suari iusticia
 inter quoscūqz hoies. siue sint magni siue parui. qd
 nō bn p̄ fieri nisi p iudiciū supmū qd ita se habeat ad iu
 dicia p̄icularia sicut p̄nceps ad p̄iculares iudices. Vn
 tale p̄orū iudiciale magz videt ee toti? policie qz p̄nci
 pis vel regis. q̄uis teneat auzoritare regis. nā iperū in
 troducit p vtilitate cōitatis. Vn et si rex vel p̄nceps
 veller a subditis aliqd iniustū vsurpare. deberet corrigi
 vigore illi? iudiciū supmi. Et si dicat ex q̄ illd iudiciū
 auzoritare regia tenet dz ei fauorose obedire. Qd m qz
 dz ei negare. tū qz (vt dicitur) iudices illi sunt hoies vir
 tuosi z q̄i p̄fecti. tū etiā qz tales senes eligunt tā in fa
 uorem regni z cōitatis qz etiā p̄one regis. Nec itez
 vāz si obicit id qd iurispit? dr. qz p̄nceps legit solur?
 z. z ita videt qz nō subdat legi p̄orali. Q̄cedit em qz
 p̄nceps solur? ē a lege q̄tū ad v̄m coactōis legis. Vn
 sup illud p̄salmi Tibi soli peccauī zc. dr glo. Rex non
 hz hoien q̄ sua facta dijudicat. sz q̄tū ad v̄m directiūz
 p̄nceps subit legi. p̄ua volūtate. iuxta illd sapiens. Pa
 tere legē quā ipe tuleris. Et alit? dōm ē qz illd supmūz
 p̄orū in actu iusticie (vbi rex eet ps) ē sup regē. Jō sub
 dit? qd ad h̄ determinatōie. q̄uis em p̄nceps sic caput
 iusticie. tū in ip̄m z subditū attendit qd dā iustū z que
 dam eq̄itas saltē p̄portōis. q̄ manuteneri dz. puta illd
 iudiciū sup me curie. Distinctio at̄ istoz p̄oriorz p̄lo
 nar ei qd habet. Exodi. xvij. vbi dñs loqrur ad moysen
 dices. Prouide at̄ de plebe viros prudētes z timentes
 deū. in q̄b sit p̄itas. z q̄ oderūt auariciam. z p̄stiteue ex
 eis tribunos et cēturias z q̄nq̄genarios z decanos. q̄
 iudicent populū oi tempē. q̄cqd at̄ maius fuerit refe
 rant ad te. z minora iudicent. Et actuū. xxv. Paulus
 appellauit ad cesarē a sexto iudice. De mō at̄ iudicādi
 est contrarietas inter p̄m z p̄podamū. eo qz p̄poda
 m? dicebat qz iudices nō debebāt discutere in publico
 p̄torio voceten? de causis. dicebat em in vtriqz p̄torijs
 tā in ordinario qz in p̄ncipali debere fieri iudicium sine
 copulacōe iudiciū inter se. ita qz cā audita q̄libet iudex p̄
 se cogitare z postea in pugillarib scriptam adduceret
 suā sniam. ita qz si accusat? eet simplr p̄denād? simplicē
 p̄denatōem scriberet. Si vero eet simplr absoluentis
 pugillare vacuū q̄liberet. Estimabat at̄ p̄podam? qz
 qz ex q̄ iudices erāt iuramēto astricti vt diceret qd sent
 rent. si cogeren? dicere corā alijs deliberantib iudici po
 srent adherere. iō mor? ē ordinare vt q̄libet suā scribe
 ret sniam. Sz p̄hs ipugnat eū vt p̄z in textu. eo qz iudic
 es possent p̄ferre eque bn ad iniucē sicut in puato. z sic
 deters? eet qz in publico discutere materiā. Silt etiā
 in aliq̄b iudicijs videt expedit ee vt illi (qz snia tenē
 da ē) collatōem habeāt ad iniucē. Sz siue in publico si
 ue in puato h̄mōi collatōes fiāt. Ad h̄ qz iudices p̄a p
 ferant q̄mor req̄runt. Primū ē auzoritatis iudicatis. ita
 qz iudiciū nō sit vsurpatū. qd fit cum iudex p̄cedit sine
 auzoritare sibi commissā. nihil ē etiā qd decernit. Scdm
 p̄udētia legū. ita qz iudiciū nō sit temerariū. nā sine p̄u
 dētia legū et cognitōe eaz cause recte discuti nō p̄nt. eo
 qz lex ē actuū humanoz directiua. z q̄ dr in psalmo Eru
 dumini q̄ iudicatis terrā. Vn de talib (q̄ leges ignorāt)

scriptū ē in Ecclesiastico. Sup collecta iudicis nō sede
 bunt. z testamētū iudiciū nō intelligēt. Terciu qd req̄
 ritur) ē agibilū experientia. ita quidiciū nō sit p̄sumptio
 sum siue suspiciō sum. Cū em iudices sunt inerpri in ac
 tib iudicialib tūc faciūt iudiciū suspiciōsuz qz aliq̄ ex
 sola leuit et modica suspiciōe v̄ p̄sumptione p̄ringit qz
 aliq̄e p̄denant. Quartū ē rectitudo volūtatis. ita qz iu
 diciū nō sit iniquū. Iudex em (vt hz p̄hs) ē qd dā me
 diū iter litigātes. z ad eū habet recursus sicut ad iustū
 aiātū. vt habet q̄nto ethicoz. Iō tāqz regula recta non
 dz declinare p̄ amore v̄f odii plus ad vna p̄re q̄ ad aliā
 qz sic iudiciū nō p̄cederet ex zelo iusticie sz ex amore v̄f
 odio. qd ē iniquū. Passiones em iste z siles interdū ip̄es
 diunt iudiciū rōis. qz q̄lis vnusquisqz ē talis finis videt
 ei deberi. Ob h̄ Salusti? in cathalario dr. Oēs ho
 mines (q̄ de rebz dubijs consultāt) hab odio ira amicitia
 atqz misericordia vacuos ee decet. Itē iter q̄mor p̄dic
 ta videt ee necessario req̄sita experientia agibilū. qz sic me
 dicus erpt? plus aliq̄ p̄ficiat qz sciens inerp? ita etiā
 ē de iudice q̄mor tū p̄dicata op̄z h̄ze discussores causaz
 siue in ap̄to voceten? em Aristotelē. siue in scripto em
 p̄podamū. Et p̄dicit? p̄z. qz op̄z iudices ee p̄uosos z
 fortes. Vn Ecclesiastico. rr. habet. Noli velle fieri iu
 dex nisi valeas p̄tute corrūpere iniquitates. Patz etiā qz
 at̄cedere debēt iudices vt sic in iudicio p̄cedāt vt p̄mo
 nes passionales z puocātes ad passionē put a ad irā et
 odiū in iudicio p̄hibeāt. Multū em hodie litigātiū nō
 narrant qd factū v̄l nō factū. sz querrūt se ad cōmouen
 dū iudicē ad irā v̄f odiū circa aduersarios z ad benigni
 tarē z misericordiā erga seipos. Isti em sermones sunt
 p̄hibēdi. qz tales p̄mōnes p̄nt obliq̄re iudicē. que op̄z
 ee q̄tū regulā rectā in iudicādo. Vez ē tū qz magz debet
 tolerari p̄mōnes puocātes ad miserādū qz ad puniēdū
 qz iudices (vt dr p̄hs in p̄mo rethozice) debet poti? ee
 clemētes qz seueri. Parer qz de distinctōe iudiciū z p̄o
 riorz de mō iudicandi. z de qualitate iudicū.

Ad rōnes aū oppositū

Ad p̄mā dr. qz nō ē sile de arte et de legib. qz ars hz eff
 ficaciā ex sola rōe. iō inueta rōe meliori mutat p̄cedens
 Sz leges vigore h̄nt magnū ex p̄suetudine. iō nō sunt
 de facili mutade nisi (vt p̄us dicitur) sub sit euicēs vtili
 tas v̄l necessitas. q̄ casu licite z iuste p̄nt mutari in bonū
 cōitatis. Ad scdm breuiter dōm ē qz bn p̄bat qz in
 terdū sunt mutade sz nō de facili. nec p̄ q̄cūqz meliora
 tione. sz p̄ magna necessitate vel vtilitate. Et ita patz
 qz nō concludunt rōnes sed sunt solubiles

Qm̄ et solon videt necessariā maxime poten
 tiam attribuere populo: scz p̄ncipatos eligere z
 corrigere. Neqz em hui? populus ex̄ns dñs ser
 uis vtiqz eet et aduersarius. p̄ncipatus at̄ ex in
 signibz z abundantibz instituit oēs. ex q̄ngentis
 medignis z iugarijs. et tercio sine vocato eque
 stri. Quartū at̄ qz mercenariū q̄b null? p̄ncipa
 tus attinebat. Legislatōes at̄ fuerūt zelucius

locris occantibus. ⁊ charondas cananeis suis
 cunibꝫ ⁊ alijs calcidie ciuitatibꝫ circa ytaliam ⁊ si-
 ciliam. Voluit atꝫ q̄dā colligere q̄liter onomacrius
 fuit p̄m̄ industriꝫ circa legulatoꝝ. exercitatuꝫ atꝫ
 fuisse in creta cū eēt locꝝ ⁊ p̄fectū populo fm̄ ar-
 tem. h̄mōi atꝫ fuisse sociū theletā. Thelete atꝫ au-
 ditoreꝫ ligurgū ⁊ zalentū: zalentū atꝫ charundam.
 Sꝫ h̄ q̄dā dicunt incōsideratꝫ tpe dicētes. fuit
 atꝫ filolaus chorinthꝫ legulatoꝝ thebeis. erat
 atꝫ filolaus de genere q̄dē bachidoꝝ. amator atꝫ
 factꝫ dyocleis q̄ vicit olympasem. vt illi ciuita-
 tem reliq̄t recordatꝫ amorē matris. aukyones
 abijt thebas ⁊ ibi vitā finierūt ambo. ⁊ nunc ad
 huc ostendūt sepulchra eozꝫ. inuicē q̄dez facile
 p̄spectibilia existētia Ad regionē atꝫ corinthioꝝ.
 h̄ q̄dē p̄spectibili. fabulabant em̄ ipos sicordi-
 nasse sepulturā. Dyothea q̄dē p̄pter abstinētia
 passionis. q̄tenꝫ nō visibilis sit corinthia a pul-
 uere filolaū atꝫ q̄tenꝫ visibilis. habitauerūt q̄
 dem ergo p̄pter talem cām apud thebeos. Le-
 gulatoꝝ atꝫ fuit ip̄s filolaus de his a q̄busdā et
 de pueroꝝ p̄creatōe. q̄s vocant illi posituas le-
 ges. ⁊ hoc est singulariter ab illa lege statutum
 quatenus numerus saluetur fortium.

Queritur utrū propter

paup̄tatē aliq̄s debeat p̄temnē in p̄ncipē eligatꝫ
 detur. q̄ sic. qz ois mali occasio in policia ē vitāda. iuxta
 illud q̄d dicit Apostolꝫ ad Romanos. xij. Ab omi spē
 mala abstinete vos. Sed paup̄tas in p̄ncipe ē occasio
 mali. qz p̄pter eā furta adulatōnes piuria ⁊ his silla ali/
 q̄n̄ introducunt q̄ paup̄tas est cōditio p̄pter quā iuste
 ab electōe p̄ncipatꝫ impeditꝫ. P̄terea. paup̄tas (vt
 videtꝫ) est de se mala. ergo nō decet p̄ncipē eē pauperem
 Assumptū p̄z. qz malū videtꝫ q̄ aliq̄s vite necessarijs in-
 digeat. cū sine his viuere nō possit. Cū q̄ paup̄tas con-
 sistat in carētia necessarioꝝ sequitur q̄ ē mala. ⁊ sic nō de-
 cet p̄ncipē eē pauperē In d̄nū ē p̄hs in h̄ sc̄do. vbi re/
 prehendit calcedones q̄ ad hoc Pro responsione.

Sciendum primo

de paup̄tate quō sit bona. deinde videbitꝫ q̄liter possit
 stare in p̄ncipe. Primo q̄ p̄siderādū ē. q̄ bonitas paup̄-
 raris vel malicia d̄z p̄siderari ex p̄uatōe diuitiaz. qz co-
 gnoscitꝫ p̄uatō ex cognitōe habitꝫ. exteriores em̄ diuiti-

tie sunt necessarie ad bonū virtutis. cū p̄ eas sustentē/
 mus corpus nostrū ⁊ alijs subueniamꝫ. op̄z atꝫ q̄ ea
 (q̄ sunt ad finē) ex fine bonitatē accipiāt. diuitie q̄ exte-
 riores sunt aliq̄d bonū hois. nō tñ p̄ncipale sꝫ sc̄darium
 vt alis dicebat. Sc̄dōm q̄ indigentia p̄tutꝫ (q̄ finis dis-
 titiaz exteriorꝫ) op̄z accipere bonitatē diuitiaz. ita q̄
 intrantū bone sunt quantū p̄ficiunt ad virtutē. Et q̄ p̄z
 q̄ si p̄ diuitias ipediāt vsus p̄tutis. nō iam inter bona
 coputande sunt sed inter mala. Cōtingit atꝫ q̄busdā
 bonū esse habere diuitias. sc̄z illis q̄ eis vruūt ad virtu-
 tes. q̄busdā vero malū est habere eas. q̄ sc̄z p̄ eas a vir-
 tute retrahunt. vel nimia sollicitudine ex affectōe ad ip-
 sas. vel etiā nimia mentis elatōne ex eis p̄surgere. Un̄
 tales sꝫ de q̄bꝫ scriptū ē q̄ diuitie dare sꝫ in musculū
 pedibꝫ insipientiū. Sed tñ est vltimus p̄siderandum. q̄
 duplices sunt virtutes. sc̄z vite actiue ⁊ cōtemplatiue. q̄
 aliter ⁊ aliter diuitijs exterioribꝫ indigent. Nā p̄tutes
 vite cōtemplatiue indigent exterioribꝫ diuitijs ad solas
 sustentatōes nature. Virtutes vero actiue indigent ad
 hoc sc̄z ad subueniendū seu succurrendū alijs cū q̄bus
 p̄uendū est. Un̄ cū virtutes actiue vite maxime des-
 ceant eū q̄ alioꝝ. curā h̄z Decet etiā eū habere diuitias
 et ad sui ⁊ ad alioꝝ sustentatōem. Et inde est q̄ p̄tem-
 platiua vita a doctoꝝ ⁊ sanctꝫ patribꝫ (q̄ ipam tenue-
 runt et elegerūt) p̄fectioꝝ suauioꝝ ⁊ p̄tulosioꝝ in hoc esse
 d̄z q̄ paucioꝝ indiget diuitijs ad sui sustentatōes Un̄
 et hanc p̄fectōem nimū sectantibꝫ de diuitijs exteriori-
 bus sufficit. sc̄z quantū necesse est ad nature sustentatō-
 nem. Un̄ ap̄s p̄ma ad Thi. vi. Habētes sola alimē-
 ta ⁊ q̄bus regimur his p̄reici sumꝫ Illa paup̄tas ama-
 bilis esset ⁊ laudabilis inquantū liberat hoiem ab illis
 vicijs q̄bꝫ aliq̄ p̄pter diuitias inuoluunt seu implicant.
 Inquantū atꝫ sollicitudine tollit q̄ ex diuitijs p̄surgit
 est multū vitis q̄busdā. sc̄z illis q̄ sunt ita dispositi. vt
 circa meliora occupent. Quibusdā atꝫ ē paup̄tas mul-
 tum noxia. his sc̄z q̄ ab hac sollicitudine in peiores oc-
 cupatōes cadunt. de q̄bꝫ d̄r Gregorius in. vi. moralium
 Sepe q̄ occupati sunt vsibꝫ humanis viuere. sed gla-
 dio sue quietis extincti sunt Et dicitur patet q̄ pauper-
 tas fm̄ se nō est bona aut amplectenda. sꝫ inquantū libe-
 rat ab illis q̄bꝫ hō ipeditꝫ quo minus spiritualibꝫ inten-
 dat et actibꝫ virtutū. Un̄ fm̄ modū quo hō liberat ab
 impedimētis p̄dictis est mensura bonitatis ip̄ius. ⁊ h̄
 ē cōe exterioribꝫ oibꝫ bonis. q̄ inquantū p̄ficiūt ad p̄tu-
 tem bona sunt. nō atꝫ fm̄ se ip̄a. Et qz q̄dā sunt p̄tutes
 q̄ decent p̄ncipē plus q̄ aliu de populo eo q̄ actꝫ aliq̄z
 p̄tutum magis relucet in p̄ncipe q̄ in alijs. eo q̄m alijs
 p̄tū eē isti habitꝫ absq̄ hoc q̄ exiūt in actū. ⁊ hoc p̄pter
 defectū materie Sicut paup̄ nō p̄t exercere actū magni
 ficentie p̄pter carētia magnozꝫ sumptuū. q̄uis habeat
 (si bonꝫ sit et p̄tulosus) moraliter p̄tū magnificentie.
 h̄z tñ habitū sine actu nō ē p̄uenēs regi aut p̄ncipi. res
 gem atꝫ paruificū eē derisibile ⁊ vitupabile ē. vt notū est
 ad oculū. iō decet reges ⁊ p̄ncipes eē largos et libera-
 les etiā ⁊ magnificos. nā magnificētia d̄z p̄tus magna
 faciens q̄d maxime p̄inet ad reges. ⁊ p̄ncipes. q̄ inde
 magnates seu d̄ni in populo appellantꝫ. Per hāc atꝫ vir-
 tute hoies cōmunicat sua bona. p̄ quā cōmunicatōem
 hoies ab alijs cōmuniter diligunt nam liberales maxi-
 me sunt amabiles. iuxta illud Proverbioꝝ. xiiij. Proxi-
 mo suo paup̄ odiosus erit. amici vero diuitū multi. Et
 illud poeticum. Si fueris diues multos numerabis

amicos Et puerbioꝝ. xij. Multi colunt psonā potētis. ⁊ amici sunt dona tribuentis. Quī ḡ maxime deceat reges et pncipes q̄ sint a suis subditis dilecti sequitur q̄ decet eos habere hmoi p̄tutes sc̄z liberalitatē ⁊ magnificentiā. q̄ nō p̄t in hoibz lucere nisi habētibz diuitiis us. quare sequitur q̄ pncipes debent esse diuites.

Conclusio prima.

Ceteris partibz diues est magis eligendus ad regnū seu pncipatū q̄ paup. et est ei p̄ferendus. Patet qz rex siue pnceps assumit p̄pter utilitatē subditoꝝ vt dictū ē sed diues ceteris partibz plus p̄t pdesse reipublice subditis q̄ paup. Res em̄ publica interdū diuitijs indiget. aut p̄pter defensionē patrie. aut p̄pter manutentionē ciuitatis et ciuium. et quo ad hoc diues p̄t sibi succurrere et nō paup. Preterea min⁹ p̄sumit de diuite q̄ debeat ēē obliquabilis seu corruptibilis in suis diuitijs q̄ de paup. tū p̄t indigētia seu inopiā multiet magni incidere p̄t p̄t p̄t fatis nunc experimur. Ideo sequitur q̄ diues est magis assumend⁹ in pncipem q̄ paup. ei⁹ p̄ferendus. Nā iudex seu pnceps d̄z esse incorruptibilis iudicij. nō d̄z omnino tolli a pncipe seu iudice ois materia corruptibilitatis seu puertilitatis iudicij. qd̄ fit q̄n diues ⁊ opulēt⁹ eligi in regē pncipē vel iudicem

Conclusio sc̄da. p̄pter paupertatē hō virtuosus nō d̄z p̄remi quin eligatur seu assumat in regē ⁊ pncipem. si saltē dignus ex p̄te virtutis inuentus fuerit. ita tamen q̄ paup̄tas ei⁹ nō est p̄ditio s̄m se impediens hōiem ne iuste ad pncipatū assumat. Probat conclusio. qz sicut d̄r p̄bs in p̄mo huius virtus et malicia determinat seruis et liberū nobiles et ignobiles. sed liberalitas ⁊ nobilitas (q̄ sunt s̄m p̄tute) maxime decet regē ⁊ pncipē. ḡ s̄m virtute sunt pncipatus distribuēdi ⁊ nō s̄m alia bona. ⁊ p̄ p̄s si q̄s sit p̄tuosus lz paup̄ nihilomin⁹ tū est eligibilis. Preterea diuitie nullo mō s̄t p̄tute eligibiliores. sed dimittere hōiem virtuosum p̄pter paupertatem et assumere diuitē est facere diuitias p̄ciosiores virtute et eligibiliores. ḡ nullo mō est agendū seu faciendū hoc. Et si dicat. q̄ ex illo viderent illa inconuenientia sequi q̄ dicta sunt de rege vel pncipe paupere. qz tunc nō posset curare reipublicā neqz tenere seu defendere eā si opprimeret seu oppugnaret ab hostibz suis. qd̄ tū spectat ad eū q̄ curā debz habere alicui⁹ ciuitatis vel policie vel cōitat⁹. cuiusmodi ē rex vel pnceps. Respondetur q̄ si eligat aliq̄s pnceps virtuosus lz sit paup. cōmunitas policia seu ciuitas d̄z ei p̄uidere taliter q̄ in defectu. i. p̄pter defectū diuitiaz nō impediāt ita q̄ non possit debite gubernare policia suā et eā defendere contra inimicos suos. Hoc em̄ est magis pueniens seu expediens q̄ p̄pter paupertatē p̄tuosum abijcere ne pnciperetur. Et dictis apparet q̄ bonus pnceps d̄z magis ēē p̄ticeps vite actiue q̄ p̄templatiue. Patet qz p̄tinet ad pncipē intrēdere circa curā cōitat⁹ seu policie. p̄pter quā curā decet eū esse ornatiū virtutibus actiue vite. ⁊ maxime illaz que sunt p̄s dicte. Cum em̄ rex sit caput regni et sit psona honorabilis reuerēda ⁊ publica. ⁊ ad ipsū p̄tinet distribuere premia pro meritis et supplicia pro delictis maxime decet ip̄m esse diuitem vt exeat in actus liberalitatis et magnificētie. In hoc em̄ q̄ est caput regni gerit diuinum officiū. est em̄ deus caput totius

vs vniuersi et princeps totius orbis. Et inde est q̄ ad bonum regem spectat magnifice se habere circa repleta sacra ⁊ p̄paratōes diuinōꝝ. Quia vero est psona publica (ad quā ordinat tota cōmunitas et totum regnum) maxime spectat ad euz magnifice se habere circa bona cōmunia ⁊ circa ea que respiciunt totum regnum. Et hec omnia pro certo sine diuitijs nullaten⁹ fieri possunt. Patet ergo q̄ dum eligitur quis virtuosus paup̄ statim debet se in diuitijs per cōmunitatem puidere. Et dictis patet q̄ calcedonij (qui nolebant paupere eligere regem) minus sufficienter dixerunt. nisi forte intelligat dictū ip̄oz ceteris partibz. vbi em̄ cetera eēnt paria nūq̄ d̄z deberet eligi paup̄ in pncipē sed p̄ferendus est diues pauperibz p̄pter bonum cōmunitatis ⁊ policie

Dubitatur utz in prin

cipatu tā spirituali q̄ temporalī siue seculari debeat sp̄ eligi melior. Pro isto considerandū est. q̄ in electōe p̄ncipatum seu distributiōne dignitatum personaz acceptio iusticie distributiue opponitur. consistit em̄ equalitas iusticie distributiue in hoc q̄ diuersis p̄sonis diuersa tribuunt s̄m p̄portōem ⁊ dignitatē personaz. Si em̄ aliquis considerat dignitatem vel p̄tietatem persone (propter quam id quod ei confertur est ei debitū) nō est acceptio personaz sed cause. puta si aliquis p̄tinet uet aliquem ad magistratū propter sufficientiā scientie. Si autem aliquid aliud in persona considerat propter quod p̄mouetur tunc est acceptio persone. vt si consideretur consanguinitas tantū aut amicitia ⁊ sic de alijs. Quanto aut in maioribus aliquis a iusticia trāsgreditur tanto grauius peccat. et ideo cū sp̄ūalia sint temporalibus portioꝝ. grauius est psonā accipere in dispensatione spiritualiū q̄ in dispensatiōe seu electōe temporalium. Vñ Deuteronomij p̄mo. phibet in lege psonaz acceptio. Similit̄ in glossa Jacobi. ij. Quicūqz diuitē p̄pter diuitias honorauerit peccat. Et pari rōne propter alias causas que non faciūt ad dignitatem persone. Et quo patet q̄ personaz acceptio est cum aliquid attribuitur alicui propter p̄portōnem dignitatis ipsius. Est autē considerandū. q̄ dignitas alicuius persone potest dupliciter attendi. Vno modo simplr et s̄m se. et sic maioris dignitatis est ille qui magis abundat in spiritualibus bonis. que sunt virtutes et dona spiritualia. Alio modo per cōparatiōem ad bonū cōmune. contingit em̄ quādo q̄ ille qui est minus sciens potest magis conferre ad bonum cōmune propter potentiam vel industriā secularē vel p̄pter aliud hmoi. Et quia p̄ncipatus ordīnatur ad bonum cōmune siue sit p̄ncipat⁹ spiritualis siue temporalis. ideo in electōe p̄ncipatum seu in electōe ⁊ dispensatiōe spiritualium dignitatum illi qui sunt simpliciter minus boni melioribus simpliciter p̄feruntur. Sic etiam dicunt theologi. q̄ deus gratias gratis datur (que ordinant ad utilitatē ecclesie s̄m apostolum prima ad Corinth. xij.) quando qz concedit minus bonis. Si enim electio p̄ncipatum fieri deberet in meliorem simplr. om̄s electio posset habere calūm̄niam. Et iō ad hoc q̄ electio in foro iudiciali nō possit impugnari sufficit eligere bonū ⁊ p̄tuosum. S; tamen q̄tū ad p̄ticiā diligentiū necesse est eligere meliorem v̄ simplr v̄ cōparatiōe ad bonū cōm. q̄ licite possz v̄ eccl̄az v̄ reipublicam instruere defendere ⁊ pacifice gubernare

Unde Hieronimus contra quosdam dicit quod non gerunt eos in ecclesia colinas eligere. quos plus cognoscit ecclesie prodesse. sed quos ipsi plus amant. vel quos sunt obsequijs de diti. vel per quibus amorem minoris quispiam rogauerit. Et ita possit ad principatus politicos applicari. in quibus sit personarum acceptio. Sed non est ita graue peccatum sicut in alijs. Unde dicit etiam glossa Augustini super illud Jacobi secundo. Fratres mei nolite in personarum acceptione habere fides. Si inquit hanc distantiam sedendi et standi ad honores ecclesiasticos referamus non est putandum leue peccatum in acceptione personarum habere fidem diuine glorie. Quis enim ferat eligere diuitem ad sedem honores ecclesie contempto paupere iustioris sanctiore. quasi diceret. hoc est intollerabile. Sed qui sunt ad principatus assumendi. et quomodo pauperas (si stat cum prout) non impedit quod ad principandum eligatur. si vtilis ad bonum commune sentiat. Qualiter enim nihil prohibet aliquem esse magis ydoneum ad officium regiminis. quam tamen non excellet in magnitudine virtutis vel in gratia sanctitatis. et ideo magis virtuosus simpliciter non est magis eligendus. sed magis ad officium regiminis ydoneus. Nunquam tamen est eligendus nisi virtuosus quantumcumque sit aliquis in prudentia humana siue mundana instructus. eo quod virtus dignificat hominem ad principatum. Sed quando cum aliqua virtute stat ydoneitas publici regiminis in aliquo homine ille est preferendus et qui habet equalem aut maiorem virtutem absque illa ydoneitate seu vtilitate boni communis. Et sic patet quod dicendum sit ad questum principale et minus principale

Ad rationes ante opposi-

rum Ad primam dicitur quod pauperas non est occasio mali in homine virtuoso maxime. quod sicut dicitur est si pauper virtuosus assumat debet per communitatem sue paupertatis succurri. Ad secundam dicitur concedendo quod pauperas est de se mala. et quod est malum principem esse pauperem simpliciter. Sed dico quod melius est in politica principem esse pauperem et virtuosum quam eum esse diuitem et viciosum. Diuitie enim sunt organa vicioꝝ et virtutum ut patet ex dictis. Et ideo necesse est principem esse diuitem et virtuosum. et ideo non militat argumentum. Sed queret aliquis que debet operari verus rex. et quod simulat se facere tyrannum. Narrare autem possumus decem que debet operari verus rex. et que facere tyrannus simular. Illa enim decem licet vltiter aliquis non contineant in philosophis. quod tamen ut pluries dictum est circa morale regimen sermones vniuersales minus proficiunt. ideo bene se habet illa decem narrare per singula. Est autem primum quod spectat ad verum regem facere ut maxime procurent bona communia. et redditus regni studeat expendere in bonum commune vel in bonum regni. Tyranni enim hec simulant facere. non tamen faciunt. Sed ut phisus dicit eos tradunt meretricibus et histrionibus. Secundo spectat ad dicendum rectorem regni non solum redditus et obligationes ordinare in commune bonum regni. sed etiam bona communia et iura regni debet maxime custodire et obseruare. quod tyranni licet facere se simulent non tamen faciunt. imo bona aliorum rapiunt et iura regni non obseruant. Tertio decet regem et principem non ostendere se nimis terribilem et seuerum. nec debet se nimis familiare ostendere seu exhibere. sed apparere debet personam grauis et reuerenda. quod congrue fieri non potest. ideo verus rex debet esse virtuosus. Tyrannus autem non est. sed se esse fingit. Quarto spectat ad regem nullum subditorum contemnere. nulli iniuriari. nec in filiabus nec in vxoribus nec in personis nec in aliquibus alijs rebus. Et si contingeret aliquem sub

ditorem de regno foris facere. non propter contumeliam nec propter aliquam libidinosam voluntatem splendendam. sed propter bonum eorum et iusticie ipsam punire dicitur. Hec autem tyranni non faciunt. sed quod ipsi intendunt bonum pecuniosum et delectabile iniuriant civibus vxoribus et filiabus. et eorum bona rapiunt. Quinto decet principem non solum habere familiares et diligere nobiles et barones et alios per quos status regni seruari potest. sed etiam (ut dicit phisus in primo morali) inducere debet vxores prias ut et ipse sint familiares et obsequiales et tenuiole vxoribus predicorum. Nam mulieres valde inclinatur viros ad voluptates prias. eo quod quilibet valde inclinatur ut nolit ad voluptates pristari. quare si vxores nobilium et aliorum (per quos bonum status regni seruari habet) viderent se contemni ab vxore principis aut regis. inducerent inter se diuisiones ne manerent in regno aut principatu. Sic ergo se regere debet bonus rex in aut ciuitatis. Tyrannus autem non sic se habet. sed corde elatus alios contemnit. propter quod nec ipse nec populo sibi coniuncte alijs sunt tenuiole. Ea ergo que habet verus rex illa simulare videtur tyrannus in quantum homo. et tamen ipse veritate caret illis. Sexto decet verum regem esse moderatum in cibis et potibus ne a suis subditis habeat preceptum. nam dicitur sexto huiusmodi. non contemnitur quod sobrius est. sed qui ebrius est. Tyranni autem hec non faciunt. nam cum non intendat nisi bonum proprium ut pecuniosum et delectabile. quod maxime delectatio sensibilis est in cibis et veneris. tyranni autem absque freno ferunt voluptatibus illis. imo quod peius est ut narrat quinto huiusmodi multum tyrannorum non solum temperari non sunt. sed vultu videri temperatissime. Existimant enim ab hominibus se reputari felices si singulis diebus aspiciant esse in mensationibus et ebrietatibus et in conuiujs affluentibus. Non tamen sic se habere debent. dato enim quod temperamento carerent ne contemnerent a populis non deberent suam intemperantiam ostendere seu demonstrare. sed potius ea toris vitiis palliare deberent. Laus datur enim sobrietatis et temperantia. vituperatur autem gula et intemperantia. hec enim vitia sunt contraria bone fame ut notum est. quomodo etiam (ut dicit ille phisus Latho) Luxuria fugitio simul et vitare memento. Crimen auaricie. Nam sunt contra riam fame. Septimo decet verum regem vel principem amare seu diligere ciuitates et castra existentia in regno seu principatu ut appareat seu apparere valeat magis esse procurator totius communis boni quam tyrannus querens vtilitatem propria. Octavo decet verum regem (ut ait phisus) sapientes et bonos etiam extraneos honorare. ut putetur eos sic honorandos esse a ciuibus proprijs si inter ipsos extiterit. quod tyranni non faciunt. nam sapientes et bonos (ut infra patebit) non honorant sed magis perimunt. Non decet regem verumque usurpatione et iniusticia non dilatare suum regimen seu dominium. Nam ut habet quinto huius debilius est regnare super paucos quam super multos quod maxime verum est si homini multum doctus potentie sit per usurpationem et iniusticia. Recitat enim phisus quinto huius quod cum quidam rex partem sui regni diuisisset. quia forte iniuste eas tenebat. increpatus autem fuit ab vxore sua dicente. quod verecundari deberet quod minus regnum dimitteret filijs quam accepisset a patre. Respondit ille rex. quod quis dimitteret illis regnum minus in quantitate. dimittebat tamen maius et tempore diuturnius. Tyranni vero hoc non faciunt. quia licet per se simulet iusta agere. tamen in multis dominij iniuste ampliant et aliorum hereditates sine ratione sibi usurpant. Decimo et vltimo decet veros reges bene se habere circa diuina. populus enim vere rectas phisus omnino est subiectus regi. quem credit diuinitatem et habere amicum deum. existimat enim talem semper

f. iij.

Iuste agere et nihil iniquum exercere. Possimus enim nos ad hoc ratione meliorem adducere dicentes quod si rex habeat amicum deum iuvina, pudicitia cui omnia sunt nota, et eius potentia cui nihil resistere potest, contingit cum vi expediat sue salutis se in suis actibus sperari, imo propter sanctitatem regis deus multa bona aliqui peccatis hominibus habitantibus in illo regno. Ut si quis mo autem dicimus quod decet maiestatem regiam bene se habere circa divina, quod hoc dicitur esse finis et complementum omnium aliorum. Ad hoc enim sunt singula ordinanda. Verus ergo rex secundum veritatem habet se bene circa divina. Tyrannus vero non est talis, sed fingit se esse talem simulando se bona opera facere coram populo. Et sic patet responsio ad quesitum.

Libarunde autem nihil est proprium nisi vindicte falsorum testium. Primus enim fecit considerandos, diligentia autem placetior est in his que nunc legislatoribus, soloi autem proprium est substantiarum irregularitas, platonis autem mulierum et puerorum substantie coitas et punitio mulierum. Adhuc autem lex circa ebrietatem scilicet sobrios suppositi archizare et exercituum in bellicis qualiter ambidextri fuerunt per studium ut opportunum est non hac quidem manuum utile esse, hac autem inutile Dracontis autem leges sunt, policie autem preexistente leges posuit, proprium autem in legibus nihil est quod sit memoria dignum nisi seivicia propter magnitudinem damni.

Queritur. Utrumque omne

falsum testimonium siue omne crimen falsi testimonij debet in policia bene recte puniri. Arguitur quod non, quod contingit aliquando falsum testimonium ferre ex ignorantia, sed talis ignorantia excusatur peccatum, ergo tale falsum testimonium non est puniendum. Preterea non omne mendacium est in policia puniendum, quod quoddam est quod nulli obest et alicui prodest, sicut mendacium officiosum, ergo non omne falsum testimonium et maxime (quod nulli obest) est puniendum. In contrarium est quod dicitur Libarundus philosophus ut haberetur in textu, qui fuit legis puniende falsos testes primus inuentor.

Sciendum primo

Testimonium est introductum in favorem veritatis agnoscende. Unde propter duo est principaliter introductum testimonium, primo propter defectum humane veritatis, unde quia ipsa non est infallibilis, et ipsam resolvere oportet in infallibilem veritatem, scilicet in primam causam, a qua omnis veritas atque voluntas derivatur. Sicut in speculativis veritates resolvimus in primum principium tanquam in primam veritatem. Secundo testimonium est introductum propter ignorantiam et defectum cognitionis humane in iudicijs. In iudicijs enim querenda est certitudo quam humana fragilitas potest pati, iudicium autem non fertur incertus. Sciendum secundo, quod secundum philosophum primo ethicorum falsitas certitudo non est similis querenda in omni natura. In actibus autem humanis (supra quibus constituntur iudicia et exiguntur testimonio)

non potest haberi certitudo demonstrativa, eo quod sunt etiam contingencia et variabilia, et ideo sufficit probabilis certitudo, que ut in pluribus veritate attingit, etiam in paucioribus a veritate deficit. Est autem probabilis quod magis veritatem attingat dicitur multo quam dicitur unus. Et ideo cum reus in iudicio sit unus qui neget, si multi testes asserant idem cum actore, rationabiliter institutum est necdum iure humano sed etiam divino quod testium dicitur stetur. In iudicio autem omnis multitudo facilius apprehendit, nam secundum philosophum omne et totum super tria ponitur minus. Et inde est quod cum actore ad minus requirunt duo testes vel ad maiorem certitudinem requiritur cum actore ternarius numerus, quod est multitudo perfecta in istis testibus. Unde etiam ecclesiastes, iij, dicitur Funiculus triplex difficile rumpitur. Et deuterio, xix, in ore duorum vel trium testium stat omne verbum. Ex quo patet quod sicut iuramentum introductum est ad lites terminandas, ita et testimonium ad hoc est inuentum ut scilicet libris et proverbijs terminatis policia primum possit, quod sine iusticia et pace salva esse non possit. De testimonio autem ferendis et examine testium multa sunt iura humana. Unde secundum iura persone aliquid sunt a testimonio repellende. Cuius ratio est, quod testimonium ut dicitur est non habet infallibilem certitudinem sed probabilis. Et ideo si quod est quod probabiliter asserat in perarum reddit testimonium inefficax. Reddit autem probabilis quod aliquis in veritate testificanda non sit firmus, quoniam quidem propter culpam vel infamiam. Tres illi qui publico crimine rei sunt qui etiam secundum iura non debent ad accusandum admitti. Quibus autem hec infirmitas testande veritatis accidit absque culpa, et hoc vel ex defectu rationis, sicut in pueris amebibus vel mulieribus, vel accidit ex defectu, sicut in inimicis. Preterea etiam de personis coniunctis vel domesticis, vel etiam ex exteriori dicitur, sicut sunt pauperes et servitus. Et illi quibus imperari potest, de quibus probabilis est quod facile possit recedere ad testimonium ferendum contra veritatem. Unde patet, quod rationabiliter reus accusatus potest repudiare reculare et notare de infirmitate testimonij aliquos ab actore in testes productos.

Sciendum tertio, quod falsum testimonium habet triplices deformitates, una ex parte non admittunt in iudicio nisi iurari, et hoc sepe est peccatum mortale. Secundam deformitatem habet falsum testimonium ex violatione iusticie, et hoc modo est peccatum mortale in suo genere, sicut et quilibet iniusticia. Et in precepto decalogi secundo, hac forma introducitur falsum testimonium, ut dicitur Deuterio, v. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Terciam deformitatem habet ex ipsa falsitate vel malicia, secundum quam falsitatem mendacium dicitur esse peccatum. Et hoc non habet falsum testimonium quod sit semper mortale sed tamen veniale, quando scilicet illud mendacium non est peccatum mortale, nisi forte mortale fiat ex circumstantia aliqua vel loci vel temporis. Ex predictis patet, quod falsus testis ex ratione prime deformitatis scilicet periturus graviter peccat. Nam cum iuramentum fieri debeat per creatorem et non per creaturas nisi si saltem in quantum in eis recluder veritas creatoris. Et quia ille qui iurat in testem deum invocatur, et si deum invocet in testem falsitatis, facit contra reverentiam divinam, quia per hoc dat intelligere vel quod deus veritatem non cognoscat, vel quod falsitatem testificari velit. Si autem in omni policia et lege puniendus est qui facit contra religionem et cultum divinum ita debet puniri falsus testis ratione istius deformitatis, scilicet quod negligens cultum divinum. Unde et Valerius maximus ponit exemplum multa de punitione quorundam occasione negligere religionis in primo libro. Ratione vero secunde deformitatis scilicet violatione iusticie, scilicet falsus testis graviter peccat et venit in policia puniendus. Nam falsus testis dicitur iudicem, et facit ipsum male iudicare quantum in ipso est.

et sic dicitur decipit principē a quo iudex hꝝ autoritatē z eu-
 ius gerit vice. imo z decipit totā cōitatē cuius pnceps eu-
 ram gerit. Cū ḡ violator publice iusticie nō debeat impu-
 nitus manere. sequitur idē qđ pus. Uñ romani legunt cōs-
 tra violatores reipublice tam crudeles fuisse vt etiā pros-
 prijs filijs nō pcerent. Propter etiā terciā deformitatē (qđ
 est mendaciū) falsus testis in iudicio requisitus de veritate
 dicēda ḡ ter peccat. Nā falsus testis ptra eius conscientia
 deponit. Si tñ ex ignorantia falsum assereret nō diceret p-
 prie falsus testis q̄uis esset vitupandus z arguendus. eo
 qđ nō dꝝ testificari nisi de his q̄ nouerit. Et p hoc pꝝ rñsio
 ad primā rōem an̄ oꝝpositū Uñ q̄uis ppter istā deformi-
 tate a deo ip̄ punit. nō tñ ppter mendaciū (qđ a iudice p-
 cipi clare nō p) punit dꝝ. nisi forte mendaciū sit notorius
 vt si qđs deponeret ptra manifeste verū. Ex dictis sequit
 qđ ad debitū testimoniū requisit qđ testis examinet z adiu-
 rent ab hñte autoritatē pncipis vel totius cōitatis. Cur
 cā est. qđ ipe testis requisit de testimonio nō ferēdo in fide dei
 et pncipis ac totius cōitatis. id est vñ illius p̄ cogere ali-
 quē ad restificandū nisi p autoritatē pncipis siue p potes-
 tiā publicā. Hinc est etiā qđ vir ecclesiasticus nō tenet fidez
 p̄stare corā iudice seculari nisi ex licētia sui iudicis. Sequit
 etiā qđ falsus testis reddat se inciuile inhonestū z infamem.
 Pꝝ etiā qđ hō ciuilis dꝝ esse virtuosus z verax maxime er-
 ga totam policia. Falsus autē testis est violator fidei z sꝝ
 delicatiss quā habet ad totam cōmunitatē. z ideo merito
 talis est a cōmunitate repellendus tanqđ ad actus ciuiles
 inabilis. Et de tali malicia intelligitur regula iuris. Qui
 semel est malus semp̄ p̄sumitur malus. qui semel false des-
 posuit suspectus est ad omne testimoniū

Conclusio. Iustum est

in policia bñ recta falsos testes pena infamie puniri. Pro-
 bat. qđ vt hꝝ lex diuina p qđ qđs peccat p hec z torq̄tur. hꝝ fal-
 sus testis infamiter delict. ḡ pena infamie dꝝ puniri. Pres-
 terea falsus testis inter omnes mendaces minus est excusa-
 bilis. quia ex propria malicia peccat z non pauet. Tuz qđ
 contra veritatem fidem reipublice fregit. ergo iustus est qđ
 publice puniatur aliqua pena per quā apud cōmunitatez
 reddat infamis. Verum est tñ p̄m qualitates locoꝝ z tē-
 poꝝ modi penarum adijciunt talibus puniendis. So-
 lutio rōnum ante oppositum factarum pꝝ ex dictis

Fuit autem et pictarus legum cōditor: sed
 non policie autem lex propria ipsius ebrios si
 p̄cusserint amplius damnū ferre q̄ sobrios. qz
 plures iniuriant ebriū q̄ sobriū. nō adveniā re-
 sperit. quia optet ebrios habere magis. sed ad-
 cōferens. Fuit autem androdamas regiminis
 legislator calcidibus qui in tracia. cuius circa
 homicidialia z hereditationes est. attamē pro-
 priū ipsius nihil vtiqz habebit dicere aliquis
 Que qdem ḡ circa policias pncipales. z circa
 dicta ab aliq̄bus sint p̄siderata hoc modo.

Queritur. utruꝝ ebrius
 delinquēs in aliquo sit magis puniendus q̄ alius. p̄ illi des-
 licto. sicut dicebat pictarus Pro cuius rñsione.

Sciendum primo

Q̄d aliquod peccatū esse maius z grauius p̄t intelligi dis-
 pliciter. Uno modo simplr z absolute in se cōsiderando.
 Alio modo qđ sit maius ppter aliquod cōquens. sicut ppter
 lesionem reipublice vel proximi. Ista em̄ sunt ab inuisi-
 cem sepabilia. stae em̄ peccatū minus esse in se graue q̄ ali-
 ud. quod tamē magis nocet reipublice. In puniendo autē
 delicta leges respiciūt non dumtaxat magnitudinē delicti
 et in se. quia hoc magis attendit ex parte peccantis qđ volū-
 tate peccat. videlicet vel ex maiore libidine vel ex affectio-
 ne aut als. que nō possunt manifesta esse legislator. qđ de
 occultis iudicare non potest. sed magis respiciūt leges ad
 maius nocumentū quod p talem actum sequit p̄m qđ ma-
 gis vel minus nocet reipublice. z p̄m hoc magis vel min⁹
 puniunt. vnde stat etiam aliquem iuste puniri sine interio-
 ri peccato. eo qđ quis potest p̄ter intentionem male volun-
 tatis facere aliqđ quod est maxime nocuum cōmunitati
 ppter quod dicunt legisse aliquē puniri posse sine culpa nō
 tamē sine causa. Respondet ergo ad questū qđ ebrius cō-
 mittens actum illicitū est magis vituperandus extensius
 q̄ alius p̄perans simile. Patet p̄mo. qđ est vituperandus
 de ebrietate. que est mala. cum liger vsū rōnis. Secun-
 do est vitupandus de illicito actu per ebrietatē perpetrato
 Unde dꝝ p̄his tercio ethicoꝝ qđ ebrius meret duplices
 maledictōes. minus vero peccat intensius q̄ sobrius cō-
 mittens aliquem actum. quia minus volūtariē agit ebri⁹
 eo qđ ratio in ipso ligata est. quāto autē actus minus haber
 de voluntario tāto minus habet de culpa. Unde ebrius
 dicitur peccare quodāmodo ex ignorantia. ignorantia autē
 rem excusat peccatum Unde in ebrietate duo attendūtur
 scz defectus cōsequens z actus p̄cedens. Ex parte autē
 defectus sequētis (in quo ligatur actus rōnis) ebrietas ha-
 bet excusare culpam inquantū cadit in inuoluntariū p̄ ig-
 norantia. Sed etiam ex parte actus p̄cedentis videtur eē
 dicendū. qđ si ex actu illo p̄cedente subsecuta est ebrietas sꝝ
 ne peccato (sicut forte accidit de loth) sic actus sequēs ros-
 taliter excusatur a culpa. Si autē actus p̄cedens sit culpa-
 bilis sic non totaliter excusatur a culpa actus sequens. qđ
 actus ille videtur volūtarius a volūtate actus p̄cedentis
 Sicut si quis dans operam rei illicite incidat in aliqđ pec-
 catum. non ppter hoc totaliter excusatur ab illo q̄ntis non in-
 tenderet. Verum est tamē qđ inquantū dirimit de volun-
 tario intantū dirimit de peccato. Fra est de ebrietate que
 consequit ad actum gule. De punitione autē ebrioz nō p̄-
 dant lex vniuersalis. sed iudex debet eos punire p̄m qđ ma-
 gis expedit reipublice. Si em̄ videar quosdam ad ebrie-
 tatem assuesieri et iude cōmunitatem turbare debet eos se-
 uertus punire Et ita videtur intelligere pictarus qui po-
 nit legem de seuera punitione ebriozum. Et sic patz quid
 sit dicendum ad questum.

Remittitur secundus politicoꝝ

Qui de policia considerat que sit vnaqueq; z qualis que prima consideratio est de ciuitate videre qd qdes sit ciuitas nūc em dubitat. hi qdem dicentes ciuitate egisse actionē. hi aut nō ciuitatē. s; obli charchiā vel tyrannū Politici aut et legislato ris videmus omne negociū existens circa ciui tate. Policia aut est ordo qdam habitantiū ci uitate. Qm aut ciuitas est ppositoꝝ sicut aliud aliqd totoꝝ qdem z pstantiū ex multis pibus palam q prius ciuis est inquirendus Ciuitas em ciuium quedam multitudo est. quare quem oportet vocare ciuē z qd sit ciuis psiderandum

Intra iniciū terciū politi

coꝝ Querit verū in vniuerso orbe sit vnus monarcha tpa liū vtpote vnus impator. Et videt q non. qz ille non p vniuersitati mortaliū posse q nō p sufficiēter gerere curaz oim mortaliū. sed nullus solus pnceps secularis p habe re in cura sua omēs mortales. q illud est inexpediēs. Ma ior p3. qz nullus d; posse alijs q nō p sufficiēter gerere curam de ipis. Vnoꝝ pbat qz hoc est impossibile ppter di uersos mores hoim. Preterea regnū p esse nimis ma gnū. v; p3 quarto huius. q nō expedit oēs hoies vni impe ratoꝝ subijci. Preterea antiquus regna erāt nimis pua. et tūc mūdus optime regebat. qz tūc erat eras que aurea dicebat. ergo non expedit vnū esse tale regnū siue impius aut monarchiā. Preterea si esset vnus vniuersalis mo narcha magna possent sed incoꝝuientia. Primo hoc est in puidiciū potestatis spūalis. eo q talis monarcha vellet equiparari pape. z sic nō recognosceret papaz tanq; caput. Scdo ozirent guerre inter pncipes q ad illā dignitatē an helarent. sicut etiam reges possent in eū ex inuidia insur gere. q nō videt expediēs in vlt orbe eē vnū supmū tpa liū monarchā. In pcurariū arguit. qz illud regnū est max

me expediens vniuersitati mortaliū p qd mali iustius et efficacius coarcent vt boni inter eos puenientius viuāt. s; hoc sit p regimen de quo est hic ad ppositū. q illud est expe diens. Patz pna z maior. ex eo q pncipes seculares sunt ad hoc instituti vt mali coarcent p eos vt boni qerius vi uant. fm illud Petri in pma canonica sua scdo capto dice tis q reges. i. pncipes vel iudices nō sunt nisi ad vindictā malefactorum z laudem vero bonoꝝ. Et apus habet q pnceps non sine cā gladiū portat. Pro responsione.

Sciendum primo

Q differētia est inter psidentē in spūalib; z inter psidentē seu pncipem in tpa lib; . Nam psidentia in spūalib; imes diate ex diuina ordinatione spūaliter pstituitur. z iō null; purus hō p eā imurare. Vrgo em huius potestatis fuit a deo immediate. s; a xpo tradente eam certe psonē. i. petro pro se et suis successorib; a qbus derivat potestas spūalis in alios. Potestas aut secularis siue psidentia nō fuit insti tuta a deo hoc mō. quasi deus a principio creauit genus hoim z pmissit alicui regimē alioꝝ. aut qd dederit spēale pceptū aut fecerit spēale ordinationē q aliq; psit alijs. qz tū fm apm omis potestas a deo est. ideo potestas secu laris est a deo. qz fm rectā rōem (quā deus indidit homi ni) expediens est talē autoritatē regimē esse inter homi nes. quis em in pncipio (quo deus creauit hoim) dedit ei vt pesser piscibus maris z volatilib; celi z testijs ter re. vt d; Gen. pmo. tū nulli homini pmissit spēaliter domi niū sup oēs alios. nec de hoc fecit spēale pceptū vl spēales ordinationes. Sic qz nō aliter psidentia secularis ē in ho minib; a deo. Nam de aliq; bus (qbus deus inspirauit) oz dimauit z mādauit q pssent certe genti. sed p uilegia pauz coꝝ non faciunt legem cōem. Dico tū q assecutio siue po testas domini; z vltus nō ip est a deo. s; qm modus perue medi ad eam malus est z illicitus. De qbus intelligit illd. De octauo. ipi regnauerūt z nō ex me pncipes extiterūt et nō cognouit eos. Modus aut debitus pueniēdi ad po testatē regni siue ad autoritatē impandi duplex est fm. p. in hoc libro. s; p hereditariā successionē z p electionē. Et de his modis quis melioꝝ sit z expeditioꝝ in republica de terminabit postea. Omis aut alius modus pueniēdi ad autoritatē regimē. pura p violentiā z astutiā seu fraudulentiā est illicitus. Et si aduertimus sensum sacre scripture inuenimus clare q potestas secularis (quantū ad qtruoꝝ imperia. s; assirioꝝ caldeoꝝ quantū ad primū. medoz; z psaz quantū ad scdm. grecoꝝ quantū ad terciū. romanoꝝ quantū ad quartū) non fuit legitime a pncipio introduc ta. s; p violentiā vsurpara. De impio at assirioꝝ z caldeo rum qd idem est p3. nā illud incepit a nenroth. de quo d; Gen. ix. q ipse cepit esse potens in terra. z erat robust; v; naroz corā dño. i. oppressoz hoim. sicut ibidē exponit. Vt p oppressionē alioꝝ z violentiā acq; sicut sibi regnū z impe riū in babilonia. De impio aut medoz z psaz qd etiā fuit p violentiā introducti. p3 Danielis dnto. vbi legit q mterfecto baltasar rege babilonis p dariū translātū est regnū z imperiū in medos z psas. Post imperiū vero ipsoꝝ medoz successit imperiū grecoꝝ non p viā legitimā. sed p merā potentiā violentē z armoz. sicut p3 clare in pncipio machabeoꝝ. vbi d; q alexāder rex grecoꝝ percussit da niū rege psaz z medoz z cōstituit plia multa et interfecit reges terre. z sic obtinuit imperiū. De imperio aut roma noꝝ clare p3 ex cronice z quertis hystoꝝis qd insurrex

potentia et secularis prudentia. Et quibus pars et potestas imperialis quantum ad quosdam dicitur imperia sibi invicem succedentia non est a principio legitime introducta et instituta sed per violentiam usurpata. In signum cuius ista quatuor imperia ostensa sunt danieli in visione subtilitudo non hominum sed bestiarum. quod non insurrexerit per viam rationis. sed potius per viam sensualitatis quantum ad primam originem. Si autem processu temporis hec imperia seu regna reduta sunt ad statum legitimum oportet quod hoc autoritate et consensu populi fiebat expresso vel interpretato. Quedam autem alia regna habuerunt legitimum principium. sicut fuit regnum israel. in quo fuit Saul electus autoritate domini et consensu populi. eo autem reprobatum propter inobedientiam electus fuit david a deo et vincit per samuelem. ut legitur primi regum nono. et filij eius successerunt in regno ex ordinatione dei

Conclusio rursus

Potentia imperialis siue dignitas monarchialis in temporalibus secundum se est iusta in republica quantum ad acquisitionem vel usum. Secunda pars huius conclusionis satis patet ex imediate dictis. Prima pars probatur. scilicet quod potentia in monarchia imperiali sit iusta secundum se in republica secundum rectam rationem ordinem. quod habet proportionem ad bonitatem que est in rebus naturalibus quod ars imitatur naturam in quantum potest. scilicet potentia illa temporalis est homini. Et hinc patet quod in naturalibus inferiora reguntur per superiora et multitudo per unum. deinde totum universum per modum exercitatus ordinatur sub uno principe. que est deus. ut dicitur. xij. metaphysice. Item dicitur philosophus primo huius que in omni pluralitate naturalium et expedientes est per unum principem et alia sunt subiecta. Et in pluralitate hominum debetur et expedientes per unum principem in temporalibus et cetera subsunt. In hoc enim consistit ordo et ratio potestatis inter homines secundum debentiam rationem ordinis. Si autem iste summus presides in temporalibus sit vel debeat esse ipse papa vel alius diversus sunt opinioniones. Multi enim diversimodum diversa senserunt. quodam enim dixerunt papam esse dominum omnium non solum in spiritualibus. sed etiam in temporalibus. Et istius opinionis dicitur fuisse dominus hostiensis que fecit summam iuris. que dicitur speciosa. Sed saluo iudicio melius et videtur esse dominum quod non. Ad cuius evidentiam considerandum est sicut omnia que in mundo sunt facta sunt quodammodo propter hominem. ut habitus est in primo huius. Ita etiam in homine inveniunt similitudo totius mundi. homo enim dicitur grece microcosmos. id est mundi nomen representat. quod sicut in maiori mundo reperitur duplex natura. scilicet spiritualis et corporalis. ita in homine ad ipsius constitutionem concurrunt natura spiritualis. scilicet anima et natura corporalis. scilicet corpus et omnia membra. ita etiam in mundo est potentia spiritualis et temporalis siue corporalis. Et adhuc in corpore humano sic est. quod quibus insunt pres plurime et membra multa. sunt tamen duo membra principalia. scilicet cor et caput quorum sunt varia officia et distincta. sicut ergo in corpore humano caputis et cordis distincte sunt operationes. ita in regno politico distincte sunt iurisdictiones et monarchie. quod una est spiritualis que representatur in capite et alia est temporalis que representatur in corde. Quod ergo in summa monarchia que omnibus presesse noscitur specialiter vigere debet discretio et sapientia. que cetera dirigant ad opera salutis. non recte capiti comparatur. Cordis autem proprietatibus adaptatur ille que iurisdictionem imperalem exercet. Dicit enim ysidorus quod cor est totius corporis fundamentum. et per hoc tertio de animalibus dicitur quod in corde est principium venarum. deferentium ad membra sanguine sine quo non est vita.

Ita etiam imperator recte dicitur fundamentum propter soliditatem et firmitatem iusticie que in ipso esse debet. sine qua res publica nullo modo potest esse stabilis. Et in signum huius refert ysidorus li. nono ethimologiarum. quod reges olim basilie vocabantur. quod tanquam bases populum sustentabant. Ad ista vero monarchia tanquam a principio reipublice temporales vene oriuntur. leges statuta et consuetudines legitime. per quas deferuntur totius communitatis reipublice suba temporalis ad singulas partes communitatis. Et quoque per responsio ad que situm scilicet quod expedit reipublice esse unum monarcham in temporalibus. Unde illud potest aliquibus rationibus suaderi. scilicet illud est expedientissimum per quod non solum inferiores sed etiam superiores puniuntur si delinquant. sed hoc fit per hominum regimen siue imperium. Et sic. Secundo sic illud est expedientissimum per quod (quantum est possibile) in hac monarchia omnia litigia et dissensiones remouentur. et pax et concordia nutritur. sed hoc fit per unum monarcham in temporalibus. quod quoniam est unus princeps maximus melius potest sedare dissensiones quam alij principes non subordinati. Et alio patet. quod sicut dicitur est illud regimen est valde expediens per quod maxime assimilatur primo regimini vltis mundi machina. sed istud regimen est hominum. Et est expediens. Vltimo patet ex dictis. Est autem aduertendum quod sicut tactum est aliquid de ista materia sunt opinati quod expediens est universitati hominum vni soli principi non seculari obedire sed ecclesiastico. Et eam assignant quod maxima causa propter quam aliquis homo debeat alteri presidere est sapientia et prudentia. modo illa maxime inveniuntur in viro ecclesiastico. sed ista causa non videtur sufficiens. quod ad hoc quod aliquis homo presideat licite alijs in temporalibus sufficit quod ab ipso detur in prudentia politica siue regitativa et sapientia seculari que etiam inveniuntur in alijs. Quibus autem materia ista sit probabilis ad vtriusque partem. prima tamen opinio videtur esse probabilior.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod quis talis princeps non potest per se gerere curam omnium et singulorum per tamen per alios hoc facere. scilicet per consilium virorum electissimorum. modo que per alium facit per seipsum facere videtur. Ita etiam consulit yetro moysi ut substitueret principibus tribunos et decuriones. et tamen ipse moyses erat summus presidens ipsi populo. Ad secundam dicitur. cum arguitur quod non potest esse nimis magnus. Et per imperium. nego. nam. nec est sile. quod rex habet magis in speciali regere suos subditos et per proprios mores ipsorum cognoscere quam imperator. que tamen habet de arduis cognoscere et defectus potentium corrigere. Et per hoc patet quod sit dominus ad aliam rationem. quis enim antequam regna gerent parua et fortia. cum hoc tamen bene stat quod expedit esse unum summum. Ad aliam rationem negetur quod ex isto dicta inconuenientia sequentur. immo dico quod talis imperator (si iuste statuat) obediet in spiritualibus imperatori spirituali. pape. et decet eum in honoribus esse summum sicut noui me legitime de constantino. qui in consilio quodam in quo papa fuit nouissimum locum voluit obtinere et sententiam summum pontificis (tanquam a diuina sapientia. pluribus) parere voluit non est tamen inconueniens quod in paucioribus aliqua inconuenientia sequantur. eo quod expedit simpliciter reipublice

Et tamen cuius dubitat sepe non tamen eundem contententur omnes esse ciuem. Est tamen aliquis que in demoscracia existens in obliarchia sepe non est ciuis

Si

Eos quidem ergo qui aliter quiter sortiunt hanc appellationem velut ciues poetales dimittendum ciuis autem non per habitare alicubi ciuis est. et enim aduenticij serui comunicant habitatione. neque iustorum participes. ita ut et sententiam obtineant et iudicent. Hoc enim inest et his qui a contractibus comunicant. In multis quidem ergo locis neque his perfecte aduenticij participant. sed necesse tribuere auctoritate. Quare imperfecte aliqui liter participant tali comunione. sed sicut et pueros. qui nondum propter etate inscripti sunt. et senes dimissos dicendum esse aliqui liter quidem ciues non simpliciter autem valde. sed apponentes. hos quidem imperfectos. hos autem ultra perfectos. vel aliquid tale alterum. nihil enim differt palam autem quod dicitur querimus enim simpliciter ciuem. et nullam talem habentem adiectionem oportu nam directioni. quoniam et de vilibus et profugis est talia et dubitare et soluere. Cuius autem simpliciter nullo aliorum determinat magis quam participare iudicio et principatu. Principatum autem hi quidem sunt diuisi per tempus. ut et quibusdam omnino non liceat eundem bis principari. vel per aliqua determinata tempora. Alius autem indeterminatus. velut pretor et concionator. Forte quidem igitur dicitur utique quis neque principes esse tales neque participari propter hoc principatum. sed differat nihil. de nomine enim ratio. immo determinatum enim quod commune in pretore et concionatore quid oporteat hoc ambo vocare. fit itaque determinationis gratia in determinatos principatus ponimus itaque ciues eos qui sic participat. Qui quidem ergo maxime congruit utique ratio ciuis ad hos qui dicuntur ciues fere tales esse. Oportet autem non latere rerum in quibus supposita differunt specie. et hoc quidem imparum est primum hoc autem secundum. aliud autem habitum. aut omnino nihil est secundum quod talia quod commune aut

vix. policias autem videmus specie differentes ab invicem. et has quidem posteriores. has autem priores existentes Viciatas autem et transgressas necessarium posteriores esse non viciatis Transgressas autem quod dicimus posterius erit manifestum Quare et ciuem necessarium alterum esse cum quod secundum unamquamque policiam. propter quod quidem dicitur in demoscraia quidem maxime est ciuis In alijs autem contingit quidem non tamen necessarium. quibusdam enim non est populus neque ecclesiam putant. sed convocatos et sententias iudicant secundum partem. velut in lacedemonia eas quod contractuum iudicat eorum. alius alias. Senes autem homicidiales. forte aut alius principatus alias Eodem autem modo et circa calcedonem. Omnes enim sententias principatus aliqui iudicant Sed habet directorem ciuis definitio. in alijs enim policijs non. quod indeterminatus princeps est concionator et pretor. Sed qui secundum principatum determinatus. horum enim aut omnibus aut quibusdam attribuit consiliari et iudicare vel de omnibus vel de aliquibus. Quis quidem ergo sit ciuis ex his manifestum. Cui enim potestas comunicandi principatu consiliatio vel iudicatio. ciuem iam dicimus esse huius civitatis Civitatem autem talium multitudinem sufficientem ad antrachiam vite ut simpliciter est dicere. Determinat etiam secundum usum ciuem eum qui ex ambobus ciuibus et non ex altero solum. puta patre vel matre. Alij autem et adhuc plus requirunt puta ad auros duos vel tres vel plures. sic autem determinatis politice et celeriter. Dubitant quidem tertium hunc vel et quartum quod erit ciuis. Borgias quidem igitur leontinum hoc quidem forte dubitans. hoc autem yronice loquens autem Sicut mortariolia esse ea que a mortariolicis facta sunt. et quod sic lirisios eos quod a concionatoribus facti sunt. esse enim quosdam lirisiosum factores. Est autem simplex si enim participabat secundum

dictam definitiōem policia erant ciues. neq̄ em̄ possibile est adaptare quod ex ciue mare aut femina. ad primos qui habitauerunt vel edificauerunt. Sed forte illi magis habent dubitationem quecumq̄ participant transmutatiōe facta policie velut athenis fecit klitines post tyrannoz̄ eiectiōem. multos em̄ a tribu applicuit extraneos et seruos aduenticios. Dubitatio at̄ ad hos est non quis ciuis sed vtrum iuste v̄l in iuste ciuis Equidem et cum hoc adhuc aliquis dubitabit vtz̄ si non iuste ciuis non ciuis. tāq̄ idem potente iniusto et falso. Quoniā aut̄ videmus et principantes quosdā iniuste quos principari quidem dicimus. S; nō iuste ciuis at̄ p̄ncipatu quodā determinatus est. qui em̄ cōmunicat tali principatu ciuis est vt dicim⁹. palam q̄ ciues q̄dem esse fatendum et hos. De eo aut̄ quod est iuste vel non iuste copulatur ad dictam p̄us dubitatiōem. Dubitant em̄ quidam ciuitas quando egit et quando non ciuitas putata quando ex oblicharchia vel tyrannide fiat de moscracia. tunc em̄ neq̄ conuentiōnes volūt q̄dem dissoluere tanq̄ non ciuitas sed tyrannus acceperit. neq̄ alia multa taliū tanq̄ quedā policiarum sint in obtinendo: sed non propter communiter expediens. Si quidem ergo in democracia verse fuerint quedam fm̄ hūc modū. Similiter dicendū ciuitatis huius esse eas que huius policie actiōnes et eas que ex oblicharchia et tyrannide. Videtur aut̄ sermo proprius esse dubitatiōnis huius qualiter quidez̄ oporteat dicere ciuitatem esse eandem aut non eandem sed alteram. Sup̄ficialis quidem ergo inquisitiō dubitatiōnis circa locum et homines est. contingit em̄ disiungi locum et homines. et hos q̄dez̄ alterum. hos aut̄ alterū habitare locum. Hanc q̄dem ergo minorē ponendū dubitatiōem multipliciter em̄ ciuitate dicta est aliquo qualiter aliena

tio talis inquisitiōnis Similiter aut̄ et hominū eundem locū habitantiū oportet putare vnā eē ciuitatem. non em̄ vtiq̄ muris. erit em̄ vtiq̄ pe leponiso circūponere vnū murū. Talis at̄ forte est et babilon et om̄is qui h; circūscriptiōem magis gentis q̄ ciuitatis qua q̄dem capta aut̄ tercio die non sensisse quandā partē ciuitatis. S; de hac quidem dubitatiōe in aliud temp⁹ oportuna speculario. De magnitudine aut̄ ciuitatis q̄ quantū et vtz̄ gens vna vel plures expediāt oportet non latere politicū. sed eisdem habitantibus eundem locum. vtz̄ donec vtiq̄ sit gen⁹ idem habitantiū dicendū eandē esse ciuitatē. q̄nis sup̄ his q̄dem corruptis. his aut̄ generatis. sicut et fluios p̄uenimus dicere eosdē. et fontes eosdē q̄uis semper hoc q̄dem superueniente fluxu. hoc aut̄ recedente. Aut homines q̄dem dicendū esse eosdē. propter talē causam ciuitatē alterā aut̄. si q̄dem em̄ est cōmunicatio q̄dam ciuitas. Est aut̄ cōmunicatio ciuiū policia facta altera specie et differente policia necessariū esse videbit̄ et ciuitatē esse nō eandē sicut et thoz̄. Quāq̄ q̄dē comiciū. q̄nq̄ at̄ tragicū alterū esse dicimus eisdē sepe hominib; existētib;. Sili at̄ et oēm aliā cōiōnē et cōpositiōem alterā. Si spēs altera cōpositiōis sit velut armoniā eorūde sonorum alterā eē dicim⁹. S; q̄nq̄ q̄dē sit dorica. q̄nq̄ aut̄ frigica Si itaq̄ hūc modū manifestū q̄d maxime dōm eandē ciuitatē ad policiā respicientes. Floie aut̄ vocare altero vel eodē licet et eisdē habitantib; ipam et oino alteris hominib; Si at̄ iustū dissoluere vel non dissoluere q̄n ad alterā policiā transmutat̄ ciuitas ratio altera

Queritur utrū homines

habitantes in ciuitate debeant dici ciues. Arguit q̄ sic dicit em̄ ysidorus. x. etimologiaz. q̄ ciuitas ē hominū multitudo societatis vinculo adunita. dicta inquam a ciuibus et ab ip̄is incolis ip̄ius vr̄bis. Et ponit differentiam inter vr̄bem et ciuitatem. Nam vr̄bs ip̄a sume

menia. ciuitas autē nō sapa. sed inhabitatores vocantur ergo omnes inhabitantes ciuitatem possunt dici ciues.

Præterea ciuitas cōponit̄ ex ciuibus sicut dom⁹ ex suis p̄ribus. sed domus cōstituitur ex viro ⁊ muliere. domino et seruo. patre et filio. qui dicunt domestici. ergo et omnes inhabitantes ciuitatem dicunt̄ ciues. Præterea illi vident̄ esse ciues sine quibus ciuitas nō potest esse p̄ se sufficiens. sed sine artificibus pueris et mulieribus ⁊ alijs generibus hominū ciuitas nō p̄t sibi sufficere. ergo oēs tales dicunt̄ ciues. In oppositū est p̄hs in textu.

Sciendum primo

Aristoteles volens considerare in hoc tercio libro de vera policia. primo (anteq̄ descendat ad materiā politicā) determinat de ciuitate quid sit. Et rō est. quia (vt dicitur est) ciuitas est subiectū huius libri. et circa ciuitatē versatur totum negociū politici. vt dicitur in textu. Non potest autē bene sciri materia ciuitatis. nisi prius sciatur quid sit ciuis. q̄z ciuitas est quoddam totum aggregatum et multis ciuibus. Vnde autē totum p̄fecte habet cognosci ex suis p̄ribus. Vnde et ciuitas cognoscitur ex habitudine ciuium inter se in ordine ad suum finem. Sciendum scdo. q̄ vnūquodq̄ determinatur p̄pria op̄atione. omnia em̄ op̄e definita sunt ⁊ virtute. vt dicitur p̄mo huius. ideo p̄hs volens dare definitiōem eius. definit ip̄am p̄ op̄ationem ciuis s̄m q̄ ip̄i est op̄atio. que conuenit ei per formam ciuitatis. q̄z p̄ in quantum h̄mōi nō habet op̄ationem sine p̄tute forme totius. Forma autē principalis ciuitatis est policia. et op̄atio principalis (que conuenit ei per h̄mōi formam) est que conuenit ciuitati p̄ illud quod principale est in ea. si cur operatio hominis p̄pria est que inest ei per illud qd est p̄ncipale in eo. P̄ncipale autē in ciuitate dicitur eē p̄ncipatus. Et ideo p̄hs per op̄ationes (que p̄tinent ad p̄ncipatum) definit ciuem. Sicut em̄ videmus in animali q̄ illa pars est simplr̄ ip̄ius que attingit ad formam animalis et op̄ationem eius. ⁊ ideo sicut in aiali it̄ quedam partes que nō attingunt ad formam animalis nec ad op̄ationem. sunt t̄n̄ necessarie ad p̄sistentiā animālis. Sic in ciuitate sunt q̄dam qui nō possunt attingere ad formam ciuitatis et tamē sunt necessarij. vt sunt artifices et serui. Sicut etiam in animali diceremus q̄ ossa ungues et cornua nō attingūt ad formā animalis nec ad op̄ationem in quantum h̄mōi. tamen ista sunt necessaria animali p̄pter sui p̄sistentiā. Sed aduertendū est q̄ attingere ad p̄ncipatū contingit dupliciter dicere. Vno modo ita q̄ attingens ad p̄ncipatū p̄ncipetur. et sic non omnes ciues attingunt. Alio modo contingit attingere ad p̄ncipatū. q̄z attingit ad iudiciū vel eligit p̄ncipantē vel habet vocē in eligēdo illū. ⁊ ille ē s̄m p̄hm ciuis simpliciter. Nā ciuis est q̄ h̄z potestātē cōmunicandi p̄ncipatu p̄siliariuo vel iudicatio. isti em̄ sunt act⁹ ⁊ op̄ationes p̄ncipales in ciuitate. et ideo cū aliq̄s istas op̄ationes attingit mō p̄dicō d̄z simplr̄ ciuis. Et q̄z s̄m d̄ntes policias d̄ntes it̄ ille op̄ationes. n̄ em̄ eodē mō p̄siliari in policia recta ⁊ transgressa. puta i aristocracia ⁊ in obli charchia siue in regno et tyrannide. siue in timocracia et democracia. idē etiā s̄m d̄ntes policias diuersi s̄z s̄z nes. Et rō est. q̄z in quibet ciuitate ciuis h̄z p̄siliari in ordine ad finē ciuitatis vt notū est. diuersaz̄ s̄t policiaz̄ s̄nt diuersi fines. in bonis em̄ policijs (q̄ sunt regnum

aristocracia ⁊ timocracia) intendit̄ bonus finis. ⁊ imalis siue transgressis policijs (q̄ s̄z tyrānis. obli charchia et democracia) intendit̄ malus finis. Et quo p̄t q̄z eo nō d̄z quis ciuis. q̄z habitat in ciuitate. q̄z eadē ratioe serui et p̄grini eunt ciues qd̄ falsum est. cū nō attingāt ad opa p̄ncipalia ciuitatis. Nec etiā q̄s d̄z ciuis eo q̄ p̄icipat iudicia ciuitatis. q̄z sic etiāz̄ forenses essent ciues q̄z etiā p̄icipant in iudicijs aut p̄tractib⁹ cū illis de ciuitate. nec t̄n̄ p̄icipant s̄l̄r talib⁹ iudicijs nisi habeat ast̄tozē. i. fideiulsozē q̄ caueat. p̄ istis desistendo iuri ⁊ parēdo iudicatis. S̄l̄r etiā pueri ⁊ senes nō p̄prie ⁊ simplr̄ dicunt̄ ciues. s̄z cū addito. q̄z pueri ip̄fecte dicūt̄ ciues senes vero dicunt̄ ciues s̄z p̄ucti ⁊ dimissi. q̄z absoluūt̄ senes ab onerib⁹ ⁊ op̄ationib⁹ ciuib⁹. Mulieres vero ciues dici nō p̄t. q̄z mulieris p̄siliū est inualidū.

Sciendū tercio. q̄ p̄ncipatus p̄t capī dupl̄. Vno mō p̄ summa dignitate. ⁊ sic nō capit̄ in p̄posito. Alio mō capit̄ p̄ncipatus large put̄ s̄z se extendit ad quēcūq̄ p̄ncipatū seu officij publicū. Et iste p̄ncipatus p̄prie d̄z politicus. vt d̄z p̄mo huius. et sic intelligit̄ in definitiōne ciuis. Vn̄ tali p̄ncipatu d̄z p̄ncipari nō solū ille q̄ actua liter h̄z p̄ncipatū. immo etiā q̄ dignus est assumi ad hūc p̄ncipatū. vel etiā q̄ h̄z assentire in p̄silio vel iudicio p̄nere ad istū p̄ncipatū. et talis d̄z ciuis. Et q̄bus p̄t apparere qd̄ sit ciuitas. Pro cuius noticia

Sciendū quarto. q̄ ciuitas importat multitudines ciuiū inter se in ordine ad vnū finē vnioz⁹. Vnde illa multitudo ciuiū est materia ciuitatis. ⁊ vnio seu habitudo ip̄oz est forma ciuitatis. vñ q̄z forma. ciuitas ē politicia. idē talis habitudo ciuiū inter se ad vnū finē est politicia. Et quo sequitur q̄ vbi reperitur talis vnio debita p̄pter finem debitū ibi reperitur ciuitas seu policia p̄pria. sed vbi nō est talis vnio debita vel p̄pter finē debitū ibi solū reperit analogice rō ciuitatis et policie. Et ita ciuitas vel policia d̄z analogice et nō vniuoce de policia seu ciuitate recta et transgressa. Potest autē accipi ciuitas multipliciter. nam quadoq̄ capit̄ p̄ villa in qua est ep̄i scopus ⁊ cathedralis ecclesia. ⁊ sic vulgariter accipitur sed de tali nō est ad p̄positū. Quis forte vñs ad hoc venierit. q̄z in tali villa est ep̄iscopus q̄ d̄z ordinare ⁊ dirigere alios ad bonū finē p̄pter ip̄m h̄nt ordinē que inter se. Ideo cū illud faciat ciuitatē vulgariter d̄z talis villa ciuitas. sed t̄n̄ illud p̄t alibi reperiri. Alio d̄z ciuitas vel accipit̄ p̄ magna multitudine domoz⁹ ⁊ habitārium p̄pinq̄oz sibi in eodē loco. Et hoc mō videt̄ capere Esaias p̄pheta cū d̄t Ciuitates vestre succense igni et itez̄ ait. Deserte sunt ciuitates absq̄z habitatore. Et ista acceptio est imp̄propria. q̄z multitudo domoz⁹ nō d̄z ciuitas s̄z maḡ multitudo hoim. Vn̄ q̄n̄ sic accipitur tūc causat̄ methonoma. q̄z p̄ntes ponit̄ p̄ p̄t̄o. Alio mō accipit̄ p̄prie ciuitas p̄ p̄gregatōne ⁊ multitudine hoim politice viuētū ⁊ ad vnū finē politice tendētū. Et isto mō nō oportet habitudine ciuiū eisdē muris cōcordari. S̄z ciuitas etiā q̄n̄q̄ d̄z vnū regnū ⁊ p̄prie. nā regnū est p̄gregatio hoim politice viuētū. Aliq̄n̄ t̄n̄ capit̄ ciuitas p̄prie p̄ multitudine hoim politice viuētū in vno loco. sicut roma d̄z ciuitas vel parisius. ita q̄ d̄z car̄ ciuitas nō p̄ loco. sed p̄ ordine ciuiū in vnū finē politice tendētū. Vn̄ ciuitas sic accepta ab Aristotele sic definit̄. Ciuitas est multitudo ciuiū sufficiens ad an tharchiā vite. i. ad p̄ se sufficētū. vt simplr̄ est dicere qd̄ d̄t. Aristot. q̄z difficile est inuenire vnā ciuitatē vt regio

nem. q̄ p̄ oēm modū sit p̄ seip̄am sufficiens. sic q̄ nō in/ digeat alijs. Si tñ inter oēs cōmunitates hoīm ip̄a sit est p̄ se maxime sufficiens. vñ Lucan⁹ itā accipit ciuit̄ tatem suē vrbē. cū ip̄e narret de pompeio z senatu. z de amoze Julij cesarj. q̄ derelinquerūt rhōmā. vñ d̄r. **Ex** pulit̄ amata patrijs ex sedib⁹ vrbē. **Uñ** et ibi recitat q̄ pompeius dicebat senatorib⁹. q̄ vbi cū ip̄i eēt ibi eēt ciuitas rhōmana. Sicut adhuc dicimus. vbi est papa ibi est rhōma. **Uñ** z antiquus plures habitātes bono/ nie a rhōma dicebant ciues rhōmani. ita q̄ tunc rhōma num imperiū erat vna policiā suē ciuitas hoc mō. ciuis tñ sedes p̄ncipalis erat rhōme. Et iō d̄r p̄ h̄s. q̄ ad mutatōem regiminis z policiē ciuitas mutat̄ fm rei ve ritatē. que admodū etiā Elaias z querit̄ de hyerusal lem Quō (inquit) facta ē meretrix ciuitas fidelis. **Uñ** qz policiā se h̄z vt formale ciuitatis. et multitudo hoīm se h̄z vt materiale. Ideo sumpt̄ d̄r ciuitas mutari si mutetur policiā. q̄uis maneat idē hoies materialt. **Ex** exemplificat p̄ h̄s de mutatōe choree sicut si aliq̄ hoies luderent comicos ludos. et statim illi luderēt satyricos **Ex** quo patz a quo ciuitas debeat dici vna. d̄r em vna ab vnitāte policiē suē ordinis in vñū finem. sicut em ut naturalib⁹ forma substantialis facit rē vñā. Ita forma ciuitatis q̄ est policiā suē ille ordo ciuiū inter se fm finem d̄r facere ciuitatē vñā. Itis ergo positis ponit

Conclusio rñsalis

Nō oēs q̄ ciuitatē inhabitant debent dici ciues. Patz conclusio satis ex p̄dictis. nō em oēs p̄cipiant p̄ncipatu z iudicatio nec iudicatio. nec ad hoc ydonei s̄t. nec etiā oēs eligunt aut eligunt ad quēcūqz p̄ncipatū. q̄ tales nō sunt ciues. Patet p̄na ex definitōe ciuis. S̄z q̄ aliq̄ sunt tales p̄z. nā in policiā s̄t. aliqui artifices bannau/ si. s̄t aliq̄ serui. isti aut nō debēt p̄cipare p̄ncipatu. qd̄ sic declarat. et p̄mo de artib⁹. Nā vñ hoī nō sunt plura cōmittenda qñ plures inueniunt̄ q̄ illa cōmode facere p̄nt. opus em vniū optime p̄fici ab vno. vt habitū est in sc̄do hui⁹. Propter qd̄ dicebat in p̄ncipio p̄mi. q̄ natura (q̄ recessiue agit) nō facit gladiū delphicum. i. ad plura officia. **Uñ** ergo opus artificis sit eius felicitas ita q̄ ip̄e nō eleuat̄ sup̄ suū opus. qz illud intendit tanq̄ suū finē. Idcirco in illo opere s̄st̄ z non ascendit vltra. In signū cuius videmus artificē sepe de suo artificio loqui et in illo gloriari et delectari. iuxta illud poeticum. **Tractant** fabrilia fabri. **Princeps** aut in policiā d̄z in clinari ad ardua et ad bonū cōitatis intendere. Ideo oīs artifex inquantū h̄mōi manens artifex non p̄t sim/ pliciter dici ciuis. artifices em manentes artifices sunt circa suū artificio impediti et occupati. et ideo non p̄nt bene publicis iudicijs z p̄silijs reipublice et ciuitatis in tendere. qd̄ est necessariū ip̄is ciuib⁹. **Ulex** est tñ. q̄ ali/ qui artifices p̄nt aliqñ assumi ad p̄ncipatū seu dignita tem. si inuenti fuerint honorabiles et honore digni. et si locupletes satis etiam fuerint. ita q̄ libere et sine indi/ gentia vite necessarijs possint reipublice vacare. quo fa cto debent p̄pter p̄ncipatum suum z p̄pter vtilitatē rei/ publice et ciuitatis suum officium dimittere. **De** bannau/ sis at̄ satis p̄z. q̄ nō possunt dici ciues in policiā p̄fecta. qz tales sunt viliū opationū q̄uis necessariaz. et iō quodā mō vilificat̄ p̄sonā opantē. et minus reueren di redduntur hoīmib⁹. modo non solum a ciuez a p̄n/

tipē vitanda est cōtempnibilitas p̄fectōne vera sed ap/ parenti. Unde etiam tales bannauit cōmuniter de mē/ tis de p̄fessione notantur. quia nō creditur eos esse mē/ tis eleuare. qui ad talia vilia opera se applicant. **Notan** ter dicebatur (in policiā perfecta) quia in quibusdā po/ licijs imp̄fectis tanq̄ ciues reputantur reuerent̄ et hos notantur. sicut etiam omēs ciues aliquotiens ciues dis/ cuntur. sed hoc est improprie et imp̄fecte. **De** seruis ve ro patet q̄ non sint ciues. et primo serui naturales. q̄a vt habitum est in primo huius seruus a natura parum participat de ratōne et intelligentia. Ideo non est habi/ lis ad p̄cipandum principatu z iudicatio v̄l iudicatio. Similiter etiam seruus legalis. q̄uis possit esse mē/ tis eleuare vt dictum est in primo huius. attamē talis ser uus per violentiam in seruitutē redactus nō contrahit amicitiam cum domino suo. nec talis seruus legalis cū domino est amicus cōmunitatis. immo habz magz inclinatioem ad p̄trariā. quāq̄ sit virtuosus debet tamē tenere legem per quam seruus effectus est. Et quia in omi ciuitate oportet esse amicabile cōmunitatōnem in/ ter ciues. ideo talis seruus nō ē proprie ciuis. S̄z oportet principem diligere ciuitatem et bonū cōmunitatis. **Ex** nō est verisimile. q̄ seruus legalis habeat amicitiam in qua est seruus. ideo semp̄ habetur suspectus. **Opoz** aut ciuem nō haberi suspectum. **Ex** quo patet. q̄ ser/ ui minus debent reputari ciues q̄ spurij et illegitimi. mi. quoz aliqui sunt valde prudentes et scientifici acut̄ ti eringeniosi. Et ideo quantum ad hoc magis accedūt q̄ seruus a natura. s̄t etiā q̄ seruus legalis. qz q̄uis ta les spurij et illegitimi sint aliquoties notati de malicia et vicio puta de incōtinentia. nō tñ tñ sicut serui lega/ les et serui a natura. et maxime de malicia que est inci/ uilitas. Nam p̄sumendū est. ex quo talis spurius natus est de parentib⁹ ciuib⁹ quāq̄ illegitime et min⁹ canonice q̄ aliqd̄ traxerit de inclinatioe naturali ad patriā z ciuitatē naturā. Et iō tales p̄nt dici ciues. **Uñ** ceterz pa rib⁹ natus ex ciuib⁹ alicui⁹ ciuitatis seu in aliqua ciui/ tate. in honorib⁹ et dignitatib⁹ est aduene et extraneo preferendus. **Uñ** quia magis diligitur a ciuib⁹ tum qz magz diligit ciuitatem z eius bona. tum etiam qz magz verisimile est innatū et intraneū magis sollicitas re in regimine ciuitatis q̄ extraneū et aduenā. **Unde** etiā p̄pter hanc cām dicit̄ aliq̄ magz adq̄scendū ē cō/ silio amici naturalis q̄ alteri⁹. scz aduene vel extranei.

Ad rōnes añ oppositū

Ad p̄mā p̄cedit q̄ ciues habitatores vocant̄. s̄z nō oēs p̄pter causas dictas. **Ad** sc̄dam d̄m. q̄ nō est s̄le de domo z ciuitate. **Quis** rō est. qz in ciuitate sunt req̄si ti actus excellentiores q̄ in domo. ideo aliq̄ p̄nt dici do mestici a domo. q̄ nō p̄nt dici ciues a ciuitate. **Ad** ter ciam patz qd̄ sit d̄m. aliq̄ em habitātes in ciuitate sunt necessarij ad esse z ad p̄seruatōez ciuitatis. qui tamē nō dicuntur esse ciues. **Sed** quereret aliquis. **Utrū** expediat aduenas et extraneos habere principatum su ue dominiū in ciuitate in qua sunt aduene. **Pro** isto norandum est. q̄ duplex est ciuitas. quedam est ex hos/ minibus diuersaz regionum et diuersoz ydeomatium in differenter cōstituta sicut est parisijs bugis colonia et similes in quibus reperiuntur homines cuiuscūqz regionis vel lingue existant. Et talis ciuitas magz ha/

bet naturam regni immo potius vniuersi. q̄ naturam particularis ciuitatis. et ideo ipsa est p̄fectissima et cōpleta. Alia est ciuitas quod dāmo particularis. in qua nō resperiunt tot diuersitates hoim. nec in ea indifferēter recipiuntur hoies qualescūq̄ fuerint. Supponitur autē ex auctentis q̄ valde expedit p̄ncipē diligere ciuitatē v̄l cōmunitatē. Sic etiā maxime vitanda est dissentio in cōmunitate. seu seditio et p̄ditio. q̄ sicut p̄ concordiaz cūiū p̄firmatur et p̄seruatur ciuitas in suo esse. ita p̄ discordiaz et seditioem dissipatur. Suppositis istis d̄ ad dubium. q̄ expedit in ciuitate cōmuni siue vniuersali diuersarū regionū vel ideomarū hoies p̄ncipatū aliquē p̄icipare. et ita aduenas et extraneos ibidem aliquantulū ciues esse. Patet. q̄ hec ciuitas magis diliget et amabitur ab incolis eius seu habitatoribz. Si em̄ aduenerit extranei nō possent honoribz et dignitatibz in ea p̄ncipare sicut intranei. haberent causam inuidiez minoris dilectōis seu amoris ad illā ciuitatē. et inde oriri possent seditōnes et p̄tialitates. Videt̄ t̄n magis expedit. vt p̄p̄t̄ et innati ciues habeāt plures et maiores p̄ncipatus dignitates et officia politica q̄ aduene seu extranei. Sed in alijs ciuitatibz particularibz nō expedit aduenas et extraneū p̄icipare p̄ncipatū et dignitatē. In aliq̄ tales sunt alieni domini seu p̄ncipes et impatiētes adeo vt non velint in p̄p̄t̄ extraneos seu aduenas recipere etiam ad cohabitandū. Vt t̄n lz in paucioribz inueniuntur ciuitates nōnullae in quibus est tanta discordia et inuidia. vt malint extraneos et aduenas eis p̄ncipari q̄ suos p̄p̄t̄os ciues. lz hoc est puerle et p̄ accūs

Is autē (q̄ dicta sunt) habitū est p̄siderare. vtz eandem virtutem ponendū boni viri et ciuis studiosi. vel nō eandē. Atvero si q̄dem hoc oportet sortiri inq̄sitiōne eam que ciuis typo quodā p̄mo sumendus. Sicut ergo naua vnus aliq̄s cōmuniū est. ita et ciuem dicimus. Nautaz autē q̄uis dissimiliū existentium potentia. hic q̄dem em̄ est remigatoz. hic at gubernatoz. hic autē p̄orari⁹. hic autē aliam quandam talem habens denominatōem. Palam q̄ diligentissima vniuscuiusq̄ ratio propria virtutis erit. Similiter autē et cōmuniū quedam cōgruet om̄ibus. salus em̄ nauigatōnis opus est p̄p̄oz om̄iū. hoc em̄ desiderat vnusquisq̄ nautarum. Similiter ergo ciuium q̄uis dissimiliū existentium opus est salus cōmunitatis. cōmunicatio autē est policia. Propter quod q̄dem necessarium est esse ciuis virtutem ad policiam. Si q̄dem ergo sunt plures policie species palam q̄

non contingit studiosi ciuis vnam esse virtutes perfectam. bonum autē virum dicimus esse fm̄ virtutem p̄fectam. Quod quidem igitur p̄tingit ciuem existentem studiosum non possidere virtutem. fm̄ quam est studiosus vir manifestū. Quinimmo et fm̄ alium modum est dubitan. tes venire ad eandem ratōnem de optima policia. Si em̄ impossibile est ex om̄ibus studiosis existentibus esse ciuitatem. oportet autē vnum quēq̄ q̄ fm̄ ip̄m opus benefacere. Hoc autē a virtute. quoniā impossibile similes esse omnes ciues. non vtiq̄ erit virtus vna ciuis et viri boni. eam quidem em̄ que studiosi ciuis optz om̄ibus inesse. Sic em̄ optimam necessariū ciuitatem esse. eam autē (que viri boni) impossibile. Si em̄ om̄es necessarium bonos esse eos qui in studiosa ciuitate ciues. Adhuc quoniā ex dissimilibus est ciuitas. sicut animal mox ex anima et corpore. et anima ex ratōne et appetitu. et domus ex viro et muliere. et possessio ex domino et seruo. Eodem modo et ciuitas ex om̄ibus his. et adhuc ex alijs dissimilibz speciebz consistit. Necesse non vnam esse om̄iū ciuium virtutem. Sicut neq̄ chorizontiū summi et astatis q̄ q̄dem ergo non eadem manifestū ex his

Queritur utruq̄ virtus

ciuis studiosi sit eadem cum virtute boni viri. Et arguitur q̄ sic. quia prudentia (que ē auriga om̄iū virtutum) est virtus boni viri. sine qua vir bonus esse nō potest et sine qua ciuis studiosus eē nō potest. ergo eadē virtus (vt videtur) erit ciuis studiosi et viri boni. Preterea. om̄is operatio ciuilis tendit in bonum finem. ergo om̄is talis reddit hominem bonum virum et sic idem erit ciuis bonus et vir bonus. Preterea om̄is inciuilis propter naturam et non propter fortunam aut est prauus aut melior q̄ homo. vt habitus est in p̄mo huius. ergo om̄is ciuis est bonus homo. et ita erit eadem virtus studiosi ciuis et boni viri. In contrarium est p̄bus in textu.

Sciendum primo.

Q̄ sicut dictum est in principali conclusionē p̄cedentē rō ciuis sumitur ex opatiōe. p̄rus autē p̄ncipium ē opatiō

tionis bonē. Ideo p̄hs mouet in textu. an sit eadem virtus qua q̄s opatur ciuiliꝝ et bene. et qua q̄s d̄r bonus vir. Rō questionis d̄r esse. q̄s sicut d̄r p̄hs secūdo ethicoꝝ. virtus est extremū in bono. licet sit immediata quo ad opationes et passionē quo ad nos determinata rōne. Et id omnis habētus quo p̄ficatur hō fm̄ p̄em intellectuā aut operatiuā necesse est q̄ habeat aliqd̄ summū seu extremū in bono qd̄ p̄ficat. Et cum habitus illi fm̄ officia et opationes differāt necesse est q̄ et virtutes differant. Et haberi p̄r exemplū sicut in mēbris hominis. quia necesse est esse aliā virtutē oculi. aliā manus. aliaz pedis. et sic de alijs. Virtus autē boni hoīs est q̄ ip̄e disponit ad actū felicitatis fm̄ prudentiam est em̄ bonū hominis felicitas. vt p̄r p̄mo ethicoꝝ. q̄ autē h̄ prudentiā habet omnes virtutes

Sciendū sc̄do. q̄ humane opatiōes specie differūt fm̄ diuersitatē formaz que sunt p̄ncipia actionum. Quis em̄ agētia sp̄e differant. sicut calefacere et frigefacere differunt specie sicut calor et frigiditas. Prima autē forma voluntatis (a qua d̄r actus humanus) est finis et bonū quod est obiectum eius et volūtum. et ideo op̄ret q̄ in actibus volūtatis inueniat differentia specificā fm̄ rōnem finis. Et q̄ actus volūtatis sunt in genere moris. et ideo est diuersitas sp̄e fm̄ diuersitatem finis. Lum ergo bonū et malum sunt manū fm̄ ordinē ad finē. non op̄ret q̄ sint essentialē d̄r in genere moris. ideo ex actib⁹ moralib⁹ bonis vel malis d̄r bonus vir simplr vel malus. Lōtingit autē aliqua reduci ad aliquod gen⁹ duplr. vel p se sicut ea que sunt p̄ essentialē illius generis. sicut albedo et nigredo ad genus coloris. Et p accidens. rōne eius q̄ in eis sit res alba et res nigra ad genus coloris. Ea ergo que p se sunt in aliquo genere simplr differunt sp̄e p̄ differentias essentialē generis que vero ad genus reducunt p̄ actūs nō differūt p̄ differentias generis simplr. sed fm̄ qd̄. sc̄z fm̄ q̄ ad illud gen⁹ p̄tinent. vt p̄r in artificialib⁹. forme accidentales sunt vt cultus et clauis. q̄ specie differūt fm̄ q̄ ad genus artificialem p̄tinent. Sed quantū ad substantiam eadez sunt sp̄e. quia suba virtutib⁹ est ex natura siue forma naturali. et nō ex forma artificiali. vt d̄r Lōmentator in sc̄do de aia. Et q̄ ad gen⁹ moris aliqd̄ eo mō p̄tinet q̄ mō est voluntariū. ideo ipi actus volūtatis q̄ per se et immediate ad voluntatem p̄tinent p se in genere moris sunt. et h̄s d̄r q̄s simplr bonus vir vel malus. Unde simplr specie distinguunt interiores actus volūtatis p bonū et malum sicut per differentias essentialē. Actus autē imperati a voluntate et exerciti per alias potentias (per quos) aliqd̄ denominant tales vel tales actus operari p̄tinent ad genus moris p̄ accides sc̄z fm̄ q̄ sunt a voluntate imperati. Et ideo actus isti nō distinguunt fm̄ sp̄em per se et simplr per bonum et malū. sed fm̄ p̄ accides fm̄ q̄ ad gen⁹ moris p̄tinent. Ex quo patet q̄ virtus proprie dicitur habitus. qui est p̄ncipium bone opationis simplr. sed tamē abilitas illa vel industria (p̄ qua q̄s bene seit operatōem ciuilem sibi congruentē exercere) d̄r virtus quā non ita proprie

Sciendum tercio. q̄ licet idem finis cōmunis ciuitatis sit. sc̄z saluatio ciuitatis. iste tamen finis p̄ diuersos fines vt ciues diuersis opationibus attingit. Sicut exemplificat p̄hs de mēbris corporis. quoz est idem finis in cōmuni. sc̄z salus corporis. tamē per diuersas opationes intendunt illud et procurant. Aliud exemplū dat de nauis. qui diuersa habet officia ad vnū finem cōmunē. sc̄z ad gubernationē nauis. pariformiter est in ciuitate. nam vt habitus est in secundo huius. ciuitas ad hoc q̄ sit p se sufficiens re-

quirat diuersitate hominū inhabitatū ipsam. sc̄z multitudine ciuū. ita q̄ vnus intendat vni opationi et alius alteri et sic de alijs. et q̄ omnia ordinant in bonum cōmunitatis siue ciuitatis. sicut etiam ps ordinat ad totum ita ciuis ordinatur ad ciuitatē. Est em̄ ciuis inquantū h̄mōi. p̄pter ciuitatem tanq̄ p̄pter finem. et ideo omne id quod facit debet ordinare. p̄pter confirmatōem ciuitatis. nisi em̄ ordinet et referat suas opationes in illum finem ciuitatis ip̄e peruerit rectum ordinem. Et ideo sicut autē dicebat fm̄ diuersas policias diuersi ciues intendunt alium et alium finem. Ex quo patet q̄ in ciuitate. transgressa ciuis hoc intendit qd̄ non est bonū. als em̄ non esset studiosus ciuis ip̄ius finis In hoc em̄ attendit studiositas siue virtus ciuitatis boni ciuis. qd̄ est ordinare et reformare in illū finē ciuitatis cui⁹ est ciuis. Quia autē p̄trafacit inuis illū finē illā ciuitatē. Et quo etiā p̄r q̄ cū loq̄tur p̄hs in sc̄do ethicoꝝ q̄ virtus est q̄ bonū facit habentē. intelligit qd̄am abilitas exercēdi actus ciuiles. vt d̄m est. Ita autē abilitas siue p̄us (p̄ quā quis d̄r studiosus ciuis in vna policia) est altera a p̄tute p̄ quā d̄r q̄s studiosus in alia. eo q̄ ad distinctos fines r̄s. Sicut etiā videmus q̄ vnus nauta est bonus in vna nauis q̄ nō est bonus in altera. Virtus autē boni viri vt sic est prudētia que est q̄s directiua et auriga oīm altaz virtutū. et necessaria ad bn̄ viuendū simplr. sine qua nulla est virt⁹ vt d̄r. vi. ethicoꝝ. Ipsa em̄ cōsultat iudicat et precipit de agibilib⁹ fm̄ dicamē recte rōnis Est autē intelligendū q̄ in genere duplēs sunt virtutes. qd̄am em̄ sunt q̄ ordinant homines in se fm̄ actus respiciētes regimē. p̄tū ip̄ius hominis. et tales p̄t̄ dicit monastice. eo q̄ hominem iuste ordinar. Alie sunt virtutes ordinātes hoīem ad vitā politicā seu ad vitā politicā opationis. Et inter istas p̄tutes p̄t̄ inueniri diffōrmitas. nā stat aliq̄ bene ciuiliꝝ agere. et male agere moraliter. et agere cōtra bonū p̄mune. Et non refert in p̄posito an sint eedem virtutes fm̄ rez q̄ dicunt politice et monastice. vel sint diuersē fm̄ sp̄em et rōem. quod et doctor sanctus videt dicere in secūda sc̄de. Supponendum est etiam ex antedictis et postea dicēdis q̄ policianū quedaz sunt recte et ordinate. alie vero inordinate et transgressē

Quibus notatis ponitur

Conclusio prima

In policia inordinata nō est virtus eadem boni viri et ciuis studiosi. P̄r conclusio. q̄ virt⁹ est prudētia que simplr reddit hoīem bonū virū. vt d̄r p̄hs In tyrānide at̄ et alia policia transgressa nō op̄ret bonū ciuē habere simplr prudētiā. q̄ nō intendit bonū finē. sed potius malū Et nō sc̄q̄tur iste est bonus ciuis in oblicharchia vel democracia. q̄ est bonus vir. Conclusio sc̄da. non op̄ret in omni policia bona q̄ eadē sit virtus boni viri et ciuis studiosi. P̄r. q̄ op̄ret quēlibet ciuē ip̄ius policie eē studiosus. q̄ si nō intendat finē illius nō deberet in ea dici ciuis. sed nō op̄ret quēlibet talem esse bonū virū. quia nō op̄ret quēlibet talem habere prudentiā monasticā. per quā dicitur bonus vir. sed sufficit q̄ sic referat actus suos in fines policie. et siue debite siue indebite referat. q̄ intendat tamen salutē policie siue principaliter siue non principaliter. Et ad hoc non requiritur vera prudētia. sed sufficit qd̄am mūdāna subtilitas siue astutia. Ex quo p̄r q̄ nō p̄uertunt iste est bonus vir. q̄ est bonus ciuis. nec est bonus ciuis. q̄ nō est bonus vir. Est tū aliq̄ virtus q̄ p̄t̄ facere bonū virū et bonū ciuē sc̄z prudentia. sed non est de necessitate. vt dictum est.

B. liij

Conclusio tertia. eadē est virtus boni pncipis. z boni viri. Pr̄ conclusio. qz ad aliqū esse studiosum pncipē opz ipm esse bonū virū. ḡ conclusio est vera. Cōsequētia est nos ta. An̄s p̄. qz nll̄ d̄s sibi p̄st̄i dominet non est habilis ad pncipandū. qz req̄rit q̄ hō sit a passionibz absolut⁹ z quietus. qd est p̄ virtutes morales q̄bus hō sibi p̄st̄i dominat Sine his aut̄ nō p̄t hō appetitui sensitiuo d̄ari. ḡ etiam sine fortitudine iusticiā p̄ntia z prudētia z alijs virtutibz nō p̄t pncipēs seruare p̄cezes z iusticiā inter subditos. Un̄ d̄r Claudianus Regis ad exēplū totus pducitur orbis. **M**obile mutat sp̄ cū pncipe vulgus Nec valet si dicatur. videmus sepe malos hoies esse bonos pncipēs. z talē mē bñ custodire pacē z iusticiā int̄ subditos. Ad h̄ em̄ d̄s tendū q̄ mal̄ hoies nunq̄ sunt boni pncipēs. Quis aliq̄n̄ er̄ in paucioribz aliq̄ mali pncipent. z faciāt custodiri iusticiā z pacē inter subditos. Un̄ in signū q̄ p̄pter bonū subditoz op̄ter pncipē eē virtuosus scribit̄ Ecclesiastes. x. **T**erre cui⁹ rex puer est. z cui⁹ pncipēs mane comedūt Rex em̄ d̄r puer nō qdē p̄pter eratē s̄ p̄pter mores. qz nō refert senē aut iuuenē eratē esse regē si moribz z virtutibz senex fuerit. vt habet in p̄mo ethicoz. Un̄ p̄z q̄ op̄ter pncipē eē virtuosum z virū bonū. Parz ḡ ex p̄dictis q̄ quis nō sit necesse eandē esse virtutē viri boni z ciuis studiosi in q̄cunqz policia. p̄t tñ eē eadē in policia p̄fecta. in q̄ ql̄iter ciuis dignus est pncipari. Sed eadē est virtus pncipis z ciuis studiosi. vt p̄z ex nūc dicitis. ḡ ql̄ibz talis ciuis est bonus. Ex quo p̄z r̄n̄sio ad questū. q̄ scz alicui⁹ studiosi ciuis z boni viri est eadē virtus. sed nō est verū vlt̄er. qz nō op̄ter q̄ cūcunqz virtus q̄ reddit hoiem bonū virū reddat ipm ciuez studiosum. vt p̄z de hoie heroico. q̄ est optimus. z tñ fortē nō h̄z prudentiā politicā nec ecōtra. Non op̄ter etiā q̄ quez virtus que reddat hoiem bonū reddat ipm bonum virū. vt p̄z de ciue in ciuitate transgressa. z hoc intendit h̄ p̄hs. Si aut̄ d̄s velle dicit q̄ hō heroicus non viuit vt hō sed vt deus. Posset p̄cedi q̄ ql̄iter hō viuens vt hō ciuiter pillam virtutē q̄ facit ipm bonū esse virū efficit bonus ciuis in policia ordinata z non transgressa

Ad rōnes ante oppositum. Ad primā d̄r q̄ prudētia quā habet ciuis ad officiu ciuitatis est prudētia siue disciplina ad qdam opa scz ciuis lia. prudentia aut̄ que est virtus boni viri simplr̄ est ordinarix passionuz z opationuz. in q̄bus est moralis virtus. z iō prudentia ciuis z boni viri nō sunt vnus z eiudē rōnis. et sic rō p̄cedit ex equiuoco Ad sc̄dam negat̄ cōsequētia ista. om̄is bonus ciuis intendit bonū finē. ergo est bonus vir. Et rō est. quia bonus ciuis d̄r tendere in bonuz finem p̄pter quendā finē. Simplr̄ em̄ non est necesse q̄ tendat in bonū finē policie cui⁹ est ciuis. si policia sit ordinata Ad tertiā negat̄ p̄ntia. nō em̄ seq̄tur q̄ ille q̄ est inciuilis simpliciter. q̄ nō p̄t cōmunicare cū p̄pter vicia sua z suam ma iusticiam sit prauus. et q̄ ille q̄ cōmunicat ciuilit̄er sit bonus vir simpliciter. sed sufficit q̄ sit bonus ciuis

Sed forte erit alicui⁹ eadē virtus ciuis studiosi z viri studiosi. Dicimus itaqz principem studiosum esse bonū z prudentē. politicū autē mox necessariū esse prudentē. z disciplinā autē mox alterā esse dicūt qdā pncipis. sicut z vident̄ re

gum filij equestre z bellicā erudiri. Et euripe/ des ait non mihi q̄ vana alta. sed quoz ciuitati opus est tanq̄ sit qdam pncipis disciplina. Si itaqz eadē pncipis boni z viri boni. Ciuis autē est. z q̄ subdit nō eadē vtiqz erit. simplr̄ ciuis z viri. tñ alicui⁹ scz potētis pncipari solius ciuis Nō em̄ eadē pncipis z ciuis. z p̄pter h̄ iason ait **E**surire qñ nō tyrānizat tanq̄ nesciēs ydeota esse. Atvero laudat̄ posse pncipari z subijci. et p̄clari ciuis virtus est posse pncipari z subijci bñ. Si ergo eaz qdem q̄ boni viri ponimus principatiū. eam autē que ciuis nō vtiqz erunt ambo laudabilia siliter. Quoniā ergo aliquando videt̄ vtraqz z nō eadem optere principem dicere z subditū. ciuem aut̄ ambo scire p̄cipari ambobz. z huic vtiqz cōsiderabit aliqd. Est em̄ principatus despoticus. hunc autē que circa necessaria dicta scire facere principē non necessariū. Sed vti magis alterū aut̄ seruile dico aut̄ alterū posse z fuire ministerialibz actionibz. Seruū aut̄ spēs plures dicimus opationes em̄ plures quaz vnā ptem tenent manuales. isti aut̄ sunt sicut z nomē signat ipsos q̄ viuunt de manibz. in q̄bus bannausus artifex ē. p̄pter qd̄ apud quosdā nō p̄cipabant pncipatibz antiq̄tus artifices anteq̄ fuisset demus extremus. Opa qdem ḡ subditoz. sic nō optz bonū neqz politicū neqz ciuez bonū addiscere nisi qñqz gratia optunitatis sibi ad seipm nō enim adhuc accidit fieri. hunc qdem despoticū. hūc aut̄ seruū. Sed est qdam principat⁹ fm quem principat̄ sibi bñs genere z liberis. Hūc em̄ dicimus esse ciuile pncipatū. quē optet principes subditū addiscere. velut equestribz pncipari eū q̄ inter illos subditos fuit. z exercitiū ducere in exercitu doctū. z q̄ ordini p̄fuit z insidias dispo suit. Propter qd̄ dicit̄ z hoc bñ. q̄ nō est bene principari cum q̄ nō sub principe fuit. Horum

aūt virtus q̄dem altera. Oportet aūt ciuem bonū scire z posse p̄ncipari z subijci. z hec virtus ciuis scire p̄ncipatū liberoꝝ ad vtraq̄. z etiaꝝ boni viri ambo. z si altera spēs t̄pantie z iusticie p̄ncipatine. Eteḿ subiecti q̄dem liberi aut boni palā qz nō vna vtiqz erit virtus puta iusticia Sed hñs spēs fm quas p̄ncipabit z subijcitur. Sicut eḿ viri z mulieris alia t̄pantia z fortitudo. videbit eḿ vtiqz vir timid⁹ eē. si sic fortis fuerit sicut mulier fortis. z mulier loquax si sic ornata fuerit sicut vir bonus. Qm̄ z economia altera viri z mulieris. huius q̄dez acq̄rere. hui⁹ aūt fuare opus est. Prudētia aūt p̄ncipis pp̄tia virtus sola. alias eḿ videt̄ necessariū eē vel pueniens cōes subditoꝝ et p̄ncipiū Subditi autē nō est virtus prudētia. s; opinio vera. Sicut eḿ fistulaz factor subiectus. p̄ncipis aūt fistulatoꝝ q̄ vtiqz. Utrū q̄dem ergo eadem virtus viri boni z ciuis studiosi vel altera et quō eadem z quō altera manifestum ex his.

Ira ciuē aūt adhuc restat q̄dam dubitatio vt vere eḿ. vtrū ciuis est cui licet communicare p̄ncipatu. aut z bānaufos ciues ponendū. Si q̄dem ḡ z hos ponendū. q̄b; nō interest p̄ncipatus: nō est possibile oīs ciuis esse talem virtutē. iste eḿ ciuis. Si at̄ nullus taliū ciuis in qua pte ponēdus vnusqz. neqz enim aduena neqz pegrinus. Aut ppter hanc q̄dem rōnem nullū dicemus accidere incōueniēs. neqz eḿ serui dictoꝝ nullū. neqz liberti. Hoc eḿ verū q̄ nō oīes ponendū ciues sine q̄bus nō vtiqz erit ciuitas. qm̄ neqz similt̄ viri z pueri ciues: sed hī q̄dem simplr. hī aūt ex suppositiōe Ciues q̄dem eḿ sunt sed imp̄fecti. In antiq̄s ergo temporib; apud quosdā erat seruū qd̄ bānaufum vel peregrinū: ppter qd̄ multi tales et nunc. optima aūt ciuitas nō faciet bannaufus quē. Si aūt z hic ciuis. sed ciuis fm virtutez

quā diximus dicendū nō oīis. neqz liberi solum. sed q̄cunqz operibus necessarijs sunt dimissi. Necessarioꝝ aūt q̄ q̄dem vni ministrantes talia serui. q̄ aūt cōmuniter bannaufi z mercenarij. Manifestū aūt hinc parū p̄siderantibus quō h; de ip̄is. ip̄m eḿ apparet qd̄ dictū est facit evidens Qm̄ eḿ plures sunt policie. z spēs ciuis necessariū est plures z maxime subditi ciuis. Quare in aliq̄ q̄dem policia necessariū eē bānaufum z mercenariū ciues. in aliq̄b; aūt impossibile. puta si q̄ est quā vocat aristocraciā z in q̄ fm virtutem dant honores. z fm dignitatē: Neqz eḿ possibile est exhibere q̄ virtutis viuente vita bānaufa vel mercenaria. In oblicharchijs aūt mercenariū q̄dez nō p̄tingit esse ciuē. Ab honorabilitatib; eḿ longis p̄ncipatōes p̄ncipatū. bānaufum at̄ p̄tingit. dicat eḿ z multi artificū. In thebis at̄ lex erat. eū qui decē ānoꝝ non abstinuisset a foro nō p̄ncipare virtute In multis at̄ policijs p̄trabit z pegrinoꝝ lex. q̄ eī ex matre ciue in q̄busdā democra- cijs ciuis est Eodē at̄ mō hñt z q̄ circa spurios apud multos. attū qm̄ ppter indigentiā legitimoꝝ ciuū faciūt ciues tales. ppter paucitatē eḿ hoīm sic vtunt̄ legib; defectū hñtes turbe paulatim eligūt̄ eos q̄ ex suo p̄mū vel sua. deinde eḿ eos q̄ ex mulierib;. tandē at̄ solū eos q̄ ex ambob; ip̄is ciues faciūt. Ex q̄dē ḡ spēs plures ciuis manifestū ex his. z qd̄ dicitur maxie ciuis q̄ p̄ncipat honorib;. sicut z homer⁹ poetizauit acti quēdā inhonoratū post exurgētē. S; vbi q̄ tale occultū ē grā deceptōis cohabitantiū ē Sicut aduena eḿ est q̄ honorib; non p̄ncipat Utrū q̄dē alterā vel eandē ponēdū fm quā vir bon⁹ est z ciuis studiosus ḡ palā. qz alicni⁹ q̄dē ciuitatis idē alicuius aūt alius. z ille at̄ nō oīs sed qui civilis z dñs vel potens esse dominus vel fm se vel cum alijs cure cōmuniū

Queritur. Utrum prudē

tia que est respectu boni, p̄p̄ij sit eadem specie cū ea que se extendit ad bonū cōmune. Et videtur q̄ sic, quia vt d̄e phus sexto ethicoꝝ. q̄ politica virtus z prudentia idēz habitus est. esse autē non est idem ip̄is, ergo videt̄ q̄ sic eadem virtus s̄m rōnem z sp̄em prudētia respectu p̄icularis boni z cōmunis. differens tamē s̄m distincta esse. Preterea phus h̄z in textu q̄ eadem est virtus boni viri z boni p̄ncipis, sed politica virtus maxime ē in p̄ncipe in quo est sicut architectonica. cū ergo prudentia sit virtus boni viri videt̄ q̄ idē est habitus prudētia respectu p̄p̄ij boni. et politica respectu boni cōmunis. In contrariū videt̄ esse id quod habet, phus in textu

Sciendum primo

Q̄ sicut recitat phus in sexto ethicoꝝ. q̄dam posuerunt q̄ p̄ncipia nō extendit se ad bonū cōmune, sed solū ad bonū p̄p̄ium. Et hoc ideo. q̄ est imitab̄ q̄ nō oportet homines querere nisi bonū p̄p̄ium. q̄ est p̄tra inclinacōem legis nature. p̄ quā rō dicat bonū p̄p̄ium vniuscuiusq̄ ordinatū ad bonū cōe. eo q̄ (vt habet p̄ ethicoꝝ) bonū q̄nto cōmunitus tanto diuinius. repugnat em̄ legi diuine que p̄ charitate inclinā ad nō q̄renda que sua sunt. Ideo etiaz ap̄s p̄mo ad Lhoꝝ. d̄r. nō quero q̄d nisi vtile sit. sed q̄ multis vt salui fiant. Ideo q̄ prudentia est p̄siliatua. iudicaria et p̄ceptiua eoz. p̄ que puenit ad debitū finē. oportet dicere q̄ prudentia nō solū habeat respectū ad bonū p̄uarū vni⁹ hois. sed etiā ad bonū cōe multitudinis. Sicut em̄ om̄is virtus moralis relata ad bonū cōe vocat̄ politica. vt sic se habeat politica ad iusticiā legalē sicut se h̄z prudentia s̄m p̄t̄ dicta ad virtutē morale. q̄ iusticia legalis nō imperat virtutū sp̄ialū fines referre in bonū cōe nisi prudentia politica diriget. sicut nec p̄tutes morales inclināret in suos fines nisi dirigente prudentia supradicta. Sunt autē (vt ad p̄positū sufficit) in ciuitate due sp̄es req̄site. sicut d̄r phs in sexto ethicoꝝ. Eius inq̄t que circa ciuitatez h̄c q̄dem vt architectonica prudentia legispositiua. hoc autē cōmune non h̄z politica circa singularia existens. De prima em̄ d̄r phs in textu q̄ prudentia est p̄p̄ia virtus p̄ncipalis. q̄d sic p̄t̄ declarari. nā ad prudentiā p̄tinet regere z p̄cipere. z ideo ibi inuenit̄ sp̄ialis rō prudentie. Manifestū est autē q̄ in eo qui nō solū seip̄m h̄z regere. sed etiā cōitate p̄fectam ciuitatis vel regni inuenit̄ sp̄ialis z p̄fecta rō regiminis. Et tō p̄ncipi (ad que p̄tinet regere ciuitate) prudentia cōpetit s̄m sp̄ialem z p̄fectissimā rōnem. Et q̄ etiā spectat ad p̄ncipem leges ponere in ciuitate. ideo a pho vocat̄ ista prudentia sexto ethicoꝝ legislatoria. hic autē vocat̄ eā architectonica. Et quo p̄z. q̄ prudentia maxime p̄tinet ad p̄ncipem q̄ in ip̄o prudentia debet fulgere vt iusticia (que in ip̄o maxime req̄ritur) dirigat. Id in p̄ncipe iste due virtutes maxime relucere debent. scz prudentia z iusticia. Ideo dicitur Jeremie. xxiij. Regnabit rex z erit sapiens. Et seq̄tur. faciet iudiciū z iusticiā in terra. Vñ etiam Virgilius sexto Eneidoꝝ ad quimū fabiū maximū (quem introducit ad istas duas p̄tutes) ita legit. Tu regere imperio populos romane memento. De tibi erunt artes pacifz imponere moꝝez. Parcere subiectis. z detellare sup̄bos. Quis enim prudentia maxime reluceat in p̄ncipe q̄ vocat̄ regnatiua seu legispositiua. in subditis tñ oportet ponere prudentiā q̄ vocat̄ politica inq̄ntū actus suos ordinat in finē politicūz

Sciendū sc̄do. q̄ (vt al̄s dicebat) seruus p̄ imperium mouet̄ a d̄o z subditus a p̄ncipe. aliter tñ q̄ irōnabilia moueant̄ a suis motoribz. nā inaiata seu irōnabilia aguntur solū ab alio z nō agūt a seip̄is. q̄ non h̄nt dominū suū actus p̄ liberū arbitriū. z tō rō regiminis nō est in ip̄is sz solum in motoribz. sed oēs serui et subditi non ita agunt ab alijs p̄ p̄ceptū q̄d tñ agunt p̄ seip̄os p̄ liberū arbitriū. Et tō in eis req̄rit̄ q̄dā certitudo regiminis per quā seip̄os dirigant in obediēdo p̄ncipatibz in ordine ad finē ciuitatis. et ad hoc p̄tinet sp̄es prudētie q̄ politica vocat̄. Et hec prudentia (q̄ est in subditis) p̄parat ad illā q̄ est in p̄ncipe. sicut ars manualis ad architectonicā. Ex quo p̄t̄ q̄ alia est virtus p̄ncipis z subditi. vt al̄s ostendebat. Patz. q̄ p̄ncipis se h̄z ad subditū sicut mouens ad motū. aīa autē est virtus mouētis z moti. Vñ qūis eadē sint q̄ oportet p̄ncipatē p̄cipere z subditū exequi. tñ eadem agēda p̄siderantur a rege s̄m vltorioꝝ rōem q̄ p̄siderant̄ a subdito q̄ obediūt. vñ em̄ regi in diuersis officijs multi obediunt. formalis autē ratio obiecti variat sp̄em in habitibz

Sciendū tertio. q̄ tā p̄ncipis q̄ cuius p̄t̄ dupl̄ p̄siderari. Vno mō inq̄ntū singularis est p̄sona. q̄ p̄t̄ agere p̄ intellectū z voluntatē in ordine ad finem vltimū q̄ est felicitas. Alio mō inq̄ntū p̄ncipis vel cuius. Primo mō p̄siderādo virtutis est in eis prudentia cōiter dicta p̄ quā hō regit seip̄s in ordine ad p̄p̄iū bonū q̄d est seip̄m disponere ad beatitudinē. Sc̄do vero mō. q̄ taz p̄ncipis q̄ cuius intendūt bonū cōe ciuitatis. in ip̄is sunt differētes prudētie s̄m distinctas rōnes finis intenti vt dictum est

Conclusio responsiua

Prudentia q̄ est in ciue vel p̄ncipe nō est eadē sp̄e cū ea que se extendit ad bonū cōe. Probat̄. q̄ sicut se h̄z sc̄ia ad subiectū. ita virtus ad obiectū. sed monastica est de his q̄ p̄tinent ad bonū vni⁹ p̄sone. politica vero de his q̄ p̄tinent ad bonū cōitatis q̄d est bonū cōe. q̄ monastica q̄ respectu boni p̄p̄ij est. z politica q̄ est respectu boni cōis sunt distincte virtutes. Nā sp̄es habitūū diuersificant̄ s̄m diuersitatē obiecti que attendit̄ s̄m rōem formale ip̄ius. rō autē formalis oim que sunt ad finem attenditur ex p̄te finis. et tō necesse est q̄ prudentie (que ordināt̄ media in istos fines) differant sp̄e s̄m d̄r̄nam specificā istoz finū. vt scz sit vna prudentia simpl̄ dicta. q̄ ordinat̄ ad bonū p̄p̄ium. et alia politica in ciuibz. z alia legispositiua in lege que ordinat̄ ad bonū cōmune ciuitatis vel regni

Ad rōnes ante opposi-

tum. Ad primā d̄r q̄ phs nō intendit dicere q̄ politica sit idē s̄m sub am habitus cuiuslibet prudētie. sed prudentia (q̄ ordinat̄ ad bonū cōe) q̄d q̄dem bonū cōe d̄r prudentia s̄m cōem rōnem prudentie prout scz prudentia est recta rō agibilis. dicitur autē politica s̄m ordinez ad bonū cōmune. Ad sc̄dam d̄r. q̄ sicut phus d̄r in textu. ad bonū virūz p̄tinet posse bñ p̄ncipari z subijci. z tō in virtute boni viri includit̄ etiā p̄tus p̄ncipis. sed p̄tus p̄ncipis z subditi differūt sp̄e. sicut z virtus viri z mulieris. vt habet in p̄t̄e littera. Sed q̄reret aliq̄s qualiter intelligit̄ dictū p̄t̄ dicētis q̄ prudentia est p̄ncipis p̄p̄ia virtus. alie vero virtutes sunt p̄ncipi z subdito cōmunes. Videt̄ em̄ in hoc p̄tractate his que dicta sunt cōformiter ad id q̄d d̄r in primo libro hui⁹. Dicit em̄ ibi q̄ opz seruū attingere ad prudentiā et virtutē. hic autē d̄r q̄ non. sed sufficit q̄ attingat ad opz

nionē verā. Rūdetur q̄ subditū quantū ad aliquas opes rationes opret habere prudentiā. z quantū ad aliq̄s non. Et hoc apparet. q̄ virtus est p̄ quā bñ se q̄s h̄z ad opationē. Operationū em̄ q̄dam sunt quaz volūtas est p̄ncipiū p̄ se. Alie sunt quaz volūtas nō est p̄ncipiū p̄ se. sed ars vel intellectus vel potētia aliqua. p̄me opationes p̄cedūt a voluntate mediāte intellectu p̄actico. Stat aut̄ q̄ volūtas (q̄ nō est bñ disposita) nō est p̄ncipiū bone opatiōis volūtas aut̄ bene disposita p̄ virtutē morale (q̄ nō est sine prudentiā) debet habere opationē rectā. Ideo opret seruus respectu talū operationū attingere ad prudentiā et virtutem morale. z sic loquebat̄ p̄hus p̄mo huius. Et sic est intelligendū (q̄d nup̄ dictus est) de prudentiā subditi. Sunt etiā q̄dam opatiōes q̄ p̄cedūt ab intentōe nō mediante voluntate. sicut s̄t opa artis. z respectu talū nō opret q̄ volūtas sit disposita p̄ virtutē morale. z q̄ prudentiā non fuit p̄ncipiū talū operationū nō opret habere prudentiā. sed sufficit habere artem. Et sic intelligendū est dictū p̄bi.

Unā aut̄ hec determinata sunt q̄ post hec cōsiderandū vtrū vnā ponendū politiā vel plures. z si plures que et q̄t z differentie que sunt ipsoz. Est aut̄z politiā ordo ciuitatis alioz p̄ncipatū z maxime dñantis oīm. Dominās q̄dem em̄ vbiq̄ est policensia ciuitatis policensia aut̄ est politiā dico aut̄ puta in democracijs q̄dem dominās p̄pls. pauci at̄ e cōtrario in oblicharchijs. Dicimus aut̄ z politiā alterā eē eoz eundē aut̄ hūc sermonē dicem⁹ z de alijs. Supponēdū itaq̄ p̄mo cuius gratiā p̄stituta est ciuitas. z p̄ncipatus sp̄s quot ei⁹ qui circa hoīem z circa cōmunionē vite. Dictū est at̄ in p̄mis sermonib⁹ in q̄bus de economiā determinatū est z de despocia q̄d natura q̄dez est homo aīal ciuile. p̄pter q̄d z nullo indigens eius q̄ ab inuicem politiā appetūt cōmunionē. Quinimo z cōiter p̄ferens colligit inquantuz adiacet vnicuiq̄ ps vt viuaf bñ. maxime q̄dez igit̄ hic est finis z cōiter oībus z sigillatim. cōueniunt aut̄ z ad viuere gratiā ipius: z p̄tinent politiā cōmunionē. Forte em̄ inest aliq̄ boni p̄tacula z fm̄ ipm̄ viuere solū. si n̄ diris fm̄ quā excedat̄ valde: palā at̄ q̄ p̄ferat̄ multa mala sustinētes. multi hoīm inuiscati ad viuere tanq̄ exñte q̄dā solatio in ipō z dulcedie naturali. At uero p̄ncipat⁹ dictos modos facile diuidere ē.

in extrinsecis em̄ fm̄onib⁹ determinauimus de ip̄s sepe. despocia q̄dē em̄ q̄uis sit idē p̄ferēs fm̄ veritatē ei q̄ natura fu⁹ z ei q̄ natura despotes. tñ p̄ncipat⁹ ad p̄ferēs despotis. Nihilomi⁹ nus ad id at̄ q̄d fui fm̄ accñs. nō em̄ p̄tigit corrupto suo saluari despocia. P̄ncipat⁹ at̄ pueroz z muliez z totū dom⁹ (quē vtiq̄ vocam⁹ econo micū) v̄l subiectoz gr̄a est. vel alicui⁹ cōmunis amboz fm̄ se q̄dē subiectoz. vt videm⁹ et alias artes. puta medicinalē z exercitaciū. fm̄ accñs aut̄ z vtiq̄ ipsoz erūt. nihil em̄ p̄bi. bet exercit⁹ docentē pueros aliq̄n eē z ipm̄ eoz q̄ exercitant. sicut gubernator sp̄ est vn⁹ nautarū. pueroz q̄dē igit̄ exercitator vel gubernator z p̄siderat subditoz bonū. Quā at̄ vn⁹ hoz fuerit et ip̄e fm̄ accñs p̄ticipat vtilitate. hic q̄dez em̄ nauta. hic at̄ sit vn⁹ eoz q̄ exercitāt cū sit pueroz exercitator. p̄pter q̄d z politicos p̄ncipatus q̄n fuit fm̄ eq̄litate ciuū p̄stituta z fm̄ similitudinē. fm̄ p̄tē dignificāt p̄ncipari p̄us q̄dē q̄ ap̄tū natū erat dignificātes in p̄te mīstrare z p̄siderare aliq̄n rursū q̄ ip̄i⁹ bonū sicut p̄us ip̄e p̄ncipās p̄siderabat q̄d illi⁹ p̄ferēs. Hūc at̄ p̄tē vtilitates q̄ a cōib⁹ z eas (q̄ a p̄ncipatu) volūt p̄tinue p̄ncipari. veluti si acciderz sanos eē sp̄ p̄ncipātes. cū eēnt egrotatiui. et em̄ forte vtiq̄ p̄tinent p̄ncipat⁹. Manifestū ē q̄ q̄cūq̄ q̄dē politiā intēdūt q̄ cōit p̄ferētes ip̄e q̄dē rē existētes fm̄ id q̄d simplr iustū. Quēcūq̄ at̄ p̄ferēs p̄ncipiū solū viciate z oēs s̄t trāsgressiōes rēoz politiāz despoticē ei. ciuitas at̄ cōitas liboz ē.

Queritur. utrum sint

tm̄ sex politiāz genera. Videt̄ q̄ non. q̄ in aliqua politiā dominant plures diuites p̄ter suas diuitias. et talis politiā nō est aliqua illaz. q̄ tunc esset oblicharchia. quod falsum est. q̄ oblicharchia est politiā in qua pauci diuites p̄ncipant. Et ita posset argui de illa in qua pauci paupes dominant vel p̄tē dñant. que nō p̄tē dici democracia. q̄ de democracia ē multoz. q̄ nō s̄t tm̄ sex. P̄terea aliq̄ sunt politiā mixte. vt p̄z p̄ p̄m in multis locis. et go sunt plures q̄ sex. In oppolitum est p̄hus in textu.

Sciendum primo

Q^ualiter sumit spes rei in naturalibus. & aliter in moralibus. cum em sunt quatuor genera causarum. diversimode de diversis accerbuunt. Causa em formalis & materialis respicitur p^{ar}te substantia rei. ideo subest fm materia & forma spe in genere distinguunt. agens aut & finis respicitur directe motu & operatione. & cuz motus & operationes fm hmoi causas spe distinguunt. diversimode tm. na p^{ri}ncipia actia naturalia sp^{er} sunt determinata ad act^{us}. ideo diverse spes in actibus naturalibus attendunt non solum fm substantia subiecti (q^u sunt fines vel termini) sed fm p^{ri}ncipia actia. sicut calefacere et infrigidare spe distinguunt fm frigidu & calidu. sed p^{ri}ncipia actia in actibus voluntariis (cuiusmodi sunt actus civiles) non se hnt de necessitate ad vnu. ideo ex vno p^{ri}ncipio actiuo manere (q^u est voluntas humana) possunt diverse policiaz spes pcedere. sed q^u finis est obiectu voluntatis. ideo potissime diversitate hnt ex pte cause finalis. Sicut em an dicebat policia est ordo civiu ad fine com suae ad bonum eoe tendentiu. In policia vnitare hz ab vnitare hmoi ordi nis in vnu finem. cu ergo ea q^u sunt ad fine variant & dis tinguunt fm diversitate finiu optet policiaz siue ordines istos civiu distingui fm finiu distincoes in quos ordinat^{ur}. Quis em a p^{ri}ncipatu possit aliquo modo vnitatis pol^{it}ie sumi. hoc tamen non est p^{ri}mo. sed originaliter sumit^{ur} ex parte principatus

Sciendu secudo. q^u quis civitas sit aliq^u mo quid natu rale. eo q^u naturaliter habemus imperiu ad civitate consti tuenda. tm non efficit nec p^{er}ficat civitas nisi ex opere & indu s^{tr}ia hoim. q^u aut ex arte humana efficiunt potissime fiunt et cognoscunt ex ipso fine et bono ad q^u ordinant. nos em potissime scimus qd est domus materialis et qlis debeat esse facta. scz vt defendat nos a pluvijs & caumatibus. quas re si scire volum^{us} qd sit civitas & qd policia recta & qd sit transgressa. vtdenda sunt. illa ad q^u & p^{er} q^u facta est cost^{it} tutio civitatis et policie. Quis em multa sunt bona p^{ro}pter que videt esse civitas p^{ro}stituta. inter omnia tm potissimum est viuere eligibiliter & virtuose. vt habz phus in textu. & ab isto dz policia recta. In phus videt tangere sex bona ad q^u civitas ordinat. est em civitas siue policia p^{ro}stituta p^{ro} co^m munitate loci vt hoies sit viuantz cohabitent. surgit at ex hoc quodammodo iocunditas & amor. na nulla sine iocuo vel amico iocunda est possessio. vt dz Seneca. Si qs autez magna multitudine auri vel argenti polleret & oibus vic^{er}ualibus habudaret & no vueret in societate vt alij homies sua magnificencia p^{er}cipere possent. nec ipse etia possit alijs hominibus sua bona cōicare. no multuz illa bona reputaret sed magis vilipenderet. Est q^u civitas ordinata vt hoies sit in vno loco viuētes iocūder delectabiliter quersent Se cūdo est civitas ordinata siue p^{ro}stituta no solum p^{ro}pter iocū de seu delectabiliter quersari. sz etia p^{ro}pter ipm viuere nam homines in eade civitate comozantes mutua cōuersatio deseruit eis ad vitaz. q^u vnus alteri dz subuenire in his q^u sunt necessaria vite. q^u sic esse non possit si hoies solitarie mozarent & sibi mutuo no quersaret Tercio facta et p^{ro}sti tuta fuit civitas in expugnationis gratia & p^{ro}pter no iniustuz pati. nam q^u hmo vnus solitaria vita ducēs non est sufficiens sibi ad resistendū volētes sibi iniuriari & vitare iniusticias sibi facias. ideo p^{ro}stituta fuit civitas vt hō q^u solitarius no p^{er} se tueri ab hostibus existens p^{er} multitudinis tute & absq^{ue} formidine vueret. Quarto fuit civitas ordinata p^{ro}pter co

mutaciones & p^{ro}tractus. facere autē cōtractus est de iure ge tū & est p^{ro}xiū humani generis. In em dcm est in p^{ro}mo li bro huius. q^u nullus sibi sufficere possit ad vitā nisi cōmū nicaret ea in q^ubus habudat in illa in q^ubus deficit. Et ideo necessarij sunt isti p^{ro}tractus. q^u vt facilius fierent op^{er}uit sit cōuenire homies in ciuitate. Quintū bonuz est ad q^u civi tas ordinat cōcicatio p^{ro}nubioz. nam hoies sit p^{ro}nubētes ad inuicē amicitia p^{ro}rahūt vt firmitus se diligāt. vel p^{ro}pter ali quod aliud bonū q^u vi det inde plurgere & p^{ro}trahendo cō nubia fiunt hoies ad inuicē affines. Sextum bonū (p^{ro}pter q^u est ciuitas cōstituta) est viuere eligibiliter et virtuose. nam magis possunt puniri delinquentes & malefici si homi nes cōiuuant sibi in ciuitate q^u si mozarent disq^uis seu sepa rim & vitam solitaria ducerēt. Et ideo est q^u timore pene multi desistunt malefacere & assuecū op^{er}ationes bonas. & sic exemplo alioz (q^u malefici essent) jessicunt boni & virtuo si Quis virtutes & opa bona sint maxime bonoz virozuz. Licet q^u p^{ro}pter p^{ro}dicta bona sit aliq^u mō civitas p^{ro}stituta. po tissime tm constituta est p^{ro}pter viuere eligibiliter & virtuose Ideo bñ dz in textu q^u vnitatis loci. cōcicatio p^{ro}nubioz. & cō pugnationis gratia p^{ro}mutatio rez extra. talia sunt sine q^u bus no hz esse civitas. P^{ri}ncipaliter tm est civitas p^{ro}stituta p^{ro}pter bñ. virtuose. & feliciter viuere. & p^{ro}pter p^{ro}fectā & p^{er} se suf ficientē vitā. Ex quo p^{er} parere vñ civitas et policia rectū tudine habeant. Non est em civitas vera nisi in ea sit illud vltimū tanq^u p^{ri}mu. scz virtuose viuere. Et ideo omnis pol^{it}ia dz transgressa in qua (et si alia inueniant) istud deficit. Et q^u fm distincione policiaz est etia distincio p^{ri}ncipatū q^u p^{ri}ncipat^{us} est p^{ri}ncipale in policia. ideo idē est iudiciū de p^{ri}ncipatu bono vel malo. & etia de policia bona vel mala.

Conclusio prima

Et r^{ati}onalis. Tantū sex sunt genera policiaz. simpliciu. p^{ro} barur p^{ro} sufficientia. Nam in omni policia attendit aliquis finis bonus vel apparens tm. Si bonus hoc est duplx. v^{el} multitudo reducit in illū finē p^{ro} vnu vel p^{ro} plures. seu multos vel paucos. Si p^{ro} vnu sic est regnū. Si p^{ro} plures hoc ē duplx. vel p^{ro} multos seu p^{ro} paucos. Si scdm sic est aristot^{er} cracia. Si p^{ri}mu sic est policia cōmuni noie vel fm alijs thymocracia. Si vero finis sit malus. sic non p^{er} esse pol^{it}ia. recta sed transgressa Et h^{oc} etia p^{er} esse duplx. vel multi tudo populi reducit ad illū finē p^{ro} vnu. & sic est tyrānus. vel p^{ro} plures hoc est duplx. vel p^{ro} paucos dñantes. & sic est ob^{is} licharchia. vel p^{ro} multos sic est democracia. Ex quo patz q^u policiaz tres sunt transgressae. & tres sunt recte. & p^{ri}nci patuū tres sunt boni. & tres sunt mali. Tres boni s^{un}t regnū siue p^{ri}ncipatus regalis. aristocraticus. et politicus cōi noie seu thymocraticus. Et in oibus istis intendit a p^{ri}mu cipante bonū cōitatis fm virtute p^{ro}termissio bono p^{ro}rio In alijs at opposit^{is}. s. tyrānide. obligarchico. & democra tico p^{ri}ncipatibus intendit no bonū cōitatis. sed bonum sin guloz p^{ri}ncipatū. & ideo vocant transgressae. In p^{ri}mis pol^{it}is etijs optet p^{ri}ncipantes esse virtuosos. in alijs autē no sunt virtuosī. vnus em (cū p^{ro}pter bonū cōe dominat) dz rex. cuz aut p^{ro}pter bonū p^{ri}uatiū dz tyrānus. cū aut pauci dominan tur virtuosī. dz aristocraticus p^{ri}ncipatus. sicut olim in ciu tate romana deficiere senatu tpe intermedio anteq^u alius senatus eligeret regebat totus populus romanus p^{ro}uden tia q^undā bonoz viroz paucoz. Eligebantur em duode cim boni viri approbati & boni testimonij (quos vocabāt duodecim bonos homies) & horum p^{ro}uidētia seu indu

finia tota ciuitas regebat. Sicut etiā qñ tot⁹ popul⁹ te/ner pncipatū z intendit nō rñ bonū diuitiū s; egenoz z medio crū s; pncipatū dicitur pncipatū sicut in ciuitatibus y talie dñatur tot⁹ popul⁹. ibi em̄ req̄rit p̄sentis tot⁹ populū in statutis p̄cedēdis z potestariū eligēdis. s; em̄ ibi sp̄ aduocet potestas vel dñs aliq̄s q̄ regit ciuitatez. maḡs tñ dñatur popul⁹ q̄ ip̄e. eo q̄ tot⁹ populū ē ip̄m eligere et corrigere si male agat. z ei⁹ totius est statuta p̄dere. q̄ nō s; dñm transgredi si intendat bonū finē p̄dictum. Talis at̄ pncipatus nō h̄z nomē p̄p̄riū s; p̄hs vocat eum noīe cōmuni et dicit esse policiam. Patet ergo quid sit dicendum ad questum.

Ad rōnes aū oppositū

Ad p̄mā dicit q̄ est difficile q̄ aliqui pauci z pauperes possint obtinere magnū pncipatū p̄pter suā paupertatem et si tñ p̄tingeret. statim ip̄i efficerent diuites. et tūc esset pncipatus obligarius. z tūc talis pncipat⁹ pauperū posset vocari initū obligarchie. Ad sc̄daz dicit q̄ p̄hs loq̄t de policijs simplr z nō de mixtis. de q̄b; loq̄t infra.

Eterminat⁹ at̄ his habitū est policias p̄siderare q̄t nūero z q̄ sunt. z p̄mo re/ctas ip̄oz. Et em̄ trāsgressiones erūt manifeste his determinatis. Quā at̄ policia q̄dē z policienia signat idē. Policēnia at̄ est idē q̄d dñans ciuitatū. necēriū at̄ eē dñans aut vnū aut paucū aut multos. Quā q̄dē vn⁹ vel pauci vel multi ad cōe p̄ferēs pncipant. has q̄dē rectas necessariū eē policias. eas at̄ q̄ ad p̄p̄riū. vel vn⁹ vel pau/roz vel multitudinis trāsgressiones aut em̄ nō ciues dñm eē p̄cipatēs. aut optz cōicare p̄ferēte. Vocare at̄ p̄suenim⁹ monarchiaz q̄dē eā q̄ ad cōe p̄ferēs respicit regnū. eā at̄ q̄ paucoz q̄dem pluriū at̄ vno Aristocratia at̄ propter optimos pncipari. aut p̄pter ea q̄ ad optimū ciuitati et cōicantib; ip̄a. qñ at̄ multitudo ad cōe p̄ferens vult vocat̄ cōi noīe oīm policiaz policia. accidit at̄ rōnabiliter vnū q̄dē igit̄ differre s; m̄ virtutē vel paucos p̄tingit plures at̄ iā ad summum oīs s; tutis puenisse difficile z maxime ad bellicā. hoc em̄ in multitudine sit. p̄pter q̄d q̄dē s; m̄ hāc policia pncipalissimū q̄d pugnantiū et p̄cipat̄ ip̄a q̄ possidet arma Trāsgressiones at̄ dictaz tyrānis q̄dē em̄ regni. obligarchia aut aristocracie. democracia aut policie Tyrānis

q̄dem igit̄ est monarchia. Ad p̄ferens monar/chiānt⁹. obligarchia at̄ ad id q̄d abundantū democracia at̄ ad p̄ferens egenoz. ad id at̄ q̄d expedit cōi nullā ip̄az. Oportet aut̄ paulo p̄ longiora dicere q̄ sit vnaqueq; harū policiaz. Et em̄ h; quasdā dubitatōes. ei at̄ q̄ circa vnāquaq; methodū philosophat̄. et nō solū aspicit ad re/gere pueniens est non despiciere neq; p̄termittere. sed oportet declarare circa vnūquodq; veritate. Est aut̄ tyrānis q̄dē monarchia (sicut dicitur) despotica politice cōitatis. Obligarchia aut̄ qñ fuerint dñi policie q̄ substātiās hñt. Democracia aut̄ econtrario. qñ q̄ nō possidet multitudinem substantie sed egeni. Prima aut̄ dubitatio ad definitōem est. Si em̄ fuerint q̄ plures existētes diuites dñi ciuitatis. Democracia est aut̄ qñ fuerit dominās multitudo. Sicut aut̄ rursum vtiq; si alicubi accidat egenos pauciores q̄dē esse diuitib;. meliores at̄ existēs dominos esse policie. vbi at̄ pauca multitudo dominans obligarchia esse aiunt nō videbit̄ vtiq; bñ definitū esse de policijs. Atvero si q̄s cōnectens abundantie q̄dem paucitatē. penurie aut̄ multitudinē. sic appellat policias obligarchiam q̄dem in qua p̄ncipatus habent qui diuites pauci multitudinē existētes. Democracia aut̄ in qua q̄ egeni multi existētes multitudinē aliam habent dubitatōem. quas em̄ dicemus mō dictas policias eā in qua plures opulenti z in qua pauciores egeni. dñi aut̄ vtiq; policiaz. si q̄dem nulla policia est p̄ter dictas. Videtur ergo ratio facere palā q̄ paucos quidem vel multos esse dños accidens est hoc quidem obligarchijs. hoc at̄ democracijs. propterea q̄ opulenti quidem pauci. egeni aut̄ multi sint vbiq; propter quod et non accidit dictas causas fieri differre. quo aut̄ differūt democracia et obligarchia ab iuicē penuria et diuitie sunt.

et necessariū q̄dem vbiunq; p̄ncipantur p̄pter diuitias siue pauciores siue plures hanc eē oblicharchiam: vbi autē egeni demoscraā: S; ac cidit sicut diximus hos q̄dem paucos esse hos autē multos abundant q̄dem em̄ pauci. libertate autē participant om̄es. p̄p̄ter quas altercatur de policia. Sumendū autē p̄mo quos terminos dicunt oblicharchie et demoscrae. et quid quod p̄p̄rie iustum est oblicharchicū ex̄tis et demoscraicum. Om̄es em̄ tangunt iustum quoddā. s; vsq; quoc; p̄cedunt et dicūt nō om̄e quod p̄p̄rie iustū puta videt̄ equale esse q̄d iustum et est s; nō om̄ib; s; equalib; hī autē hoc auferunt s; quib; et iudicant male. Causa autē. q̄a de seip̄is iudiciū. fere autē plurimi sunt iudices p̄uui de p̄p̄rijs. quare qm̄ q̄d iustū aliq̄bus et diuisum est eodē mō in reb; et q̄bus. sicut dictū est p̄us in ethicis. rei q̄dem equalitate p̄fitentur eā autē de q̄bus dubitant. maxime q̄dem p̄pter dictū modū. q; iudicant que de seip̄is male. De inde autē et quia dicere vsq; vtrorq; iustum aliq; quid putant iustum dicere simpliciter. hī quidē em̄ si fm̄ aliquid ineq̄ales sint puta fm̄ pecunias totaliter putant ineq̄ales esse. hī autē si fm̄ aliquid equales puta fm̄ libertate totaliter eq̄les: Quod autē principalissimū non dicant. si q̄dem em̄ possessionū gratia cōmunicassent et cōuenissent tantū participant ciuitate. quantum et possessione. Quare oblicharchicorū sermo videtur vtiq; inualecere. Non em̄ esse iustum et equum participare centum talentis vnum qui intulit mnam vnā. cum eo qui dedit residuū totū neq; his que a principio neq; post acq̄sitis Si autē neq; ipsius viuere gr̄a solum sed magis ipsius bene viuere. Eten̄ seruorum vtiq; et aliorū animalū esset ciuitas nūc autē nō quia non participant felicitate neq; ipso viuere fm̄ electōnem. neq; p̄pugnatiōis gratia. quatenus a nul

lo iuriā vel iniusticiā patiātur neq; p̄p̄t cōmutaciones vt euz vsū qui ad inuicem Eten̄ vtiq; tyrēni et calcedoni et omnes quibus sunt contractus ad inuicem vt vnus vtiq; ciuitatis ciues eēnt Sūt em̄ ipsis pacta de introductilibus et p̄uentiones de non iniusticiā faciendo et scripture de non conpugnatione Sed neq; p̄ncipatus omnibus p̄munes in his p̄stituti sunt s; alij apud vtrorq;. neq; quales quosdam eē oportet alteras alteri curant neq; quomodo nullus erit iniustus eorū qui sub pactis. neq; quomō maliciam nullam habeāt. sed solum quomodo nihil iniuste agant inuicem. De virtute autē et malicia ministrant quicūq; curant bonam legiflatōem. Quare manifestū q; oportet de virtute sollicitam esse ei que tanq; vere nominat ciuitas. non sermonis gratia. fit em̄ cōmunicatio cōpugnatio de alijs loco differens solū ab his q; de longe cōpugnant et lex pactum. et sicut ait Licofron sophista. fideiussoz inuicem iustorū sed non qualis faciet bonos et iustos ciues Quā autē hoc modo se habeat manifestū em̄. Si em̄ aliquis et copulet loca in vnum vt se tangāt me gareorū ciuitas et corinthiorū muris tamē non vna ciuitas neq; si ad inuicē p̄nubia fecerint. q̄uis hoc propriarū cōmunicatōem ciuitatib; sit. Similiter autē neq; si qui habitaret separatim quidem non tamē tantū a longe. vt non cōmunicarent sed si essent ipsis leges vt seip̄os iniuste molestarent circa mutuas datōnes. puta si hic quidem esset faber hic autē agricola. alius atē coriarius. alius vero aliud aliquid tale. et multitudine essent decem milia. non tamen cōmunicarent in alio nullo q̄ in talibus. puta cōmutatōe et cōpugnatiōe. neq; sit quidem ciuitas. p̄p̄t quam itaq; causam. non em̄ vtiq; p̄p̄ter nō p̄pinquum cōmunitatis. si enim et conuenirent sic cōmunicantes. Vnusquisq; tamen vteretur

ppria domo tanquam ciuitate et sibi ipsis auxiliantes sicut pugna existente ad iniuriantes solū neq; sic utiq; videbitur esse ciuitas. diligenter psiderantibus. Si quidē similiter colloquerentur pgregatim et sigillatim. Manifestum ergo q̄ non est ciuitas p̄municatio loci et eius quod est non iniusta agere ad seipsos. et mutue dationis gratia. s; hoc q̄dem nec̄arium existere si erit ciuitas. attamen neq; existentibus omnibus his est iam ciuitas. sed ipsius bene viuere cōmunicatio et domib; et generib; gratia vite perfecte et perse sufficiētis nō erit tm̄ hoc nō vnū et eundē locū habitantiū et vrentium p̄nubijs p̄pter quod affectiōes facte sunt in ciuitatib;. et fraternitates et immolatiōes et deductiōes ipsi; p̄nuire. Quod at tale amicicie opus. cōuiuendi em̄ electio amicicia est. Finis quidem ergo ciuitatis bene viuere: hic aut̄ finis gratia. Ciuitas at̄ gener et vicoꝝ cōmunitas vite perfecte et perse sufficientis hoc aut̄ est vt dicimus viuere feliciter et bene. Bonaz ergo operationū pondum esse politicam cōmunionē. sed non ipsius conuiuere. Propter quod quidē quicunq; adijciunt plurimū ad talem cōmunionē. his ciuitatis attinet plus q̄ equalibus s̄m libertatem et genus. vel maiorib;. s̄m politicā at̄ virtutem. in equalibus. vel excedentib; s̄m diuitias s̄m virtutem aut̄ excessis. Quidem ergo omnes qui de policijs altercant p̄tem quandam dicunt iusti manifestum est ex dictis.

Queritur utrū melius

sit politicam regi a plurib; q̄ ab vno solo. Arguit p̄mo q̄ sic. qz melius est politicam regi ab illo in quo est maior prudentia. Sed maior prudentia est in multitudine q̄ in vno. igit̄. Maior p̄ter p̄phum dicentē in multis locis q̄ prudentia est necessaria ad principandū politicē. Et minor patet ex cōmuni. puerbio Plus videt oculi q̄ oculus. Preterea. melius est regi politicā ab illo qd̄ est magis bonū q̄ ab illo qd̄ est minus bonum. sed multitudo hominū est melior ergo potius debz regere politicam. Maior pars. quia quāto aliquid est melius

tanto p̄fectius est et dignius maiori honorabilitate. In p̄teritum arguitur in textu per hoc q̄ p̄phus nominat regnum inter policias p̄mam et optimam politicam regnum aut̄ est optimus principatus.

Sciendum primo

Q̄ sicut p̄ter ex p̄dictis triplex p̄t distingui p̄ncipatus scz politicus quo p̄nceps p̄ncipatur policie. nō q̄de s̄m multitudinē potestatis. sed sub potestate superioris. sicut diceret q̄ p̄positura scabimar? et siles essent p̄ncipatus Ali? est regalis. et ille est s̄m p̄m in p̄mo hui? cū quis s̄m ppriā potestate dñatur nō subdit? alteri. Tercio? ē p̄ncipatus economicus. et ille est triplex in domo. scz politicus nuptialis et paternalis. s; habitū est in p̄mo huius et de isto nō ē ad p̄positū. s; tm̄ de politico et regali

Sciendū sc̄do. q̄ hoies in policia sunt in duplici dñā et s̄m hoc p̄t fieri differēs hoim multitudo. Nā q̄dam sunt hoies prudentes et videntes rōne intellectiua et in sequentes dictamen rōnis. et multitudo talū hoim pot tenere p̄ncipatū in recta policia. Alij sunt hoies brutales et insequentes p̄tem sensitiua. et talū hoim multitudo nullā p̄t facere rectā policia vbi p̄ncipant. eo q̄ tales insequunt suas passiones et naturales inclinatioes. et sunt de facili inclinabiles ad rebellionē et seditiōem. Tūc talis multitudo periculosa est et detestabilis. eo q̄ inter tales hoies nō est iusticia. immo inter tales nō est ordo. quāto em̄ sunt plures tanto deteriores existunt. iuxta illud Esaie p̄phete. Multiplicastis genē et nō magnificastis iusticiam.

Sciendū tercio. q̄ p̄phs ponens hanc dubitatiōem in textu arguit multis rōnibus. q̄ melius sit dñari multitudine et maxime prudentū hoim. Tūc videt p̄ma facie q̄ euidenter p̄bat ciuitatē vel policia melius regi a pluribus q̄ ab vno. Evident em̄ in p̄ncipate tria forte necessaria. vt bñ et laudabiliter regat populū sibi cōmissum. P̄mo em̄ d̄z habere p̄piciatiōē rōem. Sc̄do rectā intentionē. Tercio d̄z habere p̄fectam stabilitatē. vñ s̄m hec tria vt magis discutiatur materia sumi p̄nt tres. vie. ex q̄bus venari possumus q̄ bonū sit p̄ncipari plures et nō tm̄ vnū. P̄ma patet sic. nā plures oculi plus vident q̄ vnus oculus. et plures manus plus faciūt q̄ vna manus. et plures intellectus superant vnū intellectū in cognoscendo. quare si plures hoies dominant erit ibi p̄piciator rō. qz plura cognoscunt q̄ si p̄nciparet vn? tm̄. Tūc p̄phs ait q̄ plures hoies sic p̄ncipates quasi vnum hoiem multoz oculoꝝ et multaz manuum p̄stituunt. Sc̄da via ad cognoscendū hoc idē sumit̄ ex recta intentione q̄ requiritur in p̄ncipante. Tunc em̄ p̄nceps. rectā h̄z intentionē si nō intendat bonū ppriū s; cōe. quāto em̄ minus intendit bonū cōe tanto peior est p̄ncipatus. S; si dominant multi dato q̄ intendat bonū ppriū nō tm̄ omnino recedunt ab intentione boni cōis. qz bonum multoz est quasi bonū cōe. et bonū vnus est quasi bonū ppriū et suatū. qd̄ omnino quasi recedit a bono cōi. peius est ergo vnū p̄ncipari q̄ plures. Tercia via sumitur ex stabilitate q̄ requiritur in p̄ncipate. Decet em̄ p̄ncipē esse rectā regulā et stabile. vt scz p̄ira et p̄cupiscenciam et p̄ alias anime passiones nō corrupat neq; p̄uertatur. Sed vt d̄t p̄phs citius corrupit vn? iudex q̄ plures. est q̄ meli? plures dñari q̄ vnū solum. q̄uis autem rationes iste videantur habere apparentiam et etiā effig

raciam nontamen simpliciter concludunt

Conclusio prima.

Nō est bonū ciuitatē v̄ policia regi a plurib; egenis v̄ pauperib; Probat. qz non est bonū regi p illos q̄ facili ter corrupunt z flecutur a recto iudicio. s; sic ē de pau perib; igit̄ zc. Maior p̄z de se. S; minor pbat. qz oīs paup̄ q̄t̄ abiectōem sue indigētie a se. z ei succurri. qd̄ facili ter facere p̄t̄ p̄ncipantes pauperes p̄ acceptōnem munez. Itē paup̄ a sumptus ad p̄ncipatū statim diues efficiere p̄ inuitas vsurpatōes. z sic ēt̄ molest; alijs et eos p̄neret. eo q̄ (vt qdā d̄t̄) A p̄terius nihil est misē ro cū surgit̄ in altum. Non ergo expediens est policiaz regi a pauperibus.

Occlusio sc̄da. nō est expediens policia regi a pluri bus diuitib; nō virtuosis. Patet. qz vt h; p̄bus tales potētiōes ceteris existētes inferrent alijs impotētiōi bus vni. z despicerent alios. hoc at̄ nō ē expediens sed corruptiū ciuitatis. q̄ zc. Itē appetit̄ diuitiaz est in ordinatus z tendit̄ in infinitū. ex quo seq̄ret̄ spoliatio substatie et facultatū subditoz z opp̄ressio paup̄ez.

Occlusio tertia. nō est expediēs ciuitatē regi a mul titudine sc̄do mō dicta. sc; bz utali et bestiali. Probat̄ur quia ad rem publicam maxime requirit̄ prudentia que non est in tali multitudine vt dicitur est.

Occlusio quarta. bonū ē z expediēs ciuitatē regi a plurib; p̄tuosis. Probat̄. qz illud est expediēs ad regi men ciuitatis p̄ qd̄ acq̄rit̄ finis ciuitatis q̄ est bñ viuere gr̄a vite p̄fecte z p se sufficiens. S; hoc fit p̄ p̄ncipatū pluriū hoim̄ p̄tuosoz. sicut est in aristocracia si sint pau ci. vel in thymocracia si sint multi. sicut ē multitudo p̄ti mo mō dicta. nā p̄hs has duas policias ponit̄ inter ces teras. q̄ zclusio ē p̄a. Et qz questio q̄t̄ cōparatiue de melioz policia. iō responder̄ ad q̄sitū q̄ simplr loque do meli; est policia regi ab vno solo virtuoso q̄ a plu rib;. Probat̄. qz quāto p̄ncipat; ciuilib; magis assimilaf̄ p̄ncipatū toti; vniuersi tanto est melioz. vtpura magis accedens ad illud qd̄ est optimū in toto vniuerso. s; po licia (in qua p̄ncipat; vni; p̄tuosus) est h̄mōi. q̄ zc. Ma ior p̄z qz supponit̄ q̄ p̄ncipat; vniuersi est optimū. Et minor p̄z p̄ p̄hm̄ duo decimo metaphysice dicentē Plu ralitas p̄ncipiū mala. sit q̄ vni; p̄nceps. P̄terea ille p̄ncipat; ē simplr melioz. quo policia p̄pacē z p̄cordiā efficiē magis vna. s; hanc p̄cordiā z vnitatē magis effi cere p̄t̄ qd̄ est p se vniū. magis at̄ p se vnitatis regit̄ in p̄ncipatē. si dominet̄ vni; p̄nceps q̄ si dominarent̄ plures p̄ncipes. immo cū plures dominant̄ nō p̄t̄ eē par in hu in smō di p̄ncipatū nisi sint illi plures vnitē z p̄cordes ad inuicē. Vn; at̄ hō (vt habet̄ p̄mo ethicoz) magis p̄cor dar seip̄o. q̄ p̄ncipat; vni; simplr ē melioz. Vn; z roem hui; sumere possumus ex naturalib;. nā in naturalib; vbi ē aliqd̄ regimē naturale sp̄ illud reducit̄ ad vniū p̄ncipans. Sicut videm; in aiali. qz in eo sint mēbra dis t̄ta ordūata ad diuersa officia z diuersos motus. est t̄n dare vniū mēbrū p̄ncipale sc; cor. ex cuius motu su munt̄ origīne oēs motus aialis facti in corpore. Apes etiā (qz eis naturale est in societate viuere) naturaliter subsunt vni regi. Sicut em̄ naturale est vt multitudo ab vno p̄cedat. sic etiā naturale ē vt in vniū reducatur. Est igit̄ bonū regimē populī siue multitudinis si sit rect; a plurib; meli; ē t̄n in regimēne paucoz. sicut in aristoz

eracia. q̄ in regimine plurium vt in thymocracia. eo q̄ magis ad vnitatē accedit. Prima at̄ ē monarchia siue gubernatio vni; p̄ncipis. eo q̄ p̄fectior ibi vnitatis refer uatur. Vn; q̄uis p̄hs arguit ad alterā p̄tē. non ē t̄n de intentōe eius dominū plurium eē cōmendabil; d̄mō vni us. dū t̄n vtrūq; sit rectū. cū ip̄e pluries dicat̄ i hoc libro regnū eē dignissimū p̄ncipatū z optimū. Et sicut opti mum pessimo opponit̄. ita regimē puerum vni; (qd̄ ē tyranis) regno opponit̄. S; vt soluant̄ obiectōes p̄acte p̄siderandū est. qz qz plures cognoscunt plus q̄ vni; z citius corrupit̄ vni; q̄ plures. ideo si fiat monar chia et dominet̄ vni; rex vel vni; p̄nceps in toto p̄ncipa tu v̄ regno. ille p̄nceps d; sibi sociare multos sapientes vt habeat multos oculos. z multos viros p̄tuosos vt habeat multos pedes et multas manus. et sic fiat vni; hō multoz oculoz. multoz pedū. et multaz manuum. Nec est dicere. p̄nceps d; eē multe prudentie p̄t̄ ocu los. bone affectōis p̄pter pedes. recte opatōis p̄t̄ ma nus. Nō q̄ dici poterit̄ talē monarchiam nō cognoscere multa. qz quantū spectat ad regimēne regni quicqd̄ oēs alij sapientes cognoscūt hoc totū ip̄e rex cognoscere d; Nec etiā dici poterit̄ ip̄m de facili posse pueri z corrupi. nā si rex dominari desiderat nō est possibile ip̄m lib; uerti. nisi totū p̄siliū z oēs sapientes ac etiā oēs quos s; bi associauerit̄ zigerit̄ eē pueros. Et inde videt̄ ip̄e uisse qd̄ in litteris regijs ponit̄ p̄ regē ad relatōnem sui p̄siliū. Vn; rex taliter p̄ncipans intendit maxime cōmune bonū. Et iō si sic se habeat oīno dignū est ip̄m p̄ncipari. Si aut̄ aliter se habuerit. sc; sp̄t̄o p̄silio z dimissa societate sapientū z prudentū z p̄tuosoz viroz. vellet sequi suū p̄p̄riū caput z appetitū p̄uati. tunc nō eēt rex sed tyrannus. Tale q̄ nō esset meli; dominari q̄ mul titudine plurium. Nec d; vastare aliquā ciuitatē vel pla gam alicui terre inferre absq; p̄silio. multitudinis z ma xime oīm sapientū sui regni. Et quo p̄z ad p̄positū q̄ oīm deoz p̄siliū in folio iouis p̄ponderat p̄silio duode cim. Et ita p̄t̄ videri qualiter multitudo p̄siliū sit melius q̄ paucoz. hoc em̄ intelligit̄ de multitudine sa pientū z rōnabiliū viroz. z nō de multitudine bestialiū et stultoꝝ. Ideo de ista multitudine bestiali d̄t̄ p̄hus. qz impossibile est qz p̄siliū multoz stultoꝝ sit p̄ferendū cō silio paucoz p̄tuosoz z sapientū. Solo; rōnum p̄z. qz arguit de vno q̄ regit̄ z p̄ncipat̄ absq; p̄silio

Abet aut̄ dubitatōem; qd̄ oportet esse dominatiū ciuitatis. aut em̄ multitu dinē aut diuites. aut p̄p̄ykes. aut optimū vniū oīm. aut tyrannū. S; hec oīa vident̄ habere di fficultatē. qd̄ em̄ si paupes (qz si plures sint) di rипiant ea q̄ diuitū. hoc nō iniustū ē. Videbatur em̄ vtiq; p̄ iouē dominatio iuste. iniusticia ergo qd̄ oportet dicere extremā. Rursumq; oīmibus acceptis qui plures ea que paucoz. si diripiant manifestum qz corrupunt ciuitatē. Atvero non qdem virtus corrupet qd̄ habz ip̄am neq; iustū

ciuitatis corruptiuū. Quare palam q̄ z legem
hanc non est possibile esse iustā. Adhuc autē z
actōnes quas cūq̄ tyrannus egit necessariū esse
omnes iniustas. vim em̄ inferet potētior existēs.
sicut et multitudo diuitibꝫ Ergo ne pauciores
principari iustū z diuites. Si ergo et illi hoc fa-
ciant et diripiant. et possessiones auferant mul-
titudinis. Hoc ergo iustū et alterz. ergo hic q̄dē
q̄ sint praua oia et nō studiosa manifestū. Sed
epieykes principari oportet et dños esse oim. er-
go necesse alios oēs inhonoratos esse q̄ nō ho-
norantꝫ politicis p̄ncipatibꝫ. Honores em̄ di-
cimus esse p̄ncipatus. principantibꝫ autē semp
eis dē necessariū esse alios inhonoratos. sed vnū
studiosissimū p̄ncipari melius Sed adhuc ma-
gis oblicharchiciū. qui em̄ inhonorati plures.
S; forte dicit vtiq̄ aliq̄s dominatiuū totaliter
hoiem esse. habentē accidentes passiones circa
animā. s; nō legem prauam. Si ergo sit lex q̄dē
oblicharchica autē vel democratica. quid differt
de dubitatis accident em̄ similr dicta p̄us. De
alijs q̄dē ergo altera sit aliqua rō. Q̄ autē opor-
tet dominans esse magis multitudinē q̄ opti-
mos q̄dē. paucos autē. Videbitꝫ vtiq̄ solui z ali-
cuiꝫ habere dubitatōem. forte autē vtiq̄ verita-
tem. multos em̄ quoz vnusquisq̄ est nō studio-
sus vir. Tamē p̄tingit cū p̄uenerint esse melio-
res illis. nō vt singulū. s; vt sil' oēs veluti cōpor-
tare censum his q̄ ex vna expensa elargite sunt.
multis em̄ existentibꝫ vnāquāq̄ p̄tem habere
virtutis et prudentie z fieri congregatoꝝ. quasi
vnū hoiem multitudinē multoz pedū. et multa-
rum manuū. et multos sensus habentē. sic et q̄
circa mores et circa intellectuz. Propter q̄d et
melius q̄ multi et q̄ musice opera z q̄ poetarum
alij aliā aliquā p̄ticulā. oia autē omnes S; in hoc
differūt studiosi viroz ab vnoquoq̄ multoz si-
cut a nō bonis bonos aiunt. et picta per artem

a veris: eo q̄ collecta sint dispersa seorsum in
vnū: qm̄ sepatū q̄dē pulchrꝫ habere. puto hoc
q̄dē oculū. altero at aliquo alterā p̄ticulā. Si q̄
dem ergo circa totū populū et circa totā multi-
tudinē p̄tingit hanc esse drām multoz ad pau-
cos studiosos. Inmanifestū autē forte p̄ iouem
palā q̄ de q̄busdā impossibile eadē em̄ vtiq̄ rō
et in bestijs p̄gnet. Eōdem q̄d differūt q̄des a
bestijs vt p̄sequēs est dicere. S; circa aliquam
multitudinē nihil p̄hibet q̄d dictū est esse verz.
Propter q̄d et p̄us dictā dubitatōem soluet
vtiq̄ q̄s p̄ hoc. et habitā ipi quoz optet dños
esse liberos et multitudinē ciuiū. Tales at sunt
q̄cūq̄ neq̄ dignitatē hnt p̄tutis nullā. p̄cipa-
re em̄ q̄dē ipos p̄ncipatibꝫ maximis non secuz
p̄pter iniusticiā em̄ et p̄pter impudentiā hoc q̄
dem iniuste agere. vtiq̄ hoc peccare ipos. Nō
tradere at neq̄ p̄cipare terribile. cū em̄ in ho-
nozem multi pauperes extiterint necessariū ci-
uitatē hanc esse plenā seditōis. Restat vtiq̄ eo
q̄ est p̄siliari et iudicare p̄cipari ipos. propter
q̄d q̄dē z Solon et alioꝝ legislatoꝝ aliqui sta-
tuunt sup electōes p̄ncipatuū z correctōes p̄n-
cipum. p̄ncipari autē singulariter Sin autē oēs
q̄dē em̄ hnt p̄gregati sufficientē sensum z admī-
sti melioribꝫ ciuitatibꝫ p̄sunt. sicut nō puz ali-
mentū cū puro. totū facit vtilius' pauco sigilla-
tim. Aut vnusquisq̄ circa iudicare impfectus est
Habet at ordinatio hec policie dubitatōem.
p̄mā q̄dem. qz videbitꝫ vtiq̄ eiusdē esse iudicare
q̄s recte meditarus est. cuius q̄dem et meditari
et facere sanū laborantē ab egritudine presente.
iste autē est medicus. Similiter autē et hic z cir-
ca alias experiētias et artes. sicut em̄ medicum
oportz dare correctōes in medicinis. ita z alios
in similibꝫ. Medicus at et q̄ operatꝫ. z q̄ archite-
ctonicus. z ter ci' q̄ eruditꝫ circa artē. Sūt em̄
aliq̄ tales circa oēs (vt ē dicere) artes Attribui-

mus aut indicare nihil minus eruditus q̄ scientibus. Deinde circa electōem eodē v. i. q̄ modo videbit̄ habere: et em̄ eligere recte scientiū op̄ ē veluti geometricorū. et gubernatorē gubernati norū. Et em̄ si de q̄busdā opibus et artib⁹ participant etiā ydeoraz aliq̄. S; nunqd̄ scientibus magis. quare fm̄ hanc q̄dem ratiōnem nō vtiq̄ erit faciendū multitudinē dominans. neq̄ electiōnū p̄ncipatiū neq̄ correctiōnū. Sed forte nō oia hec dicunt̄ bñ. p̄pter eā (q̄ olim) rōem. si sit multitudo nō nimis vilis erit em̄ vnusquisq̄ q̄dem deterior index scientib⁹. Om̄es autē p̄gre gati meliores aut nō deteriores. Et q̄ de q̄busdam neq̄ solus q̄ fecit neq̄ vtiq̄ optime iudicabit. Quorūcunq̄ opera cognoscunt̄ et qui nō habent artem puta domū nō solū est cognoscere eius q̄ fecit. immo melius q̄ vtiq̄ ip̄a iudicat. Utitur autē economus. et gubernaculū gubernator carpentario. et fasticiā epulans sed non coquens. Hanc q̄dem ergo dubitatōnem forte videbitur vtiq̄ aliquis sic soluere sufficienter alia autē est habita huic. Videbitur em̄ inconueniens esse maiorē eē dominos prauos q̄ epicykes. correctōes autē et p̄ncipatiū electōes sunt maxime. quas in q̄busdā policijs sicut dictū est populis attribuunt. ecclesia em̄ oim̄ taliū domina est equidē. ecclesia q̄dem participant et p̄siliatur et indicant a paruis honorabilitatib⁹ et cuiuscunq̄ etatis p̄sunt aut opibus et exercitijs dicunt. et maximis p̄ncipatibus p̄ncipant a maioribus. Similr̄ itaq̄ soluet vtiq̄ aliquis et hāc dubitatōem: Forte em̄ habent et hec recte. non em̄ index neq̄ p̄siliator neq̄ p̄cionator p̄nceps ē. p̄torū et p̄siliū et populus. Dictorū at̄ vnusq̄ q̄s ps ē hoz. dico at̄ p̄re p̄siliariū et p̄cionatorē et iudicē. quare iuste dominans maiorum multitudo. ex multis enim populus et consilium et p̄torū et honorabilitas aut amplior hoz;

omniū q̄ que eorum que fm̄ vnum. et fm̄ paucos principantium magnis principatibus. Hec quidem igitur determinata sunt hoc modo. Prima autem dicta dubitatio facit manifestum: nihil sit alterum quōd q̄ oportet leges recte positas esse dominas. principem autem siue vnus siue plures sint de his esse dominos: de quibuscumq̄ non possunt leges dicere certitudinaliter propterea q̄ nō facile sit vniuersaliter determinare de omnibus Quales tamē quas dā oportet esse recte positas leges nōdum palam. sed adhuc manet olim dubitatum. Sed si sume liter policijs. necesse et leges prauas vel studiosas esse et iustas vel iniustas Verum tamē hoc manifestum q̄ oportet ad policias poni leges. Atvero si hoc palam q̄ eas quidem que fm̄ rectas policias necessarium esse iustas eas autem que fm̄ transgressas non iustas:

Queritur utrū scdm̄ cui
 iussit boni excessum debeant p̄ncipat⁹ dari seu distribui. i. quāto q̄s plus abundat in bonis. tanto magis debeat p̄ncipari. Et arguit p̄mo q̄ diuites debeant p̄ncipari magis q̄ aliq̄ aliq̄. q̄ diuites hñt sustinere ciuitatem et pauperes. ne illa ciuitas ad alias ciuitates transferat. s; hoc nō esset nisi deberet p̄ncipari rōne abundantie diuitiaz. Et p̄firmat. q̄ diuites sunt alijs fideliores. s; magis debet alijs p̄ncipari. Teneat p̄na. q̄ fidelitas requirit in p̄ncipe. Et añs. p̄bat. q̄ diuites non adeo faciliter corrūpunt̄ sicut pauperes q̄ valde flexibiles et instabiles et incōstantes sunt. Deinde. p̄bat q̄ fm̄ excessum ingenuitatis debeat p̄ncipatus distribui. magis ingenuitas (vt d̄r p̄hus) hoīem bonū facit. s; reddit ip̄sum dignū p̄ncipari. Preterea arguit. q̄ fm̄ vnum corporaliū excessum p̄ncipatus debeat distribui. expedit em̄ (vt d̄r Albertus) sup̄ p̄mo hui⁹ p̄ncipē esse pulchrum formosum et robustū siue bñ cōplexionatum. q̄ p̄pter hoc subditū magis eū diligunt et obediūt ei. s; ille d̄z p̄ncipari q̄ alios excedit in bonis corpis. In p̄m̄ arguit auctoritate p̄hi in l̄ra ponētis q̄ nō fm̄ cuiuslib⁹ boni excessum d̄z p̄ncipat⁹ distribui. Pro respōsione.

Sciendum primo.

Q̄ fm̄ q̄ colligit̄ ex dictis p̄hi in isto tercio. q̄tuor s; p̄res in ciuitate bene regulata. s; diuites nobiles liberi et virtuosī. ita q̄ nunq̄ est ciuitas recta ordinata nisi ibi sint iste quatuor partes. Q̄ em̄ requirant diuites patet. q̄ alis ciuitas periret. nec diu sustineri posset. vt habet

tū est in scōo huius. Ciuitas debet esse intantū opulēta vt suos inualozes z inimicos expugnare valeat hoc facere nō p̄t in ea nō sint diuites. non enī dñt esse nimū diuites. vt ibidē d̄r. ne ciuitates alie pinuidiā eā molestent z inuadāt. Qz etiā ibi dēbēt esse nobiles p̄z. qz officū nobilitū in ciuitate est defensio ciuitatis. Un̄ z socrates (vt sup̄ visum est) voluit in q̄libet ciuitate esse ad minus mille bellātes. p̄ quos intelligunt nobiles quoz maxime interest vacare circa armoz industriā. Qz etiā ibi dēbēt esse liberi cōstat. qz non liberi non debent regere. Qz etiam in ciuitate dēbēt esse aliqui virtuosi saris dicrum est.

Sciendū scōo. qz iuriste aliter capiūt ingenuos z liberos q̄ p̄hs morales. naz iuriste vocāt ingenuos z liberos qui sunt precati ex parentibz libris z ingenuos siue nobilibus. Ingenuitas em̄ apud eos nō respicit nisi genus eoz q̄ s̄z ex parētibz libris precati. S̄z ap̄ p̄hs respicit gen^o eoz q̄ s̄z ex parētibz libris precati. z cuz h̄ sunt boni z virtuosī. Dicebat em̄ in p̄mo hui^o. qz nobilitas sola est animi q̄ moribz ornāt. Et ingenuitas simp̄tr dicta s̄m virtutē est ius mēda. Supponit aut̄ ex p̄dictis qz ad bonū principē necessario r̄dunt due p̄tutes. scz prudētia z iusticia. Prudētia q̄dem vt sciat eq̄ iusticia z iudiciū quō op̄er z q̄n op̄z et sic de alijs circūstantijs. Un̄ p̄nceps est q̄dāmodo minister legis. cui^o q̄dem legis est em̄ dicare. et p̄cipere q̄ faciēda sunt p̄ncipis em̄ nō solū est p̄cipere s̄m legē. s̄z etiā opari. Un̄ videt̄ qz si esset aliq̄s p̄nceps bonus firmus et magne circūstantie ac prudētie nō habēs scriptā legē hui^o manā. tunc melius esset ciuitatē illaz regi a talī p̄ncipe. q̄ bona lege sine p̄ncipe. nam melius est ciuitatē regi ab illo quod est prudētius z iustius. p̄nceps aut̄ est prudētior et iustior q̄ lex talis z intēsiue z extēsiue. Extēsiue q̄dēz quia vbi lex deficit ibi p̄nceps supplet eo qz p̄ncipis est lex gem condere. Intēsiue vero. qz lex dat vniuersaliter z nō p̄ticulariter. mō p̄ticularia sunt magis certa. Qz aut̄ sic iustior lege clarū est. qz talī p̄nceps nō p̄cipit solū. s̄z etiā op̄atur. lex vero solū p̄cipit. Supponēda est diuisio eq̄ supradictis de triplici bono hominis. Sunt em̄ bona aīe z sunt bona simp̄tr. Alia sunt bona corpis. Alia sunt bona fortune subiecta. que sunt bona s̄m quid. quia cum eis tene stat malicia morales. Quibus p̄missis ponitur.

Conclusio prima

Scdm diuitiaz excessus non debēt p̄ncipatus distribui. Probat̄. qz s̄m bonoz illoz excessum nō dñt p̄ncipatus distribui cū q̄bus stat malicia morales. que p̄bet multis occasionē delinquendi. sed sic est de diuitijs. q̄ p̄ncipatus non debēt distribui s̄m eas. Maior p̄z ex dictis. Et misnor. p̄bat̄. qz diuites sunt supbi z elari z p̄ceptuosi paup̄ez. non q̄ em̄ dñt eligi s̄m excessum suaz diuitiaz.

Conclusio scda. s̄m bonoz corpis excessum nō debēt p̄ncipatus distribui. Probat̄ p̄simili mō sicut p̄cedēs conclusio. qz illa bona p̄nt rotē ciuitati nocere. z etiā p̄nt occasionem peccandi. q̄ hec conclusio est vera.

Conclusio tertia. s̄m bonoz aīe excessum p̄ncipatus debent distribui. Id est quāto aliquis plus in bonis anime abundat tanto melius debet p̄ncipari. Pater cōclusio. qz s̄m bonoz excessus p̄ncipatus debēt distribui. que reddūt p̄ncipē aptū ad p̄ncipiandū. sed bona aīe sunt h̄mōi vt aī visum est. q̄ cōclusio est vera. Unde p̄siderandū est. qz hoc generaliter in p̄ncipatū vel honoris distributiōe est obseruandū. qz ille q̄ distribuit p̄ncipatū p̄sideret in p̄ona p̄mo

lienda illā p̄tietatē. p̄ quā id (q̄d ei p̄fert) est et debitus et cōgruū. z tūc recte fiat distributio. nec erit acceptio plone sed cause. S̄z si p̄sideraret in eo cui aliquid p̄fert nō id p̄ter q̄d ei debet. q̄d dat. sed aliqd aliud pura qz sit pulcher vel diues vel p̄sanguine^o vel h̄mōi. tūc esset acceptio p̄onaz. et p̄tra ordinē iusticie distributur. qz ille p̄ditiones nō dñt mouere ad hoc sibi dandū. qz nō facit aliū tali re dignus.

Et iō p̄hs in textu d̄r. qz si fiat alteratiō inter fistulatores. quoz vnus expedit in fistulatione z alius in multis alijs bonis. etiā in bonis virtutū. tū meliori fistulatozi dñt dari plures fistule q̄ alteri. Et rō est. qz in isto est q̄d facit eum dignū fistula. s̄ars fistulācti. q̄ nō est in alio. q̄uis in eo sine multa alia z plura bona q̄ in illo. Un̄ z poeta Virgili^o in bucolicis egloga tertia s̄m altercat d̄z introducit inter duos pastores. s̄. menalcā z damethā. q̄bz alterationibz palemōn introducit. Zuder q̄ vnicuiqz istoz s̄m p̄p̄tōz sue dignitatis distribuit q̄d suū est dicēs. Vos vestrū inter est tātas p̄ponere lites. Et fistula dignus. z hic q̄s amozes. Aut metuet dulces. aut experiet amaros. hec Virgilius canit. P̄z q̄d sit m̄dēdū ad q̄sū. qz nō s̄z cuiuslibet boni excessum p̄ncipatus dñt distribui. qz non dñt distribui s̄m bonoz corpis excessus. nec etiā fortune. s̄z tū s̄m excessum bonoz p̄tutū q̄ s̄z bona aīe z bona hoīs simp̄tr. Et p̄dictis seq̄t. qz min^o sufficiens nō d̄z p̄ferri in p̄ncipatu magis sufficenti. P̄z. qz nemo d̄z velle id q̄d ē p̄tra bonū iusticie. sed bonū iusticie distributue est qz vnicuiqz s̄m dignitatē sue sufficentiē distribuunt p̄ncipatus. z iō min^o sufficiens altero non d̄z nec de iure nature nec de iure diuino laborare aut p̄curare p̄ferri alteri sufficentiōri se in honore z dignitate. Si p̄o nō laborat tāq̄ p̄m^o mouēs. sed h̄ velit ex p̄cepto sui superioris. s̄. q̄n p̄nceps suus vult z p̄cipit qz ip̄e ad tale honore p̄moneat. nō videt̄ ē p̄tra iusticia. Et si dicat qz nō p̄t ee licitū qz p̄ferat sufficentiōri. Dico qz imo. suppositō qz p̄nceps vel superior habeat p̄tē ordinādi v̄l p̄mouēdi ip̄m ad honore vel dignitatē. Et qz ip̄e etiā sciat ip̄m esse vtilē ad tale officij. h̄z etiā alter sit melior z magis sciens. si em̄ ille nō esset vtilē obiectio militaret. P̄z etiā qz null^o ignorās z imprudēs d̄z velle se p̄ferri alijs in honore z dignitate. Et h̄ a fortiori p̄z. qz min^o sufficiens q̄uis tū sufficiens h̄ nō d̄z velle respectu sufficentiōris. Hoc etiā p̄z. qz solū boni z prudētēs s̄z honorādi. Un̄ z brūus Bernard^o in q̄s d̄a epla. Rex inq̄t fatuus in solio sedēs simeā est. qz quāto simeā magis ascēdit altius. tāto magis suas turpitudines oñdit. Ita est de fatuis regibz p̄ncipibz z dñis terrenis vel ecclasticis. qz quāto magis eleuāt in honoribz z dignitatibz tāto magis apparet eoz stulticia z turpitudine. qz in eoz cōfusiōe z ignimia redūdāt. Ex p̄dictis etiā p̄z. qz null^o d̄z velle p̄ncipari vel dñari p̄pter esse in dēte seu p̄tate. P̄z p̄o de dēte qz bonus p̄nceps d̄z s̄p laborare ad vnitatē cōtātis cui p̄fert. Q̄b hoc ap̄ls d̄r. Qui episcopatū desiderat bonū opus desiderat. Et inde ē mor^o brūus Gregori^o papa se p̄mo seruū seruoꝝ dei vocare. S̄z qz nō p̄ter p̄tēz in se p̄z. qz illud nō d̄z appeti q̄d nō est de se bonū. p̄tās ē et dignitas non h̄z in se rōem boni p̄ se. q̄d pulchre offēdit. Boetius in li. de p̄lo. p̄hie. p̄sa sexta. P̄z q̄ ex dictis qz cōsideratis duabz p̄sontis cum p̄ditionibz p̄inentibz ad tale officij vel honore. si p̄nceps vel p̄tatus insufficientis p̄ferat sufficentiōri (q̄uis forte in aliq̄d alijs sit magis sufficiens) qz nō attinget dignitatē p̄uerit eq̄litate p̄p̄tōis. que res quirit in iusticia distributua. Potest em̄ contingere qz ille qui recipit talem dignitatem nō peccabit. nec est iniustus. Et hoc expresse determinat in fine magnoz moraliz. s̄. l̄r.

de sexto ethicorū Non est itaq; de lege diuina tm̄ q; officia beneficia z dignitates distribuāt digniorib; reiectis indig-
natis etiam de lege nature. vt patet ex deductōe p̄bi Ele-
rendum est ergo nobis cristianis q̄ oppositum nedum in
dignitatib; seculi facimus. sed etiam ecclesie

Ad rōnes ante opposi-

tum Ad primā p̄cedit illa rō de diuitib; virtuosis. sed de
alijs negat. vñ dcm̄ est añ q; ceteris parib; diues est alteri
p̄ferendus. Et sicut d̄r ad confirmatōē. Ad sc̄dam
concedit rō de ingenuitate z nobilitate morali que est fm̄
opa anime. z nō de ingenuitate de qua iuriste loquunt. de
hac em̄ aliqua dicta sunt in principio huius.

Noniā aut̄ in oībus q̄dem sciētij; z arti-
bus bonū finis. maximū itaq; z maxime
in p̄ncipalissima oīm. hec aut̄ est politica potē-
tia. Est aut̄ politicū bonū qd̄ iustuz. hoc aut̄ est
qd̄ cōiter p̄ferens. Videt̄ autē oīb; egle qd̄ esse
qd̄ iustū. z vsq; ad aliqd̄ qd̄ p̄sentiūt His (qui
fm̄ p̄hiam) f̄monib; in q̄b; determinatū est de
moralib;. Qd̄ em̄ z q̄busdā qd̄ iustū z optet eq̄-
lib; egles esse aiūt. Qualiū aut̄ eq̄litas est. z q̄-
liū ineq̄litas. optet nō latere. H; em̄ hic dubi-
tatōem z p̄hiam politicā. Forte em̄ vtiq; dicit
aliq; fm̄ oīs boni excessum optere inequaliter
distribui p̄ncipatus Si oīa reliqua nihil diffe-
rant. sed siles acciderit esse. differentib; em̄ alte-
rū esse qd̄ iustū z qd̄ fm̄ dignitatē Atuero si hoc
verū erit z fm̄ colore z fm̄ magnitudinē. et fm̄
qd̄cunq; bonoz supabūdantia qdā politicozū
iustoz excedētib;. Aut hoc sup̄ficiale fallū. ma-
nifestū aut̄ in alijs sciētij; z potentij; Sicut em̄
fistulatozib; fm̄ artē nō dandū supabūdantiaz
fistulaz nobiliorib;. neq; em̄ fistulabūt melius
optet aut̄ ei q̄ fm̄ opus excedit dare z organoz
excessum. Si aut̄ nondū palā qd̄ d̄r ad huc ma-
gis ipm̄ p̄ducētib; erit manifestū: Si em̄ sit ali-
q; excedēs qd̄ fm̄ fistulatoziā. multū aut̄ defi-
ciens fm̄ nobilitatē vel pulchritudinē. essi vñ
qd̄q; illoz bonoz sit mai; fistulatiua Dico aut̄
nobilitatē z pulchritudinē z fm̄ analogiā exce-
dant plus fistulatiua. q̄ ille fm̄ fistulatiua; tm̄
huic dandū differentes fistulaz. Optet em̄ ad

opus p̄pari excessum z diuitijs z nobilitati cō-
parat̄ nihil Ad huc fm̄ hāc rōem om̄e bonū ad
om̄e vtiq; erit p̄pabile Si em̄ magis aliq; mag-
nitude et totalit vtiq; magnitudo adeq̄bil erit
et ad diuitias z ad libertatē. q̄re si plus hic dif-
ferat fm̄ magnitudinē q̄s hic fm̄ p̄tutē. z ampli-
or p̄tutis magnitudo totalit excedit. erūt vtiq;
p̄pabilia oīa. tāta em̄ magnitudo si melior valē-
tior tāta: palā q; eq̄lis. qm̄ at̄ h̄ impossibile. pa-
lāq; q; in policij; rōnabilir nō fm̄ oēm eq̄litatē
altrican̄ de p̄ncipatib; Si em̄ bi qd̄ē tardi. bi
at̄ veloces. nihil. p̄pter hoc optet bos qd̄ē plus
bos at̄ min; habere. s; in exercitatiuis agonib;
hoz d̄m̄a accipit honorē. sed ex q̄b; ciuitas cō-
sistit in bis nccariū fieri alteratōez. p̄pter qd̄ q;
d̄ rōnabiliter p̄parant̄ honori nobiles et diui-
tes z liberi: optet em̄ liberos eē z bonorabilita-
tē ferētes. nō em̄ vtiq; erit ciuitas ex egenis oī-
bus. sicut em̄ neq; ex suis. Atuero si opus est
hoz palāq; z iusticie z bellice p̄tutis. neq; em̄
sine his habitari ciuitatē possibile ē. s; sine por-
bus qd̄ē ipossibile eē ciuitatē. sine bis at̄ habi-
tari bñ. Ad ciuitatē qd̄ē igit̄ eē videbunt vtiq;
vel oīa vel qdā hoz recte dubitari. ad vitaz p̄o-
bonā disciplina z p̄tus marie iuste vtiq; dubi-
tarent̄ que admodū dcm̄ est z pus. Qm̄ at̄ oīm
neq; egle optz habere eq̄les fm̄ vñ aliqd̄ solū
exrutes. neq; ineq̄le ineq̄les fm̄ vnu; nccē oēs
tales policias eē trāsgressiōes. Dcm̄ est qd̄em
igit̄ z pus q; altrican̄ mō qdā iuste oēs. simplr
aut nō oēs iuste. Diuites qd̄ē q; plus regionis
attinet̄ ipis. Regio at̄ cōe ad huc ad puentōes
fideles magis vt in plurib; Liberi at̄ z ingenui-
tanq; ppe inuicē. Cines em̄ magis q; generosi
his q; nō generosi. ingenuitas at̄ apud q̄scūq;
habet̄ honorabilis. Ad huc q̄a verisimile eos
q; ex meliorib; Ingenuitas at̄ est p̄tus generis
Similr z dicem; iuste z virtutē altricari Lōs

municatiua em̄ dicimus virtutē esse iusticiam cui necessariū oēs alias asseſq. actuero z plēs ad pauciores. etem̄ valētiores z ditiores et meliores sunt vt acceptis pluribz ad pauciores. Et si oēs sint in vna ciuitate dico aut̄ puta boni z diuites z igeni. Adhuc aut̄ multitudo alia politica. vtrū altricatio erit q̄s opteat p̄ncipari aut nō erit. Scdm̄ vnāquāqz q̄dē igit̄ policiaz dicaz indubitātū iudiciū q̄s opteat p̄ncipari Dominatibz em̄ differūt ab inuicē. puta bec q̄dez eoqz p̄ diuites. bec at̄ eoqz p̄ studiosos viros. sic et aliaz vnaqz eodē mō Atm̄ p̄sideramus qm̄ circa idē tps bec existūt qm̄o determinādū si itaqz sint numero pauco valde q̄ virtutē hnt. quo oportet diuidere mō vel hoc q̄ pauci ad opus optet p̄siderare si possit habitari ciuitas vel q̄ tati multitudie vt sit ciuitas ex ip̄is Est adhuc dubitatio q̄dā ad oēs altricātes de politicis honoribz. videbunt em̄ nihil dicere iustū q̄ ppter diuitias volūt p̄ncipari. silr autē z q̄ fm̄ genus palā em̄ rursus q̄ si q̄s vnus ditior oibz est. palā q̄ fm̄ idē iustū optebit hūc vnū p̄ncipari oibus. Silr autē z deferentē ingenuitatē altricātibus ppter libertatē. Idē aut̄ his accidet z circa aristocracias de virtute. Si em̄ aliq̄s vn⁹ sit melior vir alijs q̄ sunt in politeumate studiosis exntibz hūc optet esse dñm fm̄ idē iustū. Et si et multitudinē optet esse dñans. qz valētiores sunt paucis. z si vnus vel plures q̄dē vno pauciores aut̄ multis valētiores sint alijs. Nos vtiqz optebit dños esse magis q̄ multitudinē Nā itaqz bec vident̄ facere manifestū q̄ horū termioꝝ nullus rect⁹ sit fm̄ quē volūt ip̄i q̄dez p̄ncipari: alios aut̄ oēs sub se subijci Et em̄ vtiqz ad eos q̄ fm̄ vtutē volūt dñi eē politeumatez. Silr autē z ad eos q̄ fm̄ diuitias. hnt vtiqz dicere multitudis rōem quandā iustā. nihil em̄ p̄hibet aliqm̄ multitudinē esse meliorē paucis et

ditiorē nō vt fm̄ singulū. sed vt simul oēs. Propter qd̄ z ad dubitatōem quā q̄runt z p̄mittunt qdam p̄tingit hoc mō obuiare. Dubitat em̄ q̄ dā vtrū legislatori volēti ponere rectissimas leges sit ponendū leges ad p̄ferēs melioꝝ. vlad id qd̄ pluriū cū acciderit qd̄ dcm̄ est. Nō rectū aut̄ sumendū forte rectū aut̄ forte ad p̄ferēs totius ciuitatis z ad cōe ciuiū Lius aut̄ cōiter q̄ dem est q̄ p̄cipat eo qd̄ est p̄ncipari z subijci fm̄ vnāquāqz aut̄ policia. alter ad optimā aut̄ q̄ p̄t z eligit subijci z p̄ncipari ad vitā q̄ fm̄ virtutem. Si aut̄ est aliq̄s in tantū differēs fm̄ excessum virtutis vlt̄ plures q̄dē vno. nō em̄ possibile p̄plementū exhiberi ciuitatis vt nō sit cōpabilis alioꝝ oim̄ virtus neqz potētia ip̄oꝝ politica ad eā q̄ illoꝝ siue plures siue vnus eamqz illius solū nō adhuc ponendū p̄tē huius ciuitatis. iniuriabunt em̄ dignificati eqlibz ineqles fm̄ exntes fm̄ virtutē z fm̄ politicā potētiā. sicut em̄ deū inter hoies verisile esse talē Vn̄ palā qz legislatoem̄ necessariā eē circa eqles z genere z potētia. de talibz aut̄ nō est lex. ip̄i em̄ se lex. Et em̄ deridēdus vtiqz erit aliq̄s leges statuere tēptans de ip̄is dicent̄ em̄ vtiqz. forte q̄ q̄ dem antisthenes ait. Leones cū dentibz lepulculis z eqle volentibz oēs habere. Propter qd̄ z ponūt relegatiōez democratifare ciuitates ppter talē cām. he em̄ vtiqz. p̄sequunt̄ eqliatē maxime oim̄. q̄re eos q̄ vidēt̄ excedere potētia ppter diuitias vel multos amicos vel ppter aliquā aliā politicā potētiā relegabāt z trāstulerūt extra ciuitatē t̄pibz determinatis. Fabulat aut̄ z argonautas era deā dereliq̄sse ppter talem cām non em̄ voluisse ip̄m ducere argo. i. nauē cum alijs tanq̄ excedentē multuz nautas. Propter quod z vituperantes tyrannidē z periandri trāsibulo p̄siliū nō simplr estimandū recte increpare. aiunt em̄ periandruz dixisse q̄dem nihil ad

missum p̄conē de p̄silio. sed auferentē exceden-
tes spicariū planasse areā. **U**n̄ ignozāte quidem
p̄cone ei⁹ qd̄ fiebat cām. p̄ferēte at̄ qd̄ intellexisse
p̄tingit trasibulū q̄ optet excellētes viros pe-
rimere. hoc em̄ nō solū expedit tyrānis. neq; so-
lum tyāni faciūt. sed s̄itr habz z circa oblichar-
cbias z circa demoscraſias. Relegatio em̄ eā
dem hz potentiā mō quodā. scz p̄hibere excel-
lentes z fugare. Idē aut̄ z circa ciuitates z gē-
tes faciūt q̄ dñi potētie. velut atheniēses quidē
circa sanios z thios z lesbios. **L**uz em̄ magis
imperialiter haberēt p̄ncipatū humiliauerun-
t ip̄os p̄ter pacta. **P**ersaz aut̄ rex medos z babi-
lonios z alioz sagaces factos (q̄ fuerant aliqñ
in p̄ncipatu) disp̄sit sepe. **P**roblema aut̄ vlr̄ est
circa oēs policias etiaz rectas trasgresse q̄dem
em̄ ad id qd̄ ppriū respiciētes hoc agūt nō solū
sed circa cōe bonū intendētes eodē aut̄ hñt mō
Palā aut̄ hicz in alijs artibz sciētis. neq; enim
pictor̄ sinet vtiq; aial habere pedē excedentē cō-
mensuratōem. neq; si differat pulcritudine ne-
q; puppim nauifactor̄. vel aliaz p̄tū nauis ne-
q; vtiq; magister chozi eū q̄ altius et pulcri⁹ to-
to chozo cantat sinet s̄itr chozū agere: q̄re p̄pter
hoc q̄dem nihil p̄hibet monarchas p̄cordare
ciuitatibz. sed pprio p̄ncipatu p̄ficuo ciuitati/
bus exñte hoc agūt p̄pter qd̄ fm̄ excessas ex-
cellētias hz aliqđ ciuile iustū sermo. q̄ circa rele-
gatōem. melius qd̄e igif̄ legislatorē a p̄ncipio
sic instituere policiā. vt nō indigeat tali medici-
na. **S**cōda aut̄ nauigatio si euerint tēptare diri-
gere tali aliqđ directiōe. qd̄ qd̄e nō faciebat cir-
ca ciuitates. nō em̄ respiciebāt ad p̄ferens pro-
prie policie. sed seditiose vtebant̄ relegationibz
In trasgressis igif̄ qd̄e policijs qd̄ qd̄e singu-
lariter expedit z iustū sit manifestū. forte aut̄ z
qd̄ nō simplr̄ iustū z h̄ manifestū. **S**z in optia
policia hz multā dubitatōem. nō fm̄ alioz bo-

noz excessum. puta roboris z d̄sultiaz. et mul-
titudinis amiconuz. sed si quis fuerit differens
fm̄ virtutem quod oporteat facere. non enim
diceret vtiq; optere eijceret trasferre talē. **A**ctue
ro neq; p̄ncipari talē. s̄itr em̄ z vtiq; si iouē p̄n-
cipari velimus p̄tiētes p̄ncipatus. **R**elinq̄tur
ergo q̄ z videt̄ aptū natū eē tali obedire oēs le-
tant̄ vt reges sint tales perpetui in ciuitatibus

Queritur. utrum ho-

mo excedēs oēs alios in aliqđ bono in ciuitate vel policia di-
cendus sit inciuilis z nō ciuis. **A**rguit q̄ nō. qz nemo p̄-
ter bonū dz incomoditatē reportare. sed talis reportat in-
comoditatē p̄ter bonū si p̄uaret d̄gnitate ciuis. ergo zc̄
Preterea nā si sic esset seq̄ret q̄ si in ciuitate esset hō vir-
tuosus deberet expelli. qd̄ est incōueniens. q̄ zc̄. **I**n cō-
trariū arguit. qz ciuitas est similitū z equaliū. q̄ ille q̄ est d̄s-
similis z inequalis nō est ciuis censendus. **A**n̄s p̄z ex p̄ho-
p̄mo z sc̄do huius ponēte hanc esse eius cōditionē

Sciendum primo

Q sicut p̄z ex dictis duplex est policia in genere. scz bñ re-
gulata z trasgressa. q̄ vocat̄ ab **A**restotele trasgressio poli-
cie. **U**n̄ ciues de policia recta intendūt bonū cōe p̄ncipalī-
ter puato bono postposito. oppositū aut̄ est in policia trans-
gressa. **S**ciendū sc̄do q̄ excessus p̄t̄ p̄siderari inter ciues
respectu bonoz tripliciū scz aīme. aut corpis. aut fortune.
Un̄ q̄ excedit altos in bonis aīe dz heroicis z simplr̄ bo-
nus. z talis nō est in q̄ntū hm̄ oī subditus legi hūane. **D**is-
cit em̄ p̄hs q̄ talis est libūpi lex. dz em̄ **P**lato q̄ lex p̄pter
malos z nō bonos est posita. **E**t ap̄s ad rhimothēū dz.
q̄ iusto nō est lex posita. **E**t cā est. qz nullis dat̄ lex nisi q̄re-
mus p̄ eā suos actus in debitū finē dirigāt. **S**ed talis hō
heroicus nō indiget aliqđ extrinseco p̄ qd̄ dirigat act⁹ suos
et ob h̄ dz q̄ in bono hoīe oīa rōni p̄onāt. et oīs mal⁹ est
ignozās. **S**itr̄ alibi dz ap̄s q̄ p̄pter trasgressores lex posi-
ta est zc̄. **S**ciendū tertio. q̄ q̄nūq; spēs vel forma alicu-
ius p̄sistit in p̄portōne si sit aliqđ qd̄ illā p̄portōne excedat
ip̄m non attingit ad illā formā. **H**oc em̄ claz est videre in
naturalibz. si em̄ in naturalibz nō est debita rei imuratio p̄n-
cipioz z p̄tū. nō p̄t̄ res ip̄a salua p̄sistere. **A**micitia aut̄ (vt
h̄z p̄hs. vii. ethicoz) p̄sistit in qdā p̄portōe. z iō q̄diu ma-
ner̄ hec p̄portio vlr̄ silitudo inter amicos tā diu manz ami-
cicia. **E**t inde ē q̄ vt plurimū qñ alter amiconz excedit alte-
rū ita q̄ tal̄ p̄portio q̄ p̄s inerat excedit. soluitur amicitia
ob h̄ p̄hs. vii. ethicoz dz. q̄ amicus nō dz alteri velle ma-
xima bona. qz q̄ cito tal̄ amic⁹ estz ad maxima bona p̄mos-
tus fieret dissolutio p̄portōis amicitie. qz p̄o ciuilitas cōsistit
sit in qdā p̄portōe ciuili ad inuicē z in qdā amicitia. iō p̄z
q̄ aliqđ dz ciuis. nō qd̄e absolute sed in respectu. **N**on est
em̄ aliud policia q̄ ordo ciuili inter se z in ordie ad p̄ncipā-
tē. vt aū dcm̄ est. **C**iuis aut̄ dz in respectu ad policiā. vt p̄z
ex definitōe ciuis sup̄ posita. **E**t iō necario req̄rit̄ in ciuitate
z policia p̄portio amicitie. **E**t si dicat̄ q̄ cū amicitia sit in-
ter bonos z p̄tuosos. vt p̄z. viii. ethico. seq̄ret q̄ oēs ciues
essent virtuosī z bonī. p̄ns est falsum. ergo zc̄. **R**ūderet

triplex est amicitia. Quedā est ppter bonū simplr. vt est bonū honestum. Quedam ppter bonū vile. Et quedam ppter bonū delectabile. Et inter istos tres modos amicitie sola prima dicitur amicitia simplr. alia vero nō ppter nec vere dicitur amicitia. Dicitur ergo si policia est optima et bñ regulara tūc omnes sunt boni simplr. In alijs vero trāsgressis nō oportet qd sit amicitia simplr. sed talis que sufficit ad ciues ad hoc qd tendant ad finem policie

Conclusio prima

Et responsua scz qd homo excedens omnes alios in aliquo bono de illa policia est dicēdus nō ciuis sed supciuis. Pro batur. qd talis excedit pportōem sibi habundantiā. qd rō ciuis cōsistit in quadā pportione hoim simul habitantiuz et ergo (ex quo talis excedit omnes alios) sequitur qd ibi non est pportio. Unde si policia sit recta dicitur non ciuis ex habundantia boni sibi qd pura fortitudinis. dicitur. et pulcritudinis membrorum. Ex quo patet qd homo excedens virtute oēs alios in policia est dicēdus supciuis. Cuius rō est. qd non est dicendus ciuis. vt patet ex dictis. Ille em̄ qui sic est bonus qd non subiicitur legi. sed libimet est lex (vt loquitur philolosophus) excedit limites ciuitatis que sunt inter similes et equales equalitate pportionis. vnde et phus vocat talē hominē qui scz excedit omnes alios in scia et virtutibus virum heroicū et diuinū. quare et merito dicitur ppter supciuis. Et quia oportet in omni policia ciues ita disponi vt possint consequi finem intentū. ideo ad principantē spectat nedum puidere populo de attingendo medio. sed etiā violētē debet remouere omnia phibentia hōmōi finis cōsecutionem. Si sit ergo in ciuitate vel policia homo p quem destruitur finis ad quem ordinatur policia. talis debet a ciuitate expelli. Et hoc factis innuit phus et maxime in ciuitate aut policia trāsgressa. qd non est rōne ordinata. Homo qd excedit omnes alios in ciuitate in aliquo bono est ab illa policia expellendus. Si em̄ in bonis corporis excedit pura fortitudine pulcritudine. ceteri vel molestant ab eo vel minus honorabiles habentur. in bonis vero fortune si quis excedat ipse potest p diuitias suas alios opprimere. Sz de bonis aie patet etiam. qd ipse non potest pmittere mala in ciuitate fieri si esset ita excellētē virtuosus. Ideo virtuosus melius est discedere a ciuitate trāsgressa qd manere ibidē. sed si policia est bene ordinata homo excedens omnes alios in aliquo bono et maxime in bono aie non esset ab ea expellendus. Ille em̄ nō est a ciuitate expellendus. qui ad seruanduz finem policie maxime tendit. talis em̄ est virtuosus. Nam finis que intendit est bonū virtutis. quod etiā est bonū policie recte et bene ordinare. Si rō etiā ille nō est expellendus qd in ciuitate. cōmunitate. vel policia est velut regula et norma bene viuendū omnium alioꝝ de policia. sed iste qd excedit in virtute est hōmōi respectu eoz qui sunt in bona policia. Et ideo cōcludit phus qd talis. si sit in policia debet eligi in principē. quod intelligi debet si in tali policia princeps habeatur p electionem. Nam sicut in maiori mūdo ille est princeps qd omnes alios excedit in bonitate. ita debet esse in minori mūdo. et si cetera sint paria. quod notanter dicitur. qd supponitur qd virtuosus habeat prudentiā et sapientiā qbus sciat debite regere subditos suos et ciues in policia. Et si dicat qd talis est improporionatus alijs nec subdit legi vt patet ex dictis. et ita videt expediens qd relegat et expellat. Dico qd quis talis nō esset coercendus p leges. qd in eo

nihil est reprimentū. tñ ppter suam pfectionem non velle eas trāsgredi sed seruare. nec tñ deberet haberi sicut alij ciues vt dictū est. sed sicut supciuis et quēadmodū dominus. cui alij deberent pmpre obedire sicut regule. Sz pro intellectu eozum que habentur in textu

¶ Considerandū est. qd phus pma facie videt dicere de oibus ciuibz siue principibz siue alijs qd debent relegari et expelli. sed tñ nō intendit (vt videt loqui) nisi de subditis ciuibz. quibus forte qdam dicunt qd vbi princeps talis excedens cōcordaret euz ciuitate non deberet expelli. si forte discordaret deberet expelli et relegari. De subditis pō relegatio nō debet fieri nisi cum verisimile est qd illi qui excedunt in bonis pdictis possent nocere et officere ciuitati. Si em̄ in aliqua policia esset aliqis qui ppter suam potentiam posset ceteris ciuibz nocere. deberet p principē minui sua potestas et saluari pportio inter cōciues. et ppter princeps facere hoc autoritate multitudinis. vt habet quinto ethicoꝝ. qd in hoc faceret iuxta intentionem legislatoris. que qdam est de salute boni publici et cōmunitatis. Et sic patet ex pdictis quis debet dici ppter ciuis. et qd nō. et qui debet relegari a policia. et qui non. et aqua policia hoc fieri debeat

¶ Alterius considerandū qd phus videtur sibi ipse ptra dicitur. dixit em̄ prius qd melius est multitudinem aliquā principare qd paucos. dixit etiā qd si vnus principaretur alijs essent inhonorati qd est incōueniens. In ista vero parte dicit qd iste qui sic excedit alios non est ciuis. sed ille qui nō est ciuis nō dicitur principari. cuius ptra dicit sub his verbis. Relinquitur autem qd et videtur apertum natuz esse tali obedire omnes lerant vt reges sint tales perpetui in ciuitatibus. Ad hoc dicendus si vnus inueniat qui excedit omnes alios in virtute iste debet principari qui magis accessit ad principatū naturalem et ad principatū vniuersi. Sz iste est huiusmodi vt dictū est. ergo rō. Et ad id qd pmo obijciebat (quod phus superius dixit) qd magis expedire multitudinē principari siue dominari. Dico qd ipse intelligit de policia in qua nō est notabilis excessus. et in qua virtus vnus non multū excedit virtutem alioꝝ. quod in pposito non cōtingit. Nec valz quod secūdo obijciebatur si vnus vel plures principarent qd omnes alijs essent inhonorati. quia in policia recta et ordinata qdlibet diligit gradū et statum proprium et etiam gradum alterius. et tō vult honorem sibi gradum eius nec vult honorem alterius dimiui. et ideo si sit vnus excellens omnes in virtute volunt sibi honorem qui debetur ei. Nec valet quod tertio dicebatur. quia phus dicit qd solus ciuis debet principari. cuius oppositum dicit hic. Conceditur sibi predicta qd solus ciuis debet principari in omni alia policia a regali. sed si sit aliqis superciuis ppter virtutes ille debet esse monarcha regni. qd est optima policia in cōparatione ad alias.

Ad rōnes ante opposi-

tum Ad primā dico qd eo ipso qd quis virtuosus relegatur a ciuitate vel policia trāsgressa sit sibi magnus honor. qd virtute sua mereatur a cōsortio et cōhabitatione maloz excludi. et ideo debet negari minor. scz qd fiat ex bono super aliqis incōmodum nisi sibi quid in bonis forsan forte vult aut alis sed inde relucet virtus ea que ptime ad bonum honestum quod est prestantius. Ad secundā patet solutio ex dictis. nam virtuosus debet expelli a policia male recta et trāsgressa. non autem a bene recta. quia a policia bene recta habetur virtuosus pro regula

Orte autē bene habet post determinatas rōnes trāfire cōsiderare de regno. Dicitur em̄ rectaz policiaz vnā esse hanc. cōsiderandū aut vtrū expediat future bene habitari ciuitati z regioni rege regi aut nō. Sed aliqua alia policia magis vel aliq̄bus q̄dem expedit aliq̄bus aut nō expedit. Opet itaq̄ p̄mo diuidere vtrū vnū aliq̄d genus est ip̄ius vel plures hz differēcias. facile itaq̄ hoc addiscere q̄d plura genere cōtinet. z p̄ncipatus modus est non vn̄ omnīū Qui em̄ in latonica policia videt q̄dem esse regnū maxime eoz que fm̄ legē. nō est autē dominās oīm. sed qm̄ exigerit regionē dur est eoz que ad bellū. Adhuc autē q̄ ad deos attributa sunt regibz. hoc q̄dem igif regnū velut ducatus q̄dem exercitus imperial. z p̄petuus est occidēti em̄ nō dñs. si nō in aliq̄ regno: quē admodū sub antiq̄s in bellicis exercitibz p̄mptus potens legē signat homerus Agamennon em̄ male q̄dem audiēs deprimebat in p̄gregatiōibus. egressus autē z interficiendi dñs erat. dicit em̄ quem ego videro fugientez e p̄lio non sufficiens erit sibi fugare canes vel vultures. apud me enim est mors

Queritur. Vtruz licituz

sit in policia bene recta malefactores z viciosos occidere. Arguit q̄ nō. qz illd q̄d est fm̄ se malū nullo mō lz fieri. vt p̄ Augustinū in li. p̄ra mendaciū. z p̄ p̄m̄ tercio ethi. sed occidere hoīem fm̄ se est malū. qz ad hoīes omēs debemus charitate h̄tere. amicos autē volumus viuere z eē. q̄nto ethicoz. q̄ nullo mō licet hoīem occidere. etiā malefactorē. P̄terea illud nō est licitū q̄d nō est p̄forme diuine iusticie. sed fm̄ diuinā iusticiā peccatores ad penitentiā referuant. Naz dñs Luce. xii. in parabola ph̄bituē exire pari zizania q̄ s̄z filij nequā vt ibidē d̄z. q̄ iusticia humana dz tales tolerare z nō morti tradere In p̄teritiū arguitur p̄ p̄m̄ in textu. Dicit em̄ q̄ agamennon q̄ fuit rex ex dux exercitus in yralia egressus erat ad pugnā interficiendi cā. Vn̄ recitat ab homero de ip̄o agamennone q̄ dixit ad suos. quē ego vidi fugientē a p̄lio nō sufficiens erit sibi fugare canes vel vultures. et sequitur apud me em̄ est mors. Vnde z hoc cōsonat legi diuine. Dicit em̄ Exod̄ xxi. maleficos nō parietis viuere sup̄ terram.

Sciendum primo

Q̄s in policia aliq̄s p̄ esse dupl̄ malus z viciosus Vno mō qz viciū suū noceat solū sibi sicut sunt illi q̄ mala cogitant p̄ra proximiū (vt sunt inuidi) nō tñ exequunt in actū et de talibz nō intendit q̄stio. Alio mō q̄ viciū aliū noceat. Et hoc etiaz p̄ mandip̄r esse. nam q̄s p̄ alteri nocere aut bellando aut rixādo aut seditionē cōcitando. Vn̄ ista tria bellū rixa z seditio p̄uentiūt in hoc q̄ importat quandā contradictionē z altricatōem inter hoīes. differunt tñ in se. qz bellum p̄rie est p̄ra extraneos hostes. q̄a est multitudis cōtra multitudinē. Rixa autē est vn̄us ad alterū v̄ paucorum ad paucos. Seditio autē est inter pres vn̄us multitudinis inter se differentes. puta cū vn̄a ps ciuitatis excitat cōtra aliaz. z iō qm̄ seditio directe opponit bono ciuitatis (q̄d d̄r par z p̄cordia ciuitatis) est maxmū malū in ciuitate. Et de tali vicioso vicio aut sibi sibi p̄ intelligi titulus q̄stionis. hoc em̄ malū maxime nocet ciuitati. De bello vero q̄d est multitudis p̄ra multitudinē q̄uis aliquotiens noceat ciuitati. tñ p̄ esse iustū z directū z p̄ se p̄desse ciuitati. nō est autē sic de seditio. imo p̄ reponi in numero illorū maloz q̄ h̄nt secū p̄olutā maliciā. q̄ nō p̄ bene z recte fieri. vt h̄z p̄hs. vi. ethicoz. q̄uis autē rixa (q̄ est inter ciues) nō sit licita. qz ex ea insurgere solēt multa mala. nō tñ directe opponit bono ciuitatis in se. sicut em̄ p̄tentio importat quandā p̄radictionē in factis inter singulares p̄sonas. sic rixa videt esse quodā d̄a p̄uatiū bellū q̄d inter p̄uatas p̄sonas agit. nō ex aliq̄ publica auctoritate. sed magis ex inordinata voluntate. z iō rixa sp̄ importat malū z deordinatiōnē in eo q̄ alterū inuadit iniuste. inferre autē nocementum p̄mo sp̄ est malū. in eo autē q̄ se defendit p̄ esse sine peccato. z qm̄ cū leuior petō z qm̄ cū grauior. fm̄ diuersum mortū animi z diuersum mortū se defendendi. nā si solo animo repellēdi iniuriā illatā z debita moderatiōne se defendat nō est malū. nec ex p̄re sui p̄rie dici p̄ rixa. si vero aio vindicare vel odio vel cū excessu debite moderatiōis se defendat sp̄ est malū. qz est motus animi sit leuis p̄ra inuasiōne. grauis tñ cū delictate animo p̄ra impugnantē insurgit ad eū occidēdū efficiat. Ex p̄dictis sequit q̄ seditiosus in ciuitate peior est q̄ rixosus. P̄z qz seditio p̄rariat maior bono q̄ rixa. bonū em̄ p̄mune p̄ seditioem impugnat. sed p̄uatiū p̄ rixā sicut autē illi q̄ se defendūt cū moderatiōne animi nō sunt dicēdi rixosi. nā fm̄ oia iura vim vi repellere cū moderatiōne inculpare tutele. tra illi q̄ bonū cōe defendūt non sunt dicēdi seditiosi. sed potius eis resistentēs Vltorius cōsiderandū est p̄ modū supp̄ōnis. q̄ ql̄ter ps alicuius totius ad suū totū ordinat sicut imp̄fectū ad p̄fectum. P̄z. qz ql̄ter ps totius aliq̄n̄ totū deseruit z aliquādo nō. z ideo licitū est p̄rem putridā abscindere ne totū corpus pereat. ql̄ter autē p̄sona p̄uata in ciuitate ordinat ad totā cōmunitatē sicut ps ad totū vt d̄m̄ est. cū autē ps alicuius totius nō debeat dici ps eius si totū nō p̄gruit. vt d̄r August̄. Turpis est ps que suo nō p̄gruit vn̄uerso. nullus q̄ dz nūerari inter pres ciuitatis p̄ suā malā p̄uersariōnē. Et iō dicebat p̄hs in p̄mo huī q̄ talis dz dici incultus z bestialis. qz insequit p̄re bestiale vel sensuale z nō p̄re intellectiūā fm̄ quā d̄r hō. cū q̄ p̄ncips ciuils z politicus imēdat bonū cōe ad ip̄m spectat tollere oia nocementa z impedimēta ab assecutiōe sui finis. q̄ est bonū cōe ciuitatis

Conclusio prima

Et r̄stua. Licitū est in policia z in ciuitate bñ recta malefactores z seditiosos hoīes occidere. Probat. qz ql̄ter hō

angularis cōparat ad totā cōitatis sicut ps ad totū. vt nup dicebat. s; si saluti totius corpis derogat aliq d mē bñ ps d; abscondi z trūcari. s; si aliquis sit hō periculo sus ciuitati et corruptiūsus ppter aliqd viciū vel ppter seditiōem. seqtur q; laudabiliter occidit vt bonū cōe fer uetur. Vñ z apostolus paulus a cōmunitate corintheorz volens malos hoies remouere dicit. Tollat de medio ve stri q; malū opus fecit. scz fornicatōem de qua ibi loquitur. Et seqtur. nescitis qz modicū fermētū totam massam corrumpit. Et in psalmo. In matutino interficiebam omnes peccatores terre. et sic de alijs.

Alterius p̄siderandū est. q; hō peccādo z male agē do ob ordīne rarōis recedit. et iō recedit a dignitate hu mana. pur hō naturalr liber et ppter seipm existens in/ cidit quodāmo in seruitutē bestiaz. et ideo sicut licitū est occidere aialia bñra inquantū ordinat naturaliter ad bonū vsum sicut impfectū ordinat ad pfectū. ita licitū est vt de hoie viciōso et bestiali ordinet fm qd est vtile alijs. iuxta illud puerbioz. xi. Qui stultus ē seruet sapiēti. et in psalmo. hō cū in honore esset nō intellexit cōparatus est iumētis insipientibz z silis factus est illis. Et quia occisio talis hominis est vtilis ceteris homi/ nibus. ideo licitum est talem occidere.

Locusio scōa hoīem occidere in ciuitate malefacto/ rem aut seditiosum nō lz puate psonē s; pncipi Proba tur. qz (nup dicebat) occidere malefactoie est licitū in/ quantū ordinat ad salutē totius cōitatis. s; nō spectat p sone puate curā cōitatis gerere sed soli pncipi vt aū di ctū est. s; ad solū pncipē (cui cōmittit curā cōitatis ser/ uande) p̄tinet malefactoie interficere. Sicut em̄ ad me dicū p̄tinet trūcare seu secare mēbzū putridū qñ ei cō/ mīssa fuerit cā salutis totius corpis. ita pncipi cōmissa est cura cōis boni. iō solū pncipibz habētibz publicā au/ toritatē lz malefactoie occidere z nō puiatis psonis. Uñ bearus Augustinus in libro de ciuitate dei dicit. q; sine publica administratōe maleficiū interfecerit. velut ho/ micida reputabit z tanto amplius q̄ro sibi potestare a deo nō pcessam vsurpare nō timuit. Et si dicat q; lau/ dabile est q; hō (lz sit puata psona) recuperet qd vtile ē bono cōi. s; occisio malefactoz est vtilis bono cōi. ergo laudabile est q; hō (lz sit puata psona) occidat malefa/ ctōes. Respondet q; facere aliqd ad vtilitatē cōem est licitū cuiuslibet psonē etiā puate si nulli noceat. s; si sit cum nocumēto alterius hoc nō d; fieri nisi fm iudiciū eius ad quē p̄tinet iudicare qd sit subrahendū p̄tibz p sa/ lute totius. et hoc p̄tinet ad pncipē. Seqtur ex dictis eti am q; nō lz alicui quātūcumq; flagitioso seipm occidere. Patet qz qlibet ps est id qd est totius. qlibet aut hō ē ps ciuitatis seu cōitatis. z iō seipm interficiēdo iniuriā facit cōitati. vt dicit phis q̄nto ethicoz. Facit etiā contra inclinacōem iuris naturalis quo iure vnaqueq; res na tura seipam seruat. Et de hac materia pulchre loquitur Augustinus in libro de ciuitate dei. Seqtur ex p̄dictis q; nō lz in quocūq; casu interficere innocentē. iuxta illud qd habet Exodi. xxiij. Infontē et iustū nō occides. Si tūc em̄ dicitū est occisio malefici licita est p cōparatōem ad bonū cōe qd p eū corrūpit. s; nō fm se. Occidere ho mīnē fm se est malū. vita at iusto z innocentū est con seruatiua z p̄motiua boni cōis. qz ipa est pncipalioz ps multitudinis. z iō nullo mō occidere lz innocentē. Et ppter hoc debent pncipes z iudices diligenter aduers/ tere vt nō inferant calūniā innocentibz nec ab alijs in/

feratur. et sic p̄t; qd sit de p̄dictis dōm. Sed ponat casus q; aliqs videat aliqū pcurare malū toti cōitati. vt pura videt eū ignē apponere vel pdere ciuitatē zc. z ille nō p̄t pncipē inuenire vt sibi denūciat. vel nō lz pncipē p̄sente et alius est actu in illo malo opere. querit an iste (q; est psona puata) debeat pmittere hoc maleficiū op? vel debeat aliū interficere. Respondet pbabiliter q; si p̄t aliū auertere a suo p̄posito d; diligentiā ad hoc facere et ad hoc laborare. et si nō p̄t eū auertere d; aliū potius (vt videt defendēdo bonū cōe cuius est ps) vsq; ad in terfectōem a maleficio p̄hibere. Et rō est. qz q̄s a suo officio sibi nō incūbit. ipe tñ naturaliter tenet ad defen/ sionē reipublice inquantū est ps eius. s; tunc nō facit vt psona puata. sed magis vt psona cōis et gerens in ciuitate tpe necessitatis locū z vicē pncipis. Exemplū aliū daret. qz manus inquantū ps totius aggredit pugnāz p̄tra eū q; totū ipugnat. z hoc nō facit inquantū mēbzū p̄ticulare. s; inquantū naturalr inclināz ad tuitōem totius corpis. et induit rōnem cōmunis p̄tōnis

Ad rōnes aū oppositū

Ad p̄mā p̄cedit q; quis hoīem in sua dignitate manen tem occidere sit fm se malū. tñ hoīem malefactoie occi/ dere p̄t esse bonū. sicut occidere bestia peioz em̄ malus hō bestia et plus nocet. qz seuissima est iniusticia gerēs arma. vt d; p̄mo huius. Ad scōam p̄ceditur maioz et negat rōna. Et rō est. qz quis deus fm diuinā iustitiam malos nō sp̄ ad instans punit s; expectet eos ad penitentiā hoc tñ est ppter bonū cōe aie. imo ppter occē sionem corpis a iudice nō perit bonū anime. vñ huma/ na iusticia imitat fm posse seu seqtur diuinā iusticiam. q; etiā peccatores aliqñ occidit ad liberatōes bonoz. qñ qz em̄ eis penitendi tempus p̄cedit fm q; ip̄ e nouit suis electis expedire. Istū vero modū tenet et obseruat hu mana iusticia. qm illos (q; in alios p̄nitiosi sunt) occidit eos rō (q; peccat alijs grauitē nō nocētes) ad penitentiā referuat. Et sic p̄t qd sit dōm ad rōnes aū oppositū.

Una ergo qdēspēs hec regni ducatus exer citus p vitā. hoc at̄ hi qdem fm gen̄ sunt. hi autē eligibiles. P̄ter hāc autē alia monarchie spēs qualia sunt regna apud quosdā barbaroz. Ha bent autē hec oia potentia silem t yrānidibz z fm̄ legem et paternas. quia em̄ magis seruales mo ribus sunt natura barbari qdem grecis. q; autē circa aliā bis q; circa europā sufferunt despoticiū pncipatū nihil p̄tristari tyranni qdem g. ppter tales sunt. Secura autē qz patria z fm legē sunt et custodia autē regalis et nō tyrānica. propter ta lem causam cines em̄ custodiunt armis reges. tyrannos autē extranei. hi qdem em̄ fm legem et voluntarijs. hi autē inuoluntarijs pncipantur. Quare hi quidem a ciuibz. hi at̄ sup cines

Questiones

habent custodiam. Due ergo quidem species be
monarchie Altera autem que quidem erat in antiq̄s
grecis quos vocant esymnetas. Est autem hec vt
simpliciter est dicere electa tyrannis. differens
autem a barbarica. Non eo quod secundum legem sed eo quod non
patria sit solū. Principabunt autem hi quidem per
vitam principum hoc: hi autem vsque ad quedam deter
minata tempora vel actiones. Qualem elegerunt
quādoque mitilēni fictatū aduersus profugos quod
bus perant antihm enides et Alceus poeta Si
gnat autem alceus quod elegerunt fictatus tyrannum
in quodam scoliōz versuum. Increpat enim quod
malum patrie fictatū profecerunt ciuitati sine felle
et grauis felicitatis. tyrannū quidem laudātes
simul collect. De quidem sunt et erant quia enim
tyrannice erant despotice. quia autem electe et vo
luntarioz regales. Quarta autem spes monarchie
regalis quod secundum heroica tempora voluntarie et pa
trie facte secundum legem. quod primi fuerunt benefacto
res multitudinis secundum artes aut belluz. aut quia
collegerunt aut emerunt regionem. facti fuerunt
reges voluntarioz. et successiue sumentibus patrij
Domini autem erant presulatus secundum bellum et sub
stantiaz quecumque non sacerdotales. et cum his
sententias iudicabant. Hoc autem faciebāt hi quod
dem non iurantes. hi autem iurantes. Juramē
tum autem erat sceptri eleuatio. Ex quidem ergo
in antiquis temporibus et super ea que penes ciui
tatem et que popularia et que circa confinia cō
tinue principabant. Posterius autem hoc quidem p
mittentibus ipis regibus hoc autem turbis occu
pantibus patrie. In alijs quidem ciuitatibus pa
trie substantie remanserunt regibus solum. vbi
autem dignum est dicere regnum in confinijs bel
licozum ducatum solum habebant. Regni quidem
ergo species he quatuor numero. vna quidem
que circa heroica tempora. hec autem erat volun
tarioz quidem in quibusdam aut determinatis.

verboris

Dux enim exercitus et iudex erat rex. et eoz (que
ad deos) dominus. Secunda autem que barbari
ca. hec autem ex genere principatus despotice
secundum legem Tercia autem quam esymnetam appel
lant. hec autem est electa tyrannis. Quarta autem
que latonica. horum autem hec est vt simpliciter ē
dicere ducatus exercitus secundum genus perpetuus.
Hec quidem ergo hoc modo differunt ab inuicē
Quinta autem species regni quando fuerit omnium
dominus existens. sicut vnaqueque gens et ciui
tas vnaqueque comunium ordinata secundum economi
cam. Sicut enim economica regnum quoddam do
mus est. ita regnum ciuitatis et gentis vnius vel
plurimi economica. Fere itaque due sunt (vt est
dicere) species regni. de quibus consideranduz
hec quidem et latonica. aliarum enim multe inter
medie harum sunt. Paucioz quidem enim domini quod
regnum. Plurium autem sunt quod latonicus. Quare
consideratio fere de duobus est. vnum quod de vtz
expediat ciuitatibus ducere exercitus perpetuus
esse. et hunc vel secundum genus vel secundum partem. aut non
expedit vtrum autem vtz quidem vnum expedit
dominum esse omnium vel non expedit. De tali quod
dem ergo ducatu exercitus considerare habet
magis legum speciem quod policie. In omnibus
enim policijs contingit hoc fieri. quare dimittat
primo. Reliquus autem modus regni policie spe
cies est. quare de hac oportet considerare et du
bitationes (que insunt) transcurrere.

Principium autem inquisitionis est hoc vtz
expediat magis ab optimo viro regi vtz
ab optimis legibus. videtur itaque putantibus ex
pedire a rege regi vniuersale solum leges dice
re. Sed non ordinare ad ea que eueniunt Qua
re in quacumque arte principari secundum litteras mise
rum. et quidem in egypto post terciū diem mo
neri licet medicis si autem prius in suo pericu
lo. Manifestum ergo quod non est vtz secundum litteras

et leges optima policia propter eandem causam. At uero illum sermonem vniuersalem oportet existeri principibus. valentius autem cui non adest quod passionale omnino. quod cui naturale legi quod dem ergo hoc non est humanam aut animam necesse hoc habere omnino. Sed forte dicit utique aliquis ut contra. hic considerabitur de singularibus melius. Quod quidem ergo necesse ipsum esse legistorem palam et ponere leges. sed non dominos quod transgrediuntur. quoniam de alijs oportet esse dominos. Quocumque non possibile legem iudicare. vel omnino vel bene utrum oportet unum optimum principari vel omnes. Et tamen nunc convenientes deceptant et pervertuntur et iudicant. Nec autem sunt iudicia omnia de singularibus. sed unum quod dem ergo comparatus quicunque forte deterior. Sed est civitas ex multis. sicut cocenatio coportata. pulchrior una et simpliciter. propter hoc et iudicat melius in urbe multa quam unus quicunque. Adhuc magis indifferens quam multis. quemadmodum aqua amplior sic et multitudo paucis magis indifferens uno aut ab ira obtento. vel ab aliqua alia passione tali necessarium corrumpi iudicium. ibi habent difficile simul omnes impetu ferri et pericari. Sit autem multitudo quam liberi nihil preter legem agentes. nisi de quibus necessarium deficere ipsam. Si autem non hoc facile in multis. Sed si plures sint boni viri et ciues. utrum unus magis incorruptibilis princeps vel magis plures quam dem numero boni autem fieri aut palam quam plures. Sed hi quidem seditiones facient. unus autem sine seditione. Sed ad hoc contraponendum forte quam studiosi sunt in animam sunt sicut et ille unus. Si itaque plurium principatum bonorum aut viro rum omnium. Aristocraciam ponendum eum autem qui unus regnum eligibilior utique erit civitatis aristocracia quam regnum et cum potentia et sine potentia existente principatu. si sic accipe

re plures. Similiter et propter hoc forte regere gebatur prius. quia rarij erant inuenire viros multum differentes secundum virtutem. Aliterque et tunc paruas habitabant civitates. Adhuc autem a beneficio instituebant reges. quod quidem est opus bonorum viroꝝ. Quomodo autem conuenit fieri multos similes ad virtutem non adhuc sufferebant sed querebant commune aliquid. et policiam instituerunt. Quoniam autem deterioris facti opulenti facti sunt a communibus. Hinc rationale factas esse obliuarchias. honorabiles enim fecerunt diuitias. Ex his autem primo in tyrannides transmutantur. ex tyrannidibus autem in democraciam. semper enim ad pauciores ducetes propter turpe lucrum. fortioꝝ ipsam multitudinem fecerunt ut insurgerent. et fierent democracie. Quoniam autem et maiores accidit esse civitates. forte neque facile iam policiam fieri aliam preter democraciam. Si vero aliquis ponat optimum civitatibus a rege regi. quomodo se habebunt qui de natis. utrum et genus oportet regnare. Sed genitorum quales quidem contigerunt nocivum sed non tradet dominus existens natis: sed non facile. Adhuc hec credere difficile est. et maioris virtutis quam secundum humanam naturam. Habet autem dubitationem et de potentia. utrum oportet habere regnaturum robur aliquod circa ipsum quo possit cogere non volentes obedire. aut qualiter contingit principatum dispensare. Si enim secundum legem sit dominus nihil agens secundum suam voluntatem preter legem. tamen necessarium existere ipsi potentiam qua custodiet leges. Forte quidem ergo que circa regem talem non difficile deterrere. Oportet enim ipsum quidem habere potentiam esse autem tantam potentiam ut sit ea que singulorum et unius et simul. plurium maior ea autem que multitudinis minor. quemadmodum antiqui custodias dederunt quando pre

fecerunt ciuitati quendam quē vocabant esym/ netam vel tyrannum. et dyonisio quando pete bat custodias consuluit quidaz syracusanis da re tot custodias. De rege autem qui fm suā vo luntatem omnia agat. sermo instat nunc ad fa ciendum consideratōem. Qui quidem enim di citur fm legem rex non est species regni sicut di ximus In omnibus enim contingit esse ducatu exercitus perpetuum. puta in democracia et ari stocracia. et multi faciunt vnum dominū dispē sationis talis enim quidam pncipatus est circa epydamum. et circa opponta aut circa aliquaz partem minorem. Denocato autem omnimode regno. hoc autem est in quo rex pncipatur om nibus fm suam voluntatem dicendū. videtur autem quibusdā neqz fm naturam esse qz domi nus sit cōmuniū ciuū vnus. nisi consistit ex si milibus ciuitas. similibz em n aturam idem iu stum necessarium et eandē dignitatē fm natu ram esse. Quare si quidem inaequales equale alimē tum habere. vel vestimentum nociuum corpo ribus. sic habent et que circa honores similiter et inaequale equales Propter quod quidem ni hil magis pncipari qz subijci iustū. et vicissim ergo eodem modo becaūt iam lex. ordo enim lex. legem igitur pncipari eligibilius magis qz ciuium vnum aliquem. Scdm eandem autē ra tionem hanc et vtiqz si aliquos pncipari melius hos instituēdum seruatores legis et ministros legum. necessariū enim esse quosdam principa tus. Sed non hunc vnum esse aiunt iustum si milibus existētibz omnibus. Atvero quecum qz non videtur posse determinare lex. neqz ho mo vtiqz poterit nota facere. Sed vniuersale lex instituit. reliqua iustissima sententia iudica re et disponere principes At hec autem omnia dirigere dant. quodcumqz videbitur temprati bus melius esse positis Qui quidem intellectū

iubet pncipari vidēbitur iubere pncipari deū et leges. Qui autem hominem iubet apponitqz bestiam. Quando enim concupiscentia tale et furor pncipatum habuit tandem et optimos vi ros interimet. propter quod quidem sine appe titu intellectus lex est. Exemplum autē artium videbitur esse falsum qz fm litteras medicari sic prauum. Sed etiam eligibilius vti habentibz artes. Hi quidem enim propter amicitias ni hil preter ratōnem faciunt. sed accipiunt merce dem egrotos curantes. Qui autem in policijs principatibus multa ad affectum et ad gratiam consueuerunt agere. Quoniā et m edicos quan do suspicantur persuasos ab inimicis perime re propter lacrum. tunc eam qui ex litteris curā querent vtiqz magis. Atvero medici egrotan tes inducunt ad seipos alios medicos exercita tores pueroz. cum sint in exercitio inducunt ex ercitatores discipline. tanqz nō potentes iudi care quod verum. quia iudicant de proprijs et in passione existentes. Quare palam qz iustum querentes mediū m querunt. lex em ipsum me diū. Adhuc principaliores et de pncipaliori bus qz hec que fm litteras leges sunt qz fm cō suetudines Quare si his que fm litteras homo princeps est securior. sed non his que fm con suetudinē. Atvero neqz facile prospicere multa vnum. Oportebit ergo multos esse sub ipso cō stitutos principes. quare quid differt hoc a pncipio mox existere vel vnum consistere hoc mō Adhuc quod et prius dictū est siquidē vir stu diosus qz melior pncipari dignus. vno autēz duo boni meliores. Hoc autē est qd dicit simul duobz venientibz. et oratio agamēnonis tales mihi sodales opto. vt nō pncipari iustū. Sūt autē et nūc de quibusdā pncipatū dominātes iudi cio sicut iudex de quibz lex nō potest determinare Qm de quibz potuit nullus dubitat de his tāqz

non vtiq; lex optime p̄ceperit iudicabit. Sed qm̄ hec q̄dem p̄tingit p̄prehēdilegib; . hec autē impossibilia. hec sunt q̄ faciūt dubitare z q̄rere virū optimā legē p̄ncipari eligibili? q̄ optimū virū. De q̄b; em̄ cōsiliant sunt impossibiliū lege statuta esse. Non ḡ hoc p̄tradicūt tanq̄ nō necessariū hoīem esse iudicantē de talib;. sed q̄ nō vnū solū sed multos. iudicat em̄ vnusq̄sq; p̄ncipex erudit? a lege bñ. Inconueniēsq; forte vtiq; esse videbit? si melius p̄cipiat q̄s duob; oculis z duab; aurib; iudicās. z agēs duob; pedibus z manib;. q̄s multi multis. Qm̄ z nūc oculos multos monarche faciūt sibi. z aures z manus z pedes. eos em̄ q̄ p̄ncipatui et ip̄ius sunt amici faciūt cōp̄ncipes. Non amici ḡ q̄dem existētes nō faciunt s̄m monarche voluntatez. Si autē z amici illius z p̄ncipatus q̄ amicos forte z s̄l. Quare si hos existimat optere p̄ncipari eq̄les z s̄les p̄ncipari existimat optere s̄l. Q̄ q̄dem ḡ dicit dubitātes aduersus regimē fere hec sunt Sed forte hoc in aliq̄b; q̄dam h̄nt hoc mō. in aliq̄b; autē nō sic. Est em̄ aliq̄d natura despoticū z aliud politicū z iustū et p̄ferens. tyrānicū aut nō est s̄m naturā. neq; aliaz policiaz q̄cunq; trāsgressiones sunt. hec enim s̄nt q̄ p̄ter naturā. Sed ex dictis manifestus q̄ in s̄lib; q̄dē z eq̄lib; neq; expediens est neq; iustū vnū dñm esse oīm. neq; nō xp̄ntib; legibus sed ip̄m tanq̄ sit lex neq; legib; xp̄ntib;. neq; bonū bonis. neq; nō bonis nō bonū. Neq; si s̄m virtutē melior sit. nisi mō. quodā Quis autē modus dicendus dictus est autē aliquāliter et prius. Primo autē determinandū quid sit regnabile. z quid sit aristocraticū. z quid politicū. Regnabile autē ergo talis est multitudo. que nata est ferre genus sup̄ excellens s̄m virtutem. ad p̄sulatū politicū. Aristocracia autē multitudo que nata ē ferre multitudinē potentes re

gi principatu liberoz ab his qui s̄m virtutem p̄sidiib; ad politicū principatū. Politica autē multitudo in qua nata est fieri multitudo politica potens p̄ncipari z subijci s̄m legem distribuentē principatus s̄m dignitatem opulentis. Cum ergo sit genus totum vel aliorum vnū acciderit esse differentē s̄m virtutes tantum. vt excedat que illius eam que alioz omnium: tunc iustum est genus hoc esse regale z dominās omnium. z regem vnū hunc. sicut em̄ dictum est prius non solū sic habet s̄m iustū quod p̄ferre cōsueuerunt qui policias instituit. et qui aristocracias. z qui oblicharchias. et iterū qui democracias. penitus em̄ s̄m excessus volunt. sed excessum non eundē. immo s̄m q̄ p̄s dictum est. neq; em̄ occidere vl' fugare. neq; relegare vtiq; talē decēs est: neq; vniuersale subijci s̄m partem. non em̄ nata est ps̄ excellere ip̄m omne. Si autem qui tantā excellentiam habet hoc accidit. quare relinq̄tur solū obedire tali et dñm esse. nō s̄m p̄tem sed simplr. De regno q̄ dez igit̄ quas h; differentias z vtrū nō expediat ciuitatibus. aut expediat z q̄bus et quō determinatum sit hoc modo

Quoniam autē tres dicimus esse rectas policias. harū autē necessariū optimā esse eam que ab optimis dispensat. Talis at̄ est in qua accidit vel vnū aliq̄d simul oīm. vel genus totum. vel multitudinē excedentē esse s̄m virtutē his q̄dem subijci potentib;. his autē p̄ncipari ad electissimā vitam. In primis autē sermonibus ostensum est. q̄ eandē necessariū viri virtutem esse z ciuis optime ciuitatis. Manifestus q̄ eodē mō z p̄ eandē sit vir studiosus et ciuitatē instituet vtiq; q̄s aristocratizatā et regno gubernatā. Quare erūt z disciplina z assuetudines hec eedē fere. q̄ faciūt studiosus virū. z q̄ faciunt politicū z regale. Determinatis autē his de po

icia optima iam tēpandū est dicere. quo nata
fit fieri mō z institui: quō necesse vtiqz facturū
De ipsa conuenientē speculationem

Queritur. Vtrū magis

expediat ciuitati vel polcie regē assumi p electōem q̄ per
generis successione. Arguit p̄mō q̄ p electōem. qz rex
d3 habere perfectā virtutē v̄ ante dcm̄ est. sed talis p̄fectius
inuenit p electōem q̄ p generis successione. qz vt dē phus
scdo r̄hetorice multi nobiles degenerant. et q̄ bñ nati sunt
genere degenerāt. z in infanzoz mores plapli sunt. et s̄
multi tales valozis leuis. Felicitas em̄ q̄dā est in generibz
viroz. quē admodū in his q̄ per regiones sūt z q̄ncz si sit
bonū genus sūt p quoddā tps viri superflut. sicut terra q̄
isto anno est fertilis erit forte anno sequenti sterilis. vt dē
ibi p̄hs. q̄ melius est assumi p electōem q̄ p generis suc
cessione. Preterea nullus p̄ esse bonus p̄nceps nisi fue
rit subditus. qz v̄ ait Boetius. nullus est dignus magi
strari nisi q̄ p̄us fuerit discipulus. Nā vt habitū est in hoc
tercio p̄nceps d3 v̄rangz virtutē habere. scz p̄ncipantis et
subditi. q̄ sequit̄ q̄ tales nō sunt vt sic habiles ad p̄ncipi
pandū. Lum q̄ filij regū z p̄ncipū nunq̄ fuerint subiecti.
ergo nō sunt v̄ donet ad p̄ncipiandū z dñandū. Prete
rea. si p̄ generis successione admittent reges. tūc mulier
posset in regnū succedere. p̄s est fallum. qz nō h3 sufficien
tē prudentiā nec p̄siliū vt p̄us habitū est. Lōsequētia p̄z
qz stare p̄ regem decedere sine masculo herede vel sine fil
io. z relinquere filiā. Preterea Salustius dē. q̄ in insul
la caprobana (q̄ fm̄ ysidoz est insula indie) eligunt homi
nes in regē illū q̄ nullū h3 heredes. ita q̄ maxime custodiē
ne regnū fiat hereditariū. Un̄ cuz illius insule hoies sine
magne stature z diu viuāt. Verū etiā qz sunt opulenti po
tentes z diuites vident esse sapiētes. Lū etiā fm̄ ysidoz
p̄m̄. ethymologiaz illa insula sit tota margaritis repleta
et maximis repleta diuitijs. ipsa videt̄ regi bono regimē.
q̄ etiā in alijs melius est regē hoiem assumere p̄ electōem
q̄ p̄ generis successione. Preterea melius est agibilia hu
mana p̄stituerate q̄ forte. Sed si aliq̄s p̄ electōem p̄sti
tuat in regem videt̄ talē regimē nō esse expositum casui z
fortune. sed factū p̄ artē. eo q̄ p̄ficere melior z industrioz
Sed si p̄ hereditatē hoc iate p̄ponit regnū q̄t̄ forti casui z
fortune. Nam incertū est q̄lis debeat esse filius. ad quē de
ueniet regia matestas. q̄ idē qd̄ p̄us. In p̄trariū arguit
scz q̄ p̄ generis successione p̄stituit. qz si rex assumeret per
electōem tūc haberet in minorē uerētā q̄ si succederet p̄
generatōem. q̄ nō est magis expediens q̄ eligat. Maior
p̄z. qz eligētes subditi iudicaret q̄ sibi fecissent magnam
grām. z iō minus reuerent eū. ac min⁹ obedirēt ei. Silt
etiā magis formidaret punire malefactozes q̄t̄ esset ex ele
ctionis officio obligatus. Preterea. verisite est q̄ si rex
electus nō assumeret p̄ successione generis. tūc dñaret fil
ios suos de bonis regni z cōtatis. qd̄ est magnū maluz
q̄ nō expedit q̄ eligat. Preterea phus dē scdo r̄hetorice
q̄ hoies q̄ de nouo dñatū sunt peiores moribz his q̄ ab
antiq̄s parētibz diuitias hñr. q̄ si vnus eligeret de nouo in
regē. p̄pter diuitias z honozes nimis sup̄biret z fieret iniu
riolos alijs hoibz. Un̄ dē scdo hui⁹. q̄ magnoz dñi p̄sti
turi si viles fuerint multū dñr z leserūt illam ciuitatē cal
cedonioz. p̄pter qd̄ dē qdam Asperius nihil est misero dñi
surgit in alū. Preterea illa via est melior p̄ quaz aufert̄

ab hoibus libido z ardoz dñandi. sed p̄ viā succedēdi fm̄
gen⁹ refrenant hoies certū ab ambitōe dñatus. qz null⁹
conat ad id qd̄ nūq̄ attingere potest z iō nullus sperat ha
terere regnū nisi ille q̄ succedere p̄t. Ubi autē fieret p̄ electio
nē plurimi possent anhelare z ambire p̄ncipatum. Illa q̄
successionis via est melior z securior z expediētiōz. z p̄ s̄
est eligēda z magis p̄ferēda tanq̄ magis expediens

Sciendum primo

Q̄ stat aliqd̄ esse bonū z expediēs simplr p̄ se z absolute
qd̄ tñ nō est expediēs in casu z ecōtra. Nā cum iudiciū in
moralibz sit circa p̄cularia. opz ad recte iudicādū insp̄s
cere ad oēs circūstārias q̄ntū est possibile. Lū em̄ iudiciuz
sit sentētia p̄siliū r̄ p̄siliarij d3 esse rōcinādo de agibili per
p̄parōem ad locū tps p̄sonā z modū agēdi. z si agibile sit
aliqd̄ futurū arduū. qd̄ rōi p̄ponat ad discutiēdū si sit agē
dum. ponendū vel nō ponendū statūdū vel nō statūdū
sicut si lex aliq̄ sit ponēda vel nō. Rō p̄ prudentiā d3 rōci
nari p̄secutādo bona vel mala si possent ex positōe illius
oziri vel subseq̄. Et itez si viroz mō p̄nt oziri d3 p̄quiret̄
re q̄ntū in lumie rōnis fieri p̄t. si vere sumilius bona maḡ
oziant q̄ mala. z si vt in pluribz vel vt in paucioribus. Et
tūc rō d3 iudicare tale qd̄ est statūdū fm̄ qd̄ verisite eue
nire p̄t vt in pluribz z non vt in paucioribus

Sciendū scdo. qz regnū debuit dari in p̄ncipio alicut p̄
sone p̄ electōem vel p̄sentium ppli vel p̄ se solum vel p̄ se z
suo genere. p̄pter ipius excellentiā assidūā in p̄tute p̄ncipi
pariua. vel p̄pter bñficiū ab illa p̄sona p̄lo exhibitū. Freq̄
tius em̄ bonis z p̄tuosis parētibz nascunt̄ boni filij. cui⁹
eā alia fuit in scdo sup̄ assiḡta. vbi p̄hs dē. qz ex ambabz p̄
gentricibz. i. nobilibz radicibz vtiqz dignificauit seruū adij
cere. q̄t̄ dicerz nullus. Silt etiā ex mali parētibz filij mas
li sepi⁹ nascunt̄. Sicut habet̄ Ezechiel. xvi. Sicut mater
ita z filia ei⁹. Et etiā eligent̄ p̄raui reges. p̄pter bñficiū
exhibitū p̄lo d̄r p̄tus in textu nā tpe ponit̄ q̄tuoz q̄ fue
rūt bñfactozes multitudine. z p̄ inuentōez bonaz artū. Et
ob hoc dē dñs in euāgelio. qz reges gentiū bñfici vocātur
Sicut d̄r qz saturnus docuit in yralia semiare triticū. Aus
p̄pter tellū. sicut si qz defendidisset patriā de manu tyrānti. si
cut hercules legit fecisse. Un̄ p̄pter hāc eām ppl̄s israel vo
luit eligere gedeon in p̄ncipē p̄ se z suis heredibz. vñ Juch
cū. vii. Dixerūtqz oēs viiri israel ad gedeon. dñare nostrū
tu z fili⁹ tuus z fili⁹ z filij tui. qz tu liberasti nos de manu
madian. Quibz ille ait. nō dñabor vestrū. zc. Itē qz collige
rūt aliq̄s disp̄sioz z duxerūt ad p̄uendū ciuitatē. sicut rā
git Tull⁹ in p̄ncipio sue r̄hetorice. Itē qz emerūt z p̄q̄lie
runt regnū p̄ iusta guerrā ad hoc vt melius regeret̄ p̄lus
illius regionis. sicut Guilhermus dux normannoꝝ cō qui
fuit britannā. i. angliam. sicut legitur in croniciis.

Sciendū tercio. qz ad h̄ qz ppl̄s litere z sine difficultate
obediāt p̄ncipi multū valz diuturna p̄uerudo. Dicit em̄
p̄hs. iij. r̄hetorice. qz p̄ueta delectāt. incōsueta tristificā ge
nerāt. Et inde est qz d̄r in textu. qz circa asiā (vbi hoies s̄
magis fuites moribz z natura barbari) sufferūt p̄ncipatū
sine contristari. Et hoc est qz sic assueri sunt subijci. eo qz eo
rum patres ita fuerunt. Et ob hoc dē qz ille p̄ncipatus tan
tū p̄ncipat de regno p̄ quāto subditi sunt volūtarij. De
tyrannide vero quāto p̄ncipat eos cōp̄rimt

Conclusio prima

Comparādo viā electionis ad viam successionis in seise

melius esset regē p̄ electōem assumi q̄ p̄ generis successio-
 nē, dūmodo leges ⁊ regule electōis bone essent ⁊ bñ serua-
 re. Pr̄z. qz p̄ illā viam vt in pluribz melior rex haberet q̄ p̄
 successione. vt p̄mo arguebat aū oppositū. Nā etiā si fili⁹
 regis esset bonus eligi posset. s; q̄a policia nō sp̄ regis s̄m
 debitas leges. qz hoies p̄ni s̄t magis ad inleqndū passios
 nes sensus q̄ dictamē rōis. iō in determinādo talia nihil
 d̄z p̄supponi nisi qd̄ est facti. ⁊ vt in pluribz euenit veteres
 n̄re soleat. **Conclusio** sc̄da. meli⁹ est rebz stantibz vt nūc
 assumere regē p̄ viam successione q̄ electōis. Pr̄z cōclusio
 ex rōnibz post oppositū ductis. Potest etiā on̄di triplici
 ci via q̄ p̄sideratis p̄ditionibz hoim melius est h̄mōt regis
 nū i quo locū h̄z hereditaria successio eo in quo locū habz
 electio. Prima sumit ex p̄e ipsius regis regētis p̄lm. Se-
 cūda sumit ex p̄e filij q̄ debet in hereditate succedere. Ter-
 tia sumit ex p̄e populi qui debet p̄ tale regimē gubernari.
 Prima via sic pr̄z. qz s̄m p̄lm sc̄do ethicoz inenarrabile
 est quantā dilectōnem habeat. ⁊ quantū differt putare alijs
 quod p̄rū. nam qd̄ est naturale octosum ⁊ vacuū esse nō
 p̄r. Naturaliter aut̄ q̄libet habet actiuitā ad seipm. Natu-
 rale igit̄ tanto regē sollicitari magis circa bonū regni q̄n
 eo credit ipm regnū esse magis bonū suū ⁊ bonū p̄prium.
 q̄re si rex videat se habere p̄ncipatū sup regnū nō soluz p̄
 vitā. sed p̄ hereditate in p̄prij filijs. magis reputabit bo-
 nū regni esse bonum suū. vel sollicitabit ardētius circa tale
 bonū. imo qz tota spes patris req̄sēit i filijs ⁊ nimio ardo-
 re mouent patres erga dilectionē filioz. iō rex om̄i cura q̄
 poterit mouebit ad p̄curandū bonū statū regni si cogitet
 ipm p̄uenire ad bonū filioz. Naturale em̄ est plus dilige-
 re filij p̄rū q̄ suis malū q̄ extraneū bonū. vt d̄r p̄s in tex-
 tu. qz regē nō velle tradere matris regnū etiā malis est diffi-
 cile credere. ⁊ iō qz filius p̄r esse malus ⁊ difficile sit s̄m na-
 turā p̄rū filij malū reijcere. iō videt innuere p̄bus q̄ me-
 lius esset regē eligere. ⁊ videt q̄ p̄s loquat̄ s̄m intentiones
 p̄me cōclusionis. qz simplr̄ melius est eligere si leges ⁊ res
 gule inuolubiler obseruarent. vñ pauca de illa q̄stioe loq̄-
 ſtur p̄s. Sc̄da via ad sumendū hoc idē sumit ex predictis
 rōis. Nā filij sciētēs de iure q̄ debet patri succedere nec in-
 stant nec efficiunt elari ex hoc. qz illud nō reputat magnū
 vt hoc acq̄rant qd̄ iure hereditario ad eos pertinet. si vero
 essent electi possent tūc verisim̄ sup̄bire. vt tactū est. Ex p̄-
 te igit̄ filioz debentū succedere in hereditate patris expedit
 regno ne inrudite regat ⁊ ne regnū p̄uertat in tyrānidem.
 Vt regia hereditas p̄ successione trāsseratur ad posterōs.
 Tercia via sumit ex p̄e populi q̄ debet p̄ tale regimē gub̄-
 nari. nā p̄suetudo est q̄si altera natura. p̄pter qd̄ regimina
 ex p̄suetudine quasi naturalia efficiuntur. populus igit̄ si per
 diurnā p̄suetudinē obedit patribz ⁊ filijs ⁊ filioz filijs q̄si
 naturaliter inclināt vt volūtarie obediat. ⁊ iō cū om̄e volū-
 tariū sit minus onerosum ⁊ facile vt libertus ⁊ facilius obe-
 diat p̄s mādatis regis expedit regie dignitatē p̄ heredi-
 tate succedere. **Considerandū** vltterius. q̄ aliud est loq̄-
 de electione singularis p̄sone. ⁊ de successione paterna. ⁊ de
 neutra simplr̄ sunt p̄dicta intelligēda. sed intelligendū est
 illud (qd̄ dem̄ est) de electōne q̄ est quodāmod̄ media inter
 p̄dictas. nā via electōis singularis p̄sone nō videt expedit̄
 ens p̄pter p̄dicta. Nec via pure successione. q̄a p̄ istā viam
 posset succedere in regnūz q̄libet p̄sone q̄ succedere posset
 puato patrimonio regni p̄cedentis. mō (vt tactū est) reg-
 nū nō est talis nature sicut puata hereditas. nō em̄ est p̄-
 puata hereditas vel res familiaris q̄ debet succedere s̄m le-
 ges vel p̄suetudines ciuiliū hereditatū. Nec res vendibi-

lis aut p̄ribilis de q̄ rex testamentū facere p̄t. sed regnū est
 nobilissimus p̄ncipatus publicus. q̄ req̄rit habitare p̄sone
 ne p̄ gubernādo rempublicā. Unde et iura nulla (que fac-
 ta sunt sup successione ⁊ trāssatione hereditatū) que q̄s fa-
 ciunt ad materiā regni. ⁊ oēs leges talū rex imp̄tinentes
 sunt regno. ⁊ si aliq̄s p̄ncipatus mutat vel distribuat per
 successione s̄m talia iura. p̄tise talis distributio est p̄ra nā-
 turā regni. ⁊ deo p̄ma via successione nō videt expedit̄
 sed tertia via media p̄ncipans vtrūq̄ ⁊ quasi cōposita ex
 electōe ⁊ successione. videt̄ electio generis excellentissimi
 in virtute. Et hāc viam approbat p̄s in sc̄do hutus ⁊ in
 hoc terto. in textu vbi d̄r q̄ tales fuerūt electi circa ipa he-
 roica. ⁊ in sequētibz d̄r q̄ iustū est tale genus regnare. Et
 sacra scriptura facit mentōem in pluribz locis de tali elec-
 tione generis. vñ p̄ma Perz sc̄do. vos estis gen⁹ electum
 Et de tali ḡne iuda d̄r p̄pheta regius elegit tribū iuda. et
 Ben. xlx. d̄r iacob in spū p̄pheticō. Nō auferet sceptrū de
 tribu iuda ⁊ dur de femore eius. Silt̄ dauid ⁊ aaron fue-
 rūt electi p̄ se ⁊ suis hereditibz. iste in sacerdotē. alle in regem.
 Et sic pr̄z q̄ ista successio generis electi nō d̄z p̄cedere s̄m
 leges cōes puate hereditatis. qz sicut gen⁹ aliq̄s est elec-
 tū p̄pter excellentiā p̄rū q̄ inuenit vt in pluribz de illo ge-
 nere. Ita q̄ntuz possibile est d̄z obuari excellētia in p̄sone
 q̄ assumit de illo ḡne ita q̄ habeat p̄ditōes acceptabiles et
 viles p̄p̄o q̄ntū possibile fuerit. Et p̄r adducti in s̄ti. Nā
 in electōe sacerdotis olim in lege s̄m gen⁹ aaron si q̄s inue-
 niebat h̄ns p̄ditōes discōuenientes dignitati sacerdotali
 talis (s; estz de genere) non assumebat vt legit̄ leuitici. xxi.
 Silt̄ videt̄ eē de dignitate regali q̄ null⁹ debeat succedere
 nisi habeat p̄ditōes decētes tali dignitati. Vñ a q̄bus d̄z
 solēt assignari aliq̄ regule obseruāde circa electōem vt succē-
 sione regis. Vna est q̄ femia nō succedat vel teneat regnū
 et hec regula satis patere p̄t ex habitis in p̄o. qz mulier non
 h̄z p̄tū p̄ncipatū. D̄at̄ etiā. vii. ethicoz q̄ p̄ncipatus
 mulieris nō est s̄m p̄tū. ⁊ d̄r p̄o hui⁹ q̄ p̄siliū mulieris ē
 inualidū ⁊ insanū. ⁊ tñ femia succedere p̄t ⁊ d̄z in heredita-
 te puata s̄m leges cōes Nā b̄tūs Aug⁹. recitat terto de
 ciu. det. vnā legē romanorū quā fecerunt romani q̄ mulie-
 res nō succederēt paterne hereditati. ⁊ illā d̄r Aug⁹. fuis-
 se iniquā. cū n̄ueri. xv. vij. dicat d̄ns de filiabz salphaad p̄te-
 tibz hereditate p̄ris q̄ iustā rē petāt filij salphaad. Alia re-
 gula p̄t eē. q̄ nullus alieni generis vel patrie succedat. Vñ
 ista est de intentōe p̄s in p̄o hui⁹ vbi d̄r q̄ p̄pter regē esse
 eundē genere cū subditis. Et rōem assignat. qz rex d̄z esse
 tanq̄ p̄r suoz subditoz. ⁊ iō d̄z esse eiusdē generis ⁊ narō-
 nis. ⁊ h̄ apparet esse p̄sonū luminī rōnis. Et hec regula or-
 dinata fuit a d̄no deuro. ij. vbi d̄r p̄p̄o iudeoz. Nō poterit
 aliterius generis regē facere. glo. i. alienigenā. ⁊ seq̄tur. q̄ nō
 sit frater tuus. i. de p̄gregatōne tua. Alia regula esse p̄t. q̄
 nullus succedat in regnū mediāte muliere. q̄als aliq̄s
 succedere posset alienigena. S; p̄ra istas regulas. scz p̄t
 mā ⁊ sc̄dam. sp̄calit̄ instat̄ Primo p̄ra p̄mā. qz s̄m
 Oratiū ⁊ alios historiographos Semiramis tenuit reg-
 nū assirioz ⁊ multū adauxit ⁊ babilonā ciuitatē fundauit.
 Silt̄ de amasonibz. q̄ legūt tenuisse regē sine viris Silt̄ in
 li. regū de athalia. ⁊ p̄o q̄ regnū tenuit in iherusalē ⁊ ipoz
 iudeoz mediāte matre ei⁹ brā p̄ ḡne maria. Ad istas in-
 stārias r̄ides ⁊ p̄o de Semiramis dici p̄t q̄ nō v̄surpauit
 sibi regnū nisi vt ipa daret vni filio suo que tñ ipa occidit.
 eo q̄ noluit dormire cū ea. p̄o qd̄ recessit. ⁊ vt n̄ eēt tāta dif-
 formitas facti iduit se h̄iru virili. de amasonibz p̄o fuit mi-
 rabile ⁊ q̄si p̄t naturā. silt̄ de athalia. qz p̄z ibidē q̄ v̄surpa-

ait sibi false regnū. 2. tandē pmutatū est regnū 2. imperāte dño sublatus. De xpo vero dicit qđdam qđ xps nuncq̄ fuit p̄p̄ialis rex p̄cise de hierusalē vel israel. sicut dicit in euangelio regnū meū nō est de hoc mūdo. Et ad hāc intentōem ex ponit illud sancti doctoris. posito qđ ipse esset rex qđ regu la hec nō fuit necessaria populis israel. qđ nulla femia pore rat virū habere extra suā tribū. 2. ita nō poterat euenire ve p̄ feminā succederet rex alterius gentis. Alia regula p̄t eē qđ nullus succedet in quo sit viciū siue in aia siue in corpe. repugnās dignitati reguli. De aia sicut si p̄mus filius regis esset ydeora aut freneticus aut puerfus. nā si talia sibi insunt nō dicit esse rex s̄m ius nature. vt habitū est scđo hu tus. De vicio autē cozpali dant magis leges positue. 2. va riant s̄m diuersa locaz varias regioes vñ nō est tantū peri culū in talibz sicut in vicijs aie. nec dicit quis p̄pter hoc regū nō puari nisi viciū sit magnū 2. intollerabile. Quā ad hoc p̄ positū legit qđ lacedemonij voluerūt impedire vnū ad reg nandū. qđ erat coztuosus 2. claudus. s̄z tandē post multas cōsultatiōes iudicauerūt esse melius regem claudicare qđ regnū. vñ dixerūt melius eē in incellu qđ impio regnū clau dicare. Sicut dicit de quodā rege francie. quem franci volue rūt deponere p̄pter maculā quā habebat in oculo. sed tñ re mansit. 2. credit fuisse postea miraculose sanatus. Ex p̄dic tis s̄ p̄t qđ generis successio cū talibz regulis vel legibz vñ alijs bonis approbatīs facit aliquē ius habere in regno. et debet determinare bonū cuius sapiētia ex qua assumēdus est rex sedat litigia. tollit tyrannidē. efficit qđ dominū natura le. Litigia em̄ sedat. qđ multoties inter eligētes oriuntur dissentiōes p̄pter electōem p̄ncipis quā p̄pter turbat̄ paz regni. Tyrannidē etiā tollit. qđ dñantes p̄ electionē vt p̄t ex dictis nō sic diligūt bonū regni. sicut ex hereditate p̄n cipantes. Et qđ hoc est esse tyrannū nō diligere nec irēde re bonū regni tales facilius tyrānifant. 2c. Facit etiaz hoc dominū naturale. qđ populus qđ naturalit̄ inclināt vt obe diat iussionibz talis regia. Et hoc p̄t parere qđ nō solū expē dit regno determinare. p̄ sapiētia ex qua p̄ficiendus est do minus. sed oportet etiā determinare p̄sonā. ne etiaz circa hoc dissentiōes oriānt. talē autē determinare facile est s̄m p̄dicra. qđ si dignitas regia transferat̄ p̄ successiōem ad posteros. oportet eā transferri in filios. qđ s̄m lineā cōsanguinitatis s̄t lū sunt maxime parentibz p̄iuncti. et magis ad masculos qđ ad feminas. qđ masculus est femia rōne p̄stantior. vt dicit em̄ est. Inter masculos autē oportet talem dignitatē tribuere p̄mogenito. qđ decet iunioribz seniores obedire. Sicut etiaz pres cōiter magis diligūt p̄mogenitos. idē vt rex magis cu rā habeat de regno s̄t uere dicit qđ succedat p̄mogenito 2c.

Ad rōnes ante opposi

tum Ad primā p̄cedo qđ qđs p̄t degenerari a patre nobili. sed tñ si esset tanta deformitas deberet apponi remediū p̄ bonū p̄siliū de consensu plebis. qđ si non apponeret talis posset succedere qđ p̄teret regnū in tyrānidē. Ad scđaz dico qđ sufficit qđ filij regis fiat subditij in disciplina p̄tinē te ad regimē regni. de qua disciplina loquit̄ p̄bus in hoc tercio. Non em̄ p̄uenit qđ in omni p̄ncipatu p̄nceps fuerit subditus sicut ciuis. Ad terciā paz solutio ex dictis. Ad quartā (qđ arguit de insula taprobane) dico qđ in illa insula sunt durissime leges p̄ rege. idē in suis electionibz nō sunt dissentiōes vel discordie. sed ille leges sunt inique. vt dicit Salustius. Ad quintā (qđ arguit regis dignitatē re p̄ hereditariā successiōē 2. exponere se fortune. eo qđ nescit

qualls erit filius futurus regis) dicit p̄t qđ vix sunt aliq̄ ha mana gesta qđ ex aliq̄ p̄te nō exponant̄ periculis. illa tamen sunt magis cauenda in qđbus maioza latet pericula. vide mus autē p̄ experientia plura mala oriri in ciuitatibz 2. regis nis vbi nō est dñs naturalis. debet s̄ succedere filius manu ralis. 2. si aliq̄s defectus est in filio regis. hoc dicit sup̄leri p̄ sapiētes. quos tanq̄ manus ad oculos debet sibi rex ad iungere. Reges vero s̄z valde increpādi si nō suos filios disciplina et bonis moribus dederunt solcite imbuedos quia als exponit̄ regnum magnis periculis. Alie autē rationes post oppositum note sunt ex dictis.

Incipit tercius politicor

Incipit quartus

A omnibz artibz 2. sciētijs his que nō s̄m particulā s̄iūt. s̄z cir ca genus vnū aliqđ p̄fectis ex istentibz vnus est p̄siderare qđ cōgruit circa vnūqđqz genus.

puta exercitatio corporis q̄lis q̄li expediat. et que optima. ei em̄ qđ optime aptus natus 2. pro portionatus optimā necessariū p̄gruere 2. que plurimis vna oibz. et em̄ hoc exercitatio opus est. Adhuc autē si qđs nō attinentē desideret neqz habitū neqz sciām eoz. qđ circa agonē: nullo minus exercitatores discipline et gymnasticē prepare 2. hāc adhuc potentia. Sicut autē bec et circa medicatiuā 2. nauificā: 2. circa vestitū. 2. circa oēm aliā artem videmus accidēs. Quare palā qđ elusdē scie est policiā optimā p̄si dera re que est 2. q̄lis qđdam vtiqz existens maxie erit s̄m motū nullo impediēte extrinsecor. et qđ qđb cōgruēs multis em̄ forte impossibile fortiri op timā. Quare optimā simplr 2. eā qđ ex supposi tis optimā nō optet latuisse bonū legislatozem et eū qđ 2. vere politicus. Adhuc autē terciā eā qđ ex suppositōe. optet em̄ 2. datā posse cōsiderare et a p̄ncipio quō vtiqz fiet 2. facta quo vtiqz mō saluabit plurimo tpe. Dico autē puta si alicui ci uitati accidit neqz optima policiā disponi non habūdantē qđ esse in necessarijs neqz ea qđ p̄tin gē existentijs sed quadā peiori. P̄ter oia autē

hec eā q̄ maxime in oib; ciuitatib; p̄gruit optet
 cognoscere: q̄ plurimi p̄nūciantū de policia. et
 si alia dicant bñ. tñ in oportunitis peccant. Non
 em̄ solū optimā oportet p̄siderare s; z possibile
 silr aut et facilioꝝ z cōioꝝ oib;: Flūc aut̄ hi q̄/
 dem summa z indigentē multis copijs querūt
 solū. hi aut̄ magis cōem quandā dicētes eas q̄
 sunt interimētes policias. scz latonicā vel quam
 aliā laudam⁹. Oportz at̄ talē induci ordinē ad
 quē facile cōtūtib; psuadeant̄z p̄nt p̄fēq̄ tanq̄ sit
 nō min⁹ opus corrigere policiā q̄ instituire a
 p̄ncipio. sicut z post addiscere q̄ addiscere a p̄n
 cipio. Propter qd̄ tñ dictis oportz ex existētib;
 policijs posse auxiliari politiciū. sicut dictū est z
 p̄us. Hoc aut̄ ipossibile ignorantē q̄t sunt spēs
 policie. Flūc em̄ vnā democraciā putant q̄dam
 eē z vnā oblicharchiā nō ē aut̄ hoc vez. Quare
 oportet d̄as policiaz non latere q̄t z q̄t modis
 cōponant̄. Cū eadem aut̄ hac prudētia et leges
 optimas videre et eas q̄ vnicuiq; policiaz con/
 gruunt ad policias em̄ leges oportz poni z po
 nuntur oēs. s; nō policias ad leges. policia q̄dē
 em̄ ē in ciuitatib; ordo q̄ est circa p̄ncipat⁹ quō
 distribuant̄. et q̄s dominans policie. z q̄cqd̄ fi
 nis ē cōionis singul' leges aut separate fcantiū
 policiā. s; in q̄s oportet p̄ncipes p̄ncipari et ob
 seruare transgrediētes ipas. q̄re palā q̄ d̄nias
 et numez necessariū habere policie vniuscuius/
 q̄set ad legē positōes: nō em̄ possibile ē eadē
 leges p̄ferre oblicharchijs neq; democratijs
 oib;. Si q̄dē plures z nō vna democratia neq;
 oblicharchia solū ē. Qm̄ aut̄ in p̄ma methodo
 policiaz diuisim⁹ tres q̄dē rectas policias re/
 gnū aristocratia policiā Tres at̄ haz trāsgressi
 ones tyrānidē q̄des regni oblicharchiā aut ari/
 stocratie democratia aut policie. z de aristocra
 tia aut q̄dē in regno dictū ē. de optima em̄ poli
 cia p̄siderare idēz de his ē dicere noib; vult em̄

vtrāq; p̄sistere s; p̄tute diffusam Adhuc at̄ q̄d
 differāt inuicē aristocratia z regnū. z q̄n oportz
 regnū putare determinatū ē pus. Reliquis de
 policia p̄currere ea q̄ cōi noie appellat̄ z de alijs
 policijs oblicharchia z democratia z tyrānidē
 Manifestū q̄dē q̄ z haz trāsgressionū q̄ pess/
 ma z scda. q̄ necesse em̄ q̄dē eā q̄ p̄me z diminiss;
 me trāsgressionē eē pessimā. Regnū at̄ necessa
 riū aut nomē solū habere nō existentē. aut p̄pe
 multā excellētiā regē eē. Quare z tyrānidē pess/
 mam existentē plurimū distare a policia Scdō
 at̄ oblicharchiā aristocratia em̄ distat multum
 ab hac policia mensuratissimā at̄ democratias
 Jā q̄dē ergo p̄nūciauit et q̄dē poz. sic non tñ in
 idē nobis aspiciēs. ille q̄dē em̄ iudicauit oib; q̄/
 dem existentib; epicykes. puta oblicharchia bo
 na z alijs pessimā democratia prana z at̄ opti/
 mam. nos at̄ totaliter has viciatas eē dicimus
 et melior ē q̄dē oblicharchiā aliā Alia nō bñ h;
 dicere mi n⁹ aut prauā. S; de tali q̄dē iudicio
 dimittat̄ nūc Nobis at̄ p̄mo diuidendū q̄t sint
 d̄ntie policiaz Si q̄dē sunt spēs plures demo
 cratie z oblicharchie. Deinde q̄ cōmunissima z
 q̄ eligibilissima post optimā policiā. z vtriq; si q̄
 q̄s alia p̄tingerit aristocratia. z cōsistens bñ. sed
 plurib; p̄gruēs ciuitatib; q̄ sit. Deinde z aliarū
 q̄ q̄b; eligibilis: forte em̄ his q̄dē necessaria de/
 mocratia magis q̄ oblicharchia. his at̄ hec ma
 gis q̄s illa. Post hec at̄ quō optz istituere volēte
 has politias. Dico at̄ democratias s; vnāquā
 q̄ spēm. z itez oblicharchias tandē z post hec
 oia q̄ fecerim⁹ breuē p̄tingentē memoriā tēptā
 dū supuenire q̄ corruptōes z q̄ saluatōes poli
 ciaz z cōiter z sigillatim vniuscuiusq; z propter
 quas causas hec maxime fieri nara sint.

Vnus q̄dē ergo qd̄ ē eē plures polici
 as cā. qz ois ciuitatis sunt plures ptes
 numero: p̄mo q̄dē em̄ ex domib; cōpositis vi

K i

demus oēs ciuitates deinde rursus huius mul-
titudinis hos quod opulentos necessariū esse. hos
autem egenos alios aut medios. et opulētorum aut et ege-
norum huius quod arma exercens huius sine armis et hunc
quod populū videmus agricultores esse. hūc autem
circa foras occupatos. hūc autem bānansum. et insi-
gniū sunt diuitie et secundum diuitias et magnitudines
subeputa secundum nutritōes equorum. Hoc enim nō fa-
cile nō diuites facere. propter quod quidem in antiquis
temporibus quibus cūcūq; ciuitatibus in equis prati-
erat oblicharchie apud istos erat. utebantur autem
ad bella equis ad vicinos. velut cretenses et calci-
dei et manates. quod sub menadro et aliorum multi cir-
ca asiam. Adhuc cum his quod penes diuitias diffe-
rentiis sunt. hic quod de secundum gen⁹ hic autem secundum virtutem
Et si quod vtiq; tale alter dicitur esse ciuitatis pars in
his quod circa aristocratiam. ibi enim diuisimus ex quod
partibus necessariis est ois ciuitas Hanc enim partium
aliquam quod oēs participant policia. aliquam autem paucio-
res. aliquam pro plures. Manifestū ergo quod plures
necessariū est esse policias specie differētes ab in-
uicem et enim he partes differūt specie a seipis. policia
quod enim principatum ordo est. hūc autem distri-
buunt omnes. vel secundum potentiam principantium. vel
secundum quandā ipsorum cōem equalitatē. Dico autem pu-
ta egenorum vel opulentorum. vel cōem quandā am-
barum. Necessariū ergo policias esse tot quot
quod ordines secundum excellentiam sunt. et secundum differen-
tias partium maxime autem videntur esse due. quē-
admodū de ventis dicitur. hi quidem australes.
hi quidem boreales. reliqui horum autem pretergressi-
ones. sic et policiaz due popul⁹ et oblicharchie
Aristocratiam enim ponunt specie oblicharchie
tanquā existentem quandā oblicharchiam. et eam
que vocat policia democratiam. sicut in ventis ze-
phirū quidem boree. austri autem curum. Simi-
liter autem habet et circa armonias ut autem quida;
Etenim ibi ponunt duas species. doristam et frigi-

stam. Alias autem coordinationes. has quidem
doristas. has autem frigias vocant. Maxime quod
de ergo consueuerunt ita existimare de policijs
Verius autem et melius ut nos diuisimus duarū
aut vnius existentis bene institute alias esse trans-
gressiōes. has quidem contēperate armonie. has
autem optime policie. oblicharchias quod eam eas quod
duriores et magis despotice. remissas autem et
molles democraticas. Non oportet autem ponere
democratiam sicut consueuerunt quod eam nūc sim-
pliciter. ita vbi dominans multitudo. etenim in
oblicharchijs et vbiq; amplior pars dominans
neq; oblicharchiam vbi domini policie pauci Si enim
essent quod oēs mille et tricenti. et horum ipsi mille di-
uites. et nō traderent de principatu ipsi trescen-
tis et pauperibus liberis existentibus et quod ad alia
silib. nullus vtiq; diceret democratizare istos.
Similiter autem et si pauperes quidem pauci essent
valētiores autem quidem diuitibus pluribus existe-
tibus. nullus vtiq; oblicharchiam appellaret ne-
que talē. Si alijs existentibus diuitibus nō atti-
neret honorē. Magis ergo dicendum quod demos
quidem est quā liberi fuerint domini. oblicharchiam
autem quā diuites: Sed accidit hos quidem plures
esse. hos autem paucos. liberi quidem enim multi. di-
uites autem pauci. Etenim vtiq; si secundum magnitudinē
distribuerentur principatus: sicut in ethiopia
aiunt quod vel secundum pulcritudinē oblicharchie vti-
q; esset. pauca enim multitudo et pulcroz et magno-
rum nō solū. sed neq; his solū sufficiēter habet
determinare policias has. Sed quā partes plu-
res et populi et oblicharchie sunt adhuc distin-
guendū tanquā neq; si liberi pauci. est existentibus
pluribus et non liberis principent. demos ve-
lut in apolonia que in iomo et in thera. In vtra-
que enim hanc ciuitatū in honoribus erant qui dis-
ferebant secundum ingenuitatem. et primi obtinentes
vicinas pauci existentes multorum neq; vtiq;

diuites p̄p̄cedere s̄m multitudinē. Demos
velut in colofone antiq̄tus ibi non possidebant
magnā subam q̄ plures anteq̄ fieret bellū ad/
uersum ydos. S; ē democratia q̄dē q̄n liberi z
egeni plures existētes d̄ni fuerint p̄ncipatus.
Oblicharchia at̄ q̄n diuites z nobiliores pauci
existētes. Quidem ergo policie sunt plures. z
propter quam causam dictum est

Uod at̄ ex plurimis dictis. z q̄. z p̄pter
qd̄ dicim⁹. p̄ncipiū sumētes dictū ē pri
us. Cōfitemur nō em̄ vnā p̄tē s; plures habere
oēm ciuitatē. Sicut ergo si aialis vellem⁹ acci
pere spēs. p̄mo q̄dē vniq; segregarem⁹. qd̄ qdē
ē necessariū habere oē aial velut qdā sensitiuoz
et qd̄ ē alimentū elaboratiuū z susceptiuū. puta
os z ventrē. Adhuc at̄ q̄b mouet̄ p̄tib vnū qd̄
q; ipoz. Si itaq; tot spēs soloz aut hoz essent
d̄ntie. Dico aut̄ puta oris qdē plura genera et
ventris. et sensitiuoz. Adhuc at̄ z motiuaz p̄tiū
numerus p̄ingatonis hoz ex necessitate faciet
plura genera aialiuū. Nō em̄ possibile est idem
aial habere plures oris d̄as. s̄l̄r aut̄ neq; aurū
Quare q̄n accepte fuerint hoz oēs p̄tingentes
cōbinatōes facient spēs aialis z tot spēs aialis
qd̄ qdē p̄ iugatōes necariāz p̄tiū sunt Eodē at̄
mō z dictaz policiaz etem̄ ciuitates nō ex vna
s; ex multis p̄tib cōponunt̄. sicut dictū est sepe.
Vna qdē ergo ē q̄ circa alimentū multitudo. q̄
vocat̄ agricole Secōda at̄ q̄ vocat̄ bānausa. ē at̄
hec q̄ circa artes sine q̄b ciuitatē ipossibile ē ha
bitari. Tercia at̄ artū has qdē ex necessitate optz
existere. has at̄ ad delicias vel bñ viuere. Ter
cia at̄ q̄ circa forū. dico aut̄ foralē q̄ circa vendi
tiones z emptōes et negociatōes z campozias
demorat. Quarta aut̄ qd̄ mercenariū. Quinta
aut̄ genus qd̄ ppugnans. qd̄ his nihilominus
necessariū est existere si debeat nō seruire inua
dentibus. nihil em̄ minus impossibiliū quem

dignū esse vocare ciuitati natura seruant. per se
sufficiens em̄ est ciuitas. qd̄ aut̄ seruum nō p̄ se
sufficiens. propter qd̄ qdā in policia leuiter. hoc
nō sufficienter aut̄ dictū est. At̄ em̄ socrates ex
q̄tuor necessariis cōponi ciuitatē. Dicit at̄
hos textozē. agricolā. coriarium. et edificatores
Rursum aut̄ apponit tanq̄ nō necessarijs his
erariū. et eos q̄ sup necessaria pecora. Adhuc at̄
negociatozē z campozē. z hec oia sūt cōplemē
tium p̄me ciuitatis tanq̄ necessarioz grā ois ci
uitas sit p̄stituta. s; nō boni. magis eq̄libz in
digeat coriarijs z agricolis Partes at̄ ppugnā
tem nō p̄us attribuit anteq̄ regione crescente
et attingente vicinos ad bellū instituant̄ Atue
ro et inter q̄tuor et q̄tēiq; cōitates necessariū
esse aliquoz reddentē z iudicantes qd̄ iustū Si
q̄dez ergo z aiam ponat vtiq; qd̄ magis p̄tē aia
lis q̄ corp⁹. z ciuitatū magis talia ponendū q̄
ea q̄ ad necariū vsū tendūt. s; bellicū. z q̄ p̄ti
cipat iusticia disceptiua. Adhuc at̄ qd̄ p̄siliatur
qd̄ qdē ē intellect⁹ policia op⁹. z hec siue separa
tim existat aliq̄b siue eisdē. Nihil em̄ differt ad
rōem. etem̄ d̄itariz agros colere accidit eisdem
sepe Quare si q̄ dē z hec z illa sunt ponēda p̄tes
ciuitatis. manifestū qz ad arma necaria ciuitatē
ps est Septima at̄ q̄ substātijs ministrat quam
vocat̄ opulentos Octana aut̄ demiurgica.
s; populi institutiua. z q̄ circa p̄ncipat⁹ admi
nistrat. Nō qdē sine p̄ncipib ipossibile eē ciuitatē
Necariū eē ergo aliq̄s potētes p̄ncipariz admi
nistrātes. vel p̄tinue vel s̄m p̄tē ciuitati hanc ad
ministratōe Reliq̄ at̄ de q̄b determinauimus
p̄fecte. qd̄ p̄siliabit z qd̄ cōicat altricātib de iu
stis Si qdē igit̄ h̄ optz fieri in ciuitatib z bene
fieri z iuste necariū aliq̄s politicoz eē p̄ncipan
tes p̄tute Als qdē ergo potētijs videt̄ multis
p̄tingere existere eisdē. puta eodē esse ppugnā
tes z agricolas z artifices Adhuc at̄ p̄siliātes z
K ij

Indicantes. Informant at et salute oēs. et pluri/
 mis principibus principari putant posse. sed pau/
 peres esse et diuites eosdem impossibile est. propter
 quod hec partes maxime esse videntur civitatis diui/
 tes et egeni. Adhuc autem propterea quod in pluribus
 hi quidem pauci sunt. hi autem multi. hec videntur con/
 trarie partes partium civitatis. ut et policie secundum ex/
 cessus harum consistat et due policie videntur esse de/
 mocratia et obliarchia. Quod ergo sunt poli/
 cie plures et propter quas dictum est plus

Quod autem sint democratie species plures et
 obliarchie dicam. manifestum autem hoc
 ex dictis. Species enim plures populi quod et di/
 ctorum insignium sunt. puta populi quodem species. una
 quod agricolae altera autem quod circa artes. alia autem est
 foralis. quod circa emptorem et venditorem praesatur
 alia autem quod circa mare et huiusmodi quodem bellica. hec
 autem pecuniaria. hec autem vectiva. hec autem piscaria.
 In multis enim locis singula horum multe turbe.
 puta piscatores quodem in taranto et bizantio teriar/
 there athenis. Negociarium autem in egiptu et thio:
 transuectivum autem in tenendo. Adhuc autem quod ma/
 nuale. et quod modicum habet subam ut non possit va/
 care. Adhuc quod quod ex ambobus civibus liberum
 et utriusque si qua talis alterius multitudinis species
 Insignium autem diuitie. nobilitas. virtus. discipli/
 na. et his similia dicta secundum eandem dram. De/
 mocratia ergo est prima quodem quod maxime secundum
 equale. equale enim autem lex talis democratie. nihil
 magis existere egenis vel diuitibus. nec dominos esse
 utrosque. sed siles ambos. Si quodem enim libertas
 maxime est in democratia. sicut existimant quodam
 et equalitas sicut utriusque erit maxime comitatibus omnibus
 maxime policia sunt. Quam autem amplior populus
 dominans. aut quod visum fuit pluribus. necesse demo/
 cratia esse hanc. una quodem ergo species democratie
 hec. alij autem principatus sunt ab honorabilitatibus
 et brevibus his existens. Quod autem ei quod possidet

potestatem esse principandi et carentem non participare
 Altera species democratie participare oēs civis quod/
 cunq; utriusque dirigibiles. principari autem legem Altera
 autem species democratie alia quodem esse principatum si so/
 lum sit civis. principari autem legem Altera autem species
 democratie alia quodem esse eadem. dominans autem esse mul/
 titudinem et non legem Hoc autem fit quando sententia fuerit
 domini sed non lex. Accidit autem hoc propter demagogos
 in his quodem quod secundum legem democratizant non sit de/
 magogus. sed optimi civium sive in preminetia. ubi
 autem leges non dominant habent demagogi. Monar/
 chus enim fit populi copositor unus ex multis. ipsi
 enim multi sunt domini non ut unusquisque. sed oēs. Qua
 re autem dicat homerus non bonam esse multis dominatio
 nem. utz hac. vel quando plures sunt quod principantur
 ut unusquisque in certum. Talis ergo populus veluti
 monarchus exitus querit monarchizare. quod non sub/
 iacet sub lege. et fit despotice. Quare et adulato/
 res honorati. et est populus iste proportionabiliter
 tyrannidi monarchiaz. propter quod et mos idem. et
 ambo despotica melior. et sententia sunt ibi pre/
 cepta. et demagogus et adulator idem et proportio/
 nabiliter. et maxime autem utriusque apud utrosque va/
 lent. adulatores quodem apud tyrannos. demagogi
 autem apud populos. Tales autem sunt his causa ut sententia
 sunt domini. sed non leges oia reducetes ad populum. acci/
 dit enim ipsis fieri magos propter populum quodem esse
 dominum omnium opinionum autem populi bonos. suadet enim mul/
 tudo his. Adhuc autem quod principat? accusant autem
 populum oportere iudicare hoc autem gaudenter reci/
 pit ad vocatorem. quod dissolunt oēs principat?
 Rationabiliter autem videbitur utriusque increpare quod dicitur tales
 esse democratia non policia. Ubi enim non principant?
 leges non est policia. Oportet enim legem quodem principa/
 ri omnium. de singularibus autem principat? et policia iu/
 dicare. Quare si quodem est democratia una policiaz.
 Manifestum quod talis institutio in qua sententia oia
 dispensant. neque democratia proprie. nullam enim

sententiã ptingit esse vlem. spēs q̄dez ḡ demo/
cratic determinate sunt s̄ mō Oblicharchie at̄
spēs vnã q̄dez eē p̄ncipat̄ ab honorabilitatibz
tātis vt egeni nō p̄cipet̄ cū sunt plures Licere
at̄ possidenti p̄cipari policia Alia at̄ q̄n ab ho
norabilitatibz ināsis sunt p̄ncipat̄. z eligūt ip̄i
eos q̄ deficiūt Si q̄dē ergo ex oibz his s̄ faciūt
videt̄ s̄ eē magis aristocraticū. Si at̄ ex aliq̄bz
determinatis oblicharchicū Altera spēs obli
charchie q̄n puer p̄ patre vn̄ fit Quarta at̄ q̄n
extiterit q̄d nūc dictū est z p̄ncipet̄ nō lex. s̄ p̄n
ceps. z est p̄uertibil̄ hic in oblicharchijs. sicut
tyrānis in monarchijs. z de q̄ dixim⁹ vltima
democratia in democratijs. z vocās etiã talem
oblicharchiã potentatū Oblicharchie quidem
ergo species tot et democratie

On optz latere at̄ q̄d in multis locis ac
cidit vt policia q̄dē q̄ fm leges nō sit de
mocratia. p̄t assuetudinēz at̄z modū politizer
democratie Silr at̄ z rursum ap̄d alios em̄ q̄
dam q̄ fm leges policia eē magis democraticā
assuetudinibz at̄z mō oblicharchizari magi Ac
cidit at̄ s̄ maxime post trāsmutatōes policiarū
nō em̄ statim trāsmutant̄. s̄ amāt in p̄mis pau
latim rapientes ex inuicē vt leges q̄dez p̄mane
ant q̄ pus extiterūt obtineāt aut q̄ trāsmutat̄ po
licia. Quot at̄ sint tot spēs democratie z obli
charchie ex ip̄is (q̄ dicta sunt) manifestū est. ne
cesse em̄ aut oēs dictas ptes populi cōicare po
licia. aut has q̄dē: has at̄ nō. Quā q̄dem ergo q̄
agricultiuū z q̄d possidet mediocrē subam fue
rint dñans policia politizant fm leges. hñt em̄
vniuerlabozātes nō at̄ vacare Quare legē scien
tes puocat̄ necessariissimas p̄gregatōnes. alijs
at̄ p̄cipare liceat cū possideāt honorabilitates
determinatā a legibz. p̄t q̄d oibz possidentibz
lz p̄cipare Vlr q̄dē em̄ nō licere oibz oblichar
ticū. licere at̄ vacare ip̄o possibile nō exm̄tibz puen

tibus. Nec q̄dē ergo vna spēs democratie p̄t
has causas Altera at̄ spēs p̄pter p̄sequentē ele
ctionem. est em̄ z oibz licere nō refutatis fm ge
nus p̄cipare tm̄ potentibz vacare. p̄pter q̄d q̄/
dem in tali democratia leges p̄ncipant̄ p̄t nō
esse puentū. Tercia at̄ spēs oibz licere q̄cūqz li
beri fuerint p̄cipare policia. nō tm̄ participare
p̄pter p̄dictā cām Quare necessariūz in hac p̄n
cipari legē Quarta at̄ spēs democratie t̄pibus
vltimo in ciuitatibz facta. qz em̄ facte sunt ciui
tates maiores multo q̄s a p̄ncipio. z p̄uētus ex
istuntz opulētie. p̄cipat̄ q̄dē oēs policia p̄pter
excessum multitudinis. cōicant at̄ z politizant
qz p̄nt vacare etiã egeni accipientes mercedem
et maxime at̄ vacat talis multitudo. neqz em̄ im
pedit ip̄os neqz p̄prioꝝ cura diuites at̄ impedit
vt sepe nō cōicent p̄gregatōe. neqz ei q̄d est in dē
care Propter q̄d fit multitudo egenoz dñans
policie sed nō leges: spēs q̄dē ergo democratie
tot et tales. p̄pter has necessitates sunt. Obli
charchie aut̄ q̄n q̄dē plures hñt subam minorē
et nō multā valde p̄me oblicharchie spēs est. fa
ciunt em̄ potestate p̄ncipandi possidenti. z p̄t
multitudinē esse p̄cipantiū politeumate. necē
esse nō hoies. s̄ legē esse dñans. quāto em̄ vtiqz
plus distant a monarchia. z neqz tantā habeāt
subam vt vacent negligentes neqz tā modicam
vt nutriant a ciuitate. necē legē velle ip̄is p̄nci
pari. s̄ nō ip̄os. Si at̄ vtiqz pauciores sint qui
subas hñt q̄s q̄ p̄ri ampliorē. aut scda oblichar
chie sit spēs magi em̄ potentes sup̄gredi volūt
p̄pter q̄d ip̄i q̄dez eligunt ex multis eos q̄ ad po
liteuma admittunt. qz aut nondū sic fortes sunt
vt sine lege p̄ncipent̄. legē ponūt talē. Si at̄ in
ualuerint habere pauciores existētes maiores
subas. Tercius grad⁹ fit oblicharchie. scz per
seipos p̄ncipatus habere. fm legē at̄ p̄ncipien
tem morientiū filios succedere Quā aut̄ tā plus

Inuenerunt substantijs et multis amicis ppetales potentat monarchie est. et dñi sunt hoies sed non lex. Et quarta spes oblicharchie hec est conueniens vltime democracie

Obuc aut sunt due policie pter democraciam et oblicharchiam. quaz alteram dicunt oēs et dicta est quatuor policiaz spes vna Dicunt aut quatuor monarchiam oblicharchiam democraciam. quartam vero vocant aristocraciam Quinta aut est q̄ appellat cōi noie oim policiaz em̄ vocant. S; qz nō sepe fit later temptantes enumerare spes policiaz. et vtunt quatuor solū sicut plato in policijs Aristocraciam q̄dem ergo bñbz vocare de qua ptractauimus q̄dem in primis sermonibz: eam em̄ (q̄ ex optimis simplr) policiam fm̄ virtutē et nō ad hypothesim aliquā bonoz viroz solū iustū appellare aristocraciaz In sola em̄ simplr idē vir et ciuis bonus. bon⁹ est. Qui aut in alijs boni ad policiam ipoz sunt. nō solū s; sunt aliqua q̄ oblicharchizates habēt drās. et vocant aristocracie et aduocatā policiam Ubi vero nō solū respectu diuitiaz. s; etiā respectu virtutis eligant pncipatus. hec policia differt ab ambabz et aristocracia vocat. Etem̄ in nō facientibz cōem cām virtutis. Sunt tñ q̄dā approbati et q̄ vident esse epieykes. Ubi ergo policia respicit ad diuitias et virtutē et populuz velut in calcedonia Hec aristocracia est. et in q̄bus ad duo solū vt q̄ lacedemonioz ad p̄tutes et populū. et est mixtio hoz duoz democracie et virtutis Aristocracie q̄dē ergo pter p̄mā optimam policiam. De due spes et tercia q̄cūq; ei⁹ q̄ vocat policia inclināt ad oblicharchiam magis.

Aliquū aut est nobis denoiata policia dicere et de tyrannide: ordinauimus aut sic nō existente. neq; hanc transgressionē neq; assignatas aristocracias. qz fm̄ virtutē q̄dē oēs sunt viciate a rectissima policia deinde diuumerantur

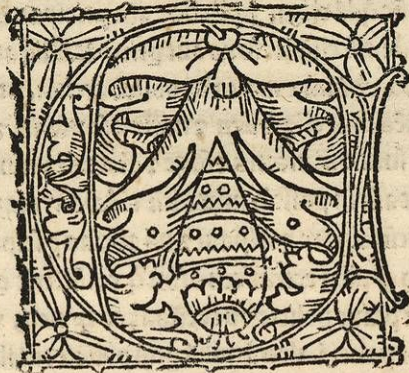
cum his. suntq; iparum he transgressiones. sicut in his que a principio diximus. Ultimo at de tyrannide rōnabile ē facere mentōez. qz oim minime policia hec ē Flob at ē method⁹ de policia: p̄t quā q̄dē ḡ cās ordinatā ē h̄ mō dicitū est Nūc at oñdēdū nob de policia. manifestissima em̄ poña ip⁹ Determinatis his q̄ de oblicharchie et democracia. est em̄ policia vt simplr ē dicere mixtio oblicharchie et democracie. Cōsueuerunt aut vocare declinatēs q̄dem vt ad democraciam policias. declinantes aut ad oblicharchiam magis aristocracias. qz magis assequit disciplina et nobilitas opulētiōibz. Adhuc at vident habere opulēti. quoz grā iniusta agunt iniusti. vnde et kalothoygathos et ilignes hos appellant: Quoniā ergo aristocracia vult excellentiam attribuere optimis ciuūm et oblicharchias eē aiunt ex kaliskagatis magis videtur at eē ipossibiliū ciuitatē aristocratizātē nō bñ legibz disponi. s; male gubernatā Silr atz aristocratizare eā q̄ nō bñ legibz disponit. Nō est autem bona legū dispositio bene poni leges. non obedire aut. Propter quod vnam quidem bonam legum dispositōem existimandū esse obedire positis legibus. alteram autem bene poni leges quibus inmaneant. Est enim obedire et bene positis hoc autem cōtingit dupliciter. aut em̄ optimis p̄tingentiū ipis. aut simpliciter optimis. Videtur autem aristocratia quidem eē maxime honores distribui fm̄ virtutem Aristocracie quidem em̄ terminus virtus. oblicharchie autem diuitie. demi autē liberas. Hoc autem quodcūq; videatur pluribus in omnibus existit. Etem̄ in oblicharchie et aristocracia et in demis quodcūq; videatur maiori parti p̄cipantium policia hec est dominans. In plurimis quidem ergo ciuitatibus policie species vocatur solum. Etem̄ mixtio cōiecturatur diuitū

et pauperū z diuitias z libertatē fere em̄ apud plurimos qui opulenti kalathoygatarū videntur tenere regionē. Quoniam autē tria sunt que attriciant de equalitate policie libertas diuitie virtus. Querunt em̄ qđ vocant ingenuitatē assequitur duobus Ingenuitas est em̄ virtus z diuitie antique Manifestū qđ mixtionē qđdem duorum. scz opulentoz z egenoz policia dicensur Trium autē aristocracia maxime aliarū pter veram z primā. Qđdem ergo sint z alie spēs policie preter monarchia z democraciam z oblicharchia dictum est. z equales he z quid differunt inuicē aristocracie z policie ab aristocracia. z qđ non ab inuicē longe manifestus. Quo autē mō fit preter democracia z oblicharchiam que vocat policia. z qualiter ipam oportet institui dicamus cōsequēter dictis Simul autē palam erit z qbus determinat democracia z oblicharchia. Sumendū em̄ hoz diuisionē. dein de ex his vtraqz velut symbolū accipiētes cōponendū. Sunt autē termini tres ppositionis et mixtionis. aut em̄ vtraqz sumendū que vtriqz lege statuūt. puta de eo qđ est iudicare In oblicharchijs qđdem em̄ opulētis damnū ordinat si nō disceptent. egenis autē nullā mercedē. In democracijs autē egenis qđdem mercedē. opulētis autē nullū damnū. Cōmune autē z mediū hoz ambo hec. ppter qđ z politicū mixtum est em̄ ex ambobz. Unus qđdem ergo iste cōbinationis modus. Alterū autē accipere mediū eoz que vtriqz statuūt. puta pgregatōes fieri. hū qđez ab honorabilitate nulla vel parua oīno: hū autē ab immēsa honorabilitate. Eōe autē neutz sed media honorabilitas vtriqz hoz Terciū autē ex duabz institutiōibz. hoc qđē ex oblicharchia lege. hoc autē ex democracia Dico autem (puta videt) democraticū qđdem esse sortiales esse pncipatus. eligibiles autē oblicharchicum

et democraticū qđdem qui nō ab honorabilitate. Aristocraticū ergo z politicū ex vtraqz vtrū qz accipere ex oblicharchia autē eligibiles face/re pncipatus. ex democracia autē quod non ab honorabilitate. Modus qđdem ergo mixtionis iste. eius autē qđ est bñ misceri democraciam z oblicharchia terminus qñ ptingit dicere eandem policia democracia z oblicharchia Palā em̄ qđ hoc patiunt dicentes ppter mixtas esse. Bñ patit autē hoc z mediū: apparet em̄ vtrūqz extremoz in ipso. Qđ qđē accidit circa lacedemonioz policia. multi em̄ conant dicere tanqđ democracia exīte. qz democracia multa ordōbz. puta pmo qđ circa alimētū pueroz Siliter em̄ qđ diuitiū nutriunt bis qđ pauper. et erudiūt hoc mō vtriqz qđ possent et pauper pueri. Siliter autē z in habita etate z cū viri fuerint eodē mō. nullo em̄ distincto diues z paup. sitqz circa alimētū eadē oībz in puujs z vestimētū tale diuites qle vtriqz pparare possent. et pauper aliqđ qđcunqz adhuc eos qđ duos maximos pncipatus. hūc qđē eligat ppls hoc autē picipat. Senes qđē em̄ eligūt eforia aut picipat. Alij autē oblicharchia. qđ multa bz oblicharchia. puta qđ omēs sunt eligibiles z nullus sortialis. z qđ pauci sunt dñi mortis z fuge z alia talia multa Optet autē in policia mixta bñ videre vtraqz eē z neutrū saluare p seipam z nō abefas p seipsas Nō eo qđ ples extrinsecus sint qđ volūt. erit em̄ vtriqz z praeue policie hoc exīs. s; eo qđ neqz vtriqz velit policia. alterā nullā ptiū policie totalitē. Quo qđez g mō videt pssistere policia. Siliter autē et putare aristocracie nūc aut dictum est

E tyrannide autē erat reliquū nobis dicere. non quasi sit multa sermocinatio circa ipsam. Sed vt accipiat qđs methodi partem. qm̄ z hanc ponimus policiaz quandā pte De regno qđē ergo determinauimus in pmissis

sermonibus in quibus de eo quod maxime de regni fecimus considerationem. vtrum impediens vel expediat civitatibus et que et vni oportet constituere et quilibet tyrannidis aut spes duas quod de minimis. in quibus de regno quod de consideratione. propter potentias ipsarum vergere aliquando ad regnum propter finem legem esse ambos hos principatus. In quibusdam barbarorum eligunt imperatores monarchas. et olim apud antiquos grecos fiebat quidam monarche isto modo quos vocabant symmetas. Habent autem hec quidam ad inuicem dominas erant aut propterea quod finem leges regales. et quod monarchis abant voluntariis. tyrannice aut propter despotice principari et finem suam sententias. Tercia autem spes tyrannidis. quod quod maxime videtur esse tyrannis pueritibus etiam ei quod oimode regnum. tale autem necessarium tyrannidem esse monarchiam quod est incorrigibilis principatus similium et meliorum oim ad proprium suum referens. sed non ad id quod subiectorum. propter quod involuntarius. nullum enim voluntarium liberorum sustinet tale principatum. tyrannidis quidem species hec. et tot propter dictas causas

Intra initium quarti libri

politico. Querit vtrum politicus leges et earum dominas debeat considerare et cognoscere. et politicarum peculiaris circumstantias apprehendere. Et quod quod supponit quod politicus consideret leges et earum dominas. id arguit pro contra suppositum. quod ista scia est multum generalis. leges vero cum sint circa actus singularem respiciunt singularia. et politicus non habet considerare leges nec dominas earum. Et affirmat. quod hoc primum ad sciam legum quod ab ista distinguitur ut notum est. Contra queritum arguit sic. et

circumstantie politicarum sunt incognite politico. ergo non habet considerare circumstantias politicarum. Pro assumptum. quod non cognoscitur nisi per experientiam. In contrarium est Aristoteles. in principio huius libri. Pro supposito questionis videtur considerandum quod finis et ea quod sunt ad finem sub eadem consideratione cadunt. nam a fine sumitur ordo et ratio eorum. quod sunt ad finem. et inde est quod stare de ordine a fine non constat ordo eorum quod sunt ad finem. Et ob hoc de secundo physicorum quod finis est primum mouens. et sicut se habet primum in speculabilibus. ita finis in moralibus. Et quod politice. quod quod considerat. considerat in attributione politicis quod est finis. prout et intentus ab eo. id oportet dicere quod politicus considerans civem et civitatem ordinat ista in politica. quod non est aliud nisi debitus ordinamentis vel civium. Non est enim finis huius scire docere constructionem civitatis. sed politica facere civitatem bene ordinatam ad finem politicum. quod est felicitas ipsius civitatis

Sciendum primo

Quod finis legum in politica est politica. leges enim ponuntur finem exitum gentiam politicam. ut patet in textu. Hoc etiam videtur patet per philosophum. v. ethymico. ubi assignat quod dicitur legum in ordine ad politica. Dicit enim ibi quod leges dicitur esse vitales iuste possibiles commpetentes moribus hominum et conformes iustitiam patrie. Et quod sequitur in instantum se habet lex iusticie et equitatis quod precipit sine politico. et est conformis eide. Sed propterea advertendum est. quod eiusdem scie est leges ponere corrigere et exponere. Pro. nam sicut ad bene ponendum leges oportet cognoscere rationem seu finem legis. ita ad bene corrigendum vel exponendum Hoc autem spectat ad principem et commite autoritatis et effectum. Ad hanc autem sciam directe. propter quod dicit philosophus quod homines sunt iudice tanquam mediis in formam legibus et scia homines potestatem ipsas interpretari. et vnicuique iudicet quod suum est. Per institutionem autem legum non acquiritur finis politicus. sed per usum et impationem legis. ponunt enim maxime propter usum ut civis vrant legibus ordinatis ad fines politicum. quod est puerfatio civilis recta et regulata. Et in legislatione acquiritur pars civilis. et per ea coarcent mali. et timore pene inducunt ad legis seculum et recte obseruanciam. iuxta illud Horacii. Oderit peccare boni virtutis amore. Odez ruit peccare mali formidie pene. Sequitur quod politicus non solum in generali de consideratione et dare principia vltia puerfationis humane. sed etiam sensibilia et particularia. quod finis eius est bene civiliter operari. actus autem sunt circa singularia primo metaphysice. Nec propter hoc sequitur quod leges debeat dari de singularibus. quod sufficit quod dentur principia ex quibus euidenter sequitur et elici possit aliter circa vnum quod sit agendum et se habendum. Sed adhuc non requiritur quod leges sint singulares. imo si eent singulares iam non haberet legum spiritum ut alii sufficienter ostensum est super. Sciendum secundum. quod ad istam sciam spectat considerare quod sit optima politica simpliciter. et quod optima ex oppositione. et quod sit cuiuslibet expediat. Patet primo. quod in vno quod genere est vnum principium quod est regula oim aliorum. Sed scia considerans aliquod genus potissime de consideratione illud principium. si constat quod politica considerat politica tanquam rationem summam ipsius politicis. ut alii deum est. et ipsa de consideratione optima politica simpliciter et absolute. Sed hoc debeat considerare quod sit optima ex oppositione patet. quod considerat politicas propter homines et regime ipsorum. ergo cum non oibus esset pueniens optima politica simpliciter ut prius deum est. sequitur quod non solum habet optima politica considerare sed optima ex oppositione. maxime cum oportet politicas moribus hominum adaptare. sicut et leges. eo quod politicis instituantur et leges ut homines fiant civiliter boni et politici ut visum est. ergo notabile verum est. Istis premisis ponitur

Conclusio prima

Quod ad istum articulum. scilicet quod politicus habet considerare leges et diuersas ipsarum. Patet quod politicus habet considerare policias et homines facere bonos ciuilitate. sed ad hoc requirunt leges. ut satis patet ex precedentibus. et adhuc non sufficit leges optime cum non possint ab omnibus obseruari. ut satis patet. quod operari potest rare omnes legum diuersas ut homines dent utiles et possibiles. et potius habet considerare eas diuersas quod est positum. Quantum ad secundum argumentum (in quo est respondendum ad questionem) Sciens diuersas diuersas. quod politicus non solum habet considerare quater instituat et iuras. sed etiam quater corrigat. et ex plurimo tempore saluabit. et quod hoc habet fieri per leges. ideo debet ponere ad utilitatem eius considerare plurimos circumspectis. scilicet tempore loco et modis hominum nisi enim congruerent fini politico non essent utiles. nec per diuersas leges deberet nominari. Secundo supponit quod duplices sunt leges. quidam sunt viles et generales. et quidam sunt prouidenciales et speciales. sicut sunt leges in speciali tradite sunt ciuitati vel illi. et iste variantur secundum prouidenciales circumspectas huiusmodi ciuitatis. secundum quod debet episcopis. ut satis ostensum est in precedentibus. Ex quo patet quod ad bene regendum aliquam ciuitatem per leges oportet cognoscere mores hominum et eorum conditiones ipsius ciuitatis. Patet quod alii non possunt debite applicari ad ipsos ut satis patet inuenit. Tales autem mores per consuetudinem et frequentem peruersitatem cum eis cognoscunt. Ex quo patet quod de se plus expedit indigenam vel intraneum quam aduenam seu extraneum ciuitatem regere. Patet quod plus et melius cognouit mores et conditiones hominum quam extraneus. imo verisimilium est ipsum sperare a natura in tali regimine dirigere magis quam extraneum propter maiorem dilectionem carnalium quam habent ad ipsum et maiorem obligationem qua ciuitati tanquam suam rotam obligatur et indissolubilitate. Patet ex alio. quod si expedit reges esse de eodem regno cum suis subditis (si pro quia) ut dicit philosophus in primo huius. ut supra alii declaratum est. Sicut ratione vel a fortiori. expedit omnem iudicem vel rectoris ciuitatis esse de ipsa vel saltem de suis partibus. Et sunt intelligenda per dicta ceteris partibus. stare tamen de per accidens oppositum magis expedire. ut in casu quo plus timetur extraneus vel vicinus quam intraneus. ut sepe accidit malicia hominum perperante. Item in casu quo homines illius ciuitatis essent adeo mali ut eorum digni vel potius indigni ad hoc quod per extraneum regere iur. sicut quibus accidere potest. Istis suppositis ponitur

Conclusio secunda et responsalis. scilicet quod politicus considerans leges et ipsarum differentias habet cognoscere policiarum prouidenciales circumspectas. Patet. nam si illas circumspectas ignoraret non posset competenter ponere leges eis convenientes. ut patet ex dictis. Patet etiam ex alio. quia ignorans circumspectas democracie forte poneret leges aliquas ad regendum democraciam. Et hoc est destruere policiam cum habeat per democracias leges non obliquas obseruari et suari. Et simile omnino diceret de alijs. Ex ista conclusione sequitur quod expedit politici cognoscere partes policiarum. Patet quia distinctio partium principalem policiarum arguit distinctio nem specificam policiarum. Cum ergo politicus debeat cognoscere distinctionem policiarum debet cognoscere partes earum unde vbiusque ex pluribus sit vnus oportet quod hoc fiat ex ordine ad aliquod primum illius multitudinis. et illud primum habet rationem formalem. Et in parte proposito communis policie obliqua consistat ex multis partibus. et principans in ea est principalis. Unde etiam ab illo primo et principali tanquam a visitante policia velut forma sumitur distinctio obliqua ab alijs. Ex quo patet

quod talis distinctio non sumitur ex pre forme materialiter considerate. sed formaliter. scilicet in quantum est pars principalis. et cui conueniunt conditiones principantis. Simile omnino diceretur de alijs policijs. Vt si qualiter politicus debeat in generali et in speciali cognoscere policias. videndum est de speciebus democracie

Dubitatur prima

Utrum populus in democracia dominet secundum leges vel secundum sententias. Pro solutio considerandum. quod quatuor sunt species democracie. Prima species est in qua populus dominatur secundum litteras et actu exercet principatum. et in specie omnes habent eque dominium sicutue sint diuites siue pauperes. Unde dicitur. quod homines equales prius capit in illa ratione cuius datur principatus. scilicet libertate. Et in ista specie dicitur populus non secundum leges sed secundum proprias opiniones. et sententias vocat opinionum pluralitatem. nam oportet quod secundum hec fiant iudicia. Secunda species est in qua populus eligit aliquos ad principandum secundum maximas diuitias. Unde eligant diuites ad regendum principatum. non est tamen intelligendum. quod diuitie sint maxime honorabiles simpliciter. sed pars est pro tanto quod ab aliquibus dicuntur quod sunt maxima bona. Vel etiam quod a pauperibus maxime honorant diuites. quoniam autem isti diuites pro modico temporis obtinerent principatum loco illorum eligunt alij. Et illi depositi nunquam assument de cetero ad principandum. ne forte aliquis in principatu intruderet obtinere. Tercia species est in qua assignantur ad principandum omnes bene dirigibiles. et prudentes siue sint diuites siue non. Quarta species est in qua intruderet potest assumunt omnes ciues siue sint bene dirigibiles siue non. Dummodo sint liberi. Et in istis tribus vltimis speciebus dicitur leges. scilicet. fere iudicia secundum leges. Cuius ratio est. quod cum populus totus non possit ad iudicium etiam attendere et se circa ipsa vacare. permittit aliquibus dominium limitando potestatem ipsorum. scilicet per leges secundum quas datur principari. Sed videtur quod ille non sunt democracie. ex quo ibi dicitur pauca esse non populi. Rursum negando primam. et per duplex assignari rationem. Primo quod isti non dicitur nisi propter libertatem populi. et ideo siue sint pauci siue multi non variat speciem. quod multitudinem et pluralitatem solum sunt accidentales diuersas policiarum. ut alii vilius est. Secundo dicitur quod isti non principant simpliciter sed solum tanquam vicarij et locum tenentes populi. quod satis patet ex hoc quod deponunt a populo. et ideo proprie loquendo non principant. sed magis populis sicut balium in regno non principat regno proprie sed re. ut non est. Et si gratia. quod illarum policiarum est peior. Potest rursus dicitur quod prima. quod in ea est maior profusio. et etiam quod in ea non dicitur leges ut dicitur est. Et si gratia. quod est melior. verisimile est quod secundum dicitur est melior. quod ut in pluribus diuites sunt alij prudentiores. et propter tertia et quarta. inter illas quarta est tamen bona. quod accidit principantes esse peiores cum intruderet assumant siue sint bene dirigibiles siue non dummodo sint liberi. Sed dicitur quod re in prima specie non dominant leges. Dicit philosophus quod hoc est propter demagogos qui dirigunt populum quasi secundum opiniones suas. et dicitur quod populus habet dominium supra leges et supra omnia et istam sententiam libenter audit populus. quod hoc valet ad finem quem intendit scilicet ad libertatem. quia populus appetit et propter quam principat. Et iuxta hoc querit verum adularores et demagogi sint in bona policia. Pro cuius solutione considerandum est. quod (pur dicitur philosophus quarto ethicorum) homines sunt in triplici differentia. quidam sunt qui dicunt nulla displicentia. et isti quodammodo sunt incuiles. Alij sunt qui quandoque dicunt placencia et quandoque displicencia. scilicet quando et quibus oportet et isti sunt vel dicitur eutropoli. Nam eutropia est virtus inclinans ad saltem se habendum. ut patet quarto

ethicor. Et alij dicunt omnia placentia. Alij vero econtra qui nulla aut paucissima dicunt placere s; oia displicentia. et isti quodammodo sunt inciviles. Et pmi sunt in duplici differentia. Nam aliq ita se hnt ppter placere pncipi vt inde lucrū nō expectat. z isti pnt vocari placidi. Alij vero ppter lucrū. Et illi etiā sunt in duplici differentia. Nā qdas sunt q nō dicūt talia vt eis credat. s; ab oib; tanq; mēdaces io colū reputant. z isti ppter frequēs mendaciū z vilitatē sut officij reputant infames. sicut sunt ioculatores. Alij sunt q nō totū ad loca dicūt. sed graues satis z viridici reputā tur z nō infames. z tales si sunt cū regib; aut alijs monar chis dicunt adulatores. Si vero sic se habeāt erga aliquā cōitatē dicunt demagogi. Et quo pz quāta sit pncipitas et diuersitas illoz noim adulatorz demagogus. nā dicūt et loquunt ea q auditorib; credunt placida. z q credunt si bi puenire. z rōne quoz credunt se eē laudādos z honorā dos. vt si sciāt dnos ad pzandia magna eē inclinatos pzā dia magna laudābūt. zc. Et quo pz q tales credunt et re putant amici a talib;. qz vident esse multū tenuioli. z etiaz vident pformare voluntates suas illis de qbus talia dicūt. Sequitur vltra q tales mendose falsa dicūt. z sic sunt men/ daces. z qz illa faciūt ppter lucrū idcirco possunt dici auari et tales etiā alios decipiūt p suas adulatoriōes. Per qd pz q nō sunt veri amici sed ficti et simulati. Alterius cōs siderandū q adulatorz dulcissime ledit z decipit homines qz intrat sub spē amici. vñ adulatores illā specialē z exqu sitaz malū spēm habere dicunt. scz adulatorie decipere. fm q dē Seneca q etiā dū reijciunt placent. Et quo patet q etiā periculolum est cū adulatorib; habere colloquiū etiaz in bono. Unde ipse facti hoim ignoscere seipm qd est pels simū z periculosissimū. imo z brutale. Per adulatoriōes em animus effeminat vel potius brutalis efficit. qz seipm igno zar. z tūc deficit in medio locus qd est vltimū periculuz et pro tanto dē ad pollicitū q adulator est omnis virtutis inimicus. imo est fraudulentiuz pditorz pessimus occasio naliter. qz totaliter excecatur animū z in malis nutrit. ita vt mala quasi naturalia fiant. vt als determinatū est. Et qst oimino sile dicere de simulatore. qz simulator est qst adula tor. verū est tamē q hoc pē melius fieri. quia aliq; p se si mulare vt alius melior efficit. z hoc pprie nō est simulare qz cōuenit deo. Aliud vero est dissimulare vt alicui place ant. sicut cōter faciunt officarij. z tales cōter sunt pueri et adulatores. imo fm veritatem magis reputari dnt infa mes q ioculatores. qz magis decipiūt z turpius mentiuntur. qz ppter peiorē finē. Et isto pz rñsio negatiua ad dūz biū. scz q demagogi z adulatores non sunt a pncipantib; pmittēdi. imo rursus efficiēdi tanq; decipiētes republicā in psona pncipantiū. z qz tales cōter faciunt hoies tyran nos. ppter hoc antiquus morie puntebant. Silt ddm ē de simulatore. Et qbz pz q pncipates maxie indigēt hōi/ bus dicētib; et spitate. qz als facit ignoscūt se. qd ē piculo suz. Pro intellectu materie hui? capli ponūt aliq dubia.

Dubitatur primo.

Utrū democracie sint meliores oblicharchijs. Pro solu tione supponit q als dem est qdemocracia est policia in q dñat ppls ppter libertatē. Oblicharchia autē est in q dñant diuites ppter diuitias. Secdo supponendū est q fuitus est ptra natura bñ dispositā z ptra eius naturale inclinatioz. Pz nā fuitus notat qndā insufficientiā et defectū attingē diuū finē ex se. vt als dem est circa primū libū. Et quo se

quit q ipsa est maxime abhominabilis. vt pz ex notabili p cedenti. vñ seruitus redit ad bestialitatē. mō maxime inuis riosuz est hoim redere ad impfectū z tanq; brutū se regere z respirare. Et q pz vltra q ptra natura est bñ psuade rib; vt tanq; fuis. imo pncipes q sic faciūt suum principa tū impficiunt. Nā fm q docet Arist. in pmo hui? principatus seruoꝝ sicut pncipatus hois melior est q pncipatē bestie. Et q pz error dicentū hñtes subditos magis seruos eē nobiliores seu habere nobiliores pncipatus. Sequitur vltra illoz q se libere vendūt in seruos q vendunt me lius z nobilius qd est in eis z se qst bruta faciūt. id ppter eo rū infantiā iura mīme fauent sps. qz nullo pēio pnt redimi. Et q pz q honorib; publicis pvari dnt. Pz qz vendūt qd in eis optimū est. nec pnt aliq pēio redimi nec apprecia ri. Idcirco cū circa seipos inordinate se habeāt verisilt p su mendū est in alijs peius se habere. id nec in testes sunt ad mittēdi. Et q pz vilitas illoz q se seruos efficiūt ad reme diandū vextariōem aliquā vñ dñū ipale. sicut fit in aliqb; regionib;. q aliq; vt melius teneant a dñis) se seruos faci unt. Sequitur vltra q libertas seu inclinatio ad illā seruitu tē de prauis naturalib; z pecudnis inclinationib; hoim. Et q pz q libertas maxime apparet appertu bñ regulato. Tercio supponit q ppls hz maiorē libertatē in democra cijs q in oblicharchijs. qz in eis dñant ppter libertatē tanq; ppter maximū bonū. seu ppter maximā honorabilitatē. et iō honorant. Sed in oblicharchijs ppls opprimūt a diuiti bus. qz difficile est. vt dē pbs bñ se habere erga pauperes.

Contra suppositōnem arguit. qz si populū in democra cia dominat ppter libertatē. cū sit bona z laudabilis. ses quit qdemocracia non sit policia transgressa. cum finis sit bonus. Rūderit negando cōsequentia. Et rō ē qz quill ter dominat nō ppter libertatē cōmune sed pztiam. idcir/ co intendit finē pztium z priuatiū. sed si intenderet pztiam libertatē inquantū redūdāt in bonū cōmune tūc esset poll cia recta. Quarto supponit democracias esse meliores ob licharchijs. Quod pē dupli intelligi. Primo q sint mel iores vel salte minus male. Secudo q sint dñabiliores z tollerabiliores a populo. Istis suppositis ponit responsio affirmatiua. scz q democracie sunt meliores oblicharchijs quocūq; mō intelligat. Primo em sunt minus mali vt als vltimū est. Secudo sunt tollerabiliores a populo. eo q non opprimūt sed honorat. nam populū nullo modo honorari est tristabile fm p hñ. Sed contra hec sunt duo dubia. Primū est. ex prima rōne videret qdemocracia esset me lior regno. cū in regno nō sit tanta libertas subditoz sicut in democracia. z cū plures inhonorent in regno. Secundū dubius est. quia videt q oblicharchia sit ppinquior regno qz democracia. cū in oblicharchia pauiores dominant et in regno vnicus. Ad primū dico q simpliciter loquēdo re gnum est melius ciuib; tene dispositis q aliqua alia po licia. eo q est optima. Nam in regno subditi non sunt serui nec opprimunt. sed a rege dirigunt in suū finem politicū ideo non inhonozant. quia habēt in aliquibus dominū. vt visum est als. verum est tamen q in alijs democracie vidē tur esse meliores. sed ex hoc nō sequitur ita esse. qz tene dispo sitis credendū est. Ad secundū dico q licet oblicharchia sit regno ppinquior. quantū ad numerū pncipantiū. oblichar chia tñ plus differt ex pre finis intenti qz democracia. qz in oblicharchia minus intendit finis cōis et minus bonum qz in democracia. mō ex pre finis potius sumenda est ista ppinquitas qz aliunde. vt satis patet inuēnti

Dubitatur secudo utrū democracia vltima (in q scilz

dnatur populus ppter demagogos sic policia simplicif. Et videt q sic qz e spes policie Secdo extrema policia est tyrannis. sicut de extrema oblicharchia. Itē in illa democra-
 cia est ordo principantiū. q est policia. Oppositū pꝛ per
 phm. Pro solutōe p̄siderandū est q in vnoquoqꝝ genere e
 vñū primū z p̄ncipale qd est mensura fm cuius accessum
 et alioꝝ ad ipm p̄ncipantiū attendit pfectio illoꝝ in gene-
 re. sicut hō in genere animalū: z sic de alijs generibꝫ vt pa-
 tet inductiue. Illud autē primū in genere policiaꝝ est regū
 nū qd est policia simplr pfecta z a qua omnes alie quodam
 mō excipiunt. Deinde sibi p̄pinqꝫ est aristocracia. in q
 dominant pauci fm virtute ppter bonū cōe. Deinde thy-
 mocracia. que magis distat a regno q aristocracia. qz licet
 intendat finē rectū. tñ plus distat ex pte mediꝝ reducentis
 ciues in finē politicū. qz aristocracia fit per paucos virtuo-
 sos. sed thy mocracia p populū. Ex quo pꝛ. q iste policie
 possunt quodāmodo dici transgressē respectu regni. quia
 sunt minus perfecte. z licet simplr sint recte tñ p̄ter sunt
 trasgressē. qz habet aliquā transgressiōē q̄uis remoram
 qz nō intendit finē obliquū z malū. q̄uis nō in oibus rec-
 te se habeant. Vñ in tyrannide dominat vnicus ppter cō-
 modū p̄riū nō intendēdo finē cōem. nisi inquantū redun-
 dat in p̄riū z p̄uatiū bonū. z p̄ncipal fm voluntates z
 sine lege saltē recta. id est pessima. In oblicharchia vero
 dominant diuites ppter p̄riā vtilitatē z fm excessus diui-
 tiaꝝ. id est finis obliquus z totū in illū referūt. z ista ē pos-
 tior tyrannide. Vltimo est democratia de qua dcm̄ est q
 ipa est minus mala z intēdit finē minus malū. Ex istis se-
 q̄rur r̄sio ad dubiū. scz q democratia non est simplr poli-
 cia. sed solū fm quid. sicut hō pictus nō est homo simplici-
 ter. eo q deficit a rōne hominis. sed solum fm qd. in hoc scz
 q habet figurā hominis seu similitudinē. Similr democra-
 tia deficit a rōne policie. qz non intendit bonus finis. vt di-
 ctum est. sed p quandā similitudinē z p̄ncipatōem dꝫ poli-
 cia fm quid. z etiam in ea nō est dominū fm leges. Est
 etiam difficultas quare nō dꝫ ita p̄bus de tyrannide et ob-
 licharchia q non sunt policie simplr. Dicit q causa est. qz
 hoc habito de democratia (que min⁹ mala est) nō est du-
 bium de tyrannide z oblicharchia q nō sint policie simplici-
 ter. Vel potest dici q causa est. qz apud orientales demo-
 cracia erat magis nota. ideo voluit p̄bus facere mentōes
 plus de ipsa q̄ de alijs. Ex p̄dictis seq̄rur q democratia
 vltima nō est simplr democratia. Patet simili fundamen-
 to quo dictū est. quia ipa non est policia simplr. nam ipsa
 deficit a prima z est min⁹ mala. Ad rōes p̄bus inductas
 Ad primā dꝫ q democratia nō est spes policie fm prima-
 rijs significatiōem fm quā regnū est eius spes. nec policia
 diuidit in illis sex terminis tanq̄ in suas spes vniuoce. sed
 tanq̄ significata diuersaz rōnū. Scda soluta est qm̄ an-
 cedens est falsum. Ad terciā dico q nō sufficit q sit ordo
 nisi etiā in ordine ad bonū finē z nō transgressum

Dubitatur tercio. vtrum sit possibile aliquā ciuitatem viuere
 fm vnaz policia z seruare leges alterius. vt viuere fm
 legem oblicharchie z seruare leges democratice. Patet q
 non. qz hoc esset intendere diuersos fines. qd nō est possi-
 bile hoc etiaz esset viuere modis cōtrarijs. In cōtrarium
 est p̄bus. Pro r̄sione cōsiderandū est. q sicut corpus natu-
 rale nō itatim alterat alteratione sibi discōueniente nec
 corrūpitur. hoc pꝛ ad experientia. qz licet aqua naturalit̄
 sit frigida. nō tamē statim dum calefit corrūpitur. sed solū
 alteratur. Et sic p̄portionalit̄ policia cum alterat p̄bus
 alium modū policia sandi non statim corrūpitur. sed paula

tim alteratur. Ista autē alteratio fit per leges cōtrarias. sicut
 nō intēgo in tali policia. que leges sunt quasi cōnexio ciui-
 tatis. Ex quo patz q sicut possibile est contraria esse in eo-
 dem subiecto vñū in fieri alterum in corrūpi. sic p̄portionalit̄
 biliter est in proposito. Ex istis patet responsio ad dubium
 scz q possibile est vnā ciuitatem viuere fm vnā policia z
 alterius seruare leges. z hec maxime fit in transmutatiōe
 policiaꝝ. Patet nam si aliqua ciuitas viuat fm leges obli-
 charchie stat q rectores eius volentes eam fieri democra-
 ciam ponent leges tendētes ad finem democratice. z pro
 tempore in ea anteq̄ esset democratia viuēt fm leges de-
 mocratice. z tamen esset adhuc oblicharchia. Similiter
 posset dici de alijs. Et ista est cautela transmutatiōe policia
 quā intendunt. vnde stat q leges appareant viles p vnā
 policia. z tamē fm veritatem destruit illam. qz intendunt
 finem repugnante. Et ad rōnem patet q non est intēdere
 diuersos fines saltē cōplere. sed bñ incōplere. z sic non ob-
 stat. Similr nō est incōueniēs q p̄traria eidē simul insunt
 vñū in fieri z aliud in corrūpi. vt dictum est p̄us

Dubitatur quarto. vtrum oblicharchia simplex sit
 melior mixta. Pro solutiōe considerandū est q quadru-
 plex est oblicharchia. Prima est in qua dominant aliqui
 fm mediocres substantias. z in ista est dominū fm leges
 et etiam plures dominari possunt. quia plures habere p̄t
 illas mediocres substantias. z ista est mixta policia in qua
 eum in ea fit dominū fm leges et aristocracia. Secunda
 species est in qua dominant aliqui habentes minores diui-
 tias q̄ in precedenti. z isti sic dominātes eligunt ad p̄nci-
 pandū quos volunt ex eis. z ista adhuc est mixta ex poli-
 cia. quia in ea fit dominatio fm leges. licet tamen minus
 q̄ in prima. Tercia species est in qua dominantur aliqui
 propter maiores diuitias q̄ in secunda taliter q̄ isti ordi-
 nant q filij eorum eis succedant in p̄ncipatu. z ibidē pau-
 ci dominant fm leges. z ideo ista est quodāmodo mix-
 ta. Quarta z vltima est in qua aliq̄ fm maximas diuitias
 z sine legibus dominant. z ista est simplex oblicharchia
 Ista supposito responderetur ad dubiū q ista vltima spe-
 cies (que est oblicharchia simplex) est pessima oblichar-
 chia. Patet. quia in ea nō seruant leges. quod est pessimū
 Etiam isti sunt tyranni. z ppter hoc dicit p̄bus q iste p̄n-
 cipatus est p̄p̄rius monarchie tyrannide. Prima au-
 tem optima est vel saltē minus mala. quarta autē peior est
 duabꝫ alijs. z breuiter quāto oblicharchia vel q̄cunqꝫ alia
 policia plus recedit a regno. tāto magis accedit ad tyrān-
 dē in q̄. nō seruant leges. z tanto talis policia est peior

Dubitatur quinto. vtrum propugnatiū sit pars ci-
 uitatis. Pro solutiōe supponitur q ciuitas completa est
 cōmunitas perfecta z sibi ipsi sufficiens. vt patet p philo-
 sophū in multis locis. Ex quo patet q contra naturam
 esset eam esse seruā. Patet quia seruitus notat defectum
 et indigentia. Ex quo sequitur q debet habere sufficientē
 rem virtutem z potestatem ad resistendū inimicis. immo
 ad inuadendū si opus sit. Ex quo patet responsio affirma-
 tiua ad dubiū ex dictis. Nam contra naturā ciuitatis est q̄
 eam esse seruā. ergo debet habere virtutem z potestatem ad
 resistendū inimicis. hoc autē fit p̄pugnatiū. Patet etiaz.
 quia si non essent in ciuitate nisi pauci adhuc indigerent le-
 gibus. quas habet custodire p arma contra rebelles. ergo in
 ciuitate (que est magna z multū populata) a fortiori r̄ q̄
 ritur p̄pugnatiū ad puniendū rebelles. Ex quo patet falsi-
 tas opinionis platonis q non p̄us ponebat p̄pugnatiū
 ciuitatis partem q̄ operat ciuitatē inuadere vicinos.

Ad rōnes ante opposi-

rum Ad primā cū dicitur (scia legū rē.) Rūderur q̄ tam ista q̄ illa p̄siderant leges. tñ diuersimode. qz ista p̄siderat leges magis scientifice q̄ alia ostēdo que leges sunt cons̄formiores legibz vltibus seu p̄ncipijs legū. que tradunt in hac scia z qualiter ex eis sumunt. Sed scia legum consistat deat eas magis positue z minus scientifice Ad scdam qua dicitur (ista scia est multū generalis) p̄cedo. sed dico qz ipsa est applicabilis ad actus z opationes. qz ex p̄ncipijs datis in ista scia p̄t elici qd z qualiter sit agendū circa lingu/laria Ad terciā p̄cedo qz hec scia multū valet ad instituendū z corrigendū leges. qz in ea cōtinent legū p̄ncipia. sz cōclusiones hñt corrigi p̄ p̄formitate ad sua p̄ncipia. Ad quartā (q̄ arguit q̄tra questū) p̄cedo qz nō oportet politici in p̄culari cognoscere oēs circūstantias policia/rū. sed sufficit qz in generali Ad quintā p̄cedo qz hoc est vt melius possit ponere leges. sed nō sequitur qz p̄pter q̄cū qz circūstantias opteat variari leges. qz eodem leges sunt applicabiles ad casus diuersimode circūstantionatos Et p̄ idem patet solutio ad aliam de mutatiōe legum. qz non propter quācūqz mutatiōe optet mutare leges

Ue autē sit optima policia z que optima
vita plurimis ciuitatibz plurimis hoīm neqz ad virtutē p̄parantibz esse sup̄ ydiotas neqz ad disciplinā: q̄ natura indigēt z successu fortunali. neqz ad policiā s̄m votū factā. sed ad vitam possibilē cōicare plurimis. et ad policiāz q̄ plurimas ciuitates p̄tingit p̄ncipare. Etenim quas vocāt aristocracias de q̄bus nūc dixim⁹ hec q̄dem magis extra cadūt plurimis ciuitatibus. hec autē appropinquāt ei q̄ vocat policia. Propter qd̄ de ambabz vt de vna dōm. Iudiciū em̄ de oibus his ex eisde elementis est. Si em̄ bñ in ethicis dcm̄ est felicē vitā esse eā que s̄m virtutē nō impeditā. medietatē aut virtutē necessariū mediā vitā eē optimā. Medietatis aut p̄tingentis sortiri a singulis. eosdē autē terminos hos necessariū esse z ciuitatis virtutis z malicie z policie. policia em̄ vita q̄dam est ciuitatis. In oibz itaqz ciuitatibus sunt tres ptes ciuitatis. hi q̄dem opulenti valde. hi autē egeni. valde. hi autē terciū q̄ mediū hoz. Qm̄ ḡ p̄cedit qz mediocre optimū. z qd̄ mediū manifestuz qz bñ fortuitoꝝ possessio qz media optima omniū Facillima em̄ rōni obedire sup̄ pulcrū aut sup̄

forte. aut sup̄ ingenuū. aut sup̄ diuites. aut contraria bis sup̄ egenū. aut sup̄ debile. aut valde vile difficile rōem seq̄. Fiunt em̄ hi q̄dem iniuriosi. z in magnis nequā magis. hi autē astuti z in paruis nequā valde. Iniuriāz be q̄des fiunt p̄pter iniuriā. be autē p̄pter astutiā. Adhuc autē isti minime amāt p̄ncipes: z volūt esse p̄ncipes. hec autē ambo nociua ciuitatibus. Adhuc autē q̄ q̄dem sunt in excessibus eufortunioꝝ potētie z diuitiaz z amicoꝝ z alioꝝ talium subijci neqz volūt neqz sciunt. Et hoc statim a p̄mordio existit pueris exm̄tibz. propter delicias em̄ neqz doctoribz subijci p̄suetū ip̄is. Qui autē s̄m excessuz in indigētia hoz humiles valde. vt hi q̄dem p̄ncipari nesciāt. sed subijci seruili p̄ncipatu. hi autē subijci q̄dē neqz vno p̄ncipatu subijci aut s̄m despoticiū p̄ncipatū. Sit ḡ seruoꝝ et despoticoꝝ ciuitas. sed nō liberoꝝ. Et hozuz q̄dem inuidentiū: hoz autē p̄tinentiū q̄ plurimū distāt ab amicitia z p̄muniōe politica Cōmuniō em̄ amicabile. neqz em̄ in via volūt cōicare cū inimicis. Vult autē ciuitas ex eq̄libz eē et s̄libus q̄ maxime. hoc autē existit maxime ex medijs. Quare necessariū optie politicare hāc ciuitatē. ex q̄bus dicimus esse natura p̄stitutio num ciuitatis. Et saluant autē in ciuitatibus isti maxime ciuili. neqz em̄ ip̄i aliena desiderāt sicut paupes. neqz substantiā hoz alteri. que ad modū paupes eā q̄ diuitiū cōcupiscūt. Et p̄pterea qz neqz insidias patiunt neqz fraudes molunt sine periculo degūt. p̄pter hoc bene optauit soklides multa medijs optima medijs volo in ciuitate esse Palā ḡ qz z cōmuniō politica optima p̄ medios: z tales p̄tingit bñ politicare ciuitates. in q̄bus vtiqz multū qd̄ mediū z valentius maxime qd̄dem amboꝝ. Si autē nō alterius pris appositū em̄ facit inclinationē. z prohibet fieri cōtrarios excessus. p̄pter qd̄ quidem

enfortunū maximū politicantes subam habere in aiam et sufficientē. tanq̄s vbi hi q̄dē multa valde possiderūt. hi at̄ nihil. aut demos extremus fit. aut oblicharchia intēperata. aut tyrannis p̄ter ambos excessus. etem̄ ex democratia maxime iuuenili. et oblicharchia fit tyrannis. ex medijs at̄ et bis q̄. p̄pe multo minus. cām at̄ posterū in his q̄ circa trāsmutatōens policiaꝝ dicem⁹. Quātū q̄ media optima manifestū. sola em̄ sine seditōe. vbi em̄ multū qd̄ inter medijs minime sūt p̄turbatōes et dissentōes policiaꝝ et magne ciuitates sūt maḡ sine seditōib⁹. p̄p̄ eandē cām. q̄ multū q̄ mediū. In quis aut̄ facile diuidere oēs in duo vt nihil relinquat mediū et oēs fere egeni vel opulenti sunt. Et democratia at̄ securiores sunt oblicharchijs et durabiliores. p̄pter medijs. plures em̄ sunt et maḡ p̄ticipant honorib⁹ et democratijs q̄ oblicharchijs. qm̄ qm̄ sine his multitudinē inualuerint boies. mala opatio fit et pereūt cito. Signū aut̄ optet putare et q̄ optimi legistatores fuerūt de medijs ciuib⁹ Solon at̄ fuit de his. signat at̄ ex poesi et lygurg⁹. nō em̄ fuit rex et charondas. et fere plurimi alioꝝ. Manifestū at̄ ex his et q̄ plurime policie he q̄dē democratia sunt. he at̄ oblicharchie. q̄ em̄ sepe in his paucū est qd̄ mediū sp̄ q̄cūq̄ excesserint. sine q̄ subas hnt̄ sine p̄pls. q̄ mediū egrediunt̄ et in se ducūt policia. Quare at̄ democratia fit et oblicharchia. Adhuc. p̄pter seditōes fieri et pugnās ad inuicē p̄p̄ lo et diuitibus q̄buscūq̄ euenerit obtinere maḡ p̄rijs nō instituunt neq̄ cōem policia neq̄ eqlē. s; victorie p̄miū excessus policie accipiūt et hi q̄dē democratia. hi aut̄ oblicharchia faciūt. Adhuc at̄ eoz ciues q̄ in p̄minētia fuerint grece ad eā q̄ ap̄ ip̄os policia vtriq̄ respiciētes. hi q̄dē democratia in ciuitatib⁹ instituerūt. hi at̄ oblicharchia nō ad p̄ferēs ciuitatib⁹ intēdētes. s; ad id qd̄ sui ip̄oz

vt hec. p̄pter has causas aut nūq̄ media sit policia aut raro et apud paucos. vn⁹ em̄ vir solus eoz q̄ pus in p̄sidatu fuerūt p̄suasus fuit hunc ordinē assignare. Jā at̄ et bis q̄ in ciuitatib⁹ extat p̄suetudo neq̄ velle qd̄ eqlē s; aut p̄ncipari q̄rere. aut obtinētes sufferre. Que q̄dē ḡ sit optima policia et p̄p̄ quā cāz ex his manifestū. Alia rum at̄ policiaꝝ qm̄ plures democratias et plures oblicharchias dixim⁹ eē qlē ponēdū p̄mā et scōam et hoc mō p̄sequentē p̄ eē hanc qd̄ meliorē. hāc at̄ deteriorē determinata optima non difficile videre. Optet at̄ necario eē meliores q̄ p̄p̄inquissima huic. deteriorē at̄ plus distātē a medio si nō ad ypothesum iudicet aliq̄s. Dico at̄ ad ypothesum. q̄ sepe exite alia policia magis eligibili quibusdāz nihil prohibet expedire magis esse alteram policiam.

Ue aut̄ policia q̄bet qlis qlib⁹ expediat habitū ē dictis p̄rāfire. Sumēdū at̄ itaq̄ p̄mo de oib⁹ vlt̄er idē. Optet em̄ valentiorē eē p̄tē ciuitatis volentē nō volente manere policia. Est at̄ ois ciuitas ex ql̄i et quāto. Dico at̄ qlē q̄des libertates. diuitias. disciplinā. in genuitate. Quātū at̄ multitudinis excessus. Cōtingit at̄ qlē q̄des existere alteri p̄ti ciuitatis ex q̄b⁹ p̄tib⁹ p̄sistit ciuitas. Alij at̄ p̄ti qd̄ q̄stū putā plures eē nūero nobilib⁹ ignobiles q̄ diuitibus pauperes. nō tñ tñ excedere q̄nto q̄stū deficere ql̄ibet p̄p̄ qd̄ hec ad alia cōparādū. Ubi q̄dē excedit egenoz multitudo fm̄ dictā analogiā. h̄ nata est esse democratia. Si q̄des em̄ agricolae excedūt fit agricolaz democratia. et vnaq̄q̄ spēs democratie fm̄ excessum populi vnūscūq̄ usq̄. puta si qd̄ agricolaz inualuerit multitudo p̄mo democratia. Si at̄ multitudo bānauoz et mercede agentū vltimā. s̄l̄r at̄ et alias inter medias haz. Ubi at̄ multitudo diuitū et insigniū supercedat ql̄i q̄ deficit q̄sto h̄ oblicharchia

chiam et oblicharchie eodē mō vnaqueq; spēs
 fm excessum oblicharchie multitudinis Optet
 autē sp̄ legislatorē in policia coassumere medios
 siue em oblicharchicas leges ponat optet conie/
 cturare medios siue democratas adducere le/
 gibus. hos vbi autē medioꝝ numer⁹ supgredit
 multitudine q̄ sil amboꝝ extremoz aut etiā al/
 terius solū. hic p̄tingit policia esse legale. nihil
 em timendū ne forte p̄sentiant diuites pauperi/
 bus sup hoc nūq; em alteri volunt serui esse cō/
 munitōre aut si q̄rant nullā inueniant aliam ab/
 hac. In pre em p̄ncipari non vtiq; sustinebunt
 p̄pter discredentiā ad inuicē vbiq; aut fidelissi/
 mus q̄ dietites. dietites at q̄ medius. quāto em
 vtiq; melius policia misceat. tanto magis mā/
 sua. Peccant at multi et eoꝝ q̄ aristocratas vo/
 lunt facere policias non solū in plus attribuere
 diuitib; in p̄ter audiendo populū necesse em
 tpe aliqñ ex falso bonis vez euenire malū. supe/
 gressiones em diuitū destruunt magis policia
 q̄ q̄ populi. Adhuc at q̄cūq; p̄locutōis grā in
 policis sapienter loquunt ad populū sunt q̄nq;
 numero. circa p̄gregatōez. circa p̄ncipat⁹. circa
 p̄toria. circa armatōem. circa exercitia. Circa cō/
 gregatōem q̄dē licere oībo p̄gregatōni interesse
 damnū at imponi diuitib; si nō intersint p̄gre/
 gationi. vel solū. vel multoma⁹. circa p̄ncipa/
 tus at hñtib; q̄dē honorabilitatē nō licere abui/
 rare egenis aut licer e. et circa p̄toria diuitib;
 q̄dē eē dānū si nō discutiāt. egenis at licentiā. vel
 his q̄dē magnū. his at puū. sicut in legib; cha/
 rundi alicubi aut lz q̄dē oībo scriptis. aut lz con/
 gregatōem et ad eē discutere. Si at scripti ne/
 q; puenerint. neq; discussierint iponunt his ma/
 gna dāna. vt p̄p̄ dānū q̄dē fugiant scribi. p̄pter
 nō scribi at neq; discutiāt neq; puemāt Eodem
 at mō et possidēdo. arma et de exercitari leges fe/
 runt. egenis q̄dē em lz nō possidere. diuitib; at

dānosum nō possidētib; et si nō exercitant his
 q̄dē nullū dānū: diuitib; at dānosum q̄ten⁹ hi
 q̄dē p̄p̄ dānū p̄cipēt. hi at. p̄p̄ nō timere non
 p̄cipēt. hec q̄dē lz oblicharchica sophismata
 legislatōis In democratis at aduersus hec sa/
 pienter obsistūt. egenis q̄dē em mercedē acqui/
 runt p̄gregatōem p̄sentib; et discutiētib; diui/
 tib; at nullū statuunt dānū Quare manifestum
 q̄ si q̄s vult miscere iuste. optet q̄ apud vtroq;
 colligere. et his q̄dē mercedē acq̄rere. his autez
 dānū. Sic em cōicabūt oēs. Illo at mō poli/
 cia sit soloꝝ alteroz Optet at policia eē q̄dez ex/
 hñtib; arma solū ex honorabilitate aut fm mul/
 titudinē simplr q̄dē determinata nō est dicere
 tm̄ existere. S; p̄siderātes q̄ q̄le adijcit lōgissi/
 mum vt p̄cipātes policia sint plures nō p̄ci/
 pantib; hoc ordinare Volūt em pauperes et nō
 p̄cipātes honorib; q̄tē habere: sic vt neq; ali/
 q̄s molester ipos neq; auferat aliqd substātie. lz
 nō hoc facile. Non em accidit sp̄ gratiosos esse
 eos q̄ p̄cipant politeumate. et p̄suerūt autē
 qñ bellū fuerit mouere. si nō accipiāt alimentū
 paupes at sint: si at acq̄rat aliq̄s alimētū volūt
 bellare. Est em policia apud aliquos nō solū ex/
 his q̄ sunt ad arma. lz etiā ex his q̄ fuerūt ad ar/
 ma. In melicis aut q̄dē policia erat ex his p̄n/
 cipatus aut eligebāt ex militantib;. et p̄ma at po/
 licia in grecis fuit post regna ex p̄lantib;. q̄ q̄/
 dem a p̄ncipio ex equestrib; plū habebat sine
 coordinatōe aut em inutile qd ad arma. Expe/
 rientie at de talib; et ordinatōes inter antiquos
 nō erāt quō in equestrib; eēt robur. Crescētib;
 at ciuitatib; et his q̄ in armis inalescētib; mag;
 plures p̄cipabāt policia. p̄p̄ qd q̄dē q̄s nunc
 vocam⁹ policias p̄ozes vocabāt democratas:
 Erāt at et antiq̄ policie rōnabilit oblicharchie
 et regales. p̄pter paucitatē em hoīm non habe/
 bant multū qd mediū. Quare pauci existentes

multitudine ⁊ fm coordinatōem magis suffere
bant subijci. Propter quā qdē ergo cām sunt po
licie plures ⁊ ppter qd pter eas q̄ dicuntur alie
Democratia at nō vna nūero ē z aliaz silt Ad/
huc at q̄ dñtē ⁊ ppter quā cām accidit. ad huc at
quesit optima policiaz dictū est

Queritur utrū ciuitas

ex medijs ciuibz cōposita sit pre alijs ad vitā cōem tan
q̄ melior eligēda. Arguit q̄ nō nā policia (q̄ noie spe
ciali dicitur tyocratia) nō est melior. q̄ zc. Daret p̄na. q̄a
nō cōponit ex medijs ciuibz s̄z tā ex diuitibz q̄ ex pau
peribz. Ans p̄z q̄ ipa h̄z maiorē silitudinē cū humano
corpe in q̄ est magna dissilitudo p̄tū q̄ habeat illa q̄ ex
medijs ciuibz cōponit. q̄ zc. Sc̄do sic diuitie valent
ad p̄ncipandū. q̄ dicitōes saltē ceteris partibz sunt melio
res ad p̄ncipandū. Tercio sic ciuitas cōposita ex vir
tuosis est optima. s̄z ciues medijs nō sunt magis p̄tuoſi
opulenti. imo opulenti insequunt virtutē ⁊ nobilitatē
q̄. Quarto sic medijs ciues nō p̄t sustinere magnos
sump̄s q̄s optet ciuitates suffere. q̄ zc. Inopositū
est p̄hs in textu. In hac questione erūt tres articuli. In
p̄mo videbit̄ p̄z policia seu democratia cōponat̄ ex de
mocratia et oblicharchia. In sc̄do ager̄ de q̄s̄to. In ter
cio erūt dubia relectua materie p̄cedēt̄ capituli. Quā
tū q̄ ad p̄mū articulū p̄supposito qd sit policia vel thy
mocratia ⁊ etiā democratia ⁊ oblicharchia q̄z als dcm ē

Sciendum primo

Q̄ ciues sunt materia ciuitatis. Ciuis at est q̄ p̄t
cipare p̄silitariū ⁊ iudicariū. hoc est q̄ h̄z p̄tutē qua p̄
in talibz p̄cipare. Ex quo seq̄tur q̄ seruus mulier et
puer nō sunt materia ciuitatis p̄prie loquēdo. Patz q̄z
seruus deficit in rōne. et p̄ p̄ns nō h̄z virtutē p̄silitandū ⁊
iudicandū. ⁊ mulier silt h̄z p̄silitū inualidū. vt als decla
ratū est. puer p̄o h̄z incōpletū p̄silitū. magis tñ p̄cipat
naturā ciuis q̄ mulier ⁊ seruus. Tamē materia ciuita
tis capif̄ q̄nq̄z multū large. ⁊ sic isti dicunt̄ pres ciuita
tis s̄z minus p̄ncipales. Ex quo p̄z q̄ esse ciuē in poli
cia transgressa nō est simplr esse ciuē s̄z solū fm qd. appli
cando q̄ ad p̄positū materia democratie est pauperes
vel indifferenter paup vel diues. oblicharchie p̄o diui
res vel hoies intendētes diuitias. Paup em d̄z solum
democratie ciuis. diues p̄o oblicharchie. Et rō est. q̄a
a paupere cōiter intendit̄ libertas tanq̄ bonū summū.
a diuite p̄o diuitie. Vel q̄z vbi est democratia cōiter ha
bent paupes dominū. vel q̄z vbi sunt diuites multi ob
licharchie viuunt. Vel dicit̄ q̄ cā est. q̄z in democratia
respicit̄ ad libertatē. in oblicharchia p̄o ad diuitias. Po
licia p̄o inter has duas mediat. q̄z tā diuites q̄z paupe
res p̄nt esse materia ciuitatis vel policie. nec respicit̄ in
ea ad diuitias nec libertatē nec paupratē. s̄z ad vnitatē q̄
est media quodāmo p̄ abnegatōem illoꝝ extremozum.
et propter finem quasi medium.

Sciendū sc̄do. q̄ mixtio (vt in p̄posito adaptat̄ poli
cie) est nomē sumptū a mixtione vt in naturalibz repit̄ur
Ideo p̄portionabiles p̄ditōes his q̄ inueniunt̄ in mix

tionē naturali q̄rende sunt in h̄mōi mixtione. In natu
rali at mixtione tres specialiter reperiunt̄ p̄ditōes. P̄
ma est ex p̄te materie. s̄z q̄ eadē ē materia mixti q̄ h̄uit
miscibilitū. q̄ etiā materialis p̄ditio in p̄posito q̄ ad ma
teriā policie req̄rit̄. Sc̄do in naturali mixtione nō ē eadē
dem mixti et miscibilitū forma. q̄z forme vel nō manent
in mixto vel saltē nō sub esse cōpleto et p̄fecto. ⁊ q̄z pol
cia cū sit pura ex̄ns hoc aliqd in actu nō h̄z naturalē for
mam. s̄z finis eius tanq̄ forma accipit̄. eo q̄ a fine sumit
sp̄m et rōem vt als dicit̄ est. Tercia p̄ditio est. q̄ miss
cibilia p̄ualiter manēt in mixto. i. q̄ in eo manēat siles
q̄lirates ⁊ dispositōes siles q̄erant in miscibilitū. ⁊ huic
p̄ditōi adaptat̄ qdā p̄ditio in policia mixta. s̄z q̄ in ea
sunt dispositōes ⁊ p̄tutes siles bis q̄ in miscibilitū inue
niunt̄. s̄z nō ita intense repiunt̄. Et hec tertia p̄ditio p̄z
p̄ illud qd d̄r p̄hs in textu. q̄ ad bonā mixtione req̄rit̄
q̄ mixtū videat̄ eē qdlibet miscibilitū ⁊ nō sit aliqd istoz.

Sciendū tertio vt supponit̄ ex als dicit̄. q̄ leges ob
licharchie et democratie sunt eaz dispōes p̄portionabi
liter. sicut q̄lirates p̄me sunt dispōes cozpoz naturalū
Et quo p̄z q̄ mixtio policie intendit̄ ex mixtōe ipaz. le
gum seu ipaz obseruantia. nō tñ sic q̄ in ea plene ⁊ ro
taliter obseruent̄. sed solū quo ad aliquas eaz. et in talē
esse imp̄fecto nō repugnat. s̄z in esse cōpleto repugnat et
sicut qualitates p̄me nō repugnant in esse remisso.

Sciendū quarto. q̄ leges oblicharchie tenid̄r in fi
nem obliquū. s̄z ad vtilitatē diuitū ex̄v habeat dñūm
Et q̄z in ciuitate sunt quatuor p̄ncipaliter p̄sideranda
s̄z p̄gregatōes p̄ncipatus p̄reozū ⁊ possessiones atq̄
exercitiū armoz. Circa p̄gregatōes est talis lex q̄ n̄s
si diuites intersunt in talibz p̄gregatōibz h̄nt damnūm
Si vero pauperes nō intersunt in nullo inde dānificant̄
vel saltē in minori multo q̄z diuites. Et s̄z ista lex videat̄
tur fauere pauperibz. ipa tñ facit diuites esse dños p̄gre
gatiōnū. q̄z timent nō venire. et pauperes nō curāt ve
nire q̄z nihil amittunt. Sc̄do circa p̄ncipatus est talis
lex oblicharchie. q̄z diuites nō p̄nt dimittere p̄ncipat̄
si quos obtineant. paupes vero p̄nt eos dimittere. ⁊ sic
diuites obtinent oēs p̄ncipatus qd est pauperibz dam
nosum. Circa tertiū ponit̄ oblicharchie lex talis. q̄ si
diuites nō sunt in iudicijs h̄nt damnū. paupes p̄o non
et sic diuites veniunt et paupes nō. et tunc iudicant̄ eis
fauorabiliter ⁊ sibi subiugant paupes. Aliq̄ p̄o ob cau
relam instituunt. q̄ q̄ iudicijs interesse volūt p̄mitus in
scribant̄. et si deficient̄ inscripti grauit̄ puniant̄. ppter
qd paupes inscribi timent. et tō in iudicijs interesse non
p̄nt. Circa quartū policie fit lex oblicharchie. q̄ nisi di
uites arma possideant in eis q̄ exercitent̄ reportat̄ dānū
paupes p̄o in hoc minime dānificant̄. Et sic diuites
fuit hoies armoz et potētiores pauperibz. In democra
tia p̄o paupes sapiēt̄er insunt istis quoz. ponēdo cir
ca p̄dicta legē talem. q̄ paupes ex̄ntes in p̄dictis habēt
lucrū. diuites p̄o p̄t defectū nō dānificant̄. et sic ppter
lucrū paupes illa exercent. diuites p̄o nō. q̄z nihil p̄dūt
et in negocijs lucrant̄ p̄p̄is. iō nō curāt ⁊ sic paupes fi
unt eoz dñi. S̄z thymocratia inter ipos videt̄ talis mes
diare. q̄ paupes in eis intersunt et diuites negligent. vt
tā paupes q̄z diuites republicā vniūm̄ regant. v̄ als
nō fuat̄ vel p̄tinuat̄ policia. Idcirco circa p̄dicta ponit̄
lex talis. q̄ diuites q̄ istis nō intersunt et exercitent̄ dā
nificant̄. paupes vero lucent̄. ⁊ sic isti ppter lucrum aliq̄
ppter dānū veniunt. Lex tñ (vt d̄r p̄hs) si pauperes

propter lucrum nimium abundarent in hoc esse remediandum ne diuites excelleret. quia hoc est oino democraticum. Est et alia lex circa electionem principatum in obliarchya. scilicet quod homines propter diuitias in principes assumant seu eligantur. lex vero democratica habet ut pro sorte assumant. Inter quos lex politica mediabit taliter quod non eligant principes propter diuitias. immo propter utilitatem.

Sciendum quod. quod dicitur extremum viciosum habet aliquam bonitatis rationem. Patet quia cum medio quodammodo participat in quo quidem medio consistit status. Etiam aliqua luter in hoc participat rationem bonitatis. quia ab extremo vicioso distat et dissimulat. Et quod patet quod ab utroque extremo pro sumi aliquid bonitatis seu aliquid bona dicitur

Conclusio prima.

Policia seu thymocrazia non est ex obliarchya et democratica in suis formis seu rationibus completis manentibus. vltima quo ad omnes earum leges composita. Patet conclusio. quia sic reperitur ut dicitur. eo quod tendit ad fines repugnantes

Conclusio secunda. policia est mixta ex obliarchya et democratica quo ad leges aliquas vel partes earum et quo ad naturam ipsarum. Patet conclusio. quia in democratica materia sunt pauperes. in obliarchya pro materia sunt diuites. et isti maxime inter se repugnant ut dicitur philosophus. quia non stat eundem esse diuitem et pauperem. materia autem policie est ratio diuites quod pauperes vel medij inter ipsos. quod sunt plures virtuosissimi. Sicut leges policie aliquid assumunt ab obliarchya. et aliquid a democratica. vel inter ipsas mediantur tendit ad finem mixtum. scilicet ad utilitatem ratio diuitum quod pauperum. Ex quo patet quod policia est bona. quod patet. quia tendit ad bonum commune. Et etiam ad finem medij inter fines istarum duarum.

Contra quod ipsa respicit ad libertatem et utilitatem. non est omnino recta seu iusta. Respondet negando assumptum sed respicit ad medij inter illas. vel si respiciat ad ista habet est in quantum ordinantur ad finem communem. scilicet ad finem omnium civium tam diuitum quam pauperum

Dubitatur primo

An aristocrazia simplex sit melior mixta. Pro solutioe istius dubij considerandum est. quod quadruplex est aristocrazia. Que dicitur est in qua solus aspectus ad virtutem. et in illa idem est vir bonus simpliciter et bonus civis. quia nullus vir virtuosus et bonus potest intendere finem non bonum. Et ista forma quod dicitur philosophus non est possibilis omnibus hominibus communibus. nec communiter inuenitur. quia difficile est tot virtuosos esse. et precipue respicientes ad virtutem. et ista vocatur aristocrazia simplex. Secunda species aristocrazie est mixta inter aristocratiam et obliarchyam. et est in qua non solum respicitur ad virtutem. sed etiam ad diuitias. Tercia est mixta ex aristocratia et policia. in qua scilicet aspectus ad virtutem et ad libertatem. Quarta est mixta ex aristocratia obliarchya et policia. in qua scilicet ad virtutem diuitias et ad libertatem. Istis suppositis respondet ad dubium scilicet quod aristocrazia simplex est simpliciter melior quam aliqua mixta. Aliqua tamen mixta est alicui civitati expedientior. Prima pars patet. quia in ea solum respicitur ad id quod est bonum simpliciter. Cum quod solum cooperit pro parte virtuosos. Cum quod est minus transmutabilis in malum eo quod non mentitur. et quod nec totaliter et partialiter finis est habet rationem mali. Secunda pars patet. quia non solum melior lex seu modus politicandi sibi possibilis magis congruit meliori policie. quia non omnes homines sunt capaces talis modi

di politicandi sibi possibilis. vel aliter sibi frustra daretur quia (ut dicitur philosophus) una legum bonorum dispositio est leges potestas bene servare. immo ut in precedentibus est tactum quicquid expedit subditos (quantum est ex parte ipsorum) non principibus) tyrannice regi. Et hec de primo articulo principali dicitur (scilicet pauca) sufficiat. Quantum ad secundum principale

Sciendum primo.

Medij dicitur pro respectu ad extrema. ut sunt quandoque multa de quibus disceptant aliquid. et se principatu dignos existimant. scilicet virtus nobilitas diuitie et libertas. Idcirco de quolibet ipsorum est dubium. Primo virtus civitas composita ex medijs civibus inter virtutem maximam et vicium (hoc est quod non sunt virtuosissimi nec viciosi) sit optima. Et quo ad hoc respondendum est. quod illa civitas (quod componeret ex civibus virtuosissimis si quod talis esset) melior est habet talis non est possibilis inueniri secundum philosophum. cum difficile sit reperire policia ex talibus civibus composita. Vltima est tamen quod politice loquendo non oportet civitatem talem esse optimam. quod scilicet componeret ex virtuosissimis. quia non solum virtuosiores sunt meliores cives. ut patet per experientiam. propter quod dicitur philosophus in primo huius et ut aliter tactum est. quod homines hereditarii sunt inciviles. Ideo et circa hoc saluari posset dicitur philosophus. quod civitas composita ex medijs civibus est optima. quam mediocriter virtuosissimi sunt meliores cives. habet non solum meliores homines. Proportionabiliter diceret de medijs civibus inter nobilitatem et servitutem. iuxta quod dicitur. magis quis de pro se nobilitas sit laudabilis. tamen pro accis est sepe nociva. nam communiter quod multum nobiles reputant sunt superbi et iniuriosi atque alios prementes et nimis viles. sunt etiam iniurii et male tractabiles. Medij autem horum sunt meliores cives. et sic civitas ex eis constituta est optima referendo ad extrema dicta. Tercio quantum ad cives medios inter libertatem et servitutem. iuxta quod dicitur est. quod licet liberaliores cives sunt simpliciter et de pro se meliores cives. tamen de per accidens stat medios esse meliores et specialiter loquendo de illis quod modo medio appreciatur libertatem. Unde quod numerum incrementum libertatem creditur principatus secundum eorum excessum esse distribuendos. quod tamen non est verum. Sicut nec expedit quod homines nimis prementant. Sed isti tres sensus non sunt principaliter adpositi. sed adpositi philosophus in isto passu est principaliter de medijs civibus inter paupertatem et diuitias. Ideo pro responsione secundum istum sensum est.

Sciendum secundum. quod communis policia est illa cuius finis communiter potest attingi a communibus civibus. et non nimis perfectis. seu secundum virtutem elegantem. Et quo patet quod extrema aristocrazia non est communis policia. Patet quia ad eam requiruntur cives perfecti secundum virtutes. modo tales in paucis civibus reperiuntur.

Sciendum tertio. quod expedit immo necessarium est in civitate cives habere inter se et ad principem amicitiam. Patet per auctoritates plurimum philosophorum allegatas in collatione. Unde non est domus nec civitas tam firma et stabilis. que non statim odij et discordij posset everti. nam sine amicitia non est civitas que requiritur ad debitum statum civitatis vel policie. Unde imaginandum est. quod sicut ad debitum statum corporis requiritur amicitia membrorum inter se. et quedam communicatio et colligantia que fit per nervos. Sic similiter inter cives est ista colligantia per amicitiam civium inter se et ad principes

q̄ velut p̄nerio ciuitatē z p̄ quā ciues inf̄ se trāffoꝛmāz
Sciendū quarto. q̄ hoies vt in pluribz p̄pter defe-
ctū virtutis nō obediunt legibz virtutis amore sed for-
midine pene. Un̄ obediunt legibz p̄mo mō ad solos vir-
tuosos p̄tinet. q̄ gr̄a boni bñ agunt p̄pter qd̄ solet dici
q̄ tales nō cogunt legibz. p̄pter qd̄ nō transgrediuntur
Secūdo mō obediunt legibz p̄uenit malis. q̄ formidine pe-
ne cauent a malo pagendo. Et isto notabili seq̄tur. q̄
q̄ plus p̄t̄ puniri. plus p̄t̄ quodāmo ad obseruanduz
leges cogi. et quodāmo eis fortius astringunt. Et quo
p̄z. q̄ aliqñ diuites plus cogunt legibz q̄ pauperes Pa-
ter. q̄ plus p̄t̄ puniri. eo q̄ p̄t̄ puniri omibz modis q̄
bus pauperes Et cū bonis fortune in q̄bus pauperes
nō puniunt. Nunc est q̄ pauperes estimant se quodam
mō de malefaciēdo p̄uilegiari Et quo vltimū sequi-
tur seu p̄surgit pauperes plus debere timere ne iniuri-
entur q̄ diuites. Nā lz fm̄ veritate corpus p̄riū sit si-
ne cōparatōe plus diligendū q̄ aliqua alia bona. tamē
tm̄ inualuit hoim̄ cupiditas vt diuitiaz amissio plus a
multis timeat q̄ corpis pena. vt experientia docet.

Sciendū quarto. q̄ diuitie de se nō hñt rōem vlti-
mi appetibilis. s̄ p̄cipue vt instrumentū acq̄rendi finē
inquantū p̄ eas p̄ se vel p̄ accūs sup̄pleri humana in-
digentia debet appeti. Et quo p̄surgit q̄ nō p̄t̄ appe-
ritū faciare. sed in infinitū appetunt. vt fuit ostensum in
p̄mo huius. vñ ex hoc q̄ nō hñt rōem finis nec quietatē
Et quo seq̄tur q̄ debent p̄portionari fini et effectui. et
si imp̄portionantē tunc cecant hoiem. et faciunt de
seip̄o p̄raue et distortē iudicare et reputare se p̄ ip̄as di-
gnū p̄ncipari et debere maxime honorari. Et p̄pter
hoc p̄hs vocat eas maximas honorabilitates. scz p̄pter
p̄sumptōes in quas hoies occasione ip̄az incidunt. Et
quo seq̄tur vltimū. q̄ nimis diuites sunt in moribz in-
uidi et inflati. ac pauperes opp̄ellores ac ip̄os p̄tēnes
sunt insup̄ p̄tēnes p̄ncipes et eis insidiant. nec volūt
eis subijci vt oportet. sicut nec a p̄ncipio iuuentutis tpe
a suis parentibz didicerunt. q̄ etiā p̄pter delicatā vitam
magistris nō subijciebant. vt satis docet experientia de
filijs diuitū. Et quo p̄z q̄ p̄ncipes iuste p̄t̄ aliquos
tales depauperare. vt nō sint nociui republice. et alijs
ciuibz p̄portionent atq̄ p̄ncipi obediāt Hoc tñ est peri-
culū ne in tyrannidē incidat. q̄ hoies st̄ ad cupiditātē
p̄ni faciliē p̄p̄riū cōmodū. Tūc p̄nceps veller ta-
les depauperare si ad h̄ eēt assuet̄. tūc tyrān̄ efficeret

Sciendū sexto. q̄ inter diuites et pauperes nō est cō-
cordia nec p̄a amicitia. q̄ cōter diuites opp̄rimūt pau-
peres et eos despiciūt. s̄ pauperes eis inuidēt z insidi-
antur. Et quo p̄z. q̄ isti faciliē causant seditōem in-
ter se Et hoc magis declaratur in quinto huius. vbi de
hac materia ad plenum videbitur.

Conclusio prima

et responsiua. scz q̄ ciuitas cōposita ex medijs ciuibz est
optima ad cōem policiā. intelligēdo de medijs ciuibz
inter paup̄ratē z diuitias. nā in p̄cedentibz dictū est de
alijs medijs. q̄ nō optz q̄ p̄tuosiores sunt meliores ci-
ues. q̄ natura distribuit sua dona. et dat aliq̄bz p̄tutes
et inclinatioem ad illa. alijs at̄ ciuilitatē. Patet conclusio.
q̄ medijs ciues sunt optimi ciues. s̄ conclusio p̄a. Cōse-
quentia est nota. q̄ ex bonitate ciuiū arguit bonitas ci-
uitatis An̄s p̄z. q̄ medijs ciues faciliē obediunt rōni. ex

extremi p̄o nō. q̄ diuites sunt in valde magnis nequā et
iniuriōsi. pauperes p̄o in puis sunt nequam z astuti atq̄
inuidi et alijs insidiantē medijs p̄o nec alijs iniuriantur
nec insidiant nec inuidēt. s̄ zc. Secūdo p̄z idē an̄s. q̄ me-
dijs plus amat p̄ncipē q̄ pauperes et nimis diuites. plus
etiā amant se mutuo. s̄ conclusio p̄a. Cōsequētia est no-
ta. q̄ ista multū valent ad bonā policiā vt pus dictū est
An̄s p̄z. q̄ medijs ciues nolūt p̄ncipari nec sunt in mor-
tibz timidi. nec sup̄bi sicut diuites nec alijs inuidēt sicut
pauperes. z inter se hñt affinitatē et colligantia. p̄pter simi-
tudinē z p̄portōem ip̄oz inter se. Tercio p̄z. q̄ extremi
nesciūt tenere mediū in subijci. qm̄ diuites nolūt subijci
nec sciunt vt pus tactū ē. pauperes p̄o q̄ sunt nimis hu-
miles seruiliter subijciunt. s̄ medijs tenent mediū. s̄ zc.
Itē medijs nō desiderant diuitias alioꝝ. nec eoz diuitie
ab alijs cupiunt. s̄ ab oibz amant magis q̄ extremi. z s̄
fideliores alijs. Et p̄pter hoc allegat p̄hs in textu. q̄ fe-
rtilides desiderabat eē medijs ciuis. Itē p̄z conclusio p̄ ali-
qua signa. Primū est. q̄ videm⁹ magnas ciuitates eē
durabiliores puis. z nō p̄t̄ alta assignari rō nisi q̄ in eis
ē multitudo ciuiū medioꝝ. s̄ zc. Secūdo signū est. quia
meliores legislatores fuerūt medijs vt adducit p̄hs de
tribz q̄ fuerāt charōdas ligurg⁹ z solon. s̄ seq̄tur q̄ me-
dijs ciues sunt optimi. Tercio signū est. q̄ vbi medijs est
puatū ibi sūt democratice z oblicharchie. s̄ vbi ē multū
tum ibi sit policiā seu thymocratia. s̄ h̄mōi signū est q̄
medijs ciues sunt optimi. z q̄ ciuitas ex medijs ciuibz cō-
posita sit optima Et istis p̄z q̄nter se hñt alie policiē
ad istā. nā cū ista sit optima vt p̄batū ē necesse q̄ q̄ isti p̄
pinquior sit melior. q̄ in vno q̄q̄ genere ē vñ optimuz
qd̄ ē termin⁹ in ordine. ad quē bonitas alioꝝ reduci p̄t̄
Et illud q̄ d̄ in isto genere est istū p̄pinquū est meli⁹ q̄ d̄
p̄o ē remoti⁹ ab eo ē min⁹ bonū. nisi q̄s ad hyp̄othēsū
iudicet. fm̄ q̄ d̄t p̄hs. qd̄ notatē d̄t q̄ stat aliqua poli-
ciam nō eē simplr̄ bonā vt meliore. z tñ eē meliore alicui
genti. vt satis p̄z ex als dictis. Seq̄tur etiā q̄ in ciui-
tate multū bonū est abundare circa illud qd̄ est mediū
intantū q̄ sit extremis forti⁹. vel saltē ne alteri extremo
oppositū aliud excedat extremū. p̄ hoc em̄ ciuitas bene
p̄seruabit z reducet ab bonū statu. z p̄seruabit qd̄libet
extremū ab iniuria z violētia. Un̄ in istis medijs extre-
ma vniunt. z rōe hui⁹ inter se vniunt. Ultra seq̄tur q̄
in q̄libet policiā expedit legislatozem ponere leges me-
dijs ciuibz fauorabiles. Nec tūmendū ē ne forte extre-
me pres male p̄templent. qm̄ qd̄libet extremū reputat
ip̄m mediū meli⁹ q̄ aliud extremū. z naturā h̄bz ad
ip̄m maiore beniuolentiā. q̄ pauperes z diuites distra-
hūt sibi mentē. fm̄ q̄ d̄t p̄hs. Seq̄tur vltra. q̄ si abun-
dent ciues tunc est policiā vel thymocratia que est cō-
munissima policiā. Seq̄tur vltra q̄ st̄ policiē. vñ hoc
ē. qd̄ in multz ciuitatibz multū abūdat qd̄ ē medijs. vbi
p̄o multū abundāt alia extrema sunt oblicharchie si di-
uites. z democratice si pauperes. Et hec de sc̄do articulo
hui⁹ questionis Quantū ad terciū articulū

Dubitatur primo

Utz in democratia filij pauperes z diuitiū sint eodē re-
gimine regēdi. fm̄ q̄ t̄gūt p̄hs de regimine lacedemo-
noꝝ. Pro solutioe istī dubij ē p̄siderādū p̄mo. q̄ in
regimine q̄tuoz st̄ q̄ p̄cernūt regimē filioꝝ q̄tū sufficit
in p̄posito. s̄. vice⁹ vestit⁹ doctrina z exercitiū corpis Un̄

refert multū in istis q taliter vel taliter regant ipsi
 Secōdo p̄siderādū est. q in iuuetute inchoant mores
 q̄b inchoantis hoies facilliter p̄muanf in eis. p̄t q̄ d̄t
 p̄hs q̄ nō modicū refert iuuenē sic v̄ sic assuefcere. Un̄
 eras iuuenilis est tenera. z in ea p̄t facilliter imp̄m̄ ha
 bitus z dispōes. q̄ p̄t fluxibilitatē z raritatē cōplexio
 nis facilliter recipit in tantū q̄ habit⁹ (q̄ sibi imp̄munt)
 fiūt q̄s mores naturales. z si tales mores sunt boni. tūc
 iuuenis efficit naturalr bon⁹. s̄ si mali sunt tūc iuuenis
 efficit q̄s naturalr malus ita q̄ non appareat in eo aliq̄
 inclinatio ad bonū. Ad istā ar bonā dispōem in iuuenē
 vel etiā malā refert iuuenē sic vel sic taliter se habere cir
 ca quōz p̄dicta. Un̄ circa p̄mū scz circa vestitū p̄tingit
 iuuenes deficere nimis tendēdo ad altez extremoz. nā
 p̄tingit ip̄m nimis vilis vestiri. qm̄ ex h̄ fieret q̄s seruis
 les z imūdi p̄ hoc em assuefieri possent. ita vt circa alia
 ip̄oportioabiliter se haberēt. Quidē em̄ quandā hos
 nozabilitate relucere in vestimētis p̄sone p̄portioatis.
 Cōtingeret etiā ip̄os circa aliud extremū deficere. Nā
 cū naturalr sint lasciuī facilliter possent exercere lasciuā
 in appetendo vestes nimis p̄ciosas s̄m statū suum. z q̄s
 in vestimētis felicitatē v̄ magnā ei⁹ p̄tē apponere vellēt
 moze femineo z p̄h plus disponeret ad muliebria opa
 q̄ virilia. q̄d est incōueniens magnum. Circa seditū
 p̄tingit etiā ip̄os iuuenes deficere. nā ip̄i p̄nt nimis de
 licate nutrirī q̄ ad oīa q̄ respiciūt victū. talit̄ q̄ peiores
 essent disposti in erate virili. vt si in iuuetute nutriant
 vino vel alijs alimentis cōplexioni ip̄oz ip̄oportioas
 tis. z p̄ h̄ pei⁹ valerēt tā in moribz q̄ in cōplexione. Stra
 rer etiā q̄ nimis delicate q̄s opter nutrent vt p̄z p̄s
 derāt. Itē stat ip̄os deficere v̄ abūdare in doctrina.
 Un̄ multū expedit eis q̄ stent in doctrina eis p̄portio
 nata. et quo ad bonū disponant. p̄portioabiliter d̄t de
 exercitatioe. nā expedit eos exercitari corp̄aliter. ne scz
 mēbra eoz torpescāt. nec fiant nimis rudia. z vt sint ad
 arma vtilēs et habiles. Et istis seq̄tur q̄ nō solū opoz
 ter p̄tref̄ familias curare de regimine filioz. q̄ ad istā q̄
 tuoz p̄dicta. s̄ etiā legislaro: seu p̄nceps policie d̄t cir
 ca hec vigilare. Patet. nam bon⁹ legislaro: vel p̄nceps
 nō solū h̄z curare q̄lis sit policia in tpe suo. s̄ etiā qua
 liter debeat stare pro futuro. s̄m q̄ d̄t Seneca. Ergo cū
 ex pueris erit ciuitas in futuro inhabitata seq̄tur q̄ etiā
 d̄t curare de regimine ip̄oz. p̄siderando illa q̄ p̄nt ip̄os
 facere bonos vel malos. p̄bos vel ip̄obos. cuiusmodi
 sunt ista quōz. Tercio p̄siderādū ē. q̄ in vltima des
 moctacia oēs ciues reputant vel reputant se ēē equales
 sumpt̄. q̄uis nō sit ita. s̄ solū s̄m q̄d. Prima ps p̄z. q̄
 ip̄i reputat libertate summū bonū. z s̄m illā se dignif̄
 cant. q̄d tū nō d̄z ita fieri. vt p̄z als ex dicit. qm̄ eq̄litas
 in libertate nō facit libertate sumpt̄. s̄ solū s̄m q̄d. et p̄
 h̄ p̄z scōa ps. Et isto notabilr p̄z. q̄ ciues in democra
 cia fugiunt ineq̄litate. z specialit̄ in illis p̄ q̄ aliq̄ possint
 ēē vel fieri ineq̄les in libertate. Patet q̄ p̄ illā ineq̄lita
 tem solueret vel corrūperet ciuitas. Istis notatis po
 nitur responsio affirmatiua ad dubiū. scz q̄ in vltima de
 moctacia in q̄ distribuunt honores p̄ncipatus z officia
 s̄m eq̄litate libertas (cuiusmodi erat policia lacedemo
 niz) expedit filios eodē mō regi. Patet conclusio. q̄ h̄z
 oibz liceat exercere officia ciuilia. tū si oēs se reputat di
 gnos equaliter ad hoc. mō p̄ ineq̄litate regiminis fi
 lioz in quatuoz p̄notatis ip̄i efficerent inequales in p̄
 p̄tate virili. Patet ex dicitis. ergo conclusio vera. Da

et aliunde. qz ip̄i fugiunt ineq̄litate in quantum p̄nt
 Et quo patet. q̄ nulla specialia appropziari debēt filijs
 diuitum in illa policia. quo equaliter possint haberi a fi
 lijs pauper. nec in victu nec in vestitu. Et etiā patz q̄
 p̄ hoc fierent dissimiles. p̄portioabiliter d̄t de alijs vi
 ris in virili erate seu adulta. puectis. et etiā de filiabus
 seu mulieribz. Et quo patet q̄ merito in tali policia de
 bet. p̄hiberi ne diuites aliqua habeant quin paupes po
 ssint habere s̄te s̄ue in victu s̄ue in amictu. Patz ex d̄t
 cris. Patet vltra q̄ illud (q̄d de artibz liberalibz dicit so
 ler. scz q̄ antiquitus a solis filijs nobilitū poterant audi
 rive adipisci) nō erat democraticū sed summe oblihar
 chicum. qz illud tollit equalitate filioz ciuū. igitur zc.
 Sz est circa hoc difficultas. aut illud erat iustū vel in
 iustum. qz seruitus non potest in animā cadere. Unde
 ad istud p̄positū d̄t Seneca in libro de beneficijs. Or
 rar inquit si quis existimat seruitutem in totum homi
 nem cecidisse. quoniam melior pars semp̄manet exemp̄
 ra. scz anima. ergo nulli debet p̄cludi via p̄tutis. nec etiā
 scientie que ad virtutem disponit. Et quo patz q̄ nō so
 lum illud erat iniustū. sed etiam contra naturam. Un̄
 de contra naturam est q̄ p̄hibeatur illud ad q̄d anima
 naturaliter inclinatur. z quod disponit ip̄am ad virtutē
 tem et disciplinas suscipiēdas. Secōdo dicitur. q̄ erat ius
 tum ex hypothesi. scz in ista policia. vnde in oblihar
 chia extrema diuites (qui tenent p̄ncipatum) volūt ex
 altare suos filios supra filios pauper. vt eis filij sui suc
 cedant. Hoc aut fit per hoc q̄ applicantur ad septē ar
 tes liberales. que animo hominis a seruitute et igno
 rantia liberant. et tales artes filijs pauperum p̄hibent
 Que aut cause possunt esse istius p̄hibitiōis. vna est
 ne tales artes p̄pter eaz cōmunitate redderentur con
 tempribiles a nobilitibz. qui apperunt singularia z d̄fese
 rentia ab illis que conueniunt pauperibus. Secunda
 causa est. ne pauperes et ignobiles retraherent ab ope
 ribz mechanica ad que se debent applicare. Unde
 tanta est illaz artium dulcedo et delectatio q̄ si paupe
 res in eis introducerent. non possent ip̄as p̄pter mecha
 nica dimittere. quod est inconueniens. Et quo funda
 ri p̄babiliter possent. q̄ legislaro: vel p̄nceps possent in
 aliquo tempore prohibere illas artes. videlicet in casu
 quo nimia multitudo populi se ad illas artes applicaret
 et p̄seueraret. ita q̄ hoc p̄tinerent opera mechanica
 necessaria pro regimine ciuitatis. Similit̄ fundatur q̄
 in casu possent aliquis p̄nceps vel legislaro: p̄cipere q̄
 aliqui illis artibus vacarent. videlicet dum nimis pau
 ci habentur qui eas audiant
 Dubitatur secundo. vt in bona policia oēs
 filios eodem regimine regi expedit quo ad quatuoz
 p̄dicta. Respondet q̄ nō. Et rō ē. qz h̄nt exercere d̄s
 uersa. z iō op̄z q̄ diuersimode disponant in iuuetute.
 Itē dignū est q̄ filij nobilitū z diuitū habeant in maiori
 reuerētia ceteris paribz q̄ filij pauper. z specialit̄ iustū ē
 et expediēs q̄ filij q̄ debēt in postez tenere p̄ncipatū. et
 alijs d̄nari in iuuetute. aliq̄lit ab eis reuerent̄ vt i erate
 p̄fecta facillit̄ eis obediāt z p̄mptius p̄t p̄suetudinē a
 iuuetute introducant. Itō illa (in q̄b maiores debēt ex
 ercere) sunt quōz noīara pus. non tū expedit q̄ filij
 diuitū z poterūt. talit̄ in istis regerent q̄ sup̄birēt. sed sic
 debēt regi vt se credāt maḡ ēē subiectos filijs pauper.
 qm̄ isti specialit̄ aliq̄b magistris vltra alios subiiciunt
 p̄t q̄d maḡ se ēē subiectos reputāt. z iō nō sup̄biunt.

Dubitat tercio. vtrū pugnātes pro regno vel patria iuste possint viuere de suba populi. Dico q̄ nō. qz nō sunt cōiter gratiosi ip̄lo vt dī p̄hus. Contra. iustū est q̄ vī uant de bonis illoꝝ pro q̄bus pugnāt z te periculis expo nūt. Pro solutōe aduerendū q̄ tales pugnātes sunt re putādī tanq̄ p̄sone publice. z tāq̄ brachia reipublice. Pz qz def endū reipublicā sicut brachia defendū corpus. Et quo pz. q̄ dicit viuere de bonis cōitatis. pz qz iustū est hos minē viuere de labore suo. Secōdo p̄siderandū est qz lz fur tū z rapina inter se habeant magnā affinitatē. tū si p̄prie su mant differunt. qz rapina peior est q̄ furtū. Vñ magis in uoluntariū est q̄ si ab aliq̄ in p̄ntia sua bona auferant q̄ si latēter. vt notū est. Tum qz maior ignominia inferit perso ne a q̄ bona rapiunt q̄ si eide furarent. nā eo ip̄o q̄ capiunt bona alicuius in p̄ntia sui magis vilipendit q̄ si latēter furarent. Sicut est difficultas. q̄re plus diffamat fur q̄ raptor. Rūdetur q̄ cā est. qz rapina videt esse qdā vir tus corporalis. in qua hō quodāmodo laudat vel gloriat. nam eo ip̄o quo aliq̄s rapit bona alicuius videt esse fortior eo. nō sic aut est in furto cū hoc fiat latēter z clādestine. Vel p̄t esse alia cā. qz raptor sp̄ p̄tendit aliquā cām q̄re sic ra pit. nō aut fur cū se abscondit. Tercio cōsiderandū est. qz p̄ncipis est tanq̄ pater z custos reipublice. pz ex als die tis. Et quo pz q̄ licite p̄t p̄ncipis z sine rapina cape bon a alicuius. pz in casu q̄ tota cōitas indigeat ip̄is. vel q̄ essent nocua reipublice. Vñ tota cōitas habet manus ius in bonis alicui q̄ p̄ncipis possessor. imo sup corpus p̄ncipiū. Et notabili sequit. qz p̄ncipis magis delinq̄t tolerando vel p̄mittēdo rapinas. q̄ q̄cuq̄s alius raptor. pz eq̄ est cu stos reipublice. Vñ p̄ncipis p̄mittēdo talem iniustificati onem dz punit ac si hoc idem p̄cipere. Sequit vltra. qz in tali casu p̄ncipis reddidit se indignū ad regendū populū ex q̄ destruit illud qd dz p̄seruare. Et tenet ad damniū re stituendū populū. scz p̄pter rapinā illatā. imo populū p̄t sibi iuste detinere iura regalia quousq̄ fuerit de dāno suo recōpensatū. qz p̄ncipis raptor reputari dz z peior q̄ fur in tali casu. Istis suppositis rūdetur ad dubiū negatiue. Pz p̄clusio ex dictis. z altunde. qz nobiles sunt stipendia rii a cōitate. nā bona ip̄oꝝ sunt tanq̄ cōta reputāda. nam p̄mitus eisdē ob illā cām data fuerat. Et in signū huius p̄nt a p̄ncipe rōne illaz possessionū cogit ad eundū ad bellū nō solū in casu necessitatis. sed sp̄. qz nulla est apparatus q̄ re tales possessiones habeat z redditus supra populū. nisi ob causam positā. scz pro tuitione cōmunitatis vel pas trie. Patet secūdo. qz si tales redditus nō sufficerent eis tunc esset alius modus gratiosior inueniēdi victum ip̄oꝝ rum. scz per quez modicum grauare cōmunitas. Unde tales (q̄bus sic p̄mittitur viuere) destruant multa bona superflue. z damnificāt populū. non solum in virtualibus sed etiam in alijs. vt docet experientia. quare sequit qz ini iustum est ip̄os viuere. qz est rapina vt dictum est.

Dubitat quarto. vtrū obliarchicus prudens de beat aliquos honores pauperibz distribuere. Pro solut rione p̄siderandū est. qz obliarchia est multū seditiosa z procliuis ad seditōem. Pz. quia in ip̄a dominant diuites qui opprimunt pauperes. z ip̄os vilipendūt. sed ip̄i pau peres vt in pluribz sunt potētores. ergo cuz vident inho nozatos z oppressos non mirū si seditōem faciunt. et maxi me cum ip̄i inuideāt diuitibz. s̄m qz dī p̄hus Et quo pas ter qz ip̄i diuites quātū p̄mittitur natura obliarchie de mozarizare saltē apparet. hoc est facere ea que videntur pauperibus esse fauorabilia. als em nou duraret illa obli

charchia p̄pter seditōnes. vt statim ostensum est. Et istis patet r̄sio ad dubium. scz qz prudens obliarchicus de bet distribuere aliquos honores pauperibz. Patet quia si pauperes se penitus inhonoratos viderent statim causa rent seditōem. Tria aut sunt p̄ que obliarchicus potest pacificare populū z honorare. que tū nō repugnāt sue po licie. Primū est qz nihil appareat faciat cōtra sententiam populū. sed potius appareat sibi facere vt fauere. q̄nis nō sic ita vt als dem est de legibz obliarchie. nam dato qz le ges ponant p̄tra populū deberet aliq̄bus cautelis inuol ui. Secūm est qz paupibus denet aliq̄ parua officia cure exe cutiua eoz que statuunt a diuitibz. licet potētatē non ha beat reuocandi. sic qz essent clientes z p̄positi. Hoc em nul lo mō repugnat obliarchie. vt pz cōsiderantibz. quia p̄ hoc paupes modicū honorant. imo sunt seruitores diuis rum. Tercū est qz paupes habeat licet potētatē reuocadi re le gatos dū diuitibz placet qz reuocent. Hoc em nō est nociū diuitibz. ex quo nō possunt reuocare nisi dū eis placet. et per hoc paupes multū honorant. diuites vero non debent eis dare potētatē relegandi. qz nō relegaret illos q̄ relega rent a diuitibz. qz solū diuites relegant illi q̄ suo fini cōtra dicunt z repugnāt. Et quo pz qz isti tres honores debent in obliarchia distribu i pauperibus. als em esset vltima obliarchia que est modice durationis vel nullius

Dubitat quinto. vtrū melius iudicet cōmunitas p̄ tres q̄ si oēs simul p̄gregarent. P̄hs videtur tenere qz melius iudicarent si tres simul essent. Rō p̄t esse. qz quan do oēs simul sunt p̄gregati tūc nullus est ausus fauora biliter iudicare. sicut si iudicaret p̄ tres solū. nā q̄nter reptē hendi timer. z de fauore notari. Et idē dī p̄hus qz melius iudicant insignes cū paupibus z ecōtra p̄pter amozē z ves recundiā. Si iniuste iudicarent sic daret vnus occasiones alteri melius iudicandi. quia plus vident oculi q̄ oculus Sed oppositū est p̄babile saltem in magnis ciuitatibz. qz tūc esset nimia p̄fusio. z etiā timendū esset de seditōe. qz paupes sp̄ timer iudicia diuitū z ecōtra. idē si simul oēs ius dicarent faciliter in mutuas iniurias p̄rumperent

Dubitat sexto. vtrū in policia recta p̄mittendū sit qz oēs ad voluntatē suā arma possideāt z in eis exerceāt Ad p̄ns dubiū nō p̄t rūderi simplr. sed s̄m diuersas circūstan tias optet rūderi. nā si aliq̄ ciuitas indigeat hoibz armoz et fere tot q̄t s̄z hoies in villa. tūc p̄mittendū est qz oēs in armis exercitarent anq̄s ciuitas ab extraneis subiugaret z capet. Si p̄o nō indiget tot nō esset p̄mittēdū qz oēs in ar mis exercitarent. s̄z solū hoies q̄ essent potētes z als octioi imo posset eis p̄cipi vt sic exercitarent. z maxime non esset oibz p̄mittendū in casu q̄ ad seditōes essent inelinati. ita qz sicut expedit ciuitati ponēda est lex circa p̄pugnatiū. z de numero z mō exercitandi s̄m diuersas circūstantias.

Ad rōnes ante opposi

tum Ad p̄mā cū dz (tyhymocrazia q̄ p̄ponit zcē melior.) pz qd sic dōm ex primo notabili. nā ip̄a est p̄posita ex me dijs ciuibz q̄ ibi dñant. qd est melius Secōdo. qz mixto pau per et diuitū facit q̄si ciuitatē cōponi ex medijs ciuibz. qz ad mediū reducunt. Ad scđam (cū dz diuitie zcē) dz qz verū est de p̄se. Sed dico qz multoties reddūt hoies pes tores s̄m qz satis declaratū est in scđo articulo. Sicut etiaz nimia paupras impedit Ad terciā (cū dz non expedit oēs ciues esse equales) cōcedo. sed cum hoc stat qz in ciuit rate expedit esse multos medios ciues z quodāmodo ten

dentes ad equalitatē. Ad quarrā (cū dicitur ciuitas cōposita ex optimis ciuibz est optima) concedo. sed dico qd nō est possibilis ad rōem policie vt p̄sus deim̄ est. Ad q̄ntā (cū dicitur medij ciues nō possunt sufferre magnos sumptus) dicitur qd imo possunt. quia sunt in magno numero

Utrum autē cū dixerimus et cōiter et sigillatim de vnaq̄q; policia. de his que deinceps accipiētes ipsoꝝ principium cōueniens Sunt itaq; tres ptes oīm policiarū. de quibz optet p̄siderare studiosum legislatorē. cōsiderare volens p̄ferēs vnicuiq; q̄bus et se hñtibz bene necesse policiaz se habere bñ. et policias ab inuicē differre. In differēdo vnūquodq; horū est autē triū horū. vnū q̄dem aliq̄s quod cōsiliaf de cōibus. Scdm̄ at̄ qd̄ circa p̄ncipatus. hoc autē est quos optet esse et quoz dños. et qualem qua ndā optet fieri electōem ipsoꝝ. Terciū autē aliq̄s quod indicat. Dominās autē est quod cōsiliaf de bello et pace. et p̄pugnatoe et dissolutōe et de legibz et de morte et fuga et populatione. et de electōe principatū. et correctione. Necessariū autē aut oibus dare oia hec iudicia aut quibusdā oia velut p̄ncipatui alicui vni. aut pluribus. aut alijs alia. aut q̄dam q̄dē ipsoꝝ oibus quedā quibusdā aut. Omnes q̄dem ḡ et de oibus democraticū. talē em̄ equalitatē q̄rit populis. Sunt autē modi eius qd̄ est oēs plures. vnus q̄dem fm̄ ptem sed non oēs sūt. sicut in policia milesij. et alijs aut policijs p̄siliant cōp̄ncipatus p̄ueniētes. ad p̄ncipatus aut vadūt oēs p̄ticulariter ex tribubz et minimis p̄tibz oīno. donec vtiq; p̄transeat p̄ oēs. p̄uenire autē solū de legū positōe. et de his q̄ de policia. et responsa audiētes a p̄ncipibz. Alius at̄ mod⁹ qd̄ oēs sūt cōuenire aut solū ad electōes p̄ncipatū electuros. et ad legislatōnes et de bello et pace. et ad correctōes. Alia autē p̄siliarij p̄ncipatus in singulis institutos eligibiles ex oibz vltorciales. Alius at̄ modus circa p̄ncipatus et correctōes occurrere ciues et de bello p̄siliaturos

et p̄pugnatione. Alia autē p̄ncipatus disponere eligibiles exñtes. q̄scunq; p̄tingit tales autē sunt q̄scunq; p̄ncipari necariū sciētes Quarrā autē modus oēs de oibz p̄siliari p̄ueniētes. p̄ncipatus autē de nullo p̄ncipari vel iudicare. sed solū referre. q̄ q̄dē mō nūc democratia vltima dispēsat. quā p̄portōnalē dicitur oblicharchie potestatiue. et monarchie tyrānice Isti q̄dem ḡ sunt modi democratici oēs. q̄sdaz autē de oibz oblicharchicū. Hic at̄ et hec dīas plures. qm̄ qd̄ de em̄ ab honorabilitatibz mediocribz eligibiles sint. et plures p̄pter mediocritatē honorabilitatis. et de q̄bz lex vetat ne moueāt s̄sequant̄ et liceat possidēti honorabilitatē p̄icipare. oblicharchia q̄dē policia autē est talis p̄pter modum rare. Nū autē nō oēs eo qd̄ est p̄siliari p̄cipāt. sed electi fm̄ legē at̄ p̄cipāt. vt et p̄sus oblicharchicū. qm̄ at̄ ipos eligūt ipi qd̄ dñi ei⁹ qd̄ est cōsiliari. et qm̄ puer p̄ patre ingredit̄ et dñi legū sunt oblicharchicū necariū ordine hūc esse Nū autē quozundā puta belli q̄dem sicut et pacis et correctionū oēs. alioꝝ aut p̄ncipes et isti eligibiles vel forciales aristocratia est policia. Si autem q̄rundā q̄des eligibiles. q̄rundā autē forciales. et forciales vel simplr vel ex p̄iudicatis. aut cōiter eligibiles et forciales. hec q̄dē horū sunt policie aristocratice: hec autē ipius policie. Diuisum est q̄dem ḡ qd̄ cōsiliaf ad policias hoc mō et disponit̄ quelibet policia fm̄ dictum modum. Expediunt autē democratice que maxime videtur esse democratia que nūc. dico autē tales in qua dominus populus etiā legum est ad cōsiliari melius quod ipm̄ facere. quod q̄dem in p̄torijs. in oblicharchijs statuūt em̄ damnū his quos volūt iudicare vt iudicent demotici aut mercedē egenis. hoc autē et circa p̄gregationes facere. Cōsiliant̄ em̄ melius cōmuniter cōsiliates oīs populus q̄des cū insignibz. isti au

tem cū multitudinē. Expedi autē eligibiles eē
cōsiliarios vel sortiales eōles ex p̄tibz Expedi
autē si excedāt multū f̄m multitudinē demotici
sup̄ politicos. aut nō oibz dare mercedē. sed q̄t
cōmēsurari ad multitudinē insigniū. aut exor
tes facere p̄les. In oblicharchijs autē p̄ligi q̄t
dā ex multitudine aut p̄parātes p̄cipāt velut in
q̄busdā policijs q̄s vocāt p̄missos. vel legis
seruatores. z de his negociari de q̄bz vtiq̄z isti
p̄cōsiliauerint. sic em̄ p̄cipabit p̄pls eo qd̄ est
p̄siliari. z soluere nihil poterit eoz q̄ circa poli
ciā. Adhuc eadē sentētiare pplm̄ aut nihil p̄tra
riū bis q̄ inferunt. aut p̄siliarijs q̄dem tradere
oibz Cōsiliari q̄dem p̄ncipes z oppositū autē
eius qd̄ sit in policijs optet facere absoluentē
em̄ qd̄ p̄ sententiā. dñans optet facere multi
tudinē p̄denantē aut p̄ sententiā nō dñm̄. s̄ re
ferat rursū ad p̄ncipes. In policijs em̄ econ
uerſo faciūt. pauci em̄ absolūtes qd̄ dñi: con
dēnantes autē nō dñi. sed reducetur ad plures
semp. De consiliante q̄dem ergo z dominante
vtiq̄z policie determinatū sit hoc modo

Abita em̄ his est q̄ circa principatus di
uisionem. h̄z em̄ z hec ps policie multas
differentias quot p̄ncipatus z quoz dñi. z de
tpe q̄ntū vnūscuiusq̄z p̄ncipatus Di q̄dez em̄
sex mensiū. hi at̄ p̄ minus. hi autē annuales. hi
autē diurniores faciunt p̄ncipatus p̄petuos
vel multi t̄pis. vel neutrū. sed sepe eodē vel nō
eundē bis s̄z semel solū Adhuc autē circa institu
tionē p̄ncipatū ex q̄bz optet fieri z a q̄bz z q̄li
ter. De oibz em̄ bis optet posse diuidere f̄m q̄t
cōtingit fieri modos. deinde coaptare q̄libz q̄
les policie expediāt. Est autē neq̄ facile hoc de
terminare q̄les optet notare p̄ncipatus. multis
em̄ p̄ceptoibz politica cōitas indiget Propter
qd̄ q̄dem oēs neq̄ electos neq̄ sortiales ponē
dum p̄ncipes. puta sacerdotes p̄mo. Hic em̄

alterū aliqd̄ p̄ter politicos p̄ncipatus ponēdū.
adhuc distributores z p̄cones eligunt aut lega
ti. Sunt autē he qd̄ p̄litice curaz vel oim̄ ci
uū ad quandā opatōnem velut dux exercitus
militantiū vel f̄m p̄tē gynnethonomus. v̄l pue
ronomus. he autē economice sepe em̄ eligūt fru
menti mēsuratores. he autē ministeriales z ad
quas vtiq̄z habūdauerint ordinant seruos ma
rime aut simplr̄ est dicere p̄ncipatus: dicendū
hos quibuscūq̄z attribuit cōsiliari de aliq̄bus
et iudicare z precipere z maxime hoc precipere
em̄ magis p̄ncipatū est. Sed hec differunt
ad oportunitates q̄dem nihil vt est dicere. non
em̄ vnq̄z iudiciū fuit altricantiū de noīe. habēt
autē quoddā aliud intellectuale negociū. Qua
les autē p̄ncipatus z quot necessarij si erit ciui
tas q̄les necessarij q̄dem nō optuni aut ad stu
diosam policiā. magis vtiq̄z q̄s dubitat ad om
nem policiā. z etiā ad paruas ciuitates In ma
gnis em̄ vtiq̄z cōtingit z optet vnū ordinari ad
vnū opus. multosq̄z em̄ p̄tingit ire ad p̄ncipa
tū p̄pter multos eē ciues. vt si hos q̄dem in
termittere vel multo tpe: hos autē semel p̄ncipa
ri. z melius vnūquodq̄z opus sorti cura circa
vnū intenta q̄s circa multa. In paruis autē ne
cesse cōgregare in paucos multos p̄ncipatus.
p̄pter paucitatem em̄ hominū non facile est in
p̄ncipatibz multos esse. Qui em̄ erūt qui hos
successiue suscipiūt verum. indigent autē aliq̄n̄
eisdē p̄ncipatibz z legibz parue cū magnis: vez
tū he q̄dem indigēt sepe eisdē. alijs autē in mul
to tpe hoc accidit. p̄pter qd̄ q̄dem nihil. p̄hibet
multas curas sil̄ p̄cipere. nō em̄ impediūt inuicē.
z ad paucitatē boim̄ necessariū p̄ncipatus
velut abilesco lichma facere Si q̄ h̄eam⁹ di
cere qd̄ necariū existere oī ciuitati z qd̄ nō ne
cessariū q̄dem oportz at̄ existere. facile vtiq̄z q̄s
sciēs hoc colligit quales p̄ncipatus p̄gruit cō

gregare in vnū principatū Congruit autē et hoc
 nō latere quales optet s̄m locū principatus de
 multis curare. et qualiū optet vbiq; vnū princi
 patū esse dñm. puta boni ornat⁹ in foro q̄dem
 fori p̄fectū. Aliū autē in alio loco vel vbiq; eun/
 dē. et vtrū s̄m rē optet dicere vel s̄m hoīes. di/
 co autē puta vnū boni ornatus vel pueroꝝ aliū
 et mulierū et s̄m policias. aut vtrum differt s̄m
 vnūq; q̄ etiā genus p̄ncipatū vel nihil. puta
 in democracia et oblicharchia et aristocracia et
 monarchia vtrū idē sint q̄dem p̄ncipatus dñi
 non ex equalib; neq; ex similib;. sed aliū in alijs
 puta in aristocracijs q̄dem ex eruditis. in obli/
 charchijs autē ex diuitib;. in democracijs vero
 ex liberis. aut existūt q̄dem q̄dam exites et s̄m
 has differētijs principatū. Est autē vbi p̄se/
 runt idē et vbi differūt. p̄pter hoc hic q̄dem em̄
 cōgruit magnos hic esse puos eosdē. nō solum
 sed et singulares q̄dam sunt velut q̄ p̄consulum
 hoc em̄ nō democracijs. p̄siliū autē democrati
 cū optet q̄dem em̄ esse aliqd tale cui cura erit. p̄
 p̄ter p̄siliari quatenus nō vacās erit. hoc autē
 cū pauci numero sint oblicharchicū. p̄consu/
 les paucos necessariū esse multitudinē. q̄re obli/
 charchicū: sed vbi ambo idē p̄ncipatus p̄cō/
 sules instituunt sup̄ p̄siliarios. p̄siliarius q̄dez
 em̄ democraticū. p̄consul autē oblicharchicū;
 dissoluit autē et cōsiliū potentia in talib; demo/
 cracijs. in q̄bus ipse populus pueniēs tractat
 de oībus. hoc autē accidere cōsuevit q̄n penu/
 ria aliqua fuerit vel merces cōuocatis: vocan/
 tes em̄ colligunt sepe et om̄ia illa iudicant: pue
 ronomus et mulieronomus vt si q̄s alius prin
 cipans dñs est talis cure aristocraticū. demo/
 craticū autē nō. quō em̄ possibile prohibere exi/
 re easq; egenorum neq; oblicharchicū. delicia
 tur em̄ que oblicharchicū. Sed de his q̄/
 dem in tantū dictum sit nunc.

Ira institutiones autē principatū temp
 tandū a principio p̄transire. Sunt autē
 dñe in trib; terminis. q̄b; p̄positis necessariū
 oēs acceptos esse modos. Est autē triū horum
 vnū q̄dem q̄ sunt instituētes p̄ncipatus Secū
 dum autē ex q̄b;. Reliquū autē quō. Vniūscu/
 iusq; autē horū triū sunt tres dñe. aut em̄ omēs
 instituūt ciues aut q̄daz. et aut ex oībus. aut ex
 aliq̄bus determinatis. puta vel honorabilitate.
 vel genere. vel virtute. vel tali aliq̄ alio. sicut in
 megaris ex p̄descendētib; et p̄pugnantib; ad po
 pulū. et hoc aut electōe aut sorte Rursum autē
 cōbinata. Dico autē hos q̄dem q̄dā. hos autē
 oēs. et hos q̄dem ex oībus. hos autē ex aliquib;
 et hos q̄dem electōe. hos autē sorte. horū autē
 vniūscuiusq; dñe erūt modi q̄ttuor. aut enim
 oēs ex oīb; electōe aut omēs ex oīb; sorte. et aut
 ex oībus sil; aut diuisim. puta s̄m trib; et popu
 los et societates: donec vtiq; pertransseat p̄ om
 nes ciuiles. aut semper ex simul om̄ibus et aut
 hic q̄dem sic hoc aut illo modo. rursum si qui/
 dem instituētes aut ex omnibus electōe. aut
 ex omnibus sorte. aut ex quib;sdā electōe. aut
 ex quib;sdā sorte. aut hoc q̄dem sic hoc autem
 illo modo. Dico autē hoc q̄dem ex omnibus
 electione: hoc autē sorte. quare duodecim mo
 di fient ex istis duabus cōbinationib;. harū
 autē due q̄dam demotice institutiones. scilz
 om̄ia ex omnibus electione vel sorte. fieri autē
 ambaz. hos q̄dem sorte. hos autē electione
 principatū. non omēs autē simul q̄dem insti/
 tuere ex simul omnibus. vel ex quib;sdā. aut sor/
 te. aut electione. aut amborū. aut hos q̄dem ex
 om̄ibus. hos q̄dem ex q̄busdaz amborū. Dico
 autē amborū. hos q̄dē sorte. hos autē electōe poli
 ticū. et quosdā ex oībus hos q̄dem ex electione
 instituere. aut sorte. aut amborū. hos quidem
 sorte. hos autē electione magis oblicharchicū

et qđ ex ambobz hos qđ ex oibz. hos autē ex qđ
busdā politicū aristocracie: aut hos qđ electō
ne. hos autē sorte. qđsdā autē ex qđbusdaz oblichar/
chicū. z quosdā ex qđbusdā sorte nō factū autē sūt
et quosdā ex qđbusdā ambobz. qđsdā autē ex sil' oī/
bus nō oblicharchicū. ex qđbusdā electiōe oēs
aristocraticū. Modi autē qđ eoz qđ circa pncipa
tus tot numero sunt. z diuisi sunt fm policias
sic qđ autē qđbus expediāt. z quō optet fieri insti/
tutiones sil' cū potentijs pncipatuū qđ sunt erit
manifestū Dico autē potentiā pncipatus. velut
eā que dñā puentuū. z domina custodie. Alie
em spēs potentie velut ducatus exercitus do/
mine. z eoz que crica foruz cōtractuū

Eliquū autē triū dicere qđ iudicatiū de
pretorijs. Sumendū autē et horū modus
fm candē ypostasim. Est autē differētia preto/
rioz in tribz terminis ex qđbus. z de qđbz. et quō
Dico autē ex qđbus qđdem vtrū ex oibz aut ex qđ/
busdā. De qđbus autē quot spēs ptoꝝ. quō autē
vtrū sorte aut electione. pmo qđ diuidat qđ spe/
cies ptoꝝ. Sunt autē numero octo: Una
qđdem correctiua Alia autē si quis iniuste leserit
aliquid cōmuniū. Alia qđcunqz in policia ferūt
Quarta z principibz z ydiotis qđcunqz de dam
nificationibz altricanf. Quinta de ppijs com
mutationibz z habentibz magnitudinē. z pter
hoc qđ homicidiale z quod peregrinū. homi/
cidialis qđdem qđ species. siue inter eosdem iudi
ces. siue inter alios. sed de his qđ ex pmedita
tione. z de inuolūtarijs z qđcunqz confitentur. z
qđdem altricanf aut de iusto. Quartū quecūqz
fugiētibus in descensu ferunt homicidū. velut
athenis dicitur z quod in puteū cōpulit iudez
accidit talia in presenti tēpore pauca. z in mag
nis ciuitatibus peregrinalis aut. vñū quidem
extraneis ad extraneos. aliud extraneos ad ip/
sos. Adhuc autē pter omnia bec de parijs

cōmutationibus qđcunqz punctalia z qđbz dra
gmaꝝ et paulo amplioris: Optet em z de his
fieri iudiciū. Non incidūt autē in iudiciorum
multitudine: sed de his qđdez dimittat z de ho
micialibz. z de peregrinalibz. De policijs au
tem dicamus de qđbus non factis bene. siditio
nes fiunt z policiaz motus: Necessē itaqz autē
omnes de omībus iudicare diuisis electiōe aut
sorte aut omnes de oībus. hoc qđdem sorte. hoc
autem electione. aut de qđbusdam autē hos eis/
dem qđdem sorte. hos autem electos. Isti qui/
dem ergo quattuor modi numero. tot autē z al
teri qui fm partem. Rursum autē ex qđbusdam z
iudicantes de oībz electione. aut ex qđbusdaz de
omībus sorte. aut hoc qđdem sorte. hoc electōe
aut qđdam pretoria de eisdē ex sortialibus z ele
ctis. Isti qđdem ergo sicut dicti fuerint modi dic
tis. adhuc autē eadem cōbinata. Dico autē bec
puta qđdem ex omībus. bec autem ex qđbusdaz
bec autē ex ambobz velut si ptoꝝ eēt. hi qđdem ex
omībus: hi autē ex quibusdam. z aut sorte z aut
electione. aut ambobus: Quot qđdem igit con
tingit esse modis ptoꝝ dictum est. harum autē
prima qđdem demotica qđcunqz ex omībus aut
de oībus. Secūda autē oblicharchica qđcunqz
ex quibusdam de omībus. Tercia autem ari/
stocratica z politica quecūqz bec qđdem ex omī
bus. bec autem ex qđbusdam

Queritur. Verum in

assumpōe alieni psona ciuilis approbari debeat modus
eligēdi sortial. Arguit qđ nō. nā p sorte eā pingeret assu
mere psonā inabile ad pncipandū sicut abile. qz fors ē pu
re casualis. vt suppono. qđ. Sed sic. ea qđ pnt hūana
rōe pphēdi nō dnt sorte exponi. qđ. Tercio sic. sortia
ri est oīno supstitiosuz. qđ nō est faciendū Quarto sic. ea
dē rōe oīa iudicia occultoz essent sorte faciēda. qđ est incō
uenēs. Pz pna. nā minus videt de electōe pncipatuū qđ
de qđcūqz alio. cū tal' electio sit maxima. Quito sic. qz si sic
esset ad tollendū dissentōes qđ accidere possent in electione
pncipū z officioꝝ. sed hoc non. qz sic tandem deueniret ad
istud incōueniens scz qđ mali turbarent electōes z sortiret
vt possint assumi in pncipes. qđ nō est leue incōueniens

Sexto sic eadē rōne princeps sacramentalis assumeret p̄ fortis, qđ est incōueniens In oppositū arguit p̄ p̄m in textu, qđ videt dicere qđ qñq; practicandū est z acceptandū. P̄z ex alio, qđ statet qđ esset omimoda equalitas eligendoz, in quo casu optet fortialiter eligere, vt videt. In q̄stione erunt tres articuli. In primo de quesito videbit. In scdo de statu sacerdotali, qui se habet aliqd̄ vltra politia, vt dicit p̄bus. In tercio dubia ad recolligendum mactiam submitunt. Quantū ad primū

Sciendum primo

Fortis p̄rie dicitur cū aliqd̄ casualiter sit vt euentu eius aliquid occultū manifestet. Et qđ hoc p̄t esse tripl̄. sc̄o triplex est fortis. Vno mō fit fortis vt in tali iudicio querat quid sit sit exhibendū, z tunc est fortis diuina. Scdo mō vt queratur qđ agendū vel nō, z tūc dicitur fortis plularia, qđ ab ea lumit p̄siliū. Tercio mō vt q̄rat qđ futurū sit, z tunc dicitur fortis diuina. z de qualiter p̄t esse ad p̄positum

Sciendū scdo, qđ dupliciter potest fieri fortis in aliq̄ electione. Vno modo sic qđ p̄esse supra equales z equaliter dignos. Scdo modo sic qđ fiat equaliter tam supra dignos qđ supra indignos. Exempla patent de se.

Sciendū tercio, qđ electio principis est vnū de maximis factis politici. P̄z, qđ ab ip̄a p̄t dependet totus status rei publice, cū habeat reducere ciues seu subditos in finē politia, vt alis visum est. Ex quo p̄z qđ debet assumi p̄sona a natura dignificata ad hoc, sc̄o ad principandū, z p̄pter h̄ dicitur diuina maiestas, imago, vñ verisimile est qđ sicut natura corporis dignificatur disponit diuersa mēbra corporis ad diuersa officia vt caput qđ alijs mēbris dicitur, sic p̄formit ē de hoibz ciuitatis vel politici. Scdo sequitur qđ in electioe principis nō p̄ncipaliter dicitur p̄videri p̄sona sed p̄ncipatu, qđ p̄ncipatus nō est p̄pter principē, sed ecōtra. Tercio sequitur qđ tota cōmunitas merito h̄z dominū in electione principis.

Sciendū quarto, qđ fortis vt h̄z maiorē habitudinē saltem determinatā z firmā ad p̄sonā minus dignā p̄ncipatus qđ ad p̄sonā dignā. P̄z, qđ est pure casualis z non euentus naturaliter nec finē rōem. Ex quo p̄z qđ illa sunt fortis solū exponēda que rōne nō p̄t p̄prehēdi. P̄z, qđ si aliqd̄ humana rōne possit p̄prehēdi rectius z rōnabilius fiet qđ si fortis exponeret, vt pater debite cōsideranti

Sciendū quinto, qđ respublica regēda est rōne z prudentia. Pater, quia sicut homo habet aliqd̄ vltra bruta, sc̄o rōnem, ideo p̄ illud debet regi p̄fectiori regimie qđ bruta, hoc est qđ rōne debet actus ipsius regi z regulari, actus autē z operationes brutoz naturali impetu sine impulsu z pure naturaliter regunt, ergo notabile est verum, zc̄.

Sciendū sexto, qđ in regimie politico nō solū optet respicere ad illud qđ est de p̄ se melius z expeditius, sed p̄siderandū est ad omne illud qđ verisimile est euenire siue de per se siue de pacis. Unde non optet respublicā regere ex oppositione eoz que debent fieri, sed qđ verisimile est fieri. Verū est tñ qđ optet moralit̄ inspicere ad ea qđ se essent accidēda z ex illis sumere rōem qđ dñt fieri, qđ etiam ea que eueniunt de pacis debent habent aliquā habitudinē ad ea qđ de per se debent euenire, z specialiter moralis debet cognoscere ea. Istis suppositis ponitur.

Conclusio prima

De p̄ se nec etiā in alijs (que possunt humana rōne p̄prehēdi) nō expedit modus eligendi seu iudicandi seu vi

fortis. Pater, qđ fortes sunt pure casuales z minime rōne p̄ncipales, nā vbi plus de rōne et intellectu, ibi minus de casu z fortuna z ecōtra. Scdo exponere electioem fortis vel electioni fortiali est euacuare humanā prudentiā, cū talis electio possit humana rōne p̄prehēdi. Ex p̄clusionione sequitur qđ in cōi cursu non est iustū facere sup bonos et malos indifferentes. Pater ex dictis, nā humana rōne p̄prehēdit qđ boni z bene meriti alijs p̄ferri debent

Conclusio scdo, qđ expedit nec multū ē periculosus qđ ponat fortis in electione equalit̄ seu equaliter dignoz p̄ncipatu. Pater, qđ nō multū refert quis istoz dominet, etiā p̄ hec possunt euitari dissentiones qđ possent p̄tingere in electione principis, sic in multis existentibz dignis equalibz p̄ncipatibz. Ex p̄cedenti p̄clusionioe sequitur qđ modus eligendi fortialis nō h̄z locū in policijs rectis, qđ humana rōne potest p̄prehēdi qđ dignus sit p̄ncipatu sine forte, nec timendum est de seditōe, qđ inter sufficientes z dignos esset sufficientior z dignior. Scdo, qđ appetitū p̄ncipadi nunq; vellet hoies causare seditōem, imo potius suo iuri renūctari vellent, tñ nō esset magnū incōueniens si fieret fortis in ali quo casu etiā in policia recta, qđ nō optet qđ omnes digni p̄ncipatu sint vere virtuosī, vt alis declaratu est. Sequitur vltra qđ p̄ncipaliter modus eligendi fortialiter h̄z locum in democracia z oblicharchia. Pater, qđ ibi distribuunt p̄ncipatus seu literates z equitates diuinitatibz, vt vbi occurrit equitas p̄ncipatū seu illoz que dñt eligi nō videt melioz modus determinandi difficultatē qđ p̄ forte singulis partibus extitit, nec est periculū in p̄ncipatu, cū tales plumpstū sint eqles. Sed est magna difficultas vñ qñq; sit fortendū supra dignos z indignos. Ad qđ p̄bandū respondet qđ sic ad euitandū seditōem qđ facilius p̄tingere p̄t multū esset fortis. Vñ seditio in humana policia est maxime euitanda, sc̄o potius mitterenda est fortis sup dignos et indignos qđ sit expectada seditio, z in tali casu verisimile p̄sumendū est fortem bñ cadere. Pro cuius declaratioe aduertendū est qđ natura nunq; deficit in necessarijs z potissime tñ nō deficiat alicui toti speciei, vt solet in naturali p̄bia declarari, multo ḡ minus deficere dicitur humane sp̄i, p̄pter quā omnia fecit, vt p̄ p̄mo huius, z specialiter in tanto z tā arduo casu z extrema necessitate sicut ad vitandū seditōem, que ē totius corporis respublice destructiua. Et in casu quo fortis male caderet, vt puta supra p̄sonā indignā, dico qđ natura nō p̄mitteret sic electū male agere quo ad illa qđ destruet res politica, sed potius mō nobis occulto remediaret. Idcirco hoc nō esset censendū pure casuale sed necessariū. Nā videmus qđ ad euitandū vacuū graue sursum ascēdit, a multo fortiori ḡ hō malus in principē mō supradicto assumptus, etiā p̄tra naturā suā p̄riam bñ agere dicitur ad vilitatē respublice, qđ dingeret a natura z si opus esset necessitare tur ad bñ agendū. Et sic p̄z rñsio ad articulu quo ad electionē principū, qđ videt respicere primū modū fortandi sc̄o qđ sit exhibendū. Sed quo ad scdm, sc̄o de forte plularia breuiter dicit p̄t qđ in iudicijs (qđ possunt humana rōne p̄prehēdi nō est vitandū forte, nec etiam in his que sunt dubia, qđ sp̄ debet in humaniorē p̄z p̄ponderari, iuxta documētū Senecę p̄us allegatū ex p̄mo de bñficijs, tñ statz qđ in casu esset fortendū ad euitandū seditōem, qđ est supremū malū in policia, z maxime in casu quo p̄es expectatē iudiciū vellent in hoc p̄sentire. Terciuū est de forte diuina, nō optet ea vti in bona policia, qđ circa futura nō dicitur haberi certitudo naturaliter saltē per forte, sed dicitur cōmunitas humana regimie optimo possibili regi z obuiare, in

venientib; verisilib; et oia casualia expectare. qz sup/ itio sum eet gubernare politica forrib; z diuinatib; Holo tñ negare qn p astrologia pnt aliqua futura pui deri naturaliter. et fm hec coitate alicualiter regi yr q ad fame vel mortalitate putam. nec in hoc est aliq sup stitiofitas. vt notu est culibet scientifico dñm nō imo/ biliter adhereat. imo qñq; p somnia. z p aliter pncipi qz natura de humano regimine sollicita; multoties illis aliqd reuelat. Et hec de pmo articulo sufficiunt

Quantū ad scdm arti-

culū videndū ē de pncipatu sacerdotali. et circa hec duo sunt videnda. Prīmū est vtz ille pncipatus habeat ali qd pter politicū Pro solutio sciendū pmo q in ciuitate pfecta pter artifices z pñifices pñinentes stat? honorabiles q sunt pncipales ciuitatis. scz status sacerdotalis seu sacerdotū ppugnantū. z pñili. Sed q isti subijciant pncipi ciuitatis fm pncipia hui? scientie lo/ quendo pñz. qz nisi pñnerent sub isto tāq; sub capite nō facerent vnā ciuitate. Etā qz de oib; istis statib; hz cu rare bon? z doctus legislator. qz opa ipoz sunt necessa ria in politica pfecta. Qd pbat pmo de sacerdotio. qd nūq; fuit aliq; secta (q humana dici debeat) tam horrida detestabilis seu irrationabilis. q nō pcederet ois cultū p sacerdotiū ipendendū. vt pz de se. Adhuc aut faciendū est sacerdotiū despotiū z null? alius status. q p pñm Q; requirat ppugnantū pz ex alijs dictis. quia nisi sic oporteret ciuitate esse seruā z nō sibi sufficientē tpe pacis et belli. qd est pna natura ciuitatis. Q; requirat pñm pater. qz oia q fiunt in ciuitate debet fieri cū pñm z pru dentia humana. vt als ostensum est.

Sciendū scdo. q in pncipe debet pfectissime vigere prudētia politica sicut sensus magis viger in capite Pa ter supposito. qz als nō posset gubernare bñ seu ordina re istos tres status de qb; statim dicitur est. Ex quo pñz q status pncipis dz dicitur? potius q; ptemplatiū? Paret qz prudētia ē circa agibilia. mō in pncipe dz vi gere prudētia. p ipam em dz totū suū regnū disponere et ordinare. q zc. Sz videt q pnceps nō possit istituere sacerdotiū siue statū sacerdotale. qz sacerdotiū i qñū/ q; politica vlt secta hz exercere opa strenua z ardua q etiā a pncipe nō pnt exerceri. q p tute pncipis nō pnt illa ex ercere. et p pñs pnceps nō pnt illū statū instituere. Ad istud pnt responderi duplt. Primo sic. q in qñcunq; secta iste stat? aliqd minimis habere credid. idcirco nō exercē tur opa illi? status p tute pncipis politici. Scdo pnt di ci q pnceps tpalis pnt eligere qui sunt abiles et ydonei ad tale officū z applicare si videat expediens. z sic pnt fa cere de qñq; statu. qz ipē maxime dz cognoscere suos subditos z ad vtilitatē rei publice applicare. tñ nō opz qz pnt h ralia opa q talis habeat exercere exercere p tute talis pncipis pportionaliter. sicut medic? applicat actiua naturalia patētis. z tñ naturales actōes nō fiunt p tute ipi?. Supponit terciū q gens siue stat? sacerdos talis deputat ad op? spūale. scz ad ptemplatōem q mō altiori tēdit in vltimū finē q; stat? actiū. vt sup illū ele uetur qñū est ex pre status Nā ptemplatio magis de p pñquo respicit felicitatē q; alius status. qz eleuat hoies supra cuncta terrena. Quarto supponit q gentē sacer dotale habeat aliqd pter politicū p duplt intelligi. Vno mō quo ad eius actōes. sic q operatōes ei? nō sunt per

pncipē tpale corrigibiles aut dirigibiles. Scdo modo quo ad possessiones gentis istius status. sic q possessio nes ipaz. nō subijciant pncipi politico. Vltimo suppo nitur quillo dz politicū qd subest politico pncipi seu ei? potestati. illud pō dz pter politicū. qd sibi nō subest

Conclusio. status sacerdotalis (quolibet illoz mo doz tactoz in quarta suppone) est aliqd pter politicū scz tā quo ad actōes q; possessiones. Prīma ps p z. naz ista gens sacerdotalis hz aliquas opationes qb; non potest p pncipem dirigi. scz opationes spūales et ptem platiuas. qz transcendunt totā capacitātē et directiōem eius. vt patet ex dictis. nec hz iudicare an bñ vlt male fa cit. tñ fm pncipia huius scientie pbabiliter pnt dici q in aliquo casu possz pnceps se de illis intrmittere si aliqd faceret in p iudiciū sui domini. vel si aliq; vellent nouum ritū incipere nō eet pmitte dū a pncipe. Idcirco p acci dens in tali casu se intrmittere pnt. als nō. vt statim p batiū est. Scda ps p z de possessionib; amortisatis que sunt a pncipe exempte seu a potestate seculari. vt satis notū est. vñ sicut iste status est mortuus tpaliter. sic po sessiones eius debent esse mortue tpaliter. vt sint a tri butis terrenis exempte. Veritū pbabile videtur q ad vsum iste possessiones possent tpaliter viuificari. qm nō repugnat nature ipaz qn possent subijci potestati se culari. cū de se sint tpales. Sz est difficultas an oēs ac riones ciuiles subdant p pparatōi seu actōib; gentis sa cerdotalis. Dicit q nō saltē necessarie z corruptiue. qm de illis vt ciuiles nō hz se intrmittere hz sint minus pfe cte. qz nō oportet q male acta. p sacerdotes habeat pu niri. tñ munitorie gens sacerdotalis hz suū interese in fa ctis ciuilib; quia debent monere ciues vt iuste et mite agant in oib; factis. z q debite referant suas actōes in bonū finē. Vtz ē tñ q ciuilib; nihil dz facere repugnās statui sacerdotali. hz possent facere pter zc. Et omib; istis pñz responsio affirmatiua ad pñā ptem articuli Sz quantū ad istū scdm articulū ad huc videndū ē vtz status sacerdotalis hz aliqd politicū. Pro cui? declara tione pñsiderandū q istū statū habere aliqd politicū pnt intelligi duplt. Vno mō quo ad possessiones sic q ha beat et expediat ipm habere possessiones ciuiles z pncipi politico subditas. Scdo quo ad iurisdictionem ciuilem z tpalem an expediat gentē sacerdotale illā habere De pmo ddm est q expediens esset statū istū habere possessiones amortisatas vt minus turbaret et homies magis ptemplatōi vacarent. Scdo dōz q debet habe re sufficientes amortisatas. qz optet q viuant z meli? est q sic viuant q; sine possessionib;. vt supponit. Et q; rit etiam vtrum pmitte dū sit aliq; status sacerdos talis sine possessionib;. cui? respōsio videbit septimo hu ius. Sz quo ad scdm sensum. scz de iurisdictione est diffi cultas maior. Pro solutio pñsiderandū q duplex est iurisdictione. scz qdā ciuilib;. q tractat negotia de debitis et possessionib;. Alia est q tractat causas terminabiles. de qua est maior difficultas. De pma ddm q expedie et est sat? tollerabile q status sacerdotalis habeat aliq; quam talē iurisdictionē spūaliter quo ad suā familiā et suas possessiones. Paret qz meli? est cū p hoc minus turbabunt hoies q; si. p quocūq; oporteret ipos currere ad iurisdictionē aliā vel alienā vt videt. tñ nō expedie q nimis se talib; imisceant. ne a pñijs et pncipalibus operib; impediānt. qz p ralia impediri facilius possent a bonis operib; Sz est difficultas an expediat q illam

jurisdictionem p seipos vel p alios exerceant. Quidam dicunt q illa p seipos exercere no expedie. ne a suis ne/ gorijs impediant. Aliter pr dici q expedie q exerceant illa psonaliter salte qnq. Tum qz ipi debent sua nego/ cia cognoscere qd no porest fieri aliter. Tum qz no des/ bent ee adeo ptemplatiu quin in temporalib; se cognos/ cant cu de illis habeant vivere. Tum qz verisimilius e qz fidelius exerceant illud officiu (p utilitati comu/ ni ipoz expedie) qz vnus extraneus. nec p hoc impedi/ rentur a ptemplatoe qn z vbi oportebit. Tum qz ve/ risimile est ipos magis benigne tractare subiectos. qz vnus extraneus faceret. hoc salte deberent facere quic/ qd sit de facto pario. Sz de alia iurisdictione scz in cau/ sis criminalib; est maior difficultas Pro cui? solu/ tione p considerandū est. qz tanta est in hominib; domini/ tēporalis et honoris cupiditas vt a spūali dño diuertat/ tur. et ad temporalia quertunt adeo vt nomē sacerdo/ tale tanqz horrendū fugiant. nomē dignitatis vel domi/ niū talis sibi vsurpando. seu in ipm descendendo. ipsum honorē sacerdotale quantum in eis est indignū ostenden/ do intantū qz talis rōem dominiū diuini existimare vide/ atur. vt nunc qñuis nomen episcopi importat magnam dignitatē. nullus tñ vult vere dñs vocari. sz more talis pncipis dñs talis loci. sui dominiū dignitatē relinquen/ do. p qd quantum est ex pre nois sic nominari indignos se reddunt. Sed si velis excusare ipos. qm hñt supmūz dominiū. quare simplr et sine addito dñi merito dici pos/ sunt. Hoc merito repellit. qz nondū talis additio dis/ minuit rōem dominiū. sz multiplicr auget. sicut solem? dis/ cere dei nō esse ens sed sup oia entia. et sic de alijs. Nec videt huius rō nisi qz pompā talem ardentissime cupi/ unt. qd nō solū faciunt nomē dignitatis fugientes. sed etiā pompose p oia se regendo satis ostēdunt. Et quo sequitur qz tale dominiū in eis specialiter vilescit z adu/ latur. Scdo supponit qz nō decet psonā sacerdotale illā iurisdictionē psonaliter exercere. hoc satis notū est. qm p hoc ad spūale officiu inhabilis efficit et indign?. cum in ea debeat esse summa pietas z misericordia anime et corporis mundicia. Per hmoi nāqz iudiciū sit quodā/ mō iudicantis pollutio. z quodāmō horrenda tāqz san/ guinis effusiva reddat. Ex quo sequitur pbabiliter qz vir/ tute talis psonae et auctoritate nō p̄t iurisdictionē exerceri. Patet qz nullus p̄t auctoritatē prestare de illo qd non p̄t p se exercere. qz nullus auctoritatē dare p̄t de illo in qz virtute ppria nō p̄t. Et hīs p̄z responsio negatiua ad istā scdm̄ prē. vt patet ex dictis. Sed qm istud p̄mitti/ tur z etiā approbat nō p̄t ps opposita aliquāliter tollera/ ri. Nā licite p̄mittit qz possessiones habeāt sacerdotes qb; annexae sunt hmoi iurisdictiones. Pro tunc restat di/ fficultas aliq̄liter tacta. scz p̄tute cuius officiarū eozus illā exerceant. Ad istud p̄t dici duplr. vno qz p̄tute ra/ lium sacerdotū seu ipoz auctoritate. qm in ipis residet talis potestas. sz vsus illius nō decet ipos p̄pter ho/ norabilitatē illoz. Scdo mō dici p̄t qz virtute pncipis rpalis. cui in temporalib; subijct talis possessio. vt vir/ tute illius a quo eisdē sacerdotib; dabat p̄mitus vt vir/ tute et auctoritate dominiū rpalis annexi illis possessioni/ bus. Vez tñ quicqd sit de hoc psona ecclesiastica hor/ rida quodāmō et sanguinis effusiva reddat et magis ri/ menda qz amanda videt. Silt p̄t tale dominiū magis a p̄templatione impedit qz iuuat. Idcirco pars negatiua plus pbabiliter p̄t sustineri. et plus pbabilitatis p̄tine

re videtur. Nec sunt que iudicio meo (salua tñ meliorē sententia nō transcendendo limites huius scientie) p̄n/ cipia dici p̄nt. Et cui nō placet dicat hec sufficiat de ar/ ticulo scdo pncipali. Quantum ad terciū articulū vt terminetur huius quarti libri materia.

Dubitatur primo

Utz maximū (qd est in policia) sit p̄cipere. Pro solu/ tione p̄siderandum est. qz sicut in regno anime sunt due opationes. scz rō cuius est p̄siliari qz sunt agēda. z omittē/ tenda demonstrare. Et voluntas cuius est p̄cipere. z cui/ us actus sunt maximū in regno anime. Sic p̄portiona/ biliter in policia sunt due pres q̄tū sufficit ad p̄sens. s. p̄siliū qd dicitur et inq̄r qz sunt faciēda et omittēda. Et p̄nceps cui? est p̄cipere qz sunt p̄siliū dicitur. z ista sunt duo maxima in policia. Et quo patz qz p̄ns diffi/ cultas est filis illi qua q̄rebat an actus intellectus sit p̄/ sector actū voluntatis. Scdo p̄siderandū est. qz p̄cipe/ re notat auctoritatē in p̄cipiente. Tñ nullū esset p̄cipere nec p̄tute p̄ceptōis implendū nisi ab habere auctoritatē p̄cederet. Et quo p̄z insufficientia mortui ipoz quē opinant felicitatē p̄sistere pncipalit̄ in actu intellectus seu illū actū esse p̄sector actū voluntatis. et qz vt dis/ cunt voluntas nō est nisi executiua vel executrix dicta/ minis intellectus. nā oppositū est vez. Tum qz in intelle/ ctus nullā hz auctoritatē supra voluntatē. imo econtra. qz est sicut p̄parans viā respectu volūtatis. Tum quia dicitur aliquo p̄ intellectuā voluntas nō necessitat̄ circa hoc. sz p̄t oppositū facere. qd nō esset nisi voluntas esset p̄cipue executiua actus intellectus siue dicitur p̄ ipm. Tum qz p̄t intellectuū p̄cipere qz diligentius de aliquo p̄quirat. z actū vel opatōem circa aliqd suspēdere. Sz qz longior huius materie discussio p̄tinet ad libzū ethi/ coz. iō illā p̄ranseo. Istis p̄missis responderē ad di/ bitū. qz p̄cipere est magis qz p̄siliari. imo maximū qd sit in policia. Patet qz maioris auctoritatis est p̄cipere qz p̄siliari. vt p̄z et dicitis. Patet ex alio. qz volūtas p̄ sui p̄cipere mouet oēs alias potētias. Tñ p̄siliari nō ē nisi p̄parare viā volūtati. z ostēdere qd sit faciēda tāqz p̄m̄ tendū. qd sz sit magne p̄fectōis. nō tñ tante sicut p̄cipe/ re p̄pter rōes virtus assignatas. z iō actus p̄siliariōnis vt sic nō hñt virtutē. sz torū hñt a volūtate. cuius ē p̄f/ talē vel talē finē p̄cipere. et alis potētias mouere. Et qz sequitur qz sicut volūtas secluso intellectu d̄t ceca. sic p̄n/ ceptus secluso p̄siliū quasi cecus d̄t esse. hoc est sine cōsilio nihil facere d̄t. salte de tangentib; rēpublicā. Scdo sequitur. qz sicut volūtas nō fert nisi in cognitum. sic p̄nceps nō d̄t p̄cipere incognitū. z p̄ suū p̄siliū indiscussū. Ter/ cio sequitur. qz sicut agendo p̄tra dicitamē rōnis sp̄ illicite agit sic p̄nceps agēdo p̄tra dicitamē p̄ p̄siliū agit illicite. sz d̄t suspendere actū suū z suā sententiā differre vt matura? habeat p̄siliū. Quarto sequitur qz p̄nceps vel iudex cuiuslib; d̄t esse tanqz nō hñs ppriā p̄sciam. hoc est nō d̄t iudicare p̄m̄ p̄sciam. sz p̄m̄ dicitamē p̄siliū. Idcirco in casu dubio d̄t suspensam reddere sententiā vt fiat melior inquisitio. Et istis p̄t elici responsio ad vnaz difficultatē qz q̄ri solet an legū multiplicatio p̄tineat ad p̄siliū vel ad p̄ncipē. Ad quā est respondēdū qz ad vtrū qz p̄tinet. qz ad p̄ncipē auctoritatiue p̄tinet eo qz in ipō re/ sidet auctoritas publica seu politica. sed ad p̄siliū p̄ri/ net tanqz ad interpretatōez quēdā. qz potius cognoscit

rationem et causam legis quae princeps nomine communitatis illam interpretatorem autorizat. Et hoc sequitur. quod lex (vt a legendo dicitur) in ea quid faciendum sit legit) princeps paliter dependet a consilio. quoniam eius est dicere quid faciendum sit. Sed est difficultas circa vnum corollarium. scilicet quod quod liter et quare princeps dicitur esse cecus. quoniam sic in eo non requiritur magna prudentia. quod est contra alia dicta. Respondet quod nihil vel modicum debet facere secundum principis sententiam. Ratio est. quod quilibet tamen affectionatur ad se. et sic facilliter princeps circa ipsum posset errare et in tyrannide incidere. et ideo quicquid melius iudicatur consilii eius quare non debet princeps secundum principis sententiam aliquid facere. saltem quod sit erroneum. Et cum dicebatur. ergo in ipso necessario non est requirenda magna prudentia. nego primum. quoniam ad bene credendum consilio requiritur magna prudentia. Secundo quod oportet quandoque ipsum ex duobus dubiis tutius eligere. quod sine magna prudentia fieri nequit. Tercio quod oportet quandoque sententiam suspendere et quandoque non. quod non bene fit sine magna prudentia. Ex predictis patet qualiter episcopalis virtus sit virtus principis appropriata. vnde est ipsi appropriata autoritativus sed non dictativus. quoniam ad consilium magis principis sensum legis inquirere. sed ad principem primum sensum repertum approbare. vt patet ex dictis.

Dubitat secundo. quod diuisio principatus in ciuitate sit expedita. Ista questione sufficienter tractat philosophus ideo facilliter et breuiter eam expedit. vnde sententia philosophi quo ad hoc in hoc consilium videtur. quod in magnis ciuitatibus sunt multi habiles et idonei ad principandum. ideo ne fiat seditio. distribuendi sunt principatus vt multi honorentur. Secundum est. quod in magnis ciuitatibus sunt magni principatus. et communiter quo ad exercitium repugnantes et totum hominem requirentes. Et istis duobus euidenter patet. primum. Secundo dicitur. quod in paruis ciuitatibus sunt plures principatus in vno profundo vel vno committitur. et specialiter si quo ad eorum exercitia non repugnent inter se. Patet ex duobus. primum est. quod in paruis ciuitatibus sunt pauci qui sunt sufficientes ad officia communitatis exercenda. Secundum est. quod in paruis ciuitatibus officia sunt parua valoris et parui fructus. ita quod vnus homo potest plura exercere officia. et non vnus sufficeret pro vita et statu vnus hominis. ergo in illis ciuitatibus vnus potest plura officia exercere. Et sic patet quid sit respondendum ad dubium.

Dubitat tertio. quod vtile sit quod in policia sunt alique parue curie in quibus cause parui ponderis et difficultatis tractantur et terminentur. Pro solutio considerandum est. quod in ciuitate nulla debet esse via iniusticie. sed omnia debent iuste regi et disponi quantum est possibile. Patet quod parue iniusticie quandoque tantum inualescunt quod sunt magne et intollerabiles. proportionabiliter sicut parue infirmitates quandoque crescunt adeo quod destruunt corpus. huiusmodi manum. ergo expedit quod necesse est ipsas purgare. Item non solum oportet facere iusticia magis et notabilibus. sed etiam paruis et pauperibus. ergo etc. Item alia policia non est perfecta. in qua scilicet manerent iniusticie. sicut corpus non esset sanum in quo infirmitates relinquerent. Item parui errores scientiam generant quandoque magnos. et ideo non sunt tractandi sed sunt extirpandi. et ergo proportionabiliter parue iniusticie non sunt tolerande. Secundo supponitur quod non expedit magna protrahe ipediri talibus paruis causis. Patet quod habent vacare circa magna et ardua vt notum est. Et istis patet responsio. scilicet quod expedit esse tales paruas curias. quod in eis parue cause et iniusticie

corrigunt. quas non decet in magnis protrahe que circa magna habent vacare et tractare. Conclusio prima. Et in istis est. procedendum sine processu longo sed summarie et de plano. sicut solet fieri in curia rectoris parisiensis. Ideo non expedit ibi deesse aduocatos. quod semper volunt prolongare tempus. nec oportet ibi seruari ceremonias iuris nec vti cautelis. Sed circa hec sunt tres difficultates. Prima est. vtrum expedit euocare causas ab istis curiis ad magna protrahe Secunda. vtrum in magnis protrahe expedit procedere summarie. Tercia. vtrum in iudicijs promittendi sunt sermones passionales. vt scilicet iudex puocet ad iram odium vel fauorem. Ad primum breuiter respondet quod sic. quoniam stat fieri iniurias aliquas in illis curiis quod nisi per protrahe corrigere essent maxime nocue republice. tamen debent breuiter expediri in illo protrahe vel potius aliquibus de illo protrahe committi. Ad secundum dico. quod non expedit in magno protrahe tractare magna et ardua sic summarie procedendo. quod si nimis leuiter tractarent. quicquid non inueniret in tali protrahe iusticia. quod non decet vt alius ostendit est. Vnde est tamen quod non est necessarium ita prolongare causas quod quicquid sunt satis clare. sed statim essent terminande. Et in hoc communiter est defectus. in tali etiam protrahe non est promittendum fieri aliquas sophisticaciones. quod impediunt ne veritas sciatur. Est et alia causa propter quam non expedit in magno protrahe nimis breuiter perserere sententia quoniam minus male prestantur homines si auditis suis excusationibus et demerent quod si ipsi reiecti ferretur contra eos sententia. Ad tertium respondet. quod si iudex sit sinistra infortunatus contra vnam partem. illa pars potest licite per sermones passionales ipsum iudicem ad indifferentiam reducere. vt scilicet ratione iudicet. Etiam promittendi sunt sermones passionales ad mitigandum quicquid crudelitatem iudicis. vt scilicet magis misere puniat. quoniam in punitionibus securius est versus pre huiusmodi mantorem et magis gratiosam declinare. secundum quod docet Seneca. Sed nullo modo sunt promittendi sermones passionales vt scilicet declinet a iusticia. Et propter hoc antiquus philosophus in rhetorica sua solum coram iudice dicebat factum gratioso modo et plane ad euitandum talia inconuenientia. Hec etiam promittendum est. quod vna pars nimis puocet aliam ad iram. ne nimis prumpat in verba iniuriosa. Quandoque tamen permittitur vt scilicet veritas magis eliciatur. quod ab irato frequenter magis veritas manifestatur. quod si non irasceret. vt patet per experientiam quoad quotidianam.

Quarto dubitat. vtrum expedit eundem esse consiliarium vel officiarium reipublice et artificem. Respondet quod non loquendo de consiliario vel officiarium honesto. Patet breuiter primo. quod talis debet esse honorabilis respectu aliorum et quodammodo admirabilis. modo licet per artium exercitium homo potius deberet laudari quam premeri. per hoc tamen magis si milis reputatur alijs et premeribilis et minus honorabilis habet. Secundo. quod talis debet vacare circa prudentias et actus arduos. et sic impediret per artem vel saltem per exercitium eius. Tercio. quod communiter talia officia sunt vt in pluribus magni emolumentum ad hoc quod homines viuunt ex eis. Secundo dicitur. quod habentes parua officia et que non requirunt hominem totum. nec sunt tanti emolumentum quod homo potest totaliter ex illis viuere. tales inquam iustus est et rationabile esse artifices vt habeant vnde viuunt. Patet. quod alius opteret ipsos totaliter ex officio viuere. et sic multa iniuste caperent. et multos iniustificarent secundum quod docet experientia. Et hoc intelligendum est de artificio honesto. alio non. Dubitat quinto. vtrum princeps debeat promittere quod

rot se applicent ad practicā quot volunt Pro solutō
 ne supponit q̄ inter ciues est pcuranda pax et vnio q̄
 cum est possibile hoc est satis notū vt als declaratiū est
 Sexto supponit q̄ tales aduocati et practici z maxime
 q̄i sunt in magna multitudine et copia causant potius
 dissentiōes q̄ pacem. ideo causas plangant q̄ in talibz
 plongatiōibz iacet eoz lucrū. z ideo cū nō possint aliū
 de viuere supposito illoz statu ip̄i pcurat talia et sep̄si
 me de nō causā causam faciunt. In signū cuius videm⁹
 vbi tales abundant ibi est malus p̄ls et litigiosus. Et
 istis p̄z responsum negatiuū ad dubiū Patet p̄ dicta
 q̄ talis multitudo est in magnū grauamē reipublice q̄
 si essent pauci abbreuiarent causas z terminarent ciuū
 p̄rauerfias. Et p̄sist dicit possit q̄ nō expedit multitu
 do medicoz z cyurgicoz. q̄ facit in multitudinē z p̄
 longatōem infirmitati. licet oppositū debeat esse S̄
 q̄ritur. quare hō nō placitat causam suā. cū tū meli⁹ re
 spondeat de p̄rio sacro q̄ aliter. Responsum est quia in
 causa p̄ria hō citius passionaret timore odio v̄ mutuo
 fauore ad se q̄ aliū. ideo possit aliter q̄ deceret loqui.
 Et alia cā est. q̄ hō melius p̄siderat ea q̄ ab alio p̄ferū
 tur q̄ si a seip̄o. p̄ferrent. vt notū est. Et p̄ loquentem
 p̄ se in multis auisare. de q̄bus nō memoraret si in p̄so
 na p̄ria loq̄ret. S̄ si si videat hōiem loquentē alit q̄ de
 ceat p̄ ip̄m auisare. nō autē sic possit seip̄m dato q̄ ex in
 aduertentia vel lapsu lingue loq̄retur Sed quero ius
 tra materia dubiū p̄cedentis. v̄z dominiā seu p̄ncipal
 itus p̄ter sui paruitatē sint dimittendi vel cōtēpnendi.
 Ad hoc responderet p̄hs q̄ nō. q̄ p̄ hoc se q̄rent multa
 incōuenientia et frequēter mutatio totius policie z hoc
 satis declarat p̄bus in textu p̄ vnum exemplum. ideo
 p̄opter breuitatem transeo.

Dubitāt sexto. v̄z crimen lese maiestatis sit mai⁹
 crimine lese cōmunitatis. Ad hoc p̄r dupl̄t dicit. p̄mo
 q̄ crimen lese maiestatis (q̄d cōmittit in vel p̄tra p̄so
 nam p̄ncipis) maius est q̄ crimen lese cōitatis. Ratio
 p̄r esse. q̄ totius cōitatis honor z reuerentia q̄ sibi debe
 tur residet i p̄ncipe. ideo cōmunitas maxime ledit. z sic
 inhonorat in p̄sona p̄ncipis. Alius modus dicēdi. p̄ba
 bilior est. q̄ crimen lese cōitatis est maius. Rō est. q̄ to
 ta cōmunitas magis exp̄resset z magis iexcusabilis ledit
 in seip̄a q̄ in p̄sona p̄ncipis. nec crimē in p̄sona p̄ncipis
 tam malū reputat nisi p̄ reuerentiā cōitatis. mō p̄pter
 q̄d vniū q̄q̄ tale z illō mag⁹. Quare nō sic delinquen
 tes ita grauiter puniant hoc est ideo q̄ pessimi repu
 rant. eo q̄ p̄ totā cōitātē male se habeāt Idcirco a multo
 fortiori p̄ quēlibet singularē. z sic inciuit̄ reputat penit⁹

Dubitāt septimo. v̄z iuolūtariū dūminuat de rōne
 homicidij Videt q̄ nō. q̄ leges nō puniūt volūtātē s̄
 malū. q̄ vbi cūq̄ euentat homicidij v̄ ex q̄cūq̄ cā p̄ce
 dit sp̄ dz eodē mō puniri Ad h̄ breuit̄ r̄ndet affirmati
 ue. Et rō ē. q̄ null⁹ act⁹ bonus v̄ mal⁹ d̄ nisi ex pre
 voluntatis. vt alibi declarari dz. et ideo falsum est q̄
 nulla voluntas punitur quia p̄ncipaliter punitur mala
 voluntas in actu malo. In signum huius videmus q̄
 non vrentes rōne (q̄uis sint homicide) non puniunt
 tanq̄ homicide Verum tamen est. q̄ per leges nō
 puniunt mala voluntas sine actu. quia non constat de
 ip̄a nisi per actum malum eam sequentem. Et p̄pter
 hoc dicitur q̄ leges ciuiles solum puniunt maluz. q̄uis
 puniant voluntatem in actu Et hec sufficiunt de tercio
 p̄ncipalis questionis articulo

Ad rōnes añ oppositū

Ad p̄mā (cū dz Per forte eque p̄tingit accipi in suffi
 cientē z̄ dico. q̄ h̄ ē vez q̄i foris sit solū sup sufficiētes
 als nō eet iustū nec exp̄dies nisi in casu extreme necita
 tis. vt satis dictū ē in corpe q̄stionis Ad sc̄dam parz
 idē. v̄n de p̄ se nō expedit talis electio vt satis dictū ē. tū
 de p̄ccis q̄i q̄ Ad terciā neget q̄ fortiri sit supsticio
 sum p̄t causas p̄us dictas. s̄z b̄i vez ē q̄ foris diuina
 ria sine necitate sit supsticiofa Ad q̄rtā (cū dz Eadē
 rōe oia iudicia occulta essent forte terminanda) negetur
 p̄na. q̄ in illis ps turio ē eligēda. nec op̄z ad forte res
 currere nisi in casu extreme necitatis. Ad q̄ntā (h̄ eet
 ad tollēdū dissentiōes z̄. Et cū dz (tūc male mouerēt
 seditōem z̄) dz q̄ tūc debent puniri grauissime. ita vt
 als cauerēt. z alijs cederet in exēplū. Ad vltimā (cū
 dz Eadē rōe p̄nceps sacerdotat z̄) neget p̄na. q̄ ele
 ctiores oēs debēt ee tante p̄tut⁹ z p̄fectōis q̄ illā huma
 na rōe cōphendāt. nec debēt ee abitōes d̄nandi. Dico
 tū. q̄ illa electio eet mag⁹ tollerabil⁹ q̄ si eet seditio v̄ d̄
 uisio in illo. Et sic p̄z q̄ rōes añ oppositū nō militāt. z
 rōes post oppositū sunt p̄dict⁹ Et hec de q̄rto libro
 politicoz Aristotelis dicta sufficiant.

Sequitur quintus liber politicoz Aresto.

Et alijs q̄dē ergo q̄ p̄legimus fere dictū est de
 oibz. Ex q̄b̄ at̄ transmutant̄ policie. et ex q̄t z ex
 q̄libz et q̄ sunt vniūscuiusq̄ policie correctōes et
 ex qualibz ad quales maxime transferunt̄. Ad
 huc at̄ saluatōes q̄ sunt vniūscuiusq̄ z cōiter z si
 gillatim Adhuc aut̄ p̄ q̄ vtiq̄ maxime saluabit̄
 policiaz vnaqueq̄ p̄siderandū p̄sequenter di
 ctis. Oportet at̄ p̄mo suscipere p̄ncipiū. q̄ mul
 te facte sunt policie. omnibz quidem p̄sistentibz
 quod iustum et quod fm̄ p̄portōem equale Ad
 huc autem peccantibus sicut dictum est z p̄us
 demos q̄dem em̄ factus est ex eo q̄d est equales

In quocūq; exītes. Putare simplr eꝯles eē. qz em liberi oēs similr simplr eꝯles eē putāt Oblīcharchia at ex eo qd est ineꝯles inq̄ntuz exītes existimare totalitē ineꝯles. fm substātiā enim ineꝯles exītes simplr ineꝯles existimāt eē. De inde hī qdē tanq; eꝯles exītes oibus equalib; volūt p̄cipare. hī aut tanq; ineꝯles exītes su p̄gredi q̄runt. Qd em plus ineꝯle igit. hnt qdē policie oēs aliqd iustū. s; tñ viciate sunt simplr Et ppter hāc cām qñ nō fm existimatiōē quā forte hnt vtriq; p̄cipēt policia seditōes faciūt oīm at iustissime qdē vtriq; seditōes facerēt. minime aut hoc agūt q; fm virtutē differunt Da rime em rōnabile inequales simplr esse hos solum. Sunt aut qdā q; fm genus excellētes nō dignificāt equalib; seipos ppter inequalitates hanc. Nobiles em esse vident q;bus existūt p̄genitoꝝ virtus z diuitie. Principia qdē g; vt ē dicere hic z fontes seditiōnū sunt. vñ seditiōes mouēt. ppter qd z trāsmutatiōes sūt dupliciter Qñq; qdē em ad policiā vt ex instituta aliā constituāt. velut qdē democraciā oblicharchiā aut democraciā. Ex oblicharchiā aut policiā z aristocraciā. Ex his aut has ex illis. qñq; aut neq; ad p̄stitutā policiā. sed institutionē qdem eligunt eandē p̄ ipos aut esse volūt hāc velut oblicharchiā z monarchiā Adhuc aut de eo qdē magis z minus. velut aut oblicharchiā exītes ad magis democratizari. vel ad minus aut democraciā exīte ad magis democratizare v' ad minus. Silt; z in reliquis policijs vt aut intendant aut remittant Adhuc ad ptē aliquā policie mouere puta p̄ncipatū aliqūē instituere vel destruere. sicut in lacedemonia aut qdā lysandriū conatū fuisse dissoluere regnuz z pausaniā regē efoziā. et in epydāpno aut trāsmutata fuit policia fm ptē. Prop̄hilarchia em cōsiliū fecerūt In p̄torio aut eoz necesse est adhuc q; in po

litemate ire p̄ncipatus cū eligit aliq; p̄ncipatus oblicharchicū autē z p̄nceps vnus in hac policia Ubiquē em ppter ineꝯle fit seditio. non solū ineꝯlib; existit p̄portionale. p̄petuū em regnū inequale si sit inequalib;. Totaliter enim equale q̄rentes seditōes faciūt. Est em duplex quod eꝯle. hoc qdē em numero. hoc aut fm dignitatē est. Dico aut numero qdem multitudine aut magnitudine. Idem z equale fm dignitatem. aut quot rōne. vt puta excedāt fm numero qdem equale tria duo z hoc vnū ratione aut quattuor duo et hoc vnū. Equalis em p̄ duo ipsoꝝ quattuor z vnū duoz. ambo em dimidiū Confitentes aut simpliciter esse iustum q; fm dignitatē differūt. sicut dictum est p̄ius Hi qdēz quia si fm aliquid equales sint. equaliter esse putant. hī aut quia si fm aliqd; inequales: oīmbus inequalib; significant seipos. Propter quod z maxime due fiunt policie demos z oblicharchia. Nobilitas em et p̄tus in paucis. hec qdem in plurib;. Nobiles em et boni nusquā centum egeni aut in multis locis simplr aut oīmīno fm vtrālibet equalitatē ordinatum esse prauū. Manifestus aut ex eo quod accidit. nulla em ex talibus policijs mansiua. Est autem huius causa. quia impossibile a p̄mo. z eo quod in principio viciato nō occurrere in fine malum aliquod. Propter quod oportet hoc qdem arithmetica equalitate vti. hoc autem ea que fm dignitatem Attamē securioꝝ magis et minus seditiosa democraciā q; oblicharchia. In oblicharchijs qdem em sūt due q; diuitū ad inuicem seditio. z adhuc que ad populū. In democracijs autem que ad oblicharchiā solū. ipsi aut populo ad seipm: qd et dignū dicere nō fit seditio. Adhuc autē que ex medijs policia propinquoꝝ populo. q; que paucorū: que qdem est securissima taliū policiaꝝ

D iij

Arca initium quinti libri

politicoz Aristotelis est primo sciendū. q̄ descendēdo in speciali ad materiaz quinti libri politice primo tractādus est quintus articulus questionis in principio huius lecturæ mote. in qua q̄dem questione querebat̄. Utrum politice scientia deum et reges iubeat principari. In quo articulo videndū est. Utrum tyrānus inter omnes homines civi liter loquendo sit pessimus. et in speciali p̄parabitur ad se ditiosum. Pro cuius solutioe supponitur q̄ civitas sit ciuū vnitas. Et ciuilibus dicitur q̄ ad hanc vnitatem tendit et inclinatur ad eas et procurat. et necesse est qui magis ad civitatem tendit et inclinatur magis ciuilibus dicitur. Ecōtra vero quando quis ab ea descendit et ei cōtrariatur et obstat magis incivilibus reputatur. Et quo patet. q̄ sicut bonum cōmune est civilibus bono privato tanq̄ optimū p̄ferendū. et quasi cuiuslibet alterius mensura. sic p̄portionabiliter crimen publicum est in genere pessimū et magis fugiendū. Tum quia pluribus nocivū ē. Tum quia inclinationi naturali maxime est dissonus. Unde p̄ma inclinatio (qua mens humana post sui creationez signatur) est inclinatio ad bonū cōmune. et ideo quia ista est hominis fortissima et intentissima inclinatio. qui hanc non insequitur sed huic obuiat et cōtrariatur pessimus reputari debet. vel saltez quia liber bona inclinatione privatus. Nam si aliquā bone inclinationis scintillam haberet. maxime respectu boni cōmunitis accendi et inflammarī deberet ad bonū. ergo puenit tale crimen a voluntate maxime corrupta. quare pessimus debet reputari. Est em̄ hoc malū maxime cōtrariū et dissonū primo motori siue p̄ime cause. qui homines movet et instigat ad bonū et maxime ad bonum cōmune. quare ex hoc nō immerito pessimus debet reputari. Et notabili se quitur. q̄ sicut respectu boni cōmunitis quis dicit civilibus. quia ad ipsum inclinatur. sic respectu mali cōmunitis seu criminis publici quis incivilibus reputatur. Sequitur vltra. q̄ tale crimen publicū est minus inter omnia mala excusabile et venia dignū. nec humanū crimen reputari proprie debet ob hanc causam. quia nō habet rōnem excusabilis. quia incivilibus s̄m philosophū in primo huius nō d̄r homo loquendo civilitate. sed bestia immo peior q̄ bestia quia dyabolus Sequitur vltra q̄ tale bonū non habet rōnem eligibilis nec simpl̄ nec respectivæ. Patet cum nō habeat rōnem minus mali rē. Secūdo supponit̄ q̄ licet omnes homines ad bonū tendere debeant et ipm̄ p̄curare. s̄m tamē statūū et personaz diversitate ad civitatez magis vel minus obligantur

Unde quāto in republica quis tenet gradū altiore tanto ad bonū cōmune obligat̄ magis. Tum ex dignitate status. nam talis est similitudo p̄mo enti q̄ q̄cunq̄ alius. et propter hoc d̄r diuine maiestatis hymago. ergo debet omnibus subditis (quantū in ipso est) p̄desse ad instar diuine maiestatis que oibus p̄desse suam influendo et cōmunicādo bonitate. Tum etiā quia obligatur rōne servitij quod respicit a subditis. rōne quoq̄ viceversa eis obligat̄ retribueret. Et notabili sequitur q̄ si princeps sit inclivis inter omnes homines debet pessimus reputari. Patet. cum magis ad civilitate et cōmune bonū intendere obligetur. Tertio supponit̄ q̄ quanta necessitate pars alicuius totius bene disposita ad bonū totius et in ipsum tendit. tanta necessitate obuiat illis q̄bus totum destruit seu p̄ditioni exponitur. si saltem possit. Patet quia intendēs alique finē naturaliter inclinatur ad illum. frustra em̄ inclinaretur nisi etiaz inclinaretur ad media q̄bus habet attingi. et etiam remotiorionem impedimentoz. Et suppositione sequitur q̄ quilibet se quando naturale inclinatio obuiat illi qui p̄mitatatem quantū in se est destrueret. vt per se patet. imo naturaliter inclinatur ad destruendū et necandū tale. Sed cur in nobis nō sentimus talē inclinatioem rō est. q̄ min⁹ apparēter vigent inclinatioes naturales in nobis q̄ in non videntib⁹ rōe. q̄m magis rōe q̄ imperu naturali ducitur.

Sciendum pollicia. q̄ bonus princeps munit et armat policiam civili p̄fecta. que q̄dem nedum in bellicosa (que p̄pugnativa dicitur) consistit. verum etiā in pacifica que legibus d̄r Bellicosa etiam dicit̄ prima. q̄m tempe belli manifestatur. Pacifica vero q̄m tempe pacis exercetur. Et tempore belli oportet multa dimittere impunita que alis deberent puniri. Oportet etiā multa fieri aliter q̄ s̄m dictas men legis vident̄ fieri debere. Ista autē armatio legalis si p̄leges ad bonū cōe tendēs. q̄ q̄d d̄r bonū ē legū finis et termin⁹ atq̄ signū in q̄d referri d̄r. Idcirco princeps illud bonū incedēdo et leges p̄formit̄ ad ipm̄ ponēdo d̄r leges et cōitate legib⁹ armari. nā cōitas armat iustus legib⁹. leges at̄ armat p̄ h̄ q̄ suo fini p̄iungunt. ad bonū cōe ipas ordinādo. nā si leges illo fine careat nō d̄r dici leges s̄ corrupte legū. q̄ p̄uant illo p̄ q̄d leges noiant. Sequitur vltra. q̄ q̄ huic fini obuiat et p̄iat leges et cōitates exarmat legibus et armis. Et q̄ p̄ p̄tra talē maxie d̄r leges et cōitates armari. h̄ est fini tal̄ cōitatis et suaz legū repugnādo. q̄ boni p̄ncipis ē leges obipare. et eaz arbitrio p̄p̄m regere se misitū legū exiitēdo. et eas applicādo vilitati respublice. Et q̄ p̄ q̄ sine abusu nois p̄nceps civilibus suoz ciuilibus dicit̄. Tū q̄ regimē civilibus de cōitate aliquid ē fuitus. cū sibi teneat aliquid bonū impedere. Tū q̄ obligat maxie toti cōitati. et plus q̄ q̄cunq̄ alio. vt tā pus visus est. Supponit̄ q̄nto. q̄ tyrān⁹ p̄rio mō se h̄z ad bonū p̄ncipē q̄ oia civilia ordiat ad bonū p̄uatū et p̄p̄m. postponēdo s̄m nē cōem. nec de ipso curādo nisi inq̄ntū sibi v̄z ad p̄curā dū vilitate p̄p̄m. Et q̄ p̄ q̄ tal̄ exarmat leges. p̄z q̄ ip̄e ordiat eas ad bonū p̄uatū. p̄ q̄ lex exarmat. eo q̄ a suo fine distrahit. Per h̄ etiā civitate alis cōitate exarmat. inq̄ntū. s̄ legib⁹ iustis et eaz iustioni obuiādo. p̄po fine et natura earū eas p̄uat. Sequitur vltra q̄ leges d̄r maxie exarmare tyrānū et p̄ ipm̄ armari. p̄z lat̄ ex dicit̄. Et q̄ sequitur vltra. q̄ nō ē p̄ natura imo ei p̄forme et p̄sonū ipm̄ tāq̄ insectū seu corrosivū corpus publici. et mltū furiosū et rabidū a corpe reipublice abscedere. Et ar̄ magis possit tyrān⁹ a p̄ncipe p̄gci q̄nq̄ s̄ q̄ a posteriori et arguitur tyrān⁹ a p̄ncipe distinguit. p̄m̄ ē q̄ tyrān⁹ iustis legib⁹ p̄z sibi s̄ dicit̄ opp̄m̄ it

ius (inquā) legibus tendentibus ad bonum proprium. Per contrarium autem princeps regulat civitatem ex legibus tendentibus ad bonum commune. Secundum est, quod tyrannus iniustis ratiis et exactionibus populum opprimit, hoc est non ordinando illas ad bonum commune, vel propter eam necessitatem eas colligendo, sed propter utilitatem propriam, oppositum autem est in bono principe, quod nisi propter indigentiam civitatis et necessitatem non exactiones colligit, nunquam etiam eas in bonum proprium ordinar. Tercium est, quod tyrannus spoliat proprios subditos propriis bonis, ea ad propria utilitatem applicando, principis vero tanquam pater servat et defendit suos subditos et eorum bona. Quartum est, quod tyrannus non defendit subditos suos ab hostibus inuadentibus, sed dimittit eos opprimi ut possit eos magis tyrannice regere. Princeps vero eos defendit et conservat tanquam pater filios. Quintum est, quod tyrannus proponit officarios malos ut propter magis valeat operari, non autem facit sic rex vel princeps bonus, sed bonos officarios mite tractans subditos in officijs proponit.

Conclusio prima

Et responsiva ad questum, scilicet quod tyrannus inter omnes homines civiliter est pessimus. Patet satis ex conditionibus super praedictis, quia destruit rempublicam et leges atque subditos ut dictum est. Ex quo sequitur quod omnis tyrannus est violentus, patet ex dictis. Sequitur ultra quod amicitia non est principis contrahenda cum tyranno, nec affinitas procuranda cum eo. Patet quoniam argumentum contrahitur a coniugatis, unde necesse est quod qui cum alijs conuersant aliquid de moribus eorum contrahant. Sed nunc comparandus est seditiosus ad tyrannum seu e contra. Pro quo supponitur quod seditio est divisio vel dissensio inter partes, unius multitudine vel polities. Et dicit seditio quasi seorsum reijctio seditiosus proprie dicitur qui aliquam seditioem procurat vel causat vel huic consentit. Sequitur ex isto quod seditiosus peccat in civitate, quia est causa divisionis eius, que divisio est multum nociva civitati, eo quod opponitur unitati quod est optimum in civitate quia per eam servat, et per divisionem disponitur ad corruptiones. Ex quo sequitur quod talis est incivilis vel saltem inciviliter agit, et si ad hanc inclinatur incivilitas est et periculosissima. Secundo supponitur quod seditio non potest fieri sine turbatione civitatis. Patet, quia per eam dividuntur partes que maxime deberent uniri. Sequitur ex hoc quod non potest seditio esse cum constantia. Patet ex quo fit cum conturbatione per suppositionem. Ad praesentem, ergo comparationem potest dici dupliciter. Uno modo quod seditiosus est peior, quia causat divisionem et turbationem in civitate quod est pessimum et maximo bono contrarium, scilicet unitati et paci, et ideo immediatus destruit civitatem quam tyrannus. Oppositum autem videtur probabile, tunc quia tyrannus est seditiosus quantum in se est, quod paratus est (si non possit populum ad nutum apprehendere) seditioem causare, sicut exemplificat philosophus de multis in textu, quia tyrannus intendit malum finem, non sic seditiosus. Tum quia licet uniat partes civitatis hoc est ut eas violenter operari, ideo per hoc non excusatur a malo

Quoniam autem consideramus ex quibus seditioes fiunt et transmutationes circa policias sumen

dum vel primo principia et causas ipsorum. Sunt autem fere ut est dicere tres numero, quos determinandum secundum se typo primo. Oportet enim accipere qualiter et se habentes seditioes movet, et quorum gratia, et tertio quod principia sunt civilium turbationum et seditioem non ad inuicem. Eius quod dicitur quod est ipsos se habere aliquoties ad transmutationem eam veliter maxime ponendum, de qua iam existimus dicentes. Hi quidem enim equalitatem appetentes seditioes movet, si putent minus habere equales existentes supredientibus, hi autem inequalitatem et excessum si existimant inequales existentes non plus habere, sed equaliter vel minus, hoc autem est quod dicitur appetere iuste, est autem et iniuste, minores enim existentes ut equales sint seditioes faciunt, et equales existentes ut maiores. Qualiter quod dicitur se habentes seditioes faciunt dicitur est. De quibus autem diffidetur sunt lucrum et honor, et contraria his etiam de bonoratorum fugientes et damnum, vel per se ipsos vel per amicos seditioes faciunt in civitatibus. Causa autem et principia motuum vni ipsi disponunt dicto modo aut de dictis, sunt quidem et numero septem existentes, sunt autem et plures, quorum quod dicitur duo sunt eadem dictis, sed non eodem modo, propter lucrum enim et propter honorem exacerbant ad inuicem non ut ad obtineant sibi ipsis, ut dictum est prius, sed alios videntes hos quidem iuste, hos autem iniuste plus habentes in his. Adhuc propter iniuriam, propter timorem, propter excessum, propter despectionem, propter excrecentiam, propter proportionem. Adhuc et alio modo propter verecundiam, propter parvipensionem, propter parvitatem propter dissimilitudinem. Horum autem iniuria et lucrum quidem quae habeant potentiam et qualiter causa fere sunt manifestum. Iniuriaribus enim his quae sunt in principibus et supredientibus seditioes movet ad inuicem et ad policias tatas praeter. Superceptio autem fit quoniam quod dicitur a propriis, quoniam autem a civibus. Palam autem et bonorum et quid praeter et

quō causa seditōis. et em̄ ipsi in honozati z ali/
os vidētes honozatos seditōes faciūt. hec autē
iniuste q̄dem sūt q̄ p̄ter dignitatē aut hono/
rant aliq̄ aut in honozant. Juste at̄ q̄m fm̄ dig/
nitatē. p̄pter excessum aut q̄m aliq̄s fuerit potē/
tia maior aut vnus aut plures. aut penes ciui/
tates z potentiā politeumatis. ex talibz em̄ fieri
cōsuevit monarchia vel potentatus. p̄pter qd̄
alicubi p̄sueuerūt relegare velut in ago z athe/
nis. q̄suis melius a p̄ncipio videre q̄liter nō in/
erunt in tantū excedētes q̄ postq̄s p̄miserūt fie/
ri sanare posterius. Propter timorē autē seditio/
nes mouēt z q̄ iniusta fecerūt timētes ne dent
vindictā. z q̄ iniusta passuri volētes p̄uenire aū
q̄s iniusta patiant. sicut in rhodo p̄uenerūt in/
signes cōtra populū. p̄pter sentēcias q̄ sup̄fere/
bant. p̄pter despectōes autē z seditōes mouent
et insurgunt. velut in oblicharchijs. q̄m plures
fuerint q̄ nō p̄ticipant policia. valētiores enim
putāt esse z in democracijs opulenti p̄dēnan/
tes eos q̄ sine ordine et sine p̄ncipatu. velut in
thebis post eā q̄ in momoseries pugnam male
politizantibz democratia corrupta est. z q̄ me/
gareoz p̄pter victoriā passue inordinatōem z
defectū p̄ncipatus. z in syracusis ante tyranni
dē gelonis z i rhodo populus aū insurrectōem
fiunt autē z p̄pter excessentiā q̄ p̄ter p̄portōes
transmutatōes policiaz. Sicut em̄ corpus ex
partibz p̄ponit z optz augeri. p̄portio nabiliter
vt maneat p̄mēsuratio. si autē nō corrūpit. quan/
do pes q̄dem q̄ttuoz cubitoz. aliud autē corp⁹
duaz palmar. aliq̄m autē vtiq̄ z in alterius aīa
lis formā transmūtabit. si nō solū fm̄ quantuz
sed z fm̄ q̄le crescat p̄ter p̄portōem. Sic z ciui/
tas p̄ponit ex p̄tibus quaz sepe latet aliqua ex/
crescens velut egenoz multitudo in democra/
cijs z policijs. Accidit autē aliq̄m hoc z p̄pter
fortunas. velut in tarēto victis z p̄uentibz mul

tis insignibus a lapigis: paulo posterius a mi/
ditis. democratia facta est ex policia. z in agro/
his q̄ in septima p̄uentibz a theomene lacede/
monie. Cōpuli sunt admittere vernaculoz. ali/
quos Et in athenis infortunatū in cāpo insign/
nis pauiores facti sunt: qz militabāt supputa/
ti sub latonico bello. Accidit autē hoc z in de/
mocracijs minus autē. a pluribz em̄ egenis fac/
tis vel substāijs augmētatis trāsmutant in ob/
licharchias z potētat⁹. Trāsmutant at̄ z poli/
cie sine seditōe p̄pter verecūdiā sicut in eraia ex/
eligibilibz em̄ p̄pter hoc fecerūt fortiales. quia
eligerāt verecūdiā passus. z p̄pter parui pen/
sionē q̄m p̄mittunt p̄ncipatus p̄ncipales intra/
re nō amicos policie sicut in oreo dissoluta fuit
sub oblicharchia p̄ncipiū facto eracleoz q̄
ex oblicharchia policia z democratia instituit
Abhuc p̄pter illud qd̄ penes parū. dico autē
penes parū. qz sepe latet magna facta trāsgres/
sio legitimoz q̄m negligūt quod parūz sicut in
ambrachia parū erat honorabilitas. tandē at̄
nullius p̄ncipabant. tanq̄s p̄pinquū sit v̄l nihil
differens ab eo qd̄ nihil id qd̄ parū. Seditio/
nale autē et qz nō eiusdē tribz. donec vtiq̄ simul
spirauerint. Sicut em̄ neqz ex q̄cunqz multitu/
dine ciuitas fit ita neqz in quocunqz tpe. p̄pter
quod q̄cunqz iam cohabitatores susceperūt v̄l
supueniētes plurimi seditioe diuisi sunt velut
cū troiezemis achaici cohabitauerūt sibirim.
Deinde achaici plures facti eiecerunt troieze/
mos. vñ odiū accidit sibiritis z inturijs sibili/
te bis q̄ ibi cohabitauerūt. Exigētes em̄ plus
habere tanq̄s sua regione exciderūt. z bizatinis
aduene insidiātes depredati exciderūt p̄ pugnā
et antissenī pfugas de thio suscipiētes per pug/
nā eiecerūt. zaglei autē samios suscipientes exel/
derūt ipsi. z apoloniāte q̄ viri i ximo ponto ad/
uenas supadducentes seditioes passi sunt. et

siracufani post tyrannice extraneos et merces portantes ciues cū fecissent seditōes passi sunt et ad pugna deuenerunt. et amphipolite suscipientes calcedemorū expulsos exciderūt ab his plurimi iporū. Seditōes autē mouent et in oblicharchijs q̄dem q̄ multi tanq̄ iniusta sustinentes. q̄ nō p̄cipat equalibz sicut dictū est p̄us equales existentes. In democracijs autē q̄ insignes. q̄ p̄cipāt equalibz nō eq̄les exites. Seditōes autē sustinent aliq̄n ciuitates et p̄pter loca q̄n nō bñ apte hz regio ad hoc q̄ sit vna ciuitas. velut in clasonels q̄ in thvero ad eos q̄ in insula et calosini et notijs et arthenis nō silr sunt. s; magis demotici sunt q̄ inhabitant suburbū q̄ q̄ municipiū sicut in bellis em̄ penetratōnes apturaz etiā valde puaz distrahunt acies. Ita videt̄ ois diuersitas facere dissidionē Maxima q̄dem igit̄ forte dissidentia virt̄ et malitia. deū diuitie et paupertas. et sic vtiq; altera magis q̄ altera quaz vna et q̄ dicta est. Fiunt q̄dē seditōes ergo nō de paruis s; ex paruis Seditōes autē faciunt de magnis. maxime autē et parue inualescunt q̄n inter dños sunt velut accidit in siracusa in antiq̄s tēporibz trāsmutata fuit em̄ policia ex duobz iuuenibz dissidentibz in p̄ncipatibus q̄ erant circa amozosam cām. altero em̄ abscedente leno q̄dem existens amicus ipius finxit: rursus at̄ ille huic indignatus vxorē ipius p̄suasit tanq̄ ipm venire. vñ coassumentes eos q̄ in politeumate dūmiserunt om̄es. p̄pter qd̄ q̄dem subditos vereri oportet talia et dissoluere p̄sidium et potentū dissentiones In p̄ncipio em̄ sit peccatū. p̄ncipiū at̄ d̄ esse dimidiū totū quare et qd̄ in ip̄o parū peccatū p̄portionale ē ad ea q̄ in alijs ptibz. Totaliter autē et insigniū dissentiones coassumere faciūt et totā ciuitatē. velut in esticis accidit post niedica. Duobz fratribz de paterna hereditate dissidentibz. panpe-

rior q̄dem em̄ tanq̄ nō p̄ferete subam neq; thesaurū quē inuenit pater adduxit populares. alijs autē hñs subam multaz opulentos. et in delphis dñtia facta est ex cura. fuit p̄ncipiū oim̄ seditiōnū posterioz. hic q̄dem em̄ augurat̄ qd̄dam symptonia vt venit ad sponsam hoc accipiens abscellit. hi autē tanq̄ iniuriā passi iniecerunt sacraz rez sacrificatorē. et deinde tanq̄ sacroz violatorē interfecerūt. et circa mitilenam aut ex hereditatibz dissentione facta multorum fuit p̄ncipiū maloz et belli qd̄ aduersus atthenenses habebant. in quo patos cepit ciuitatem iporū. tymophane em̄ egenoz quodā relinquit̄ te duas filias dexander coartat̄ et nō accipies p̄ filijs suis incepit seditōem et atthenenses exacerbauit aduena existens ciuitates. et in fokenis ex hereditatē facta seditiōe circa innasiaz patrē innasionis et circa eutricratē onomarchē seditiō hoc p̄ncipiū fuit sacri belli fokenis. fuit autē trāsmutata et inepidāno policia ex nuptialibus. Cū desponsasset em̄ qdā vt dānificauit ipsum desponsati pater factus p̄ncipantiū aliter cōprehendit eos q̄ extra policia tanq̄ delusis. Trāsmutantē autē et in oblicharchia et in demū et in policia et ex eo qd̄ est approbari aliq̄d vlt̄ auzgeri vel p̄ncipatū vel p̄tē ciuitatis. velut in ariopago: Consiliū bñ cōplacens medicis videbat̄ fortiozē facere policia Et itez naualis turba facta causa victorie circa salaminā et p̄ hanc p̄sultatus p̄pter eā q̄ in martinia pugnam ad lacedemonios conati sunt dissoluere demū. et in siracusa populus cū esset cā victorie belli q̄ ad atthenenses ex policia in democraciā trāsmutatio facta est. et in calcidone populū cū insignibz forum tyrannū perimens. statim adhibebat policie et in ambrachia. Rursus similiter populus coeciens p̄ landrū tyrannū his q̄ infesti erant in seip̄o p̄stituit policia. Et vniuersaliter etiam

Fi

oportet hoc nō latere q̄ q̄ potentie causa facti et ideote: z p̄ncipatus et tribus: et totaliter pars qualiscūq; multitudo seditionem mouēt. aut em̄ qui his honoratis inuident inchoant seditionem aut isti propter excessum non volunt manere in equalibus. **Donent** autē et policie. et quando cunq; videntur esse p̄trarie ptes ciuitatis equātur inuicem. velut diuites z populus. medium autē sic nullum aut valde parū. si em̄ multū excedant alterutra partiū ad manifeste valentius Reliqua nō vult periclitari propter quod et q̄ fm̄ virtutem differunt nō faciunt seditionem vt est dicere. pauci em̄ fiunt ad multos vtr̄ q̄dem ergo circa om̄es policias p̄ncipia et cause seditionū et transmutationū hunc habent modū **Donent** autē policias quādoq; quidem p̄ violentiam. quandoq; p̄ fallaciā. Per violentiā qui dem aut mox a p̄ncipio. aut posterus cogen/tes Est em̄ fallacia duplex. qm̄ quidez em̄ cum deceperit p̄mo. ergo voluntarie transmutāt policiam. deinde posterus violentia detinent in/ uoluntarioz velut in cretensib; qui populū de ceperunt dicentes regem daturū pecunias ad bellum aduersum lacedemonios. et cum menti fuissent conabant detinere policiam Aliquan/ do aut a p̄ncipio cum p̄suaserint z posteri⁹ itez persuasis ip̄is voluntarijs p̄ncipantur: Si/ militer q̄dem ergo circa om̄es policias ex dictis accidit fieri transmutationes.

Secundū vnāquaq; aut sp̄m policie ex his p̄tinentes accidentia oportet cōsiderare Democracie quidem ergo maxime trās mutantur propter demagogaz imprudentiam hec quidem em̄ seorsum calūniantes habentes substantias coadunant. Congregat em̄ etiam separatissimos timor omnis. hec autē cōmuniter multitudinē inducentes. et p̄gregantes. et hoc in multis videbit vtiq; aliquis factū et em̄

in eo democracia transmutata demagogis factis malis Insignes enim coadunati sunt et in rhodo demagogi tractare stipendia acquisierūt et prohibebant reddere que debebātur trierar/ chis. hi autē propter illatas iniurias coacti sunt coadunati dissoluere demū Dissolutus est autē et in eracia demus post migratores mox. p̄pter demagogos. Insignes em̄ iniusta passi absq; ip̄is secesserunt Deinde coadunati q̄ secesserāt et supuenientes dissoluerūt demū. Consimilr autē et in megarijs dissoluta est democracia. de magogi em̄ vt pecunias haberent depopulari eiecerunt multos insigniū donec multos facerent fugientes Hi autē descendentes oppugnātes populū vicerunt et instituerunt oblietharchiam Euenit autē idē et circa kimam in democracia quam dissoluit trasimachus Fere autē et in alijs videbit vtiq; aliq; p̄siderans trāsmutationes hoc mō se habentes: q̄nq; q̄dē em̄ vt dona habeant iniusta facientes Insignes coadunant vel substantias eque p̄tiales facientes vel redditus sacrificijs. quandoq; autē criminantes vt habeant depopulari possessiones diuitum. In antiquis autē quando erat idem demagog⁹ et dux exercitus in tyrannidē fiebat transmutatio. fere em̄ plurimi antiquoz tyrannoz ex demagogis facti sunt Causa autē quare tunc quidem fiebant. nunc autē nō. qz tunc q̄dē demagogi erant ex militantib; nō em̄ erant deserti loq;. Hunc autē rhetorica augmentata q̄ p̄nt loq; fuit demagogi. p̄pter inexperientiā aut bellicoz nō supponunt nisi alicubi aliqd breue fiat tale Fiebant autē tyrānides pus magis q̄ nunc. et quia magni p̄ncipatus p̄mittebant aliq̄bus sicut in mileto ex p̄ritānia. multoz em̄ et magnoz erat dñs p̄ritānis Adhuc autē qz nō magne erāt tūc ciuitates sed in agris habitabat populus occupatus exstans operibus optimates populi qm̄

bellicosi erant tyrannide p̄ferebantur Omnes aut̄ hoc faciebant crediti a vulgo. persuasio aut̄ erat inimicitia ad diuites velut athenis p̄sistratus seditionem mouit aduersus p̄diatos et theagones in megarijs diuitum pecora occidēs accipiens iuxta flumium pascentes. Et dionisius accusans daphē et diuites dignificat̄ est tyrannide propter inimicitiam creditus tāq̄ popularis existens. Transmutant̄ aut̄ et ex patria democracia in maxime nouam. vbi em̄ eligibiles quidem principatus. nō aut̄ ab honorabilitatibus. eligit̄ at̄ populus demagogi q̄ student principari ad hoc consistunt vt populus sit dominus legum Remedium aut̄ vt non fiat vl̄ vt minus fiat tribus fere principes: sed nō omnē populū democraciā q̄dem ergo transmutationes omnes fere fiunt propter has causas

Oblicharchie aut̄ transmutant̄ maxime propter duos modos manifestissimos Unum quidem si iniusta agant in multitudinē om̄is em̄ fit p̄fes maxime aut̄ quando ex ipsa oblicharchie accidit fieri p̄sidem sicut in naxo lydamis qui et posterijs tyrānisauit sup̄ naxos Habet aut̄ et qui ex alijs principatus seditionis differentias. quandoq̄ quidem em̄ ex ipsis diuitibus non existentibus aut̄ in principantibus fit dissolutio q̄n̄ pauci valde fuerunt q̄ in honoribus velut in masalia et in istro et in eraclea et in alijs ciuitatibus accidit. q̄ em̄ nō participabant p̄ncipatibus euacuabāt donec transmutarent seniores p̄us factū. posterijs aut̄ minores Itē nō em̄ p̄ncipant̄ alicubi q̄dē s̄ pater et filius. alicubi aut̄ senior et iunior frater Et in tho q̄dē magis policia facta fuit oblicharchie. in isto at̄ ad demū remissa fuit. in eraclea aut̄ ex paucioribus ad sexcentos venit. Transmutata aut̄ fuit et in enido oblicharchie ipsis insignibus seditionem facientibus ad seipos propter paucos p̄ncipare et

sicut dictū est si pater filiū non participare neq̄ si plures fratres s̄ aut̄ senissimum. insurgēs em̄ populus seditionem agentibus et accipiens p̄sides ex insignibus inualecens obtinuit debile em̄ q̄dē seditione diuisum. et in rythres aut̄ in oblicharchie reginā in antiq̄s t̄pibus q̄uis b̄n̄ curam h̄ntibus his q̄ policia. t̄n̄ p̄pter a paucis regi in dignatus populus transmutauit policiā. Do uentur aut̄ oblicharchie ex ipsis et propter p̄ntionē demagogisantiū Est em̄ demagogia duplex. hec q̄dem inter ipos paucos. insit em̄ demagogus et si om̄ino pauci sint velut in triginta athenis qui circa caridea habuerūt triginta demagogisantes et in trecentis q̄ circa p̄brimicum eodē mō aut̄ q̄n̄ turbā demagogisant q̄ in oblicharchie sunt. velut in larissa ciuium custodes p̄pter eligere ipos vulgus demagogisabāt Et in quibuscunq̄ oblicharchie nō isti eligunt p̄ncipatus ex quibus p̄ncipes sunt. s̄ p̄ncipatus q̄dem ex honorabilitatibus magnis sunt ac in societatibus. Eligunt aut̄ qui ad arma vel populū: q̄dē in abido accidit. et vbi p̄toria non ex politeumate fiunt Demagogisantes aut̄ aduersus iudicia transmutant policiā q̄dē et in eraclea q̄ in ponto factū fuit. Adhuc aut̄ q̄n̄ aliqui ad pauciores trahūt oblicharchie. q̄ em̄ q̄runt q̄ egle cogunt̄ inducere populū adiutorē. Fiunt aut̄ trāsmutatōes oblicharchie et cū p̄sumpserit p̄pria uiuentes impudice. et em̄ q̄ tales in nouare q̄runt et aut̄ tyrannide p̄ferunt ipi. aut̄ disponūt̄ aliū sicut hiparm̄ dionisiū in siracusa et in amphipoli. cui nomē erat deotin̄ aduenas calidoz̄ induxit et cum venissent seditione mouit ipos aduersus diuites. et in regina (q̄ actionē ad tharetā egit) conat̄ ē trāsmutare policiā p̄pter talē cām Quis q̄dē ergo mor̄ conantur mouere aliqd̄ q̄n̄q̄ at̄ furant̄ cōia. v̄n̄ ad ipos seditiones agunt aut̄ isti aut̄ q̄ pugnat̄ aduersus

istos fures. qđ qđez accidit in apolonia ea qđ in
 panto Lōcoris at oblicharchia nō facile corrup
 tibilis ex seipſa Signū autē qđ in pbarſalo policia
 illi em pauci exītes multoz dñi sunt. qđ vtuntur
 seipſis bene Dissolunt at z qđ in oblicharchia
 alterā oblicharchiā inducūt Hoc autē est qđ to/
 to politemmate pauco exītentem maximis pnci/
 patibz nō pncipāt qđ pauci oēs. qđ qđē in elide
 accidit aliqñ Policia em p paucos exītes senuz
 pauci oīno siebāt. ppter ppetuos nonaginta ex/
 istentes z ppter electiōem potestatiuā esse z si/
 milē ei qđ in lacedemonia senū. Fit autē trāsmuta
 tio oblicharchiaz in bello z in pace: in bello qđ/
 dem ppter discredentiā ad populū militibz co/
 actis vti cuiunqz em manus iniecerūt. iste sepe
 fit tyrannus sicut in chorintho timophanes si
 aut plures isti āplius acq̄runt potentatiū. qđ aut
 hoc formidāt tradūt multitudini policie qz cō/
 pellunt p̄plo vti. in pace at ppter discredentiā ad
 inuicem muniūt custodiā militibz z pncipante
 mesidio qđ aliqñ fit dñs amboz qđ qđez accidit
 in larissa in pncipatu aloadoz circa sanum z in
 anido in sodalitatibz qz vna erat qđ ephiadi si/
 unt at z seditōes z ex circūuenire alios ab alijs
 ipos qđ in oblicharchiaz ex diffidere penes nup
 tias vel sentēcias. puta ex nuptiali qđ dē cā qđ pus
 dictez oblicharchiā at qđ in eretria equestrū dia
 goras dissoluit iūsta passus circa nuptias ex in
 dicio at p̄toz qđ in eraclea p̄tra euectōem sedi
 tio facta fuit. z in thebis ex cā adulterij. in ste qđ/
 dem seditionāliter at facientibz punctōem his
 qđē in eraclea p̄tra euectōez his autē qđ in thebis
 p̄tra herachiū in foro in cophone. multe autē et
 ppter pualde despoticas oblicharchias ab his
 qđ in policia p̄ristatis dissolute sunt. sicut que in
 kindo z qđ in thio oblicharchia. Fiunt autē et ab
 euentu trāsmutatōes z vocate policie z obli/
 charchiaz in q̄buscuqz ab honorabilitate p̄silian

tur z iudicant z pncipantibz pncipant Sepe em
 pmo statuta honorabilitas ad p̄ntia rpa vt p̄ti/
 ciparent. In oblicharchia qđē pauci. in policia
 autē mediū fertilitate facta ppter pacē vel ppter
 aliā aliquā bonā fortunā accidit easdē possessio
 nes fieri dignas multiplicata honorabilitate vt
 oēs oibz p̄cipent. qñqz qđē paulatiue z fm mo
 dicū facta trāsmutatōe z latente. qñqz at z celeri
 us. Oblicharchia qđē ergo trāsmutant z sedi
 tiones sustinent. ppter tales causas Totalitē autē
 et democracie et oblicharchie transeunt aliqñ
 nō in p̄rias policias. sed in eas que in eodē ge/
 nere puta ex legibz democraticis z oblicharchi/
 cis in eas que dñe. et ex his in illas

¶ Aristocracijs at fiunt seditōes. he qđ
 dem ppter paucos p̄cipare honoribz
 qđ qđē dictū ē mouere z oblicharchias ppter ari
 stocraciā eē eq̄lit oblicharchiā In ābabz ei pau
 ci qđ pncipant. nō tñ ppter idēz pauci qm vident.
 ppter s̄ z aristocracia oblicharchia eē Maxime
 s̄ at accidere necariū qm fuerit multitudo astu
 toz tāqz sil̄ fm p̄tutē velut in lacedemonia qđ di
 cebant perthenie. Ex sil̄ibz erat qđ depdantes
 cū insidiati fuissent emiserūt tharentū i habitare
 Aliqñ aliqđ in honoratur magni exītes z nullo
 minores fm p̄tutē ab aliq̄bz in honoratoribz ve
 lut lisardar a regibz Aut qm viril aliq̄s exīs nō
 p̄cipat honoribz velut kynadon qđ sub agesilao
 statuit insurrectōez in sparciatas Adhuc qm hij
 qđē egent valde. hi at abundāt. z maxime s̄ sit
 in bellis: Accidit it̄ at hoc in lacedemonia sub me
 semato bello. palā at hecet pictanei poesi voca/
 ta eunomia. tribulati em qđā ppter bellū volue
 runt equeptiale facere regionē. Adhuc si quis
 magn⁹ fuerit z potens adhuc maior eē vt mo/
 narchizet. sicut i lacedemonia videt paufamas
 qđ fuerat dux exercitus in medio bello. z in calce
 done hoim. Soluunt at maxie policie z aristo

tracie. ppter eā (q̄ in ipa policia) iusti trāsgressio
nem Principiū em̄ id qd̄ ē nō mixta bñ. in poli
cia at̄ qd̄ē democraciā z oblicharchiā. in aristo
cracia at̄ hoc z p̄tutē. maxime at̄ ipa duo : dico
at̄ duo demū z oblicharchiā. B̄ at̄ policie tēptāt
admisceri. z multe vocatoꝝ aristocracias. dñt
em̄ a noiāz policijs aristocracie z ppter B̄ sunt
he qd̄ē min⁹. he at̄ mag⁹ māsiue ipaz. declinan
tes at̄ mag⁹ ad oblicharchiā aristocracias vocāt.
eas at̄ q̄ ad multitudinē policias. ppter qd̄ cōiter
securiores tales alijs sunt Valēt⁹ em̄ q̄ plus
et magis amāt eq̄les hñtes: q̄ at̄ in supabundā/
tijs Si policia det excessus in iuriari q̄runt z su
pgredi. Totalit̄ at̄ ad qd̄cūqz vtiqz declinauerit
policia ad B̄ trāsīt vtiqz qd̄ suū augētib velut
policia qd̄ē ad demū. aristocracia aut̄ ad obli/
charchiā vel ad p̄ria. velut aristocracia qd̄ē ad
demū. tāqz em̄ iusta patiētes trabūt in p̄riū q̄
magis egemi policie aut̄ ad oblicharchiā Solū
ei māsiuū q̄ fin dignitatē eq̄le ad id qd̄ ē h̄e q̄
ipoz. Accidit at̄ qd̄ dictū ē in thuris. qz qd̄ē em̄
ab ampliori honorabilitate errāt p̄ncipat⁹ ad
minus trāsīuit ad p̄ncipatū plura. Quia qd̄ē
em̄ regionem totā insignes possidebāt p̄ter le/
gem. polici a em̄ magis oblicharchica erat. q̄re
poterat supgredi. ppl̄s at̄ exercitat⁹ in bello fa/
ctus fuit valētior. donec dimitterēt regionē q̄/
cūqz plus erāt hñtes. Adhuc qz oēs aristocra/
cie policie. oblicharchie magis plus occupant.
q̄ insignes velut in lacedemonia ad paucos sub
stantie deueniūt. z lz facere qd̄cūqz voluerit in/
signibz magis z curare de q̄cūqz volūt. Prop̄t
qd̄ z locroꝝ ciuitas perijt. Ex ea q̄ ad dionisiuz
cura singulari. q̄ in democracia nō vtiqz fieret
neqz vtiqz in aristocracia bñ mixta Maxime at̄
latēt aristocracie q̄ trāsmutātes. eo q̄ soluat̄ur
paulatim: qd̄ qd̄ē dictū ē in p̄tibz vlt̄ de oibus
policijs. q̄ cā trāsmutationū ē. z q̄ modicū. qñ

em̄ fin aliqd̄ eoz q̄ ad policiā plabunt. post B̄ z
aliud paulo mai⁹ facilius mouēt. donec vtiqz
moueāt totū mūdū Accidit at̄ B̄ z in policia thu
rioz. lege em̄ exiite p̄ qñqz ānos ducatiū exercit⁹
obtinere. qd̄ā viroz bellicosi facti z apud mul/
titudinē custodiaz accepti despicientes ea q̄ in
rebz. z putātes facile obtinere hanc legē soluere
conati sunt. p̄mo vt liceret p̄tinue eisdē ducatiū
exercit⁹ obtinere vidētes populū ordinantem
ipos p̄mpte Qui aut̄ sup hoc instituti erāt p̄n/
cipium vocati consiliarij cum impetu fecissent
p̄mo ad p̄trariandum persuasi sunt existiman
tes cū hāc nouissent legē sinere aliā policiā po/
sterius at̄ volētes phibere alijs motis non ad/
huc plus faciebāt aliqd̄. Sz trāsmutat⁹ ē ordo
totus policie ad potentariū eoz q̄ conati fuerāt
insollescere. Des at̄ policie solunt qñqz qd̄ē ex
seip̄is. qñqz at̄ ab extrinseco. qñ p̄trana policia
fuerit vel p̄pe vel longe qd̄ē hñs at̄ potentiam
qd̄ qd̄ē accidit in atheniensibz z lacedemonijs
Athenienses qd̄ē em̄ vbiqz oblicharchias. laced
emonij at̄ demos dissipabāt. Un̄ qd̄ē ḡ trās/
mutatōes fūit policiaz z seditōes dictū ē fere:

Queritur utrū seditio

⁹ sus tāqz p̄ se p̄rius bono ciuili sit a p̄ncipibz iuste puniē
dus pena capitali. Ista q̄stio vñū supponit z aliud q̄rit.
Supponit em̄ q̄ seditiosus p̄ se sit p̄ri⁹ bono ciuili. z q̄
rit an sit puniendus pena capitali. Iō p̄mo arguit p̄tra
suppositū Seditio sit qñqz p̄f bonū cōe. ḡ nō p̄ se p̄ria
tur bono ciuili. Cōsequētia videt̄ nota. An̄s p̄bat. qz
qñqz sit p̄ tyrannū. vt scz cōitas libere fa fuitute tyrānē
ca. qd̄ ē bonū reipublice. Qñqz etiā sit p̄ rapiētes bona
cōitatz. p̄ etiā iniustificātes totā cōitatem Scdo sic
p̄tuosi iuste p̄nt facere seditōem. ḡ nō ē p̄ se p̄ria bono
ciuili. p̄na ē nota. qz p̄tuosi nihil p̄nt vltra bonū cōe vel
ciuile. qz tā nō eent p̄tuosi. An̄s p̄z p̄p̄m in isto q̄nto
dicente. q̄ p̄tuosi sunt q̄ maxime p̄nt facere seditōem. z
nō faciūt Tercio sic. finis seditōis nō ē p̄ se p̄ri⁹ bo
no ciuili. ḡ nec seditio. p̄na ē nota. An̄s p̄bat. qz finis se
ditōis ē pax. cū ordinē ad bellū. z bellū ad pacē. mō cōs
stat q̄ bellū p̄ se nō p̄riat bono cōi. qz p̄t eē iustū De
inde arguit p̄ q̄stū Pena capitalē leuior alijs. z tñ sediti
osus ē valde mal⁹. ḡ illa pena nō ē illi p̄digna. p̄na est
nota. Scdo sic. seditio qñqz nō ē mala. ḡ saltē ex p̄e.
finis intenti ē multū excusabil⁹. ḡ nō ē puniēda tanta pe
na mortis. Tercio sic. tyrann⁹ ē peior q̄ seditiosus.

vt dicitur in lectoē pcedēti. Quā g tyrānus non puniatur
pena capitali. nec seditioſus. p̄na videt nora In oppo
ſiti arguit. nā seditioſus vnicari ac p̄cordie ciuitatis eſt
p̄ri. vt p̄z p̄tori iſtū lib̄rū. ſz iſta ſunt maxima bona ci
uitatis vt aſs offendum e. g ſeq̄tur q̄ e p̄ bonū ciuile. et
p̄ p̄ns d̄z ciuilit̄er puniri. S̄z pena capital̄ videt maxime
eē ciuilit̄ ſeu debita p̄ delicto ciuili. ḡ rē. In queſtio
ne ſz tres articuli. In p̄mo videbit̄ de ſuppoſito. z q̄ ſit
cā radical̄ z final̄ ſeditōnis. In ſc̄do de q̄ſito. In tercio
erunt dubia ad recolligendum materiam huius quin
ci lib̄ri diſuſam.

Quantum ad primum

Supponit̄ ex lectoē pcedēti qd ſit ſeditio z qd ſeditioſ
ſus. Un̄ ſeditio eſt ſeparatio vel diuiſio p̄tū cōitatis ſicut
eſt et diuſū p̄tra pauperes vel ſubditoz p̄tra p̄ncipem
Et d̄z quali ſeorſum reſicio ſm̄ q̄ p̄us dictū eſt. Sedi
tioſus p̄o eſt q̄ hāc ſeditōem p̄morōem vel diuſionem
facit. Et minus p̄fecte ſeditioſi dicunt̄ q̄ tali p̄ſentiunt
Et q̄ p̄z p̄uentiētia e. cū bello z rixa. z d̄z ab ip̄is. nā
in h̄ p̄ueniunt. q̄ vbiq̄z eſt d̄dictio vel repugnācia. qz in
ſeditōne p̄es ciuitatis. que diuident̄ opponuntur z reſ
pugnant. Similit̄ et in bello et in rixa vt notū eſt. Sed
in duobz d̄nt. p̄mū e qz in bello e actual̄ pugna vt repu
gnācia nō ſolū volūtati ſz etiā corp̄oz. ſicut in rixa. S̄z
in ſeditōne eſt actualis pugna. licet ſit multotiens vt in
pluribz diſpoſitio ad pugnā. Sc̄dm̄ in quo differunt eſt
qz bellum p̄p̄ie eſt ad extraneos. ſz vnius cōitatis cō
tra aliam. rixa vero eſt vnius ad vnum. vel paucorū ad
paucos. ſed ſeditio eſt inter partes vnius multitudinis
ſicut exemplificatū eſt. Seq̄tur ex iſto q̄ ſeditio e peior
et magis periculofa ciuitati q̄ bellum. qm̄ ſeditio venit
ab intra ſeu a cōplexione naturali et radicali. et ideo ab
ea nō pot̄ eſt remoueri. ſed bellum venit ab extrinſeco iō
facilius p̄t̄ remoueri. vt patet de ſe Similit̄ in ſeditōe mi
nus pot̄ eſt remediari q̄ in bello. immo aliq̄bus ciuita
tibus expedit̄ habere bellum p̄tra extraneas ciuitates.
ſed nunq̄z expedit̄ ſic habere ſeditōez. Seq̄tur vltra q̄
peior eſt ſeditio q̄ rixa. qm̄ peior eſt diuiſio multoz con
tra multos q̄ vnius p̄tra vnum vel paucorū p̄tra pau
cos. Et iſtis p̄z reſponſio ad ſuppoſitū quo ad vnam
p̄em. ſz q̄ ſeditio p̄traria eſt bono ciuili. Patet ex dictis
qm̄ ip̄a opponit̄ maximo bono ciuitatis. ſz vnicari paci
et p̄cordie vt dictū e. Nā ſicut p̄pacē z p̄cordiā ciuium
ciuitas reddit̄ hoſtibz terribil̄ z in ſe fortior. ſic p̄ oppo
ſitum reddit̄ oppoſito mō ſeh̄ns. Et tunc reſtat difficul
tas. vt z de p̄ ſe opponit̄ illi bono ciuili. z hoc eſt equale
ter q̄rere. an iuſte in aliquo caſu poſſit fieri ſeditio. Et
circa hoc obuiat vnius expoſitor q̄ nō. qd̄ p̄bat triplici
radice. Prima ſumit̄ ex p̄te incōuenientiū q̄ eā ſequunt̄
nam ex ſeditōe ſequunt̄ homicidia furra et adulteria et
quasi oia mala q̄ ſummo p̄e cauenda ſunt. immo ſeq̄tur
quasi totius iuſticie destructio et male agendi licentia.
Sc̄da radix ſumit̄ ex p̄te remedij melioris. qd̄ p̄ reme
dio et reformatōe reipublice p̄t̄ ſm̄ ordine legis inueni
ri. Un̄ tota cōitas h̄z dominū in correctōe legū et p̄nci
pum vt ſupius viſum eſt. ḡ p̄tra mala q̄ p̄ ſeditōem ſi
sunt videt̄ melius p̄ totius populi ſententiā remediari.
Tercia radix ſumit̄ ex periculo. cui p̄ ſeditōem exponit̄
ciuitas. nā illa exponit̄ periculo quo magis opprimatur
tyrannus em̄ oibz modis querit̄ oppreſſione ſubditozū.

et ideo gaudet ſi immineat vel emergat cā p̄quā illos
magis poſſit opprimere. mō ſuſpiciunt̄ ſeditōem ip̄ſe
tunc reputat̄ q̄ forefecerint et q̄ incurrerint penā p̄den
di oia bona ſua. immo z corp̄oz p̄p̄ia. Et inde ſumit̄
occaſionē capiendi oēs ſubſtācias ſubditoz. et extreme
tyrannizandi p̄tra ip̄os. Et p̄t̄ hec p̄firmari opinio. qm̄
p̄tuoſus nō facit ſeditōnem. qz diligit bonū politicū vt
d̄t p̄hs. ḡ nō p̄t̄ iuſte fieri ſeditio. Cōfirmat̄. qz q̄libet
teneſ diligere policiā ſz ſp̄ vel vt in pluribz trāſmutatur
ergo rē. Sed his nō obſtātibz. teneo oppoſitū. ſz q̄ in
caſu licite p̄t̄ fieri ſeditio. Patet multip̄l̄. tum qz tyrā
nus p̄tra naturā tener̄ p̄ncipatū vt ſuppono. ḡ licite p̄t̄
auferr̄ ab ip̄o p̄ncipatus. Et ſi nō p̄t̄ aliter q̄ p̄ ſeditio
nem. tūc ſeq̄tur q̄ licita ſit ſeditio. Tum qz aliq̄s p̄t̄ rā
p̄ere bona cōitatis et furari. ſed hoc nō eſt p̄mittendūz
ergo potius fienda eſt ſeditio ſi aliter nō poſſit obuiari
Tum qz ſtat p̄ncipante ſeruller̄ opprimere populum
ſed cōitas libera (cuiuſmodi d̄z eſt cōmunitas) nō d̄z
hoc p̄mittere. ḡ potius fienda eſt ſeditio. et p̄ p̄ns poſ
ſet fieri in aliquo. Itē arguit̄ p̄ ſit̄udine ſumpra ab
humano corp̄e. q̄ in p̄poſito eſt op̄tima. nā qn̄q̄z infirmi
tas corp̄is amara reparanda eſt p̄ medicinā amara. er
go ſit̄ infirmitas reipublice eſt qn̄q̄z p̄ ſeditōem reparā
da. Cōfirmat̄. nā potius eligendus eſt dolor breuis vt
infirmitas longa ſanetur. q̄ vt diu toller̄ talis infirmi
tas vt notū eſt. ḡ ſit̄ in corp̄oz reipublice eſt tollerandūz
dolor breuis. i. breuis turbatio. quibus magna. q̄z
tollerare ip̄am tyrannidem et diu ſtare in illa infirmitate.
ergo in caſu eſt facienda ſeditio. vt a longo inconueni
enti curetur ciuitas. ſic vt liberet̄ a tyrannica ſeruitute
et iſte rāones faciunt̄ mihi maiorem fidem p̄o hac via
q̄ p̄t̄acte p̄o oppoſita opinione. Et reſpondendū eſt
ad motiua alterius opinioſis. Ad p̄mam (cum arguit̄
tur ex parte inconuenientiū que ex ſeditōe ſequuntur)
dico. q̄ ſicut infirmitas corp̄is quandoq̄ ſine aliquo
inconuenienti nō pot̄ eſt curari. ſic ſimilit̄er bonum cor
p̄is reipublice quandoq̄ nō pot̄ eſt reduci ad ſanitatē
rem p̄ſtinam ſine inconuenientibz. ideo quādoq̄z ſunt
mīnora q̄ illud quod curatur. Propter quod illa cura
tio nō eſt omittenda. nec eſt poſſibile q̄ reipublica ſerue
tur ſine inconuenientibz. Verum eſt tamen q̄ ſicut be
ne arguit̄ ratio niſi p̄ſeruetur a maiori inconuenienti
q̄ ſunt illa que ſequuntur. nunq̄z fieri debet ſeditio. ſicut
in ſimilit̄is fuit̄ dictum de muratōne legum. q̄ non de
bent leges mutari niſi propter melius conſiderando oia
hincinde. Sic p̄portionabiliter nunq̄z debet fieri ſeditio
niſi inde melius ſequatur. Ad ſecundā (quando ar
guitur ex parte melioris remedij quod pot̄ eſt adhiberi
etiam dico. q̄ licet tyrannus et quilibet p̄ncip̄s debe
ret ſe illi modo iuridico remediando ſubſicere. nō tamē
ſic ſe ſubmittunt. ideo recurrendum eſt ad viam factē.
Unde ad ſeditōnem nunq̄z p̄ncip̄s malus vellet cō
cedere q̄ populus haberet̄ correctōem ip̄ius. qui tamē
vellet ſubmittere nō eſſet recurrendum ad ſeditōnem.
Ad terciā (cū arguit̄ ex p̄te periculi cui exponitur
cōmunitas) dico. q̄ nō debet fieri ſeditio niſi veruſimile
immo q̄ſi em̄dens ſit̄ q̄ talis p̄s ſive cōmunitas ſingula
ris p̄tra tyrannū obtineat vt p̄bat ſatis rō. tū cū ſecu
ritate z bona prudentia pot̄ eſt fieri taliter q̄ obrinebit
et tūc d̄z fieri. Ad p̄firmatōem. p̄tuoſus nō facit ſeditio
nem vt dicit̄ p̄hs. Reſpondet̄ q̄ p̄hs ſoluit̄ illā illam
tōem ſi p̄ſiderent̄ ſequētia. qz d̄t q̄ nō facit qz nō h̄z p̄o

centiā. per hoc inuens si haberet potentia faceret cum licet
 re possit in casu. Aliter potest dici q̄ virtuosus nunq̄ facit
 seditionē propter utilitatem priuam. vt scz principetur.
 Et hoc videtur sonare precise aurozitas si bene faceret. scz
 ditionē propter bonū cōmunitatis. vt a seruitute tyranni
 ea liberaret. imo in casu tenet. Ad confirmatiōem negetur
 q̄ quilibet teneatur diligere suam policia. quia quando est
 tyrannica teneatur velle transmutatōem ipsius in melius.
 Verum est tamen q̄ quilibet diligere teneatur suam ciuita
 tem. Et tunc ad aurozitate in oppositum sonantē potest
 dici. q̄ intellexit non esse faciendā seditionē. nisi sit euidēs
 ratio q̄ cōmunitas possit obtinere victoriā. qz als cōmū
 nitas exponeret periculo. Possunt he opiniones cōcorda
 ri distinguendo de seditione. qm̄ si capiatur prout impo
 zar venemū. scz illicitam cōmōtionē. omnia hincinde penlan
 do dico q̄ nō p̄t licite fieri. Si vero capiatur pur impoztat
 solam cōmōtionem in principantē tunc bene potest fieri in
 aliquo casu. Vel dicendū est aliter. nam proprie tyrānus
 non est pars cōmunitatis. sed potius membrū putridū a
 cōmunitate reijciendū. et ideo cōmōtio contra ipsum non
 proprie debet dici seditio. Secūdo modo potest accipi cōs
 munitas large. p̄ aggregatione ex principate et omnibus
 subditis. sic tyrānus est pars ciuitatis. et non potest fieri
 seditio cōtra ipsum nisi propter causas p̄us dicatas. et sic in
 telligitur secūdos modus dicendi. et non esset seditio fm̄
 primū modū. Et istis patet. q̄ captendo seditionēz large
 illa non opponitur p̄ se bono cōmuni seu ciuili. quia potest
 fieri sine iudicio eius. Et contra tyrannū. cum vt in plus
 ribus est mala z nocua reipublice. Et si capiatur stricte.
 vt est diuisio inter partes ciuitatis vt modo rangebat Di
 co q̄ est semp mala z per se opposita siue cōtraria bono ci
 uili. Et sic patet responsio ad eorum suppositum. Patet
 vltimus. q̄ nō est faciendā quādoqz seditio contra tyrannū
 nū propter incōuenientia que sequerent. que essent maiora
 q̄ prius. Contra arguitur. naturale est contra ipsum
 facere seditionē. Dico q̄ natura in homine debet rōne mo
 derari. vt als ostentum fuit. ideo p̄ rōnem debet ponderari
 incōuenientia hincinde. Istis vltis videndū est que sit
 causa seditionis. Pro cuius declaratione cōsiderandū est.
 q̄ phus enumerat multas causas seditiōis. inter quas po
 nit vnam speciale principale z radicale omnū scz inequa
 le. Pro quo declarando supponitur q̄ omnes policie siue re
 cte siue transgressē intendūt z cōiecturant aliquod iustuz
 et equale. Patet. tum qz cōmunitas quelibet est gratia ali
 cuius boni cōstituta. Tum qz quelibet cōmunitas seruat
 aliquale iusticiā. sed nō potest hoc fieri sine equali aliquo. q̄
 zc. Tum quia quale z finis. in iudicādo tamē de illo equa
 li est diuersitas inter illas policias rectas z transgressas.
 nam recte intendūt sine rectū simplr. z p̄ter hoc distribu
 unt honores z p̄ncipatus p̄ncipaliter fm̄ virtutē. scz in or
 dine ad bonū cōmune quod est simplr equale. Sed trans
 gresse vero policie nō sic cōiecturant equale seu bonū sim
 pliciter. sz solū fm̄ quid scz diuitias. z p̄ter hoc distribu
 unt honores z p̄ncipatus fm̄ diuitias. Democrazia vero fm̄
 libertatē. z tyrānus fm̄ policia que nō sunt bona nisi fm̄
 quid. Et isto patet veritas illius quod dicitur est. nam cum
 alii existimant se debere habere equaliter in bonis z hono
 ribus cōmunitatis. sed nō habēt tunc causam seditionē. si
 cut paupes in oblicharchia non recipiūt equaliter cum di
 uitibus. z tamē reputāt se equales simplr. cuz sine solū equa
 les fm̄ libertatē. z idcirco mouant seditiōes. Similr quia

se reputant diuites inequales paupibus z plus debere res
 cipere de cōmuni. qz sunt inequales in diuitijs et nō plus
 recipiūt. id in democrazia mouet seditionē p̄tra paupes. p̄
 portionabiliter tyrannus mouet seditionē p̄tra subditos
 suos. qz iudicat se nō habere omne illud qd ab eis debere
 habere. qz vero subditi iudicāt plus illū habere q̄ debere
 et seipos minus eq̄les. id mouet seditiōem. sicut cōtra ipm̄
 Ad istā radicale causam oēs alie reducunt. vt qm̄ est sedi
 tio p̄ter inhonoratiōem. vel p̄ter supererescentiā. p̄ter in
 iuriā. p̄ter timorē. z sic de multis alijs quas ponit phus
 que facilius p̄t reduci ad istas. Et istis sc̄tur veritas
 cuiusdā dicit. qd ponit phus. scz in democrazia min⁹ fuit
 seditiōes q̄ in oblicharchia. qz in oblicharchia p̄t fieri sedi
 tio diuitū inter se. z etiā paupes cōtra ipos diuites. sed in
 democrazia fit solū seditio diuitū contra paupes. et nunq̄
 paupes inter se. Et quo vltorius p̄z veritas alterius di
 cit. scz q̄ aristocracie que hū vnt se ipos sunt hū māiue
 si illi in qbus diuites inter se esse dnt p̄cordes. sunt con
 cordes. qz tūc deest p̄ma cā seditiōis. scz diuitū inter se. Et q̄
 p̄z vltorius. q̄ in oblicharchia ad h̄ q̄ vitent seditiōes opz
 p̄ncipatus distribui multis diuitibus. z q̄ sp̄ idē tenent p̄
 cipatū p̄z. qz alij causalēt seditionē p̄ter inhonoratiōes
 Et p̄ter hoc d̄t phus q̄ alias policias habere multa des
 democrazia. Sequitur vltra q̄ tyrānus est maxie dispositus
 ad seditiōes. Tū qz dñat fm̄ potentia z nō fm̄ leges. Tuz
 qz plus opprimit subditos. Qualit̄ autē intelligedū sit q̄ vir
 tuosi magis debere facere seditiōes z nō facere p̄us notuz
 est. Sequitur vltra. in q̄ valētiōz est ps q̄ tener p̄ncipatū ces
 teris paribz illa est minus seditiosa. Et quo p̄z q̄ ad ciui
 tatē nō esse facilius possibile ad seditiōem expedire q̄ in ea
 sint ciues medij fortiores p̄ter causas dicatas in vna q̄stōe
 quarti libri. Et hec de p̄mo articulo p̄ncipalis q̄stōis Ag
 grediamur ergo secundū. Et quantū ad scdm articuloz.

Sciendum primo

Sciendum primo qd sediciosus est prius felicitati cōitatis p̄z qd sedicio
 sus est turbatiō cōitatis z prius paci z vnioni q̄ dnt esse
 in cōione z ciuitate. vt p̄z ex articulo p̄cedeti. qz in illa pace z
 cōcordia ciuili p̄sistit felicitas ciuitatis. vel saltez p̄existit. q̄
 notabile est verū. nā sine pace z p̄cordia nō p̄t esse felix ciui
 tas. Et q̄ p̄z q̄ sediciosus ē malefactor public⁹ siue incuili.
 Sciendū sc̄do. q̄ in eo (in q̄ q̄s delinqt) iustissime puni
 ri d̄z. p̄z. qz pena vel punitio ordinat vel infligit vt delictū
 reordinet. als em̄ nō haberet rōez boni. nō sic at reordit
 nant delicta nisi fz id in q̄ erat delictū vt p̄z considerati. q̄ no
 tabile est veruz. Et notabilē sc̄tur. q̄ sicut in policia p̄nt
 p̄ncipis nature nihil remanet impunitū. nec aliqd inordina
 tū. Sic. p̄portionabiliter quantū patit bonū reipublice in
 policia nihil d̄z remanere impunitū vel inordinatū. Notā
 ter d̄z (quantū patit bonū reipublice) qm̄ nulla d̄z fieri pu
 nitio vel culpe relaxatio nisi in ordine ad ipm̄. Nā oia ad
 ipm̄ debet ordinari. fm̄ q̄ als declarati est. Et quo p̄z. q̄
 quāto q̄s exp̄sius agit vel peccat p̄tra cōmunitatē tantō
 debet exp̄sius puniri. p̄z ex notabili. Et quo p̄z. q̄ delin
 quentes magis publice p̄formiter publice debet puniri. li
 cet contra istud notabile et potissime cōtra p̄barionem est
 difficultas. Nam p̄ quācunqz punitiōem nō p̄t fieri qn̄ de
 licitū fuerit factū vel p̄peratū. q̄ p̄ punitiōez nō reordinat
 Secūdo videt q̄ specialiter p̄ mortem tollat deordinabi
 litas. qm̄ ille (qui debet illud reordinare) impossibilitat ad
 hoc faciendū. vt patet Pro solutiōe

Sciendum tertio. q. in malefacto vel delicto sit inordi-
natio duplex in policia. Prima in hoc q. lex frangit quodā
modo. z. quantum est ex pre delinquentis z. specialiter nisi res
neret punitio p. legē statuta. mō hoc esset magnū inco-
ueniens z. magna deordinatio in policia q. p. punitiōe reor-
dinat. Secūda ordinatio est in hoc. q. alijs quodā mō da-
tur licentia male agēdi nisi delictū p. punitiōem reordinet
q. p. punitiōem refrenat z. repmit audacia q. p. delictū p. mit-
tebat. Et est alia inordinatio. qm̄ deliquens non se exhibet
tanq̄ verum filiū cōmunitatis. et p. punitiōe corrigit
et reducit ad debitū statum. vel si p. p. delictū oriat talis
tanq̄ ineptus ad hoc q. sit filius reipublice z. verū mēbz
declarat. Per ista p. solui satis secundū quod tangebatur
nam licet talis (qui sic punit) impossibilitat ad hoc q. res
ordinet delictū. tamē iudex nomie cōmunitatis p. punitio-
nem illius delictū reordinat p. modos p. tactos. quos
niā iudicis vel principis est pncipaliter cōmunitatē reor-
dinare. Etā quis incōueniens esset p. republica q. leges
frangerent q. q. magis ad mortē z. demnare. p. delicto suo
daro q. talis postz multa bona facere reipublice. Ex quo
p. q. p. pro delicto (pro quo nullus mori p.) q. p. ad mor-
tem iuste condēnari. Pater de seditioso vel machinate cō-
tra principē vel etiā de fure. Et quo p. q. vita vnus per
sone priuate nō est pponderāda cuiuslibet bono cōtatis. im-
mo quodlibet bonū priuatū habet rōem dimittit boni re-
spectu boni cōtatis. Sequitur vltra. q. detestabile z. est ma-
lum q. ille q. debet cōmunitatē ordinare z. reordinare illaz
deordinet sicut malī principes z. tyranni. et etiam persone
publice male exercentes officia sua

Sciendū quarto q. in policia d. esse duplex vnio quan-
tū sufficit ad ppositū. scz vnio ciuū cū principe tanq̄ men-
bz cū capite. z. vnio ciuū inter se. Et iste vnioes q̄uis
p. suas rōnes formales nō se mutuo includant vel p. p. p.
vnā. verū tū valde difficile est vnā sine alia reperiri. qm̄
si ciues a pncipe discordent vel diuidant. tū valde diffici-
le est vt iterū vniant inter se z. ecōtra. Sicut seditiosus cau-
sar discordiā seu diuisionē pncipis a subditis z. ciuū inter
se. z. vt in pluribz vtrūq. qm̄ raro fit seditio quin fiat vtrū-
q. diuisio. Et quo p. q. correspondēt ad istam dupli-
cem diuisionē d. dupl. puniti. z. qm̄ in corpe humana re-
s. lucet z. representat policia. Idcirco in corpe suo duplices h. p.
pati diuisionē. scz capitis a corpe p. decapitatōe. z. mēbz
rū p. quartalia. Hinc videmus q. proditores seditiosi isto
mō puniunt. Et credo q. in hac h. ymaginatōe pmitus
sumpta fuit h. mōi punitio. Sequitur q. si q. ad h. ymagina-
tionē vel p. possibile vel p. impossibile solū peccaret contra
principē. ita q. nō p. cōtatis vnio. sufficeret q. solū pu-
nirē p. decapitatōem. s. ex ista h. ymaginatōe data. sed q. iste
due diuisiones cōtatis sp. vel vt in pluribz mutuo se se
quuntur. Ideo sepe delinquentes vtraz punitiōe puniunt

Conclusio prima

Seditiosus tanq̄ cōtrarius bono cōmuni vel ciuili est a
principio iuste puniendus pena capitali. P. p. q. sit cō-
trarius bono cōmuni vel ciuili p. p. articuloz. Sed q.
sit puniendus pena capitali a pncipibz vl. eoz. auctoritate p. q.
q. talis delinquit in cōmunitate. ergo d. illius delictū re-
ordinari p. illū ad quē spectat cōmunitatē reordinare. h. y-
s. i. modū est princeps vel vicem gerens ipius. Q. vero ius-
te punitur pena capitali (imo cū hoc suoz. mēbz. sepas-
sationē parit) pater. q. homo figurat in se policia. ergo de.

bet cōformiter ad delictū suū puniti. cum in policia causas
uerit duplicē diuisionē vt p. dicitur est. ergo sequitur q. in corpe
suo duplicē debet pati penā. Sed circa hoc est difficultas
q. ista pena p. breuitatē eius nō videt h. mōi delictio cō-
digna seu p. delictio. Respōderetur q. licet ex p. duratōis
eius nō sit magna. tamē est aliunde magna. scilz q. homo
tanq̄ pessimus punit z. reputat. z. ideo magnaz penā patit
interius. Etā decapitat in loco maxime publico. z. clamā-
tur eius facta vt inde diffamet. mō ille circūstantie multis
pliciter adaugent penā ipsius. Aliter p. dicit. q. licet illa pes-
na p. cōsiderata sit satis parua. tamē cōsideratis solē-
nitatibus est satis magna. q. videmus q. tales tanq̄ infā-
mes p. quadrupla ducunt cū clamoribz z. lachrymis. Pa-
ter vltterius ratio quare locus p. decapitatione est in loco
cōmuniōri z. magis publico q. p. tribulū. Vn h. mō est ideo
q. ibi puniunt homines pro delictis que magis cōtrariant
policie sicut tactū est prius. Sic ergo pater responso affir-
matua ad questū. Sed circa hoc est difficultas. vtrū
diuinatores sint p. dicitur sicut suppositio. Videlz q. sic per
quodā exemplū q. adducit p. h. in textu de quodā. q.
p. diuinatōne recepit. q. q. d. iuuenis nunq̄ dñ haberet cū
quodā puella vel iuuenula quā sibi despōsare p. p. ueretur
et iam de facto affidauerat. p. p. q. impedire fuerat nup-
s. q. videntes affines puellē vocauerūt diuinatōre tan-
q̄ sacraz violatōre. Hoc aut nō reprobat p. h. scz p. p. p. p. p.
tione illius. igit. z. Contra arguit. tales diuinatores
possunt multa p. dicitur vt occulta manifestare. p. q. in p. p.
licia acciderēt multa bona. z. euitarēt multa mala. igit. z.
Pro solutione considerandū est. q. diuinatōre a diuinitate
trahit. Diuinatōre em̄ fingit se habere diuinitates in hoc q.
ea que deo debent vel quodāmodo diuinitatē habēt tanq̄
p. p. sibi referuāt vt se habere. talis de occultis futuris et
cōtingentibz de q. bus non p. habere certitudinē nisi solus
deus vel eius dono iudicans. idcirco quasi diuinū se ostē-
dit vel fingit. Secūdo considerandū q. quantum sufficit ad
p. p. dupl. potest fieri diuinatio Vno mō p. somnia
applicando scz et exponēda ad occultoz. manifestatiōem
vel futuroz cōtingentiū ostensionem. Secūdo mō potest
fieri p. astronomiā. scz q. ex dispositione celiz astroz iudicā-
do. q. quis em̄ sint plures alij modi cognoscēdi illi tamen vt
dent magis ad suppositiōne declinare. q. magis sunt casua-
les. z. minus vident habere realē causaz. sicut sunt geomā-
tia chyromātia hidromātia pyromātia. z. sic de alijs. q.
magis sunt pure casuales q. videant habere realem ratio-
nem. aut saltem si habeant illam est nobis occulta z. imma-
nifesta. sicut illa que manifeste querunt. vel ad minus opor-
tet quendā ordinem z. gesta referuari. de quo dubium est
semper an bene seruent. Tertio cōsiderandū est. q. in duplici
genere sunt effectus. q. dam em̄ sunt qui rōnabiliter vel de
terminatiue subiunt dispositioni celesti. sicut sunt eclipses
cōiunctiones oppositiones planetaz. et h. mōi. Alij sunt q.
sic non subiunt dispositioni celesti z. influentijs celestibus.
sicut sunt effectus solū de per accidens habētes habitudi-
nē ralem. z. quoz determinatio. puenit a p. p. causā. sicut
sunt effectus dependentes ab humana libertate. z. talis
effectus p. subtrahit a causalitate celesti. eo q. ab ipsa
nō determinant eoz. euentus. Istis notatis rōndet ad du-
bitū. q. iudiciū de futuris vel occultis (quoz manifestatio
de p. se subest causalitati celesti) nō ē suppositiō. nec a legis-
latoze sic iudicās est puniendus. P. q. bon? astrologus
de talibus potest habere certitudinē naturalem vel vchē-
mentissimā suppositiōne. sicut de eclipsibz et alijs similibz in

quibus hinc deficit. Un p iudicij sui tales astrologi pnt
 euitare fame z pestilentia z alia hmōi fm q refer p hōs de
 quoda hoie q peroptime oliuaz tpe fertilitatis fuerat pro
 nifus multū. verū tamē paucissimi imo forte nulli reperitū
 rur astrologi q de hoc sufficiant. quis scia de p se sufficiat.
 rñ talia iudicia nō sunt expectada in illis q possunt huma
 na rōne pprehendi. Secūdo dicit q supliciosum est ex dis
 positioe celesti certitudinalit seu asseruue de futuris seu oc
 cultis nō p se z determinatiue dependētib ab ea pnostica
 re vel iudicare. Prz de se qm ex quo determinatio vel euen
 tus talū nō dependet a dispōne celesti. non est certum de
 euentu illo. ergo supliciosum est de talib certitudinaliter
 et affirmatiue iudicare. Prz est quasi necessitate imponere
 hūane voluntari. vel iudicare de actib q spī de necessitate
 eueniēt. sed hoc est supliciosum. q rē. Item celū est pzo
 pter hoīem vt prz pmo huius. imo omnia sunt ppter homi
 nē. ergo ex pte influentie celestis nō pte humane voluntati
 necessitas imponi. q conclusio vera. Ex quo pz q ille q im
 pediuit nuptias (de quo tangit in principio dubij) meris
 eo tanq supliciosus puniebat seu necabat. Qd prz. quia
 ipse iudicabat de euentu futuro dependenti a volūtate hū
 mana que est libera. Ex quo pz q a fortiori tanq suplicio
 si debet puniri. q fingētes se quasi diuinos volūt occulta re
 uelare. cuiusmodi sunt q volūt infirmitatū causas detege
 re. ignorātes tñ vñ eueniāt. Sic nup fuit de qbusdam in
 hoc regno. quia (q nō poterant pmissa facere) conati sūt
 inter pncipes ponere seditōes Un necesse est tales mul
 pliciter esse mēdaces. qz p mendacia subtrilia z vtrāqz pte
 exponibilia colorāt suas malicias. Ex quo prz q in poli
 cia hū recta tales diuinarōes nō sunt pmitēdi. Tercio
 dicit q licet somnio nō sit nimis credendū. tamē per somnia
 principū vel psonaz publicaz de tangentib regimē eis
 cōmissū de futuris z occultis iudicare nō videt suplicio
 sum Prima ps satis prz. qm somnia ex varijs causis pnt
 euenire. vt prz p p hōm in de somno z vigilia. imo qnqz for
 man in politica illa q nullius sunt apparente. ppter qd dicit
 Latho. Somnia ne cures. Secūda pars prz. qm veris
 simile est naturā sollicitā esse de regimē vniuersi. z qnqz rec
 tores reipublice mouere circa aliqua tāgentia statū vel re
 gimen politicē fm q aks fuit declarati. Un quicqd de istis
 dicat nō videt q multū considerāda sunt somnia circa il
 la q humana rōne pprehēdi pnt Et hec de secūdo articulo
 Quantū ad tercū articulū in quo ponenda sunt du
 bia ad recolligendū materiam reuertū

Dubitatur primo

Unū ad euitandū seditōem sine relaxāde vel remittēde
 pene p aliquibus delictis z maleficijs fm leges inferēde Un
 det q nō. qz hoc esset destruere leges. qd est valde incōue
 niēs in bona politica. Qd positū videt. quia seditio est pesti
 ma z maxime policie destructiua Pro solutioe p siderā
 dū est. qz leges ppter hoīm infirmitates in morib z eorum
 impfectionē in cōmunicādo sunt repte. qbus em hō natū
 raliter sit aial ciuile politicū. aliq tñ eoz. ppter eoz maliciaz
 alij vero ppter eoz impudentiā nō sunt p se nati ciuilitate
 et policie viuere. nec felicitate politicā (in quā dz qlibet tē
 dere) a dispici. nisi in fine politicū p leges humanas posi
 tas dirigant. Idcirco ppter bonū policie et vtilitate p mu
 nitatis sunt posite. vt eis pformando hoies ciuilitate poli
 ticā (que pssit in debita pace z conuersatione ciuili) attrin
 gant. Ex notabili sequitur q nō est regulabile legib huma

nis posituis. nec dicit pfectionē nec impfectōem. Patet. qz
 cū leges sint posite ppter totā cōmunitatē ille debet esse ta
 les vt cōes hoies possent illas obseruare. ideo hoies herosi
 ci (qui sufficiunt viuere fm vitā pfectionē) dicunt inciuiles
 ppter eoz pfectionē. Sed ptingit nō seruare leges vel im
 ciuilitate viuere ppter maliciam. z tales inciuiles peiores q
 hoies dicunt Ex q pz q duo sunt modi qbus exte pte cō
 munitis seu ciuilitis modus viuēdi. vn° ascendendo. alius ve
 ro descendēdo. Verum est tñ. qz si occurreret casus vel ne
 cessitas viuēdi ciuilitate hoies heroici illā vitā possent ob
 seruare z leges custodire. Secūdo sequitur. qz expediat leges
 fm pntā verborū formā custodiri qntū pmittit legislatorū
 intērio. frequēter tñ imitāda sunt verba vt seruet eius intē
 tio. Prima ps prz. qz nō solū vtile est seruare leges fm p
 ntā verborū formā illesas. ita vt nō murent. sed p vtile est
 ita vt nec mutari videant. mō qn seruant fm pntiam ver
 borū formā manente legislatoris intētioe. tunc pfectissime
 custodiunt. Secūda ps correlariū patz ex alis dicitis. qz si non
 seruet statuetis lege intērio lex non mansit integra. Tercio
 sequitur q leges ordinant ad oppositū seditōis. scz ad pacē
 et tranquillitātē policie. Prz ex notabili Ex istis oibus prz
 rñ so affirmatiua ad dubiū. Nam pene fm leges inferētes
 de inferri debet fm q exigit paz cōmunitatis z tranquillit
 tas illius. sed ppter seditōnem relaxāde sunt pene. cū seditō
 nis opponat fini politico seu felicitati cōitatis et policie. vel
 salte paci quā pexigit illa cōitatis. Sequitur ex cōclusionē. q
 pene debite fm leges alicui cōitatis vel psonē notabili ma
 xime sunt in casu relaxāde. qbus delictū talū estz maius.
 Prz qz ex punitioe alicuius totius cōitatis vel alicui? p
 sone notabilis citius sequit turbatio cōitatis qz ex punitio
 ne alterius. mō seditio inter cōitates vel inter dños est pe
 riculosissima. Un ppter tales punitioes sequuta fuerunt
 multa mala z multe seditōes fm q exemplificat pbus in
 multis. Nā quāto est maior eqūtas inter ptes inter qse est
 seditio. tātō est peior z citius causat. Ex ppter hoc dicit p hōs
 q eqūtas est cā seditiois. mō aliqua cōitatis vel psona no
 tabilis maxime appropinquat ad eqūtatē principis vt cō
 munitatis q alia psona pnuata vel minoris status vt no
 tum est. Ex precedentib satis patet qd sit dōm ad argu
 mentū hic ante factū in principio dubij.

Dubitatur secūdo. vtrum locus sit cā seditiois Pro
 solutione notandū est. qz locus pte duplx. cōsiderari quan
 tū sufficit ad pns. Uno mō inquantū est in tali vel tali aspe
 ctu celi. Alio mō inquantū est in tali vel tali dispōne z or
 dine ad terram vel aquam vel aliqd hmōi. p quod reddit
 minus accessibilis. Ex quo prz q fm istā duplicē conside
 rationē locum esse causam seditiois potest duplx intelligi.
 Uno mō sic q hoies nati in illo vel in ipso habitantes ex
 parte influentie celestis sunt seditiosi. Secūdo mō sic q il
 le locus taliter disponitur qz facilliter possit resistere princis
 pi. vel q vna ps ciuitatis sit situata vel locata vt possit se
 cōtra aliam defendere. sicut videmus de aliquibus ciuitatis
 bus bigritis quaz vna pars contra aliam guerram ferre
 potest. Istō supposito respondet ad dubium. qz locus vtro
 qz istorum modoz est causa seditiois. Patet primo fm
 primū modū. naz experientia docet qz alique ciuitates sunt
 quasi naturaliter seditiose. vt patz de aliquibus ciuitatibus
 quas non oportet enumerare. z ab antiquissimis tps vs huc
 usqz cōtinuatū est Et huius causa nō posse videtur assignari
 nisi a radice supiori. qz scz talis aspectus ce
 li est in illo casu. qz virtute illius influentie ibidez vigen
 tias sunt seditiosi. ppter quod videmus qz homines ex

ira illos nati z eas inhabitantes cōtinue sūt magis z ma-
 gis bellicosī. In declaratiōe vī videt a multis q̄ si tales ci-
 uitates depopularēt et in eis ponerēt hoīes magis pacifici
 ipsi tandē fierent bellicosī. Sed q̄ locus sit cā sedō p̄ q̄
 aliq̄ civitates taliter sunt situate q̄ p̄nt se ab inimicis suis
 faciliter vel a superioribz vī vna ps̄ p̄tra alia defendere. z ta-
 lis fortitudo vel inaccessibilitas loci frequēter est eis occasio
 causandi se dūdem vel rebellione. Et q̄ sequit̄ q̄ clausu-
 re villaz vel ciuitatū (vbi locus est cā seditionis p̄mo mō)
 sunt a p̄ncipibz p̄hibite. Pars q̄ dicit̄ p̄hibere causas se-
 ditōnū. Sedō sequit̄ q̄ vbi hoīes inclinant ad seditiones
 nō sunt p̄mitte de civitates bipute. Pars q̄m illud est eis
 cā seditionis q̄m vna ps̄ p̄tra alias p̄ se defendere. iō ab ea
 faciliter sepant. z hoc potissime verus est nisi tales sint ini-
 micis p̄p̄nque. q̄ tunc forte secus est. eo q̄ cōis timor cō-
 gregat separatissimos. vī pars in textu. Tercio sequit̄ q̄ ad
 evitandū seditiones extranei nō sunt statim in ciues recipiē-
 di. Pars q̄ hoīes diuersaz regionū sunt in pluribz diuersoz
 mox. et iō si sūt inhabitantes sepe essent discordes z frequen-
 ter inter ipsos hz locū inuidia z mutuo pugnant maxie q̄
 extranei accedūt seu appropinquāt ad equalitatē cū alijs.
 sicut exemplificat p̄bus de valde multis in textu. Et p̄pter
 hoc dicit̄ q̄ nō ex q̄buscūq̄ sit ciuitas. hz ex multis regula-
 rit̄ videntibz q̄ sunt in moxibz z mō vīuēdi aliq̄liter con-
 formes. Altero inferit̄ q̄ ad evitandū seditionē bonū est z
 expediēs q̄ nulla ps̄ cōitatis sine alia habeat hostes debet
 lare. Pars q̄ si diuites pugnāt sine paupibz z lucrant bellū
 nimis vellēt paupes depicere z opprimere. si vero p̄dunt
 tūc paupes dñabunt z trāsmutabit̄ policia si p̄tus fuerit
 oblicharchia vī aristocracia. Proportionabilis si paupes
 bellarēt sine diuitibz. q̄ si lucrarent vellēt magis solito diui-
 tes opprimere zc. z sic necesse est oēs ciues p̄iter bellare suo
 mō Dubitat̄ tercio. vī tū hoīes (q̄ passi sunt verecū-
 diā) sint in p̄ncipes recipiēdi. Pro solutiōe p̄siderandū. q̄
 p̄ncipes (q̄ passi sunt verecūdiā) sunt illi q̄ fecerunt aliq̄
 rōne quoz deberēt verecūdiari. sicut sunt illi q̄ sunt homicid̄
 de vel fures. aut aliq̄m infidelitatē contra ciuitatē p̄mise-
 rūt. Sedō cōsiderandū est q̄ p̄ncipatus est p̄ciosior res q̄
 sit in cōitate Pars q̄ p̄ncipis est diuine maiestatis imago
 vī als allegatū est. Tū in ipso dicit̄ esse p̄ncipia totius policie
 q̄ hz p̄nare z punire z dicit̄ hoīes ad hoc tenere vī acrua
 ciuiles eoz autoritate exerceāt. vī als onus est. Tercio cō-
 siderandū. q̄ malicia vel nota deformitatis in capite est in
 subditis quodā mō cā aut occasio z q̄si licētia malefacien-
 di. Illā ar̄ licētia malefaciēdi licēter q̄rūt subditi mali vī
 docet experientia. iō citius z attentius notāt in superioribus
 suis defectū q̄ actionē bonā. vī p̄ delictis eoz nō puniant
 Quarto cōsiderandū. q̄ hō dupl̄ p̄ pati verecūditam.
 Uno mō p̄pter delictū imediate tangēs bonū cōitatis. si-
 cut est p̄ditor vel hōi. Alio mō p̄pter delictū tangēs im-
 mediate p̄onā p̄uatā. sicut esset homicidū alicuius p̄sone
 p̄uate vel aliq̄d hōi. Tunc rīdet ad dubiū. scz illi qui
 passi sunt verecūdiā ceteris paribz minus dicit̄ eligi q̄ aliq̄.
 Pars ex sup̄pōnibz p̄missis. q̄m h̄ est subiectis occasio mas-
 lefaciēdi vel min⁹ timēdi ipm p̄ncipē. q̄d ē magnū incoe-
 mes p̄ regimie policie. z sp̄alit̄ q̄ passi sūt verecūdiā p̄pter
 defectū imediate tāgentē totā policia nullo mō aut rariss-
 me sūt in p̄ncipes assumēdi. q̄ semel mal⁹ sp̄ p̄sumit mal⁹

Ad rōnes ante opposi-
 tum Ad primā cū arguit̄ p̄tra sup̄positū q̄ (seditio q̄nt̄

fit p̄pter bonū cōmune) p̄t dicit̄ dupl̄. Uno mō seditionē
 capiēdo large vī se extendat ad cōmōtionē q̄ sit cōtra ty-
 rannū vel aliquos hōi. iuste p̄t fieri. vī cōcessum est in p̄-
 mo articulo. z hoc p̄bat ratio. Sedō dicit̄ negando cōsequē-
 tiā capiēdo seditionē p̄p̄e. Et ratio est. q̄ bonus finis nō
 sp̄ excludit̄ actū. z potissime seditionē. q̄ optet q̄ sit cā suffi-
 ciciens z prudēt̄ fiat. vī p̄us tactū est. Ad sedam dicit̄
 eo q̄ nō stricte capis̄ ibi seditio vī statim tangebāt. S3 ad
 p̄m dicit̄ q̄ cepit̄ seditionē large z improprie. Sedō p̄t dicit̄
 q̄ p̄hs voluit dicere q̄ solū virtuosū inter homines iustius
 p̄nt facere seditionē si nō p̄ncipent. q̄ sunt alijs simpl̄ me-
 liores. sed tū nō faciūt vī dicit̄ ex quo satis p̄ q̄ non dicit̄ fieri
 seditio. Ad terciā cōcedo loquendo de fine vltimo. sed
 hoc nō sufficit ad excludendū seditionē a malo. q̄ oportet
 p̄cedere p̄ media p̄traria bono cōitatis Ad alias ratio-
 nes p̄tra questū. Ad primā dico q̄ nō pensando omnes
 iniurias q̄ fiunt illi q̄ sic puniūt. q̄ puniūt multis p̄nitionibz
 ciuilibz seu cōibz vī dicit̄ est Ad sedam dicit̄ q̄ q̄nt̄ ita
 esset habendo respectū ad sedm actū. tū p̄pter naturā ip̄s-
 seilz q̄ contrariā bono cōmuni ipsa est digna grauissima
 p̄nitione Ad vltimā dicit̄ q̄ tyrannus est p̄niedus
 grauiori pena. et ita dicit̄ q̄ puniri potest iuste tali pena.
 sed p̄pter reuerentiaz p̄ncipatus frequenter p̄teritur ista
 pena z occulte seu secrete occiduntur

Et saluatione aut cōiter z sigillatim vni⁹
 cuiusq̄ policie habitū est dicere. Primo
 q̄dem ergo palā q̄ si q̄dem habemus p̄ q̄ cor-
 rumpunt̄ policie habemus z p̄ q̄ saluant̄ Con-
 trarioz em̄ p̄traria sunt factiua. corruptio autē
 saluatōi p̄trariū. In bñ aut̄ t̄patis q̄dem q̄ poli-
 cijs sicut aliud aliq̄d optet obseruare vī nihil p̄-
 uarent̄ z maxie q̄d paruū seruare. Latet enim
 subintrās p̄uaricatio sicut substācias p̄ue expē-
 se cōsumūt sepe facte. latet aut̄ seductio. q̄ nō si-
 mul tota fit. paralogizat̄ em̄ mens ab ip̄is: sicut
 sophistica oratio si vnūquodq̄ p̄nū z oīa. hoc
 aut̄ est q̄dem vī est. aut vī nō totū em̄ et oīa nō
 paruū. sed p̄ponit̄ ex paruīs. Unā q̄dem q̄ cu-
 stodiā ad hoc p̄ncipiū optet facere. Deinde nō
 credere his q̄ sophismatis gratia ad multitudē
 nem applicant̄. arguunt̄ enim ab opationibus
 Qualia aut̄ dicim⁹ policiaz̄ sophismata p̄us
 dictū est. Adhuc aut̄ videre q̄ quedam manēt
 non solū aristocracie sed oblicharchie non pro-
 p̄terea q̄ firme sunt policie. sed q̄a bñ vtunt̄. hi
 q̄ in p̄ncipatibz sūt. z his q̄ extra policia z hīa
 que in politreumate z nō iniusta faciēdo in eos

quidē qui nō p̄cipāt ⁊ introducēdo principa
les ip̄oꝝ policiā ⁊ amatores q̄dē honoris nō in
iuriādo in inhonorationē ⁊ multas in lucrū ad
seip̄os ⁊ ad p̄cipātes in v̄tēdo inuicē demoti
ce q̄ em̄ in multitudie q̄rūt eq̄le q̄ demotici bec
in silib̄ nō solū iustū s̄ expedies est. p̄pter q̄d si
plures sint in politeumate multa expediūt de
moticoꝝ lege statutoꝝ velut sex mensū p̄ncipa
lis eē. vt oēs q̄ silēs p̄cipāt. Est em̄ sicut de/
mus iā q̄ silēs. p̄pter q̄d ⁊ in his fuit demago/
gi sepe sicut de em̄ est pus. Deū min⁹ in potēta
tus incidūt oblicharchie ⁊ aristocracie. nō em̄
sillr facile malignari pauco tpe p̄ncipātes ⁊ ml
to. qm̄ p̄pter hoc in oblicharchijs ⁊ democra
cijs fuit. tyrānides aut̄ q̄ maximi in vtraq̄ p̄fe
runt tyrānide hi q̄dē demagogi hi aut̄ potētes
aut̄ q̄ maxios hnt̄ p̄ncipat⁹ qm̄ multo tpe p̄nci
panf. Saluam em̄ policie nō solū p̄p̄ lōge eē
a corrupētib̄. s̄ aliqui et qz p̄pe Timētes em̄
p̄ man⁹ hnt̄ magis policiā. q̄re optet eos (q̄ de
policiā sollicitant) timores p̄parare vt p̄seruēt ⁊
nō dissoluāt. Quēadmodū nocturnā custodiā
policie obseruationē. ⁊ qz lōge p̄pe facere. Ad
huc insigniū p̄tentōes ⁊ seditōes p̄ leges optz
tēptare cauere. ⁊ eos q̄ extra p̄tentionē sunt añ
q̄ p̄phēdant ⁊ ip̄i tāq̄ q̄d in p̄ncipio sit maluz
cognoscere sic nō cuiuscūq̄ sed politici viri. ad
eā aut̄ q̄ p̄ honorabilitatē sit trāsmutationez ex
oblicharchia ⁊ policiā. cū acciderit hoc manē
tib̄ q̄dē eisdē honorabilitatib̄ habūdātia aut̄
honorabilitatis facta expedit honorabilitatis
cōis multitudinē p̄siderare ad p̄teries. in q̄bus
cūq̄ q̄dez ciuitatib̄ honorāt fm̄ annū. fm̄ hoc
t̄ps in maiorib̄ at̄ p̄ triēniū aut̄ q̄nquenniū ⁊ si
sit multiplex vel submultiplex p̄oris in q̄ hono
ratōes institute fuerūt policie legē ⁊ honora
bilitates intēdere vel remittere. si q̄dē excedat in/
tendētes fm̄ multiplicatōez. si at̄ deficiāt remis

tētes ⁊ minozē faciētes honoratōem. In obli/
charchijs q̄dē em̄ ⁊ policijs nō faciētib̄ q̄dē sic
bic q̄dē oblicharchiā. h̄ aut̄ potētariū fieri acci
dit Illo at̄ mō ex policiā q̄dē democraciā ex ob
licharchia at̄ policiā vt demū. Lōe at̄ ⁊ i demo
et in oblicharchia et monarchia ⁊ in oī policiā
neq̄ crescere valde nullū p̄ter p̄mēsuratōez. sed
magis tēptare puos ⁊ multi t̄pis dare honores
q̄ breuit magnos Corūpūnt em̄ ⁊ nō oēs viri
ferre bonā fortunā. si at̄ nō neq̄ cū sil̄ totas de/
derint affererursū sil̄ totas. s̄ q̄datim. ⁊ maxie
q̄dē tēptare legib̄ sil̄ ordiare. vt null⁹ fiat mul
tū excedens poīa neq̄ amicoꝝ neq̄ pecuniaꝝ
si at̄ nō se q̄stratas facere statōes ip̄oꝝ. Qm̄ at̄
et p̄pter pp̄rias vitas insolecūt optz facere p̄ri
cipatū quēdā q̄ p̄sideret viuētes nociue ad polē
ciā. in democraciā q̄dē ad democraciā. in obli
charchia ad oblicharchiā. sillr aut̄ ⁊ in vna q̄q̄
aliaꝝ policiāꝝ ⁊ qz locundū at̄ ciuitatis sigilla
tim obfuare p̄pter easdē cās hoc aut̄ remediū
sup̄ oppositis p̄tib̄ firmare actōes ⁊ p̄ncipat⁹
Dico at̄ opponi epieikes multitudini. egenus
aut̄ opulētis ⁊ tēptare vel p̄miscere egenorum
multitudinē ⁊ eā q̄ diuitiū vel q̄d mediū augerī
hoc em̄ dissoluit eas q̄ p̄pter inequalitatē sedē
tiones. Maximū at̄ in omni policiā ⁊ legib̄ ⁊
alia p̄uisiōe sic ordiari vt nō sit p̄ncipat⁹ lucra
ri. h̄ at̄ maxime in oblicharchijs optz fuare. nō
em̄ sic indignāt coertici ad eo q̄d ē p̄ncipari ml
ti imo ⁊ gaudēt si q̄s sinit ⁊ circa pp̄ria vocare.
Quare si putauerint p̄ncipantē furari cōia tūc
ambo p̄ristant. s̄. honozib̄ nō p̄cipare ⁊ lu
cris. Singulariter ⁊ p̄tingit sil̄ eē democraciā
et aristocraciā si hoc instituerit aliquis. Con
tingit em̄ vtiq̄ ⁊ insignes ⁊ multitudinē vtros
q̄ habere que volūt. licere q̄dem em̄ omnibus
p̄ncipari ⁊ democraticū Insignes aut̄ esse in
p̄ncipatib̄ aristocraticū. hoc aut̄ erit cū non

fit lucrari a principatibz. Egeni em non valent principari. eo q nullu sit lucrū. sed circa ppria esse magis. opulēti aut poterūt ppter nullo cōmuniū indigere. Quare accidit egenis qdē fieri o pulētos ppter imozari circa opa. insignibz aut nō subūci qbuscūqz z vt nō furent q cōmunia traditio fiat pecuniaz pntibz oibus ciuibz et rescripta penes fraternitates z ptubernia et tribu reponant. Eius aut qd est sine lucro pncipari optet esse honores lege statutos approbatū. Optet aut in democracijs qdē opulētis facere z parcere nō solū in nō faciēdo possessiōes eque partiales. sed neqz fructus qd in qbusdaz policiayz latet factū. Delius aut z phibere volentes oblatiōes facere sumptuosas qdem nō vtilēs aut oblatōes puta corigeas z lāpadarchias z qcunqz alie tales In oblicharchia aut egenoz facere curā multā z pncipatus a quibz receptōes his tribuere. Et si qd opulētoz iniuriatus fuerit istis maiores increpatōes esse. qz si sibijpīs z hereditates nō fm dationē esse. sed fm genus neqz plures qz vnā eandē hereditate sic em vtiqz eqliozes substātie erūt z egenozum vtiqz plures ad habūdantiā ptingēt. Expedi aut z in democracia z oblicharchia et aliorum vel equalitatē vel possessiōnē dare his q cōmunicāt minus policia hac. in demo qdez opulētis. in oblicharchia aut egenis accepto qcunqz pncipatus sunt dñi policie. hec aut his q ex policia pmittere solis vel pluribz. Tria aut qdem optet habere futuros pncipari pncipales principatus. Primo qdem amorē ad pnsistentē policia. deinde potentiā maximoz opez pncipatus. Tercio aut virtutē z iusticiā in vnaqz policia eā que ad policia. si em nō idē iustū fm oēs policias necesse z iusticie esse dñas. Habebet aut dubitatōem qñ non acciderint hec oia circa eundē qñ optet facere diuisionē. puta si

militaris qdem aliqz fuerit nequā aut z nō policie amicus. alius autē iustus z amicus qliter optet fieri electionē. Videt aut optere respicere ad duo quo plus picipāt oēs ex quo minus ppter qd in melicia qdez ad experiētiā magis virtute minus em melicia picipāt. epieikeia at plus. in custodia aut z cameratōe ptrariū. ampliori em virtute indiget qz qdā multi hnt. scia aut cōis oibus. Dubitabit at vtiqz aliqz si potentia extiterit policie z amor qd opus est virtute. facient em q expediri z ipa duo. aut qz ptingit eos (qui hec duo hnt) incōtinētes esse. quare quēadmodū z ipis nō seruiūt sciētes z amātes ipsos. sic z ad cōem nihil phibet quosdaz se habere Simplr aut qcunqz in legibz vt cōferētia dicimus policijs omia hec saluāt policias. Et qd sepe dcm est maximū elementū pcurare. vt valentior sit multitudo q vult policia qz que nō vult. pter omia aut hec optet nō latere q vtiqz latet trāsgressas policias qd mediū multa em eoz q vident demotica soluūt democracias z oblicharchicoz. oblicharchias Qui autem putāt hanc esse vnā virtutem trahūt ad excessum ignorātes quēadmodū naris est trāsgressa qdem rectitudinē eā que pulcerrima ad aqlinū vel simū. sed tñ adhuc pulcra et gratiaz hnt ad aspectum. nō tñ si intēdat aliqz adhuc magis ad excessuz. pmo qdem abijciet medio critatē ptis finaliter autē ita q neqz narē faciet apparere ppter excellentiā z defectū ptrariorū Eodē autē mō hz et de alijs ptibz. accidit ita qz hoc z circa alias policias. Etem oblicharchiā et democracias est vt habere sufficiēter eqdem exntē optimo ordine Si aut aliqz intēdat magis vtrāqz ipsaz pmo qdez deteriorē faciet policia. tandē aut neqz policia. Propter qd optet hec nō ignorare legiflatore z politicū qlia soluat demoticoz. z qlia corrupūt democraciā

et q̄lia oblicharchicoꝝ oblicharchiá neutꝝ em̄
 ipaz ꝑtingit eē z ꝑmanere sine diuitibus z sine
 multitudine. sed qñ ēq̄litas facta fuerit sube aliá
 necē eē hāc policiá q̄re corꝛupētes his q̄ fm ex/
 cessum legibꝝ corꝛupūt policias. Peccāt āt z in
 democracijs z in oblicharchijs. i democracijs
 q̄dē demagogi vbi multitudo dñā legū. Duo
 em̄ faciūt sup ciuitatē pugnātes cū diuitibꝝ opz
 āt ꝑriū sp videri dicere ꝑ diuitibꝝ in oblichar/
 chijs āt ꝑ pplo oblicharchicos z iuramēta ꝑria
 q̄s nūc iurare oblicharchicos. nūc q̄dē em̄ in q̄
 bus iurāt z ppl's malignꝝ ero z ꝑsiliabor q̄dē
 q̄s habeat malū. optz āt z existimare z simulare
 ꝑriū iinuātes iuramētꝝ qꝫ nō iuste agā in po/
 pulū Maximū āt oim dictoꝝ ad ꝑmanēdū po/
 licias q̄d nūc negligūt oēs. scz erudiri ad polici/
 as: ꝑfectꝝ em̄ nullꝝ vtilissimaz legū z ꝑglorifi/
 cataz ab oibꝝ politisantiꝝ si nō erunt assueti et
 eruditi i policiā Si q̄dē leges demotice demo/
 ticalitꝝ āt oblicharchice oblicharchicalitꝝ. q̄ q̄
 dem ē in vno incōtinētia ē z in ciuitate. ē āt eru/
 diri ad faciēdū nō hec q̄dē attingēt gaudēt ob/
 lichartilantes z democraciā volētes. sꝫ q̄bꝝ po/
 terunt hi q̄dē oblicharchifare. hi āt democrati
 fare Nūc āt in oblicharchijs q̄dē ꝑncipatiū si/
 lij delicianꝝ Qui āt egenoꝝ sūnt exercitatz labo
 ri osi. q̄re vt volūt magꝝ z ꝑnt insollescere In de
 mocracijs āt q̄ maxime vidēt eē democracie ꝑ/
 riū ꝑferētis ꝑsistit. cā āt huiꝝ qꝫ male definiunt
 q̄d libez. Duo em̄ sunt q̄bꝝ vidēt democracia
 definita eē in illꝝ q̄d plus eē dñūm z libertate
 q̄d q̄dē em̄ iustū vidēt eē ēq̄le. ēq̄le āt q̄dē cūqꝫ vi
 deat multitudini h̄ eē dñans. libez āt z ēq̄le q̄d
 cūqꝫ voluerit q̄s facere Quare viuūt in talibus
 democracijs vnusquisqꝫ vt vult z ad q̄d abun/
 dat. vt ait euripedes. h̄ āt ē prauū. nō em̄ optet
 putare fuitūtē eē viuere fm policiā. sꝫ salutē Ex
 q̄bꝝ q̄dē ḡ policiē trāsmutant z corꝛupunt z ꝑ q̄

saluant z ꝑmanēt vt simplr tot sunt vt ē dicere.

Queritur utrū elemēta

(q̄bꝝ policiē dissoluunt) sunt ꝑria ꝑncipijs q̄bꝝ obseruāt
 Arguit ꝑmo qꝫ nō. qz eadē medicina vltibus qñqꝫ
 nocet vni corꝑi z qñqꝫ iuuat ipm. ḡ s̄it stat idē elemētū
 nocere qñqꝫ alicui policiē z qñqꝫ iuuare ipam. Scdo
 sic. bellū extrinsecū qñqꝫ corꝛupit policiā. vt notū est. et
 qñqꝫ saluat ipam de ꝑ accñs scz qñ policiā saluat z vni
 ꝑꝑ timore iūmicoꝝ. ḡ zc. Tercio sic. ꝑcessus qñqꝫ nō
 cet corꝑi z qñqꝫ iuuat. sꝫ de ꝑ accñs. ḡ sic est in ꝑposito.
 Quarto sic. qz policiā ꝑstat ex ꝑrijs. sic ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ de cōi
 policiā. q̄ cōponit ex oblicharchia z democracia. ḡ zc.
 Quinto sic. ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ bonū policiē expedit aliqꝫ de politi/
 cia eē multū excedētes respectu alioꝝ in amicis z diuis/
 tijs. ḡ zc. Sexto sic. expedit ꝑncipatꝝ lucratiuos eē
 vt magꝝ amēt a ꝑncipantibꝝ z magꝝ solite regantur
 ab eis. z tñ fm ꝑhm ist d ē vni elemētū corꝛuptiuū po/
 licie. ḡ zc. In oppositū ē ꝑhs in textu. Etā ꝑiz rōne
 qm salꝝ policiē z dissolutio eius dē int se ꝑriant. ḡ ꝑ ele/
 mēta ꝑria attingunt. In hac questione tres erūt articu
 li. In ꝑmo ponent in generali elemēta q̄bꝝ policiē vidēt
 tur dissolui. In scdo documēta siue ꝑncipia q̄bus illis
 elementis ꝑt obuari. Et tercio ponent dubia.

Quantum ad primum

articulū suppono qꝫ ex ꝑte finis dꝫ policiā bona vlt mala
 Nā illa policiā q̄ bonꝝ finis intēdit bona est. in q̄ ꝑo
 malꝝ trāsgressā noiat. Et qz policiā nō sufficit in finem
 deduci ꝑ leges nature z hoim inclinātiōnes. iō req̄runt
 ꝑsitiue leges Ulterius qz optz istas leges alicui (in q̄
 residet publica potestas sibiꝑi sufficēs z corꝑꝝ ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ
 plures tenētes locū ꝑncipatꝝ. z fm qꝫ sunt vnꝝ vlt plu/
 res sumit numerꝝ policiāz. z ꝑncis modum se habēdū
 ꝑncipatꝝ vlt ꝑncipatiū tāqꝫ a forma ipē policiē specificā
 tur. vt als dñsum ē. Est ḡ bona dispositio policiē in de
 bito ordine ꝑriū ipiꝝ z tāta colligatōe vt vna nō possit
 alteri dicere nō idigeo. vlt mibi nō potes nocere. sꝫ vt vni
 co ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ tēdūt tāqꝫ vni sibiꝑi sufficēs z corꝑꝝ ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ
 ctū in finē politicū siue felicitatē politicā. Istō supꝑo/
 tō tāqꝫ necārio dicamꝝ in isto articulo de dissolutōe alia
 rum policiāz a democracia. z de ipō erit q̄stio sequēs.
 Primo igit dñm ē de dissolutōe democraciaz. cuiꝝ dis/
 solutōem maximū elemētū ē demagogoz iprudētia
 Vñ demagogi (q̄ ꝑ adulatōem diligūt z regunt ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ
 credētes fuare suā policiā scz democraciā) nitunt q̄tuz
 ꝑnt qꝫ diuites ibidē opprimant vt magꝝ a ꝑplo diligāt z
 in officio eleuent. etiā vt possent bona ipoz. qz ex cupi/
 ditare sic adulant ꝑplo. vt paruit ꝑus. mō hec oppressio
 fit valde iprudēt. tū qz ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ illā diuites int se vniunt.
 scz ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ iūriā. z sic sepe destruit democraciā. tū qz
 si diuites destruerent nō plus maneret democracia. sed
 fieret cōis policiā. Nec magna demagogoz iprudētia.
 qz ipi deberēt facere illa q̄bꝝ saluaret policiā. sꝫ oino op/
 positū agūt. Dō ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ democraticus nūqꝫ dissoluit
 democraciā. z si nō req̄rit ꝑa prudētia cū sit trāsgressā
 policiā. req̄rit tñ magna cautela cū sit ꝑ naturā z mala
 ꝑꝑꝑꝑꝑꝑ etiā demagogi aliūde corꝛupūt democraciā. qz ipi
 volūt h̄ꝑe populū sup dñā legū. sꝫ h̄ ē destruere leges z
 ꝑ ꝑns ciuitatē. cū ꝑpls sine lege ꝑditōi exponat. Antiqꝫ
 tuz em̄ magis trāsmutabant democracie in tyrānides

Et nunc. Et rō ē. qz tūc vige bāt disertimodi loquēdi. eo qz rethorica nodū erat in vsu. z qz demagogierāt duces belloz. z in armis expti. iō p̄lo p̄ficiēbant z ab eo sicut digni supponebant. nūc at postq̄ rethorica vīguit demagogi sunt facti hoies loq̄es. q̄ nō sunt armis exercitanti. z iō nō supponunt. Ex q̄ p̄t trahi q̄ raro loq̄es et adulatoroz sunt boni in armis. tuz qz tales cōiter sunt pusillaminēs z q̄si muliebres. cum qz natura (q̄ dicitur) bunt sua dona frequēt illi cui dar loq̄itate denegat au daciā. tuz qz hoies loq̄es credūt p̄ suā loq̄itate alios suppare. ita qm loquurōnibz terminat factum ipoz. nec p̄cedūt vltēri ad faciū Parz q̄ qre z quō demagogoz ip̄udētia sit elementū corruptiūū democracie. Oblīcharchie p̄o dupl̄ corūpi p̄it. scz de p̄ se. z de p̄ accūs. De p̄ se etiā corūpi dupl̄. Imo p̄ nimīā depressio nem paupes. Nā aliq̄ ip̄udētes oblicharchici suam credentes oblicharchiā augmētari vlt̄ra modū. volūt pau peres opprimere credētes p̄ h̄ meliorare suū p̄ncipatū. cui⁹ oppositū accidit qm p̄ h̄ paupes vniunt z d̄ diuites rebellāt z sic aliq̄ obtinē vlt̄ra d̄ diuites z mutat oblicharchiā. Scdo corūpi q̄ qz oblicharchia p̄pter aliq̄z diuitū inhonoratōem. Un̄ frequēter accidit q̄ nō tot p̄ncipatū in p̄ncipatu q̄t sunt diuites s̄z manēt aliq̄ viles inhonorati. sicut vbi pat̄ z fili⁹ vlt̄ duo fratres nō p̄t in p̄ncipatu p̄cipare. z isti iō mouēt d̄ alios s̄z dirōem. z isti etiā ducunt cōiter p̄ demagogos. qm nō solū sunt inter multos. s̄z q̄nq̄ etiā vbi p̄sunt pauci. iō q̄nq̄ demagogi p̄sunt eis q̄ causent seditōem vel mutent policiā. Quōz etiā corūpūnt oblicharchie p̄ accūs qm p̄ pacē diuites pigrescūt z manent inercitari in armis adeo q̄ nō sufficiūt se ab extraneis defendere p̄ pacē z etiā p̄ nimīā p̄peritatē. q̄i oēs sint adeo diuites q̄ p̄t in p̄ncipatu p̄cipare. z sic apli⁹ nō manēt oblicharchie. s̄z fit cōis policiā vel democracia. Et sic p̄z q̄ liter oblicharchia corūpi Aristocracie at̄ ē duplex elementū corūptiūū scz vniū intrinsecū z aliud extrinsecū. Intrinsecū ē p̄t distributōez bonoz ciuiliū. nā nō oēs ci ues honorabiles in aristocracia h̄nt officia. qz in ea pau ci dominant vlt̄ p̄ncipant. iō itat aliq̄s viles z inhonora biles indignati z odire policiā. q̄re p̄ seditōem vel als volūt dissoluere policiā. Et si dicat q̄ in aristocracia p̄ncipates sint p̄t uosi. iō nō volūt dissoluere policiā bonā. cuiusmodi ē aristocracia. Respondet p̄cedēdo q̄ p̄tuo si nolūt dissoluere policiā s̄z solū volūt p̄cipare p̄ncipatu. S̄z etiā dico q̄ aliq̄ nō p̄ncipates (q̄ sunt hoies virt les et appetētes honores) volūt dissoluere illū p̄ncipatū seu policiā. In q̄cūq̄ em policiā quātūcūq̄ bona s̄z aliq̄ mali q̄ nō diligūt policiā. Elementū p̄o aristocracie corūptiūū extrinsecū ē guerra. nā p̄ guerra inimici aris tocracie sibi subiugāt eā. z sic in aliā policiā trāsmutāt v̄p̄uta in tyrannidē vel in democraciā. vel si nō obrine ant sup̄ aristocraciā. at̄ tamē nec ē vt sup̄ guerra turbe cōitas z fiat aliq̄ p̄fusio tā in nobilibz q̄ in ignobilibus Imo z q̄ leges minus rigide custodiant q̄re in fractōne istaz multas p̄tingit eē turbatiōes tandē inualescētes q̄ in aliā policiā trāsmutēt aristocraciā. S̄z cōis policiā (q̄ noie sp̄cālī thimocracia d̄) corūpi p̄ defectū me d̄ij z ciuū medioz. qz extrema (scz paupes z diuites) h̄nt in se mutuū odii z diffidētiā vt als dicitū ē. q̄re (ex q̄ nō viget qd̄ ē mediū in illo intrinsecū) corūpi ab extrinsecū. vt dicitū ē de alijs policijs scz ab inimicis Lōs mune at̄ cūtis policijs corūpi p̄t excellētiā aliquozuz

ciuū p̄ter debitā p̄portōem. vt als declaratū ē zē.

Quantū ad scdm arti

culā tenēdo p̄cessum p̄t ponēda sunt p̄ncipia q̄b̄ con seruat ab illis elementis. Primū q̄ documētū vt fuerunt policiē ē vt nō negligat qd̄ ē puū in policiā. Rector em policiē nō solū d̄z curare de magnis infirmitatibz. imo de puis. Et potissime illd̄ vez ē si respiciat radicalia ci uitaris. Rō hui⁹ p̄t dupl̄ assignari. qz mens circa pua facili paralogisat z decipit. qz nō reputat ipa tāq̄ curā da. nec frequēter ea p̄cipiunt vlt̄ saltē notant. Et q̄uis illud qd̄ ē puū modicū nocumētū afferat cōitari p̄ se. tū cū alijs multū nocet eidē. sicut exēplificat p̄hs de puis exp̄tis. q̄ multociēs reitērat z sumptuū magnū the sauz. qz ex mults puis resultat magnū. Scdo rō p̄t eē qz illud qd̄ ē puū ē dispositio ad magnū. Un̄ hō volēs obtinere vnā p̄clusionē difficilē incipiet a puis p̄mitus sicut in argumētis vbi hō p̄mo nitit d̄ respondētē idu cere pua media z quasi nō curādo vt ex illis eliciat ma iora. Hoc idē p̄z in cā amozosa vbi p̄us nitit h̄z qd̄ puū ē. vt mat⁹ possit asse d̄. Tercia rō hui⁹ elementī ē. qz fran gunt leges iō mali volētes destruiere ipas incipiūt a pu sillis vt possint asse d̄ maiora. Opret q̄ istis puis obsta re. qz puus error in p̄ncipio maxim⁹ erit in fine. sicut ex emplificat p̄hs de via. Nā si hō deusat in itinere suo. s̄z modic⁹ sit error in p̄ncipio tū magn⁹ fit in fine. Istud at̄ documētū nō ē cuiuscūq̄ s̄z solū politici veri. vt dicit p̄hs. qz p̄t p̄uitate mens facili paralogisat circa ipm. Et isto qd̄ nō corūpi policiā. multē em policiē fue s runt corūpte p̄ h̄ q̄ p̄ncipat⁹ p̄tēbant p̄t suā p̄uita tem. z tūc ad illos intrauerūt aliq̄ q̄ nō erāt policiē ami ci. z tandē ipos destruebāt. De illis puis p̄ncipatibz z etiā de puis incōuenientibz h̄z curare politic⁹. vt d̄t do h̄ cumentū. Scdm documētū p̄seruat policiā a corūptō ne q̄ fieret p̄ adulatorē. Un̄ demagogi q̄rētes lucrum vel d̄nari vlt̄ p̄ncipari in democracia fingūt se amare po pulū z odire diuites vt magis eleuent z amēt a p̄lo. si bi adulant vt possint ab eo recipē lucrū. Per h̄ em p̄hs eis credēs decipit dupl̄. Primo at̄ qz dicit p̄lm̄ habe re sup̄ oia d̄nium etiā sup̄ leges z p̄hs eis accēscens de s truit leges nō tenēdo ipas. z p̄ p̄ns destruit suā poli ciā. Scdo decipit p̄plus qz diuites p̄ h̄ q̄ nimis oppri munt vniunt se z destrunt democraciā. z tū sine diuiti bus nō eēt democracia. vt dicitū ē. p̄t quod d̄t p̄hs q̄ optz eos facere in democracia nō solū in nō faciēdo po ssessiones eq̄les. s̄z etiā fruct⁹ qm p̄z d̄s plus vilitatē daret diuiti q̄ pauperi q̄uis p̄ncipat⁹ paupes obtine ant. Documētum ergo ad obuiandū adulatori eoz rī est vt eis minus credatur ita q̄ non in omnibus eis credatur. et q̄a adulatoroz adeo sunt peniersi vt dum audiunt recipiunt. etiā aliq̄l̄t placēt z potissime si sepe audiant. Tō vltēri documētū eēt vt nō solū eis nō cre dat. s̄z etiā vt nō audiant. vt als dicitū ē. Alio documē tuz ē q̄ politici debēt b̄n vti policiā sua. et democratici democracia. z oblicharchici oblicharchia zē. Iste aut̄ b̄n vtedi mod⁹ p̄sistit in h̄ q̄ ē nō facere aliq̄d p̄ qd̄ ipa cor rumpat aut aliq̄l̄tē turbe. s̄z sp̄ pcurare ea p̄ q̄ saluat vt in democracia. Nā in democracia democraticus nō d̄z inhonorare diuites s̄z poti⁹ honorare. z sp̄alit illos q̄ amatores sunt honoris. qz als possit se q̄ indignatio vel seditio q̄ sp̄ ē summa diligētia p̄caueda. Silt ē in d̄

licharchia. nā in oblicharchia diuites q tenet pncipatū nō debet inhonore seu oīno vitupare paupes. saltem illos q sunt amatores honozis. s. melius ē eos aliquid honozare z eis sepe lucrū afferre. qz p h efficiunt pau/ peres gratiosi et beniuoli. Proportionabilit̄ ddm etiaz ē de alijs. Et p istā cautela seu p istd documentū multe pollicie q̄uis nō eēt bone. diu tū durauerūt. qz scz bene faciebāt sibīpīs. fm qz d̄t p̄hus in textu. Iste aut̄ bon⁹ vsus pollicie p̄sistit i bñ z p̄udentē distribuere honozes In distribuēdo at̄ honozes op̄t̄ istā h̄ze cautela scz qz nō dandi sunt magni honozes p̄ multū t̄p̄is spacū. qz p̄ dationē talū honoz̄ possēt eē sup̄ex̄crescentia talū p̄ter portōem adeo et intrantum qz eēt nociuari pollicia ita vt sic tyranni efficerent. aut aliter trāsmutent pollicia Si p̄o casu aut̄ alias alijs longo t̄p̄e tales honozes habuisse p̄stiterit. paulatim tales remouendi sunt a talibz honozibz et nō cito. qz mutatio nimis velox vt in plurimum tēp̄tate generat vt facit̄ in silī ex̄p̄licari possz de medicina corp̄is humani. Sc̄da at̄ cautela in distri/ buendo honozes ē. qz poti⁹ dandi sunt pncipat⁹ magni p̄ paruū z modicū t̄p̄s q̄s paruū diuturni. z h̄ ad euitan dū sup̄ex̄crescētā. sicut imediare p̄us dicit̄ est. Octia ta les honozes sunt dandi p̄ modicū t̄p̄s p̄t̄ alia cām. qm nō oīno sciūt hoies cōiter ferre bonas fortunās. iō poti⁹ us sunt tales p̄ paruos pncipat⁹ aliquāculū diu. p̄ban dī z examina dī q̄ statim ad magnos honozes seu pnci par⁹ recipiēdi. Et at̄ z aliud documentum. scz qz pollicia h̄z habeat̄ p̄e manibz. i. qz pollicia sp̄ de ea diligētē debēt eē solliciti. qz p̄t̄ h̄ saluat̄ pollicia rōe p̄p̄ntatis inimico rum. qz custodes h̄nt eā cordi sp̄ facieres custodia tam diurnam q̄ nocturnā. Et qz trahit̄ aliud documentū. scz qz pollicia cognoscat suā pollicia z naturam et⁹. Si em̄ haberet̄ democraciā z crederet eā eē oblicharchiā tunc possēt eā tandē destruere. p̄ h̄ scz qz q̄tū possēt tēderet in oblicharchiā p̄ suas leges. Sicut p̄bat p̄hus in silīp̄ exemplū de nare. q̄ si declinat a pulcra filia naris nō erit ap̄lius ita pulcra. et finaliter nō manebit filia naris. Aliud documentū ē qz insigniū vitent̄ p̄tendēs. qz istz mul tum nociue reipublice z turbatiue cōitatis qz facit̄ ta les p̄tendēs inualescūt. Un̄ si q̄cūqz p̄tendēs sint vi tandē. q̄ a multo fortiori p̄tendēs insigniū z nobilitz sunt vitandē. Aliud documentū ē qz pncipatus nō sunt lucratiui. qz si sic. nō p̄cipātes pncipatu p̄pter duo po ssent irasci scz qz p̄uarent honozē z etiā lucro. z sp̄ ealit̄ fieret in oblicharchia p̄ paupes d̄iuites. Si at̄ nō sunt lucratiui. oēs h̄nt q̄ d̄volūt. qz d̄iuites nulli subijciunt. z paupes dimitunt̄ circa p̄p̄ia negocia vacare. z inde fie ret qz nulli sollicitē q̄rerent pncipatū. qz in eo nō eēt lu/ crū. Ad istd at̄ documentū duo sunt necessaria. Prīmū ē scz qz thesauri cōitatis in archa cōi oibz p̄sentibz debēt reponi. Sc̄dū ē qz clauēs ap̄ d̄ fratemitates p̄seruent qz q̄ pncipes p̄ pncipatū nō ditant̄ dignū ē qz rōe ip̄i honozent̄. Aliud documentū ē. qz ps q̄ tenet pncipatus nō inuiget. vt in democraciā paupes diuitibz qz p̄ hoc eēt multū timēdū de seditōe. Idcirco op̄t̄. qz si in obli/ charchia diues iniurgat pauperi magz punitat̄ q̄ paup/ si iniurgat diuiti. Et quis ista lex nō sit simplr iusta. qz ceterz paribz magz ē puniend⁹ q̄ in p̄sonā magz hono rabilē peccat. tū ista lex ē expedies in oblicharchia. p̄por tionabiliter in democraciā. Et qz p̄t̄ qz in oblicharchia pncipātes aliq̄ faciūt oppositum illi⁹ qd̄ deberēt facere qm̄ iurāt. Et p̄lo malign⁹ ero z p̄siliaboz ei q̄ sunt sibi

tria. qz h̄z faciāt ei tria. tū fingere debēt se facere oia in fauore ip̄i. p̄portionabilr̄ diceret de pncipatibz in des/ mocraciā respectu diuitū. Aliud documentū ē. qz q̄m̄ hus p̄cipāt in pollicia. i. honozē pncipat⁹ habeat̄ lucrū qd̄ in democraciā diuites. z oblicharchia paupes pas/ ter rō documentū. qz si pncipātes cū h̄ lucrū haberēt tunc alij duplici de cā eis inuiderēt. scz p̄t̄ honozē z p̄t̄ lu/ crū z tūc eēt periculū de seditōe. Et qz p̄t̄ qz si sunt aliq̄ bona q̄ sunt ip̄i cōitatis aut ad ip̄am p̄tineant. vel aliq̄ pua officia lucratiua debēt illis (q̄ min⁹ p̄cipāt in pol/ licia) dari. Per h̄ em̄ suabit̄ amor inter illos q̄ p̄cipāt in pollicia z inter alios. Aliud documentū ē. qz d̄z fieri q̄ litercūqz q̄ illa ps (q̄ magz diligit pollicia) sit valentior qz si ps (q̄ nō diligit pollicia) sit valentior cū ip̄a mutare intendat z dissoluere pollicia. tūc tandē p̄ leges suas cō/ trarias mutabit eā. qd̄ ē a politizantibz toto corde z nūu euitandū. Aliud documentū ē maximū qd̄ tū ab oibz p̄temm̄. scz qz ciues assuescant legibz. qz si leges essent p̄ciosissime z a subditis nō custodirent. tunc nulli⁹ aut modice vtilitat̄ eēt. leges em̄ nō ponunt̄ p̄t̄ eaz pul chritudinē. vel vt sciant. s. vt fm ip̄as ciues opent̄. qz leges ad op̄ ordinant̄. Et qz p̄t̄ qz democraciā seu pos/ pulares in democraciā q̄nqz decipiunt. qz ip̄i iudicat̄ li/ bertatē eē agere nō fm leges. s. fm suā p̄p̄riā voluntatē qd̄ ē falsum z erroneū. qz vbi ē sal⁹ aliquid ibi d̄z reputa ri p̄a libertas. s. in agēdo fm legē p̄sistit sal⁹ p̄p̄. q̄ non d̄z reputari fuit⁹ s. libertas. z p̄ p̄ns circa opinione ve/ re libertat̄ decipiunt. Et oibz dicitis in isto articulo et in p̄cedētī p̄t̄ qd̄ sit ddm ad q̄sitū. scz qz elemēta (q̄bz pol/ licie dissoluunt̄) sunt tria pncipijs q̄bz ip̄e p̄seruant̄. in religēdo sic qz p̄ nullū idē pncipatū de p̄ se saluat̄ pol/ licia aliq̄ et dissoluūt. nō tū ē incoōmētis qz de p̄ accis Vel sic intelligēdo. qz ista pncipia z elemēta sunt tria elemētis pollicie ex p̄finitis. qz tendūt ad trios fines. scz ista ad dissolutōem. z illa ad p̄seruatōem. Et hec de sc̄do articulo pncipalis questionis Quantū q̄ ad terciū articulū z finalē circa difficultates textuales.

Dubitatur primo

Utr̄ rex vel p̄nceps debeat admittēre insigniū vel no bilitū bella inter se mutuo. Arguit̄ qz sic p̄ eōm̄ p̄seru/ dinē. qz cōiter cōmittunt̄ talia bella. Oppositū p̄t̄ per p̄hm̄ dicentē. qz op̄t̄ tēperare legibz vt euitent̄ insigniū seditōes Pro solutōe istī dubij p̄siderandū est qz in p̄ncipe sup̄mo seu pncipali (cuiusmodi ē rex) tres req̄/ runtur p̄ditōes. Prīma ē qz habeat̄ amorē z dilectōez ad pollicia. vt p̄t̄ p̄ rāto. qz p̄nceps ē velut pater pollicie fm qz d̄t p̄hs in p̄mo hui⁹. p̄ h̄ volēs qz sicut pater diligit filios suos naturalr̄. imo p̄fectissime diligit ip̄os. sic p̄nceps suos diligit subditos. Ita qz sicut pater ex illa dilec/ ctione tenet sollicitare de filijs vt scz bñ regant̄ z in bos num finē dirigan̄. sic p̄ncipaliter p̄nceps respectu suo z subditoz d̄z sollicitare. vt scz dirigan̄ in finē poli/ ricū. z vt tota cōitas bñ habeat. Sc̄da p̄ditio ē. qz h̄z beat potentia ad maxima opa cōitatis vel ciuitat̄. scz ad vnitōes potentū z nobilitū. z ad reformandū maxī ma incōuenientia pollicie. z vt vnicuiqz faciat iusticiam Un̄ sua pollicia d̄z correspōdere dignitatē seu maiestatē regie. qz sicut excellit̄ oēs. ita etia ei⁹ potētia d̄z oēs excel lere. Idcirco d̄t qd̄ā antiqu⁹ moral̄ p̄hs. Reges em̄ nō debēt eē tele araneaz q̄ capiūt multas puas z dimittere

Q ij

ire magnas. **I**o debet leges ad oia generalr se extendere no solum corrigedo paupes z ignobiles. sz etia diuites et nobiles. **Q**uia pdictio e. q ipse sit p riuosius qm sic no ptingeret ipm multoties deficere circa agibilia. cu sola p riuus e q infallibiliter regular operante. docet em infal/ libiliter regē agere. cu ipe debeat ee regula alioz. qre ne cesse est ipm habere p riuē. **S**cdo supponit. q insigniu siue nobilitū bella sunt cōitatis turbatiua. Pater. qz de facili inualescūt. eo q cito pnt distrahere z diuidere totam policia. Etia qz nobiles z insignes. sunt pres pnci palis ciuitatis seu cōitatis. Si em (si p quia) qlibet dissentio sit aliqūter turbatiua cōitatis. a fortiori insigniu dissensio erit turbatiua cōitatis. **E**t q statim patz. q qm bonū policie patit tales dissensiones sunt reseccande. **S**cdo p sderandū est. q illa q pnt in via terminari non sunt ad facti via relinquenda seu exponēda. Patz. qm via facti pcedit sine rōne z deliberatōe. p riuā vl odū mentē operantis ipetuose trahentē. ea at q p iusticia moderant ecōtrario se hnt. **I**stis suppositis respōdet ad dubiū. q talia intestina bella nō sunt de se a pncipe ad/ mittēda. sz poti totis viribz ipedienda. Pater. qz sunt reipublice p se nociua z destructiua vt dē vnū notabile p tractū. Patz aliūde. qz talia bellaviderent ee iusticie z potestatis regie euacuatiua. qd est magnū incōueniēs. **U**el in pncipe arguerent insufficientia p riuē coactiue talū belloz. **S**cdo dē. q pccns scz ad euitādū pei? malū talia bella debēt a pncipe p mitteri. Patz. qz minus mala nō hnt rōne eligibil sz pmissibil in casu q opoz al/ terū duoz maloz p mittere. z frequēter ex phibitōe talium belloz sequunt maiorā mala qz sunt ista bella. vl se quuntur ex pmissione talū. g rē. **S**ed ē difficultas tūc. q lter scz colorari pnt talia bella q possint ee iusta. **D**icerēt forte aliq. q in eis ē armoz exercitiū. vt scz milites se exerceāt. iō antiqūs p riuē sic fine. z hucusqz est pmissum. Sz iste color ē modic⁹. qm tale exercitiū d3 a p riuē pcedere. **I**tē in exercitio nō qrit mors vel vulne ratio illi? cū q sit exercitatio. sz poti? bonū ipi? **I**n tali bus at bellis vn? grauatur aliter et frequēter occidit. g ille color null? ē. **A**lii pnt colorare p h. q sicut ē natura le alicui se defendere. ita naturale ē iniuriā sibi illatā ex se (si possit) reformare. nobil? g iniurgat. qz h3 potētia et. cū h ē virilis z audax. idcirco p riuē se rōnabiliter in/ iuriā sibi illatā reformare scz vindicādo se. Sz iste color nō videt sufficere. qz natura rōe regulata nō inclinatur ad reformandū p se iniuriā sibi illatā. sz poti? vt pillū in q resider potestas publica reformet. scz p pncipē imo hoc eet als euacuare iusticia pncipis. **A**lii g colorari p riuē nā in nobilitē vt viget qdām potestas publica. z iō p riuē auctoritate habere vt p se possit iniuriā sibi illatā reformare magis qz aliq psona puata z ignobil? haberet. Sz illd nō videt sufficere. qz p h turbat cōitas z iusticia publica quā min? d3 turbare nobilis q ignobil. iō non apparet mihi q sit aliqz color sufficiēs. idcirco q voluerit qrat **V**eritate ē g q ista bella p se pmitrant ad euitādū ma/ ius incōueniēs. vel qz pnceps nō ē potēs illa ipedire iō illa p mitteri q mutuo se oppugnent. vel forte h p mitteri tyrānice. vt scz pnceps magis possit illos sibi subiugare. **V**er etia qz nobiles plus timēt iniurgari sibi ymūcē. qz si fierent tales vindicatorēs. iō forte ppter h in pre p mitteruntur. **E**t istis p riuē inferri q expedit homines sic bellicosos hē guerras ad extraneos. qz cū inclinent ad bellū si nō pugnet aduers? extraneos pugnabūt in se qd pei? ē

Dubitat scdo. an sit p mitterendū q vn? habeat pluraltate feudoz. **A**rguit q nō p p m in textu. **P**ro solutioe p sderandū p3 p p sderandū approbatā. **P**ro solutioe p sderandū. q ois pncipat? in p p lo institutus ē ppter bonum populi. p3 p p m qm qm vbiqz in isto libro. **U**n qlibet pncipat? ad hoc ē institutus vt inducat suos subditos z dirigat in bonū fine. **E**t q p riuē q hereditates pncipatiue sunt qm cōes. h est sunt ordinate p sustentatōe psonaz ad cōe bonū tendentiū. **E**t inde est q sunt magis libere q alie. **E**t q p riuē q naturalr rōne ipoz dñi possidētes eas ad duo sunt obligati. scz ad faciendū iusticia subditis. z ppter hoc ipi custodes iusticie sunt. **S**cōm ē q defendant subditos a violentia extraneoz et etia vt mutua habeat inter se pacē. **E**t q p riuē q debēt ee nobiles in numero cōperenti ad regendū policia. cū ad hoc sint ordinate tales possessiones. **E**t q sequitur q in distribuendo illas oportet puidere pncipaliter nō possidentibus sz cōitati. **S**cdo supponit. q possessiones nobilitū debēt ee tante q sufficiant eis p m statū eoz ppterentē. **I**stis suppositis respōdet ad dubiū. qz qm vnus p riuē plus res possessiones puidere pncipaliter nō sufficiēt ad statū eoz. sicut si ymaginaret de beneficijs ecclesie. **P**ater in alio. quonia in hoc p sentiunt. leges positue. imo expresse ponunt. **S**cdo dē. q nō ē iustū q vn? habeat tot possessiones q p mitterunt leges positue. **Q**uā ret qz stare vnū hē qm oēs possessiones toti? regni vel ducat? sz hoc nō ē pueniens cū tales ordinent ad tutōnem patrie. z qz vn? nō possit ad eo bñ patriā defendere sicut plures. imo tanta cumulatio possessionū eet contra bonū patrie z eet abuti illis possessionibz. z ipas possidere p riuē intētes regū. qm nō ē dubiū quin intēdat eas ordinare p tutōre reipublice. **E**t q p riuē nō ē in istū p mogenitū hē oēs possessiones nobiles. z alios filios nihil hē. z spēaliter vbi ille possessiones nō sunt eiusdē feudi. **N**ec sufficit dicere q p mogeniti ei? replet suū statū. qm iustū eet q qm qz haberet suū feudū. **S**equit vltra. q pnceps p riuē phibere aliqz ne sint hoies ociosi. et hoc in cā q indigeret policia tales applicari ad arma. et hoc politice loquēdo intelligo. **E**t istis satis p riuē qd sit dōm ad argumēta ad pres hinc inde facta.

Dubitat tercio. vt pncipat? debeat ee lucratiuus. **P**ro solutioe p sderandū est. q pncipatū esse lucratiuū p riuē intelligi duplr. **U**no mō sic q ad ipm p riuē emolumenta sufficientia p statu pncipis. **S**ecundo mō sic q possit vltra thesaurizare de bonis cōitatis seu pncipatus. qd eet p riuē pncipatū ee lucratiuū. **S**cdo supponit q ē maximū qd sit in policia z diuinitimū. **P**ater rōne actuū qz pnceps d3 exercere. scz respicientiū bona cōitatis. q act? sunt optimi z diuinitimū. qz bonū quāto cōmum? tanto meli? z diuinitimū. **E**t q pater. q nō d3 oz dinari ad finē infimū sicut est lucrū. sz poti? rōne ipius debet honoz z reuerētia pncipati. **S**cdo p sderandū q pncipat? nō debēt ee venales. sz debēt distribui dignis. z q illos exercebūt ad bonū policie. ita vt puidēat nō psonis sed pncipantibz. **I**stis notatis ponit p riuē scz q pncipatus nō debent ee lucratiui intelligendo scdo mō. licet possent pmo mō. **P**rima ps pater. qz eos esse lucratiuos ē ipos esse venales. et p riuē lucratiuos appeti a cupididis hominibz. et hoc est pncipiū tyrāniā di. qm oēs tyrānides qm a cupiditate p riuē. **E**t potissime hoc eet vtz de supmis pncipatibz. imo et de infimis. qz videm? officarios gaudere vt leges a sub/

ditis transgrediant. eo q̄ possent emēdas leuare. ⁊ hoc est malū et tyrānizare. vt facilliter declarari possz. Scōo pbat eadeꝝ conclusio. qm̄ si pncipatus sint lucratiui tunc pauperes inuidēt pncipibz. qz pncipant ⁊ p pncipat⁹ dī tantur Si at̄ nō sint lucratiui tūc paupes ⁊ diuites hnt qd̄ volūt. et sic nō est tm̄ periculū dī seditōe. Et ista p te pueniens est seu seq̄tur. q̄ debēt eē aliq̄ honores fm̄ leges statuti q̄ debeant pncipibz et q̄ nō hnt lucrū. Secunda ps conclusio p̄z. qz statet pauperē eē humilē et ydoneū. p̄ regēdo pncipatū. quē tū nō possit regere nisi pncipatus esset lucratiuus. intelligēdo p̄mo mō. q̄ cōclusio vera. dzo ista p̄ expediret tū in oblicharchia. q̄ pncipat⁹ nullo mō eēt lucratiuus. vt scz pauperes non possent pncipari. nec etiā pncipatus apperere

Dubitat q̄rto. vtz p̄mittendi sunt ludi vel choree in ciuitate. Ad hoc respōdet. q̄ ludi (q̄ nō sunt magno rum sumptuū et honesti) sunt in ciuitate p̄mittēdi Sz ludi q̄ sunt inhonesti ⁊ magni sumpt⁹ nō sunt p̄mittēdi. Prima ps p̄z de se. scōa ps p̄z. qz periculū est q̄ iuue nes exerceant ludos inhonestos vel feminosos sicut stz choree. qz p̄ hoc effeminant. ⁊ specialiter si nūmis ad illos sint dediti. ⁊ potissime hoc est inhonestū. qm̄ pncipus maxime debēt eē viriles. Si ludi etiā fuerint nūmis sumptuosi tūc iuuenes depauperant qd̄ ē periculū qz p̄ h sequunt multa mala in ciuitate. Ex q̄ p̄z q̄ nō ē p̄mittēdū cuiuslibet exponere sua bona sicut bñ veller. Patz ex respōsione. qz etiā expedit reipublice ne quis re sua male vraf. Sicut mō diceret q̄ hoies nociue viuētes ad palaciū nō sunt admittēdi. sicut sunt ociosi et multi alij hmoi. Hoc p̄t facilliter p̄bari. hñ em̄ nō afferūt ciuitati lucrū. s̄ eā dānificant. ⁊ sp̄timēdū est ne ipi in dispensiūm policie aliq̄ machinent. qm̄ cū sint inhoneste vite pessimoz sunt moꝝ. ideo possent ciuitatē pdere

Ad rōnes añ oppositū

Ad p̄mā p̄cedo q̄ idē cibz qñqz nocet alicui corpori. et qñqz iuuat. p̄ diuersis t̄pibz ⁊ qñqz nocet de p̄ accūs ⁊ iuuat de p̄ se. sic est de elementis policiaz Ad scōam p̄ idē. qz bellū extrinsecū iuuat p̄ accūs ⁊ nocet p̄ se. Sicut de tertia q̄ arguit de excessu Ad quartā dictū est als quare ois policia cōposita ē ex oblicharchia ⁊ democra tia. vñ manent fortiter in ea vt dictū est. Ad q̄ntā cōcedo. q̄ de p̄ se qñqz sunt vtilēs policie ⁊ qñqz de p̄ accūs dens nociue. vt als dictū est Ad vltimā dictū est qualiter pncipatus debeant esse lucratiui ⁊ q̄liter nō zc.

Estat at̄ supuenire democraia ex q̄bz cor rūpit. ⁊ p̄ q̄ saluari nata est. fere at̄ p̄silia dictz circa policias sunt. ⁊ q̄ accidit circa regna et tyrānides. Regnū qd̄ ē fm̄ aristocraciā. ty rannis at̄ ex oblicharchia extrema cōponitur et democraia Propter qd̄ vtiqz et maxime nociua subditis ē. veluti ex duobz malis cōposita. ⁊ trāsgressiones et peccata hñs. q̄ ab ambabz policijs Exstat at̄ generatio moꝝ ex p̄trarijs vtri

q̄ monarchiaz Regnū qd̄ ē em̄ ad auxiliū qd̄ a populo epicykes factū ē ⁊ instituit rex epicykez fm̄ excessum v̄tatis vel actionū q̄ a virtute. vel fm̄ excessum talis generis: Tyrānus at̄ ex populo et multitudine ad insignes. q̄ten⁹ pplus nihil molester ab ipis. Manifestū aut̄ ex his q̄ ex his acciderūt. fere em̄ plurimi tyrannoz facti fuerūt ex demagogis vt est dicere credibiles facti ex criminari insignes. he qd̄ez em̄ hoc mō p̄stituerunt tyrannides iā ciuitatibz augmentatis Que at̄ añ istas ex regibz trāsgredientibz p̄ma et magis despoticiū pncipatū appetētibz. he at̄ ex electis ad pncipales pncipat⁹ Antiquitas em̄ populi instituerūt multi t̄pibz p̄ditores populi ⁊ p̄spectores. he aut̄ ex oblicharchijs elē genitibz vñū aliquē dñm ad maximos pncipat⁹ Om̄ibz em̄ inerat modis hoc ad efficere de facili si solū voluissent p̄pter potentiam p̄existere his qd̄ ē regalis pncipatus. his at̄ eā q̄ honorus velut sydon qd̄ ē circa argum et alij tyranni consistant regno existēte. Qui at̄ circa ionā et salaris ex honoribz. panetus at̄ in leontinis. ⁊ kip selus in chorinto. et p̄sistratus athenis. ⁊ diodorus in siraculis. ⁊ alij eodē mō ex demagogia Sicut ergo diximus regnū institutum fuit fm̄ aristocraciā fm̄ dignitatē em̄ ē vel fm̄ p̄p̄riā virtutem vel fm̄ gen⁹ vel fm̄ beneficiū. vel fm̄ hec et potentia. Om̄es em̄ cū bñficiassent vel potētes bñficiare ciuitates vel gētes adepti sunt honorem hunc. hñ qd̄ ē fm̄ bellū. p̄hibentes seruire sicut Locrus. hi at̄ liberātes sicut cyrus: vel cū instituisent vel acq̄suisent regionē. sicut la cedemonioꝝ reges et macedonū ⁊ molitiorum Vult em̄ rex eē custos. vt q̄ quidē possidet substantias nihil iniustū patiant. popul⁹ aut̄ nullā sustineat iniuriā. Tyrānus aut̄ sicut dictū est sepe ad nihil cōmune respicit nisi p̄p̄rie vtilitatis

o ij

gratia. Est autem intentio tyrannica quidem quod delectabile. regalis autem quod bonum. propter quod et suppressionum que quidem pecuniarum tyrannice. Que ad honorem regales magis. et custodia regalis quidem civilis tyrannica autem per extraneos. Quot autem tyrannus habeat mala et que obliarchie et que democracie. Manifestum autem ex obliarchia quidem eo quod finis sit diuitie. Sic enim solum et permanere necessarium custodiam et delicias et multitudini nihil credere propter quod et oblationem faciunt armorum et suspectam habere turbam. et a munitione repellere et demorari in domo. Comune autem est ambiz et obliarchie et tyrannidis. Ex democracia autem et oppugnare insignes et corrumpere occulte et manifeste et fugare tanquam contra machinantes et impedidores aduersus principatum. Ex his enim accidit et insidias fieri. his quidem principari volentibus ipsis. his autem non volentibus. Unde perandri ad chrasibulum consilium fuit exceterius spicaz auulsiio quasi oportunitate: sic semper exceteres ciuium pincere. Sicut ergo fere dictum est transmutationum ipsa principia oportet putare circa policias esse et circa monarchias. propter iniustitiam enim et propter timorem et propter contemptum multi subditorum insurgunt aduersus monarchias. Injusticie autem maxime propter iniuriam aliquando autem et propter spoliationem. Sunt autem et fines iidem quemadmodum ibi et circa tyrannides et circa regna. Magnitudo enim diuitiarum et honoris existit monarchis que desiderant omnes. Insurrectionum autem he quidem ad corpus sunt principantium. he autem ad principatum. Que quidem ergo propter contumeliam ad corpus. Contumelia autem existente multarum partium quelibet ipsarum sic causa ire. Fratrum autem fere plurimi punitionis gratia insurgunt. sed non excellentie velut que punicionis stracionum quidem propter impulsisse armodium

sozorem et illuisse armodio. Armodius quidem enim propter sozorem aristoginton autem propter armodium. Infidiatum autem sunt et perandri ei qui in ambrachia tyranno. quia simul bibens ipse cum pueris interrogauit ipse suam ex ipso pregnantem sunt. Que autem philippi appansano quia permisit contumeliam pati ipsum super iaculo. et que ambitu parui ypodetra. quia insultauit ad staturam ipsius let que eunuchi euagoraciprio. Quia enim mulier recusauit filium ipsius occidit tanquam contumeliam passus. Multe autem insurrectiones facte sunt. et propterea quod aliqui monarcharum in corpus verecundiam fecerunt velut et que cratheis ad archelaum semper enim grauitate se habebat ad colloquium. Quare sufficiens et minor fuit occasio. propterea quod filiarum nullas dedit regie. cum promississet ipsi sed sozorem quidem detinens a bello aduersus sarracenos et arabum dedit regie elimeias. Juniozem autem filio ambite existimans. sic utique illum nihil deferre et eum qui ex cleopatra. sed ab alienationis principium extitit grauitate ferre adueneralem gratiam. Cum insurrexerit autem et ellano crates lapissus propter eandem causam tanquam enim vitens statura ipsius non deduxit spodens propter contumeliam. et non propter amatiuam concupiscentiam putauit esse factam colloquutionem. Pirron autem et eraclides amikotin perierunt patri supplicium inferentes. Adamas autem discessit a chotio. quia puer existens excisus fuit ab ipso tanquam iniuria passus. Multi autem et propterea quod in corpus afflictis fuerunt percussionebus irati. hi quidem destruxerunt. hi autem inuasunt tanquam iniuria passi. et ea que circa principatum et regales potestates. velut in mitilena megades pentralidas circustates et sberates corines insurgentes cum amicis peremit. et postea sinerdes penthilonum plagas accepisset. et ab uxore extractus per

emittit. et insurrectionis archelas dechānicibus
 dixit fuit exacerbas insur gētes pinus. Eā autē
 ire qꝫ ipm tradidit flagellandū euripedi poete.
 Euripedes autē infremuit cū dixisset ipse aliqd
 aduersus fetorē oris. z alij autē multi ppter ta/
 les cās. hi qdē pempti sunt. hi at insidias passi
 sunt. Sili autē z ppter timorē. vnū em erat ali/
 qd hic causaz. sicut z monarchias. velut xerax
 thaphanes timēs criminationē q̄ circa dāriuz
 qꝫ suspendit cū non iussisset perces. sed putas
 indulgeri tanq̄ nō memorantē ppter cenā. Hic
 autē ppter ptemptū. sicut sardanapallū videns
 qdē pcutientē se cum mulieribꝫ. Si vero hic
 fabulantes dicūt. si autē nō de illo sed de alio
 erit vtiqꝫ hoc vez z dionisio posteriori. Dyon
 autē insurrexit ppter despectionē videns ciues
 sic se habētes z ipm semp ebriū. Et amicorꝫ q/
 dam autē insurgunt ppter despectionē. propter
 confidere em ptemnūt tanq̄ oblituri z putan/
 tes posse obtinere pncipatuz mō quodā ppter
 cōtemnere insurgūt tanq̄ potētes et cōtemnē
 tes periculū ppter potentiā inuadunt de facili
 sicut ducētes exercitus monarchias. sicut cy/
 rus astiagi z vitam cōtemnens z potentiā pp/
 ter potentiā qdē inoperosam fuisse ipm autē
 deliciarī et sentes de tracia amadoco existens
 dixit exercitus. hi autē z propter plura hoz insur
 gunt puta z despicientes z ppter lucrum. sicut
 ariobarfanē mitridates. Maxime autē propter
 hanc causam inuadunt. Qui qdē natura au
 daces z honorē habent bellicum a monarchis
 virilitas em potentiā habēs audacia est ppter
 quas ambas tanq̄ de facili pualituri faciūt in
 surrectiones. Eorū autē qui ppter amorē ho
 noris insurgūt est alius modus cause pter dic
 tas prius. Non em sicut qdā tyrannos inua
 dunt vidētes lucra magna z honores magnos
 existentes ipis. sic z eorꝫ qui ppter amorē bono

ris insurgunt. vnusquisqꝫ preeligit periclitari.
 Sed illi qdā ppter dictam causam. hi autē
 ac si vtiqꝫ alia aliqua fieret actio singularis et
 propter quam nominati fierēt alijs z notis sic et
 monarchas inuadūt nō possidere volētes mo/
 narchiā sed gloriā. sed cum paucissimi numero
 sūt ppter hanc causam impetū faciētes Sup
 poni em optet nihil curare de eo quod est salua
 ri si debeat pualere in actione. Quibꝫ assequi
 quidē optet dionis estimationē. non facile autē
 ipsam adesse multis. Ille em cū paucis militā/
 uit aduersus dyonisiuz sic habere dicēs. qꝫ vbi
 cunqꝫ possit pcedere sufficiēs sibi tantū partici
 pare actionis. veluti si modicū inuasisset terras
 moꝝ accideret mori. hāc bene habere sibi mor/
 tem. Corrūpitur autē tyrānus vno qdē mō si
 cut aliaz policiaz vnaqueqꝫ ab extrinseco. si cō
 traria aliqua sit policia. valētior. Consiliari q/
 dem em palam qꝫ existit ppter cōtrarietate elec
 tionis que aut volūt potentes agūt omēs. Cō
 trarie autē policie demos qdē tyrannidi fm
 hesiodū. sicut figulus figulo. Item democra
 cia vltima tyrannis est. Regū autē z arestocra
 cia ppter cōtrarietatem policie. ppter qd lacedē
 monij plurimas dissoluerūt tyrānides. z syra
 cusani p tpe quo politizabant bene. Aliqñ autē
 ex se ipsa qñ q̄ picipant seditōnes fecerūt. sicut
 qui circa gelonē z nunc q̄ eorꝫ qui circa dyoni/
 siū. Qdē gelonis thrasibulo ieronis fratre
 filiū gelonis abducere z ad delectatōes excitā
 te vt ipse piciparet. Familiaribꝫ autē cōgrega
 tis ne tyrānis omīno dissolueret. sed thrasibu
 lus Cōgregati autē ipsoꝝ tanq̄ tempus hntes
 eiecerūt omēs ipsos. dyonisiuz autē dyon ag
 gressus curator existēs z assumens populū illū
 eiciens peremit Duabꝫ autē existentibꝫ causis
 ppter qd maxime insurgūt cōtra tyrānides. scz
 odio z pteptu. Alterū qdē hoz optet existere
 Q. iij

tyrannis se3 odium. Ex cōtemptu aut̄ sūt multe dissolutōes. signū aut̄ eoz̄ q̄dem em̄ q̄ acquisierūt plurimi p̄seruarūt p̄ncipat̄. Qui aut̄ susceperunt mox vt est dicere perimit oēs. fructiue em̄ viuētes. facile p̄tēpndifiūt z̄ multas op̄tunitates dant insurgētibz̄. Parrē aut̄ quandā odiū z̄ iram oportz̄ ponere. mō em̄ quodā earū dē actionū cāfit. Sepe autē z̄ magis operosa q̄s̄ odiū robustius em̄ iolurgūt p̄pterea q̄ non vti3 rōcinatione. passio aut̄ maxime significat furoribz̄ assequi. p̄pter iniuriā p̄pter quā cām p̄sistracidoz̄. Dissoluta est tyrānis. z̄ multe alioz̄ sed magis odiū. Ira q̄dem em̄ cū tristitia adest quare nō facile rōcinari. Inimicia aut̄ sine tristitia. vt aut̄ in summa est dicere q̄tēcūqz̄ causas diximus oblicharchie int̄pate z̄ vltimēz̄ democracie extreme tot z̄ tyrānidis ponendū. Etem̄ he existunt entes diuisibiles tyrannides. Regnū aut̄ ab extrinsecis q̄dem minime corrumpit p̄pter quod z̄ multi t̄p̄is est. ex seip̄o aut̄ plurime corruptōes accidunt. Corrupit autem fm̄ duos modos. vno q̄dem seditiōem facientibz̄ his q̄ p̄ticipant regno. alio aut̄ mō magis tyrānice tēptantibz̄ gubernare. q̄n̄ exigerint esse domini pluriū z̄ p̄ter legem. Non autem fiunt ad huc regna nūc. sed si fiāt monarchie z̄ tyrannides magis p̄pter regnū q̄dem esse volūtarium p̄ncipatū. dñm̄ aut̄ maiorz̄ z̄ p̄pter multos eē siles z̄ nullū differentē tm̄ vt corūdeat ad magnitudinē z̄ dignitatē p̄ncipatus. Quare p̄pter hoc q̄dē nō p̄manent volūtarij. Si aut̄ p̄ fraudē aliq̄s p̄ncipatur vel p̄pter violentiā. iā hoc videt̄ tyrānis esse. In his aut̄ q̄ fm̄ genus regnis ponere. optet tm̄ corruptiōis cū his q̄ dicte sunt. z̄ q̄d est fieri multos facile cōtēptibiles. et hoc q̄d est potentiā nō possidētes tyrannicā. s3 regalē bonorē iniuriari. Facil̄ em̄ fieret dissolutio. nō volentibz̄ em̄ mox nō erit rex s3 tyrānus

et nō volentiū. Corrupunt q̄dem igit̄ monarchie p̄pter has z̄ alias tales causas

Aliuantur autem palam vt simplicit̄ quidem esse dicere ex cōtrarijs. Ut autē fm̄ vnūquodqz̄ eo q̄ est regna q̄dez̄ ducere ad moderantiū. Quanto em̄ paucioz̄ fuerint domini ampliori tēpore necessariū inanere oīm p̄ncipatū. Ipsi em̄ z̄ sunt minus despotici z̄ moribus eque magis z̄ a subditis inuidet̄ eis minus. Propter hec em̄ et circa molochos multo t̄p̄e regnū p̄mansit. z̄ quod lacedemonioz̄. Propterea q̄ a principio in duas ptes diuisus fuit p̄ncipatus: z̄ rursus theopompo moderāte. et in alijs̄ instituēte efozoz̄ p̄ncipatū: a potestate em̄ auferēs auxit tēpore regnū. Quare mō q̄dam fecit nō minus sed mains ip̄m. Quod q̄dem et ad vroz̄ aiunt respondisse ip̄m que dixerat. Sed nihil recundat̄ minus regnū tradens filijs̄ q̄s̄ ipse a patre acceperit. Nō oportz̄ hoc dicere trado em̄ diuturnius. Tyrannides aut̄ saluant̄ fm̄ dnos modos p̄trarijs̄simos. q̄rum alter est q̄ traditus est z̄ fm̄ quem dispensant plurimi tyrannoz̄ p̄ncipatū. hoz̄ autem multa aiunt instituisse perian drum corinthiuz̄ multa aut̄ talia est accipere z̄ a p̄ncipatu p̄ferarū. Sunt aut̄ z̄ olim dicta ad saluationez̄ vt possibile est tyrannidis excellentes perimere et sapientes destruere. z̄ neqz̄ cōmunicationes sinere. neqz̄ sodalitatē. neqz̄ disciplinā neqz̄ aliud nihil tale. sed omnia cauere. Unde p̄sueuerūt fieri due sapientie z̄ p̄suasio. z̄ neqz̄ scholas neqz̄ alias collectiones p̄mittere fieri vacatuias. et omnia facere ex q̄bus q̄s̄ maxime ignoti inuicem erunt oīes. Noticia em̄ fidē facit magis et ad inuicē. Et p̄fectos populi semp̄ palā esse cōmorari circa ianuas. Sic em̄ minime vtiqz̄ latebit q̄d agunt. et deprehendere si assuefiant modicū sp̄ seruientes z̄ alia q̄cunqz̄ talia p̄ferat

ca et barbara tyrānica sunt omnia em̄ idē p̄nt et
 cēptare nō latere q̄cunq; extiterit q̄s dicens vel
 agens subditoꝝ sed esse attētos velut circa sira
 culanos vocate potagogides et audiētes auri
 bus quos misit ieronvbis fuerit aliq̄ p̄gregatio
 et collectio. Cōfident em̄ minus timētes tales
 et si cōfidant latebūt minus. et criminare inui
 cem et turbare. et amicos cū amicis. et populū
 cū insignib;. et diuites cū seip̄is. et paupes face
 re subditos tyrannicuz. q̄tenus neq; custodia
 alaf. et occupati circa q̄tidiana nō vacātes sint
 ad machinandū. Exemplū aut̄ huius tyranni
 des q̄ circa egiptū et anathemata psellidaruz et
 olimpij edificatio a p̄sistratib; et eoz qui des
 mo opa multi imperij. Om̄ia em̄ hec p̄nt idem
 scz nō vacationē et penuriā subditoꝝ. Et illatio
 vectigaliū. velut in sera culis In quinq; em̄ an
 nis sub dionisio substantiā omniū inferre acci
 dit. Adhuc aut̄ et belloꝝ procurator tyrannus
 vt vtiq; sine vacatione sint etiā p̄maneāt in in
 digentia p̄sidis existētis: et regnuz q̄dem saluat̄
 per amicos. Tyrannicū aut̄ maxime discede
 re amicis tanq̄s volentib; quidem om̄ibus po
 tentib; aut̄ maxime. Et adhuc que circa demo
 craciā fiunt vltimā tyrannica sunt om̄ia et gne
 kocracia circa demos vt annūcient contra vi
 ros et seruoꝝ remissio p̄pter candē causam. ne
 q; em̄ machinant̄ serui et mulieres cōtra tyran
 nos gaudentes quia necessariū beniuolos esse
 et tyrānidibus et democracijs. Etem̄ demos
 vult esse monarchus. propter quod et adulator
 apud vtrāq; est honoratus. apud demos qui
 dem demagogus Est enim demagogus demi
 adulator. Apud tyrānos aut̄ qui humiliter col
 loquūtur. quod q̄dem est opus adulatiōis. Et
 em̄ propter hoc penūbosilon; id est maloꝝ ami
 cus est tyrannus. adulatōez em̄ recipiētes gau
 dent. Hoc em̄ nullus itaq; faciet sensuz habēs

liberum. Sed amant qui epieikes si non adu
 lentur et oportuni maligni ad maligna Clauo
 em̄ clauus sicut p̄uerbiū. et nullo gaudere ve
 nerabili neq; libero tyrannicū ipsum em̄ esse so
 lum vult tyrānus. Qui autē extra venerabilis
 et liberalisans aufert excellentiā et quod despo
 ticū tyrānidis Odiuntur ergo quemadmoduz
 dissoluentes principatū et vti cōiuijs et p̄diu
 turnalibus extraneis magis q̄s ciuilibus tyrā
 nicum. tanq̄s hos q̄dem aduersarios hos autē
 non cōtrariantes. hec etiā et talia tyrannica q̄
 dem et saluatiua principatus. nihil autē deficit
 malignitatis. sunt autē vt est dicere om̄ia hec
 cōprehensa tribus sp̄eb;. Coniecturat enim
 tyrānus tria. vnū q̄dem vt modica sapiant sub
 diti. nulli em̄ vtiq; pusillanimitis insidiabit̄ Se
 cundū aut̄ vt discredant inuicē. Non dissolui
 tur em̄ pus tyrānis anteq̄s credāt aliqui sibijs
 sis: p̄pter quod et epieikes aduersant̄ tanq̄s no
 ciuis ad principatū. non soluz propter ea q̄ nō
 volūt subijci despotice. sed et quia fideles sunt.
 seipsis et alijs. et quia non produnt neq; seip
 sos neq; alios. Tercius autem impossibilitas
 negocioz. nullus enim manū mittit ad impos
 sibilia. Quare neq; tyrānidem dissoluere nō ex
 istente potentia. ad quos quidem ergo reducū
 tur volita tyrannoz. Isti tres existunt entes.
 Omnia em̄ vtiq; reducet q̄s tyrannica ad has
 ipotheses. hoc q̄dem vt non credent inuicem.
 hoc autem vt nō possint. hoc autem vt parum
 sapiant. Unus quidem ergo modus per quez
 fit saluatio tyrānidibus talis est. Alius autem
 ecōtrario dictis habet curam. Est aut̄ accipe
 re ipsam ex corruptiōe regnoꝝ. sicut em̄ vnus
 modus corruptionis regni facere magis tyrā
 nicū principatū sic tyrānidis saluatio facere ip
 sam magis regalē vnus seruāte in solū poten
 tiam vt principent̄ non solū volentib;. sed et no

lentibus procedens em̄ ⁊ hoc protēdit et tyrā
nifare. sed hoc q̄dem sicut ⁊ suppositionē optet
manere. Alia aut̄ hoc q̄dem facere. hoc autē vi
deri. simulantes q̄d regale bñ. Primo q̄dem vt
videat̄ curare cōmunia neq; expendat gratuita
talía in quibus multitudines moleste fuerant
quando ab ip̄is quidem accipiūt operantibus
et laborantib; assidue. dant autem meretrici/
bus ⁊ extraneis ⁊ artificib; copiose. Rationes
que reddat acceptoz ⁊ expensaz q̄d q̄dem iam
fecerūt q̄dā tyrānoz. sic em̄ vtiq; q̄s dispēsans
economus sed non tyrānus esse videbit̄. Non
oportet autē timere ne forte deficiat pecunijs
dñs existens ciuitatis. sed extorquentib; tyran
nus a demo. Et expēdit hoc magis q̄ derelin
quere cū cōgregauerint. Minus em̄ vtiq; qui
seruant insipient reb;. sunt autē tyrāno q̄ seruant
terribiliores egredientib; a populo quā ciuib;
hi q̄dem em̄ cuz peregrinant̄. hi autē subsistunt
Deinde introitus et oblationes oportet videri
colligere dispensationis gratia. ⁊ si aliquando
oportunū fuerit vti ad bellicas oportunitates
Vniuersaliter autē exhibere seip̄m custodē ⁊ ca
merariū tanq; cōmuniū sed nō tanq; proprioꝝ
et videri nō seuis sed reuerēdus. Adhuc autē
talē vt nō timeant occurrētes. sed magis vere/
cudent̄. Hoc tñ adipisci nō facile nō existentē
facile p̄temptibile. p̄pter q̄d optet ⁊ si nō aliaz
virtutū curā habeat. tñ politice ⁊ opinionē effi
cere de se ip̄o talē. Adhuc autē non solū ip̄m vi
deri nullū subditoꝝ iniuriantē neq; iuuenē ne/
q; iuuenulā. sed neq; aliuz nullū eoz qui circa
ip̄m. Siliter autē hic ⁊ habere vxores familia/
res. ad eas q̄ alioꝝ tanq;. ⁊ p̄pter vxozū iniuri/
as multe tyrānides perierūt ⁊ circa fruitions
corpales contrariū facere q̄s nūc q̄dam tyrāno
rum faciūt. Nō em̄ solum moꝝ diluculo hac fa
ciunt. ⁊ cōtinue multis dieb;. sed ⁊ videri alijs

volunt hoc sic operātes vt tanq; felices ⁊ bea/
tos admirentur. Sed maxime q̄dem modera
tos esse talib;. si autē nō tunc videri alijs diffu/
gere. Neq; em̄ facile inuasibilis neq; facile cō/
temptibilis qui sobrius. sed qui ebrius neq; q̄
vigil sed dormiēs. Contrariūq; faciendū olim
dictis fere omnibus. Preparare em̄ oportet ⁊
ornare ciuitatem tanq; procuratorē existentem
et nō tyrannū. Adhuc autē que ad deos videri
semp in studio habentē differēt. minus enim
timent pati aliq̄d iniquū a talibus. sed deico/
lam putant esse principē ⁊ curare de dijs et ma
chinantur minus tanq; habeat ppugnatores
etiā deos Optet autē sine insipientia videri talē
bonosq; circa aliq̄d factos honorare. ita vt pu
tent nūq; honorari magis a ciuib; sue legis
existentib;. ⁊ tales q̄dem honores distribuere
ip̄m. Supplicia autē p̄ alios principes et preto
ria. Cōmunis autē custodia om̄is monarchie
nullū virū magnū facere. sed si q̄des plures. ser
uabunt em̄ inuicem. Si autē forte aliquē opor
teat facere magnū nequaq; fm moꝝ audacem
Maxime em̄ inuasius talis mos penes om/
nes actiones. Et si a potēratu aliquē videatur
dimittere. gradatim hoc agere ⁊ nō totā simul
auferre potēstatē. Adhuc autē omniū q̄dem in/
iuriā p̄hibere. precipue autē duas. eam scz q̄ in
corpus flagellationē. ⁊ eam que in etatez. Ma
xime autē hanc faciendū reuerentiā circa ama/
tores honoris. eam q̄des em̄ que ad pecunias
minorationē amatores pecuniaz ferunt graui
ter. eam autē q̄ ad inhonoratōem amatores ho
noris ⁊ epyeikes hoīm. p̄pter q̄d q̄des bene vti
oportet talib; aut supplicia videri faciente pa
trie ⁊ nō p̄pter impēsiōnē Eas at̄ q̄ ad etatē col
latōes p̄pter amatiuas cās. s; nō p̄pter potēsta
tē. Totalit̄ em̄ reputatas in honoratiōes redi
mere maiorib; honorib; Inuadētiū at̄ ad corꝝ

potis differētiā hi maxime terribiles et indigēt custodia ampliori q̄cunq; nō eligūt acq̄rere uerere euz eā perimerint. p̄pter q̄s maxime optet uereri putātes iniuriā pati aut ip̄os aut eos q̄ r̄i curātes existūt. Nō parcūt em̄ sib̄ip̄is qui p̄pter furoꝝ inuadūt. sicut zeraclitus dixit dicens difficile esse cū furoꝝ pugnare. aīe em̄ p̄ciū fieri. Qm̄ aut̄ ciuitates ex duab; p̄tib; p̄tute sunt ex egenis honorib; et opulētis Dari me aut̄ utrosq; optet existimare saluari propter principatū z alios ab alijs iniustum pati nihil Quicūq; aut̄ fuerint ualētiores hos p̄prios facere maxime p̄ncipatus. Qd̄ si hoc extiterit rebus neq; seruoꝝ liberatōem neq; facere tyrannū neq; armoꝝ oblationē Sufficiēs em̄ alta opposita ad potentia ut ualētiores sint insurgentib;. Sup̄flū aut̄ dicere p̄ singula taliū. in tentio em̄ manifestata qz optet nō tyrānicū sed economū z regalē uideri eē subditis. z non sui met curantē. s; p̄curatoꝝ z mediocres uite. p̄se qui nō excellētias. Adhuc autē insignes q̄dem afferi q̄dē multos demagogifare. Ex his em̄ necariū nō solū p̄ncipatū eē pulciorē z magis zelabile q̄s qz meliores p̄ncipent̄ z nō humiles neq; odio habitū z timoꝝ p̄seuerare. sed z p̄ncipatū esse durabiliorē. Adhuc aut̄ ip̄m dispo nere s̄m moꝝe uel bñ ad uirtutē uel semibonuz extētē. z nō malignū sed semimalignū. Ēq̄dem oib; policijs paucioris t̄pis sunt oblic̄ archbia et tyrānis Plurimo em̄ t̄pe fuit q̄ circa sikonē tyrānus q̄ orthagoꝝ p̄ueroꝝ z ip̄ius orthagoꝝ r̄i p̄māsit em̄ ip̄a annis centū Huius aut̄ cā qz subditis utebant̄ moderate et in multis legib; f̄uebat̄. Et qz bellicosus fuit clīstenes non fuit facile p̄tēptibilis z q̄ntū ad multa curis demagogifabāt. Dicit̄ q̄ clīstenes r̄ndentē de uictoria ip̄m quō coronauit. Quidā em̄ aiūt eē imaginē eius (q̄ iudicauit) sic statuā q̄ in foro sedet

Aliunt aut̄ in p̄sistratū aliqñ sustinuisse sententiā cū esset uocat̄ ad ariopagū. Sc̄da aut̄ circa corinthū q̄ kipselidoꝝ. Ētē hoc p̄seuerauit annis septuagita trib; z mētib; sex. kipselus q̄ dē em̄ tyrānisauit annis trigita. periadrus aut̄ q̄draginta q̄ttuoꝝ. psalmitic̄ aut̄ q̄ gozdie annis trib;. Ēaē aut̄ eedē z hui;. kipselus em̄ q̄dē demagogus erat z a p̄ncipio p̄māsit sine armorū custodia. Periadrus aut̄ fuit q̄dē tyrānicus sed bellicosus. Tercia aut̄ q̄ p̄sistracidoꝝ athenis nō fuit autē p̄tinua. bis em̄ fuit p̄sistratus tyrānisans ita ut z in annis trigita trib;. decē z septē annis. hoꝝ tyrānisauit. Pueri aut̄ decē z octo. q̄re oēs āni fuerūt trigita z q̄nc; Reliquarū at̄ q̄ circa geronē z gelonē circa syracusā. Nō aut̄ p̄māsit ip̄a multis annis. s; oēs duob; deficiētib; de viginti. Belon em̄ q̄dē septē ānis tyrānisauit. octauo uitā finiuit. Decē at̄ ierō thra sibilus at̄ uñdecio mēse excidit. Multe at̄ tyrādes pauci t̄pis fuerūt oēs penit;. Que q̄dem q̄ circa policias z q̄ circa monarchias ex q̄b; corumpunt̄ z itez saluant̄ fere dē m̄ est de oibus.

A policia at̄ d̄: q̄dē de trāsmutatōib; a socrate. nō t̄m d̄: bñ Optie em̄ policie z p̄ime extētis nō d̄t trāsmutatōes p̄prie: ait em̄ cāz eē id q̄d̄ nō manere aliqd̄. s; in aliqua periodo trāsmutari p̄ncipiū eē hoꝝ quoz epitricus fundus q̄nario p̄iugat̄ duas armonias exhibet. dices q̄n nūerus diagrāmatis hui; solid; f̄ue rit tanq̄ natura q̄dā p̄ducente prauas z meliores disciplina hoc ip̄m dices forte nō male. Eō tingit em̄ eē aliq̄s q̄s disciplinari z fieri studiosos viros impossibile est. Sed hec q̄des utiq; erit p̄pria trāsmutatio ei; q̄ ab illo d̄: optia policia maḡ q̄s aliaz oim̄ z eoz q̄ f̄iūt oim̄ z p̄ t̄pa p̄pter q̄d̄ d̄t oia trāsmutari et quō nō s̄it̄ inceperunt fieri simul trāsmutant̄. uelut si die poꝝi an̄ tropicū facta fuerint simul trāsmutant̄. Ad

buc aut ppter quā cām ex hac in eam q̄ lacede monioꝝ sit trāsmutatio. Sepius em̄ in cōtra / riā trāsmutant̄ oēs policie quā in eam q̄ prope Eadē aut̄ rō 2 de alijs trāsmutationibꝝ 2 lace / demoniēsi aut̄ trāsmutat̄ in oblicharchiam. ex hac aut̄ in democraciā. in tyrannidē aut̄ ex de mocracia. 2 q̄dem etiā ecōtrario trāsmutantur puta ex demo in oblicharchiaz. et magis q̄ in monarchiā. Adhuc aut̄ tyrānidis non d̄t neqꝫ si erit trāsmutatio. neqꝫ si nō erit ppter quā cām et inequalē policiā: huius aut̄ cā quia nō facile vtiqꝫ haberet dicere Indeterminatū em̄ qm̄ 2 fm̄ illū optet 2 in primā 2 optimā. Sic em̄ vti qꝫ fieret p̄tinuū 2 circulus. sed trāsmutatur 2 in tyrannidē tyrānis. sicut q̄ sikionis ex ea q̄ miro nis in eā que Liffbenis. 2 in oblicharchia. si / cut q̄ in calcide. q̄ anticleontis. 2 in democra / ciaz. sicut q̄ karilan in lacedemonia. et in thar / chidone. 2 in tyrannidē trāsmutatio fit ex obli / charchia sicut in sicilia fere plurime antiquatū In leontinis in tyrannidez panerij. et in gelan eā que kleandri 2 in regio in eam q̄ a nezelai. et in alijs ciuitatibꝝ multis. Silt̄ incōueniēs au tem 2 putare in oblicharchiā ppter hoc trāsmu tari. qz amatores pecuniaruz 2 pecuniosi qd̄ in principatibꝝ. si nō qz (q̄ multū excedūt in substā tijs) nō iustū putāt equalē p̄cipare per ciuita / tem eos q̄ nihil possidēt cū his q̄ possident In multisqꝫ oblicharchijs nō licet pecuniosuz fie ri. sed leges sunt p̄hibētes In charchedone au tem democratifantes pecuniosi sūt 2 sic trans / mutate fuerūt Incōueniēs est em̄ dicere duas ciuitates esse eā q̄ oblicharchica diuitū et pau perum. Quid em̄ hoc magis q̄ lacedemonica passa est vel quecūqꝫ alia vbi nō oēs possident eqlia. vel non oēs siliter erant boni viri. Nullo aut̄ pauperiore facto q̄ p̄us nihil minus trās / mutant. In demū ex oblicharchia sifiant plu /

res qui egeni. 2 ex democracia in oblicharchiā si valētius fuerit qd̄ opulentuz q̄ multitud. et bi q̄dem nō curēt. bi aut̄ adhibebāt intellectuz multisqꝫ existentibꝝ p̄ que sūt trāsmutationes nō d̄t sed vnā qz pdigi facti vsurarij sūt paupe res. vt a p̄ncipio diuitibꝝ ex̄tibꝝ oibus aut plu rimis hoc aut̄ est falsum. sed qm̄ q̄dem p̄sidiuz pdiderūt substātiās innouāt. Qm̄ autē aliorum nihil sit dirū 2 trāsmutant̄ nihil magis vnqꝫ in demū q̄ in aliā policiā. Adhuc aut̄ 2 si honori bus nō p̄cipiāt 2 si iniusta patiant̄ v̄l iniurias seditōes faciūt 2 transmutāt policias Et si non cōsumpserint substātiā ppter licere sibi qd̄cūqꝫ voluerint facere cuiꝫ cām eā q̄ valde libera esse dicitur. Pluribꝝ autem existentibus oblichar / chijs 2 democracijs tanqꝫ vna existente vira qz dicit transmutationes socrates

Queritur Utrum ad de

mocracias plongari sit vtile eas moderari. Arguitur qz nō. qz quāto democratici h̄nt maius dominiū tanto subij ci minus p̄it 2 audēt facere rebellionē. sed p̄ hoc p̄zolon / gal p̄ncipatus. q̄ 2c. Secūdo sic regnū est maxime dura tionis ppter suā bonitatē 2 t̄m in eo subditi h̄nt paucus do / minū. imo rex p̄ncipalit̄ ppter suā bonitatē 2 qd̄ sibi pla cer legis h̄z vigorem. q̄ 2c. Tercio sic. si q̄stio esset vera etiā expedit̄et p̄ncipe esse sitem quasi et equalē subditis sed hoc est falsum. qz debet ab ipsis maxime differre q̄ 2c. Quarto sic. nā cautele tyr. nice sunt ad oppositū. qz ip se suos subditos maxime opprimit. q̄ saltē talis moderat / tio nō expedit̄ in p̄ncipe tyrānde Quinto sic. rex est vt pater policie. q̄ sicut p̄ncipatus nō debēt moderari ita nec p̄ncipatus regalis. q̄ 2c. Sexto sic. necesse est esse multū tudinē principatū in populo. sed expedit̄ regē esse sup̄ oēs ergo policia regalis nō d̄z limitari. sed potius augeri 2 dil / latari. et p̄ p̄ns questio falsa. In oppositū arguit̄ p̄ p̄hs qui hoc ponit̄ exp̄sse quo ad tyrannidē 2 statim post sub / iungit̄ qz vnus modus saluādi sitis est dicto. scz moderan do eā vt d̄cūm est de democracia. qm̄ monarchia est p̄ncip / parus in quo p̄ncipat̄ vnicus. iuxta nois interpretationē. d̄z em̄ a monos qd̄ est vnum 2 archos p̄nceps. idcirco sub se cōtinet̄ duas sp̄s. scz duo genera. scz regnū qd̄ est optimū et tyrannidē q̄ est pessima. In hac q̄stione erūt tres artū culi. In p̄mo vidēbit̄ de regno 2 eius plongatōne. In se / cūdo de tyrannide In 3o erūt dubia ad recolligendū aliq̄ puncta que p̄hs tangit. Quantū ad primū articulū

Sciendum primo

Qz in qualiter monarchia requiritur in p̄ncipe scia 2 cū hoc vera virtus 2 simulata. Qz requirit̄ ista duo in rege pat̄

qꝛ rex hꝛ tractare z ꝓcedere in arduis causis ad has ac multũ ꝓdest scia vt notũ est. Item ipse hꝛ tractare cum extraneis q̄ forte nõ intelligit suũ ꝓꝓriũ idioma. ideo ex pedit eũ esse scientificũ. Nã melius ꝓt z ꝓꝓrius tra care cum talibꝫ si ipos intelligat q̄ si ꝓ interpositã ꝓfo nam z ꝓcuratoꝛẽ eũ eis loq̄ret. Et ꝓpter hoc scripsit q̄ dam imperatoꝛẽ romanus cuidã regi francie. qꝛ rex sine literis est velut asinus coronatus. Q̄ autẽ in ipso req̄ ratur prudentia ꝓz. qꝛ ipse hꝛ dirigere suos subditos in fine politicũ z reordinare delicta. et ꝓmiare beneficia. officia distribuere. et generaliter oia alia negotia tracta re. ista autẽ nõ ꝓnt sine prudentia politica tractari. vt sa/ tis ꝓz. q̄ notabile vez. Orobat etia de tyrannide. nam tyrannis est ꝓra natura et pessima policia. q̄ maior res q̄ritur scia et caurela ad manutenendã ipam in eẽ q̄s ali quã aliã. cũ magis (q̄sum est de se) in corruptionẽ des clineat et in nõ esse. q̄ req̄ritur tam prudentia vera q̄s fis ca in rege. q̄ notabile vez. Et quo ꝓz q̄ tunc hõ habi lis est et nõ añ ad ꝓncipandũ regulariter qm̄ mens ipi? expiat furdus inclinatioibꝫ ad bonũ ꝓꝓriũ et in ꝓiudiciũ bono cõi. Et q̄ ꝓz. q̄ nimia carnalitas. hoc est inclinatio ad se et ad suũ genus (q̄ ꝓt ꝓcipi ex hoc q̄ ꝓponit indis gnioꝛẽ dignioꝛi) est tyrannica z multum detestanda in hoie habente officium cõmune vel publicũ.

Sciendũ scõo q̄ in ꝓncipe req̄ritur potentia sup su/ os subditos. vt als dictũ est. z qꝛ q̄libet potẽtia e nulla ꝓter potentia ꝓmi ꝓncipis nature. ideo necessẽ est poli tiam regis esse limitatã seu moderatã ab ea. et qm̄ illa respicit duo. scz potentia subditoz. et etia leges politicie. iõ circa ista dꝫ moderari quo ad ꝓimũ sic q̄ sit vno q̄s potentioꝛ et q̄libet possit punire. tũ dꝫ eẽ min? potes cõitate. qm̄ si eẽ potentioꝛ tota cõitate esset timendũ qꝛ forte vellet eã opprimere excessiue. et talis facilliter ꝓuo cat hoie ad malũ. Etia ꝓnceps nõ ꝓt habere totã autõritatẽ nec tẽ dñũm sicut tota cõitas. vt als dictũ est. nec cõitas ꝓt illũ autoꝛitatẽ ꝓuare vel eũ in ꝓionam ꝓuatã trãsserre. qꝛ nõ est capax. et hoc etiam repugnat nature talis dominij. q̄ ꝓfoꝛmiter in ꝓncipe nõ dꝫ eẽ tã ta potestas sicut in tota cõitate. Tyrann? ꝓo vult eis dñari et eẽ sup ipos. z sp̄ vult ꝓ potentia regere suũ ꝓncipatuũ et nõ ꝓ leges. Rex ꝓo vult opposituũ qꝛ regendo innitit legibꝫ. Sz ꝓra. qꝛ rex dñatur volũtarie z etia lege positia. et innitit illi raq̄s in q̄ resider potestas poli cie. sicut ipse politic? innitit legi nature. q̄ notabile fals sum. Rũso rex dꝫ volũtarie dñari. nõ tũ sic q̄ possit ad volũtatẽ suã oia disponere. sz poti? illõ volũtarie referẽt ad subditos q̄ volũtarie ei subijciunt. ꝓꝓ bonitatem sui regis. vel etia volũtarie q̄ ad illa q̄ non ꝓnt legibꝫ deter minari. et h̄ intelligẽdo de voluntate recte regulata fm̄ iudiciũ rõis. Et cũ dꝫ lex positia sibi innitit. dico q̄ ꝓn cipalius innitit toti politicie. sz si sibi innitit h̄ eẽ in q̄stũ ipse est quasi executor legis nature. et ideo ꝓncipali? legi nature innitit. et ergo nõ dñatur lege etia positia.

Sciendũ tertio q̄ antiquus reges pferebant fm̄ tri plicem excessum. scz fm̄ excessum in beneficij. scz cũ aliq̄ defendebãt ciuitate ab hostibꝫ vel eis fecerãt aliq̄ bona et regno digna. ꝓꝓ h̄ dẽ ꝓhus sic. cũ oes beneficia essent aut poteres essent beneficari ciuitates. tũc honoꝛẽ scz res galem adepti sunt. Preferebant in sup ꝓꝓ excessum in pũre. z potissime in pũre politicã. qꝛ cũ aliq̄ fuerũt vir tuosi z ꝓrudẽtes tanq̄s digni sunt assumpti ad hoc offi/ ciũ. Tercio pferebant fm̄ excessum generis virtuosõ.

nã verisile eẽ ex melioꝛibꝫ melioꝛes generari. idcirco cum aliq̄d gen? fuit diu in moribꝫ appobatuũ tũc in ipm̄ traã lara est hoc potestas regalis sic q̄ de illo genere sp̄ detet in reges assumi.

Sciendũ q̄rto q̄ sicut ceteris partibꝫ q̄ro nobilioꝛ nobilitas est antiquoꝛ tanto est maioꝛ. ita q̄ est circum stantia multũ faciens ad nobilitatẽ. ꝓpter qd̄ als dictuz est. q̄ filij sunt ignobilioꝛes parentibꝫ. ꝓpter recessuz ma iorem a ꝓncipio nobilitatis. Sic ꝓportioabiliter in res gno magna ꝓfectio in regno est longa duratio nã multo nobilius est ceteris partibꝫ regnũ esse diuturnius et vnitũ in dominio tã intensiue q̄ extensiue q̄ sit econtra. ꝓpter qd̄ Theopompuz vxoꝛi sue dixit q̄ haberet ꝓu doꝛem de hoc q̄ relinqueret regnũ suũ minoris emolli menti filijs suis q̄ a patre receperat. Dixit etia q̄ non oportebat ita loq̄ qꝛ dũm̄tebat diurnius. ꝓ h̄ inuens q̄ diuturnitas vel duratio ꝓferenda est emolimentis.

Sciendũ q̄nto. q̄ in moderãdo regnũ vel fortificãdo oportet inspicere ad moꝛes subditoz. Nã ipi possent eẽ tales q̄ nõ expediret ipm̄ moderari. sz poti? deberet fortificari in casu q̄ ipi essent iabiles ad hoc q̄ regularẽt regularent siue regerent. Nã (vt als dictũ e) nõ oportet temperare regem oes hoies oprimo regimine. qꝛ forte nõ sunt capaces. Oꝓꝓt qd̄ dictũ fuit ꝓus q̄ statet boũ num ꝓncipẽ regere suos subditos aliq̄liter tyrannice id est strenue q̄rũ est ex ꝓre suo subditoz. nõ tũ se q̄retur ex hoc eũ esse tyrannũ. imo deberet regnũ in aliã policia mutare si alia esset nõ bona. qm̄ ois ꝓncipã? in ꝓlo est. ꝓpter bonũ subditoz. oportet ergo faciẽdo mo deratõem vel fortificatõem habere prudentia politica et non habere corruptã.

Sciendũ sexto q̄ in genere monarchie triplici de cã corumpunt politicie. scz ꝓpter iniusticia. ꝓtemptũ. z tã moꝛem. Oꝓꝓter iniusticia pura qm̄ monarcha fecit in iusticia aliq̄bꝫ suis subditis honorabilibꝫ. seu aliq̄it in iur gat in corpe ipis aut aliq̄bꝫ eoz amicitis. nã ꝓpter istã cãm aliq̄ fuerũt a subditis expulsi ab eoz regimine. sz cur exemplificat ꝓhs de multis in textu. Scõo. ꝓꝓ. cõ temptũ corumpunt etia. nã aliq̄ ꝓncipes ꝓpter regimẽ eoz adeo ꝓtemptibiles a suis subditis sunt habitũ vt ab eis sepe inuadunt z aliq̄ deponunt. vt exemplificat ꝓhs de qdã in textu q̄ vocabat sardanapallus. q̄ sp̄ erat cũ mulieribꝫ z ab eis se ꝓmittebat ꝓberari. qd̄ ꝓcipiens qdã de subditis suis ipm̄ ꝓremisit adeo q̄ ꝓsuasit alijs ipm̄ nõ esse dignũ ꝓncipatu. z sic tandem depositus fuit. Exemplificat etia ꝓhs de dyoniso. q̄ semp erat ebrius ꝓꝓ qd̄ ꝓtemptibilis factus e apud quendã (q̄ vocabat dyon) adeo vt conatus fuit eũ oĩmibꝫ modis interficere. Etia aliq̄ sunt (q̄ lz habeant potentiam) illa tũ ab eis nõ est operosa. sz magis officiosa. z tales frequẽter cõ temptunt a ducibꝫ belloꝛ. vt exemplificat ꝓhs de aliq̄ bus in textu. Et ex sili radice qm̄ q̄ oblicharchia corruã pi accidit. qm̄ filij diuitũ nimis delicate nutriunt z sunt inoperosi et effeminati. ꝓpter qd̄ facilliter ꝓtemnunt a fi lijs paupẽ. Tercio corumpunt monarchie. ꝓꝓ timoꝛẽ qꝛ ex timoꝛe causat seditio inter ꝓlm̄ ꝓra suos ꝓnci/ pes et ipos nitunt interficere. Et q̄ ꝓt trahi ꝓ moduz documẽti q̄ nõ est secuz ꝓncipibꝫ nimis timeri a suis subditis. z potissime si tales subditi sine viriles. qꝛ tales solent mouere seditões ꝓra eoz ꝓncipes. In sp̄ali autẽ descendendo due sunt cause corruptõis regni. scz intri/ seca z extrinseca. Extrinseca est ab extraneis inuadẽ

ibus regē et regnū q̄ tñ raro corrumpunt p̄pter istam
cām qz in regno est tanta vnio subditoꝝ ad regē z iter
se vt ibi est summū p̄siliū p̄pter debitā electōem finis et
sic raro p̄t ab extraneis inuadi vel destrui. Ab intrinsec
eo autē corrūpit regnum. scz qñ ip̄e rex vsurpat aliquid
a suis subditis vltra q̄ deceat. qz tñc tyrānus efficit. sic
aliquando cōtingit eos a subditis inuadi et destrui.

Conclusio prima

Est responsiua ad istū articulū scz q̄ ad regnū plonga
ri vtile est ip̄m mō derari. Et intelligēda ē ista conclusio
nisi subditoꝝ malicia obster. Pater p̄mo p̄ exemplū addu
ctū de theop̄o. Secūdo qz regnū p̄ hoc differt a tyrā
nide eo q̄ ē min⁹ despoticiū. Tercio nā p̄ hoc ē rex in
iustior. qz sepe reges hñc multa p̄ vsurpatōem q̄ expedi
ret q̄ eēt moderata z relaxata zc. Quarto p̄ hoc qz
p̄ncipatus est magis volūtarius. qd̄ multū facit ad p̄
longatōem ip̄ius. Per ea etiā min⁹ inuidet a subditis.
et p̄ hoc acq̄rit dominū extensius. eo q̄ plures solent ei
subesse sicut p̄z de romanis. q̄ q̄dū fecerūt relaxatiōes
et moderatiōes auerūt suū dominū. z statim cū fecer
runt oppositū aliq̄ ab eis decesserūt vt narrant hystorie

Sz tñc ē difficultas. q̄re q̄ nō seruat illud documētū
ex q̄ ē tante vtilitatis. Ad hoc p̄t assignari multi p̄t cā
Primo em̄ dicit p̄t q̄ cā ē p̄pter libidīnē dominandi. q̄
em̄ inualuit in q̄dā p̄ncipe q̄ nō solū cupiuit regalibus
legaliter dñari. sz oib⁹ modis suos opprimere q̄rit q̄b⁹
p̄t. Nō solū etiā nō moderari suū p̄ncipatū. sz ip̄m oib⁹
modis fortificare. Et q̄libet talis p̄t dicere. Sic volo
sic iubeo sit p̄ rōe volūtas. ac si q̄libet veller deificari. et
in hoc decipiunt q̄s oēs p̄ncipes p̄ hoc credētes digni
ficare suū p̄ncipatū. p̄ qd̄ tñ fit deterior et peior. nā (s̄m
p̄ h̄m p̄mo hui⁹) p̄ncipat⁹ hoīs ē melior p̄ncipatu bestie
et p̄ncipat⁹ liberi et melior p̄ncipatu serui. Alia cā
p̄t eē q̄ multū accedit ad p̄dīctā. nā p̄ncipes vt in plurib⁹
bus q̄runt delectatiōes z delicias. Idcirco delectant in
opprimendo populū exactionādo z aggrauādo ip̄m et
p̄ posse vsqz ad specie dūroz destruēdo ita vt videant
tur ab alijs q̄s ip̄e differre. Alia cā p̄t eē p̄pter insipienti
tā p̄ncipū z p̄siliarioꝝ suoz. q̄ nō q̄runt p̄ncipatū mo
derare. sz quēlibet excessum nō p̄cipientes p̄ hoc summ
p̄ncipatū corrūpi. imo toto nisu affectātes nō solū habe
re p̄ncipatū tyranniciū sz etiā potentatū. in q̄ scz prin
ceps s̄m potestate legisperitis nō imitendo dñat. Alia
cā p̄t eē p̄pter insipientiā legislatoꝝ. q̄ credētes ponere le
ges regales posuerūt eas vt tyrānicas ignorātes dñam
regni et tyrannidis. qd̄ ē vilissimū inuolentib⁹ ponere le
ges regales. Isti q̄ posuerunt leges maxime tyrānicas
vt qd̄ p̄ncipi placuit legis haberet vigore. z sic dederūt
quandā potentā p̄ncipi tyrānicā. scz supra leges z to
tam policiā. Vñ circa hoc ē generalis regula. q̄cūqz lex
dat p̄ncipi potētiā tale. scz sup̄ leges z totā policiā ē ty
rannica zc. Etiā q̄cūqz interpretatio p̄tra bonū cōe ē in
fauore p̄ncipis vel alteri⁹ p̄sone puare. ignorātia q̄ legi
staz obuiat ne seruet hoc documētū. ip̄i em̄ ignoran
tes finē z modū regimētis regalis z legū ip̄ius nō solū
nō volunt leges moderatiuas regni. sz ip̄m q̄tum p̄t
fortificat. et leges moīas maxime ad potentatū (q̄ ē sp̄s
pessima tyrannidis) tendūt. Cōtingit etiā hoc fieri p̄
adulatiōem illoꝝ q̄ sic leges condūt. et interpretant tyrā
nicē vt dicitū ē. Et hec de p̄mo articulo hui⁹ questionis

Quantū ergo ad secundū articulum in quo videtur
dum est de tyrannide.

Sciendum primo.

Sciendum dicitur quasi fortis iuxta nois interpretatōem
seu deriuatōem. Dicit em̄ a tyros qd̄ qd̄ est fortis. anti
q̄us em̄ tyrann⁹ dicebat. quisquis p̄ fortitudinē cōita
ti p̄ferebat. eā sibi subuigādo et seruiliter opprimendo.
qd̄ vtiqz a forti fieri poterat p̄pter ciuitatum paruitatē
Tyrānus etiā dicebat quisquis poterat p̄ fortitudinē
ciuitatē ab oppresse p̄seruare. Nōmē ergo tyrāni nō
solū sonat ad malū. q̄tū est de se. Vex qz p̄tingit tales
fortes malos fieri. qd̄ etiā sepe p̄tingit p̄pter defectū vir
tutis. sine qua fortitudo corpis potius est nociua q̄ va
lida. Idcirco nōmē tyrāni in malū versum est mutatū
s̄m q̄ h̄z cōis venetosum abhorrent. plus fugientes nō
tyrāni illōs p̄uenosum abhorrent. plus fugientes nō
men q̄ opatiōes. rōne quaz merito deberet sic noiari.

Sciendū scdo. q̄ antiquis dupl̄t fiebant tyrānides
Vno qd̄ em̄ a p̄b⁹ p̄tra insignes populus em̄ odies
diuites et nō potens ex se dominari voluit aliquos odi
entes diuites p̄ferri. q̄ postmodū nō solū sup̄ diuites sz
etiā supra populū enomiter tyrannizauerūt. sicut exē
plificat p̄hs in multis Et p̄pter hoc d̄t q̄ antiquis fie
bant ex demagogis. de q̄bus in p̄cedentib⁹ dicitū fuit sa
tis late. Secdo mō facte fuerunt tyrannides qñ reges
p̄tra leges et iusticiā voluerūt opprimere leges. hoc est
tyrannice interpretari et p̄remere. et etiā totā policiā. eā
despotice et seruiliter regendo. sicut tactū est in articulo
p̄cedenti. vbi dicitū fuit de corrūptōib⁹ regni p̄pter mu
tationem in tyrānidem.

Sciendū tercio. q̄ sicut p̄us dicitū fuit de alijs poli
cijs. scz q̄ qñqz corrūpuit. qñqz p̄ prudentiā vel p̄ cau
relas saluant aut plongant. Sic p̄portionabiliter dicit p̄
de tyrannide. imo ip̄a est plurib⁹ modis corrūptibilis
q̄ aliqua alia. Tum qz ip̄a est maxime p̄tra naturam z
violenta subditis. rōne cuius ip̄a quantū est de se ten
dit in nō esse. et magis oditur a subditis. et est minoris
duratōis. Tum qz ip̄a est maxime seditiosa. et ab ex
traneis maxime inuida p̄pter lucrū. Tum qz in ea non
est bona vnio ciuū inter se et ad p̄ncipē q̄tū ad observa
tionem ip̄ius. sz potius appetunt dissolutōem. p̄pter qd̄
ab extraneis p̄t facilius inuadi et destrui. Cōtingit etiā
ip̄am tyrannidē multis cautelis a corrūptōe p̄seruari z
plongari. Ponenda sunt ergo in genere corrūptiua ty
rannidum et salutiua eaz. Pro cuius declaratiōe

Sciendū q̄rto. q̄ duplex potest distinguī tyrannis
quedam est q̄ vocari potest iuris saltem apparenter. vt
potest dicitū dissolutiua. z ē illa in qua tyrānus facit appa
renter omnia que seruare deberet verus rex. adeo q̄ inter
ip̄m z verū regem nulla possit poni d̄ra q̄uis tyrānus
intentione corrūpta talia faciat. qz nihil facit nisi gratia
vtilitatis p̄prie. Alia ē tyrānis q̄ ad istā se h̄z extreme in
q̄ scz tyrānus regit p̄ potentā nō se fingēdo regalit̄ re
gere p̄ncipatū. sz oib⁹ modis tā latent q̄ manifeste suos
subditos opprimēdo z leges nō fūādo. sz oino p̄ suam
voluntatē. Et ista sp̄s a p̄ho vocat̄ poteratus rōe p̄re
dicta. Sz circa hec ē difficultas. q̄ istaz ē peior vt pos
tentatus vel alia q̄ minus videt eē violenta z magis vo
luntaria. Respondet q̄ poterat⁹ est peior. Tum qz mi
nus voluntaria ē subditis. Tum qz magis ē p̄ naturā

Tum qz est magis violent⁹. *Ulex* ē tñ. qz lz pma spēs tyrānidis appareat satis bona subditis. tñ ipa ē multū nociua. qz inceptibiliter destruit policia. ⁊ q̄sto inceptibil⁹ ledit tanto ē piculosi⁹. ipa tñ ē maioris duratōis q̄ poterat⁹. vtracq̄ ar istaz p̄t corruipi ab extrinseco et intrinseco. Ab extrinseco ar scz ab extraneis. q̄ tale p̄ncipantē odiunt. ⁊ sibi nocere volūt p̄ inuidiā. vel aliqua alia de cā. sicut lacedemones dū bñ politicā ab ar vbiqz tī rannides destruebant. Vel tyrānis q̄nqz destruit a tyrānide p̄t lucrū. vel etiā ab aliq̄b; appentib; honozē et gloriā. sicut st; aliq̄ viriles. cuiusmodi erat dyon. Ab intrinseco p̄o. scz p̄t iniusticiā p̄emptū vltimozem. sic cur ractu est in alia lectōe. nā tyrann⁹ multo p̄t iniurgat subditis. tñ et etiā ab eis ⁊ odit. et p̄pter vitā fatuam ⁊ ociosam facilliter p̄mittitur a subditis suis

Sciendū q̄nto. qz sic duplex ē tyrānis vt dictū ē. sic p̄ portionabilit̄ duplex ē mod⁹ saluadi ipas. Un⁹ ē p̄ moderatōem p̄portionabilit̄ sicut dictū ē de regno. nā sic cur regnū destruit p̄ accessum ad tyrānidē. sic tyrānis saluat p̄ accessum ad regnū. Hūm⁹ mod⁹ scz p̄ moderatōem approbat q̄dāmō. vel p̄ncipalit̄ uenit p̄me tyrānidi. et ad ipm̄ reducunt oēs cautele q̄b; tyrān⁹ sinit q̄t se eē regē. et intēdit q̄ nō solū inuolūtariē p̄ncipet scz voluntariē. Iste ar sunt cautele multe. Prima cautela est qz ipē videat curare de bono cōi. et nō expēdere bona cōia in supfluis et inutilib;. sicut eēt dare meretricib; iocularozib; ⁊ extraneis. Scda cautela ē. qz ipē reddat cōputū de bonis ⁊ expensis cōmūib;. qz p̄ hoc precise videat sicut dispensator cōitatis. nec timēdū ē de paup̄tate ipius cū sit dñs cōitatis. et potius dz capere bona subditoꝝ. anteq̄ dntent q̄ postq̄ fuerint dicari. qz tunc min⁹ irascēt subditi. dz etiā esse rigorosior exentibus suū dominū q̄ sub eo manētib;. Tercia cautela ē. qz ipē videat recipere diuitias cōes vt exponat. p̄ bono cōiz bellis patrie. Quarta cautela est. qz sit reuerend⁹ pot⁹ q̄ timendus. ita qz subditi sibi obuiantes potius verecundent ipm̄ q̄ timeant. Quinta cautela est. qz nō solū nō iniurgat subditis suis scz nec familiares sui alicui in iurgat nec iuueni nec iuueculē. Sexta cautela est. qz vroz ipoz sint familiares vroz subditoꝝ. q̄m̄ hoc plus diliguntur et erit cōitras min⁹ feditosa. Septima cautela est. qz nō viuant nimis delicate. aut saltē qz non appareat subditis. ne p̄remnant et ab eis facilliter inuadant. Octaua cautela est. qz bñfaciant preparare ciuitate et edificia cōia. Nonā cautela est. qz videant eē deuoti. ita qz dñj videant p̄ ipis pugnare et suū p̄ncipatū dirigere Decima cautela est. qz dz honorare hoies habiles eis distribuendo officia p̄ seipm̄. et malis p̄ seipm̄ vel p̄ aliū inferre supplicia. Undecima cautela ē. qz null⁹ virilis et magnanimus nimis eleuet. ⁊ si aliq̄s sit vel plures. vt si vnus noceat alius iuuet. Duodecima cautela est. qz nō dz aliq̄ue iniurgari saltem virilē in corp⁹. nec honorare senes et amatores honoris. nec auferre pecunias ab illis q̄ nimis amant eas. et semp̄ corrigere apparenter p̄pter bonum patrie. nec potissime iniurgari his qui nō videntur curare de vita. sed ponunt animam p̄ precio. Item apparenter vnicuiqz facere iusticiā. face re expensas mediocres. pulchre loqui cum omnibus. et adulari populo. et in officijs ponere de quolibet statu. scz aliquos nobiles. aliquos mediocris status. aliquos vero minoris status. qz sic plus diligēt p̄ncipatus ab omnibus. et generaliter omnia debet facere talis tyrann⁹

nus q̄bus videt diligere cōitātē et eius bona. et omnia p̄traria eius fugere. Porret autē nō p̄trariū facere p̄t salurem potentatus. Et oēs cautele (quas debet tyrānus habere s̄m p̄m) p̄t reduci ad tres. scz qz faciant subditos insipientes impotentes ⁊ diffidētes seu de se inuicem diffidentes. Istis vero sic habitis nō fiet p̄tra ipm̄ rebellio. qz si subditi nō sciunt nec p̄t nō facient se ditōem. Et ad istas cauteles reducunt oēs cautele p̄riculares quas ponit p̄hs scz excellētes perimere qz non machinent p̄tra illū p̄ncipatū. et obuiant suis cauteles sapientes destruere neqz cōmunicatōes sinere. neqz solvalitate. neqz disciplinā. neqz aliquid tale. et ōmia facere et q̄bus subditi sunt ignorantes et imprudentes. et ita nō p̄mittere scolas. Et etiā oīa facere ex q̄bus subditi fiunt sibi inuicē ignoti. Prefectus populi et officarij ip̄suis tyranni debent morari circa ianuas. vt nihil possit latenter p̄tra ipm̄ machinari. Et si aliq̄ assidēt facere colloquiōes qz a clientib; tyranni capiant. et habes repedagogides. hoc est aliq̄s qz oīa audiant ⁊ referāt et cōsiderēt subditos qz sunt min⁹ audaces. et q̄dicūt q̄ lateat tyrānū. et occupare circa opa ita qz nō possint vacare circa opa p̄pria ne dntent. Et ipis debet isferre vectigalia p̄curare bella ⁊ extraneos vt p̄tinue idigeat a tirāno defendi. custo diri p̄ extraneos faciat se. qz ciues p̄prij ipsum odio habent p̄pter mala que facit policie. Extranei vero p̄pter lucrū ipm̄ diligunt. aut nō tñ odiunt sicut intranei. Itē tyrannus ordinat p̄ncipatū mulieruz supra viros vt sententiet p̄tra ipos et vt magis opprimat eos. et vt mulieres reuelēt eis maritoꝝ secreta Itē libertāt seruos vt eis faueant et vt ipos sustineant Itē tyrannus talis gaudet laudari et vt ei adules. nec gaudet de aliquo venerabili aut libero. qz vult solū alios excellere. oppositū autē est de rege. Itē vnus cōib; p̄tūis magis ad extraneos q̄ ad intraneos. qz intraneos respiciant inimicos. et virtuosos ac fidelib; aduersant tanq̄ q̄ inimicis sue policie. Et breuiter nihil malū videt sibi deesse. Patet et go q̄b; cauteles in genere p̄t saluari tyrannis. Et his dictis p̄z responsio ad scdm̄ articulū. scz qz p̄nceps dz suā tyrānidē moderari aut ipam p̄z longare. Patet de p̄ma specie immo vt in plurib; hoc ē vtile in qualibet tyrānidē. nā p̄ hoc qz subditi vidēt p̄ncipē moderari suū p̄ncipatū incipiunt ipm̄ diligere. dato qz p̄us ipm̄ odierunt credentes ipm̄ velle corrigere p̄ncipatū suū et ad debitū regimē deducere. nō tamē oportet hoc eē vey vniuersalē. qz st̄ret oppositum p̄pter mores subditoꝝ. Et hec de scdo articulo hui⁹ questio nis. Quantū ad terciū articulū et finalē ponēda sunt aliq̄ dubia ad recolligendū p̄icta. q̄ t̄gīt p̄hs in textu.

Dubitatur primo

Ulex tyrannis inter oēs policias sit minus durabilis ⁊ facilius corruptibilis Pro solutōe cōsiderandū est. qz oblicharchia nō est simplr policia. vt als dictū est. ergo a fortiori nec tyrannis. Secundo quia policia est ordo ciuium inter se et ad p̄ncipem ad attingendū finē politicū. ita qz talis sumitur s̄m ratōem ex vltimo fine politico qui est cōmune bonum. Sed tyrannis nō tendit ad istum finem. sed maxime deuiat ab ipō Pro cui⁹ maiori declaratōne secundo cōsiderandum qz est vna policia que p̄fectissime attingit finem politicū scz policia regalis que est optima vt als dictum est. Omnes autē

¶ ij

alię pollicie deuant vel a mō attingēdi illū finē. vñ ab illo fine. nā pollicie trāsgresse ab illo fine deuant. p. que tñ in eē specifico sicuti deberēt. idcirco nomē pollicie simplr amittunt. **Alie pō** (q̄ nō sunt trāsgresse scz aristocracia et thymocracia) nō deuant ab illo fine. s; solū a mō illū fine tangēdi. ppter qđ nomē pollicie nō amittūt. q̄s uis sint min⁹ bone q̄ regnū. Patet q̄ q̄ tyrānis nō est pollicia s; pollicia trāsgressa. sicut hō pictus non est hō s; est hō pictus. **Tamē** sepe nomē pollicie se extendit ad oēs policias siue veras siue trāsgressas ppter similitudinem ubi cūq; p̄hs vocat tyrannidē pollicia. Sed est dubiū. vtz tyrannis sit alicui naturalis. Et nota q̄ h dubiū p̄ duplr intelligi. vno mō de p̄ncipe seu tyranno et sic dico q̄ nō est sibi naturalis inquantū scz est hō. q̄a vt sic p̄nceps est ciuilis. tyrannus autē est inciuilis vt dicitū est in p̄ncipio hui⁹ libri. **Potest** tñ sibi dici naturalis inquantū est ex cōplexione dispositus ad rapacitatē cupiditatē et ad tyrannidē. vel inquantū p̄ tyrannidē acq̄rit ea p̄ q̄ acq̄runt ea ad q̄ inclināt. vt diuicias delicias et h̄mōi. **Sed** mō p̄ intelligi an sit naturalis ex parte subditōz. **Ad** qđ d̄r q̄ nō imo est maxime innaturalis et violenta. q̄ si sint natura liberi tunc maxime p̄tra inclinātōem ipōz est q̄ tyrannice opprimant vt postea vis debet. **Sipō** sint natura serui. adhuc est p̄tra inclinātōnem ipōz q̄ sic tyrannice regant. **S; p̄tra** arguit. q̄a dñs vñ seruis ppter eoz vtilitatē. s; tyrannice. **Item** naturale est sceleratos cogi vel opprimi tyrannice. qz nesciunt regere libertatē vel pati regnū regale. **Ad** p̄mūz negat p̄na. qz dñs seruis vtendo intendit bonū eoz. q̄a dirigit ipos in finē politicū q̄rū sunt dirigibiles. **Tyrannus** vero nō sic intendit bonū subditōz. s; totū fatit grā vtilitatis pprie. **Item** diceret q̄ nō est tyrannicū vñ seruis moderate. qz sunt dominoz. sicut ē i tyrānis vt patet consideranti. **Ad** scđam diceret p̄porzionabiliter de sceleratis sicut de seruis. **Tercio** p̄siderandum est p̄ncipaliter. q̄ tyrannus est pollicia pessima. **Patet.** cum quia maxime recedit ab intentōe cōmunis boni. nam in oblicharchia intenditur bonum alicuius cōmunitatis scz diuitum. **In** democracia vero intenditur bonum alicuius multitudinis scz populi. **Sed** in tyrānide intenditur finis maxime p̄uatus. scz bonuz singulari tyranni. **Tum** quia tyrānis est maxime innaturalis et violenta. eo q̄ homines naturaliter liberi carent libertate et seruilitate opprimunt iniustis legibus et exactiōnib; et hoc maxime est violentū et innaturale. **Tum** quia tyrannus est efficacissima ad nocendum subditis. nam sicut regnum est ad p̄ficiendum subditis maxime efficac; propter vnionē virtutis politicę in p̄ncipe. **Sic** tyrannus (in quo congregatur omnis malicia. sicut dicit p̄hus asserens q̄ nihil malignitatis sibi deest) maxime potest subditis suis nocere et etiam vult. **Tum** qz tyrannus impedit maxima bona cōmunitatis. scz pacē ciuim. sapientiam. patientiam. virtutem. cōfidentiam. et generaliter omnia ex quib; possunt fieri nobiles et boni sicut dicit p̄hus in textu. **Tum** quia quicquid repit mali in oblicharchia et democracia hoc p̄gregatur in tyrannide. **Unde** tyrannus ab oblicharchia accepit ista mala. scz opprimere populum. habere ipsum suspectum arma eius tollere. multas exactiōnes facere. et alia multa mala que ponuntur in oblicharchia. que diuites faciunt pauperibus. **Similiter** capit multa mala a demo

cracia. scz opprimere diuites et o dire ipos. et sic de omib; bus alijs malis que faciunt pauperes diuitibus. **Ira** q̄ breuiter tyrannus est summa omnium maloz. **Et** ppter hoc dicit p̄hus q̄ tyrannus cōponitur ex democracia et oblicharchia. **Quarto** considerandum est. q̄ quilibet pollicia debet h̄māinari ad modum vnus corporis. et hoc ideo. quia sicut corpus d̄r bñ dispositū qđ p̄t exercere opatōnes sibi inaras puenire. et illud corp⁹ d̄r male dispositū qđ nō p̄t exercere opatōnes debitas. **Sic** p̄porzionabiliter pollicia est bene disposita que potest in opationes sibi debitas scz tendentes in finem politicū se dirigere. **Ista** autē debita dispositio potissime consistit in iusticia p̄ncipis ad subditos et subditorum inter se quoniatz est quasi radicalis complexio ciuitatis. et sine qua nō potest bene stare nec diu permanere. vt alis ostēsum est. **Consistit** etiam pollicia in debitis et iustis legeb; quibus subditi reguntur. et sine quibus p̄ditōm exponuntur. **Istis** suppositis respondetur ad dubiū scz q̄ tyrannus inter omnes policias tam rectas q̄ trāsgressas est min⁹ durabilis et magis corruptibilis. **Patet.** quia quicquid corruptibilitatis in alijs repitur totum in tyrannide cumulat. eo q̄ continet totam maliciam aliaz. sicut patet ex dictis. **Secundo** patet. quia tyrānis est sicut corpus. cuius radicalis complexio est corrupta. tale āt nō p̄t diu durare. ergo sicut nec tyrānis.

Dubitarur scđo. vtrum p̄nceps politicus possit in aliquo casu. p̄hibere scolas. sicut de facto facit tyrannus. **Pro** solutione p̄siderandum est. q̄ p̄ncipi ē colata potestas dirigendi subditos et ciuitatem in finē politicū. **Patet.** qz in hoc consistit exercitium officij sui qz se habet quasi cor influens in oia mēbra dirigēdo ipsa p̄ spūs et calorē. hoc est p̄ veras leges tendentes in finē politicū. **Sed** p̄siderandū. q̄ sicut in corpore sunt mēbra deputata ad diuersa officia et opatōnes deferentes. quaz aliquę sunt nobiles. aliquę vero viles. **Sic** p̄porzionabiliter est de p̄tib; pollicie aliq̄ hoies debēt oīz dinari ad vacandū operib; seruilib;. **Alij** vero debēt vacare alijs nobiliorib; operib;. vt aliqui ad laborandū diuersis laboribus. **Alij** vero ad regendū ciuitatē et res publicam. et propter hoc natura fecit homines diuersos tam in corpore q̄ in mentis et anime habilitate. vñ decimq; talis habilitas pueniat. **Tercio** supponitur q̄ scientia in subditis multum nobilitat policiam. p̄porzionabiliter sicut p̄spicacitas spirituum multum decorat corpus. **Et** ideo sicut ignorantia est p̄ncipalior p̄seruitutis naturalis. sic signum seruitutis est impfectiōnis in aliqua pollicia est ignorantia subditōz. qz sine tali scientia pollicia nō p̄t esse sibi ipi sufficientes nec seipam regere. **Istis** notatis respōdet ad dubiū. q̄ in aliq̄ casu p̄nceps licite p̄t cogere subditos suos ad studēdum imo ipos determinare ad studēdū hęc vñ illa sciaz. **Parti** cū scia sit necessaria pollicie. et etiā suis subditis. et ipse habeat eos dirigere in finē politicū. nō ē p̄ exigentiā ipōz s; reipublice p̄ncipalr. **Et** q̄ p̄ licite p̄nceps p̄t p̄cipere alicui subditōz aliqđ qđ ē in p̄iudiciū siue p̄sonę et in fauorem reipublice. p̄z ex dictis. **Sed** d̄r. q̄ nō p̄t licite p̄nceps retrahere hoies a scolis. vñ scolas impedire. p̄ signo rantiā subditōz. vt scz fiant ignorantes. **Parti** qz h̄ ē tyrannicū. vt satis p̄z p̄ vnā cautelā alis positā. qm de p̄te p̄nceps nūq; d̄r q̄rere subditōz ignorantiam vt facilius potest probari. **Et** quo patet. q̄ directe querere ignorantiam subditōz est tyrannicū. et nō d̄r fieri a p̄ncipe

Et si dicatur contra de dñis qui prohibent ne serui fiant clerici. Dicit q̄ nō phibent qñ fiant clerici vel scientes. licet phibent q̄ non confitentur aut eximant a seruitute. Tercio dicit q̄ princeps p̄ licite de p̄ accidens inq̄rere ignorantia subditoꝝ. vel phibere scholas. Patet cōclusio. quia nō expedit oēs se applicare z ex toto se dare studijs. q̄ in illo casu cū dicitur de p̄curare qd̄ est expediens cōitari dicitur phibere scholas. nec sequitur q̄ de p̄ se querat ignorantia subditoꝝ. Potest tamē raro iste casus accidere. qz hoīes vt in pluribus nolunt scientiaz acquisitioni vacare

Dubitat̄ tercio. vtrū vna policia semp̄ in aliā policiaz sibi p̄pinq̄uorē trāsmutet̄. Rūderur breuiter q̄ nō. Rō est. qz non oportet q̄ semp̄ (cū disponit̄) trāsmutationi declinet ad p̄pinq̄uorē policia. Nec dicitur h̄m̄ imaginari q̄ talis p̄pinq̄uorē policia sit tanq̄ mediū respectu remotioris. p̄ qd̄ necessariū sit transitū fieri. Vbi multoties regnum trāsmutatur immediate in tyrannidem vt dicit p̄bus. et tamen maxime distant. Sicut de alijs. naz quelibet policia in quā libet aliam trāsmutari potest

Dubitat̄ quarto. vtrū alicubi expediat p̄ncipatus mulierū z seruoꝝ. hoc est q̄ mulieres dominent̄ viris z serui p̄ncipent̄ dñis. Primo dicit de seruis q̄ nō. qz nullo modo expedit ipos dominari literis. sed est pure tyrannicū. quia seruis nō solū nō sufficit alios dirigere in suū finē z regere ipos. sed nec sufficit seip̄m regere. nam in hoc fundat̄ ratio dicitur seruitutis. vt patet p̄mo huius. Secūdo de mulieribz qz non est licitū (vbi est bona dispositio p̄ humanā specie) mulieres dominari. Patet qz deficit in cōditionibz requisitis ad p̄ncipandū. vt alibi factis p̄barum fuit. ideo tyrant cum est (vbi viri sunt bene dispositi) mulieres p̄ncipant̄. Secūdo dicit q̄ nō videt̄ repugnātia quin in aliqua regione ex parte aspectus aliquoz planetaz z stellaz mulieres habeant subditores z habiliores ad p̄ncipandū q̄ viri. Sicut videmus q̄ in aliquibus speciebus femelle sunt valentiores res masculis. z etiā alicubi femelle alicuius speciei sunt debiliores. z tamē alibi z in alia regione sunt fortiores. Sic nō videt̄ repugnare nec ex pte sexus nec aliunde qñ in alijs qua regione mulieres sint viris valentiores tā in anima q̄ in corpore. atq̄ passionū min⁹. Sicut dicitur hoc tū nō est cōe. nec in regione tēperata accideret. Et hec de tercio articulo

Ad rōnes ante opposi-

tum in principio questionis factas. Ad primaz (qñ dicitur quanto monarcha h̄z minus dominū tanto subditi min⁹ faciunt seditiōem) negat̄ hoc. quia p̄ hoc minus d̄ligit̄ ab eis z magis inuidet̄. Ad secundā (cum dicitur. Regnum est maxime durationis zc.) cōcedo hoc. sed dico q̄ rex nō habet dominū tantū sicut habet tyrannus. Ad terciam (cum dicitur. tunc expedit̄ monarchā similit̄ esse suis subditis) negatur cōsequētia. qz semp̄ retinet̄ apud se dominū requisitū ad debite regendū suos subditos. si nō vult v̄r̄r̄pare sibi tantū quantū tyrannus si regaliter regat.

Ad quartā (cum dicitur. q̄ ad oppositū sunt cautele tyrannice zc.) Rūderur p̄mo q̄ illa modificatio nō expedit̄ in potentatu. nec est cōtra conclusionē responsalē. Secūdo dicit q̄ in extremo principatu possit̄ prodesse in aliquo casu talis moderatio quatinus subditi inciperēt d̄ligere p̄ncipatum. nam ad hoc debet intendere q̄libet p̄nceps vt factis effactis v̄nicūq̄. Ad quintā (cum dicitur. Rex est vt patet policie zc.) concedo intelligēdo hoc vt alibi expressum ē. Sed cum hoc stat q̄ debet regnū suū moderari in casu

quo videret hoc esse subditis suis vtile. et ita deberet p̄ter in regimine filioꝝ facere. Ad vtrū (cū dicitur. Necesse est esse p̄ncipatus multos in policia zc.) concedo. Et v̄tra cōcedo q̄ expedit regem habere dominū sup̄ omnes sed nō debet tendere ad hoc vt p̄ncipatus eius fiat potētus. z hoc satis in corpore q̄stionis d̄m̄ est. Autortas allegata post oppositū est pro dictis in q̄stione. Et hec de quinto libro politicoꝝ. Aristotelis dicta sufficiant

Explicit quintus liber politicoꝝ Aristot.

Sequitur sextus liber politicoꝝ Aristot.

Not q̄dem ergo differētie et q̄ eius qd̄ consiliatiū et dominans policie z eius q̄ circa p̄ncipatus ordinis. z de p̄torijs z qualia ad qualē policia coordinata sunt. Adhuc autē de correctione z saluatione policiaz ex qualibet sit z p̄pter quas cās dictū est prius. Quoniā autē fuerūt species plures democracie exītes z aliaz similit̄ policiarū simulq̄ de alijs si qd̄ residuū non deterius cōsiderare z modū p̄gruū et cōferentē assignare ad vnāquāq̄. Adhuc autem et collectiones iporum dictoz omniū modoz cōsiderandū. Hec em̄ cōbinata faciunt policias variari vt aristocracie sint oblicharchie z policie sint magis democracie. Dico autē cōbinationes quas oportet quidem cōsiderare. non sunt autē cōsiderate nūc puta si quod q̄dem cōsilians z q̄ circa electionem p̄ncipatū oblicharchie fuerit institutū. Que autē circa p̄toriaz aristocratie. aut hoc quidē z quod circa cōsilians oblicharchie. aristocracie autē qd̄ circa electōes p̄ncipatū. aut fin aliquē aliū modū. nō oīa p̄ponant̄ que policie cōuenientia. Qualis q̄dez igit̄ democracia ad qualē p̄gruit ciuitatē. Sicut autē z q̄lis oblicharchie qualis multitudini. z reliquaz autē policiaz quid q̄bus expediat dictum est prius

Attamē oportet fieri palam non solum qualis harum policiarū sit optima ciuitatibz. Sed et qualiter oportet instituire z has z alias pertractemus breuiter. Et primo de democratia dicamus. similr em̄ z de opposita policia **D**amifestū hoc aut̄ est. quā vocant q̄dam oblicbarciam. Sumendū aut̄ ad hanc methodū omnia que de democratia. z que vident democratia assequi. Ex his em̄ cōpositis democratice spēs fieri accidit. z democratias plures vna eē et differētes. due em̄ sunt cause ppter quas de democratia sunt plures. Primo q̄dem que dicta est p̄us. quia diuersi populi. Fit em̄ q̄dem hic agricola multitudo. hic aut̄ bannausum z mercennariū. Quoz primo assumpto cum secūdo et tercio rursū cū ambobz non soluz differt in fieri meliorē z deteriorē democratiaz. sed ex eo q̄ nō eandē. Secūda aut̄ de qua nunc dicimz que em̄ democratias assequunt̄ z vident eē propria policie eius simul posita faciūt democratias alias huic q̄dem em̄ pauciora. huic autē assequunt̄ plura. huic aut̄ om̄ia. Oportunū autem vnūquodqz ipsoz cognoscere ad instituidum quācūqz ipsaz. aliq̄s extiterit volens et ad directiones Querūt q̄dem em̄ qui policias instituunt omnia cōuenientia ad hypothesim cōgregare. Peccant aut̄ hoc facientes quē admodū in his que circa corruptōes et saluationes policiaz dictū est prius Hunc aut̄ exigentias z mores. z que appetūt dicamus. Hypothesis q̄des ergo democratice policie libertas hoc em̄ dicere cōsueuerūt tanq̄ in sola hac policia p̄cipātes libertate. hoc em̄ coniecturare aiunt omnē democratia. Libertatis aut̄ vnuz quidē in parte subijci z p̄cipari. Etem̄ iustus democraticū est habere egle fm̄ numerū s; nō fm̄ dignitatē. Huius aut̄ existētis iusti multitudinē necessariū esse dominā z quocūqz videri

tur pluribz hoc esse finē. z hoc esse quod iustus Aiunt em̄ optere equale habere vnūquemqz ciuitū. Quare in democratias accidit magis dominos eē egenos diuitibz plures em̄ sunt. dominās aut̄ qd pluribz visum Unū q̄dem gl̄bertatis signū hoc q̄dē terminū policie ponūt oēs q̄ demotici Unū ac viueret vult q̄s. B em̄ opus libertatis esse aiūt. si q̄dem seruiētis ipm̄ viuerē nō vt vult democratice q̄dem ḡ terminū iste secūdis. Hinc aut̄ venit id qd est nō subijci: **D**axime aut̄ sub nullo. Si aut̄ nō fm̄ p̄ter facit hoc ad libertatē eaz q̄ fm̄ equale. Talibz aut̄ suppositis z tali exite p̄cipatu talia democia. s. eligere p̄cipatus omēs ex oibus p̄cipari. Omnes q̄dem sup vnūquodqz. vnūquodqz aut̄ in pte sup oēs vel q̄buscūqz fortiales eē p̄cipatus vel omēs vel quicūqz nō indigent experientia et arte nō ab honorabilitate aliq̄ eē p̄cipatus aut q̄ paruissima **N**ō bis eundē p̄cipari nullo p̄cipatu aut raro aut paucis experientis his q̄ penes belluz paucis t̄pis esse p̄cipatū vel oēs vt q̄scūqz p̄git iudicare oēs vt ex oibus et de oibus vel de plurimis z de maximis z de p̄cipalissimis puta de correctionibz z de policia z de p̄cipis cōmutationibz. **C**ōgregatōes dominā esse oīm p̄cipatūz aut esse nullum nullius aut q̄ paucissimoz aut maximoz dominā. **P**̄cipatū aut̄ maxime demotici cōsiliū vbi non mercedis de factis oibus **D**ic em̄ auferunt z huius p̄cipatus potentia. ad seipsum em̄ reducit iudicia om̄ia populus abundans precio. sicut dcm̄ fuit p̄us in methodo q̄ ante hanc. **D**einde p̄miare maxime q̄dem oēs congregationū p̄toria p̄cipatus. Si aut̄ non p̄cipatus z p̄toria z p̄silia z cōgregatōes p̄cipuas aut p̄cipatū necesse p̄uiare cū inuicē **A**d hoc aut̄ em̄ qm̄ oblicbarcia z genere z diuīs et disciplina determinat. que demotica

vident cōtraria hoz esse ignobilitate paup̄tate
bannausia. In p̄ncipatibꝫ nullū p̄petuum esse
Si aut̄ aliq̄s deficiat ex antiqua trāsmutatioe
tunc circūtollere potentia ip̄ius. ⁊ ex eligibili/
bus sortiales facere. Cōmunia q̄dem ergo de/
mocracie bec sunt. Accidit aut̄ ex iusto cōfesso
esse democratico. hoc aut̄ equale habet om̄es
s̄m numerum q̄ maxime vident esse democra/
cia ⁊ demus. Eql̄e em̄ nihil magis principari
egenos q̄ diuites. neq; dños esse solos. s; oēs
ex equo s̄m magis. Sic em̄ vtr̄q; putabūt exi/
stere equalitatē ciuitati ⁊ libertatem

Quoniam aut̄ post bec dubitat q̄no habe
bunt. q̄ eql̄e vtr̄ū optet honorabilitates
diuidere ip̄is mille eas que q̄ngentoz. ⁊ ip̄os
mille eql̄es posse q̄ngentis. aut nō sic optet. po
ni in his eql̄itatē. sed diuidere sic. Deñ ex quin
gentis eql̄es accipientē ⁊ ex mille hos dños eē
diuisionū ⁊ p̄torioꝝ. Vtrū ḡ bec q̄ s̄m multitu
dine honorabilitatē policia iustissima s̄m demo
ticū iustū aut magis q̄ s̄m multitudinē. Atunt
em̄ demotici hoc iustū quodcūq; videat pluri
bus. oblicharchia aut̄ quodcūq; videat ampli
ori substātie. s̄m multitudinē em̄ substātie aut̄
optere iudicari. Habēt aut̄ ambo inequalitatē
et iniusticia. Sed q̄dem em̄ quodcūq; q̄ puaci
tyrānis. Etem si vnus habeat plura alijs diui
tibus. s̄m oblicharchicū iustū principari solus
iustū. Si aut̄ q̄dcūq; q̄ plures s̄m numerū in
iusta agēt depopulares q̄ diuitū ⁊ paucorū si/
cut dictū est prius. Que ḡ vtr̄q; erit equalitas
quā cōfitent vtr̄q; cōsiderandū ex q̄bus iustis
determinant vtr̄q; Dicūt em̄ q̄ quodcūq; vi/
debit pluribꝫ ciuū. hoc optet esse dominans.
sit itaq; hoc non tñ om̄ino. Sed qm̄ due ptes
existūt ex q̄bꝫ ciuitas ⁊ diuites ⁊ paupes q̄dcū
q; vtr̄q; videat vel pluribꝫ hoc sit q̄d dñans.
Siāt p̄raria videant q̄dcūq; q̄ plures ⁊ q̄z

honorabilitas amplior. puta si hi q̄dē decē. hi
aut̄ viginti. videbat autē diuitū q̄dem ip̄is sex
pauperioꝝ aut̄ ip̄is q̄ndecim Adiungant autē
pauperibꝫ q̄dē diuitū q̄ttuor. diuitibꝫ aut̄ pau
perū q̄ngz. Quozūcūq; ḡ honorabilitas exce/
dit s̄l numeratis vtr̄q; hoc dñans vtr̄q; Si
aut̄ eql̄es euenerint cōem hāc putandā esse du
bitationē. Sicut nūc si diuisa in duo cōgrega
tio fiat v̄l p̄torū aut em̄ sortiedū aut aliqd̄ alijs
rāte faciendū. Sed de equali quidez ⁊ iusto q̄s
uis sit valde difficile inuenire veritatē de ip̄is
tñ facilius sortiri q̄s p̄mittere potētes sup̄gredi
semp̄ em̄ querūt quod iustū ⁊ quod equale qui
minores p̄minētes aut nihil curant

Intra initium sexti libri

politicoꝝ est aduertendū q̄ p̄hs in isto libro docet instrue
re policias transgressas ⁊ illas conseruare qm̄ docet instr
euere ⁊ saluare oblicharchia ⁊ democracia. ideo tractans
dum est de istis policis in generali postq̄ in libro p̄cedens
ei visum est de tyrannide. Pro cuius declaratione sup̄
ponendū est q̄ oblicharchia ⁊ democracia sunt policie trā
gresse. qz vt añ satis declaratū fuit. iste deuiant a recto sis
ne scz a bono cōmuni. ⁊ intendūt finē priuatū scz in prima
diuitas principaribꝫ. ⁊ in secunda libertatē. ⁊ ideo ordi
nāt istas policias in h̄mōi fines. Ordo aut̄ istarū policia
rum ad alias est. quia cum tyrannis sit pessima et om̄niū
maloz summā cōtinens. necesse est illam esse peiores que
magis huic assimilatur. sicut melior post regnū est que illi
magis appropinquat. in signū cuius vltime spēs earū scz
transgressaz q̄dam tyrānides vocant. vt d̄t philosophus
Oblicharchia ergo magis accedit ad tyrannidē. eo q̄ in
ea attendit finis magis puatus. s. vtilitas diuitū p̄ncipā
tūz q̄ sit libertas totius populi q̄ intendit in democracia

ipsa in qua obliuere prior est q̄ demeracta. Et quo patet qualiter eaz esse minus mala tyrānide. qz magis recedit a fine p̄uatiſſimo. q̄ est finis tyrāndis. ſez vnus vtiſſimas. Sed eſt difficultas q̄te plus doceat illas ſaluare. cū ſint trāſgreſſe. vt deū eſt. Poterit dici multip̄r. Primo qz causa eſt. qz per illas cautelas cognoſcunt nature ipſaz. z ideo volētes illas diſſoluere magis hoc p̄t ſi illas p̄gnoſcant. qz p̄ hoc ſcūt euitare cautelas p̄ncipantuz et illas diſſoluere. Secdo d̄r et eſt q̄ſi idē qz ponunt ille cautele non vt p̄ncipes operent ſc̄ illas. ſed magis vt fugiūt illas. ſiſ eut in ſpeculatiuis recitant errores nō vt hoīes in illos incidāt. ſed potius vt eos ſcāt euitare. Non em̄ eſt malū ſc̄ re facere malū. ſed illud p̄errare. Tercio d̄r qz eā eſt. nam cōtrariōz p̄rarie ſunt caule. z iō p̄hus ponēs illas caute las intēdebat docere p̄ncipaliter inſtituere rectas ſez p̄ op poſitas cautelas. Vel p̄r dicit qz licet ille policie ſint p̄ ſe ma le. em̄ ſtat qz ſunt ad ip̄s expedientes aliq̄bus. ſicut aſs deū fuit de tyrānide. P̄hs q̄ noluit approbare tales policias tanq̄ bonas ſimpl̄r. ideo p̄pter illas cautelas non eſt aliq̄ modo rēphēdēdus. Sed eſt dubiū ſatis p̄rimens ad pro poſitū vbi q̄libet p̄nceps iuſte poſſit diſſoluere p̄ncipatus trāſgreſſos ſeu policias trāſgreſſas. Pro ſolutōne ſup̄ poſitū qz p̄nceps nature eſt quodāmodo oia. P̄z qz oīa in ſe em̄inētīſſime p̄tinet. nam alia ſolū ſunt entia et boni/ ratē h̄nta qz p̄ncipationē eius z ſuaz p̄fectionuz. p̄pter qd̄ d̄r mūdus artihopos. Et q̄ p̄z qz quāta neceſſitate p̄s ali q̄ ſuo toti obligat z legibz ip̄i? id iſolubilif alligat. tāta ne ceſſitate qd̄libet ens obligat p̄mo enti. nec decet ab hac ob ligatōe ſepari. qz qd̄libet ens eſt magis ip̄ius p̄mi p̄ncipā tis nature qz ſit p̄s ſui totius. Veruz eſt tū qz hoīes plus vel minus obligant illis legibz ſm̄ ſuū ſtatū z gradus ſua rum p̄fectionuz. z ſic p̄ncipes magis obligant qz alij. z de alijs p̄formiter ad ſtatū eoz. Secdo ſupponit qz qd̄libet trāſ greſſa policia eſt p̄tra naturā. P̄z qz in tali recedit a natu rali ſine politico. ſez ab intēdē boni cōis. z ibi p̄uertit oz do finitū. Et quo p̄z qz hec eſt cōtra leges nature z ip̄ius p̄mi p̄ncipis. P̄z qz oibus naturaliter infera eſt inclina tio ad bonū cōe et ip̄m cuiuslibet alteri bono p̄ponere. Et qz p̄z qz digni ſunt magna punitōe. imo de rigore vt in nihil ſuante qz cōtrariant ei. ſicut p̄s q̄ ſuo toti z eius legibz conſ trariat eſſet abſiſione digna. Tercio ſupponit qz p̄nceps ē velut executor legi nature z ip̄ius applicator ad ſuos ſub ditos. eo qz vt in plurimū ſubditi imo nullo mō ſibi ſuffi ciant. Et quo p̄z qz leges poſitiue humane detēt in omni bus z p̄ oīa p̄formari illi legi nature. qz ab ea d̄triuātur. Patet vltra qz data eſt poteſtas p̄miandi z puniēdi ip̄ſis p̄ncipibz vt pluribz modis poſſint hoīes in fines bonos reducere ſm̄ qd̄ dicitur lex nature. Quarto ſupponit qz du plices ſunt p̄ncipatus quantū ſufficit ad p̄politū. Quidā ſunt inuicē ſubordinati. ſicut imperiū aut regnū ſibi ſubdit̄ eoz regnū aut ducar? aut baronar? Alij ſt nō ſubordiati ſicut duo regna totaliter ſepata. Iſtis ſuppoſitis reſponſ det ad dubiū qz p̄nceps ſupior licite p̄t diſſoluere policias trāſgreſſas ſui inferioris. imo tenet ad hoc miſi forte p̄mit tereſ tanq̄ inutilis ad t̄ps p̄ regimine ſubditoz. ſicut aſs dicitū fuit de tyrānide. P̄z iſta r̄ſio. qz ſupioris eſt ſuuz inferiorē corrigere ſi poſſit. imo vbi deuiat a legibz p̄mi p̄ncipis nature. ſicut eſt de p̄ncipe iniuſte regente ſua policiā. Vñ princeps eſt velut vicegerens ip̄ius p̄mi p̄ncipis na ture. Et quo p̄z qz monitōe p̄miſſa niſi talis p̄nceps infe rior obediret poſſet imo teneretur ipſum armis inuadere vt ſuum p̄ncipatū mutet z diſſoluat. Patet qz in ip̄o reſidēt

autoritas ſic puniendi inferiores. Conſimilr ſicut dictum eſt de p̄ncipe ſupior dicit de p̄munitate reſpectu p̄ncipis qm̄ ipſa h̄z autoritatē z dominiū ſupra ip̄m. nec p̄t ſe illa p̄ uare. vt aſs oñſum fuit. Et iſta r̄ſio non videt habere ni miā difficultatē. Sed maior difficultas reſtat de p̄ncipat̄ bus ſeu p̄ncipibus non ſubordinatis. Et quo adhuc diſ co. p̄babiliter qz politier loq̄ndo monitōe p̄miſſa amicabi li vnus p̄nceps licite p̄t alterū inuadere nō ſibi ſubdituz ſi male regat ſua policiā. P̄z qz qd̄libet p̄nceps eſt quodāmo do vicegerens ip̄ius p̄mi p̄ncipis nature. q̄ tenet reordē nare defectus ip̄ius vel totius vniuerſi. z maxie q̄ ſunt cō/ tra bonū cōmune. nec obſtat ſi nō ſit ad ip̄m ſupior. qm̄ in hoc diſpensat neceſſitas boni cōmuniſ. qz ſi neceſſitas p̄o ne p̄ricularis habeat diſpensatōez ſecū annexā. q̄ a fortiori neceſſitas boni cōis. cū bonū cōmune ſit multū magis p̄ uilegiatū qz bonū p̄ricularē imo qd̄libet in tali caſu licite po teſt inuadere talē p̄ncipantē. cū p̄mo z p̄ncipalr ſpectat ad eū vel ad illos cui vel q̄bus talis ſubijct̄. Et quo p̄z qz p̄nceps illicite regens ſuū p̄ncipatū ſe ſubijct̄ cuiuslibz z exponit ſuū dominiū p̄ditioni. Et iſte caſus eſt in quo p̄nc ipatus exponit poteſtati z querentiū ita vt iuſte poſſit ab alijs cōqueri. Et quo p̄z qz vile eſt z periculofuz male po litare z ſuū dominiū ſic p̄ditioni exponere. Patet qz quid ſit dicendū in generali de policijs trāſgreſſis. z quo ſe ha tendū circa p̄ncipes male gubernantes

Democraçijs aut̄ exiſtentibz quattuor op tima q̄dem q̄ primo ordine quēadmoduz dictū eſt in ſermonibz q̄ ante hos. Eſt aut̄ z an tiquiſſima oīm hec. Dico at̄ primā ſicut ſi q̄s diſtinguat populos. optimus em̄ populus qui terre cultiuus eſt. Quare z facile facere cōtin/ git democraçia vbi viuūt multitudo ab agricul tura vel a paſcuſ. Propterea q̄dem em̄ qz non multā ſubſtantiā h̄z nō vacans vt nō ſepe con gregationes faciat. p̄pterea aut̄ qz nō habēt ne ceſſaria circa opa immoran̄ z aliena nō cōcu/ piſcūt. ſed delectabilius eſt ip̄is laborare qz po litare z p̄ncipari vbiq̄ nō fuerint acceptio nes magne a p̄ncipatibz. Qui multi em̄ magis appetūt lucrū qz honorē. Signū etem̄ antiq̄s tyrānides ſuſtinuerūt z obliuarchicas ſuſti/ nent ſi q̄s ip̄os operari nō p̄hibeat neqz auſe/ rat aliqd̄. Celeriter em̄ hi q̄dem ditan̄ ip̄ſozuz hi aut̄ non egent. Adhuc aut̄ quēadmodū ſunt eligendi et corrigēdi ſupplet indigentia ſi quid ambitionis habēt. qm̄ apud quosdā demos qz nis nō p̄ticipent electionē p̄ncipatū. ſed q̄dē

eligibiles s̄m partem ex om̄ibus sicut et in ma/
tina. Eius aut̄ quod est consilium domini sint
sufficiens habet multis. et oportet putare. et
hoc esse scema quoddam̄ democracie sicut et in
mantinia aliquando erat. Propter quod utiqz
et expediens est prius dicte democracie et existe
re consuevit eligere quidem principatus et cor
rigere et iudicare om̄es. p̄ncipari aut̄ maximis
electos et ab honorabilitatibz maioribz. a ma
ioribus aut̄ honorabilitatibz q̄dem nullum. s̄z
eos qui possunt. Necessē aut̄ politizantes sic po
litizare bene. p̄ncipatus em̄ semp per meliores
erunt populo consulente et epieykeis nō inui
dente. et epieykeis et insignibz sufficere hunc or
dinem. subijcient em̄ non sub alijs deterioribz
et p̄ncipabuntur iuste p̄pterea q̄ correctionuz
sint aliq̄ domini. Suspendere em̄ et nō omnem
licere facere quodcumqz videatur expediens est
Potestas em̄ agendi quodcumqz voluerit ali
quis non potest seruare qd̄ in vnoquoqz hoim̄
tribuale Quare necessariū accidere q̄q̄dem est
maximi. p̄fectus in policijs. p̄ncipari epieykeis
impeccabiles ex̄ntes nihil minorata multitudine
Ex̄ q̄dē hec ergo democraciaz sit optima ma
nifestū. et p̄pter quā cām qz p̄pter qualē quendam̄
esse pplm̄. Ad instituendū aut̄ eē pplm̄ agrico
lam aliq̄ legū apud antiquos positaz antiq̄tus
vtilis oēs aut totaliter nō licere possidere āplio
rem terrā. mēsurā quadā at̄ ab aliq̄ loco ad mu
nicipiū et ciuitatē. Erat at̄ antiq̄t̄ in multis ci
uitatibz lege statutū neqz licere vendere p̄mas
sortes. Est at̄ et quē dicūt exili legē eē tale aliq̄d
potēs nō mutare ad aliquā ptē terre ex̄ntis vni
cuiqz. Nunc at̄ oportet dirigere et lege a phita
larū ad id em̄ dicim⁹ est vtilis. Illi em̄ q̄dē ex
istētes multi possidētes at̄ terrā paucā t̄m om̄es
terrā colunt. appreciant em̄ non totas possessio
nes. sed s̄m tantas partes diuidentes vt habe

ant excedere p̄cijs etiā pauperes. Post agrico
lam aut̄ multitudinē optimus ppl̄s est vbi pa
stozes sunt et viuunt ex pecoribz Multa em̄ hz
agriculture et s̄m̄lter actionibz ad bellica maxi
me isti exercitati sunt s̄m habitus et viles s̄m
corpa et potentes venari. Alie oēs aut̄ multitu
dines fere ex q̄bus relique democracie s̄sistūt.
multo deteriores his. vita em̄ praua et nullum
opus cum virtute eozuz que tractat multitudo
et que bā naufoꝝ et que fozensiū hoim̄ et q̄ mer
cennaria. Adhuc aut̄ propterea q̄ circa forum
et circa municipiū p̄uersant om̄e tale genus vt
est dicere facile p̄gregatōnes facit. Qui autem
terre cultozes p̄pterea q̄ dispersi sunt p̄ regionē
neqz p̄currunt neqz s̄m̄l̄ indigent synodo hac
Ubi aut̄ et accidit regionē positōem. habereta
lem vt regio multuz a ciuitate semota sit facile et
democraciā facere bonam et policiam. Cogitur
em̄ multitudo in agris facere habitacula. Qua
re optet et si turba fozensis sit nō facere in demo
craticis p̄gregatōibz sine multitudine q̄ p̄regiōez

Uomō q̄dē ergo oportz instituire op
timā et p̄mā democraciā dictū ē. Ma
nifestū aut̄ et quō alias. Consequenter em̄ opoz
tet transgredi et deteriorē sp̄ multitudinē sepa
rare. Ultimā aut̄ p̄pterea q̄ oēs cōmunicāt ne
qz ferre est oīs ciuitatis. neqz facile p̄manere nō
b̄n cōpositā legibz et s̄m̄tudinibz. Que at̄ acci
dit corrumpere et hanc et alias policias dicta
sunt p̄us plurima fere. Ad firmandū aut̄ hanc
democraciā et faciendū populū impotentē con
sueverunt p̄sides assumere q̄ plurimos et aliq̄n
ciues nō solū legitimos sed spurios et eos q̄ ex
alterutroqz ciue. Dico aut̄ puta ex patre vel ma
tre. Om̄e em̄ p̄ueniens magis tali pplō. Con
sueuerūt q̄dē ergo demagogi instituire. sic optz
tamen assumere donec utiqz excedit multitudo
insigniū et medioꝝ et nō vltra hoc p̄cedere Ex

cedentes em̄ inordinatā faciunt p̄licia z infir-
 gnes exacerbat magis ad grauit̄ sufferre de/
 mocraciā. Q̄dem euenit fieri causam seditio/
 nis circa syrenem. Paucū q̄dē em̄ malū negligi-
 tur. multū aut̄ factū magis in oculis est. Adhuc
 aut̄ et talia instituta sunt oportuna ad democra-
 ciā talē velut klistenes versus fuit volens auge-
 re democraciā athenis z circa chyrenē q̄ demū
 instituebant. tribū em̄ alie faciende plures z fra-
 ternitates de pp̄ijs sacris colligendū in pau-
 ca z cōmunia et oīa sophisticandum vt utiqz q̄s
 maxime pmisceant oēs inuicem. Cōsuetudines
 aut̄ p̄iungant q̄ p̄ores Adhuc at̄ z tyrānica in-
 stituta demotica vident̄ oīa. Dico at̄ puta anar-
 chia seruoꝝ. H̄ at̄ utiqz erit vsqz ad aliqd̄ expedi-
 ens z mulierū z puerorū. Et viuere vt q̄s vult di-
 simulare. Multū em̄ erit policie tali auxiliās.
 Delectabilē em̄ multū viuere inordinate q̄ tem-
 perate. Est at̄ op̄ legislatoris z volentiū p̄siste-
 re talē quandā policia nō instituere maximum
 op̄ neqz solū vnū. s; vt saluet magis vno enim
 aut duob; aut trib; diebus nō difficile manere
 politisantes q̄ litercūqz. p̄pter qd̄ oportz de q̄b;
 p̄siderandū ē pus q̄ saluatōes z correctōes po-
 liciaz ex his tēptare facere firmitatē verētes q̄/
 dem corūpentia. ponētes at̄ tales leges z non
 scriptas z scriptas q̄ cōp̄hendēt maxime saluā/
 tia policias et nō putare hoc eē democraticum
 neqz oblicharchicū qd̄ faciet ciuitatē q̄ maxime
 democratizari. neqz oblichatizari s; qd̄ plurimo
 tpe. Qui at̄ nūc demagogi gratiosi populū mul-
 ta democratizant p̄ q̄ p̄toria. p̄pter qd̄ optet ad
 huc p̄tra agere eos q̄ cordi h̄nt policia lege sta-
 tuentes nihil eē publicū et eorū q̄ p̄denant z fe-
 runtur ad cōmunes sacriū. Qui q̄dē em̄ iniusta
 agunt nihil minus verentes erunt Dāpnifica
 bunt em̄ silr. turba em̄ minus corūpet senten-
 tias de his q̄ iudicant̄ cū nihil debeat accipere

Adhuc autē eas que fiunt publicas vindictas
 q̄ paucissimas semp̄ facere magnis damnis p̄-
 hibentes eos qui vane scribunt. nō em̄ popula-
 res sed insignes p̄sueuerunt inducere. Oportet
 aut̄ policie oēs ciues maxime q̄dem beniuolos
 esse. Si aut̄ nō nūqz vt aduersarios putare do-
 minos. Qm̄ aut̄ vltime democracie multorū
 hoīm sunt et difficile congregari sine mercede.
 hoc aut̄ vbi redditus nō existunt entes aduer-
 sariū insignib; ab illatōe em̄ et depopulatōe ne-
 cessariū fieri z p̄toria malorū q̄ multas iā demo-
 cracias euerterunt. Vbi q̄dē ergo reddit; non
 existunt entes oportet facere p̄gregatōes pau-
 cas z p̄toria multorū q̄dem. paucis aut̄ diebus.
 hoc em̄ facit z ad nō timere diuites expensas et
 diuites q̄dē nō accipiant p̄toriale. pauperes at̄
 facit aut̄ z ad iudicare sententias multo melius
 Diuites em̄ multis q̄dem dieb; nō volūt a pro-
 prijs abesse breui autem tempore volunt Vbi
 aut̄ sunt redditus nō facere qd̄ nunc demago-
 gi faciunt obuenientia em̄ distribuūt accipiunt
 autē simul et rursus indigent eis dē. p̄forata em̄
 lagena est tale auxiliū pauperib;. S; optet vere
 demoticū. p̄uidere qualiter multitudo nō valde
 egens sit. hec em̄ causa ei; qd̄ est prauā eē demo-
 craciā. Artificiandū ergo qualiter abundātia q̄
 dem fiat diuturna. Qm̄ aut̄ hoc expedit. etiā di-
 uitibus q̄ q̄dem a redditib; fiunt p̄gregātes sit
 tota oportet distribuere pauperib;. Maxime
 aut̄ si q̄s p̄t tantū p̄gregans quantū ad funiculi
 acq̄sitōem. Si aut̄ nō ad occasiōē negotiatōis
 et agriculture. z si nō oib; possibile saltē fm̄ tri-
 bus vel fm̄ p̄tem aliquā alterā in p̄te distribuere.
 In hoc ad necessarias synodos diuites in-
 ferre mercedē respuentes vanas oblatōnes tali
 aut̄ quodāmō carchedonij politisantes amicis
 acq̄sierunt populum. Semper em̄ aliquos de
 populo emittentes ad negotia domus faciunt

diuites. Bratioſoꝝ aut̄ et intellectū habentium insignium est et affumentes. pauperes occasio/ nes q̄dem dantes prouocare ad opationes. Be ne aut̄ habet imitari et carentinoꝝ p̄ncipatum illi em̄ cōmunia facientes possessa pauperibus ad vsum beniuolam instituunt multitudinem. Adhuc autem p̄ncipatus om̄nes duplices fece runt. hos quidem eligibiles. hos autem sortia/ les. sortiales quidem vt populus ip̄is participa ret. Eligibiles autem vt politizaret melius. Est autem hoc facere et de eodem p̄ncipatu parti/ cipantes hos quidem sortiales. hos autem eli/ gibiles. Quomō q̄dem ergo oportet democra tias instituire dictum est.

Queritur utrū agrico/

le et pastores sint ad democratizandū meliores. Ar/ guitur q̄ non. qz tales deficiunt virtute et prudentia. q̄ tamē requiruntur ad bene democratizandū. ergo zc.

Secūdo sic. mercenarij sunt meliores et afferunt plus vtilitatis rei publice ac p̄ ip̄a plures sufferunt labores ergo zc. Tercio sic. vita artificū est laudabilior. quia (vt dicunt vulgares) nihil est in mundo ita pulcrum sicut ars. ip̄i p̄terea succurrūt multis modis humane in digentie. ergo zc. Quarto sic. pastores sunt venato res. vt dicit ph̄lus. qz ip̄i exercent venatōes p̄tra lupos et alia animalia ferocia. sed venatores sunt maliz repro bandi. vt al̄s dicum est. ergo zc. Quinto tales sunt cupidī et pusillāmines sicut videtur patere ad experis/ entiam. ergo zc. Sexto sic. om̄es tales ad honoribus premunt et rudes reputant. ergo non sunt alijs p̄fes/ rendi. In oppositum arguit p̄ ph̄m in isto sexto. In hac questione erunt tres articuli. In p̄mo videbitur de agricolis et eo zc. statu. In sc̄do videbitur de pastozib; mer catorib; et artificijs. In tercio erunt dubia ad recolligē dum materia. Quam ad p̄mum articulum suppo/ sito ex sepe dictis quid sit democratia.

Sciendum primo.

Q̄ in democratia q̄rū sufficit ad p̄positū ē duplex sta tus hoim. qz sc̄s p̄ncipātes et subditi. mō in questione nō cōparant agricolē ad ep̄ykeies. siue isti? policie siue alterius. qz nō est difficultas q̄n aliq̄ alij sint nobiliores ad regendū democratia q̄ sunt agricolē et artifices. sed solū isti cōparati ad alios p̄pos siue subditos in demo/ cracia. s. vtz isti sunt abiliores ad regendū democratia. Sciendū sc̄do q̄ p̄plus solet solū p̄siderare sensibilia et ponderare eo q̄ nō p̄cipit insensibilia. et ideo cōmuni ter nō tendit in virtutem. et qz mens nō potest esse ocio sa. ideo occupatio circa illa (que minus solent fraudes cōmitti) est ei vtilior. quia sibi nata est solum conuenire quasi virtus sensibilis. hoc ē debite se habere ad extra. Sciendum tercio q̄ circa delectabilia tactus et gi/

stus maxime solent populares decipi et passionari. Patet qz obiecta istoz sensuū sunt magis grossa. et vt ita dicant sunt magis sensibilia p̄pter maiore materialitate ip̄oz. Un̄ populus nō decipit tantū circa honores vel sonos delectā biles. quantum circa ista obiecta. Item supponit q̄ illi dicunt esse abiliores et meliores ad democratizandū qui sunt ma gis dispositi ad primā et optimā sp̄em democratie. in qua sc̄s dominat popul? habēs mediocrē scientiā et s̄m leges et ista democratia est multū p̄inqua cōi policie in qua do minat p̄pls p̄pter bonum cōmune et s̄m leges. Quinto supponit q̄ democratia solet turbari p̄ seditōem et per ma chinationes subditoz p̄tra p̄ncipātes. et ideo multuz ex p̄diens et necessariū est in democratia q̄ populus non sic seditiosus nec machinās. sed inclinatus ad pacē et tranqui litatem policie. qz p̄ hoc assequitur p̄munitas sine politicuz et non p̄r adipiscitante p̄munitatis turbatōne. Sexto supponit q̄ policia solet dupl̄r turbari sc̄lz ex p̄te p̄ncipan tium et ex p̄te subditoz. Ex p̄te vero p̄ncipantium. qz r̄s/ rannice regūt policia et sunt iniūstificatiū subditoz. Ex p̄ te vero subditoz tripl̄. sc̄lz vel ex pura malicia et astutia subditoz que puenit ex p̄uersitate ip̄soꝝ intrinseca et etiaz originaliter et occasionaliter ex ocio. et p̄cipue orit̄ ex ocio maloz. Secūdo turbat p̄munitas p̄pter auariciā et cupi ditatē subditoz. quia ratione huius frequēter cōmittunt fraudes et seditiōes. Tercio turbatur p̄munitas p̄pter ambitionē et cupiditatem honoris. quia rōne huius sub/ diti quādoq̄ mouent seditōem licet raro. quia modicum curant de honore nisi sit lucrū annexū. Septimo suppo nitur. q̄ duplices sunt diuitie q̄dam sunt naturales et sunt ille mediantib; q̄bus immediate suppletur indigentia nat/ ure. sicut panis. vinum et similia. Alie sunt diuitie artificia les. et sc̄s ille mediantib; q̄bus non p̄r immediate supplet humana indigentia. sed solum mediate et instrumentaliter. sicut sunt pecunie p̄ quas habeantur necessaria ad vitaz su stinendam. licet s̄m se non suppleant humanā indigentia appetitus vero respectu primaz non cōmuniter est in infi/ nitum. sed solet esse ordinatus et finitus. quia non appetit̄ tur nisi ad splendā humanā indigentia. que non sup̄ pleri potest p̄ appetitus infinitos. homo em̄ ad satiationem appetitus ad vinū non indiget infinito vino. nec similiter ad satiatōem panis indiget infinito pane. et similiter de alijs. Sed appetitus circa diuitias artificiales solet esse inordinat us. qz de se nō satiant. sed appetunt non p̄ncipaliter p̄ ter necessitates q̄ p̄cernūt dicte sustentationē vite. s. etiaz p̄pter sup̄fluas delectationes. que crescunt in infinitum. Quarto sciendū q̄ homines circa exercitacionē cozpo/ ris dupliciter solent deficere. sc̄s p̄pter nimiiu laborem. et p̄ p̄ter defectum laboris. Primum patet. quia anime sequuntur cozpoza. vt d̄t p̄ ph̄s. ideo si cozpus nimii grauet p̄ hoc eleratur et redditur anima impotens ad debite exercēdū suas operationes. sicut ad experientia videmus de cultoz ribus veneaz. qui sunt et ingenio rudes et in morib; auste ri. Secūdo solent impediri p̄pter defectum exercitacionis cozpozis. et specialiter in hominib; qui sunt ignorantēs. nec ocium frangūt p̄pter literaz studij. Un̄ qz mens huma na nō p̄r totaliter ociosa esse si om̄es non exercitent in cozp/ ore quādoq̄ aia laxatur ad malū. qz in homie non littera to ocium est radix vel occasio omniū maloz. qz opoziz mē tem circa aliquid operari. et etiam ex consorzio maloz (q̄ cōmuniter sunt ociosi) cōtrahitur malicia. Hinc est q̄ an/ tiqui patres cōstituētēs regulas ordinauerūt fratres mōq̄ derate laborare. eo q̄ vt in plurib; religiosi non erant litte/

ris bene imbuti. nam per hoc fugitur otium recreatur mens ut sit cōtemplatōi abiliior et corpus refrenetur a vicijis ut patet de se. Istis notatis ponitur

Conclusio prima

Agricultura valet et etiā utilis ē ad virtutē. Patet p̄clusio. tum qz p̄ ipam vitā otii. tum qz recreat mens. tum qz corp⁹ refrenat a vicijis. ut in p̄cedentibz tactū est.

Cōclusio sc̄da. agricultura p̄ acq̄sitōe virtutis in populo cōtē puenientissima. Patet tū qz vitā otii p̄ eaz ut dictū est. tum qz facit virtutes cibis et potibz nō nisi mis delicatis. p̄ qd̄ euitat inreperācia circa tactū et gustum. p̄ quos hoies cōis status maxūne solent deficere ut p̄us dictū est. Et intelligēda est ista p̄clusio de agrī cultura q̄ diebz statutis exercet sicut q̄tum est de se d̄z exerceri. qm̄ aliq̄ possent intantū circa ipaz occupari q̄ disponerent ad malū. sicut notū est de se. Dicebat notāter in p̄clusionē (cōmuni populo) qm̄ aliqua est vita excellentior et melius disponēs ad virtutē ut notū est. sed talis nō est bñ possibilis tali populo. Patet q̄ qualis iste status disponit ad virtutem in se. Nunc hō ponēde sunt p̄clusiones respōsiue ad q̄stum quō ad agricolas.

Conclusio tertia. Populus agroꝝ cultū⁹ est minus expers fraudū et minus astutus q̄ aliq̄ aliq̄ hoies. Patet qz nō est otiosus. neqz t̄m p̄fortiū cū alijs hominibus sicut aliq̄ status hoim̄ nō ex ocio et maloz p̄fortio pueniunt fraudes et astucie. sicut p̄us dictū fuit. q̄ zc.

Quarta p̄clusio. Iste populus inter alteri⁹ itat⁹ hō mines minus est auarus. Patet p̄clusio. tum qz soluz virt⁹ diuitijs naturalibz circa quas diuitias nō t̄m contingit appetitū decipi seu excedere debitū modū appetēdi sicut circa diuitias artificiales. tum qz hoies isti itat⁹ cus de minoribz p̄nt statū suum p̄tinuare. tum qz solūmō h̄nt mediocres diuitias et raro excedunt. et tales homines cōiter sunt minus cupidi.

Quinta p̄clusio. Iste populus agroꝝ cultū⁹ inter ceteros hoies minus est ambitiosus seu honoris minus cupidus. Patet qz nō multū p̄cipit seu ponderat aliq̄ alia nisi sensibilia. sicut p̄us dictū est imo plus vult circa opa manere q̄ circa magna opa occupari. et sp̄aliter vbi nō s̄t p̄ncipatus lucratiui. qz alis nō possent habere necessaria ad vitā. Et quo patz q̄ expediens est et necessariū q̄ in democratia p̄ncipat⁹ nō sint lucratiui. naz p̄ hoc euitat seditio q̄ solet puenire ex tali ambitōe. Secundo patz p̄clusio qz h̄z popul⁹ appetat honorē imo et q̄ liber hō. t̄m ille appetitus sufficienter p̄t sariari et terminari p̄ dominiū qd̄ habet in institutōe legū atqz electōe et correctōe p̄ncipiū. Et istis patz responsio ad p̄mū articulum. sc̄z q̄ agricole cōpando ipos ad aliū populum sunt ad democratizandū meliores. hoc est p̄nēr ad op̄tinam sp̄em democratīe. Patet qz sunt minus astuti et fraudulentī. minusqz auari. et minus ambitiosi. ut patet ex dictis.

Quantū ad sc̄dm arti-

culū videndū est de sc̄da p̄e questionis sc̄z de pastoribz. Pro cuius declaratōe Sciendū est p̄mo. q̄ nō solū p̄pastores sunt intelligēdi illi q̄ custodiunt seu pascunt oues. s̄z etiā illi q̄ pascunt ex ouibz siue q̄ viuunt ex pas-

cuis. Et p̄p̄te pastores dici p̄nt q̄ pascunt oues et ex eis pascunt. et tales s̄m p̄m dicunt ex pascuis viuere.

Sc̄do sciendū q̄ circa vitā pastorale tria s̄t p̄siderāda q̄ req̄runt in pastore. sc̄z solitudo seu vita solitaria. aliq̄ lis prudentia seu industria. et corporis robur seu fortitudo. Prīmū p̄z. nā in pastore req̄runt vita solitaria seu solitudo et a ciuibz abstracta. qm̄ alis nō possent debite reperire alimentū aptuz gregi vel armento. Et ex h̄ patz sc̄dm nam ad inueniendū pascua puenientia req̄rit aliq̄ lis prudentia vel industria. licet satis tenuis et modica. Tercū patz. qz op̄ter pastore gregē a feris cōseruare et defendere sc̄z a lupis et etiā a latronibz. adhuc aut̄ req̄ritur aliquis fortitudo et audacia. Sc̄do supponitur q̄ ad democratizandū req̄runt prudentia. sicut etiā ad aliter p̄olitizandū. Patet qz oportet reducere ciues et oparōnes politicē in finē democratīcū. qd̄ nō p̄t fieri sine prudentia. Istis suppositis ponitur p̄sequenter

Conclusio prima.

Vita pastoralis nō est p̄p̄ie politica. Patet ex sc̄do notabili. tum qz ipa est solitaria. mō solitudo repugnat ciuilitati. ut patz p̄mo hui⁹. tum qz prudentia (q̄ in ipso inuenit) nō est p̄p̄ie politica. cum respiciat b̄nta et eoꝝ ordinatōem. ideo est aequaliter b̄ntalis. Nam sicut ex n̄mia p̄uersatōne viri cū muliere viri efficiūt quodāmodū muliebri. sic similit̄ ex n̄mia p̄uersatōne cum b̄ntis fit hō aequaliter b̄ntalis. Et hinc est q̄ pastores (nisi sint in animo multū eleuati) efficiunt b̄ntales. Tum tertio qm̄ fortitudo (q̄ est ad bestias et ad latrones) nō est p̄p̄ie ciuilitis. licet aequaliter disponat ad ip̄m p̄pter qd̄ d̄t vegetius q̄ venatores et carnifices cōiter sunt in armis alijs hominibz excellentiores. et p̄ sequenti pastores. cū ip̄i fiat venatores. ut d̄t p̄s in textu.

Sc̄da p̄clusio. Vita pastoralis est multū pueniens speculari et vite p̄eplatiue. Patet tum qz ipa est solitaria et a tumultibz abstracta. tum qz nō est ibi mentis n̄mia depressio. et sp̄aliter ipa est apta ad speculari dum circa naturalia.

Tercia p̄clusio. Ista vita est piculosa hominibz male dispositis vel nō firmatis in virtute. Patet qz ipa nō est p̄p̄ie ciuilitis ut p̄us dictū est. mō vita solitaria talibz hominibz nō ē ita secura sicut vita ciuilitis. qz in p̄uersatōne ciuilitis v̄n̄ hō indigenit̄ aut necessitate supplet alterius hois. nō solū in necessarijs ad viuere. s̄z etiā ad bene viuere. sicut in p̄mo huius alis declaratū est.

Cōclusio quarta. vita pastoralis est excellens hominibz p̄fectis et in virtute firmatis. Patet. qz ipa ē multū solitaria et p̄eplatiua. v̄n̄ hoies p̄fecti poti⁹ p̄ alia impediunt q̄ iuuent. qz s̄t sibi p̄p̄is sufficientes. idcirco illa vita est eis multū utilis in qua minus impediunt ab alijs cuiusmodi ē ista. Et p̄clusionē seq̄tur. q̄ ista vita ē de se p̄fectior q̄ sit vita agricultiua. Patet. tum qz sic uō req̄rit totū hoim̄ sicut agricultiua. s̄z p̄mittit ip̄m magis circa sp̄ualia vacare. Tum qz de se nata est puenire p̄fectioribz. ut d̄t p̄clusio. Sc̄do sequit̄. q̄ ipa est de se melior et habilior ad democratizandū q̄ sit agricultiua. Patz p̄ idē. S̄z nūc est difficultas. qd̄ sit dōm ad p̄m q̄ s̄t p̄ honores in textu laudat vitā agricolaz. Respondet q̄ ip̄e loq̄tur de vita seu mō viuēdi cōmuni populo possibili. mō ista vita pastoralis nō est bñ p̄tua vel pueniens cōmuni populo. s̄z solū heroicis et p̄fectis. Aliter p̄t dici. q̄ ideo ip̄e laudabat eam qz erat magis necessaria. Voluit ergo illā inter oēs esse magis necessariā. Et qz

agricole sunt hoies medio mediocres inter oēs populos. ipe voluit ipos esse meliores ad faciendū p̄mā speciem democracie. Quid hoc est vep. vt patet in p̄mo notabili. z hoc nō est p̄tra dicta. qz cū hec stat p̄ ista vīta scz pastoralis est de se p̄fectior. et requirit in pastoribz maiore p̄fectiōem. Patet ergo responsio ad questū. scz qz agricole z pastores sunt ad democratizandum meliores. Patet ex conditiōibz positis in p̄clusionibz p̄imi articuli. q̄ ipis pueniunt vt patet ex p̄cedentibz. Sz videndū est de mercenarijs seu mercatoribz. de q̄bus tangit p̄hs in textu. Pro cuius declaratiōe p̄siderandus est. qz officiu mercatoris est p̄mutare diuitias naturales cum nūmismate. ita qz vniū extremū illius p̄mutatiōis sit nūmismata. Patet. quia si p̄fectior esset cōmutatio diuitiarū naturalium cum diuitijs naturalibz tunc non esset mercatura p̄prie. Sc̄do p̄siderandū est. qz licet mercatura de p̄ se ordinari debet ad supplendū indigentia cōem seu boni cōis. ipa t̄n est immediate circa pecunias. Prima ps patet. qm̄ mercatura ad hoc naturaliter ordinat vt bona (q̄ in vna regione abundant) ad altam indigentē transferant. et vna policia alteri in digentia suppleat. Et in hoc fundantur oia p̄uilegia mercatorū. qz scz mercatura immediate ordinat ad cōmuniū indigentie supplementū. Sc̄da ps patet ex nota bili p̄cedenti. Et qua sc̄da parte sequitur. qz appetitus mercatorū (vt in pluribus) crescit inordinate respectu diuitiarū. Patet qz pecunie de se nō sunt faciatiue appetitus. appetunt ergo multum nō p̄pter suam bonitatem sed p̄pter eoz imp̄fectionem. Secundo sequitur qz ipozū scz mercatorū mens siue appetitus facilius deprauatur. patet p̄ idem. Tercio sequitur. qz cōmuniter mercatores solēt excogitare fraudes ex q̄stas et mendacia palliare vt circa mercaturas sciunt homines decipere z illaqueare. Patet. qz oia facta ipozū ordinant nō solū ad acquisitionem pecuniarū. sed ad augmentū ipaz. Et idcirco maxime querunt ea per que possunt huiusmodi finem adipisci. Istis suppositis ponitur

Conclusio prima.

Quo ad istam secundā partem secundi articuli. qz vita seu status mercatorum est multum vitiosus de se ad acquisitionem virtutis. Patet. quia tendit seu ordinat ad bonum cōmune. modo per operationes in cōmune bonum relatas maxime acquiruntur virtus ipsa. Etiam si bene exerceatur prodest multum reipublice. vñ mercatores vt in pluribus p̄cipiunt humanas indigentias et idcirco sciunt per suam industriā illas supplere. et ita tales vt in plurimum sunt optimi rectores reipublice vel pessimi tyranni si ad malum applicentur quoniam sciunt exquirere modos quibus haberi potest pecunia reipublice. eo qz cognoscunt hominū indigentias vt sc̄tis notum est. Et a talibz hominibz vel similibz verisimile est exactiones salis fuisse reppertas.

Conclusio sc̄da. vita ipozū mercatorū nō ē bñ dispositiua ad virtutē. Patet qz h̄nt appetitū deprauatū p̄pter nimis imozari ad tractandū de pecunijs. Et p̄pter hoc quis iste stat⁹ de se sit laudabilis. vt d̄r p̄clusio p̄cedēs qz t̄n dat occasiōē malefaciendū vt in pluribz lz nō p̄ se iō p̄hs simplr illū statū vitupat. qm̄ in moralibz loquēdum est fm̄ id quod vt in pluribz accidit

Conclusio tertia. vita talnō multū disponit ad bella.

Patet. qz nullo mō est corpis exercitatus quantum est de se. Et p̄pter hoc d̄r p̄hus. qz nullū opus talū est cum virtute supple tellica. Patet ergo qd̄ est d̄m de mercatoribz et eoz statu. Sed videndū est de p̄paratione hui⁹ status ad p̄cedentes. Ad hoc breuiter d̄m est. qz est p̄iculosior p̄pter causas dictas. t̄n de p̄ se est p̄fectior. qz tales vt in pluribz sunt p̄udentiores q̄ agricole z pastores. Secūdo dicitur. qz alij duo status sunt ad democratizandum meliores q̄ status mercatorū. qd̄ sunt minus cupidissimi sed itosi sc̄t cōtra p̄ncipes minus machinatiui. z etiā minus seditiosi. sicut patet p̄ p̄m in textu. z cause satis patent cōsideranti. z quodāmodo tacite sunt p̄prie. Postremo videndū est de artificibz. de q̄bus etiā tangit p̄hs in textu. Pro cuius declaratiōe cōsiderandū est. qz ipi possunt duplr cōsiderari. Vno mō vt sunt mercatores z vendunt sua artificia. z sic de ipis d̄m est sicut de mercatoribus. Alio mō possunt cōsiderari vt sunt artifices. z sic de illis est ad positum. Et quo ad hoc p̄siderandū est. qz actus z opatiōes ipozū (quantū est de p̄ se) sunt imp̄tinentes ipi virtuti moralit. Patet qz eam nō suscipiūt nec p̄ eam rectificant. sed solum ab arte. que est vera rō rerū a nobis faciendū om̄ni no. similiter sicut p̄udentia est recta rō rerum a nobis agendū. Vñ tales operationes artificū non sunt nate varie te aut trahere affectū. sed solū intellectū vt faciendū ē. seu principū faciendū. Si t̄n referant ad bonū finem. sc̄tis ad cōmune bonū. tunc ex p̄re illius intentionis habet bonū natiuitatis. Secūdo d̄r. qz talis opatio plus eleuat intellectū ad speculatiōem z subtilitatem q̄ mercatura vel aliqua p̄re dicitur. qz in artificijs saltem subtilibz requirit fortis et vehemens animi applicatio. rōne cuius ingenij humanū fortificatur z in se subtilitatur. atqz ad sciētias in altis disponitur. Et tunc est difficultas de p̄paratione ipozū ad alias. Ad quod d̄m est. seclusa mercatura quasi p̄portionabiliter sicut de agriculturis d̄m est. cum ipozū vita nō est ad huc vita simplex nec tota pacifica. Sed considerando totum factum eoz ipi tenent quasi mediū inter agriculturaz et mercationē. quia vtrazqz p̄cipiant quantum est de bānauis nō est cōparatio eoz ad alios. quia sunt peiores et magis vituperabiles. Patet ergo quid sit dicendū ad questū. scz qz agricole z pastores sunt ad democratizandum meliores. considerādo omnes status fm̄ qz verisimile est illis se habere. qz ita debent in moralibz operari. Et hec de secūdo articulo. Quantum ergo ad t̄rcium articulū tractanda sunt aliqua dubia recollectiua materie

Dubita tur primo

Utrum spurij z illegitimi sint ad honores politicos assumendi. Pro solutione istius dubij p̄siderandū est qz p̄ncipatus est quid dignissimū z honorabilissimū quod est in policia. Patet. qz est circa bonū diuissimū z honorabilissimū. scz circa bonū p̄m unissimū. quod est diuissimū. vt patet p̄mo ethicorū. Et p̄pter hoc d̄r p̄ncipes diuine maiestatis hymago. ipe em̄ h̄z bonū p̄mune totis viribz p̄curare. z omnia in ipm̄ ordinare tanq̄ in finem vltimū z optimū. Et quo p̄z qz in p̄ncipate requirunt due cōditiones q̄rum spectat ad p̄positū. Prima est. qz sit plona in se honorabilis. ita vt quilibet merito debeat ipm̄ timere z reuereri. z ita debet esse sine reprehensione seu nota reprehensionis. alio em̄ non esset honorabilis vt optet. nec diuine maiestatis hymago. Secūdo in ipo requiritur sciētia et virtus. nam si nō istis nō sufficit suos subditos inducere in finē politicus

sicut decet pncipē vt als pbatum ē. Scdo supponit q fornicatio nō solū ē in se mala. imo redundat in malum politicū ipi p iudiciū. Prima ps ē de se nota. vt supponitur ex libro ethicoz. Scda ps pz. nā ex fornicatoe sequuntur multa mala in politica. s. multe guerre dissensiones seditōes z multa alia mōdi mala. vt fatz pz p phm in textu. Etia p hoc retrahunt hoies a matrimonio. qd est incōuenientissimū. Et q pz q qstū est possibile saluo bono cōitatis fornicatio dz ipediti z vitari vt pz de se. Dicat notatē (in qstū p possibile) qm nō qlibet fornicatio est a pncipe politice puniēda. qz si qlibet fornicatio ab eo puniret sequerent plura mala in politica. qz ex hoc q sic nō puniret. z ppter ista nō puniret pnceps politicus dz illa puniret pportionaliter. sicut als tactū ē de vsura circa pmū huius p hoc ad pet euitandū Tercio supponit q lz spurius qstū est ex pre sue pstone possit esse bonus z p ruiosus z sufficiens ad pncipandū. tū ceteris paribz min psumit. Prima ps pz p experientia Scda ps pz. qz a malo pncipio pcellerūt. verisile ē ipos in sua natura redire. scz in malū Et si qrat. vii est hoc qrales sunt cōterminus boni qz sint alij. Quis ista difficultas ppte nō sit politica. tū p dicit q rō tā tacta ē. qz scz a malo pcellerunt pncipio. Aliter p dicit q rō est qz cōiter min curat de moribz ipoz in iuuetute qz aliorum. idcirco mali efficiunt. Vel p dicit tercio q cā est. qz pte sacramenti matrimonij verisile est pparatos meliores eē atq fieri. qz psumendū ē bonitate z pfectio nem sacramenti in filios redūdare. Et dato q ista causa forte nō sit politica. nō tū est minus extra ppositū. qz apud quācūqz legē vel seclā est pugiū vel aliq spūalis vniu. scz viri z mulieris. rōne cui filij pparati efficiunt natura meliores. Qui nō placent iste cause ille reddat alia. Istis suppositis rōndē pmo ad dubiū. q in aliquo casu spuri p liceat ad pncipatū vel ad officiū publicū assumi. Pater. qz staret oibz hinc inde pensatis q talis eēt ad pncipandū habilior z virior. q conclusio est vera. Cōsequētia est nota sūz z āns. qz staret q illa macula vt nota (q sibi puenit ex prehūi q est spuri) redimeret bonitate z prudētia eius. Tū pnceps assumit ppter op. scz vt regat suos subditos. mō staret q oibz pensatis spuri eēt multū habilis ad regendū suos subditos Scdo dz. q spuri ceteris paribz p ad pncipatum seu officiū publicū min assumi qz ali. Pater. cum qz p lz qz min psumit de bonitate ipius qz altero imo psumitur eū facilliter male agere ppter naturalē inclinatio nem quā psumit ad malū habere. Tum qz p hoc q scz min ad pncipatū assumit qdām rō reprobat z vilipendit fornicatio. q als approbari vel salte nō reprobari vide ref. Tum qz pncipatū aliquo mō p talē circūstantiam pncipis reorquetur et minus honorabilis habetur. Sed contra istam scdam responsionē arguitur sic. se queretur q quis sine culpa puniret. scz talis spuri qui multum punitur per hoc q tali honore priuatur. Respondeo q nō est incōueniens aliquem sic priuatiue puniri sine culpa sua. licet forte positue nō est iustum. nam fm iura quis punitur sine culpa scz sua. nullus tamē sine causa. Unde hic subest causa punitōis. scz culpa parentum. nam sicut culpa parentū relucet in spurio et qz damno in eo manifestatur. sic in eo punitur. z ille mōdus puniendi videt factis puenies Sz adhuc arguit ptra. qz ois punitio est ppter reordinatioem culpe sibi nō est talis reordinatio. igit rē. Respōdeo qz ibi ē culpe

reordinatio. qz sicut relucet in filio sic etiā in eo punit. et sic quodāmodo in ipso reordinat. Ex p dicitis sequitur. qz fm magis z minus debet ceteris paribus spurij ad honores assumi. fm qz ex parte psonaz fuit peccatus in parentibus malus. Unde inter leges maxime fauent illis qui generant ex cōcubitu soluti cum soluta. scz quādo nulla psona est ligata vinculo repugnant matrimonio. Et sic de alijs fm gradus maioris vel minoris delicti

Dubitatur secūdo. vtrū quattuor leges (quas recitat phus in textu tanqz expedientes in democratia) sine in ea vtilēs. Quaz prima est. q nulli licet possidere de terra vltra certam mensurā. Secūda est q nulli licet vendere pmas sortes. Tercia est. q nulli licet obligare terrā suā fm aliquā eius prem. Quarta est q homines habentes multitudine possessionū possunt cogi z debet ad appreciandum terra q paupes possint aliquā portione ipsaz p iusto precio tenere. Pro declaratione istaz legum p dicitur qd est. q iustum democraticū est equalitas. nā finis democratiae est libertas. vt dz phus. Et als declaratiū fuit q sine equalitate ciuū quo ad posse assumi ad honores politicos nō stat libertas. ipoz. ergo notabile est verus. iustum autem est obliqharchicū z diuicie et honorabilitas. qz rōne huius distribuunt honores z principatus siue dominia. z sic dignificantur homines in obliqharchia Et quo patet. q circa existimatiōe iusti simplr deficient tam democratia ei q obliqharchia. qm democratia (hoc est populus ibides dominas) existimā illud iustū quod pluribz videt. Obliqharchici vero qd honorabilius videt. sed nec sic nec sic est vdm. qm democratia nimia qunt equalitate. z obliqharchici excessiua cōiecturā siue inequalitate. Ideo inter ista oportet mediari taliter. qtinus nō simplr dz iustum qd pluribus videt. nec qd diuicibz. sed quod famosiori pti videtur. Per hoc patet solutio casus que ponit phus de mille z qngentis. z in hoc nō p istam scientiā dari lex specialior. sed forte alicubi duos paupes cōtra vnu diuicē pderare debet. alibi vero tres cōtra duos. z hoc particularitate postitiū est plus qz politici. Et circa hoc mouet phus vnu dubiū tangens sapientiozē finē. scz vtz sentētia sit suspēda in casu qz pres opposite essent eqles pōderis Rōndē q melius est talē prouersā p forte rēmiari q sententia suspēdere. qm si suspēdat timendū est q diuices paupes corūpant. Tū cū in iudicio factū est qdqd humanitus fieri p. residuū p fortune mādari z expōnē fori fm q als dcm fuit. Scdo supponit q agricolē multū aspiciunt ad ceteras. Pz qz circa cultura ipoz versat labor z operatio talis. Et quo pz q vt est bñ possibile legibz p dem mandis est instituerē. ne sit ipoz q ad ceteros nimia ineqlitas sed vt q libet habeat sufficēter de suo labore viuere sine iniuria z paupate. Et istis pz q pma lex circa agricolos est iusta. Pz. cum qz p hoc maner eqlitas agricolaz circa illud qd desiderat. s. circa terras. q eqlitas qntū est bñ possibile dz queri z pcurari in democratia. z specialitē agricolarū. Tum qz p hoc q omēs pnt esse agricole z viuere de agricultura. vt multū expedit in hac politica. Tum qz per hoc curat q agricolē nō sint extreme paupes. qm p oppositū vnicus diues vel pauci pnt acq̄ere q̄i oēs possessiones regionis. z sic esset nimia ineqlitas. z alioz nimia paupertas. Per hoc idē pz rōnabilitas q̄re legis Sz ptra has et specialiter ptra quarā legē arguit. videt q qlibet dispone re possit de suo ad voluntatē suā. q nullus p̄t cogi vt alteri cō. cer de sua hereditate. Rōndetur q cōtras malus ius et dominū habet sup hereditates q̄ aliqua plona priuata

Idcirco si cōmunitati expediat licite sit cogi q̄s ad dispo-
nendū eas s̄m exigētā boni cōis z indigētie cōitatis. mō
expediētius est q̄ plures sint laboratores q̄ q̄ vnicus res-
neret totā regionē in manu sua. qz tūc possit vendere fruc-
tus terre ad libitū suū z nimis dānificare p̄l'm. Etiaz p̄
hoc multi manerēt ociosi. qd̄ est incōueniens pzo scda lege
supra. q̄ sunt p̄me sortes. qz sunt possessiōes q̄ veniunt ali-
cui ex suis parentibz. z sic p̄z rōnabilitas istius legis ex p̄ce
dentibz. Nā p̄ hoc q̄ nullus p̄t vendere p̄mas sortes ma-
net inter agricolas maior eq̄litas. Scdo nullus sit extre-
me paup. Sed q̄ est diuersitas de istis z alijs dico. q̄ rō di-
uersitatis p̄t esse. qz p̄me sortes sunt quodā mō ipius gene-
ris z nō totaliter p̄one p̄uate. maḡ q̄ ea q̄ acq̄runt. Ter-
cio stando in p̄mis sortibz manet maior eq̄litas. nec aliq̄s
sit extreme paup p̄ precedentia. Silt p̄z rōnabilitas tercię le-
gis. nam si q̄s possit obligare suas possessiōes z heredita-
tes tūc idem esset ac si venderet eas. imo peius. qm̄ p̄side-
rata hoim cupiditate venisit. est q̄ nullus alteri subuenirz
sine lucro. sicut mō solet fieri de redditibz ad vitā. et sic p̄z
modico hō in breui tpe amitteret totā suam hereditatem.
et tūc totaliter depauperet. Sed videt q̄ iste leges nō sunt
iuste. qz sic homies possent pati multas indigētias si ipsi
nō possint vendere quod suū est. Rūderur q̄ nō fierent ita
extreme paupes sicut si venderet vel vendere possent om̄s
nes suas possessiōes vel als obligare. tū p̄ ista lex seu p̄t
iste leges modificari scz in casu q̄ nouū infortunū eis acci-
deret. z ista lex adhuc seruat hodie in multis locis

Dubitarur tercio. vtrum expediat in democratia fas-
cere tribz et p̄fraternitates. Pzo solutio considerandū est q̄
in democratia p̄lus d̄z oia sophisticare. hoc est fingere q̄
oia faciat p̄pter bonū cōe. sed tū sp̄ intendit in finē p̄rium
scz libertatē. que tanq̄ finis intendit in democratia. Et q̄
p̄z q̄ debet vti cautelis subtilibz. qz cū ista policia sit trās-
gressa ipa indiget multa cautela vt d̄t p̄hs. Et quo patz
q̄ maxime debet palliare sua facta p̄ deuotionem sue sub-
vmbra eius. Patet qz est indumentū quo aliqd̄ a p̄pareat
bonū. Scdo supponit. q̄ cum multitudo habeat dominū
in democratia maxime expedit ipsam in democratia vni-
rū. Patet. cum qz magis p̄ hoc se habēt ad modū vni-
p̄ncipis. Cum qz p̄ hoc sunt potētiōes. qd̄ est multuz ne-
cessariū. Cum qz p̄ hoc policia est durabilior. qz frequēter
corrūpitur p̄pter dissentōes ciuū. Et p̄ hoc p̄z r̄sio affir-
matia ad dubiū. nā p̄ p̄fraternitates ciues magis vni-
et magis se mutuo cognoscūt. z inter se maiorē h̄nt p̄fide-
tiam. modo ista multū in democratia expediunt

Dubitarur vltimo. vtrum in democratia extrema ex-
pediat mala ciuū dissimulare. ita q̄ quilibet viuat vt vult
Pzo solutione considerandū est. q̄ expedit in democratia
ciues diligere policiam suam. z est cōueniens policie. naz p̄
hoc ipsa ē multo durabilior vt notum est. Scdo suppo-
nitur. q̄ multis delectabilius est viuere inordinate q̄ be-
ne. vt patz p̄ p̄m in textu. Et quo patz q̄ talibus diligit
bilius est viuere s̄m q̄ volūt vt possint adimplere sua de-
sideria. q̄ s̄m leges si sint iuste z rōnabiles qz refrenāt z re-
trahūt homines a malo. Et isto patet responsio affirma-
tiua ad dubiū. nam p̄ hoc in democratia vltima (que ē
pessima) viuunt ad voluntatē suā. z q̄ ipsi magis diligit
suam policia q̄ aliā hoc mō est vtile p̄ ipius cōseruatione
vt d̄m est. tamen s̄m veritatem in hoc non consistit vera
salus ciuū. sed potius in hoc q̄ est agere s̄m leges. sicut di-
cit p̄hs. Et ideo ista policia nō est magne duratōis. Et
hec de secūdo articulo p̄ncipali z tercio

Ad rōnes ante opposi-

tum Ad primā (q̄n d̄z Agricole deficiūt zc.) d̄z q̄ nō ita
deficiūt prudētia q̄n sint habiles ad hoc q̄ patiunt bonaz
Democratia z valde pacificā. imo melius q̄ hoies magis
astuti p̄pter eas p̄us d̄cās. Vel d̄z q̄z nō sint habiles ad
regenduz democratia. tū vt in ea subiectant sunt habiles
vt d̄m est. Ad scdam (cū d̄z Herēnarij sunt melto-
res zc.) negat hoc z licet afferant magnā vtilitatē repu-
blicę. tū vt in pluribz sūt multū astuti z rebelles ac seditiosz
si. vt p̄us d̄m est. ideo non sunt ita habiles ad patienduz.

Ad terciā de artificibz d̄m est eodē mō sicut de mē-
toribz d̄z. Ad quartā (cum d̄z pastores sunt venato-
res. sed tales sunt reprobatū in p̄mo huius) r̄ndetur q̄ ve-
natio eoz non reprobat. qz est ad custodias gregis sui. sed
tene venatio in q̄ hoies occupant. z impediunt a maioribz

Ad quintā (cuz d̄z tales agricole z pastores sunt cupis-
di) r̄ndetur q̄ de cōi cursu nō sunt ita cupidī sicut aliī. qz
accus ipsoꝝ versat circa diuitias naturales. vt declaratus
est prius. Et pusillanimitas ipsoꝝ potius facit ad hoc
vt bñ patiunt democratia optimā q̄ impediāt. Ad sex-
tā (cū d̄z tales p̄renunt z cōter tāq̄ rudes z inhabiles ha-
bent) r̄ndetur q̄z nō sint (vt in pluribz) satis habiles ad p̄-
cipandū. s̄z tū boni subdit. z h̄ sufficit ad bñ patiendū de-
mocratia optimā. Et ad veritatē q̄stionis auctoritas p̄hi
post oppositū est pro dicitis in p̄mo z secūdo articulis

Er̄e at̄ z circa oblicharchias quō oꝝ ma-
nifestū ex his. Ex p̄trarijs em̄ vnāquāqz

oblicharchiā oꝝ colligere ad p̄trariā democra-
ciā. Reputantē bñ tpatā q̄dē maxie oblichar-
chiaz z p̄mā. hec at̄ est q̄ p̄pinq̄ vocate policie
q̄ optz honorabilitates diuidere. has q̄dē mi-
nores. has at̄ maiores faciētes. Vnores q̄dē
a q̄b p̄ncipabūt necarijs p̄ncipatibz. Vno-
res at̄ a q̄b p̄ncipalioribz h̄ntibz honorabilita-
tē licere p̄ncipare policia tātā p̄lli multitudinē
introducētes p̄ honorabilitatē. cū q̄ valētiōres
erūt bis q̄ nō p̄ncipant. sp̄ aut̄ optet assumere
ex meliori p̄plo cōicantes. Silt aut̄ et p̄seq̄ntē
oblicharchiā intendētes vtiqz paz̄ instituere.
Opposite aut̄ vltime democratie scz ei q̄ maxi-
me potestatiua z maxie tyrānica oblicharchia
rū. q̄nto q̄dem pessima tanto ampliori cautela
opus est. Sicut em̄ corpa q̄ bñ disponunt ad
sanitatē. z naues q̄ bñ se h̄nt nautis ad nauiga-
tionē sustinēt plura pctā vt nō corrūpunt. p̄pter
ipsa. Que autē egrotatiue h̄nt se corpoz et na-

utū resolute z nautas prauos fortire neq; pra/ ita pñt ferre pctā. ita et policiaꝝ pessime pluri/ ma indigēt cautela. Democracias q̄dē ḡ totali ter multitudo hoīm saluat. hoc em̄ opponit ad iustū id qd̄ fm̄ dignitatē. oblicharchicā at̄ palā q̄ ecōtrario a bona ordinatiōe optet fortiri sal uarōe. Qm̄ aut̄ q̄ttuor q̄dem sunt maxime par tes multitudis agricultura. nautica. forēsis. mer cēnaria. Quattuor aut̄ q̄ oportuna ad bellum. eq̄stre. armatiū. nudū. nauticū. Ubi q̄dē acci dit regionē equitabile eē. hic q̄dem bñ apte hz instituere oblicharchiā fortē. Salus em̄ habi tantib; p̄ hāc potentiā est. nutrire aut̄ eq̄z mag nas substātiās possidētū sunt Ubi aut̄ arma/ tiuā p̄sequentē oblicharchiā. qd̄ est em̄ armati uū diuicū magis q̄s egenoz. Fluda aut̄ z nau/ tica popularis oīno. nūc q̄dem ḡ vbi est tal ma gna multitudo cū dissenserint agonizant dete/ rius. Optet aut̄ ad hoc remediū accipe a duci bus exercitus bellicis. q̄ p̄binant ad equestrem potentiā z armatiuā eamq; p̄gruit nudoꝝ. has aut̄ p̄ualent in dissensionib; diuicū popula/ res. Audi em̄ exñtes z ad equestre z armatam agonizant facile. Ex his q̄dem ḡ p̄sistere hanc potentiā sib; p̄p̄is est p̄stituire. Oportet aut̄ di/ uūsa etate z his q̄dem exñtib; seniorib;. his aut̄ iuuenib;. ad huc exñtes iuuenes ipsoꝝ filios doceri lenes z nudas opationes. sequestratos aut̄ ex pueris athletas esse ipsos opez. Apposi tum aut̄ fieri multitudini politeumatis v̄l quē admodū dictū est p̄us his q̄ honorabilitatem hñt. vel sicut thebanis abstinētib; p̄ tps aliq̄s a bannaufis opibus. v̄l sicut in massilia discre tionē faciētes dignoz q̄ in politeumate et eozū que extra ciuitatē. Adhuc aut̄ z principatib; p̄ cipiuis. q̄s optet eos q̄ in policia obtinere op̄ est apponere oblatōes. z volūtarius ppl̄s non p̄cipet z p̄passionē habeat ad p̄ncipes tanq̄s

p̄reciū multū dātes p̄ncipatus. Cōgruit aut̄ fa crificia immittētes facere magnifica z p̄parare aliq̄d p̄muniū. vt his circa p̄uatiōes p̄nci/ p̄as ppl̄s z ciuitatē vidēs ornatā. hic q̄dē surfū suspēsus. hic at̄ edificijs gaudēs videat manē/ tē policia Accidet at̄ z insignib; eē memorialia expensaz. Sed hi nunc (q̄ circa oblicharchias nō faciūt s; p̄trariū) acceptiōes em̄ querūt non min⁹ q̄s bonozē. p̄p̄t qd̄ q̄des bñ hz dicere has eē democracias puas. quō q̄dē ḡ oz firmare de mocracias z oblicharchias detmiatū sit h̄ mō.

Onsequēs at̄ dictis est diuidere bñ q̄ cir/ ca p̄ncipatus q̄t z q̄ z q̄z sicut ē pus. Si ne necarijs q̄dē em̄ p̄ncipatib; ipossibile est eē ciuitatē. Sine his at̄ q̄ ad bonū ordinē z orna tū impossibile habitari bñ. Adhuc at̄ necariuz in p̄uis q̄dē pauciores eē p̄ncipat⁹. in magnis aut̄ plēs. sicut extitit pus dcm̄. Quales ḡ con/ gruit sil̄ ducere z q̄les sepere optet non latere Primo q̄dē ḡ cura necarioz q̄ circa forz. cui oz quēdā p̄ncipatū p̄esse aspicientē circa p̄tract⁹ et bonū ornatū. Fere em̄ necariū oībo ciuitati/ bus hoc q̄dē emere. hoc at̄ v̄dere ad eā q̄ ad in uicē necariā oportunitatē. z hoc ē accōmodissī mū ad ancharcheā. p̄pter quā vident̄ in vna; policia conuenisse. Altera autem cura huic ha bita z p̄p̄inqua q̄ eozū q̄ circa municipiū publi coꝝ z p̄p̄ioꝝ q̄liter bon⁹ ornat⁹ sit z cadētū edificioꝝ z viariū saluatio z directio z p̄finituz ad inuicē. q̄liter sine q̄rela se habeāt z circa alia quecūq; hi sint modi. Vocant autem plurimī astynomiā talem principatū: habz aut̄ p̄tes plu res numero. quaruz ad alias alios instituūt in ciuitatibus magis populosis. velut muroꝝ fa ctōres z fontium curatores. z portus custodes. Alia aut̄ necessaria z p̄sillis huic. de eis dē q̄des em̄ sed circa regionē est z de eo quod extra op/ pidum. vocant autē principes hos hi quidem

agronomos. hi aut̄ ylozes. he q̄dem cure ergo
 hoz sunt tres. Alius autē p̄ncipatus ad quem
 redditus p̄muniū referunt a q̄bus custodienti
 bus partiunt̄ ad vnāquāq; dispensatōem Vo
 cant autē receptores hos z camerarios Ali⁹ at̄
 p̄ncipatus ad quē rescribi oz p̄prios p̄tractus
 et iudicia ex p̄torijs. apud eosdē at̄ istos et scri
 pturas sententiaz fieri optet z inductōes alicu
 bi q̄dem p̄ciunt̄ z hunc in plures. Est autē vn⁹
 p̄ncipalis hozū oīm vocant. Jeronomes et p̄
 fides z memores z alijs his nomib; p̄pinquis
 Post hūc autē p̄sequēs q̄dem necessarijssimus
 autē fere z maxime difficilis p̄ncipatuū est. qui
 circa actōes p̄demnatoꝝ z s̄m scriptiōes et cir
 ca custodias corpoꝝ. Grauis q̄dem igit̄ est p̄
 pter multā habere inimiciaz. ita vt vbi nō est
 magna lucrari. neq; p̄ncipari sustinent ip̄o. nē
 q; q̄ sustinent volūt agere s̄m leges. Necessa
 rius autē est q; nullus p̄fectus ē fieri q̄dez sentē
 tias de iustis has autē non accipere finē. Qua
 re si nō factis cōmunicare inuicē impossibile z
 executionib; non factis Propter quod melius
 nō vnū esse hūc p̄ncipatuū sed alios ex alijs p̄
 torijs: z circa prepositiones eozū que rescripta
 sunt eodem mō temptare diuidere. Adhuc autē
 quedā agere z ip̄os p̄ncipatus alios que et no
 uoz magis nouos. z eos q̄ instantiū cum alter
 cōdemnauerit alterū esse exequentē velut asy
 nomos eos q̄ agoronomon. eos at̄ qui ab his
 alios. Quanto em̄ minor vtiq; inimicicia in
 fuerit ex sequentib;. tāto magis accipient fines
 executiones. Eosdē q̄dem ergo esse cōdem
 nantes et exequētēs in inimiciaz h; duplices
 de oibus autē eosdē esse aduersarios oibus In
 multis autē locis diuisi sunt q̄ custodit z eū qui
 exequitur velut athenis vocatoꝝ vndecim. p̄pter
 qd̄ melius z hūc separe z sophisma q̄rere etiaz
 circa hūc. necessarius q̄dē est nō minus dicto.

Accidit autē epicykes q̄dez fugere maxime hūc
 p̄ncipatuū. p̄rauos at̄ nō securū facere dños. ip̄i
 em̄ indigēt custodia magis alioꝝ q̄s possint ali
 os custodire. Propter qd̄ optet nō vnū repositū
 tū p̄ncipatuū esse apud ip̄os neq; p̄tinuo eosdē
 sed iuuenū. vbi aliq; efoꝝoz vel custodiarū est
 ordo. z p̄ncipatuū optet s̄m ptes facere curam
 alios. hos q̄dē igit̄ p̄ncipat⁹ tāq; necessarijssi
 mos ponendū eē p̄mos. Post hos autē necessa
 rios q̄dē nihil minus. in maiori autē scemate oz
 dinatos etem̄ exp̄ientia z fide indigent multa
 Tales autē erūt vtiq; q̄ circa custodiā ciuitatis
 et q̄cunq; ordinant̄ ad bellicas oportunitates.
 Optet autē z in pace z in bello portaz z muroꝝ
 custodie: S̄m curatores z exp̄itōis z coordi
 natōis ciuiū. Sic q̄dē ergo in oib; his p̄ncipa
 tus plures sunt. hic autē pauciores velut in par
 uis ciuitatib; vn⁹ de oib; vocāt at̄ duces exer
 citus z p̄ncipes belli tales. Adhuc autē z si sine
 eq̄tes z nudi aut sagittarij aut nautici. z super
 hozū vnūq; aliq; p̄stituunt̄ p̄ncipatus vo
 cati nanarchie z eq̄archie z ordinis archie: et p̄
 ticulariter aliq; sub his tricarchie insidiarū dis
 pōnes z filarchie z q̄cunq; ptes hozū. Qd̄ autē
 om̄e vna q̄dē hozū est spēs cure bellicozū. circa
 hūc q̄dē p̄ncipatuū h; hoc mō. Qm̄ autē q̄dez
 p̄ncipatuū et si nō om̄es tractāt multa cōmu
 niū. necessariū aliū esse sumentē rōnem z emen
 dantē ip̄m nihil aliud tractantē. Vocāt autē
 hos hi q̄dē correctores. hi autē rōcinatores. hi
 autē exp̄itōres. hi vero singozias Preter oēs at̄
 hos p̄ncipatus q̄ maxime dñans oīm est. Idē
 em̄ sepe h; finē z efoꝝiā qua p̄sidet multitudini.
 vbi dñans est ppl̄s. oportet em̄ esse p̄gregans
 quod dñans policie vocat̄. hic q̄dem p̄consu
 les propter p̄consiliari. vbi autē multitudo est
 consiliū magis politici q̄dem igit̄ p̄ncipatuū
 tot sunt. Alia species cure que circa deos velut

faciendos et curatores eorum que circa sacra ut saluentur et erigantur decidentia edificiorum et aliorum quorum ordinata sunt ad deos. Accidit autem curam hanc alicubi quod esse unam velut in quibus civitatibus alicubi autem multas et separatas sanctitates puta sacrorum factorum et templorum custodes et ceremoniarum sacrarum pecuniarum habitus. aut huic quod de terminatis ad immolationes ceteros omnes quoscunque non assignat lex sacerdotibus sed a communi mensura habent honoris. Vocant autem hi quidem principes hos. hi autem reges. hi vero pyracancos. Necessarie quidem generis sunt de his et de his ut est dicere summam circa dyamonia et bellica et circa redditus et ea que expendantur et circa fores et circa municipia et portus et regionem. Adhuc que circa portoria et commutationum scripturas et executiones et correctiones principatum et finaliter que circa consilia se communi. Proprii autem civitatibus que magis vocantur et magis gaudet. Adhuc autem sollicitudo de bono ornatu et de genoeconomia de custodia legum. de lege puerorum de principatu exercitiorum. Adhuc autem cura circa agones gymnasios et dyonisiales. et vitiosas quas tales alteras accidit fieri theoricas. Horum autem manifeste quidam sunt non demotici principatum. puta genoeconomia et pedonomia. Egenis enim necesse uti mulieribus et pueris tanquam sequentibus propter infirmitatem. Tribus autem civitatibus principatibus secundum quos eliguntur quodam principatus principales. scilicet custodibus legum. consularibus consilio. quod quidem legum custodes aristocraticum obliarchicum aut qui consules. consilium vero demoticum. De principatibus quidem ergo in typo fere dictum est de omnibus

Queritur. utrum demo-

craticus principatus obliarchico principatu sit oppositus. Arguitur primo quod non. nam isti componuntur ex eisdem partibus. scilicet tam ex pauperibus quam ex divitibus. Unde peccat democratici qui conantur divites destruere et obliarchici pauperes. quoniam sine istis non possunt pollicie manere. ergo se-

quitur quod iste pollicie non opponuntur. quod oppositio illarum sumitur ratione partium. Secundo sic. eadem sunt leges in eis. ergo non opponuntur. Consequenter videtur nota. Antecedens probatur. quod oportet leges in qualiter illarum tendere ad bonum commune tam divitibus quam pauperibus. Tercio sic. ex eis fit eadem pollicia tyrannica. ergo non opponuntur. nam ex oppositis nunquam fit idem. Quarto sic. iste pollicie opponuntur alijs. sed cum unum est unum contrarium. ergo etc. Quinto sic. opposita sunt eiusdem generis. sed iste pollicie differunt. ergo etc. Sexto sic. obliarchie (in quibus queritur lucrum) sunt parve democratice. ut dicit philosophus. ergo non opponuntur. In oppositum arguitur per philosophum in textu. In hac questione erunt tres articuli. In primo videbitur de democratica et specialiter que ad duo elementa que ponit philosophus in textu. quibus maxime servat democratica. In secundo articulo tractat de obliarchie. Et in tercio ponit dubia relectiva materie.

Quantum ad primum

Articuli duo sunt videnda. Primum est verum iustum sit in democratica bona condonatorum populo distribui. Secundum est an in ea expediat facere paucas congregaciones. Sciendum est primo per declarationem primi puncti. quod non est maximum opus nec vitium ipsius democratice facere polliciam maxime democraticam. et facere quod populus habeat ibidem maxime domini sui supra pauperes. sed potius debet redere ad hoc quod fiat maioris durationis. et hoc non est speciale huic pollicie sed generale cuilibet secundum quod alius fuit declaratum de regno. Unum maximum nobilitas est pollicie et optimum signus quod ipsa sit magne durationis. quod ergo ista pollicia democratica est mala et transgressiva. ideo ipsa indiget ampliori cautela. sicut corpus quod est morbidum indiget maiori medicina quam corpus sanum. Unum sicut dicit philosophus. quemadmodum navis peritida et mala non potest parti vitium inconveniens propter quod indiget bono navis. quod alius cito periret. sic similiter est de mala pollicia. quod illa indiget magnis cautelis et multis ut in esse servet. ideo indiget legibus sophismatibus plenis ut magis ab hominibus diligatur. In democratica oportet facere quod ipsa diligatur vel saltem non pudeat ab honorabilibus. quod per hoc erit maioris durationis. Propter quod dicit philosophus quod oportet principem temperare ut non solum dicat bonus a volentibus sed etiam a nolentibus. ut scilicet omnes diligant principatum. Nam amor pollicie est magnum elementum conservatum pollicie et quasi omnia alia circumprensens. Secundo supponit. quod in democratica populus habet supremum dominium. Patet. quia dominatur tam legibus quam principatibus. Unde in quacunque democratica populus habet supremum dominium supra correctorem legum et principem hoc non est solum iustum democraticum sed politicum. nam hoc non est contra principem quod tota civitas supra ipsum habeat dominium quod isto modo non potest privari. nec persona singularis est huius dominij capax. nec est estimandum per hoc principatum potestatem diminui. sed potius hoc est ad bonum commune etc. Et que patet quod in democratica omnia sunt virtute populi. Patet quod omne dominium est ab eis derivatum et ab eis dependet. Secundo sequitur quod ipsi demagogi quorum status dependet a populo libenter favent populo et eidem adulantur ne se a suo statu per populum deponant. Tercio supponitur quod populus contra non diligit divites. tum propter eorum dissimilitudinem. sicut enim similitudo est causa dilectionis. sic dissimilitudo est causa odij. modo inter divites et pauperes est magna dissimilitudo. ut non contingat aliquid ratione eundem esse divitem et pauperem. propter invidiam que pauperes divitibus invident. tum propter diffidentiam quas habent inter

se. Et quo pz q̄ quis inter istos nō sit verus amor. tamē
p̄t esse sophisticus. vt scz in democracia paupes fingāt se
multū fauere diuinitibz. z p̄ hoc p̄ncipatus eoz a diuinitibz di
ligat aut salte ab eis nō odiat. cū optet ipm̄ principatū ab
eis diligi vt tactū est. Sile est in oblicharchia. q̄ quis diuini
tes nō diligūt paupes. diligūt tñ eoz sophisticē. Quar
to supponit q̄ pessimū est in policia q̄scunq̄ s̄nas corrupē
re. hoc est male iudicare. Pz qz sine iusticia nō est possib̄
le fieri cōcārdem ciuile. imo nec latrones simul habitātes
p̄t sine aliq̄ scintilla iusticie sil' esse. Et quo pz. q̄ iudiciū
nō dz occasio dari vt iusticia corrūpant. z in hoc fundat q̄
aliq̄ iniuste aliquos accusantes grauetur p̄niri debent. et
in hoc fundatur lex talionis. Istis notis sequit

Conclusio prima

Responsiua ad primū punctū hui' articuli. s. q̄ nō ē iustū
in democracia bona cōdemnatorē p̄lo distribui. Pz. q̄a
p̄ hoc daret occasio pauperibz q̄ sepe diuites accusaret p̄
ter sua bona. z sic policia ordinaret a diuinitibz q̄d est incons
ueniēs. vt dictū est. Secūdo pz. nā versūle esset q̄ demagogi
si fauerēt pauperibz z p̄dēnarent diuites p̄ra iusticia. q̄d
est magnū incōueniēs. Et q̄ sequit q̄ in regno nō est iustū
bona p̄denatoris dari officariis regis aut cōsiliariis vel
militibz mediate vel immediate. qz p̄ hoc corrūperent iudici
cia regni. Et quo pz veritas cuiusdā documenti quod dat
p̄hs. scz sub pena grauissima p̄hiteri debet accusariōes p̄
scripta. sicut antiquus faciebāt q̄dam in democracia. Sz
posset q̄ri q̄d fieret de h̄mōi bonis. Rūdet q̄ debet appli
cari ad bonos vsus. scilz ad vtilitatē aliquaz eccl'az. aut
debet dari mendicantibz. Et p̄ hoc nō corrūperet finis eoz
rum. ex quo nō applicabunt ad vtilitatē illoz q̄ possent illi
lis corrūpi. nec minus timebūt p̄ hec male peccare qz eq̄l
ter amittent sua bona acsi populo daret. ergo hoc magis
expedit. Et p̄ dictis pz dictū cuiusdā p̄hi verus. scz q̄ ra
ro faciendū sunt cōes seu publicē punitiōes. qz p̄ hoc ciues
erunt inter se magis tenuioli. quod est multū necessariū et
specialiter de notabilibz p̄sonis. vt tactū est. Et sic pz q̄d
sit dōm de p̄mo p̄feto. Quantū ad sc̄dō punctū vidē
dum est an in democracia pauca fieri debeat p̄gregatiōes
Pro solutiōe sciendū est q̄ in democracia diligētē atten
dendū est q̄ cōis populū nō sit nimis paup. sed q̄ sit suf
ficienter potens z diuicior. Patz qz paupras est occasio
destructiōis democracie. imo z ciuilitatis policie. qz est oc
casio rapine z tristitie. vt pz ad exp̄ientia. Et q̄ patz veri
tas illius q̄d d̄t p̄hs. s. q̄ si fiat distributio bonoz ipsi p̄lo
tūc dz fieri taliter q̄ qlibet possit emere paruū fundaculum
terre ita vt non maneat in extrema pauprate. aut salte vt
qlibet possit quā ducere mercantiā. Et q̄ p̄t inferri q̄ non
expedit vt rara fiant dona paupibz sed frequentia. qz per
hoc magis releuat eoz indigentia. Et q̄ etia p̄t inferri q̄
p̄m p̄hm̄ politice loquēdo melius esset dare paucis certas
pecunias q̄ multis. qz datio multoz eēt q̄si nulla nisi esset
valde magna summa. Sciendū sc̄do. q̄ supposita varie
tate z multitudine p̄m̄ in democracia difficile est ipas sine
lucro p̄gregare. Pz cum qz p̄m̄ plus diligit lucrū q̄ ho
norē p̄ter minus indigere. cum qz h̄z circa p̄ria vacare vt
habeat necessaria ad vitā. z sp̄cialiter hoc est verū de diuini
bus q̄ multū lucrant vacādo circa p̄ria. z iō nolunt sepe
p̄p̄is abesse tñ tene aliq̄n. Istis suppositis sequit.

Conclusio prima

Ubi non sunt p̄munes pecunie sufficientes pro mercede
iudiciū non sepe debet p̄gregatiōes cōes fieri. Pz. q̄a in
illis aberūt diuites. vt pz ex antedictis. z sic iudicia erunt
minus bona z notabilia. vt patet inueniri. Secūdo patet
nam si fiant sepe cōgregatiōes tunc diuites timebūt po
liciam. quia oportet esse multas pecunias pro soluendo il
lis qui in iudicijs intererunt. z sic optebit diuites tandem
multa soluere quod ipsi multum timeant.

Secūda conclusio. Dato q̄ in democracia sint redditus
seu pecunie cōes sufficientes. adhuc non expedit facere mul
tas p̄gregatiōes cōes. Patet qz in illis aberunt diuites
vt dictū est. z sic iudicia corrumpent. Etia pz. qlibet in il
lis p̄gregatiōibz pauperes recipiāt multas pecunias. tñ
ip̄ manebūt indigentes z pauperes. qz sic demagogi et
adiudicabūt pecunias. z p̄ cautelas z adulatores tñ faciet
q̄ ipas rehabebūt et erit sicut lagena p̄forata. vt d̄t p̄hs.
nā si lagena p̄forata imponeret aliq̄s liquoz sicut intrat sic
exiret p̄t. nec nec ibidē maneret. sic p̄portionabiliter est de di
uitijs q̄s demagogi daret seu ad iudicariōem paupibz. qz p̄ri
mū retraheret illas. z sic nō p̄desent eis nec diearent zc.

Quantū ad secundum

articulū p̄mo videndū est de oblicharchia. Secūdo dīen
dum est ad questū. Pro declaratione p̄mi. Sciendū
p̄mo. q̄ due sunt extreme oblicharchie. Quedā est p̄m̄
qua cōmuni policie. in qua scz assumunt plures z in magi
no numero ad principandū p̄m̄ honorabilitatē in eis reper
tam. ita q̄ homines p̄mouent ad gradus z dignitates p̄m̄
magis z minus corrūdenter ad suas honorabilitates. et
quicūq̄ habent honorabilitatē possunt p̄cipare p̄ncipatū
tu. z possunt assumeri paupes quousq̄ tenentes p̄m̄
cipatū sint potentiores residuo z his qui nō diligit poli
ciam. Alia est oblicharchia extreme distans ab ista. que di
citur potentatus. z est multum p̄pinqua tyrannidi. in qua
scilicet aliqui pauci tenent principatū cōuersus p̄ter leges
sed eoz voluntas est eis lex. Alie vero sunt medie inter
has. quaz aliq̄e magis appropinquant ad vnas. Alie ve
ro ad aliam. z p̄m̄ accessum ad peiorē dicunt peiores z ad
minus malam. scz p̄m̄ minus male dicunt. Et sicut dic
tum est de democracia. scz q̄ ipsa indiget magna cautela.
ita dicendū est de ista. imo a fortiori. quia cum ipsa sit mala
et peior q̄ democracia. q̄ indiget magna cautela. sicut p̄h
losophus exp̄plicat de nauī putrida z infirma q̄ nō p̄t suf
ferre incōueniēs. qz a puo incōuenienti ledere multū.

Sciendū secūdo q̄ quelibet istaz oblicharchiaz ad sui
conseruatōem indiget duplici instrumēto. scilz cautela et
potētia. hoc est cōmune ciuibz policie transgressis. Quis at
istoz modoz sit peior alis visum est. Nā quicūq̄ sit de hoc
secūdo modus est valērior. et iō p̄mo in in oblicharchia
temprandū est q̄ subditi p̄ cauteles sophisticent aq̄q̄ vio
lenter opprimant. Apud tñ aliquos magis vrendū est po
tentia q̄ cautela. apud aliq̄s vero ecōtrario p̄m̄ diuersos
mores hoim. Nam expedit q̄ aliq̄bus appareat potentia
p̄ncipis scz rebellibz. z in policijs rectis p̄portionabilia res
pertant qz ibi sunt iuste leges z potētia p̄ncipis mediante
qua corrūgunt rebelles q̄ leges nō obseruāt. tamē (vt p̄m̄
dictum est) dulciter p̄mo est attemptranda. cum omnes les
ges ordinentur ad pacē z tranquillitatē policie.

Sciendū tercio q̄ in oblicharchia diligētē artificiatū
est q̄ subditi nō sint nimis diuites. nec etiā extreme pau
peres. Pz qz si sint nimis diuites ex h̄ ascendent in supbia

et fierent elati & tumidi. & sic minus paterent in gurgitibus servituti. Si vero sint nimis pauperes tunc propter legem necessitatis (que semper habet dispensationem secundum annexam) erunt ad malum & rapinam privilegiantur sicut ostensum fuit. Patet ergo quod mediocres melius patient obliarchyam moderatam & quodammodo temperatam, quoniam nec alius inviderebunt nec eorum solus. & propter hoc dicitur philosophus quod in obliarchya imo generaliter in qualiter pollicia divites debent pauperes vocare ad lucrum. ut scilicet non sint extreme indigentes

Quarto sciendum quod oportet obliarchyicos apparere plures querere honorem quam lucrum. & propter hoc philosophus reprehendit facientes oppositum. nam tales vocabatur democraticos. quod per hoc quod divites non querunt saltem apparere lucrum. sed solum honorem. pauperes (qui magis querunt lucrum quam honorem) voluntarie divitibus subiacent. nec principatum desiderabunt propter defectum lucrum. Nam hoc est vitium in qualiter pollicia scilicet quod subditi non appetunt principatum. honorabile est verum. quod si esset lucrum in principatu tunc pauperes (qui desiderant lucrum) desiderarent principatum. Ex nobilitate sequitur quod oportet divites facere magna edificia civitatis. & magnas expensas. & prandia publica in quibus assumant pauperes. Primum namque hoc divites erunt admirabiles ipsis pauperibus & credent quod in principatu non solum exponant civitatem sed etiam propria. ideo per hoc reputabunt se inepros ad principandum. propter quod non apperent aut saltem minus desiderabunt principatum. & per hoc etiam quod ipsi principabunt in prandijs et in festinationibus habent quando tenui voluntate ad divites. Ex quo sequitur quod non expedit pauperes se miseros audire proputaciones illos. sed quod tenent principatum. & potissime quoniam est ibi lucrum magnum. Primum quod per hoc ipsi apperent principatum quod esset periculosus. Et ita breviter expedit eis aliquid facere excellentia quam pauperes facere non possunt. quod per hoc tenent in honore.

Quinto sciendum quod ultima obliarchya (quam potestatus dicitur) maxime habet per principatus armatos et equitantes saluare. Primum quod tales melius pnt sibi ipsam subiugare & in servitute tenere quam alij. quod alij non sufficiunt propter eorum pauperiam alij populis sibi subiacere. vitium est ergo ut illi perhibeat anticiam cum communi populo ut sic abiliores fiant ad regnandum et fortiores. Cofulit etiam philosophus quod fiant gymnasij & ludii in quibus exercerent iuvenes. & tunc debent abiliores sumere. Et ex hoc cofurgit eis duplex utilitas. Prima est. quod per hoc illi (qui tenent polliciam) erunt alij potentiores per quod ipsa magis poterit conservari a corruptore & conservari. sicut alij demum est. nec est timendum quod isti sic adiuventi velint principari. quod reputabunt his eis impossibile propter magnitudinem expensarum. et etiam ipsi diligenter suos magistratos & reputabunt se magis honoratos quam forte essent si principatus a pauperibus tenerent. Secunda utilitas est. quia per hoc potentia erit a pluribus dilecta nam isti sic assumpti eam diligenter. similiter parentes & amici ipsorum. modo vitium est quod potentia a pluribus quantum est possibile diligatur. Quomodo autem est de alijs obliarchyis magis remissis & qualiter saluenter satis patet in textu

Quantum ad secundum punctum sciendum est ad quatuor. Primo quo sciendum quod hic non capit contrarietas proprie vel propriis sicut sicut ea sumit philosophus. sed cetera per extenso & ampliato nomine. puta se extendit ad omnem repugnantiā aliquorum inter se. In proposito autem pollicie contrarie quod habet fines contra suos. vel in quibus principatus ratione contrariorum diffinit. Cuius ratio est. quod princeps est velut forma civitatis. modo a forma sumit diversitas specifica & contrarias. Non autem sumit a principio in se absolute considerato. sed ut habeat tale vel talem intentionem & ut est principatus intendens tale vel tale fines et in illis civis reducere. Secundo supponit quod pauperes & divites

habent inter se maximam repugnantiam adeo ut non contingat eundem esse divitem & pauperem. sicut dicitur philosophus. Ista autem duo scilicet pauperes & divites totaliter saluant obliarchyam & democraticam. Nam in obliarchya principant divites & propter divitias. In democratica vero pauperes. quia in ea dominat multitudo quam (quo ad aliquam partem) est ex pauperibus. Divitiae ergo & pauperes totaliter saluant obliarchyam et democraticam. Illis presuppositis sequitur

Conclusio prima

Scilicet quod democraticus principatus seu democratica obliarchya principatus vel obliarchye (quod idem est) est oppositus capiendo oppositum extento nomine ut dicitur est. Primum quod in eis principant aliquid propter fines oppositos. scilicet in obliarchya propter divitias. & in democratica populus propter libertatem. sed in obliarchya pauci. in democratica vero multi. In democratica queritur lucrum principaliter. In obliarchya vero honorem. Quantum ad secundum articulum

Dubitatur primo

Utrum necesse sit in eadem civitate plures esse principatus. Pro solutione considerandum quod vbi quis est multitudo ibi est ordo vel confusio. quod ergo in civitate & republica confusio tamquam multum nociva vitanda est. ideo maxime procurandus est ordo tamquam illud sine quo civitas non est bene disposita. imo nec etiam pollicia. cum pollicia sit ordo inhabitantium civitatis. ut multotiens philosophus dixit. Etiam primum. nam civitas instituitur de ordinari ad instar nature. modo natura non permittit confusione vel motu dinatorem. sed solum in suis ordinationibus ordinatissime se habet. Et propter hoc nullas duas species in uniuerso permittit similes ne sit inter eas equalitas in uniuerso. imo de individuis eiusdem species probabile est quod nunquam repiunt duo in equali gradu perfectionis etiam essentialiter licet quo ad species maior sit apparentia & ratio. eo scilicet quod ad perfectionem centalem mundi pertinet. et ideo solet dici quod habet se sicut numeri. Ex quo sequitur quod necesse est in civitate aliquid esse principatum. Primum quod sine eo non est ordo civitatis. quod non est prius neque posterius. Ad hoc enim est princeps ut seruet ordinem inter subditos. ipse namque est sicut movens vel motor respectu subditorum. et ideo ab ipso ratio quod a primo motore a quo civitas fluit ordinare in gradibus suis & perfectionibus de teneri esse civitatis. ordo & dispositio.

Secundo sequitur quod necesse est esse in civitate plures principatus etiam specie differetes. Primum quod in civitate requirunt plures motores species differetes in esse motoris. ut in bonos fines civis reducatur. sicut exemplificari posset in diversis meritationibus & artificijs. quod ut enim omnes debeat in finem ultimum tendere. hoc tamen est per diversam media & diversos fines. nam multe sunt vie artificiosas eundem terminum. et ideo circa finem hoc requirunt diverse dignitates per illas diversas vias ut tandem attingat terminus ultimus. Tercio sequitur quod necesse est in civitate esse principatus et mercatores inter se nobiliter differetes. scilicet quod supra qualiter statum sit unus perfectus & expertus. quod notanter dicitur. quod aliquid sunt civitates ita que non sufficeret paritantes expensas ut essent tot principes quot sunt hominum genera. nec etiam hoc requiritur. cum unus possit sufficere plures regere & disponere. licet in magnis civitatibus requiratur ut qualiter statum sit unus perfectus. Pars tamen propter infidelitatem artificum. quod ut in pluribus non fideliter sua exerceant opera & artificia nisi essent superiores tales & experti. Tum propter ignorantiam artificum & mercatorum. quoniam multi sunt superiores per ignorantiam multa permittent delicta seu inconv-

uenientia. Quarto sequitur q̄ necesse est in ciuitate vnu sup̄mū p̄ncipatū esse. Patet q̄ sine illo manet in ciuitate p̄fusio. Tū necesse ē q̄ ad aliquā finē ordinant̄ z nō sit p̄cessus in infinitū sed oēs in suis officijs desinat̄ et in ip̄m tendant finaliter. p̄portionabiliter sicut in vno q̄ q̄ genere causarū nō ē in infinitū p̄cedere s̄ deuenit ad aliquam cām. sic in p̄posito capis p̄nceps large p̄ q̄libet p̄fecto seu p̄mo in aliq̄ ordine q̄ h̄z alia ordinare vt dicitur cum est. Et quo p̄z responsio ad dubiū. sc̄z q̄ in ciuitate necesse est plures p̄ncipat̄ eē etiā specie differētes oēs tñ sub vno p̄tinent vt euitet̄ p̄fusio sicut tactum est De nūero āt illorū videt̄ p̄hs enūerare duodecim ad quos omnes alij sunt reducibiles p̄out facere potest studiosus et diligens.

Dubitat sc̄do vtr̄ expedit eundē dare sniam z ip̄am exequi. Pro solutioe p̄siderandū q̄ ad debitiū regimen policie requiritur nō solū vt iusta ferat snia s̄ etiā executō ni demandet. Patet q̄ sine executōe nullius eēt vtilitatis. imo potius esset derisio. Nam sentētie sunt ad h̄ vt reordinet̄ policia s̄ sine executōe nō reordinaret̄ per sniam. s̄ eēt quasi ociosa. nec p̄ hoc seruaret̄ iusticia vel ciuilibus cōmunicatio inter ciues. Et q̄ ad hoc ē s̄le sicut ponit p̄hs de legibz q̄ nō seruant̄. q̄ nullius sunt vtilitatis leges q̄ nō fuan̄. Sc̄do p̄siderandū q̄ est duplex sentētia. Quedā est in cā ciuili. Alia est in criminali. et in q̄libet cōiter erit in pluribz est alicui p̄tendentiū dīsplicentia. cū sit p̄tra aliquā p̄rium vt notū est. tñ maius est odiū in p̄demnatōe criminali q̄ ciuili. z merito. q̄z agit̄ de re magis fauorabili z maiori. sc̄z de p̄pria vita q̄ maxime a quolibet diligit̄. Et p̄pter officiū p̄demnādū hoies sepe fugiunt a p̄uosiūsimis. Tum q̄z p̄ hoc magna generant̄ odia. Tum q̄z agitur de re maiori z circa quā periculosius est errare. Tum etiā q̄z talis p̄demnatio videt̄ quodāmo esse p̄tra pietatē z horrenda. licz fm̄ veritatē sit multū laudabilis z approbanda si iuste fiat. Hoc tñ officiū cōmittere malis est periculosius. q̄z difficile est tales in iudicijs et sentētijs bñ se habere. iō ne frangat̄ iusticia nō debet malis talia officia cōmitti. imo nec officiū custodiēdi p̄demnatos. Tū q̄z magis indigeant ab alijs custodiri q̄ cōtra sicut d̄t p̄hs Ter̄ supponit q̄ q̄ntū iusticia p̄ admittere odia in officijs publicis sunt vitanda. Patet q̄z al̄s ip̄i nō audent̄ facere iusticia z leges seruare. q̄d est incōueniens. Patet aliunde. nā q̄to officarij magis odiunt̄ tanto cōs dempnari tollerabili? z magis patient̄ verā iusticia et sententia executōem. Nā ad iudicē p̄fugiūt hoies tā q̄ ad mediū. idcirco q̄n ip̄m diligūt z de ip̄o bñ opinantur bonū ē. Istis suppositis respondet ad dubiū. sc̄z q̄ nō expedit eundē ferre sniam z ip̄am exequi. Patet. q̄z odia sunt in p̄ncipantibz (q̄ntū possibile ē) vitanda vt dictū ē. s̄z min⁹ odiunt̄ p̄ hoc vt sic ē diuersitas eorū circa idē factū. s̄ zc̄. Dimoz p̄z q̄z nō tm̄ odiū ē q̄n q̄s soluz iudicat. sicut si iudicaret z exequret̄. q̄z tā ex iudicio q̄ ex executōe aliq̄d odiū generat̄ in eo. s̄z q̄n st̄ diuersi odiū q̄ dāmo disp̄git̄ z em̄n⁹. Et p̄ hoc etiā d̄t p̄hs. q̄ ip̄i (q̄ intrōmittūt se de iudicijs) debent sophisticare. quia vn⁹ d̄z se sup̄ aliū excusare. Et p̄ s̄tem casum p̄hs d̄t q̄ si sunt diuersi iudices illi (q̄ magis sunt noui) debent ferre sentētijs z sp̄aliter in causis odiosis. Patet q̄z ip̄i sunt odiosi. mō odia nō sunt cumulanda in talibz officiarijs. Et q̄ p̄z veritas illius q̄d d̄t p̄hs. sc̄z q̄ vn⁹ d̄z iudiciū seu sniam ferre. ali⁹ bō corpa p̄demnatorum

custodire. et tercius sniam exequi. Patet s̄ ex dictis q̄ minus aliq̄s odiat si solū vnum faciat q̄ si oia sum̄ ageret. Et hec de terciō articulo

Ad rōnes añ oppositū

Ad p̄mā q̄n d̄t q̄ ip̄e due policie opponunt̄ zc̄. negetur p̄na loquēdo large de oppositōe. Et rō est. q̄z oppositio nō sumit̄ ex p̄ribz. s̄z ex fine intento. vel ex rōne fm̄ quas q̄s p̄ncipat̄. Sc̄do d̄t q̄ nō sunt eedē pres p̄ncipales. nā diuites sunt pres p̄ncipales in oblicharchia z paupes in democratia fm̄ q̄ als visum est. Ad sc̄dam cuz d̄t. eedē sunt leges zc̄. respondet q̄ ille leges sunt diuerse. q̄z in oblicharchia p̄ncipaliter vt dicit̄ in bonū z vtilitatē diuitū. z in democratia p̄ncipaliter in vtilitatē populū. s̄z videant̄ fauere alijs. tñ in q̄libet h̄az policiauz p̄ncipantes alios hoies sophisticat̄. vt dictū est. Ad terciā d̄t. q̄n d̄t ex his sit eadē policia sc̄z tyrānis. q̄z hoc als aliq̄liter visum ē. q̄z d̄t ex eis fieri eandē policiam. q̄z tyrannis accipit z p̄plectit̄ in se oia mala istaz policiauz. Ad quartā cū d̄t. iste policie opponunt̄ zc̄. neget p̄na. Ad p̄batōem d̄t q̄ vni sunt bñ plura p̄traria extēden do nomē p̄trarietarū s̄z nō sumendo stricte. iō nō ē p̄tra p̄m. z de hac h̄z p̄siderari in speculatiuis. Ad q̄ntā d̄t q̄ sufficit ad p̄traria in p̄posito vt sumant̄ eē eiusdē generis generalissimū. mō ita ē de istis policijs s̄z in alijs quo genere subalterno differant. Ad sextam et ad vltimam dicitur. q̄ p̄hs vult dicere q̄ in eis principātes faciunt sicut p̄ncipantes in democratia. qui intendunt seu querunt lucrum. cum apparenter saltem magis deberent honorem querere. nec ex hoc sequit̄ q̄ fm̄ veritatē sunt democratia zc̄.

Finitur sextus liber

Politicorū

Sequitur septimus

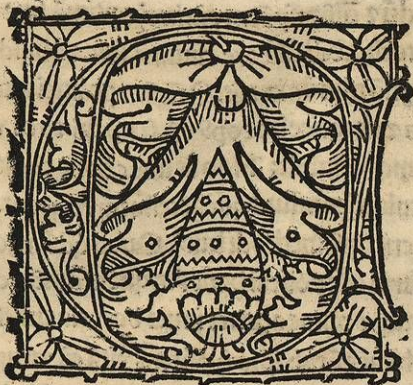

Et policia optima facturū puenientem inquisitionem. necesse determinare prius q̄ sit eligibilissima vita. Immanifesto em̄ existente hoc et optimam policiam necessariam esse immanifestam. optime em̄ agere puenit eos qui optime politizant ex existentibus sibi. nisi aliquid fiat

R i

preter rationem. Propter quod oportet primo
 p̄fessum esse q̄ sit q̄ oibus vt est dicere eligibili/
 ssima vita. post hoc aut̄ vtz cōiter z seorsum ea
 dem vel altera Putantes ergo sufficienter mul
 ta dicere et eorum q̄ in extrinsecis sermonibus
 de optima vita Et nunc vtendū ip̄is vt vere em̄
 ad vnam diuisionē nullus dubitabit vtqz qm̄
 tribus existētibz p̄tōnibus eoz que exteri⁹
 et eoz que in corpore et eoz que in anima et oia
 hec existere beatīs optet Nullus em̄ vtqz dicet
 beatū eum q̄ nullā p̄tem habet fortitudinis ne/
 qz p̄tantie neqz iusticie neqz prudentie. sed forni/
 dantē q̄dem volantes muscas abstinentē autē
 a nullo extremoz si appetat comedere vel bibe/
 re. gratia aut̄ quadrāt̄ p̄imentem amicissimos
 amicos. Similiter aut̄ et que circa prudentiaz
 se habent neqz em̄ beneficant sic imprudentem
 et mendacē sicut q̄dem puerulus insensatus sed
 hec q̄dem dicta vt om̄es vtqz concedēt. Diffe/
 runt in quanto et excessibz virtutis q̄dem enim
 quantumqz habere sufficiens esse putant. Di/
 uitiarū aut̄ z pecuniarū et potentie z glorie. z oim/
 taliū et infinitū querūt excessum. Nos aut̄ ip̄is
 dicemus qd̄ facile q̄dem de his et opa puenire
 fidē videntes. qz acq̄runt et p̄seruant nō virtu/
 tes extrinsece. sed illa his z viuendo feliciter si/
 ue in gaudere est siue in virtute oibz siue ambo/
 bus. qz magis existit ornatis moribz q̄dē et in/
 tellectu ad excessū Circa extrinsecā at̄ possessio
 nem bonoz mediocribz q̄ his q̄ illa q̄dem po/
 ssident ampliora oportunis. in his aut̄ deficiūt
 Quinimo z fm̄ rātionem p̄siderantibz facile cō/
 spicabile est. Que q̄dem extra habent terminū
 sicut organū quoddā. Om̄e aut̄ quod vtile ē eo
 rum excessum aut nocere necessarium aut nihil
 pficuum esse habentibus. bonoz aut̄ que circa
 animam vnūquodqz. quanto quidem vtqz ex/
 cedit tanto magis vtile esse si oportet et in his

dicere nō solū qd̄ bonū sed z quod vtile. Totali
 terqz palā qd̄ asseq̄ dicemus dispositōem opti/
 mam vnus cuiusqz rei ad inuicē fm̄ excessū di/
 stantia quā q̄dem sortita est. Quaz dicimus eē
 ip̄as has dispositōes: Quare si q̄dem est anima
 p̄ciosior z possessione et corpore et sumpt̄ et no
 bis necesse et dispositōem optimā vnus cuiusqz
 p̄portionabiliter his habere. Adhuc aut̄ z aie
 gratia eligibilia nata sunt hec et oportet oēs eli/
 gere z bñ. prudētes. s; nō illoz grā aiām. Quod
 quidem ergo vniciqz felicitatis adiacet tantū
 quantum q̄dem virtutis z prudentie et eius qd̄
 est agere fm̄ has sic confessum nobis teste deo
 vtentibz q̄ felix q̄dem est et beatus. p̄pter nulluz
 aut̄ extrinsecoz bonorum sed propter seip̄am ip̄
 se et propterea qz qualis quid est fm̄ naturam.
 Quomā z bonā fortunam a felicitate p̄pter hoc
 necessariū esse alterā bonoz q̄dez em̄ que extra
 aiām causa casus et fortuna: iustus aut̄ nullus
 neqz temperatus a fortuna neqz propter fortu/
 nam est: Habitū aut̄ est et eisdē rātionibz opoz
 tunum et ciuitatē felicem esse eamqz optimam
 et agentē bene impossibile aut bene agere his
 qui nō bona agunt. Nullū aut̄ bonum op⁹ ne/
 qz viri neqz ciuitatis sine virtute z prudētia for/
 titudo aut̄ ciuitatis. et iusticia et prudentia ean
 dem habet potentiam z formā q̄bus p̄cipans
 vnusquisqz hominū dicitur iustus z prudens
 et p̄pat⁹ S; hec q̄dē in tantū sunt. p̄hem̄ ialit̄ di/
 cto sermone. neqz em̄ nō attingere ip̄a possibi/
 le neqz oēs puenientes rātoēs cōtingit ediscere
 alterius em̄ studiū opus sunt hec. Sunt at̄ sup
 ponat̄ tm̄ qz vita q̄dē oportuna z seorsum vni/
 us cuiusqz z cōiter ciuitatibz q̄ cū p̄tute redūdant
 te in tm̄ vt sit p̄cipare his q̄ fm̄ p̄tute actio/
 nibus. Ad dubitantes aut̄ dimittentes in pre/
 senti metodo. Considerandū posterius si q̄s
 dictis existit non persuasus.

Arca initiū septimi li-

br̄i politicoꝝ p̄siderādū ē. q̄ hec sciētia docet vnā natiōnem ceteris p̄dominari. sicut d̄ p̄hs in hoc septimo de grecia. q̄ ip̄i sunt alijs hominib̄ animosiores z magis intellectu et rōne vigētes. Juxta q̄d p̄mo q̄rendū est. Utrum expediat aliquam natōem ceteris dominari. Pro cuius declaratiōe

Sciendum primo.

Q̄ p̄sens dubiū dupl̄ p̄t intelligi. Uno mō sicut p̄ponitur. sc̄z vtz vna regio debeat ceteris dominari. sicut antiq̄tus fuit de grecis. et postmodū de romanis. Secundo mō sic. an in aliqua regione semper z p̄tinue resp̄eriantur homines ad p̄ncipandum abiliōres

Secdo sciendū q̄ in p̄ncipe vel p̄ncipante requiruntur tria quantum sufficit ad p̄sens. sc̄z animositas. fortitudo vel potentia civilis. et intellectus vel virtus anime. Q̄ aut̄ requiratur animositas. patet. q̄ p̄nceps habet exercere op̄atiōnes magnas et arduas tam in ac̄ribellicis q̄ in alijs. vt satis notum est de se hec autē sc̄z ardua agere nō posset nisi esset animosus. ergo patz p̄mū Q̄ q̄ animositas modicū faceret potentia ad erequendum. idcirco requiritur civilis potentia ad bellandū contra inimicos et rebelles. Q̄ quoniā ista duo p̄dicta. sc̄z animositas et potentia civilis nisi rōne et intellectu moderentur potius nocuerunt q̄ vtilitātē. quia sunt effrenate sine virtute. Et sepissime p̄tingit illas deficere. ideo requiritur tertium sc̄z intellectus moderās huiusmodi potentias. dicit quidē intellectus. q̄ anima nō sufficit nisi in vigentib̄ rōne et intellectu

Tercio sciendū q̄ nullus p̄ncipatus in populo instituitur p̄pter honore aut fauore populi. Patet p̄ p̄m in multis locis huius libri. Q̄ q̄ patet q̄ accessoriū ē q̄ rere in p̄ncipatu bonū alicuius p̄culariter. sc̄z p̄ncipaliter q̄ r̄ bonū cōitatis. z minus p̄ncipaliter bonū vniuscuiusq̄ p̄culariter. et in hoc fundari p̄t rō q̄re p̄ncipatus nō sp̄ datur meliori sc̄z cui magis expediat. p̄ salute z bono cōitatis oib̄ hinc inde pensatis q̄ r̄ de p̄ se q̄ de p̄ acc̄is euenire solent sicut als in sili visum est de legibus et ear̄ mutatiōe. In hoc etiā fundari p̄t rō quare aliq̄bus generib̄ hom̄ appropriant̄ dominia z regna et huiusmodi. q̄ hoc simpl̄ magis expediat oib̄ hinc inde pensatis. In q̄ etiā fundari d̄z q̄ p̄nceps tp̄alis. p̄ pace sui regni z p̄ncipat̄ d̄z sui regnū dimittere. Patz

q̄ p̄ncipat̄ nō est p̄pter ip̄m s̄z ecōtra ip̄e est p̄pter p̄ncipatū. Q̄ istis seq̄tur q̄ p̄ncipatū ē in p̄ncipe gaude re de malicia subditōꝝ vt inde leuare possit emēdas et exercitia. Patz q̄ ab ip̄o sūme d̄z p̄curari vt subditi sui boni sint. et nō d̄z q̄rere lucrū nisi in punitōe subditōꝝ. vt ip̄oꝝ mala reparent. q̄ debet summe gaudere vt boni sint z nō diligere q̄ transgrediant̄ ad finē vt possint emendam et pecunias inde recipere.

Quarto sciendū q̄ sicut in policia p̄culari vel ciuilitate honores et officia distribuunt vt als ostensum est sic p̄portionabiliter z io natura p̄us p̄nceps suos honores distribuit. nā q̄nq̄ hoies vnus generis magis ad p̄ncipandū dignificat q̄ alios vt docet experientia. Sic p̄portionabiliter in regionib̄ est. nā q̄nq̄ vna regio vel hoies illi? regionis ad p̄ncipandū sunt abiliōres q̄ alijs. Q̄n p̄ h̄storias p̄z aliq̄s regiones bonas ad hoc fuisse q̄ t̄n postea inabiles facte sunt. Patet in multis r̄a in armis q̄ in sc̄ia et in alijs donis nature vt ad q̄ p̄ natura/ lia dona possumus attingere. Ad hanc aut̄ distributiōnem faciendā ordinat natura vel eius p̄nceps coip̄ta simplicita q̄ regularissime mouent̄ z ornatiissime influunt p̄m q̄ exigit corp̄ nature. nā p̄ diuersas influentias cōiunctiōes z oppositiōes causant diuersitatē in istis inferiorib̄ repr̄a. Q̄ q̄uis ista nō sufficiat̄ potentia liberā quo ad suū actū p̄riuz imēdiatē necessitate vel cogere. t̄n mediata p̄nt. nā ip̄a p̄ exigit bonā dispōem corp̄is et sensuū in quā h̄nt potestare corpa celestia. q̄ faciūt corpus sic vel sic disponi. z sic in corpe quodāmo antecedenter ligant̄ corā p̄ortōem sup̄iorē aic. sicut p̄z in amentibus fatūs z in alijs rōne carentib̄. Potest etiam facere corpa q̄dam debilia zc. et ista diuersis regionibus tribuit vt dictum est.

Sciendū q̄nto q̄ p̄tra naturā iusticie distributiōe suorum donoz ē dicere ip̄am aliquā eandē natiōem ad sp̄ ceteris d̄nari abiliōre facere. Patet q̄m als esset acceptrix p̄sonaz vel regionū q̄d est incōueniens dicere. Patet etiā nā p̄ hoc talis natio ascenderet in sup̄biā z quodāmo alias natiōnes viles faceret quod finaliter verteretur in malum z in damnum ip̄ius.

Sciendū sexto. q̄ repugnat̄ aliquē p̄ncipatū quo ad p̄ncipis electiōem vel assumptiōem alicui patrie vel regionis adaptare. z q̄ ad subditos ip̄m eē vlem. Volo dicere q̄ nō stat iuste aliquē p̄ncipē p̄cise posse sumi de aliqua natiōe vel regione. z t̄n ip̄m habere d̄nium vel p̄ncipatū vlem z sup̄oēs. Patet notabile. nā sic p̄cularitate p̄ncipatū q̄ ad electiōem p̄ncipis ē ip̄m q̄dāmo vilificaret̄ indignificare. q̄ p̄ hoc a cōitate maxima q̄ dāmo p̄trahit. z io p̄ se vilificat. Et q̄ p̄z q̄ cūq̄ regio ip̄sum sic limitat̄ z a sua natura. sc̄z cōitate maxima distrahit. redit se indignam vt ip̄m obrineat. Vel si aliq̄ volētia aut alia cā ip̄m occupet. hoc est p̄tra naturā. datq̄ subditis sufficientē rebellionis z exemptiōis ab eo occasiōē. sicut fuit antiq̄tus in grecis. z io ip̄m amiserūt. Q̄t modernis t̄pib̄ de almanis. q̄z imperiū ē q̄s p̄ mediū hodierna die diuisum inf̄ bauaros z bohemos. et fere oēs reges ab eo dicūt se eē exemptos vt docet experientia.

Sz p̄tra arguit. q̄ eodē mō diceret q̄ regnū vilificaretur p̄ hoc q̄ alicui generi p̄cise daret. sicut nunc ē fere de oib̄. Potest dici dupl̄. q̄ p̄ueniens nō est incōueniens. Vn q̄ regnū alicui generi datur appropriare. hoc est p̄pter mala q̄ ex electiōe de p̄ acc̄is seq̄rent. vt als ostensuz ē. Tame de p̄ se meli? est q̄ p̄ electiōem assume

R ij

refrāno oppositū ē q̄dāmo p̄tra naturā regni. saltē aspe-
ctum habēdo ad ea solū q̄ debēt fieri. nā si hoies essent
ita boni sicut deberent esse. tunc melior esset electio q̄ sit
assumptio p̄ generis successione. Sc̄do d̄r. q̄ nō est sille
de regno z iperio. q̄z regnū ē magis p̄ticulare q̄z iperū
Ideo sufficit q̄ rex sit eiusdē generis z eiusdē regionis
cū suis subditis. Sed iperū q̄d ē yle d̄z etiā eēyle q̄ ad
assumptionē p̄ncipis. q̄z d̄z assumi excellētor z sufficē-
tior. p̄ publico regimine oībo pensatis. D̄o verisile est
q̄ in diuersis r̄pibz z in diuersis regionibz reperiat talis
p̄nceps. q̄nq̄z s̄z in vna excellētor. q̄nq̄z in alia. s̄m q̄ a
natura dignificant vt tactū ē. Istis suppositis ponit

Conclusio r̄salis

sc̄z q̄ nō ē iustū neq̄ expediens aliquā regionē vel pas-
striam sp̄ alijs d̄nari vel p̄ncipari q̄cūq̄z mō dicto in p̄s-
mo notabili intelligat. Pater p̄clusio. q̄z nulla regio est
sp̄ alijs habilior ad p̄ncipandum eo q̄ natura distribuit
suos honores z suas habilitates s̄m q̄ pus dictū ē. nec
ipa est acceptrix p̄sonaz aut regionū Sc̄do hec vltis ap-
p̄ropriaō ē p̄tra naturā p̄ncipat̄ vnueralsissimi. Et
istis p̄z. q̄ nō ē aliq̄ natio in q̄ p̄tinue rep̄iat habilior alijs
ad p̄ncipandū. Pater ex vno notabili. t̄n vt in pluribz
regiones (q̄ accedunt ad mediū mūdi. s̄. inter calidas p̄-
tes z frigidās) sunt ad p̄ncipandū meliores seu habi-
liores. eo q̄ p̄ncipant animositate z vigore intellect̄ vt
tangit p̄s in hoc septimo de grecis Nulla t̄n ē plaga
seu regio in q̄ sic p̄tinue rep̄iant habiliores. s̄m q̄ satis
dicit̄ ē. q̄z successiue diuerse regiones sunt mediū q̄ ad
in futurū corpoz celestū. vt faciliū possit declarari. Pater
q̄ responsio negatiua. Et tunc ad Aresto. d̄z glosari. q̄
tpe suo greci erant ad p̄ncipandū habiliores. t̄n non sp̄-
tales manserunt s̄z nūc alijs sunt ad p̄ncipandū meliores
vt videt̄ docere experientia. Non t̄n intromitto me an
papa possit transferre imp̄tium. seu alicui regioni ap-
p̄ropriari. q̄z hoc transcendit methas huius scientie Et
forte nō incouenienter dicere q̄ nō. q̄z hoc est cōtra na-
turam talis dominij. vt patet faciliū ex dictis

Trum at̄ felicitatē eandē esse dicendū
vniuscuiusq̄z hoim et ciuitatis vel non
eandē. reliquū aut̄ est dicere. Manifestū aut̄ et
hoc oēs em̄ vtiq̄z p̄stebant̄ esse eandē. Quicun-
q̄ enim in diuitijs viuere bene ponunt in vno
Isti et ciuitatē totā (si fuerit diues) beatificant.
q̄cūq̄z tyrānicā vitā maxime appreciant̄. isti et
ciuitatē plurimis p̄ncipantē felicissimā eē dicēt
vtiq̄z. si etiā aliq̄s vnū. p̄pter virtutē recipit z ci-
uitatē feliciorē dicit eam q̄ studiosior est. Si iā
duo hic sunt q̄ indigent p̄sideratōe. Vnū q̄dē
vtrū eligibilior vita. q̄ p̄ simul politizare z cōica-
re ciuitate. vel magis q̄ pegrina z a policie com-
munione absoluta. Adhuc aut̄ quā policia po-

nendū z q̄lē dispōem ciuitat̄ optimā sine oībz
ex̄te eligibili cōicare ciuitate. siue z q̄busdā q̄-
dem nō plurimis aut̄. Qm̄ at̄ z politici intelle-
ctus z theorice hoc op̄ est. s̄z nō q̄d circa vnū/
quemq̄ eligibile. Flos at̄ nunc hanc eligimus
speculatōem. illud q̄dē accessorū vtiq̄z erit. hoc
aut̄ erit op̄ methodi huius. Quod q̄dē ergo ne-
cessariū esse policia hanc s̄m quē ordinē. z q̄cum-
q̄ vtiq̄z optime aget. et inuet beate manifestū ē.
Dubitat̄ aut̄ ab ip̄is q̄ p̄sistent vitā cū virtute eē
eligibilissimā. vtz politica et actiua vita eligibi-
lis vel magis absoluta ab oībz exterioribz. ve-
lut p̄templatiua q̄dā quā solā q̄dā aiunt esse phi-
losophicā. Fere em̄ has duas vitas hoim ho-
noratissimi ad virtutē vident̄ p̄eligentes z po-
rum z eoz q̄ nunc. Dico autem duas politicam
et philosophicā. Differt aut̄ nō modicum vtro-
q̄ modo habeat se veritas Necesse em̄ bñ p̄ri-
dentē ad meliorē coordinare intentōes z hoim
vnicuiq̄z z cōi policie. Putat̄ at̄ hi q̄dez p̄rimis
p̄ncipari. despotice q̄dē factū cū iusticia eē ma-
xima politicē. q̄dē q̄dē iustū n̄ h̄ze. ipedimētū at̄
h̄ze ei q̄ circa seip̄z iocūdant. Dis at̄ sicut ex p̄rio
alijs existūt opinātes. viri em̄ solā vitā actiua eē
et politicā. In vnaquaq̄z em̄ p̄tute nō eē actio-
nes magis solitarijs q̄z his q̄ cōia agunt z poli-
tizantibz. Hi q̄dē ergo sic existimāt. hi at̄ despo-
ticū z tyrannicū modū policie aiūt solū eē felicē
Apud quosdā at̄ iste z legū z policie terminus.
q̄ten⁹ despotizēt vicinis. p̄pter q̄d z plurimoz
legaliū disp̄sim vt ē dicere positoz. apud pluri-
mos. t̄n si alicubi aliqd ad vnū leges respiciunt
vt impent p̄iecturant oēs sicut in lacedemonia
et circa aduersarios coordinata sunt fere disci-
plina et legum multitudo. Adhuc aut̄ in gen-
tibus oīmbus potentibz sup̄gredi talis potētia
honorata est. velut inter sc̄tas et p̄sas et crates
et celtes. In aliq̄bus em̄ et leges quedam sunt

puocantes ad virtutem hanc. sicut in carchedo
ne aiunt ornatū ex lilijis accipere quotcūq; mili/
cijs militauerint. Erat autē aliqñ z circa mace/
doniā lex eī q̄ nullū occidit. sed inimicoꝝ virūz
circūcingi capistro. Inter scitas autē nō licebat
bibere in festo quodā ciphū circūportatū ei qui
nullū inimicū occidisset. Inter hyberos autē q̄
sunt gens bellicosa tot numero numerātes cō/
massant circa. Quot vtiq; pemerint sepulchrū
inimicorum. et alia multa vtiq; apud alios sunt
talialia hec q̄dem legib; p̄phensa. hec at̄ p̄suetudi/
nib;. Quāuis videbit̄ vtiq; valde inconueniēs
esse forte volentib; p̄siderare. Sed hoc ē opus
politice eē posse speculari q̄liter principetur: et
despotizet vicinis et volentibus et non volentibus
Qualiter enim vtiq; erit hoc politicū aut
lege feribile quod neq; legale est. Non legale
autē nō iuste solū. s; z iniuste p̄ncipari. Impare
autē est z nō iuste. neq; em̄ medici neq; guberna/
toris op̄ ē. suasisse aut sanasse. hui; q̄dē eos q̄
curant. hui; at̄ nautas S; vident̄ multi despo/
ticā putare eē politicā. z q̄ q̄dē singuli Sibi nō
aiunt eē iustū neq; expediēs: z hoc nō verē cau/
dent. ad alios studentes p̄ncipari. p̄pter qd̄ q̄/
dem em̄ apud se iuste p̄ncipari q̄runt ad alios
at̄ nihil curāt iustoz. Incōueniens at̄ si nō na/
tura hoc q̄dē despotizans ē. hoc at̄ nō despoti/
zans. Quare si q̄dē h; hoc mō nō optz oib; tēp/
tare despotizare s; despotib;. Sicut em̄ venari
ad falsiciē vel hostiā hoies: s; ad id qd̄ ē ad h; ve/
nabile. Est autē venabile siluestre qd̄cūq; fuerit
esibile aialis. At vero erit vtiq; z f̄m seipam vna
ciuitas felix q̄ politizat videlicet bñ. Si q̄dē cō/
tingit ciuitatē habitari alicubi f̄m seipam legi/
bus vtentē studiosis: cui; coordinatio policie
nō ad bellū. neq; ad impandū erit aduersarius
nihil em̄ existat tale. Palā ergo qz oēs q̄ ad bellū
curas bonas q̄dē ponendū. nō aut tanq̄ finem

oim summū: s; illius gratia has. Studiosi autē
legislatores est p̄siderare ciuitatē z gen; hoim z
oēm aliā cōmunionē vita bona q̄liter p̄ncipa/
bunt: z p̄tingente sibi felicitate differēt tñ statu/
toꝝ qd̄ā legalū. z hoc legis latine est videre. si
aliq̄ extiterint vicini aliq̄ ad q̄ies studendū. aut
q̄liter deuenientib; ad qd̄cūq; vtendū. S; h;
q̄dē posterū vtiq; fortiet̄ p̄grua p̄sideratōne. ad
quē finē optet optimā policā tendere. Ad eos
at̄ q̄ p̄sident̄ q̄dē vitā q̄cū p̄tute esse eligibilissī/
mam. Differentes at̄ de vsu ip̄ius dōm nobis
ad vtrosq; ip̄os. H; at̄ em̄ reprobāt politicos
p̄ncipatus putātes vitā liberi alterā quandā eē
a politica z oim eligibilissimā. h; autē hanc opti/
mam. Impossibile em̄ nihil agentē agere bene
bonā aut actōem z felicitatē eē idē. Quia he q̄/
dem vtiq; dicunt recte. he autē nō recte. H; q̄/
dem q̄ liberi vita melior q̄ despotica. Hoc em̄
vez. neq; em̄ seruo inquantū seruus vti venera/
bile. Iussio em̄ q̄ de necessarijs nullo p̄cipat
honestoz. Putare p̄o oēm p̄ncipatū eē despo/
ticā. nō rectū. nō em̄ minus distat p̄ncipatū li/
beroz ab eo q̄ seruoꝝ q̄ rursum q̄ natura libez
a natura seruo. Determinatū est at̄ de ip̄is suffi/
cienter in p̄mis sermonib;. Magis at̄ laudare
sine actōe esse q̄ agere nō vez felicitas em̄ actio
est. Adhuc at̄ multoz z pulchroz finē hñt. que
iustoz z t̄patoꝝ actōes. Et q̄dē forte vtiq; esti/
mabit aliquis his ita determinat; qz dominās
eē oim optimū. sic em̄ vtiq; plurimaz z pulcher/
rimaz dñs erit actionū. Quare nō oportet po/
tentē p̄ncipari parcere p̄rimo. s; magis auferre
et neq; patrē pueros. neq; pueros patrē. neq;
totaliter amicū. Amicū nullū reputare. neq; ad
huc curare. qd̄ em̄ optimū eligibilissimū. bene
aut agere optimū. Hoc q̄dem ergo vere dicunt
forte siquidem existit p̄nantib; z vim inferen/
tib;. quod entium eligibilissimū. sed forte nō

est possibile existere sed supponit hoc. No em
 adhuc bonas actōnes contingit esse ei. qui non
 differt tantū quantū vir a muliere. aut pater a
 natis. aut despotes a servis. Quare qui trasgre
 ditur nihil vtiqz tantū diriget posterius quan
 tum iam transgressus est virtutē Similibz em
 bonum et iustum in parte. hoc em equale et si
 mile. non equale aut equalibz et nō simile simili
 bus pter naturam nullū aut eoz que pter natu
 ram bonum. Propter quod et si aliquis ali⁹ fue
 rit melior fm virtutē z fm potentia actiuam. op
 tūnis huic bonum assequi. z huic obedire iustū
 Oportet aut nō solū virtutē sed z potentia existe
 re fm quā erit actiuus. Sed si hec dicunt bene
 et felicitatē bonam opatōnem ponendū. z cō
 munitē oīs ciuitatis vtiqz erit. z fm vnūquēqz
 optima vita q̄ actiua. s; actiua nō necessariā esse
 ad alteros. sicut putant qdā. neqz meditātōes
 solas has esse actiuas. easqz euentiuū grā fue
 rit exagere. sed multo magis eas q̄ p se pfecte. et
 eas que ipaz gratia theoricas et meditātōnes
 bona em actio finis. Quare actio aliqua maxi
 me aut agere dicimus et dños extrinsecaz ac
 tionuz architectozias intellectibz. Atvero ne
 qz sine actōne esse necessariū ciuitates fm se lo
 catas. z ita viuere eligentes. ptingit em fm p
 res z hoc accidere. multe em cōcations ad in
 nicem ptribz ciuitatis sunt. Silt at z hoc existit
 circa vnūquēqz hoim. Vacatōem em vtiqz de
 us habebit bñ z tot⁹ mūdus. qb nō sunt extrin
 sece actōes pter pprias q̄ ipoz: Quod qdē ean
 dem vitā necessariā esse optimā vniciqz hoim
 et cōiter ciuitatibz z hominibz manifestū est

Queritur utz ciuitatis

vita preplatina magis eā sollicitet q̄ actiua Argu
 itur q̄ nō. qz vita preplatina non est ciuilis cū sit solita
 ria. q̄ politice nō est appetēda. Tēner pñā. qz hō solita
 rius z inciuilis tāqz pessimus maledicif ab homero. vt
 pz in pmo hui⁹. Secdo sic. vita actiua ē maioris vti
 litatis p republica q̄ preplatina. qz actiua est cū ac

tionē politica. preplatina vero est ociosa. q̄ ciuitas ma
 gis felicitat p vitā actiua q̄ p preplatina. Tercio
 sic. difficult⁹ ē viuere bñ vita actiua q̄ preplatina. quia
 difficult⁹ ē bñ se habere ad alterz q̄ ad se solū. nō virtus
 ē circa difficile. q̄ vita actiua est magis pfecta. z p dñs
 conclusio falsa. Et pfirmat. qz vita actiua includit cōtē
 platiua. qz null⁹ p se bñ habere ad alterz nisi bñ se ha
 beat ad seipm. Secdo pfirmat. qz hō nat⁹ ē ad laborem
 q̄ vita pūcta labori (cuiusmodi ē actiua) est pfectior

Quarto sic. acc⁹ et opatōes p̄tutu non pnt exerceri
 sine puerfatōe cū altero. vt scz respiciat alterz. sicut sunt
 iusticia liberalitas zcys. q̄ vita actiua est melior z lau
 dabilior q̄ preplatina Quinto sic. vita preplatina
 videt eē vita ciuiliter infirmis z q̄ nō pnt pati societate
 q̄ zc. Sexto sic. nisi vita actiua esset pfectior. natura
 nō debuisset indidisse ciuilitatē. s; poti⁹ inclinātōem ad
 vitā solitaria z preplatina. nō h ē falsum vt satis pz in
 pmo hui⁹. q̄ conclusio falsa In oppositū arguit p p̄m
 in isto septimo. q̄ magis videt approbare vitā prelati
 uam q̄ actiua. etiā ciuilē loquēdo. Et p̄t arguit rōe. nā
 vita preplatina videt eē similit⁹ vite p̄mitentis z pfecti
 ssum. q̄ pfectior. Octiā p vitā preplatina hō magis cō
 iungit suo finit q̄ p actiua In hac q̄stione sunt tres ar
 ticuli. In pmo videbit in generali in q̄ p̄sistit felicitas
 ciuilis ciuitatis z vniciuiscz ciuū. In secdo videbit
 in speciali de illo de q̄ q̄rit questio. scz de cōparatōe. In
 tercio erunt aliqua dubia recollectiua p̄sentis materie
 Quantum ergo ad p̄mum articulum

Sciendum primo

Qz ciuitas differt a ciue nō sicut totū a parte. qm ciuit
 tas nō est nisi ciuū pgregario. Ad videndū ergo in q̄
 p̄sistit felicitas ciuilis vnus ciuis vel pgregatōnis ci
 uium. nam vnūquodqz pfecte cognoscit cum vsqz ad p
 res et elementa ipūus fit resolutio. Et vltorius. quia ci
 uilis felicitas p̄supponit monastica z morale p̄tutē in
 homine Idcirco p̄mitendū est in quo consistit felicitas
 moralis hois. Qz aut ipa ciuilis felicitas p̄supponatur
 pater. qm nullus reperietur politice virtuosus pfecte
 nisi sit moraliter bonus. qm plar⁹ z specialiter p̄nceps
 vel officarius ciuilis multotiens deficiet. nisi eius aut
 ma z rō morali p̄tute reguletur. Et ppter hoc dē p̄hs
 q̄ oportet p̄ncipē habere nō solū virtutē s; virtutē abū
 dantiā. vt possit in alios se diffundere. Sine illa em per
 odū amorem aut aliam passionem multotiens peccat
 ut aut deliquit p̄sona cōmunis. vt pater p̄m in q̄n
 to huius. Qz aut replant q̄nqz boni politici licz nō sim
 pliciter pfecti sine virtute p̄t p̄ experientia. Et rō hui
 us possit assignari. qz natura siue p̄mus p̄nceps (q̄ de
 us est) magis sollicitus est de maiori bono z cōmuni q̄
 de puaro. Et idcirco magis sollicitat q̄ hominē faciat
 ciuilē et politicū q̄ in se moraliter bonū. z hoc als ma
 gis declaratū fuit z fundatū. ergo nullum opus bonuz
 est. i. p̄fectum neqz vili neqz ciuitatis sine virtute. vt dē
 p̄hs. Ideo videndum est in quo consistit hois p̄fecta
 bonitas vel beatitudo vel felicitas. Et ista materia ē
 breuiter expedienda sicut dē p̄hs. q̄ eius p̄curatio
 p̄funda z p̄fecta ad libzū ethicoz p̄inet. Tico q̄ b̄res
 viter q̄ hois felicitas moraliter consistit in opatione hois
 iminis p̄fecta fm p̄fectam virtutem. nam ipa consistit
 vel in bonis exterioribz vel in bonis cogitē vel in bonis

aie a sufficiētia diuisione. Nō in bonis exterioribz. Tū qz pñt
 ab hoīe auferri violēter. Tū qz nō s̄t hōī intrinseca nec p̄
 p̄tia. Tū qz eā pueniūt malis sicut bonis. Tū qz sepe eues
 nūī hōīa fortuna. Tū qz si n̄tmis abūdan̄ in hoīe poti⁹
 nocēt sibi. z ipm reddūt petoꝝ q̄ bonū qd nūq̄ faceret fe
 licitas. Tū qz nō de p se faciāt hoīem sed potius irritant
 auaz. Tū qz solū hñt rōem uilis z appetibilis poti⁹ p̄os
 p̄ter alēz q̄ p̄ter se. Tū qz deus est summe felix z beatus
 qz tñ nō h̄z h̄mōī bona. nec ipsi modi sunt bone dispōnes cor
 poris z delectatōdes. Tū qz videm⁹ qñqz pulchritudinē
 et alia corporoz dona hoībz multū nocere. Tū qz nō cōue
 niūt felicissimis scz deo z intelligētis. Tū qz qñqz vide
 mus bene dispositos in corpe miseros in alijs magnis do
 nis seu bonis. Tū qz sicut aia excedit corpus in p̄fectōne
 sic p̄fectōdes aie excedūt p̄fectōdes corpus. ita q̄ ille ordinant
 ad p̄fectōdes aie. sicut corpus ad aiaz. Relinq̄ritur q̄ tētiū
 qd est p̄positū. s̄ in bonis aie p̄sistit h̄mōī p̄fectio. scz felicit
 tas mortalit. z qz maiores sunt p̄fectōnes aie intellectiue
 vt sic q̄ sentitiue. iō ip̄is p̄sistit h̄mōī felicitas. Et vltim⁹
 qz in aia sunt duplices p̄fectōdes. s̄ habitus z oparōdes. Id
 circo illa p̄sistit in oparōe z nō in habitu. Tū qz habitus
 vt sic ordinat ad oparōne. qz habit⁹ potētie est in potētia
 p̄ter eius impotētiā z imp̄fectōem ad agendū. Tū qz q̄
 oparōne z nō p̄ habitū potētia coniungit nō suo fini. Tū
 qz habitus nō repit̄ in ente felicissimo. qz est actualissimū. z
 hitus denotat qndā potētiā z imp̄fectōem. V̄ p̄ter
 ergo ad statū z p̄fectū habitū ip̄m actu coniungit. vel est
 vt lucidus. Et vltra qm̄ due sunt potētiōes supiozes aie
 de qz p̄partione est in p̄posito difficultas. scz intellectus et
 volūtas. in cui⁹ illaz actu p̄ncipalit̄ p̄sistit felicitas. qz nō
 est difficultas qn̄ ad p̄fectū felicitatē req̄rat actus cui
 iustit̄ illaz vnus tñ est altero p̄fectioz z p̄ncipalioz. et q̄
 ad h̄ nō est inf̄ cōiter tractātes istā materā p̄cordia. S̄
 est vnus p̄blema etiā inter multos solēnes vt alibi videri
 p̄t. tñ p̄ nūc mihi p̄babilitus videt̄ qz in actu volūtatit p̄nc
 cipalit̄ p̄sistat. Tū qz rōe actus volūtatit hō laudat̄ vel
 vitupat̄ imēdiare. eo qz in ip̄o formalit̄ p̄sistat bonitas act
 tus vel malicia. Non sic aut̄ est in actu intellectus. Tū
 quia intellectus ordinat̄ ad volūtatē tanq̄ eius lucerna
 et p̄dicit̄ q̄. Tū qz melius esset z laudabil⁹ deū sincere dis
 ligere z nō clare cognoscere vel inuēri q̄ contra. sed ista
 p̄nt ab inuicē separti. Istis aut̄ sic suppositis descendendū
 est ad p̄positum. scz ostendere in quo consistit ciuilit̄ felicit
 tas. Pro cuius declaratione

Sciendū scdo. qz felicitas ciuitatis in respectu ad fines
 ip̄ius sumēda ē. eo qz finis h̄z rōem optimi z eligibilissimi
 ad quē recte dicunt̄ referri p̄cūlares fines ciuiuz. z p̄pter
 ip̄m apperi vel q̄ri. P̄pter qd̄ d̄t p̄hs. qz h̄z theorie id ē
 scie est p̄ncipaliter q̄rere bonū ciuitatis. z accessoriū ē z mi
 nus p̄ncipale q̄rere bonū hui⁹ vel illi⁹. qz solū q̄rit̄ imē dia
 te vt redūdāt in bonū totius. Scdo supponit̄ qz finis ciuit
 atit seu ciuilit̄ p̄uersatōis est viuere ad p se sufficientiaz.
 Tū p se sufficientia est p̄mus termin⁹ ciuitatis. z tūc est p̄
 mo ciuitas qñ est p se sufficientis. Ista aut̄ p se sufficientia p̄s
 ite in hoc q̄ ē trāquille z pacifice viuere. ita qz q̄libet vel sal
 tē vt in pluribz viuat ad votum vt est possibile. z habeat q̄
 p̄terari debeat. z sic vt qd̄ vni deficit suppleat̄ p alii. Et in
 h̄ p̄sistit etiā vnus cuiusqz ciuilit̄ felicitas. z p̄ d̄s totius ci
 uilitatis. cū dicamus felice esse ciuitatē qñ vnusquisqz ciuilit̄
 vel saltē vt in pluribz viuat ad votū. Nā putantes felicitatē
 in diuicijs p̄sistere dicūt eam esse felice cuius ciues sunt

diuites. et sic proportionabiliter de alijs fm̄ qz in diuersis diu
 uersi ponūt felicitatē z sine sibi statuerūt. P̄ter q̄m q̄ cōsistit
 ciuitas z vnus cuiusqz ciuiuz vt ciuis est felicitas. qz in hoc
 qd̄ est viuere pacifice ad sufficientiā eratis. Et q̄ seq̄t qz ad
 felicitatē ciuitatis req̄runt moderate diuitie. Patet qz sine
 diuitijs ciuitas nō p̄t habere p se sufficientiā. cū in ea requi
 rant̄ multa q̄ hñt p̄ nimis ma recipari. Dicitur notanter
 (moderate diuitie) qm̄ si nimis abūdare potius essent
 nocue q̄ iuuare. Scdo seq̄rur. qz ad h̄mōī felicitatē req̄
 rūt honores. P̄ter qz sine ip̄is nō p̄nt esse in statu p̄sent
 simo. qm̄ req̄runt hoīes honorabiles. z qz eis dent hono
 res. Tercio req̄rit̄ ciuilit̄ potētia. qz ciuitas se h̄z ab alijs
 p̄seruare. s̄ ab inimicis. nō possit ip̄os etiā qñqz inuadere
 sine ciuilit̄ potētia. q̄ zc. Quarto req̄rit̄ regionis fertilitas.
 vt p̄ h̄ac habeat necēria p vita sustentanda. vel si nō sit fert
 tilitas q̄ saltē iuxta mare vt iuxta flumē magnū sit uaria. vt
 p̄ illud fertilitas regionis suppleat̄. Quinto req̄rit̄ debitus
 aspectus vel situs ad celū. nā in hoc multipl̄ variant̄ hos
 ritnes in moribz z in alijs respicientibz potētia. fm̄ qz vltim⁹
 fut sepe. Et ex hoc p̄z qz ad p̄fecte seruandū ciuitatē eēt vt
 le p̄silio astrologoz q̄ suis successiue variant̄ corpa celestia
 et influxus eoz. Tū in aliq̄ regione naturalit̄ repunt̄ hoī
 mines magis pacifici q̄ in alia. Sexto req̄rit̄ qz ciues sint
 virtuosi z abūdantes tā in sciētis q̄ in virtutibz. z potit̄
 sine in his q̄ valēt ad p̄seruatiōem pacis z trāquillitatis
 inter ciues z etiā ad alios. Et istud septim⁹ est p̄ncipale req̄
 sitū ad felicitatē ciuitatis. z cū forte cōsurgit qz solū ciuitas
 nuncupat̄ vbi cathedralis ecclia repit̄. eo qz ibidē censet̄ vt
 gēre scia z cū hoc virtus. Et quo p̄z error illoz q̄ opinan
 tur diuitias p̄ncipaliter req̄ri ad felicitatē. imo dicūt qz qm̄
 tūcūqz modicū virtutis ad hoc sufficit. nā nullus rōna
 lis diceret̄ illā ciuitatē esse felice in q̄ deficiunt maxima bo
 na. scz bona anime. cuiusmodi sunt virtutes z scie. imo ta
 lis ciuitas q̄li serua reputari deberet. T̄ter nullus diceret̄
 ignozantē esse felice. T̄ter nullus deberet dicere hoīem eē fe
 licem q̄ adeo est timidus qz timeret̄ muscas volātes vt̄ all
 qd̄ tale parū. req̄rit̄ ergo fortitudo. Nullus etiā diceret̄
 illū esse felice q̄ esse inepatus sicut bestia. nec ab aliq̄ delect
 tabili vnq̄ abstraheret̄. q̄ req̄rit̄ p̄pantia. Nullus in super
 illū felicitabit̄ q̄ esset ita impudēs et mēdax sicut p̄ulus
 req̄ritur q̄ prudētia. T̄ter nullus diceret̄ felix q̄ esset adeo
 inustus p̄meret̄ amicissimos amicos p̄pter vnū q̄drantē
 vel alidū modicū. ergo req̄ritur in iusticia. Et sic req̄runt
 virtus z scia p̄ncipaliter ad beatitudinē. Et q̄bus patet
 error dicentū felicitatē ciuitatis consistere in hoc quod est
 multos sibi subiugare. Tū qz hoc nō p̄t fieri sine iniust
 cia. Tū qz hoc est p̄tra veram caritatē z amicitia. Tū qz
 qz violentū est et contra naturā omēs disponitare. hoībuz
 vt̄ tanq̄ seruis. cū aliqui sunt natura liberi. vt visum est in
 p̄mo huius. Tū hoc facere esset quasi hoīes venari z vici
 lari z comedere. vt d̄t p̄hs qd̄ est p̄tra naturā z pessimū.
 Tū qz ciuitas (cui nulla alia nocere possz nec ipsa. alteri no
 cere p̄t) possit eē felix z habere optimas actiones. z tñ nul
 la sibi subiugaret̄. Tū qz sicut bellare nō est finis sed or
 dinatur ad pacem. sic subiugare alios non felicitatē ciuitas
 tem. Patet ergo in quo consistit completa felicitas ciuita
 tis et vnus cuiusqz ciuiuz. quia consistit in p se sufficientia
 ad vitā ciuilem. que multa includit vt dictū est. Patet vl
 tra in quo p̄ncipaliter cōsistit. qz in actu p̄fectissimo virtu
 tis politice p̄fecte. P̄ter vltra qz fm̄ diuersitate ciuium et
 honorabilitatez req̄runt diuersa bona. z etiā fm̄ magis z
 minus ad hoc qz felices debeat̄ dici. Nec omnia satis p̄a

rent considerando predicta diffuse & late perscquitur. Et hec de primo articulo dicta (quibus pauca) sufficienter. Quamvis cum ad secundum articulum respondendum est ad questurum, & videndum est de comparatione inter vitam actiuam et contemplatiuam Pro cuius declaratione

Sciendum primo

Quod non est superfluum neque inutile de operatione istorum modorum viuendi cognoscere, quod non debet ignorare quod sit optima vita, ut illa (quantum est possibile) adipiscatur, quod talis vita est quasi signum ad quod omnes homines debent naturaliter tendere, & suam vitam illi optime vite conformare

Sciendum secundo, quod sicut obiectum in se latens nobis per aliquid quod manifestum ostendit ac manifestat, ut substantia (quod est per se insensibilis) per accidentia quod sunt sensibilia manifestatur. Sic potentia & habitus per operationes nobis manifestant, ut per se de anima & in multis alijs locis. Sicut etiam vniuersum vivere secundum operationem sibi propria dum ea exercet, sicut per in omnibus induciunt. Sic proportionabiliter ciuitas nobis ostendit viuere per operationes vitales, hoc est politicas quas exercet, & bene viuere per bonas operationes. Vnde operationes sunt quod si locationes interiorum, quod immediate non possunt nobis manifestari & per se notificari. Ex quo patet quod ciuitas propter bonas operationes debet se felicitare. Sic virtuosum. Ex quo patet, quod licet ciuitas vel ciuitas sine tali dicitur possit esse vere felix, ad hoc tamen quod ad extra iudicetur felix talis requiritur operatio prima per se, quod si esset vna ciuitas que esset ab alijs ita separata ut non posset alijs nocere, nec alie sibi, vel etiam vnus homo solitarius adhuc talis posset esse felix, quod nulli via precludit ad veritatem, ut dicit Seneca & alij allegari fuit. Et tamen in tali casu non diceret se per operationes felicitare. Vnde ratio stat in hoc quod sicut totalis actus est bonitas vera, quia felicitas consistit totaliter in actu interiori, sic in actu exteriori potest esse felicitas. Secunda pars patet ex dictis, quod felicitas vel virtus quasi per operationes loquitur. Verum est tamen quod operationes exteriores non sunt infallibilia signa bonitatis interioris, quia ad exteriora stimulos operationes frequenter fuerit a bonis & a malis, sed per diuersos fines ut experientia possumus agnoscere

Sciendum tertio, quod sicut ad hominem dici vere felicem requiritur suarum potentiarum & potissime potentiarum anime superioris perfectio, vel per actus bonos et virtuosos habitus. Nullus enim diceretur ignorans & imprudens sicut est insensatus, et puerilis esse felicitate, nec a deo timidum qui timeret muscas volantes & talia homini, vel ita immoderatum, quod qualiter hominibus vellet comedere & vti quoliter delectabili sine regula rationis, vel ita iniustum ut propter quadrante puniret amicos carissimos, nullus vnquam diceretur talem esse felicem. Sed ad felicitatem hominis requiritur eius perfectio secundum intellectum tam speculatiuum quam practicum, & etiam secundum affectum, & sic requiruntur scientie que sunt morales prudente. Sic proportionabiliter in ciuitate ad hoc quod ipsa felix dicatur requiritur perfectio suarum partium principalem non solum in intellectu, sed etiam in affectu, videlicet quod alij qui sunt contemplatiui, alij vero actiui. Non tamen oportet esse alios sic contemplatiuos quod careant omnino actione, nec sic actiuos quod careant omnino contemplatione, sed istis solus secundum magis & minus participare possunt

Sciendum quarto, quod terminus & finis est per se sufficientia. Pars ex dictis in alia lectione. Ista autem per se sufficientia includit non solum necessaria, sed etiam ad bene viuere, cum ciuitas non sit gratia huiusmodi quod est viuere, sed bene viuere, ut de philosophis frequenter. Ex quo patet quod illa ciuitas est melior et perfectior in quod

homines ad ipsam vitam perfectionem & sufficientiorem. Pars quod ex fine arguit bonitas rei ordinate in ipsius ut supponit. Quarto supponit quod licet contemplatio in vno actu principaliter consistat ista tamen plura supponit, imo vere si sit perfecta omnes virtutes vel earum actiones. Prima pars patet, quod ipsa consistit in interiori contemplatione cum ente perfectissimo & summo bono, quod conuersatio consistit in duplici actu, scilicet vnione intellecta cum illo bono per cognitionem & in tuitionem per delectationem, & principaliter in vnione per dilectionem ut alij dicitur est. Et isti duo actus, per nunc reputantur tanquam idem, quod vnus est finis alterius. Et etiam ad eandem potentiam finem esse pertinent. Secunda pars patet, quod ad perfectam contemplationem requiritur impedimentorum amotio & turbationum sedatio, quod non possunt fieri sine virtutibus quibus est passiones moderare & abijcere, ut facilius potest ostendi & putat nunc supponitur ex ethicis. Sic virtutes morales eleuat animam super curam temporalium et perfectam ciuilem, aut saltem ad huiusmodi eleuationem disponunt. Ex quo patet vita actiua per virtutes regulara duplicem nobis affert utilitatem. Prima quod remouet impedimenta, secundo potentiam eleuat ut sit capacior maioris boni seu perfectioris perfectionis. Ex quo patet per duplicem perfectam (quod in nobis reperiri debet) perfectam cum summo bono est perfectissima & penes ipsam vitam contemplatiua. Alia debet esse perfectam cum hominibus, & ista est ciuilis, & penes eam attenditur vita actiua. Sequitur vltra quod vita actiua magis debet se quodammodo ad nos quam contemplatiua. Patet quod cum vita per operationem se dicat saltem quo ad nos ut dictum fuit. Iste suppositus ponitur.

Conclusio prima

Felicitas vel beatitudo consistit in vita mixta ex contemplatiua & actiua. Pars quod in tali vita sic mixta consistit felicitas. Vnde quod cumque ciuilitate perfectam talis debet quibus contemplationi vacare, quibus vero actioni, quibus si tamen vni vacaret non ciuilitate viuere. Secundo nam in istis duobus modis viuendi scilicet maxima bonitas oia requirit ad perfecte viuere. Vnde sufficienter perfectio debet esse cum summo bono & perfectio cum hominibus. Tertio patet quod sine istis duobus modis viuendi ciuitas non potest habere sufficientiam quod tamen est finis & terminus ciuitatis. Hinc est quod alia natura inclinatur ad vnam perfectam de magis quam ad aliam, alij homo eorum. Hoc enim est quod ciuitas habeat complemētum perfectum modum viuendi, in quo consistit eius felicitas completa

Conclusio secunda & finalis ad questionem. In vita contemplatiua magis & principaliter consistit felicitas ciuitatis quam in actiua, patet. Quod vita contemplatiua est per se melior et magis faciens ad per se sufficientiam ciuitatis quam actiua. Sed per se vera, prima est nota cum in tali sufficientia vite consistit felicitas ciuitatis. Alia pars patet quod ipsa est magis diuina ut notum est. Tunc quod ipsa est magis vniuersa hominis cum summo bono, quod est optimum in homine. Tunc quod est finis vite actiue, quod actio est quodammodo dispositio ad sincere contemplandum ut dicitur est. Vnde sicut homines cum habuerint scientias mechanicas & artes necessarias ad vite sustentationem ceperunt speculari ut habet philosophus metaphysice, per quod arguit speculationem scientiam esse nobiliorem alijs. Sic proportionabiliter vita actiua sufficienter incipit homines contemplari. Sed deinde contemplatio est perfectior et melior, quam contemplatiua. Ex quo patet quod ciuitate debito modo magis contemplatiua sufficienter arguit ipsam esse meliorem. Pars ex dictis. Porro debet (debito modo) quod si ciuitas omnino vacaret contemplationi sine hoc quod haberet necessariam ad vitam, & omnino dimitteret actiones politicas, in hoc non deberet laudari ut satis patet.

Contra conclusionem arguit sic, vita actiua est melior ad rationem bonum quam contemplatiua, quod est melior. Pars quod bonum quanto communius ratio diuini & melius. Secundo sic, virtus principum debet

esse optima. et illa non est cōtemplatiua vel ad cōtemplatiua ordinata. Et ad actiua. Et cōclusio falsa. Tercio sic. sed q̄ nunq̄ esset misericōdia cū actiua. qz mixtū cū potiori sit inde peius. Ad ista breuiter r̄ndetur. Ad primū dico dupl̄. primo negādo p̄nam. Et ad p̄m q̄ hoc videt̄ dicere r̄is d̄etur. q̄ ip̄e loq̄barur de bonis eiusdē generis seu eiusdēz rōnis. cuiusmodi nō sunt iste vite vite isti modū vidēdi. Alii r̄er d̄r negādo aīis. qz vita cōtemplatiua t̄m p̄dest extēsi ue z quo ad multos. sicut actiua si debite exerceat̄. Ad s̄cundā d̄r dupl̄. p̄mo qz virtus p̄ncipis d̄z esse optima cū mixta siue actiue. nō t̄m op̄ret q̄ sit simpl̄ optima. Vel d̄r qz vita p̄ncipis nō solū d̄z esse actiua sed d̄z multū p̄ncipal̄ re in p̄paratione. Ad t̄rciā negetur p̄na. qz si ex mixtōe istoz modoz viuēdi resulet̄ vita p̄fectior. nec p̄ hoc d̄sturbat̄ cōtemplatio. sed si mixtō fiat in p̄porzione in debita. tunc resulet̄ vita turpissima. sicut esset vna pessima cōsonantia vocum diuersarum

Conclusio t̄rcia. Quis vita p̄tēplatiua in se melior sit actiua. t̄m ab ea quāq̄ p̄pter actiua cessandū est. Prima p̄s p̄z p̄ obiectōes factas p̄tra p̄clusionē p̄cedentē. P̄z etiā per primā p̄clusionē. S̄cdo qz in multis casibz z ad rem̄s p̄ illa est eligibilior. vñ nullus sane mentis diceret q̄ hō nō deberet dimittere p̄tēplationē vt patri suo succurreret in necessitate. vel etiā vt cōitari succurreret. Nō em̄ in minus solū p̄ nobis sed etiā p̄ alijs z p̄ tota cōitate. S̄z cōtra arguit̄ matius bonū p̄tra minus bonum nō detet̄ d̄mieri. R̄isio q̄ minus bonus p̄t de se. p̄ certo t̄pe z certis circumstantijs induci rōne maioris boni vel eligibilis. z ita esset in casibz tactis. Et p̄dictis p̄z r̄isio ad q̄stū. scz q̄ felicitas ciuitatis cōsistit in vita mixta ex actiua z p̄tēplatiua t̄m p̄ncipal̄ius in p̄tēplatiua q̄m in actiua. licet quāq̄ cessant̄ dum sit a p̄tēplatiua p̄pter actiua. S̄cdo p̄z. qz oīno p̄tēplatiua nō sunt ciuiles nec in ciuitate p̄mittendi. nisi p̄ster de maxima ip̄soz p̄fectione. Tercio p̄z. qz ex vita cōtēplatiua p̄iungit̄ magna p̄fectio ip̄i ciuitati. qz in multis casibz actiua p̄ ipsam moderat̄. z etiā ipsa est exemplar vite p̄fectissime. Quantum ad t̄rciā articulū

Dubitatur primo

Utrū in ciuitate ponēde sint leges q̄b̄ ciues ad bellum p̄uocent. Arguit̄ q̄ nō. qz p̄ hoc inducerent̄ ciues ad multas iniustificatōes z nō solū ad ipsas sed ad p̄petrandūz bella p̄tra iusticiā. z nō solū ad resistendū inimicis. s̄z etiā ad inuicē inuadendū. Et dubiū falsum. Cōtra est p̄bus in t̄rcio huius dicēs q̄ op̄ret p̄ncipātes curam habere circa bellicas oportunitates. Et p̄firmat̄ p̄ calcedones q̄ ponebāt tales leges. sicut d̄t p̄hs in textu. Pro solutione supponit̄ q̄ op̄ret ciuitate esse p̄ se sufficientē ad esse et p̄manere diu. nō solū t̄pe pacis. s̄z etiā t̄pe belli. Uñ (vt actū fuit) nō est modicū opus sed maximū politici ciuitates inspicere z facere ip̄am bñ p̄politā z diuturnā. P̄z supposito q̄ p̄ se sufficientia (q̄ est terminus ciuitatis z etiam finis) hoc p̄terigit. vt p̄z p̄siderāt. Uñ iste terminus (sufficiens) importat̄ oīa q̄ req̄runt̄ ad ciuitatē manere diu in bona p̄seruare. Et q̄ sequitur q̄ terminus ciuitatis nō solū respicit̄ ea q̄b̄ indigēt ciues ad vite sustentatōem. sed etiā alia. nā ita bñ req̄runt̄ leges cū potētia bellica sicut fertilitas patrie. z vltra q̄ta necessitate indiget legibz vt bñ maneat t̄pe pacis. tanta necessitate indiget bellica potētia vt stare possit. t̄pe guerre. nā supposita hōim malicia non est verisimile sine bellica potētia ciuitatē posse manere. Sequitur

tercio q̄ si p̄pter periculū seditionis et rebellionis sint aliq̄ ciues in armis exercitādi z cū p̄ncipantibz assumēdi. Ideo a multo fortiori sunt exercitādi z assumēdi p̄pter bellūz ad extraneos. P̄z qz sepius ciuitas destruit̄ z corripit̄ ab extraneis q̄ aliter. Utrū est t̄m q̄ in bello nō d̄nt ciues ponere suā felicitatē z finē suū. sed solū icū z potētia bellicā q̄ rere p̄formiter ad pacē z tranquillitatē ciuitatis. qz bellum nō est p̄pter se appetendū sed p̄pter pacē. Et q̄ p̄z q̄ in vna ciuitate (q̄ est p̄p̄e inimicos) req̄runt̄ plures bellatores q̄ si esset ab eis multū remora. z nō p̄t quo ad hoc certus z d̄stertmatus nūerus dari. sed p̄m exigentia finis ciuitatē d̄z limitari. S̄cdo p̄siderandū q̄ dupl̄ p̄iungit̄ se habere ciues ad tuitionem ciuitatis. Vno mō sic q̄ sint in hoc nimis molles z tepidi. Quia em̄ q̄libet naturaliter inclināt z inclinari debeat ad defensionē patrie z p̄p̄ie ciuitatis t̄m accidit multis q̄ in hoc d̄m̄r. nec hōies sp̄ insequunt̄ur ipsū sum nature. vt al̄s sac̄ oīus est. S̄cdo p̄nt sic se habere q̄ in hoc nimis excedāt. vel falsis sunt nimis volūtarij. Uñ in t̄m inclinātōe p̄iungit̄ ip̄os deficere z suphabūdare saltem quo ad modū bellādi. vtp̄ta faciendo multas inhumitates z rigores inimicos tenendo. z p̄iungit̄ q̄ ad hoc mediū attingere. scz se habere vt op̄ret. Istis suppositis d̄z p̄mo ad dubiū. s̄. q̄n ciues sunt nimis tepidi p̄ t̄p̄tōe. p̄ p̄cie ciuitatis z patrie t̄m ponēde sunt leges ip̄os ad bellū puocātes. qz h̄ ad defensiones patrie naturaliter inclināt. t̄m quāq̄ p̄ delicias et p̄fortia multex ita effeminant̄ vt in hoc nimis pigeant. Et p̄ leges sunt exercitādi z puocādi ad bellum ne p̄pter defectum pugne periat ciuitas. S̄cdo d̄z qz vbi hōies sunt ad bellūz satis seruētēs nō sunt p̄ leges ad hoc puocādi. qz hoc esset facere ip̄os excedere z medium virtutis t̄rāsgredi qd̄ est vicioum. imo est ip̄os monere aut eis occasiōē dare vt felicitatē ponāt in bello. qd̄ est in conueniēs. vt p̄us d̄m̄ est. Dicit̄ t̄rcio q̄ vbi hōies s̄z ex cessiue ad bellū puocati nō sunt tales leges ponēde. sed potius opposite. qz ex quo in hoc excedūt ip̄i sunt p̄ leges ad mediū t̄parū reducēdi. Et p̄firmat̄. qz si talibz adderent̄ ille leges estz addere ignē calori. qz p̄ hoc ciues fierēt inhumat̄ mi z iniusti. z verisimile est q̄ in iustas occasiōē querēt bellādi cōtra extraneos. imo cessante materia belli eximiet̄ verisimile est q̄ int̄ se lites z iurgia mouerēt. qd̄ summe est cauendū. Itē verisimile est qz p̄tra inimicos vterent̄ insidijs z oīibus modis siue licitis siue illicitis ip̄os velent subingare qd̄ nō videret̄ decens neq̄ honestū. Et r̄isio vera

Dubitatur s̄cdo. vtrū liceat bellatores p̄tra inimicos vtr̄ insidijs. Pro solutione p̄siderandū q̄ aliq̄ p̄tra inimicos vtr̄ insidijs p̄t esse dupl̄. Vno mō sic q̄ hoc frangat̄ fides vel p̄missum. sicut si q̄s p̄mitteret z iuraret pacem z treugas cū aliquo z nō teneret iuramentū. Alio mō q̄ iuramentū z p̄missione facto p̄ opinionē aliqd̄ fingeret̄ cuius oppositū intenderet. vt si fingeret se velle fugere z t̄m expectaret. Istis supposito dico p̄mo q̄ nō est licitū vtr̄ insidijs p̄t̄mo mō. Patet qz nunq̄ est fides frangēda nec p̄ victoriā nec al̄s. qz hoc est inhonestū z p̄ditōriū z summe refusandū. Per hoc etiā remouerent̄ oēs securitates quas inter se possent habere. ex quo inter ip̄os frangeret̄ fides. S̄cdo secundo considerandū q̄ cōtra inimicos vrendū est insidijs secundo mō intelligendo. qz p̄zudens dux bellinon debz solū aduersarios vt corporali subingare. sed etiam magis laudāus est qui per cautelas z subtilitates inimicos potest subingare. vnde hoc pertinet ad bellicam virtutē. vnde per hoc dux belli p̄uocatores de suis amicitia aduersariorum subingatiōis. quod in duce est laudandū. quia esset

pauiores p dere si possit. Tres sic p subtilitates aduersari
os subigere prinet ad lictos mēre pon? q̄ vt corpis. et
ppter hoc assumēdit tñ in ducēs hoies ex pti causi z astuti.
Dubitat tercio. vtrū p̄ncps debeat duella p̄mittere.
Videl q̄ nō. qz in eis frequēter occidit innotēs q̄ nulla les
ge p̄mittendū est. Contra arguit p̄uetudo z legēs in cer
tis casib; illa p̄mittit. Profecto hic q̄ solū loq̄ in dō pus
re police z nō descēdere ad p̄ticulares casus. qz hoc p̄t̄is
net ad iura. Pro breui solutioe supponit q̄ duellū ē sim
gularis pugna ad p̄batōem alicui? veritatis occulte que
nō p̄t aliter hūano mō p̄bati. Et inde d̄r duellū q̄si duos
rū bellū. nō tñ sic q̄ p̄se sit inter duos sp̄. sed qz vt in plu
rimū est inter duos. h̄ q̄ncz in nūcro maiori. imo in q̄cunq;
qz nūcro. qz vn? nō facit duellū. nec est p̄mittēdū ad mo
duellū. vt p̄z ex sup̄ō. Secūdo sequit q̄ vbi p̄t aliter fieri
p̄batio facti q̄ p̄ duellū. nō est p̄mittendū duellū. P̄taba
tur. qz illa est alq̄tima p̄batio z vltimo p̄mittēda q̄si. Gra
uissima. Et etiā in q̄o nō est necesse innocētē vincere q̄
p̄ nūc supponit z statim dicit. Ex q̄ p̄z q̄ nō p̄ q̄cunq; cā
d̄z duellū p̄mitti. sed solū p̄ cā magna z q̄ reducere possit
in p̄iudiciū magnū reipublice vel in incōueniēs inrollerabi
le puare p̄tate. Et q̄ p̄z q̄ nō est p̄mittendū duellū inf̄ aliis
quos p̄ter quā cām. Et si vn? dicat q̄ melius diligit ab
amalia sua q̄ alius. qz istū vel illū plus diligi nō redūdat
in p̄iudiciū reipublice necū magnū p̄iudiciū p̄sone puare
qz p̄ hoc p̄sone pugnās illa de cā potius se diffamat z suā
zurp̄tudinē z peccatū allegat. vt p̄z p̄siderati. Nec ob tas
lē cām pugnaret virilis anim? sed potius ad cē feminaz z
muliebre p̄tinet. nec p̄ncps de tali cā est cognoscere. q̄a ē
muliebre. Principis em̄ non est ad talia mala facta aures
porrigere. in hoc em̄ tā p̄ncps q̄ duellātes se infamant. et
inuirules ostēdunt. Secūdo sequit q̄ p̄ncipia vincendi vt in
plurib; nō sunt p̄ncipia cognoscēdi veritate. P̄z nā p̄nc
pia vincēdi sunt corpis robur z fortitudo. subtilitas men
tis sine experientia. aut etiā q̄ncz fortuna supueniēs. vt satis
notū est de se. Q̄odo ista non sunt p̄ncipia cognoscēdi
veritate sed potius sunt imp̄tinentia ad veritatis cognis
tionē occulte. Un̄ refert q̄dā historia de q̄dā viro q̄ series
duellauit sp̄ habēdo malaz cām z tñ lucratus fuit vsq; ad
finale bellū in quo deuincebat. z tñ in illo habuit bonā cau
sam. nec ex hoc d̄z natura culpari. qz nō est opus veritatez
p̄ duellū p̄bare nisi sp̄ in causis maxime arduis z obscuris
et etiā cā necessitatis. sed tñ et hoc nō d̄z accipi. infallibilis
regula zc. Tercio supponit q̄ p̄ncipes aliqd̄ p̄mittere
p̄t dupl̄r quantū spectat ad p̄positū. Uno mō sic q̄ p̄ illaz
admissionē vel cū illud q̄d sit inducit rōem licit̄ z iustū. cū
tñ de se sit iniustū. Secūdo mō d̄r p̄ncps aliqd̄ p̄mittere q̄si
ip̄e h̄z se p̄ modū acti ignoraret delictū z se dissimulādo sic
q̄ nō puniat forefactū. sicut al̄s d̄cm̄ fuit deysurarijs z mu
lierib; cōibus. q̄uis em̄ tales male agant tñ p̄ncps sine
eos impunitos. Quarto supponit q̄ ad bellū esse iustus
requirit cā iusta inērio recta. z p̄ncipis autoritas. In nul
lo alio casu vbi deficeret aliq̄ istaz p̄ditionū bellū eet iustū
nisi forte in casu necessitatis vbi sp̄ est annexa dispensatio vt
al̄s declaratū est. Istis p̄suppositis d̄r p̄mo ad dubium
q̄ in cā necessitatis. v̄puta q̄ al̄s non possit euadi mors
possit aliq̄s iuste duellare. P̄z qz p̄pter necessitate semp̄ ē
dispensandū. Dicit sc̄do q̄ duellū nō p̄t sine rōnabili cā
p̄ncipe p̄mitti. P̄imo p̄z. qz sine rōnabili cā h̄z de se cām
malā. q̄ p̄pter p̄missionē p̄ncpis non forit naturam boni
āmo si d̄sit rōnabilis cā semp̄ detet puniri duellantes. Di
citur tercio. q̄ ad vitanduz maius malū p̄t p̄mitti secūdo

modo intelligendo. P̄z qz p̄ncipes debet semp̄ vitare
maiora incōuenientia. etiam aliq̄ ad vitandū maiorā incō
uenientia admittendā sunt iniora si tñ illa nō sunt in t̄mū
nocua reipublice. Nam in hoc q̄ sunt minus mala opoz
ter alterū eligere q̄d habet rōem boni. vel saltem p̄missibi
lis. z hoc p̄mittendo p̄ncipe quodāmodo secum dispen
sat. Quarto d̄r q̄ pro bono reipublice sicut possit cōtin
gere) duellare possit esse virtuosum. Paret qz pugnare p̄
republica est virtuosum z est opus maxime fortitudinis.
et p̄zie hoc nō d̄r duellum sicut cōmuniter v̄m̄ur isto no
mine. z p̄iour dicitur ipeologi ip̄m esse malum. nec est veri
simile q̄ natura deficeret in tali necessitate. cum sine neces
sitate nō est duellū p̄mittendū nec a p̄ncipe fieri cōcedendū
dum nisi ex eius p̄hibitionē imineat maius malū seu incō
ueniens in republica q̄ esset innocētis occisio. Paret quia
ibi exponitur innocētis periculo ne occidat. vt satis p̄z ex
p̄tius dicitis. qz innocētia h̄z in se p̄ncipiū v̄nēdi saltem in
fallibile. vt d̄cm̄ est. Et sic paret q̄ duellū non debet nisi
p̄pter magnas z arduas causas aliquo mō admitti.

Dubitat quarto an p̄tius in duello rōnabiliter tās
q̄ reus puni. R̄ndetur q̄ q̄uis nō sufficit illa probatō
nec p̄ hoc satis probatū sit ip̄m esse reū nec factū cōueniēs
in se sit. tamē qz sic submitit aliquo mō punitioni iuste tam
q̄ vicus punitur. z adhuc magis punit quilibet duellari
tium inquantuz fors bellū (que merito fors vocari d̄z) p̄oz
tēsi supra ipsum cadere vt sic denuncatur zc.

Ad rōnes ante opposi.

tum factas in p̄ncipio q̄stionis. Ad primā cum dicitur
(vita cōtemplatiua zc.) rō arguit de vita contemplatiua
simplr. ideo nō est ad p̄positū. qz questio habet veritate de
vite cōtemplatiua deceret mixta euz vita actiua. vt decla
ratū est in conclusionē responsali. Etiam p̄t d̄ict q̄ vita cō
templatiua reddat in bonū policie. qz homines cōtēpla
tiui pacificant multas discordias. vt p̄tius factū est. Et iā
licet non ducant actiua vitam ciuilem sed p̄fectionem. q̄
men si bonum cōmunitatis exigeret ipsi ducerent tale vit
am actiua. Ad sc̄dam cum d̄r vita actiua est maioris
utilitatis q̄ vita cōtemplatiua zc.) Negetur loquēdo de
vita contemplatiua debite mixta. qz illa p̄mittenda est vt
dicitur est. Ad terciam cū d̄r: difficilior est bene viuere
vita actiua zc.) Negetur loquendo de vita cōtemplatiua
debite mixta. quia in illa oportet se habere bene habere ad
summū bonū z ad proximū. Ad cōfirmationē negetur q̄
vita actiua p̄supponat contemplatiua q̄uis vita actiua nō
possit esse p̄fecta sine cōtemplatiōe. tamē difficilior est hab
tere cōtemplatiua debite modo mixta q̄ aliam. Ad sc̄cū
dam cōfirmatōem cōceditur q̄ homo est natus ad labo
rem. z ita dicitur q̄ cōtemplatiua mixta non est sine labo
re. Ad quartā dicitur q̄ actus omnū virtutū potest tes
ne exerceri sine cōuersatione cum altero loquendo de acti
bus interioribus qui sunt vere virtuosū. Ad quintā est
dicendū q̄ vita cōtemplatiua non est pro infirmis z debis
libus ciuilit̄er. sed pro perfectis z pro illis qui non indigē
tōuersatione cum alijs hominib; Ad vltimā responde
tur q̄ natura tñ indidit hominib; inclinationē ad cōtem
plationē sicut ad ciuilitate. licet forte in nobis nō tñ p̄ci
pamus. quia vt in plurib; homines sunt magis actiui q̄
cōtemplatiui. z idcirco illa inclinatio per habitus acq̄uisi
tos foritur z non ista inclinatio ad cōtemplationē. Auto
ritas autem post oppositum paret satis ex dicitis.

Uoniam autem phemialiter dicta sunt quod nunc
 dicuntur de ipsis et circa alias policias non
 bis considerandum est primum principium reliquorum dice
 re primo quales quidam suppones esse de futura assiste
 re ad votum civitate. Non enim policia possibile est
 fore optimam sine moderata habundantia. propter quod
 optima multa presupponi que admodum optates esse
 tamen nihil horum impossibile. dico autem puta de mul
 titudine civium et regionis. Sicut enim et alijs ordi
 nationibus. puta textori et navifico optet materia exi
 stere ydonea existit ad operam. quanto enim hec
 vitia extiterit preparata melius necesse et quod sit ab
 arte melius esse. ita et politico et legislatori optet co
 venientem materia existere ydonea habere se. Est autem
 politici successus primo multitudo hominum quos quod et
 quales quidam existere optet natura. et secundum regionem si
 multum quantam esse et qualem quendam habere. Putat quidem quod plu
 rimum congrue magna esse felicem civitatem. si autem hoc
 verum ignorat quales magna et qualis pura civitas
 secundum numerum enim multitudinem inhabitantium indicat
 magna. Optet autem magis non ad multitudinem
 sed ad potentiam aspicere. est enim quiddam et civita
 tis opus. Quare potentes maxime hoc efficere
 habere esse maximam velut yocrates non hominem sed
 medicum. Dicit vitia alijs esse maiorem dominum secundum
 magnitudinem corporis non solum sed et si oportet in
 dicare respicientes ad multitudinem non secundum primum
 gentem multitudinem hoc putandum. Accurium enim
 forte in civitatibus existere et multorum servorum nume
 rum et advenarum et extraneorum. sed quocumque sunt po
 tuitatis et ex quibus constat civitas proprijs partibus
 horum enim excessus multitudinis magne civitatis
 signum. ex quo autem banavisi quidem multi numero egre
 diuntur armorum aut viri pauci. habere impossibile esse
 magna. Non enim idem magna civitas et membrorum
 multorum hominum. non solum sed et hoc ex opibus mani
 festum. quod difficile forte aut impossibile bene legibus
 regi eam que valde multorum hominum. Earum enim

que videntur politifare bene nullam videmus exi
 stentem remissam et multitudinem. hoc autem palam
 et persuasionem rationum. Lex enim ordo quidam est et
 bona legis lationem necessariam bonam ordinatorem
 esse valde autem excedens numerus non potest principare
 ordine divine enim vitia potest opus hoc que et
 hoc omne pertinet. Quoniam quod bonum in multitudine
 et magnitudine consuevit fieri propter quod et civitatem
 cuius tamen magnitudine dictus terminus existit
 hanc esse optimam necessariam. sed est magnitudinis ci
 vilitatis quidam mensura. sicut et aliorum omnium animalium
 plantarum organorum. Etenim horum unumquodque neque
 valde parvum neque secundum magnitudinem excedens ha
 bebunt suam potentiam. Sed aliquando quidem totaliter erit
 privatum natura. aliquando autem prave habens. puta na
 vis palme quidem non erit navis omnino neque duorum
 stadiorum. ad aliquam autem magnitudinem veniens quoniam
 quod quidem propter puritatem pravam faciet navigationes
 quoniam autem propter excessum Silyris autem et civitas quod
 quidem ex paucis valde non pro se sufficiens. Civitas
 autem pro se sufficiens quod autem ex multis valde in necesse
 rium quidem pro se sufficiens sicut gens et non civitas
 policia enim non facile existere. Quis enim duplex ex
 ercitus erit valde excedens multitudinis autem
 quod prope non magne vocis. Propter quod primam
 quidem civitatem necessariam esse eam quod ex tanta magnitu
 dine quod prima multitudo pro se sufficiens est ad vivendum
 bene secundum politicam communionem. Ceterum autem et
 eam quod excedit secundum multitudinem esse maiorem civita
 tem. sed hoc non est sicut diximus infinitum. Quis
 autem sit excessus terminus ex opibus videre facile est
 Sunt enim actiones civitatis horum quidem principium
 horum autem subditorum. principantis autem
 opus est iustitia et iudicium ad iudicandum de iustis
 et ad distribuendum principatus secundum dignitatem
 necessariam cognoscere invicem. civis quales
 quidem sint tanquam ubi hoc non accidit fieri pra
 ve necessarie fieri quod circa principatus et iudicia

Circa utraq; em̄ nō cōiustū pprio impetu age
re quod q̄dez in ea q̄ valde multoz hoim existit
manifesta. Adhuc aut̄ extraneis z aduenis fa/
cile trāsumere policiā. Non em̄ difficile latere
pp̄ter excessum multitudis. Palā ergo q̄ iste ē
ciuitatis terminus optimus multitudinis ma/
ximus excessus ad antarcheā vite facile cōspi/
cabilis. De magnitudine q̄dem ergo ciuitatis
determinatū sit hoc modo.

Onsimiliter aut̄ z q̄ de regione h̄nt de eo
quidē em̄ q̄s est qualē quandā palā. qz per
se sufficientissimā omēs q̄cunq; laudabit utiq;
talē aut̄ necessariū esse oia ferentē. om̄ia em̄ exi/
stere z nullo indigere antcharēs. multitudine at̄
et magnitudine tantā vt possint habitātes vi/
uere vacātes libere sil' z t̄pate. hūc aut̄ terminū
si bñ vel nō bñ dicimus p̄siderandū posterius
diligētius q̄n totaliter de possessione et de ea q̄
circa substantiā habundātia accidit facere mē/
tionē q̄liter optet habere z quō ipam ad vsum
Dulce em̄ circa p̄sideratōem hanc sunt dubi/
tātōes. pp̄ter trabētes ad vitūq; excessum vite
hos q̄dē ad tenacitatē. hos autem ad delicias
Spēm aut̄ regio nis nō difficile dicere. oportz
aut̄ q̄dam suaderi z ab his q̄ circa ducatū exer/
citus sunt expti. qz optet q̄dem aduersarijs esse
difficile adibilē. ipis aut̄ facile exibilez. Adhuc
aut̄ sicut multitudine hoim diximus oportere
facile cōspicabilē esse ita z regionē. Qd̄ aut̄ fa/
cile p̄spicabile est regionē esse facile auxiliabilē
Ciuitatis aut̄ potentia si oportet facere ad vo/
tū ad mare cōuenit poni bñ z ad regionē vnus
q̄dem q̄ dictus terminus. optet em̄ ad auxilia/
tionē esse locoz oim. Reliquus aut̄ ad delecta/
riones fructū q̄ nascunt. Adhuc aut̄ eius que
circa ligna materie. z utiq; si quā aliā operatōez
talem regio existat possidēs facile deportabile
De cōmunicatione autē ad mare vtrū p̄ficua

sit bñ legib; rectis ciuitatib; aut̄ nocua multa
existūt dubitātes. Aduenire aliq; in alijs nu/
tritos legib; in cōferens aut̄ esse ad bonā legis/
lationē z hoim multitudine. fieri q̄dem enim ex
vfu maris emittētes z suscipiētes negociatorū
multitudine. contrariā aut̄ esse ad politisare bñ
Quod q̄dem q̄ si hec non accidūt melius et ad
securitatē z ad habūdantiā necessarioz z ad re/
gionē p̄cipare mari nō immanifestū Eten̄ ad
facili' ferre aduersarios facile auxiliabiles op/
tet esse fm̄ ambo saluādos z p̄ terrā z p̄ mare et
ad ledendū inuadētes si nō fm̄ ambo possibilē
tū fm̄ alterā existet magis p̄ncipantib; ambo/
bus. Quicūq; aut̄ non extiterint apud ipos en/
tia suscipe hec z supflua nascentiū emittere sunt
necessarioz Sibi aut̄ negociationem sed non
alijs optet esse ciuitatē. qz aut̄ exhibent seipos
oibus foz. acq̄sitionis gratia hoc agūt Quaz
q̄nt ciuitatē nō optet tali p̄cipare sup acq̄sitiō
ne neq; negociatorū optet tale habere. Qm̄ at̄
et nūc videmus multis ex̄is z regionib; z ciuit/
tatib; suburbia z portus bñ apte iacentia ad ci/
uitatē vt neq; occupet ipm̄ municipiuz nec sit
longe valde Sed obtineri muris z talib; alijs
firmaculis manifestū. qd̄ si q̄dem bonus aliq; d̄
accidit fieri pp̄ter cōiocationē ipsoz existet ciuit/
tati hoc bonū. Si aut̄ aliq; nocuū cauere le/
gib; facile differētes z determinātes quos nō
optet z q̄s optet misceri ad inuicē. De nautica
aut̄ potentia qd̄ q̄dem optimū existere vsq; ad
aliquā multitudine nō manifestū. Nō em̄ solū
sibūpsis sed z vicinorū aliq;bus optet z terribi/
les esse z posse auxiliari. sicut p̄ terrā z mare De
multitudine aut̄ iam z magnitudie potētie hu/
ius aspiciendū ad vitam ciuitatis. si q̄dem em̄
ducali z politica viuat vita necessariū et hanc
potentiā existere ad actiones p̄mēsuratā Dul/
titudine aut̄ hoim quesit circa nauticā turbam

nō necessariū existere ciuitatibꝫ neqꝫ em̄ ipsos oportet esse ptem ciuitatis. quod qdem em̄ supgressiuū libez et pedestꝝ. cū (quod dominans est) et obtinet nauigiū. Multitudine at̄ existente venaculoꝝ z regionis agricolozꝝ copiā et necessariā esse et nautaz. Videmus aut̄ hoc z nūc existens q̄busdam. puta ciuitati eracleotarum. multas em̄ replēt cretries edificata ciuitate magnitudine alijs cōtractōrem. De regione qdem ergo et portibꝫ et ciuitatibꝫ et mari et de nautica potentia sit determinatū hoc modo. De ciuili aut̄ multitudine quē quidem terminum oportet existere prius diximus

Vales aut̄ quosdā natura oportet esse nunc dicam? fere itaqꝫ dephendet vtiqꝫ quis hic respiciens ad ciuitates approbatas grecoꝝ. et ad totū orbem terre vt occupatꝫ est gentibꝫ. Que qdem em̄ in frigidis locis gētes z q̄ circa europā sunt qdē plene animositate. intellectu aut̄ z arte magis deficiētes. ppter qd̄ qdem libere pseuerāt magis nō politizare aut̄ et vicinis pncipari nō potentes: q̄ aut̄ circa asiā intellectine qdē et artificiose fm̄ aiām sine aiōsitate aut̄. ppter qd̄ subiecte qdē z seriētes pseuerant. Senꝫ aut̄ grecoꝝ sicut mediat fm̄ loca ita ā bobꝫ picipat. et em̄ aiōsum z intellectiuū ē ppter qd̄ qdē liberū pseuerat z maxime politizans z potēs pncipari oibꝫ vna sortiēns policia. Eandē at̄ hñt dñām z grecoꝝ gētes ad inuicē he qdē em̄ hñt naturā monocolā. he at̄ bñ mite ad vtrasqꝫ potēt ias has. Manifestum ḡ qd̄ optz̄ intellectiuos eē z aiōsos natura eos q̄ debent eē euagogi legislatoꝝ ad p̄turē. Qd̄ qdes em̄ aut̄ qdā optere existere custodibꝫ scz̄ amatiuos qdē eē notoꝝ. ad ignotos at̄ siluestres Animus em̄ ē q̄ facit qd̄ amatiuū. hec em̄ ē aie potētia q̄ diligimus. Signū ad psuetos em̄ z amicos anīmꝫ attollit magis q̄ ad ignotos p̄cipē

det putās ppter qd̄ z archilochus puenienter amicis q̄relans disputat ad aiām. Non em̄ ab amicis a lanceis pforatōes z qd̄ pncipās aut̄ z qd̄ libez a potētia hac existit oibꝫ pncipatiuum em̄ z inuincibile anīmꝫ? Nō bñ at̄ hz dicere graues eē ad ignotos. Ad nullū em̄ optz̄ eē talē neqꝫ sunt q̄ natura magnanimi agrestes nisi ad inuista agētes. hec aut̄ magis adhuc ad psuetos patiunt. qd̄ qdē dictū ē pus si inuiste pati putent. z h̄ accidit fm̄ rōes. apud q̄s em̄ debent bñ ficentiā putāt cū nocumēto z hac p̄uari putant vñ dictū ē senissīma inimicitia em̄ fratꝫ. z hi q̄dem vltra diligētes. hi at̄ z vltra odiūt. De politizantibꝫ qdē ergo q̄t optz̄ existere z q̄les q̄sdā natura. adhuc regio nē q̄stū quādā z q̄le quādā determinatū ē fere. nō eādē certitudinē optz̄ q̄rere p̄ rōnes z eoꝝ q̄ sunt p̄ sensum

Queritur utrū illi sunt

tū pres optime ciuitatis quozꝫ actōnes sunt acq̄sitiue p̄tutis virtutis. Arguit q̄ nō. nā sacerdotes nō sunt ciues. qz̄ eoꝝ actōes nō sunt ciuiles. z tñ actōes eoꝝ s̄t acq̄sitiue p̄tutis. vt dictū ē pus. ḡ questio falsa. Paret p̄na. qz̄ questio videt supponere q̄ oēs illi sint ciues qz̄ opatōes sunt acq̄sitiue p̄tutis. Sc̄do sic viuētes solitarie nō sunt ciues vt supponit. z tñ vita ipozꝫ ē acq̄sitiua p̄tutis heroice. ḡ zc. Paret p̄na vt pus. z aiōs supponitur. Tercio sic oēs illi sunt ciues q̄ hñt p̄ se sufficentiā ciuitatis. s̄z nō oīm taliū opatōes sunt acq̄sitiue virtutis politicę vt dictū est. ḡ questio falsa. Quarto sic oīs statꝫ ciuitatꝫ ē acq̄sitiuus p̄tutis policie. qz̄ oīs opatōes facte in ciuitate p̄nt referri in finem cōem.

Quinto sic agricole sunt optimi ad politizandum vt alis dictū ē. z tñ ipozꝫ vita nō ē acq̄sitiua p̄tutis salte p̄fecte. ḡ zc. Sexto sic artifices z mercatores nō sunt ciues optime ciuitatis. vt p̄z p̄phm. z tñ vita ipozꝫ est acq̄sitiua p̄tutis. qm̄ opatōes ipozꝫ sunt multū necessarie p̄ necessitate reipublice. ḡ zc. In oppositū ē p̄ h̄s in textu. q̄ d̄t hoies armozꝫ. p̄siliarios. iudices. z sacerdotēs eē ciues optime ciuitatꝫ. qz̄ alij statꝫ (q̄ nō s̄t acq̄sitiui) nō hñt ad ipām p̄ p̄rietatē z repugnantiā. In questione erūt tres articuli. In p̄mo videbit̄ ad q̄stū. In sc̄do videbit̄ in sp̄ali de statu sacerdotali an sit ciuilis. et in p̄culari de sacerdotibꝫ qui carēt possessionibꝫ an sint ciues reputadi. In tercio erunt dubia recollectiua materie p̄ntis. Quantū ergo ad p̄mū articulū.

Sciendum primo.

Q̄ ciuitas a p̄o fine politico denotat. eo q̄ finis ciuitatis ē velut eiꝫ forma. iō. necesse ē illā eē p̄fectiōzē ciuitatē q̄ hz bonū finē. scz̄ q̄ verā felicitatē politicā attingit

S I

22. Hec autem politica felicitas includit multa. scilicet quae faciunt ad partem sufficientiam civitatis. ut dictum est. inter quae potissime requiruntur morales virtutes et intellectuales. propter quod de philosophis quod felicitatem impossibile est esse sine virtute. non quod in virtute consistat. sed in eis. quod secundum philosophum non potest esse bonum sine virtute. nullum enim inquit opus bonum neque viri neque civitatis potest esse sine virtute. Et quod felicitatem et alios habitus acquirimus ab opere. id est illa civitatem dicimus? virtuosam et felicitem quod oportune operatur ad bonum commode. Et quod pars quod civitatis mala seu transgressa non proprie dicitur civitas. sed potest esse virtute potest hominem denotare. ita talis civitas denotat civitatem. Et quod pars quod talis non potest principat veram formam seu finem civitatis propter solum eam ut dictum est. quod politica transgressa non est politica simpliciter. Et quod sequitur quod ex perfectione principatione hominum finis dicitur attribui civitati magnitudo. sicut sicut dicitur de procrate magni medicum non magnitudine corporis sed ab habitu et medicinali scientia. Et quo pars errare dicitur civitatis magnitudine ex multitudine populorum ipsam inhabitantes debere attendi. cum attendenda sit ex operibus perfectionis ut dictum est. Diuturna nullus diceret civitatem esse magnam ex quod exire possent multi servi et bananiferi pauci bellatores et honorabiles persone. Et quod sequitur quod ad civitatem esse perfectam vel ex parte est magna requiritur ipsam legibus bene esse regulatam quod sine legibus et ordine debito non potest propter bene virtute sed potest per deulas et ignotas vias potest rationi exponit tunc cum leges dicunt quod agendum sit et quod faciendum. Et quo etiam sequitur quod civitas requirit certam multitudinem latitudinem. quod nimia multitudo ordinabilitatem excludit et per partem est perfectioem. verum ordinabilitatem civium quanto maior est tanto est perfectior. quod perfectio potest agere operantes politicas. sed tunc excessus nocet. Tunc quod non potest fieri bona officiorum distributio. cum princeps non possit civibus et eorum merita perfecta cognoscere. Tunc quod actiones male magis latent. et sic minus potest corrigi quod est inconvensiens. Tunc quod extranei magis potest eam transmutare et potest rarius regio quod civitas dicitur. ut ait philosophus. Et quod pars ultra quod ad civitatem perfectionem multum valet quod prope mare aut fluvium magnam situat. Tunc propter supplementum indiget fertilitatis ipsi. Tunc propter oportunitates bellicas. et omnia ista et cetera hominum ad civitatis perfectionem requisita debent a prudente legislatore in ordine ad finem politicum mensurari quod necesse est hec sibi adaptari.

Secundo sciendum quod quoad modum ad artifices bene operari et perfecte requiritur materia debita proportio. ut pars inductive in singulis artificibus. sic ad civitatem (cum sit quod dicitur ad artificium) requiritur civium bona dispositio vel saltem bone dispositionis susceptio. impossibile enim est malum bene et perfecte politice fieri. Et quod pars quod politica? hinc curare quod sunt cives secundum naturam et regionem. quod ex parte regionis aliquid bene pollicentur. sicut dicitur philosophus de grecis. quod sicut sunt medii quod ad regiones ita precipant in bonis moribus extremorum. quod cum habitantibus suis septentrione precipant in hoc quod sunt animosi. et cum habitantibus suis austrum precipant in hoc quod vigent ratione et intellectu. Et propter quod tunc Aristotelis sic erat sed non modo ut docet experientia. et ut in principio huius libri dictum fuit. quod verissime quod nunc aliquid sunt medii quod ad regionem habendo respectum ad aspectum celi et eius influentiam et etiam sunt magis animosi et ratione vigentes.

Tercio sciendum quod sicut multa sunt sine quibus esse non potest naturale corpus quod tamen non sunt eius partes. ut pars considerari. et etiam per philosophum. sic proportionabiliter multa sunt sine quibus non potest esse civitas quod tamen non sunt partes eius. ut puta servi bananiferi. et

hominum. Patet nam sicut illa sola sunt partes hominis quod formam humanam precipant. sic sola illi sunt partes civitatis qui ut in pluribus sunt acquirunt virtutis politice

Quarto sciendum quod tres sunt status policie seu tria hominum genera quod de communi cursu non sunt acquirunt virtutis politice. ut sunt agricole. quod sunt grossi et ut in pluribus sola grossa tractantes et intelligentes. Alii sunt artifices. Et tertii sunt mercatores. quod quod divicias artificiales se tractant. ac eo quod augmentati se insudant ratione cuius in infinitum se appetunt lucrari et cupiditate turpiter arrant. quoniam ille divitie mirabiliter alliciunt. eo quod sunt fidei iustiores ad habendum necessariam quantum ad vitam. ut alii ostensum est. Et quod pars quod a fortiori bananiferi servi et hominum non sunt acquirunt perfecte virtutis politice ut in pluribus. Patet clare per maximam thopicam. Si illud (quod magis videtur inesse) non inest illud quod minus. Pars alii de. nam sicut ars operum officium est secundum corpus immundum et inhonestum. sic censetur venire a mente depressa et vili. nam ut in pluribus homines (quod se volutarie regunt impulsu nature artibus se adaptant.

Sciendum quod tres status ad virtutem politicam et felicitatem civitatis perfecte ordinantur. scilicet vita militaris quod est principium militarium virtutum. ut visum est in secundo huius. quod principium quando per publicam potest acquirunt virtutem fortitudinis. quod opus maxime fortitudinis est exponere corpus propter publicam. id est per tales acquirunt frequenter acquirunt opus maxime fortitudinis. Secundo status est sacerdotalis. cuius opus est contemplatio et quod uerfatio cum summo bono. ut dictum est in precedentibus. et iste status est qui lucens aliis et totum residuum clarificans. Tertius status est in quo exercet iustitiam scilicet potest iudicium et iudicium. et in isto maxime viget iustitia. in precedenti potest rpancia et vite puritas. prudentia potest est ceteris istis. Patet quod in civitate sunt tres status. primo est bellicus in quo maxime viget fortitudo. Secundus est sacerdos talis in quo viget rpancia. Tertius est iudicium et potest iudicium. in quo viget iustitia. et prudentia est velut forma et virtus illis communis.

Istis suppositis ponitur conclusio responsiva ad questionem scilicet quod sola viri sunt partes civitatis. quod operantes sunt acquirunt virtutis politice. Patet quod nullus dicitur reputari vel censeri propter virtutem civitatis nisi qui precipant formam civitatis ut dictum est. Illa autem forma est politica felicitas. hinc totum pars ex precedentibus. Apparet ergo ex istis dictis quod ab optima politica convenienter repellunt. hoc est non tamen quod civis reputatur artifices agricole et mercatores et acceptant potest iudicium et iudices bellici vel armati et sacerdotes. Pars ex dictis in corpore questionis. Quantum ad secundum articulum principale videndum est de statu sacerdotali. an scilicet sit necessarius in regimine politico. et debeat reputari civis. Et videtur quod non. quod opus sunt imprinertia ad regimem civile vel politicum ut videtur. Contra hoc est philosophus in textu. Hic duo sunt videnda. primo de presenti questione. an scilicet sacerdotes careres possessionibus sint reputandi cives. et an sint in civitate permittendi Pro responsione ad primum questionem.

Sciendum primo

Quod sicut virtus civium civium vita dicitur esse mixta ex activa et prelativa. sic vita totius civitatis proportionabiliter dicitur esse ex his composita. Et sicut virtus civium optimo. sicut dicitur philosophus primo huius. Propter quod etiam videtur quod quilibet sensus virtus hinc una pars operacionem. imo et de potentibus et de intellectu hinc videtur. Hinc est quod dicitur status attribuetur

di sunt penes diuersos modos viuēdi . et isti sūl' mīrri
reddūt vna ciuitatē pfectā z sibi sibi sufficiūt . sicut diuer
si sensus vniūāiā pfectum .

Sciendūz scđo . q' sicut in ciuitate pfecta nihil deest
de p'ncipib' ad e' felicitatē z vire necessitate . qn p'ma
re et p' mercatorē suppleat . sic nulle p't' dz in ea defice
re . Patz . qz p' p'tures z eaz vsum mag' artingit felicit
tas ciuitat' . et remin' eius . s . p se sufficiētia . q' p felicit
tem regionis . vt satis notū est . porissime cū ciuitas non
sit grā vire s' pfectōis . qz viuere est . p' bñ viuere . Et
q' sequit' q' ciuitatem mag' intēdere z vacare circa vire
nccāria q' circa p'tures ē signū ipfectōis . qz h' arguit ip
sam indigentē z insufficiētiē ac in appetitu deprauatā
vt satis p'z p' siderati . Un' interio ad vitā z etiā vita ac
tūa se h'nt q' qdā p'paratoria ad vitā cōreplariā . Et
iō ipa ē q'li quasi architectonica respectu vire actiue .

Sciendūz tērcio . q' in q'libet secta vel lege rōnabili sp
aliq's stat' fuit deputat' ad diuinū cultū . Patz p' p'm
in mulez passib' hui' lib'ri . q' iterādo antiq's op'iones
p'p'one aliq' statū deputatū specialit' circa diuina . Et
etiā in h' septimo d'r . Precipiāt' at' q' circa diuina curam
h'ntes zc . Et qz lex lacedemonioz hoc p'ermisse . iō vo
cat ipam malā in hoc septimo . Scđo . p'bat' notabile . qz
vna q'z secta rōnabil' fatē vniū sup'mū bonū ēē . qd p' in
tellectu inferiora ista regit' . Et q'uis nō regat' hec infes
riora libere fin' aliq'z p'hoz opinionē erroneā . tñ sua bo
nitate obligabat' ei ad retribuendū sibi aliq' reueren
tiā et honore et aliq' in recognitiōnem sue maiestatis z
p'sidentie ad h' digne faciendū . vt mag' accept' minis
troz maiestas z honestas . vtputa q' sint tales q' meris
to p'nt eū eo familiaritatē p'rahere z honeste p'uersari .
scz p' cognitiōem z dilectiōem . vt alz dictū fuit . Et q' p'z
q' ab hoc repellunt' merito illi qz vita nō ē acq'sitiua vir
tutis . z etiā in corp' h'ntes tale maculā v' d'iformitatē
q' merito min' rediū ipoz sit deo minus gratū z hoib'
min' honorādū . Si em' (si p' qz) requir' ad h' loc' depu
tati pulchritudo z magnificētia . sicut d'r p' h'us . a multo
fortiori ministroz honorabilitas . Un' d'r p' h' q' decer
talia loca ēē pulchra z p'ueniētia . vt hoies inde trahant
ad deuotiōem . et nō sint intra se exites . s' etiā extra . Et
q' p'z erroz opinantiū q' magnificētia apparat' ecclesiarū
oīno sup'fueret . qz disponi debēt oīno eodem mō q' p'nt
hoies trahi ad deuotiōem . imo verisile ē illos (q' talia fe
cerūt z soluerūt edificia) a deo mō speciali moros fuisse
Determinare at' in p'ticulari q'les p'ditiōes hoim ipos
impediāt' ab ecclesia nō p'inet ad hāc sciam . s' poti' ad
iura positīua . S'z solū hec scia h'z determinare q' p'sona dz
ēē talis q' merito p'sumat' ēē digna et accepta deo minis
trare ad laudē ipius . et vt vulgus ad sacrificiū per hoc
puocetur . et ad virtutē inducat' . Et quo patz vltra . q'
debet sacer dotes honesta habere vestimenta . q'uis nō
ad pompā . sed ad honore officij sui . et vt habeantur in
maiori reuerentia ipi populo . nā hoc valet ad ipius de
uotiōem . per hec etiā multa p'nt exercere . vt patz in mul
tis habentib' in dumēta que a pompa non possunt ex
cusari . Et omib' p'dictis patet responsio ad p'mum
punctū istius articuli . scz q' status sacerdotalis est ciuili
lis . et necessarius p' debita et pfecta p'uersatōe ciuili . Et
patet . qz actōes sacerdotū (q' p'ncipaliter sunt p'empla
tiue q'uis cum actiuis mixte) nō sunt inciuiles . sed op
time ciuiles . Ista patent' ex supradictis . Et hec de p'is
mo puncto huius secūdi articuli .

Quantum ad secūdum

punctū vidēdū ē . An sacerdotes carētes possessionib'
sint tāq' ciues reputādi z ciuilit' approbādi . Arguit' q'
nō p' q'dā rōes q's facit q'dā expositō et nō soluit eas
Primo sic . qz ciuis dz habere possessiones vt d'r p' h'us .
Et p'o in q' z possessiones op'z eē circa hos sez ciues .
Et alibi d'r necessariā abundantia existere ciuib' . q' tal
les (q' nō h'nt possessiones nec abundantia) non sunt ci
ues . nec p' p'ns inter alios approbādi . cū tñ sacerdotes
sint ciues vt dictū ē . Scđo sic . tota regio dz eē diuisa
in plures pres . qz sacerdotes d'nt vna occupare . vt dis
cunt quasi oēs q' de policia tractauerūt . q' mendicātes
nō sunt reputādi ciues nec approbādi ciuilit' .

Tercio sic . inter ciues nō debet q's esse indigens . vt
d'r p' h'us . ergo nulli de ciuib' debent mendicare .

Quarto sic . mendicātes validi q'li sunt ab oib' repro
bati . cuiusmodi sunt sacerdotes carētes possessionib' .
Et p' h' habet in aliq' hystoriz q' antiq'tus expelle
bant mendicātes a ciuitatib' . z specialit' illi q' mendicā
bant sub habitu religionis . Quinto sic . medicare ar
guit peccatū et inducit displicentiā . q' stat' p'hibet' (cu
iusmodi est stat' sacerdotū) nō dz mendicare . Similit'
null' p'mittit' ad sacros ordines ascendere nisi sit titula
tus . hoc est nisi habeat b'nficiū aut reddit' cōpentes .
et hoc eē de iure canonico p'stitutū dimoscit' . q' sacerdos
nō dz eē mendicans . Sexto ille statū p'suppōnit' dis
uitias . vt p'z p' h' in hoc septimo . q' zc . Septimo .
antiq'tus sacerdotes vocabant' reges z p'ncipes . null'
at' diceret' q' p'ncipes eēnt mendicantes . q' zc . Iste sunt
rōes q's facit et nō soluit eas . nisi ex eo q' tenet hāc p're
p'teret' q's sic arguit' . paup'as ipedit' hoim ne in testē
seu testimoniū recipiat' . vt p'z scđo hui' . q' a fortiori dz
impedire sacerdotū . Scđo sic . necessitas dz maxime
in policia vitari . qz dispensat' in oī qd ē malū z iniustum
ita q' lex necessitatis cuiuslibet alteri legi p'uidicā . q' dz
maxime vitari ne q's in ciuitate necessitet' . Hoc em' ē da
re occasione frangendi leges . Tercio sic . mendican
tes sunt q'dāmo subditi diuitib' a q'bz recipiūt suā su
stentatiōem . tales at' sunt sepe viles . q' gens sacerdotū
(q' h'z malos corrigere) nō dz mendicare . ne p' adulario
nes habeat palliare eoz mala . Ad oppositā p're volo
modicū arguere vt ista ps maneat vltra mediū affirma
ta . Primo sic . occupati circa diuitias ab Arestotele res
probant' . vt p'z de mercatorib' in hoc septimo . z in p'mo
hui' de camp'sorib' . q' stat' ille q' est a pecunijs maxime
exēptus ē p'fect' sacerdotib' . s'z h'mōi ē stat' mendican
tiū . q' zc . Et porissime fratrū minorū . q'bz nō licet pecu
nias palpare . Scđo sic . supposita hoim malicia timē
dū est verisilene sacerdotes male vrant' diuitijs . et pos
sessionib' . q' securi' ē nō h'zē . Tercio sic . hō pfectus
(cuiusmodi censent' eē medicātes) carer' exteriorib' bo
nis . igit' zc . Quarto sic . medicātes honesti dāt' diuis
rib' occasione faciēdi mag' elemosinas q's alz nō faces
rent . qz p' honestatē medicantiū sacerdotū ad h' allicium
tur . q' iste stat' ē vit' z nccāri' in policia . Quinto sic .
antiq' p' h' respuebant' diuitias vt p'p'latiōe nō impedire
tur . q' a fortiori sacerdotes debēt illas respuere ne a vit
tutib' ipediānt' . Sexto sic . possessiones faciūt sacerdo
tes eē negotiatores z p'p'atiter viuere d' placitare zc . sed
p' talia multū ipediūt' ab acq'sitiōe p'turis . q' zc . Iste rōes

p nunc sufficit. Prorektor q pns dubiu volo scise politice tractare et valde breuiter dicendo duo. Primum e q mendicitas et stat e aliqb hoib multu piculosus imo piculosissim. Patz p rhes pme pps. vñ medicas incidunt in illd q fungunt se velle vitare negociationem et tñ opter eos p vita habenda multipli negociari. et hoies decipere p caurelas. qñ finaliter allegates leges necessitatis. et qñi secū dispense in medacijs et infirmitis ipoz cautelis. Secdo dico. q iste stat qñi e de p se pfectior est et qñi hoies pfectiores. Patet p phm in h sep timo dicente. q vbi est dispositio fm natura no indiget iuuari successu fortune. Un iste stat reqrit hoiem exteriorib qñi no indigent. adeo vt tales non dicant ciues sed pot heroi ei et diuini. Et q pz q ad istu statū non debet recipi qñi oēs. s; nec viri nec iuuenes. s; solū hoies pbari et pfecti. qz tñ credo q mendicātes dicerēt statum eoz securioze statū alioz eē. aliq pō ecōtra. Idcirco ad vidēdū hec opz respicere ad diuitias et paupratem. et inter se equi libzare vt videat q istaz cccūstanz plus nocet hoib cōiter. Et nō dubito qñ medici ras plus noceat qñ moderate diuitie. et specialr ppr tate ad pma pnt apparet mihi difficiliores. idcirco ad hec reant aduersarij (si velit) alteri. Et hec de scdo articulo Quantu ad terciū articulu. in quo ponēda sunt du/bia reollectiua aliqz difficultatū. quas tangit pbs

Dubitatur prima

Utz ad regē vel pncipē politicū spectat instituire sacerdotēs. Et videt q nō. qz vita sacerdotalis est pfectior q vita politica. qz ipa est magis pteplatiua. q non h; rez vel pnceps de statu sacerdotali se intronittere. Oppositū pz. qz pnceps politicus est sup oēs status ciuitatis. Pro solutioe supponit. q oēs actus et opatōes vniuscuiusqz ciuiū debēt in suū finē (scz i bonū cōitatz) referri. Patet qz als ex ipis ciuib; nō fieret vna ciuitas q ex vnitare finis attendi d; p qd als dictū e q finis ciuitatis e velut ipi forma. Secdo pz suppositio. quia oēs ciues sunt pres ciuitatis. q debēt in bonum totius cōitatz tendere. Sicut in silū videm de pñib; toti rei natural. Tercio supponit. q sicut in pncipe viger vniū tota potestas politica et ciuil vt autoritas supma. sic in eo d; vigere p; ad hec reqsita scz prudētia politica. cuius est oia ciuilis ordinare et in debitū finē referre. Un ista est potissima p; in pncipe reqsita. qñis in eo etiā reqrant alie. oēs q valent ad pncipandū. vel saltē necesse s; are. Un sicut ipē e quasi tota cōitas sic in eo d; vigere ois p; et. Et iō d; pbs q oportet ip sum tantum d; ferre a subditis sicut deus ab hominib;

Dubitatur scdo. q in genere sunt duplices p; tutes politice. qdā sunt pncipes ad vitā et ad duos pmos status policie. sc ad bellatores et ad piliarios. v;puta fortitudo et iusticia q vigere debēt in illis. Alie debēt vigere in sacerdotib;. s; p;antia et prudētia. cuius e oēs p; tu

tes ordinare. et eis cōis vt dicū e. Quis autē sit ordo fm pfectōem int istas p; tutes et istos stat; pz ex dictis Et etiā sufficient nos docet nature pcellus q sp e a minus pfecto ad mag; pfectū. qz in iuuetute viger p; cor poris ad bellū sufficient. et etiā fortitudo et audacia. et iō iuuenes sunt ad bellandū habiles. deū in etate mag; pfecta sunt hoies iā in morib; graues et prudētes atq; ex p; in iudicijs. idcirco sunt tñ habiles ad iudicandū et p;ledū. S; in vltima etate (vbi maxime vigere d; cōreplatio et passioe sedatio) debent hoies fieri sacerdotēs et viuere qñ pure pteplatiue. vñ in illa etate censent hoies h;e terminū p; tutes et abūdantiā felicitatz. tuz p; eoz expientia. tū p; prudētia ac qñsita ex vltis. tū p; expiatōes mēis a lordidiss; cogitatioib; tū p; frequētā bonaz operationū. ex qb; geniti sunt habit; p; tuos. Et q pz q loquēdo politice ille pcellus (quē ponit pbs in distribuēdo talia officia fm diuersas etates) ē satis notabilis. Tamē fm fidē et ritū ecclesie tales nō assument ad sacerdotiū. qz nō solū ecclia respicit ad virtutē s; ad honestatē et pietatē. vt scz p; sone nullo mō sint notate de errore vt als tactū e. Istis supposit; rīdet ad dubiū affirmatiue. Patz. qz pnceps e velut p; mus motor rei publice et pncipal; pcurator. Idcirco d; ois stat; ciuis tatis curare et ordinare se fm exigentiā toti; boni cōis vt satis pz in notabilib; S; tñc maner difficultas tate in argumēto an oppositū dubij. an scz p; pncipatia sit pfectior et pncipalioz q; p; tus pteplatiua q sacerdotibus debet. Potest dici dupl; pmo q sic. qz pnceps e sicut supma psona et maxime dignitat; politice loquēdo. sic p; tus ei; e pfectissima. imo videt oēm p; tute cōp; hendere p; tual; et eminētē. Alii dicit p; t; fore melius q scz illa nō e ita pfecta. cū q tñ stat; q p; oēm p; tute ordinare. Un fm phm sexto ethicoz sapiētia e pfectior q; prudētia. prudētia tñ ordinat sapiam. sic e in opposito. Terum est tamen q prudētia regit respectu suozum p; ozum actuum.

Dubitatur scdo. vtz expediat ciuitatē situare sup mare. Et videt q nō. qz tūc ibi eēt nautica policia. et sieles ges male tenerent. Etiā tūc ciues irēt ad extraneas p; res. et extranei illuc aduentrēt. qd eēt magnū incōueniens p ciuitatē. Oppositū vult pbs. Pro solutioe p; d; randū e. q duo s; reqsita ad p se sufficientiā ciuitatz pro qb; multū pdest mare. s; sterilitas regiōis et p; bellica. Primum pz. qz nō e (vt i plurib;) possibile ciuitatē i p; ria regiōe h;e oim bonoz abūdantiā moderatā. iō p merca tores supplet idigētia et mittit supfluitas. S; ad h; ap; tiffimū e mare. vbi habet pisciū abūdantiā. Nō tñ e bonum ciuitatē ee sibi et alijs negociatiua seu mercatiua; p; lucrū. s; solū ad supledū indigētia suppi; nā ciuitas vel patria mercatori vltra modū inēta cōiter nō bñ pacifice politizat. nec diu p; s; it p; supbia ex abūdantiā diuitiaz artificialiū causatā. Scdm p; z. qz situatio sup mare valet ad resistēdū iūmicis et ipos multipl; inuadēdū. s; p terrā et p mare. S; it ad succurrēdū vicinis. qñ oia ista exigit pfectio et p se sufficientiā ciuitatz. Et q pz q in ciuitate pfecta d; ee aliqua ps nautaz ad exercendū opatōes p; us dicras. qz als ciuitas esset frustra sup p; a mare situata. Hoc etiam valet ad ciues esse vicinis et amicis terribiles. De quoz tamē talū scz quot debent esse in ciuitate nō p; poni lex aliqua specialis. Sed hoc debet mēsurari fm exigentiā indigentē ciuitatis. Idcirco dimittendū e p; d; eant; legislatozis arbitrio s; i

tur multa alia p̄cularia. q̄z leges sum solū ponende circa cōia. z p̄ prudentes legislatoꝝ epikēz adē z ad p̄cularia adaptāde. Secōdo p̄siderandū est. q̄ q̄n aliq̄s status in ciuitate est necessari⁹ nō est p̄mittend⁹ p̄pter aliq̄ inconueniētia ex illo emanaria. vel q̄ timēda sunt ex illa seq̄lect d̄z tēptari legib⁹ vt illa uicent. Et s̄cū d̄nt p̄derari cōtra incōueniētia q̄ ex alia p̄e acciderēt. z etiā bona q̄ ex illo seq̄querent. Om̄ib⁹ hinc inde pensatis si p̄ta bona seq̄rent ex illo uel euenirēt ciuitati ip̄i. z vitarent maiora mala. tunc talis status de ferer acceptari. sicut als in sil. dēn̄ fuit de legib⁹. Nec est prudētis legislatoꝝ uelle vitare oīa incōueniētia aut corrigere. q̄m fatuū esset. sed solū d̄z hoc facere vt p̄tingat. sicut d̄t p̄hs. inq̄ntū est sibi possibile. Et istis p̄z r̄sio ad dubium affirmatiue ex dicitis. Pars etiā r̄sio ad obiecta. nā legislatoꝝ d̄z p̄ leges auferre illa incōueniētia. aut saltē aliq̄ mō minuerē. ita q̄ sine mīnoꝝ q̄ illa que ex defectu h̄mōi euenirēt. Sed an expediat nauticas policiā intra ciuitatē habitare nō p̄r lege statuit. q̄ vnū p̄ticularē est. statz em̄ q̄ sic. z statet q̄ nō. Idcirco est arbitrio p̄ncipis relinq̄ndū. P̄hs r̄sio d̄t q̄ nō. z forte q̄ de p̄ se meli⁹ est nauticā policiā extra ciuitatē manere. nisi i. cast. nec ita t̄is. Aut saltē nautē nō d̄nt ad honores politicos assumi.

Dubitat tercio. vtrū expediat ciuitatē muris circumcincti vel claudi. Arguit q̄ nō. p̄ hoc nempe ciues fierent inuisibiles. q̄d est turpe z inhonestū. Oppositū uult p̄hs.

Pro solutiōe p̄siderandū est. q̄ ciuitas p̄r se dupl̄r habeat. Vno mō sic q̄ sit ab inimicis remota. et q̄ homines nō sint sediciosi. z tūc non est a p̄ncipe p̄mittendū q̄ ip̄a claudat. q̄ p̄ hoc minus timerēt facere seditiōem. z essent maḡ sup̄bi z rebelles. Et de hoc als dēn̄ fuit. Si h̄o ciues sine b̄n̄ moꝝgerati z ciuiles. vel sine p̄ inimicos. tūc expedit ip̄am esse clausam. nō solū ad defensionē. sed etiā ad oz̄n̄az̄um. sic q̄ muri sint fortes z magni. P̄z q̄ als nō esset s̄cū b̄n̄ p̄ sufficiens t̄pe guerre. nec posset euitare q̄n pateretur magnas iniurias ab inimicis. q̄ cū nō excedat in uirtute bellatoꝝ aduersarios non posset eis sine clausura adiutorio resistere vt notū est. z sic illa ciuitas non esset libera. sed esset serua inimicis p̄ualentib⁹. Hoc est etiā uile p̄tra machinas z sagittas. q̄b⁹ gentes de ciuitate q̄ nō b̄n̄ armātur possent ledi z offendi. Tunc sic ciues essent p̄tra inimicos satis fortes. nā esset honestū q̄ porte clauderent. cuz p̄ hoc uiriles z intimidōs se oīdunt. nisi forte ad vitandū ne alii quos amitterent de suis. q̄z boni ducis est sp̄suare suos subditos illefos q̄ntū honestas p̄mittit bellica. Et q̄ pars q̄ simpl̄r z p̄ se expedit ciuitatē claudū muris. vt scz ciues habeāt duplicē uia resistēdi aduersarijs suis. scz p̄ uirtutez bellica z p̄ muros. si opus sit. Ciuitas em̄ q̄ nō clauderet vnica r̄n̄ haberet uia resistēdi suis aduersarijs. i. uirtute bellica seu p̄ vim et fortitudinem. Et p̄pter hoc d̄t p̄hs q̄ multe ciuitates q̄ nō fuerūt clausē fuerunt ab op̄ib⁹ redargute. z destructe existerūt. q̄z nō poruerūt quācumq̄ multitudine hostiū repellere. Sed q̄ntū ad id q̄d tangit p̄hs de custodiēdi ciuitatē q̄ debent esse terribiles extraneis. ac mitēs ciuib⁹ sicut dicebat q̄dam. D̄m̄ est q̄ extraneitas in hoc nō d̄z esse cā terribilitatis. q̄m frequēt magis trahunt p̄tra amicos si delinquant cōtra p̄tra inimicos. Vñ de p̄hs. sed indr̄nter custodes ciuitatē debēt esse terribiles magis z p̄raue agentib⁹ p̄tra ciuitatē. nec oīdere tantuz terroꝝ extraneis q̄n uelint cum ciuib⁹ in ciuitate cōuersari. Tamē q̄ magis timendū est de ip̄is q̄ uelint policiam transmutare q̄ de p̄p̄ijs ciuib⁹. q̄ nimis p̄sumunt eas diligere. Idcirco r̄onabiliter pro aliquo delicto facto contra

ciuitatē talis populus magis p̄r puniri q̄ ciues. quia p̄d sumit q̄ peiori affectu mouebant. Nā de ciuib⁹ est p̄sumendum q̄ peise delinquant ex ignorātia z passione aliqua. De extraneis uero q̄ ex certa scia z malicia hoc faciant.

Dubitat quarto. an expediat castruz esse in ciuitate. Ad hoc r̄sident q̄ triplex est in genere policia. q̄dam est monarchia. z illa diuidit in regnū z tyrannidē. vt als dicitur est. Et in q̄libet illaz expedit ex p̄te p̄ncipātis q̄ in q̄libet ciuitate sit vnū castrū. cuius ip̄e sic d̄ns. quia p̄ hoc p̄ melius suos subditos in pace z subiectōne tenere. Unde sicut rex h̄z autoritatez sup̄ oēs. sic expedit q̄ habeat p̄ q̄d ipsos teneat in subiectōne. ad hoc autē multū ualeat castruz. Et etiā est uile tyrāno. q̄z p̄ hoc p̄t magis suū finē adipis̄ci. nō est t̄n̄ uile subditis suis vt notum est. Alia est policia in q̄ d̄n̄ant aliqui pauci. z illa diuidit in oblicharchiā et aristocratia. In illa illa autē expedit q̄ sint plura castra. scz p̄ illis p̄ncipantib⁹. z t̄n̄ non expedit subditis in oblicharchia. Vñ de istis d̄m̄ est p̄portionaliter vt de regno et tyrānide. Terciuū genus policiaz est in quo populus d̄n̄atur. z in tali policia nō expedit esse castrū p̄ p̄ncipantibus. nam ibidē requirit equalitas oīm. nisi forte inquantū tale castrū ualeret p̄ defensione ciuitatis p̄tra inimicos. Pars ergo r̄sio. scz q̄ de p̄ se expedit in duob⁹ p̄mis generibus. Illo t̄n̄ p̄ncipantes p̄nt male vri. scz ad inuisā oppressiōnem subditoz. z hoc satis liquet ex dicitis.

Dubitat quinto. vtrum p̄nceps debet sollicitē curare de aquis z aere ciuitatis. Pro solutiōe p̄siderandū est. q̄ sicut prudētis non est immediate formā p̄ncipaliter intentā sed materiā op̄is p̄parare. z media necessaria z cās. sine quib⁹ nō p̄nt applicare formā. Sic p̄portionaliter legislatoꝝ successiue debēt disponere ciuitatē ad hoc q̄ sit felix. z accingat finē p̄ncipaliter intentū. Et quo p̄z q̄ diligēt curandum est de illis q̄b⁹ q̄ridie indiget ciuitas. z sine quibus ciues nō p̄nt uiuere nec tene disponi. h̄mōi autē sunt aer z aq̄ q̄m q̄ridie in cibis z potib⁹ op̄ret vt aqua. et cōtinuo aere pro respiratiōe. Et quo p̄z r̄sio affirmatiua ad dubium. Secōdo pars q̄ p̄nceps licite p̄r p̄cipere p̄pter maliciā aq̄ uel aeris q̄ ciuitas mutet. Tercio sequit̄. q̄ hoc idēz p̄r p̄cipere p̄pter infectionē epidimie. sicut in plurib⁹ locis nunc uiget. Et hoc miserabiliter magis d̄m̄nū est de morte hoīm q̄ de destructione ciuitatis. Et hec de tercio articulo

Ad rōnes ante opposi-

tum. Ad primā negel q̄ sacerdotēs non sint ciues. Et d̄t q̄ eoz op̄arōes ciuiles sunt. q̄m ciuile est imo sup̄remū sacrificare d̄ijs z ducere uita cōtemplatiua cū actiua aliq̄l̄ter mixta vt p̄hs dēn̄ est. cuiusmodi est uita sacerdotalis desica. Ad scōdam p̄cedit. q̄ uiuētēs solitarie nō sint ciues nec est m̄terio q̄stionis. q̄ oēs quoz uita est acq̄sitiua uirtutis sint ciues. sed solū q̄ nulli sint ciues nisi uita eozuz sit acq̄sitiua uirtutis. Ad terciā negel q̄ om̄es illi qui requirunt ad p̄ se sufficientiā ciuitatis sint ciues. vt satis declaratū est in p̄cedentib⁹. Ad quartā negel q̄ om̄is status ciuitatis sit acq̄sitiuus uirtutis saltē vt in plurib⁹. vt satis dicitū est in coꝝpe q̄stiois. Ad quintā negel. q̄ agricoles sint optimi ad polizandum in ciuitate p̄fecta. Et ad p̄hm̄ d̄t. q̄ ip̄e intelligit hoc in cōmuni policia. vt satis dicitur est in p̄cedentib⁹. Ad uicimā d̄t de mercatorib⁹ et artificib⁹. nam satis dicitū est in questōe scz q̄ vt in plurib⁹ uita eozum non est acq̄sitiua p̄fecte uirtutis p̄pter causas prius dicitas. Et hec de questione z suis annexis

Uoniã aut̃ sicut alioꝝ fm naturã cõstan-
tiũ nõ he sunt ptes totius cõsistentie. sine
quibz totũ nõ erit vtiqz. Palam q̃ neqz ciuita-
tis ptes ponendũ q̃scũqz ciuitatibz existere ne-
cessariã. neqz alterius cõionis nullius ex q̃ vnũ
aliq̃d genere. Vnũ em̃ aliq̃d z cõe optet esse. sz
hoc cõicantibz siue eq̃le siue ineq̃le trãsmutat̃.
veluti siue alimentũ hoc est. siue regiõis multi-
tudo. siue aliud aliq̃d taliũ. Qñ aut̃ fuerit hoc
q̃dem huius grã. hoc aut̃ cuius grã. neqz in his
cõe. sed aut hũc q̃dẽ facere. huic aut̃ accipe. Di-
co aut̃ puta organo oim̃ ad id q̃d fit opus: z cõ-
dentibz. domus em̃ ad edificatorẽ nihil est q̃d
fit cõe. sed est domus grã edificatoꝝ ars. ppter
q̃d opus est possessione ciuitatibz. possessio au-
tem nulla ps est ciuitatis. **V**ulga at̃ aiata sunt
ptes possessionis. ciuitas aut̃ cõitas q̃dam est
similiũ. gratia aut̃ vite ptingẽtis optime. Qm̃
aut̃ z felicitas q̃d optimũ est. hoc aut̃ virtutis
opatio z vsus q̃dem pfectus. Accidit aut̃ sic
vt hos q̃dẽ p̃gat sic p̃cipare ip̃a. hos at̃ mo-
dicuz aut̃ nihil. palã q̃ hec causa. Quare fiant
ciuitatis sp̃es z differentie z policie plures. Alio
em̃ mō z p̃ alia singuli hoc venantes vitas alte-
ras faciũt z policias. Considerandũ aut̃ et q̃
sint hec sine q̃bus ciuitas nõ erit vtiqz. Etem̃
que dicim̃ esse ptes ciuitatis in his vtiqz erũt
ppter ea q̃ necessariã existere. Sumendũ ergo
operũ numerũ ex his em̃ erit palam. Primo q̃
dem ergo optet existere alimentũ. deinde artes
multis em̃ organis indiget id q̃d est viuere. ter-
cio aut̃ arma. Cõmunicantes aut̃ necessariũ et
in ip̃is habere arma ad p̃ncipatũ inobedienciũ
gratia. z ad conãtes iniusta inferre extrinsecus.
Adbuc pecuniãz aliquã abundantia quatinũ
habeant. z ad oportunitates q̃ fm seipsas z ad
bellicas. Quinto aut̃ z p̃cipue ea que circa di-
uinũ curam quã vocant sacerdotiũ. Sexto aut̃

numero z omniũ necessariũ iudiciũ de cõ-
ferentibz z iustis ad inuicẽ. **O**pa q̃dez ergo hec
sunt q̃bus indiget ois ciuitas vt est dicere. Ci-
uitas em̃ multitudo est nõ q̃cunqz sed ad vitas
p̃ se sufficiẽs. vt dicim̃. Si aut̃ aliq̃d hoz con-
tingat deficere impossibile simplr p̃ se sufficiẽ-
tem cõmunionẽ hanc esse. **N**ecessẽ g̃ fm opera-
tiones has p̃sistere ciuitatẽ. **O**ptet ergo agri-
colaz esse multitudinẽ que p̃parant alimentuz
et artifices. z quod pugnar̃ z q̃d opulentũ. z sa-
cerdotes z iudices necessarioꝝ z conferentiuz

Eterminatis at̃ his reliquũ p̃siderare ne-
cesse. vtrũ oibz cõicandũ oia hec. **C**õtin-
git em̃ eos dẽ oēs z agricolas z artifices z p̃silia-
rios. z iudicãtes aut̃ fm vnũq̃d opus alios
dictoꝝ supponendũ. **A**ut hec q̃dem ppria. hec
aut̃ cõia hoz ex necessitate sunt. **N**õ em̃ in om-
ni aut̃ policia hec sicut dicimus em̃ p̃tingit et
oēs cõicare oibus z nõ oēs oibz. sed q̃sdã qui-
busdã: hec em̃ z faciũt policias alteras. i. demo-
cracijs em̃ p̃cipãt oēs oibz. in oblicharchijs
aut̃ ecõtrario. **Q**m̃ at̃ existimus p̃siderãtes de
optima policia. hec aut̃z fm quã ciuitas vtiqz
erit maxime felix. felicitatẽ aut̃ q̃d sine virtute
impossibile est existere dẽm est p̃us. **D**anife-
stũ q̃ in optima politizante ciuitate z hũte in-
stos viros simplr. sed nõ ad suppositionẽ neqz
bãnausam vitã neqz forensẽ optz q̃rere ciues
Vilis em̃ talis vita z ad virtutẽ subcontraria
neqz optet agricolas futuros eẽ. **O**pus est em̃
vacatõẽ z ad virtutis generatõẽ z ad actões
politicas. **Q**m̃ aut̃ q̃d bellicũ et q̃d p̃filiatiuz
de p̃ferentibz et iudicãs de iustis iniustis. z vi-
dent̃ maxie eẽ ptes ciuitatis. **U**trũ altera z hoc
ponendũ aut̃ eisdem danduz ambo. **D**anife-
stum vtiqz z hoc. quia mō q̃dem aliquo eidem
modo aut̃ aliquo z alteris. **Q**ua quidẽ em̃ al-
terius etatis vtrũqz operũ. z hoc quidem indi-

get prudētia. hoc aut potētia alterius Qua aut
 impossibiliū est potētes violēter agere z phibe
 re bos sufferre subiectos sp hac eisdē Qui em
 armoz dñi z manendi z nō manēdi policiam
 sunt dñi. Relinquitur g eisdē qdē vtrisq; dare po
 liciā hāc. nō autē sil. Sed sicut aptū natū est po
 tētia qdem in minoribz. prudētia aut in seniori
 bus. Itē ambobz distribui expedit z iustus eē
 videt. habet em hec diuisio qd fm dignitates.
 Atvero z possessiones optet eē circa hos neces
 sariū em abundantiā existere ciuibz. ciues at isti.
 Qd em bānausum non picipat ciuitate. neq;
 alia nulla ps que non virtutis cōditūa est. hec
 aut palā exsuppōne felicitari. Quidē em neces
 sariū existere cū virtute felicē aut ciuitatē nō ad
 partē aliquā ipius respicientes oportet dicere
 sed ad omēs ciues. manifestū aut et q oportet
 possessiones esse hoz. Si quidem necessarius
 agricolas esse seruos aut barbaros aut verna
 culos. Reliquū aut ex dominantis qd sacerdo
 tum genus. manifestus aut et hoz ordo. Neq;
 em agricolā neq; bānausum sacerdotē psitue
 dum. a ciuibz em decet honorare deos. Quo
 niā autē diuisum est id qd ciuile in duas ptes.
 hoc est in id qd armoz z in cōsiliatiū. Decet
 em cultū exhibere dijs z requiē habere circa ip
 sos eos q ppter tps abdicati sunt. hos assignā
 dum vtiq; erit sanctificationibz. sine qb; g ciui
 tas nō psistit z quot ptes ciuitatis dictum est.
 Agricolas qdē em z artifices z omē qd mercē
 nariū necessariū existere ciuitatibz. ptes aut ci
 uitatis id qd armoz z psiliatiū z sepatum est
 vtiq; hoz vnūquodq;. hoc quidem semp. hoc
 autem fm ptem. Videtur aut non nūc neq; re
 center hoc esse notum his q de policia philo
 sophizant. et oportet diuisam esse seorsum fm
 genera ciuitatē. z q bellicum alterū esse z q ter
 recultiū. In egipto em habet hoc mō ad huc

autem z nūc que circa cretā. Quod qdem ergo
 circa egiptū serozius (vt aiunt) ita lege statuūt
 nemo autē que circa cretā. Aliqua aut videtur
 esse z cōuiuioꝝ institutio. que qdem circa cretā
 facta circa regnū menonis. Que autem circa
 ytalīā multo antiq̄ora his. aut em bystorie in
 habitantium ibi ytalum quendaz regem fuisse
 ometrie. a quo nomen transumētes ytalos pro
 ometrijs vocatos esse. z hoz hanc europē yta
 li nomen accepisse. q̄cunq; extitit intra sinū itil
 leticum z lameticum. Distant autem hec ab in
 uicem itinere medie diei. hunc itaq; ytalum di
 cunt oniotrios pastores existētes fecisse agrico
 las z leges ipsis alias posuisse. z cōuiuia insti
 tuisse pmo ppter quod z nūc. Ad huc eoz que
 ab illo qdem vtunt cōuiuijs z legum quibusdā
 habitabāt aut q qdam apud cyreneā epitici z
 prius z nunc vocati cognominatione ausones
 Quod aut ad yapigiā z ionū chones vocatas
 cyrtem. erant aut z chones aynotre genere Lō
 uinioꝝ qdem ergo institutio huic facta fuit pri
 mo. sepatio aut que fm genus ciuilibz multitu
 dinis ex egipto. multuz em excedit temporibz
 regnū menonis sesostrius. Fere qdem ergo et
 alia optet putare inuēta fuisse sepe in multo tē
 pore. magis aut infinities necessaria qdem em
 oportunitatē ipam verisile docere Que aut ad
 bonā aptitudinē z circūstantiā extitibz iaz his
 rōnabile accipe incrementū. Quare z circa po
 licias optet putare eodē mō habere Qd aut oīa
 antiqua signa q circa egiptū sunt. iste em anti
 quissime qdem vidēt eē leges: aut sortite fue
 runt z ordinē politicū. ppter quod oportet dic
 tis qdem sufficiēter vti. p̄termisā aut tēptare
 querere. Qd qdem ergo oportet regionē esse ar
 ma possidentū z p̄cipantiū policia dictuz est
 prius. z q agricolas optet eē alteros ab ipsis z
 quantā quandā z qualem optet esse regionem

Et distributione autē et de agricolis q̄s et q̄les esse optet dōm p̄mo. qm̄ neq̄ cōem dicimus optere esse possessionē. sicut q̄dā dixerunt. sed vsui amicablem factā cōem egere alimēto aliquē ciuū. De cuius q̄s sil' videt optimū esse oībus ciuitatib; bñ institutis existere p̄pter quā autē cām sil' videt et nobis posterius dicemus. Optet autē his cōicare oēs ciues. nō facile autē egenos a p̄p̄is afferre qd̄ statutū et gubernare aliā domuz. Adhuc autē q̄ ad deos expēse sunt cōes toti ciuitati. Necessariū ergo in duas ptes diuisam esse regionē. et banc q̄dem esse cōem. banc autē p̄p̄iā. et hanc vtrāq̄ diuisam esse dupl' oībus. Cōmuniū q̄dē altera ps ad oblatiōes ad deos. altera at ad expēsas p̄p̄iōz. Eius autē q̄ singulariū altera pars ad p̄p̄ias necessitates. altera autē ad ciuitatem vt duab; sortib; vnicuiq̄ distributis vtriusq̄ locis oēs p̄ticipant. Qd̄ em̄ eq̄le sic h; et qd̄ iustū et ad municipales vicinos aduersarios magis cōsentaneū. vbi em̄ nō hunc h; modū. hi q̄dez p̄cipendūt inimiciā ad vicinos. hi autē nūnis curāt. et p̄ter id qd̄ bonū. p̄pter qd̄ q̄busdā lexē vicinātes cū terminis nō p̄ticipare honore eoruz que ad ip̄os p̄telioz tanq̄ p̄pter p̄p̄iū nō vtiq̄ potētes p̄siliari bñ. Regionē q̄dem ergo necesse bñ diuidi hoc mō p̄pter p̄dictas causas. Terrā autē culturos maxime q̄dē si oportet ad votū suos eē neq̄ oīb; eiusdē trib; neq̄ aīolis Sic em̄ vtiq̄ ad opatōez erūt viles et ad nihil insolescere securi. Scdo at barbaros vernaculos p̄siles dictis fm̄ naturā. hoz at p̄p̄ios q̄dē in p̄p̄is esse possidentū. eos at q̄ in cōi terra cōes. Quo at mō vti suis. et qz meli' oībus fm̄ p̄miū p̄poni libertatē posterius dicemus.

Iuitatē autē q̄ q̄dez optet esse cōem aride et maris et regionis oīs siliter et p̄tingentib; dictū est p̄us. Ipsius autē ad seipsam si ad

votū optz ad ip̄si positionē q̄ttuoz vtiq̄ respiciētes. Primū q̄dem tanq̄ necessariū ad sanitatē. que em̄ ad ortū declinationē hñt et ad ventos flātes ab oriēte saniores. Scdo ad boreā recentiores em̄ hi magis. Reliquoz autē ad politicas actiones et ad bellicas bene habere Ad bellicas q̄ q̄dem ip̄is boni exitus habere optz aduersarijs autē difficile adhibē et difficile d̄prehendibilē Aquaz et riuoz maxime q̄dē existere multitudinē p̄uenientē. Si autē hoc nō inuentū est p̄ preparatōem susceptaculoz aquaz imbrū copioz et magnoz vt nunq̄ deficiāt p̄hibiti a regione p̄pter multitudinē Qm̄ autem optet de sanitate inhabitantiū solitari hoc at est imponi locū in tali et ad talē bñ. Scdo autē aq̄s sanis vti et eius curā habere nō accessorie Quib; em̄ plurimis vtrūq̄ ad corpus et sepissimē hoc plurimū p̄luit ad sanitatē. aquaz autē et sp̄e nati ita hñt banc naturā. p̄pter qd̄ q̄dem in bñ sapiētib; ciuitatib; optz distingui si non oēs silēs neq̄ copiose sicut talius aq̄z seorsum eas q̄ ad alimētū aq̄s alias q̄ ad aliā optunitatē

Et locis autē munitis nō oībus policijs si militer h; qd̄ expedies. puta autē oblicharcbicū et monarchicū. democraticuz autē q̄litas aristocraticū aut neutrū. sed magis sorta loca plura. Dispositio autē familiarū habitacionuz delectabilior puta et vtilior ad alias actiōes si bñ penetrabilis fm̄ modū iuniorē et domatiū equoz. Ad bellicas aut securitates econtrario vt habebāt fm̄ antiquū modū. difficilis at exitus illa extraneis et difficile p̄scrutabilis inuadentib;. p̄pter qd̄ oportet vtriusq̄ his p̄ticipare Cōtingit em̄ si q̄s ita p̄parauerit sicut in agricolis q̄s vocāt q̄dam vinearū fistadas. Et totam q̄dem ciuitatē nō facere facile penetrabile fm̄ ptes et loca. sic em̄ et ad securitatē et ad ornatum bñ habebit De muris autem nō dicentes

oportere habere p̄tuti qua factas ciuitates val/
de antiq̄ existimant ⁊ hoc vidētes opere redar/
gutas eas q̄ illo mō decorant Est autē ad p̄siles
qdē ⁊ nō multū differētes multitudine nō bo/
num tēptare saluari p̄ muroz munitōem: Qm̄
autē ⁊ accidit ⁊ p̄tingit maiorē excessum fieri in/
surgentiū q̄ sit p̄tuis humana ⁊ ea q̄ in paucis.
sed oportet saluari ⁊ nō pati male neq̄ iniurias
sustinere firmissimā munitōez muroz existimā/
dum esse bellicosissimā. Aliiterq̄ ⁊ nūc inuentis
his q̄ circa sagittatas machinas ad certitudinē
ad insultus. Sile em̄ velle muros nō circūpo/
nere ciuitatib⁹ ⁊ regionē facile ingressibile q̄re/
re ⁊ circū tollere montana loca: Sillr̄ at ⁊ pp̄ijs
habitantib⁹ nō circūponere muros tanq̄s non
virilib⁹ futuris habitatorib⁹. Atvero neq̄ hoc
oportet latere q̄ circūponentib⁹ qdē muros cir/
ca ciuitatē lz vtroq̄ mō vti ciuitatib⁹ ⁊ tāq̄s ha/
bentib⁹ muros ⁊ tāq̄s nō habētib⁹ his at (q̄ nō
hnt) nō licet. si vtiq̄ hoc habet modo. sed quia
murū circūponendū s̄z de hīs curandū q̄ten⁹
et ad ornatū habeant ciuitati decenter ⁊ ad bel/
licas oportunitates ⁊ ad alias ⁊ ad nunc inuen/
tas. Sicut em̄ inuadentib⁹ cura est p̄ quos mo/
dos sup̄grediant̄. sic hec qdē inuenta sunt s̄
at q̄rere oportz ⁊ philosophari custodiētes a p̄n/
cipio em̄ neq̄ conant̄ inuadere bñ p̄paratos

Quoniā at oportet multitudinē qdē
ciuiū in p̄uuijs distributā esse muros
aut distinctos eē obseruatorijs ⁊ currib⁹ ⁊ locis
oportunis. ⁊ hoc qdē vtiq̄ hoc mō disponet
aliq̄s. Eas autē q̄ diuinis appropriant̄ habita/
tiones ⁊ p̄ncipalissima antiquoz p̄uuiia p̄gruit
locū ydoneū habere ⁊ eundē quocūq̄ sacroz
lex determinauit sursum aliq̄s oraculum apud
apollinis responsiū erit. aut vtiq̄ talis locus
qui apparentiā habet ad virtutis potentiā su/
fficientē et ad vicinas partes ciuitatis eminēter

Decet autē sub hoc qdē loco talis qdēm fori eē
p̄paratōnem qualem ⁊ circa tectaliā nominant
quā liberū vocant. hoc autē est qd̄ oportet purū
esse a venalib⁹ om̄ibus. et neq̄ banausum et ne
q̄ agricolā neq̄ aliam aliquē talem appropin/
quare non vocatum a p̄ncipib⁹. Erit autē vtiq̄
bene graciosus locus si ⁊ gymnasial senioz ha/
beant ordinem hic. Decet em̄ diuersum esse fm̄
etates et hunc ornatū. et iuniores qdēm p̄nci/
pales aliquos demorari matronos autē apud
p̄ncipes. Qui em̄ in oculis p̄sentia p̄ncipiū ma/
xime efficit veracem verecundiā ⁊ eum qui libe/
roz timorem Venaliū autē oportet fori eē aliud
ab hoc et seorsum habens locū cū sinagogū his
q̄ a mari mittunt ⁊ his q̄ a regione oibus. Qm̄
at multitudo ciuitatis diuidat̄ in sacerdotes in
p̄ncipes decet et sacerdotiū p̄uuiia habere or/
dinē circa edes sacras. p̄ncipatū at q̄cūq̄ cir/
ca p̄tract⁹ faciunt curā ⁊ circa scripturas sniaz
et vocatōes ⁊ aliā talē dispensatōem. Adhuc at
circa agozonomiā ⁊ eā q̄ vocat̄ astinomiā apd
foz qdē oportet ⁊ in p̄cursu quodā cōmuni con/
stitui. Talis at q̄ circa necessariū fori loc⁹ est. in
vocatōe at esse id qd̄ sup̄ius ponim⁹. s̄ at ad ne/
cessarias actōes. Distributa at oportet eē dicto
ordine ⁊ q̄ circa regionē et em̄ ibi p̄ncipantibus
q̄s vocāt hi qdē yloros. hi at agronomos ⁊ ser/
uatores lz p̄uuiia ad custodiā necariā existet̄ ē at
sacra p̄ regionē eē distributa. h̄ qdē dijs h̄ qdēz
heroib⁹. S̄z in maiori nūc diligenter exq̄rētes
p̄ditōes de talib⁹ inutile ē. nō em̄ difficile ē talia
intelligere s̄z facere magis. dicere qdē em̄ voci
opus est. euenire autē fortune p̄propter quod de
talibus quidem ad plus dimittitur nunc

E ipsa autē policia ex q̄bus ⁊ qualib⁹ op/
tet p̄sistere ciuitatem: que debet esse be/
ata politifare bene dicendū. Qm̄ autē duo sunt
in quibus sit bene om̄ibus hoz aut est vniū q̄/
T i

dem in eo qđ intentōem z finē actionū poni re/ cte. Unū at̄ inuenire actōes ferētes ad finē. con/ tingit em̄ hic z dīlōnare ab inuicem z psonare. Aliqñ em̄ intentio qđ ē later bona. In agere aut̄ vt adipiscant̄ ipam. peccant aut̄ aliqñ oia qđ ē ad finē adipiscunt̄. s; finē posuerūt prauū Aliqñ at̄ in vtroq; peccāt velut circa medicatiuā Fle/ q; quale qđ oportz eē qđ pualescat corp⁹ iudicāt aliqñ bñ ad suppositū ipsis termini adipiscunt̄ factiua. optz at̄ in artib; z sciētij; hic ambo ob/ tineri finē z eas q̄ in finē actōes. Qđ ē ergo bñ viuere z felicitatē appetūt oēs manifestū. Sed hic adipiscēdi his qđ ē potestas his at̄ nō quā/ dā. pp̄ qñdā fortunā aut naturā Indiget em̄ et successū aliq̄ viuere bñ. hui⁹ at̄ qđ ē minori q̄ me/ lius dīpositi. ampliori at̄ q̄ deterius. hi at̄ mor/ nō recte q̄runt felicitatē potestate ep̄ite. Qm̄ at̄ ppositū ē optimā policiā videre. hec at̄ ē fm quā optie vtiq; poliusabit. Cūitas optie vtiq; politi/ sabit fm quā felicitari maxie p̄tiget ciuitatē palā qz felicitatē qđ sit optz nō latere. Dixim⁹ at̄ z det̄ mianū⁹ i erbic; si rōnū aliaz vtilitas ē opatōez eē z vsūm p̄tutis p̄fectū z hāc nō ex sup̄pōnes; simplr. Dico at̄ ex sup̄pōne q̄ necessaria. simplr at̄ qđ bñ puta q̄ qđ ē circa iustas actōes senten/ tie supplicia punitōes a p̄tute qđ ē sunt z nece/ saria at̄ zq; bñ necessario hñt eligibili⁹ qđ ē em̄ nullo taliū indigere. neq; virū neq; ciuitatem. q̄ at̄ ad honozes z abūdantias simplr st; optime electōes. aliez qđ em̄ mali cuiusdā electio est. Tales aut̄ actiones econtrario. preparōnes at̄ bonoz sunt et generatōes. Utetur at̄ vtiq; stu/ diosus vir z paup̄tate z egretudine et alijs pra/ uis fortunis bene. sed quod bene in contrarijs est. Etem̄ hoc determinatū est fm morales ser/ mones q; talis ē qui studiosus cui pp̄ter p̄tutē bona sunt q̄ simplr bona. Palā at̄ z qđ necessa/ rium vsus hos studiosos et bonos esse simplr

pp̄ter quod et putant hoies felicitatis causas extrinseca bonoz esse. sicut eius qđ ē cytharisa re pulcre z bñ p cā habet̄ lyra magis q̄ ars Fle/ cessariū ergo ex dictis hoc qđ em̄ existere. hoc aut̄ p̄parare legislatorē. pp̄ter qđ ad votū opta mus ciuitatis p̄sistentiā quoz fortuna domina/ Dominā em̄ existerē ponimus studiosam at̄ eē ciuitatē. nō adhuc fortune opus est sed scientie et electōnis. At vero studiosa ciuitas est in ci/ ues p̄cipantes policia studiosos esse nobis at̄ om̄es ciues p̄cipant policia. Dic ergo p̄side/ randū qualiter vir sit studiosus. et em̄ si oēs cō/ tingit studiosos esse non fm vnūquēq; at̄ ciuū sit eligibilis affeqtur em̄ ei qđ fm vnūquēq; z id qđ oēs. At vero boni z studiosi fiunt p tria. tria aut̄ hec natura. p̄suetudo. rō. Etem̄ nasci oportz p̄mū puta hoiez sed nō alioz aliqd ani/ maliū. sic z qualē quendā fm corp⁹ et fm aiām. Quedā aut̄ nulla vtilitas nasci. consuetudines aut̄ transmutari faciūt. Quedā em̄ sunt p natu/ ram ad vtrūq; se hñtia p p̄suetudines ad dete/ rius z ad meli⁹. Alia qđ ē ergo aialū maxime q̄ dem natura viuunt. pua aut̄ qđā z p̄suetudini/ bus. hō aut̄ z rōne solū em̄ hzratōem. Quare oportet hoc psonare inuicem. Multa em̄ p̄ter p̄suetudines z naturā agunt pp̄ter rōnem si p/ suadeant aliter habere melius. Qđ qđ em̄ vtiq; natura q̄les esse optet futuros facile ductibiles a legislatorib; det̄rminauim⁹ pus. Reliquuz iam opus discipline. hec quidem em̄ assuefact; addiscunt. hec aut̄ audientes

Uoniam aut̄ policie om̄is cōmunitas constat ex p̄ncipantib; et subiectis. hic iam p̄siderandū si alios oportz esse p̄ncipantes et subiectos aut eosdem per vitam. Palam em̄ q; consequi oportebit z disciplinam fm diuifio/ nem hanc. Si quidem ergo fuerint tantū diffe/ rentes alteri ab alter; quantum deos z herosa

estimamus ab omnibus differre. Confestim primo secundum corpus multam habentes excellentias. Deinde secundum animam. ut indubitata sit et manifesta excellentia principantium respectu subiectorum palam. quia melius per eosdem hos quodam principari. hos autem subijci semel. Quonia autem hec non facile accipere neque enim sicut inter indos ait Solax esse reges tantum differetes a subiectis. Manifestum quoque propter multas causas necessarius omnes similiter communicare eo quod propter partem est principari et subijci. Quod enim equale idem similibus et difficile manere policiam institutam propter id quod iustum. Cum subditis enim existunt omnes volentes insolescere que per regionem totamque multitudine esse eos qui in politeumate. ut sunt valentiores his omnibus unum aliquid impossibile est. Atvero quod oportet principantes differre a subditis indubitatum est. Qualiter ergo hec erunt et qualiter principabunt oportet considerare legistatorem. Dicitur enim prius de ipso. natura enim dedit electionem faciens eisdem generi. hic quod de iunioribus. hic autem senibus. quorum hos quod de subijci decem hos autem principari. Indignatur autem nullus secundum etatem subditus neque putat esse valentior aliterque futuris suscipere tale honorem. cum sortitus fuerit adueniente etate. est quodam ergo ut eosdem principari et subijci. dicendum est autem ut alteros. Quare et disciplinam est ut eandem necessario est aut ut alteram esse. futurum enim bene principari subditum fuisse primo aiunt oportere. Est autem principatus siccat in primis dictum est sermonibus hic quidem principatus gratia. hic autem subditi. horum autem hunc quodam despoticum esse dicimus. hunc autem liberorum. Differunt autem quodam preceptorum non operibus sed eo quod alicuius gratia. propter quod multa eorum que videntur esse misterij alia opera et innumera liberis honestum enim et non honestum non sic differunt actiones secundum se ut in fine et eo quod

eius gratia.

Quonia autem civis et principantis eandem putem esse dominus et optimi viri eundem autem subditum prius oportere fieri et principantem posterius. hoc utique erit legistatorem tractandum. Qualiter enim viri boni fiant et per quas ad inventiones. et quotquot finis optime vite. Divise sunt autem due partes anime. quarum hec quodam rationem secundum se. hec autem non habet secundum se. rationi autem obedire potest quarum dicimus virtutes esse secundum quas vir bonus dicitur aliquantulum habet autem in qua magis quam finis dividitur quodam sicut nos dicimus non manifestum qualiter dicendum semper enim diceretur quod melioris gratia est. et hoc manifestum sicut in his que secundum artem et in his que secundum naturam. melius autem quod rationem habet. Divisum est autem duplici secundum modum quo primum dividimus. hec quodam enim practica ratio est. hec autem speculativa. Eodem ergo modo necesse est hanc partem divisam esse videlicet et actiones. proportionabiliter dicimus habere. et oportet natura meliores eligibiles esse potentibus sortiri aut omnibus aut duobus. semper enim unicuique eligibile hoc maxime quod sortiri est summi. Divisa est autem et tota vita in non vacationem. et vacationem. et bellum. et pacem et agibilem. hec quodam in necessaria et utilia. hec autem in bona. de quibus necessarie eandem electionem et partibus anime et actionibus ipsarum. bellum quod de pacis gratia non vacationum autem. vacationes autem necessaria et utilia bonorum gratia. Ad omnia quodam ergo aspicienti politico leges ferendum et secundum partes anime et secundum partes ipsarum magis autem ad meliora et fines. Eodem autem modo et circa vitas et rebus divisiones oportet enim posse non vacare et bellare. magis autem pacem ducere et vacare et utilia agere. Magis autem oportet bona. Quare et has intentiones et partes ipsarum adhuc existentes erudiendum et alias etates quecumque indigent eruditione. Qui autem nunc optime videntur polulare grecorum et legistatorum qui

eas instituerunt policias neq; ad optimum fiunt vident ordinasse que circa policias neq; ad virtutes leges et eruditione. si grauiter declinauerunt ad eas q; vident esse vtilis et supgressiuas. Cōsiliū autē his et quidā eoz qui posterius scripserunt protulerūt eandem opinionē. laudātes em̄ lacedemonū policiā laudant legislatoris intentionem quod oīa ad imperare. et bellum legis statuta fecerunt. q; et finem rōnem sunt facile arguibilis et operibus sunt redarguta. sicut em̄ plurimi hoīm celant multis dñari. q; multo successu fiunt eufortuniores. sic et tymbron audacter laudans lacedemoniorū legislatorē vnusquisq; scribentiū de policiā ipoz. q; propterea q; exercitati fuerunt ad pericula multis pncipabantur q;uis palam q; qm̄ qdem nunc adhuc nō inest lacedemonibus pncipari nō felices neq; legislatoris bonis. Adhuc autē hoc ridiculū si manētes in legibus ipius et nullo impediēte vterent legibus abiecerunt viuere bene. Non recte atē existimant neq; de pncipatu quem oportet videri bono vāntē legislatorē. Eo em̄ qd est despotice pncipari liberorū pncipari melior et magis cū virtute. Adhuc nō ppter hoc ciuitatē felicē putare et legislatores laudareq; pualere potuit ad pncipari sup vicinos. hic em̄ magnū hnt nocumentū. palā em̄ qd et ciuū potēti hoc tēptandū psequi q; liter possit. pprie ciuitati pncipari. De qdē accusant lacedemones pausaniū regē et qdem hntem tm̄ honozē. neq; itaq; taliū legū rōnum policiā nulla neq; pficta neq; vera est. hec em̄ optima et sigillatim et cōiter legislatorē efficere oportet hic in aiāb; hoīm idq; qd hoīm et qd aduersarioz studiū non huius gratia oportet meditari vt seruituti subiaceant indignos. sed vt primo ipi non seruiant alijs. Deinde vt celant pfidatum gratia vtilitatis subditoz. s; non gratia despotie oīm. Tercio autē despotifare di-

gnis seruire. Quasi oportet legislatorē magis studere gratia ordinis et pacis testant ea q; fiunt rōnibus. plurime em̄ taliū ciuitatū bellātes qdem saluant. Postq; autē obtinuerunt pncipatum perierunt et rubiginē ptra hunc sicut ferrū pacē ducentes. Causa autē legislatoris nō erudies posse vacare. Qm̄ autē idē finis esse videt et cōmuniter et sigillatim oīmib; et eundē terminum necessariū eē optimo viro et optime policiē. Manifestū q; oportet eas (que ad vacatōem) virtutes existere. Finis em̄ (sicut dictū est sepe) pacē qdem belli. vacatio autē nō vacatōis. Vtilis atē virtutū ad vacatōem et deductōem sunt. Quare in vacatōe est opus et quare in nō vacatōe oportet em̄ multa necessarioz existere vt deniceps. ppter quod temperatā esse ciuitatē puenit et fortē et pseuerantē. Finem puerbiū em̄ nō est seruus vacatio. Qui autē non possunt periclitari viriliter serui inuadentū sunt. fortunidine qdem ergo et pseuerantia opus est ad nō vacatōnem. pbia autē ad vacatōnem tempancia et iusticia in vtriusq; tpiib; et magis pacem ducentib; et vacatibus. bellum qdem em̄ cogit iustos esse et tpa te agere. fruitio autē bone fortune et vacare cū pace iniuriatores facit magis. Multa ergo indigent iusticia et multa tpancia qui optime videtur agere et oīmibus bene frui velut si q; sunt. sicut poete aiunt. In bonoz insulis maxime em̄ hi indigebunt pbia. et tpancia. et iusticia. quanto magis vacant in abundantia taliū bonoz. Quasi qdem ergo futurā felicitari et studiosas futurā ciuitatē oportet his virtutibus picipare manifestū. cum em̄ turpe nō sit posse vti bonis adhuc magis non posse in vacando vti. S; nō vacantes qdem et bellantes videri bonos. pacē autē ducentes et vacantes seruales. ppter qd oportet non sicut lacedemoniorū ciuitas virtuti studere. Illi qdem em̄ nō hac differunt ab alijs in

non putare eadē alijs maxima bonorū. sed fieri hoc magis per quā virtutē. Quoniā autē maiora bona quā bellū hec et fructū. horū autē eam quā virtutū et propter ipsam manifestū ex his.

Valiter autē optimi viri et per quā erūt hoc vitā speculandū. Diximus itaque prius quod natura et consuetudine et ratione opus est horū autē quales quodammodo oportet esse natura determinatū est prius. Reliquū autē considerare virtū instruendū ratione prius vel consuetudinibus. hec enim oportet ad inuicē consonare et consonantia optima contingit enim peccare et rationem ab optima suppone et per similia duci. Manifestū enim primo quod deficit in alijs quod generatio a principio est et finis ab aliquo principio alterius finis. Ratio autē nobis et intellectus nature finis. Quare ad hoc generationem et consuetudinū studiū oportet preparare. Deinde sicut corpus et anima duo sunt. ita et anima videmus duas partes quod rationale et potentiam habens et habitus horū duos finem numerū quorū hic quodammodo est appetitus. hic quodammodo intellectus sicut autē corpus prius generatione quā anima. ita et quod irrationabile quā rationem habens. Manifestū autē ex hoc animus enim et voluntas. et adhuc aures et concupiscentia mox natis existunt prius rationatio autē intellectus precedentibus nata sunt fieri. Propter quod primo quodammodo corporis curā necessariā esse potest quā eam que anime. deinde quā appetitus. Gratia vero que intellectus eā que appetitus. huius autē eorū que anime. Sic quod ergo a principio legislatorē videre oportet qualiter optima corpora fient eorū quā educant: primo quodammodo curandū circa coniugium quā et quales quodammodo existētes oportet facere nuptiale colloquendum. Oportet autē leges facere circa hanc communicationem respicientes ad ipsos et ad tempus viuendi ut conveniant etatibus ad idem tempus et non dissonent potentie. hoc quodammodo adhuc potente generare. hoc autē

nō potente. Aut hac quodammodo viro aut nō. hec enim faciunt et dissensiones ad inuicē et diuersitates. Deinde ad pueroꝝ successionē: oportet enim neque subdificere pueros etatibus patrum. Sine profectu enim senioribus quodammodo gratia quā a pueris. quod autē a patribus auxiliū pueris neque valde prope esse. multā enim habet displicentiā verecundia quā minus consistit talibus tanquā coetaneis et circa dispensationem querulosam quod propinquū. Adhuc autē unde incipientes huc devenimus quibus corpora natura existant ad legislatoris voluntatē fere ita quod omnia accidunt finem unā causam. Quoniam autē determinatus est finis generatōis ut ad plurimū est dicere viris quodammodo numerus septuaginta annorum ultimus. quinquaginta autē mulieribus. Oportet principium coniugationis finem etatē ad tempora hic descendere. Est autē iuuenū vel iuniorū coitus prius ad pueroꝝ procreatōem. In omnibus enim animalibus imperfecti iuuenū fetus et femelle cōtra magis et parui generati finem formā. Quare necessarium hoc ipsum et in omnibus accidere. Argumentum autē in quibuscunque enim civitatū lex datur iuvenes coniugari et iuenculas imperfecti et parui corporibus sunt. Ad hoc autē ut in partibus quedam dolent magis et puniunt plures. propter quod et oraculū quodammodo aūnt factū fuisse propter talē cāmp pro exemplis propter tanquā multis pereuntibus propter nubere magis iuenculas et nō ad fructuū productionē. Adhuc autē et ad temperantiā expedit coitus facere senioribus. Intpatiores enim vident iuencule quā vix fuerint coitibus. et masculoꝝ corpora ledi vident ad augmentū. sed adhuc corpore crescente fecerūt coitū. Et tamen huius quodammodo tempus determinatū est quod nō excedit multū. Adhuc propter has quodammodo congruit circa etatē decē et octo annorū coniugari. hos circa triginta septē aut parum plus vel minus. In tanto enim tempore perfectis corporibus coniugatio erit: et ad perfectū pueroꝝ procreatōis pervenit

temporibus oportune. Adhuc autem successio pueroz his quoddem erit inchoate achines si fiat firmitatem mox generatio his resoluta ias etate ad numerum septuaginta annorum. De eo quidem ergo quod est quando oportet fieri coniugium dictum est. His autem que circa temporaneitatem temporibus oportet uti quibus multi utuntur bene etiam nunc determinantes hyeme fieri commorationem hanc. oportet autem et ipsos speculari ad precreationem pueroz et que a medicis dicuntur et que a physicis. Medici enim tempore corporum dicunt sufficienter. et de spiritibus physici boreales australibus laudantes magis. Qualiter autem quibusdam corporibus existentibus maxime utilitas erit. his qui generant scientibus quoddem magis deum in his que de disciplina. Typo autem sufficiens dicere et nunc. neque enim que de athletarum opportunius habitus ad politicam bonam aptitudinem neque ad emperiam ad sanitatem et pueroz precreationem. neque que curis indigens etiam male habens valde sed melius horum. Oportet quod ergo habere habitus labores non violentos neque ad unum solum. sicut athletarum habitus sed ad actiones liberoz. Sicut autem oportet aut idem existere et viris et mulieribus. Oportet autem et pregraves cura re de corporibus non desidia torpentes. neque subtili cibo utentes. Hoc autem facile legislatori facere precipiendi quotidie aliquid iter facere ad deorum reverentiam his que sortite sunt enim que de generatione honorum. intellectum pro contrario corporibus pigrius congruit deducere. Que enim generant videntur assumentia ab ea que habet. sicut nascetur a terra. De reservatione sicut et alimero genitorum fit lex nullum orbatum nutrire. Propter multitudinem autem pueroz ordo gentium prohibet nihil reservari genitorum. oportet enim determinatam esse multitudines pueroz et precreationis. Si autem aliquibus fiant propter hoc combinatis antequam sensus insit et vita oportet fieri laborum. Quod enim sanctum et quod non deteriorum

ratum sensu et ipso vivere erit. Quoniam autem principium quoddem etatis viri et mulieris det erminatam est quoniam oportet coniugationem et quanto tempore deservire cognoscit ad pueroz precreationem sit determinatum. Seniorum enim fetus et iuniorum imperfecti sunt et corporibus et intellectibus. quod autem decrepitorum debiles propter quod finis intellectus. Quod autem decrepitorum debiles agnoscuntur hic autem est plurimis que quod de poetarum aliquid dixerunt mensurantes hebdomadibus etate circa tempus quinquaginta annorum et quatuor: aut quibus annis excedente etate habeat dimittere oportet eam que ad manifestam generationem. Quod autem reliquum sanitatis gratia aut alicuius alterius talis cause oportet videri facientes colloquuntur. De ea autem que ad aliam et alium sit quod enim simpliciter non bonum tangente videre nullatenus nullo modo. cum fuerit et appelles comitium. Circa tempus autem pueroz precreationis si quis appareat tale quod agens damnificetur in bonorum ratione decenti ad peccatum.

Atis autem pueris magnam putari esse dramam ad corporum potentiam alimentum quale quoddam utique sic. apparet autem et per alia animalia considerantibus et per gentes quibus cura est inducere bellicum habitum lactis abundans alimentum maxime familiare corporibus. magis autem sine vino propter egritudines. Adhuc autem et motus quousque pertingit facere tantillos expedit. ad non deservire aut membra propter teneritudinem utuntur et nunc quoddam gentium instrumentis quibusdam mechanicis: que faciunt impuertibile corpus talium. Expediunt autem mox et ad frigora assuescere ex panis pueroz. Hoc enim et ad sanitatem et ad bellicas actiones maxime proficuum. propter quod apud multos barbarorum est consuetudo his quoddem in fluvium abluere natos. his autem involutum parvum circumponere puta celtis. Omnia enim quecumque possibile assuescere mox inchoantibus melius quidem assuescere. Gradatim autem assuescere

bene. habitudo apta aut puerorꝝ. ppter calidi/
 tatē ad frigidorꝝ exercitiū. Circa primā qdē ex/
 pedire facere curā talē z huic p̄silem. Habitū at̄
 huic etati vsqꝫ ad qnqꝫ annos in quandā. neqꝫ
 ad eruditōnem aliquā bñ hz adducere. neqꝫ ad
 necessarios labores. vt nō impediāt incremen/
 tum optet tāto sortiri motu. vt diffugiant iner/
 tiam corporꝝ quē optet instituire p̄ alias actio/
 nes z p̄ ludū. Optet aut̄ z ludos eē ppter neqꝫ
 illiberales neqꝫ sup̄laboriosos neqꝫ remissos. z
 de f̄nonibꝫ aut et fabulis q̄les q̄sdā audire oz
 tantillos cura sit p̄ncipibꝫ. q̄s vocant pedono/
 mos. Dīa em̄ talia optet p̄uia facere ad poste/
 riores p̄uerfationes. ppter qd̄ ludos plures oz
 esse mutatioēs postērius studendorꝝ. Cohibi/
 tiones aut̄ puerorꝝ in ploratibꝫ nō recte detestā/
 tur q̄ phibēt in legibꝫ. Cōferūt em̄ ad incremē/
 tū. fit em̄ qdam nō exercitatio corpibꝫ. Deten/
 rio em̄ sp̄s facit robur laborantibꝫ. qd̄ accidit
 et pueris q̄ cohibent. Cōsiderandū aut̄ pedo/
 nomis hozꝝ deductioēm z aliā et quō q̄ mīme/
 cū seruis erūt. Hāc em̄ etatē z vsqꝫ ad septē an/
 nos necessariū domi alimentū habere. Rōna/
 bile ergo assumere illiberalitatē ab auditis z vi/
 sis z tantillos ex̄ntes Totaliter qdem ḡ turpi/
 loquiū ex ciuitate. sicut aliqd̄ aliud optet legis/
 latoꝝ exterminare. ex dīna em̄ de facili quod/
 cūqꝫ turpiū fit. fit in ip̄is facere p̄prie. maxime
 quidē ḡ z iuuenibꝫ. q̄tinus neqꝫ dicant neqꝫ au/
 diant nihil tale. Si q̄s aut̄ apparuerit aliqd̄ di/
 cens aut agēs vetatū qdē liberū nondū aut̄ di/
 gnificatū demerfioē in cōiuijs debonestatio/
 nibꝫ punire z verberibꝫ. Seniorē aut̄ etate hac
 inhonoratōibꝫ illiberalibꝫ vilitatis grā. Qm̄
 aut̄ dicere aliquid talium existimamus. manife/
 stum. quia aut videre aut picturas aut sermo/
 nes inhonestos. Cura qdem ergo z p̄ncipibꝫ
 nihil neqꝫ sculpturam neqꝫ picturas esse taliz

actionū in mutationē. nisi apud aliquos deos
 tales. q̄bus z lasciuā attribuit lex. Ad hoc au/
 tem dimittit lex eos qui habēt etatem ampliꝫ
 p̄uocetā. z pro ip̄is z pro pueris cultu bono/
 rare deos. Juniores aut̄ neqꝫ iā hozꝝ neqꝫ p̄me/
 die spectatoꝝ ponendū anteq̄ etatem accipi/
 ant in qua consistit cōmunicare demerfione. et
 ab ebrietate z ab eo quod fit a talibꝫ nocumen/
 to om̄es impassibiles faciet disciplina. Hunc
 quidē ergo in transcurfu hozꝝ fecimus sermo/
 nem postērius. aut insistentes oportet determi/
 nare magis. siue non oportet p̄mo seruoꝝ du/
 bitantes z qualiter oportet f̄m p̄sens aut̄ tem/
 pus meminimus tanq̄ necessariū. Forte autē
 non bene dicebant q̄ tale theodorus tragedie
 gesticulatoꝝ. nulli enim vnq̄ permisit ante se in/
 ducere. neqꝫ iulium hypocritaz tanq̄ appro/
 priatis theatris primis auditibus. Accidit au/
 tem idem hoc z hominū collocutioēs z ad eas
 que rerum vsuū. Omnia em̄ amamus post ma/
 gis. ppter quod oportet iuuenibus facere om/
 nia extranea que praua. maxime aut̄ q̄cunqꝫ ip̄/
 sorum habēt infectionē aut inbessionē. Trans/
 actis aut̄ quinqꝫ annis vsqꝫ ad septimū oportet
 speculatoꝝ fieri disciplinarum. quas oportet
 addiscere ip̄os. Due autē sunt etates ad quas
 necessariū diuidi disciplinā post eam que a sep/
 tem annis vsqꝫ ad pubescētiā. z iterū post
 eam que a pubescētia vsqꝫ ad annos viginti z
 vnum. Qui autem em̄ septennis diuidunt eta/
 tes vt ad multum debent non bene. oportet au/
 tem diuisionē nec consequi. Omnis em̄ ars et
 disciplina qd̄ deficit nature vult supplere. Pri/
 mo qdem ergo p̄siderandū si est faciendū ordi/
 nem aliquē circa pueros. Deinde vtrum expe/
 dit cōmuniter facere curā ip̄oz vel f̄m p̄prie
 modū. quod fit z nunc in plurimis ciuitatum.
 Tercio aut̄ qualem quandā oportet esse hanc

Queritur. Utrum legis

lator politicus debeat summo in suis ciuibz virtute iudicare. Arguit qd no. qd legislator politice solus dicit de sibi no. eis se introumittere. sed pures no sibi no. sed cu latente qd sunt in aia. g. zc. Secdo sic. ipe no punit nisi vicia contra bonu policie facta. vt pz de se. z sic no introumitur se de virtutibz qd de actibz exterioribz. Tercio sic. ipe punit vicia qd auferunt ciuitati aliquam vtilitate. vt sibi illa qd euntur peiora. sicut sibi vsura z meretrices Quarto sic. qd si introumitteret se de pcurtibz vita sua esset magis pteplaria qd actiua. qd est d. dicta. Quinto sic. ipe possit ponere leges p generatione vel plicatione. qd tñ no facit cu gnatio sit pure natural. Pz tñ pna. qd h facit ad pcurt In oppositu arguit p psm in h septio ponente qd de acquiritone virtutis tanq de oprio bono dz magie pnceps curare In qstione erit tres articuli. In pmo tñ debet ad qstiu In scdo videbit de illis qd tangebant in duobz vltimis argumētis. scilicet an pnceps sollicitur debeat circa plicationem et copulā iugale suoz subditoz In tercio erit dubia ad re colligendū materiā Quancū ad primū articulū

Sciendum primo

Qd duo sunt de qbz politicus legislator dz curare scilicet de bono fine z de medijs qbz attingi pnt Primū pz. qd bonus finis est gra cui oia dicunt fieri. z cui tanq optimo oia de bent psonare et p ipm mēsurari. est em sicut signū respectu sagittatoris. Iō sicut sagittator no pnt sagittare nisi signo p cognito. ita vt ex p cognitōe signi moueat ad ipm rangē dū. Sic bonū finis dz se esse p cognitū vt ei pformet opaz roz. z in ipm tendat. z iō circūstantia finis est inter oēs opz tma. Res em tantū hnt de bono qntuz hnt de fine. hinc ē qd sp dz esse primū in intencōe vt p ipm vel in ordie ad ipm oia mēsurent Hinc est etiā qd res naturales sua opatōe et fine nūq carēt. z pnt hoc etiā dz pbs. qd no est p sūū de fine qd dz p sūū. sed solū de ordinatis ad finē. Et inde est qd hō inderemiatuz vit z qst casualiter pnt bene opari. sed tāq vagabūdu incerto passus causat. sicut sagittator vit z pure casualiter bñ sagittat ignoto signo. Ex qd pnt cō trahi vtile documentū. scilicet hō dz se qd citius pnt ad bonuz finē determinare. Sile videm in speculatiuis. qd homies qd no sunt determinati aut bñ resoluci non bene pnt rñ dere sed incerte z impetruare rñ dent. Ex qd pz. qd no opret aliq que latere qd sit felicitas. qd est finis humane vite z vltimū hōis bonū in hac vita. Ipā em est vsus z pfectio pcurtis pfectissime. hoc dz pbs. Infamis em in moribz dz reputari hō ignozā. nā z hōiō ignozāria errāt mlti. qd qūia oēs appetāt felicitatē. no tñ oēs ex intimo opant. vt dz. p. et als visum est. Scdm declaraf. qd politice dz curare de ordinatis in finē. illa em sunt necāria ad hoc qd finis adipi feat. Iō necārio illa appetimus. cū appetitus eoz nō tā sol licite humane mēti impm sicut appetitus qd est magis necessarius z fm plures sufficiens vt media gramus z inueniam. Ita duotū pnt ad inuicē dissonare. sicut dz pbs. nam stat aliqū bonū finē sibi sed nō debite qre media. Stat etiā ecōtra. z stat vitiaz bñ querere z vitiaz male Unū bonus est qd bonū finē intendit. z bñ opatur ad attingendū illū. Et licet quilibet operatio debito fine carēs sit mala. nō tamē finis bonus semp excusat actionē Si quis

em occideret patrē suum bonū finem intendēs non tamē ppter hoc excusaret. Unū multa sunt que non possunt fieri bene z in qbz finis nō pnt in toto excusari. Potest tamen dici pbabiliter qd semp aliquiter attingit actus maliciam. minuz dekeret malefactor puniti intendens finem bonū si constaret legislatorē.

Sciendū tercio. qd sicut a natura aliq sunt languidi et moribidi in corpe. sic etiā in moribz aliq sunt infirmi seu languidi vel claudicantes. z tales sunt quasi naturaliter mali De qbz dz pbs. qd impossibile est hos fieri bonos. vñ isti sunt in moribz femimali. Et isti sunt qbz natura nihil p sūū nascēdo sed potius nocuit. Sed aliq sunt naturalitē bene inclinati. z isti sunt. qst semiboni. qd sequendo nature sue impulsū sp bñ agerent. z isti indigēt fortune pauciori successu. sz si delinquāt sunt magis vitupandi. Istis etiā nō est tñ necāria bona societates sicut alijs. qd sunt qst p se boni. licet p malā societate possint seducti. Istis etiā nō req ritur tantus vigor rōnis. quia natura in ipis sp mouet ad bonū. Istis tñ (quis boni sunt) tollēda est occasio malefaciendi. qd impulsus nature ad bonū puidicar libertati vtilitatis. Alij sunt medio mō inclinati. scilicet ad vtrūlibet tam ad bonū qd ad malū. z isti p malā cōsuetudinez vel bonaz et p rōnis libertate sunt boni vel mali. qd hnt principū ad vtrūlibet. Tercio supponit qd ciuitas nō est felix nisi vnūqst qd ciuiū fuerit felix. vel saltē vt in pluribz. Patz suppositio ex als dictis. Ita aut felicitas nō p sūū in bonis fortune ppter qd dz pbs qd fortuna nō est dña ipius In cōtrarijs em est fm qd teatus. vñ z vitur tam diuicijs qd paupertate. qd omia suo fine cōuenienter adaptat. Et pzo tanto dicit Seneca. qd nullū pcluditur via ad virtutem. Unde si cur opus nō est ex se literuz vel ferule. sed ex fine ipius. vt dz pbs. sic actus ex substantia eius nō est bonus vel malus. sed ex circūstantijs. inter quas possim est finis. Et ideo virtuosus quicqd sibi accidit pnt in virtutem referre. Sequitur qd princeps debet multū curare de felicitate vnus cuiusqz. Patet ex hoc qd ciuitas est felix p hoc qd vnūquis qd ciuiū est felix. Unde patet qd ipse debet cognoscere in qd consistit ipius z ciuitatis felicitas.

Sciendū quarto. qd sicut in hōie duplex est principūz. vnū est in quo veniunt cum bzuris. scilicet sensus. aliud est quo differat ab eis. scilicet rō. que vel cuius vita potest multiplici diuidi. scilicet in regitiuā vel vacatiuā vel non vacatiuā. in acti uam z ptemplatiuā. in bellum z pacem. in bona necessaria et bona simplr bona. Et inter ista est ordo referendi singula singulis. Unde sciendū est qd pemplatio est finis nō cōtemplatōis z paz telli. necessariū vt vtile etiam ordinatur ad bonū simplr tanq ad suū finem. z sic inter ista est ordo referendo singula singulis. Tercū patet. qm actiones snt singulariuz. vt patet pmo metaphysice. ideo pncipia vtilia non sufficiūt nos ad opus dirigere. ad quod tñ magis sufficit cōsuetudo. ppter qd dz pbs vbi pbs. qd experti certi operant qd artifices. eo qd actus z generatōes sunt singulariū. circa que etiā est experientia. Silt in pposito est qd bona p sūū multum facit ad bene operari. z forte magis qd natura. imo quādoqz trahit rōnem. Tercium est tamen qd ratio omnibz dominat. qd cōtrahit naturā z cōsuetudinē qua quis bene potest agere vt dz pbs

Istis suppositis sit conclusio respōsalis affirmatiua ad questum. scilicet qd legislator politicus zc. Probarur conclusio. quia ipse debet summe sollicitari de fine tanq de optimo modo virtuosa vita est finis oim. igit. zc. Et nō soluz debet sollicitari de hoc. sed etiā de remotione impedimētō

rum respectu illius finis. Nō em̄ d̄z solū sollicitari de hoc sed et de melioribz. Sed prudētia etiā dicitur ut de illis. s̄z ne q̄b̄ illud optimū nō p̄r̄ acq̄siscit. Et q̄ patz q̄ errāt lace demones z alij grecos suā felicitatē ponētes in hoc qd̄ est alios subiugare. qz tales non p̄nt b̄n̄ tpe pacis viuere nec sciūt. qd̄ tū fūlle est. Un̄ fatuū est. q̄ nullo p̄dicente v̄l im̄ pediere nō p̄nt b̄n̄ viuere. cuiusmodi erant isti. p̄pter defectū virtutis ip̄antie z iusticie z cōreplacue vite q̄ sp̄ d̄z esse mixta cū vita actiua. Un̄ errāt q̄ dicit q̄ tpe pacis hoies nō d̄nt curare de exercitio armoz. nā tunc hoies ad instar ferri sūt torpētes z rubiginosi. Iō adueniēte guerra alijs cogant fūlle p̄pter defectū h̄mōi exercitij. D̄z q̄ sp̄ vita et v̄l is ex actiua z p̄replacua z generalit̄ ex oibz requisitis ad p̄ se sufficiētiāz miserū. Quis vna vno tpe magis vigeat et alia alio. Et hec de p̄mo articulo. Quantū ad sc̄dm̄ articulū. in quo videndū ē an princeps habeat se intrōmitte re de p̄creatione filioꝝ in ciuitate. z de copula cōiugali.

Pro declaratione.

Sciendum primo

Q̄ bono legislatoꝝ q̄lis sit policia tpe suo nō solū d̄z curare. sed etiā ecōtra ut munit̄ q̄lis futura sit. P̄z p̄ Seneca. Et arguit r̄atōne. qz p̄nceps debz diligere policia p̄ actiua amoꝝe. qz est velut pater. v̄l als d̄cm̄ est. Pater aut̄ nō solū curat q̄les sint filij sui. sed etiā q̄les futuri sint. z p̄ter hoc nō solū p̄uidet ip̄is p̄ tpe suo s̄z p̄nti. sed etiā p̄ futuro. v̄l p̄z de se. P̄z etiā ex alio. qz p̄nceps nō d̄z amare policia amoꝝe illū in se recipiēdo. qz talis amor eēt seruilis sed amoꝝe sincero. s̄z p̄pter ip̄am. qz etiāz se totū d̄z tradere policie sicut p̄es suo toti. P̄opt̄ qd̄ als d̄cm̄ est in p̄cedentibz. q̄ nō est maximū opus nec vnicū politici facere ciuitatē. s̄z maxime talē. sed pot̄ facere ip̄am magis diuurnam. Sicut p̄z in s̄lt̄ de medico q̄ non solū curare d̄z corpus p̄ p̄nti tpe. s̄z facere ip̄m diu manere sanū. Et q̄ sequit̄ q̄ bonus politic⁹ d̄z suā policia firmare z stabilire solidis fundamentis z nō sophistici vel solū apparētibz. sicut faciunt p̄ncipes trāsgressi z policiaz. q̄ oia sophisticāt. v̄l als d̄cm̄ tū fuit. P̄z correlariū qm̄ talia findamēta non sunt p̄manētia nec diuurnas. sed satis cito deregūt malicia. v̄l p̄z in exēplo de edificio materiali. Domus em̄ fieri fundamētū nō p̄t manere diu qm̄ vertat̄ in ruinā. P̄z s̄lt̄ in edificio naturali. nā corpus (vbi radicalis p̄plexio nō est firmaz bona) nō p̄t diu manere in sanitate. Iō physicialis medic⁹ nō solū d̄z facere v̄l morbo tepescat. sed etiāz d̄z ip̄m radicalit̄ curare si poterit. Patz etiā in edificio morali. nā h̄ō nō diu p̄t ferre p̄sonā fictā v̄l d̄ Seneca. nā adepro illo p̄ter qd̄ fiebat fictio statim apparēt veri moꝝes z intētio. Sic etiāz in edificio morali est h̄y imaginandū. Pater q̄ non solūz accessorie sed etiā p̄ncipaliter politicus legislatoꝝ debet curare q̄nter ciuitas erit diuurne duratōnis. Et de illo p̄ quod firmat z bene habebit pro futuro.

Sciendū sc̄do. q̄ debita pueroꝝ p̄creatio facit multuz ad futurā policia esse bonā. P̄z qz ex eis ciuitas erit. q̄ q̄ntū bonā z debita opeꝝ p̄curatio d̄z facere ad ipsos esse bonos in futuro. tantū facit ad policia esse bonā. Et q̄ p̄z q̄ p̄nceps multuz curare d̄z q̄ ipsi generent hoies. hoc est a natura b̄n̄ inclināt ad p̄tutes ad b̄n̄ politizandū. P̄z correlariū. qz hoc facere non modicū est ad ipsos fieri bonos p̄ cōsuetudinē z frequētatōem bonoz opeꝝ. z etiā ad facilt̄ ter obediendū rōni. v̄l sic fiat cōplete boni. natura em̄ v̄l in pluribz requirit bona vel b̄n̄ inclināt ad hoies fieri bonos

qz sepiissime z in p̄te sequunt̄ impulsuz nature. Tercio sup̄ ponit̄ q̄ bona dispositio corpis vtilis est ad acq̄sitiōes virtutis. z etiā ad oportunitates. P̄z qz est ad acq̄sitiōem virtutis vtilis z ad corpis habititatē. sed aie sequunt̄ corpa. qz ab eis passionant. modus tū in hoc est satis difficilis. Et pro p̄nti p̄t dari duplex. vnus est q̄ naturalis dilectio quā h̄z aia ad corpus facit eū sibi fauere z suis mōitionibz bus obrēperare. p̄portionabiliter sicut mulier attrahit virum. z tandē effeminat z diripit atqz furafens vilitatē et virilē animū ei⁹. Alter p̄t dici q̄ duplt̄ sensualitas furstie inducit mortua ad dilectiōem. z rep̄ntat aliq̄ sub rōne delectabilis. z iō nisi anim⁹ sit virilis ea p̄ofectur. Et p̄ter hoc d̄z sensus vel dilectio furari intellectū ip̄i⁹ insipientis. qz blandiēdo ip̄m decipit z seducit.

Sciendū tertio. q̄ generatio respicit duo q̄ntū in p̄ssito sufficit. s̄z parētes z p̄genitores vel filios. z v̄trosq̄z dupl̄citer. eo q̄ filij p̄nt tales s̄m̄ aiam vel s̄m̄ corpus generari. S̄lt̄ q̄ ad parētes s̄m̄ q̄ actū generatōis p̄nt meli⁹ vel pei⁹ valere q̄ ad corp⁹ v̄l q̄ ad aiam. z tū ḡnatio p̄ter genitos est z nō grā generantū. v̄l habet alibi declarari.

Sciendū q̄to. q̄ bona dispositio generatoꝝ tā s̄m̄ corpus q̄ s̄m̄ aiam a multis depēdet. s̄z ex parētibz locorpe et influētia celesti. Primū p̄z. nā ex bonis naturalit̄ generatur boni. v̄l als v̄luz est in materia de nobilitate. v̄l v̄l in plumbis filij assimilant̄ parētibz aut ip̄oz alteri. specialit̄ qm̄ in parētibz est virtus valida ad assimilandū sibi effectū. se cus ē si p̄pter etatē vel alias cās p̄tus deficeret eis. Sc̄dm̄ p̄z. qz in hoie (cū virtus naturalis sit fortioꝝ v̄l dicit̄ mes d̄ci) virtus generatiua est valētiōꝝ. z sp̄cialit̄ flante vento bozeali vel ozietali. eo q̄ p̄tus ei⁹ est fortioꝝ z magis pura. Et iō d̄z p̄hs q̄ illo tpe magis erūt viri q̄ mulieres. Tercio patz. qz bona dispositio loci multū facit z inuat ad p̄ductōem effectus ordinati. v̄l p̄z qz facit virtutē agentū esse fortioꝝ. z eā qm̄q̄z fortificat. z etiā facit ad puritatē materie. Quartū p̄z. qz b̄n̄ nati z q̄b̄z celū z sup̄iores p̄tutes in nativitate fauent sunt natura semiboni. nisi p̄ rōnis libertatē vel p̄ malā p̄suetudinē male agant. qm̄ s̄lt̄ sicur male nati v̄l p̄nt b̄n̄ facere. imo nunq̄ nisi raro vel consuetudo dispēset vel p̄ueniat. Istis sup̄positis ponitur

Conclusio. legislatoꝝ

politicus d̄z curare de pueroꝝ p̄creatio. qz ex illis erit policia. Et nō solū curare d̄z q̄lis sit. sed q̄lis etiam erit. q̄ in q̄ntū talis p̄creatio p̄t in vilitatē policie d̄dare tantum p̄t de ip̄a curare legislatoꝝ. Sc̄do ip̄e d̄z felicitatibz et p̄tibus curare v̄l d̄cm̄ est in p̄mo articulo. q̄ h̄z etiam de illis curare q̄ faciūt ciues eēt p̄ruosos. S̄z bona p̄creatio ad h̄ vtilis est. q̄ zc. Et istud argumētū nō solū p̄bat q̄ delectatē de tali nativitate curare. s̄z q̄ plus q̄ de p̄tute. h̄z p̄portio s̄m̄ iugali copla. v̄l p̄z ex dictis. sed etiā ad h̄ q̄ ples debite educant. qm̄ naturalit̄ ceteris paribz meliores sunt q̄ in matrimonio nascunt̄. Et quo p̄z q̄ in aliquo casu licite p̄t hoies ad cōiugū cogere. P̄z qz oia debet disponere ad hoc q̄ futura ciuitas sit bona. Et quo patz q̄ p̄t p̄hibere ne ciues in nimia iuuetute cōerāt̄ matrimonio. Patec qz hoc est in p̄iudiciū parentuz tam qd̄ ad corpus q̄ quo ad animā. quia p̄ hoc fiunt impatiōes. Per hoc etiāz p̄iudicant̄ corp̄a ab augmento debito. Per hoc etiāz p̄iudicant̄ plures iuueculē z eaz ferus. Hoc etiāz est in p̄iudiciū pueroꝝ. qz ex hoc erūt minores z nō b̄n̄ dispositi tā s̄m̄ aiam

¶ fm corpus ad virtutes. Sequitur vltra. q. politicus legislator p̄t ponere leges saltē monitorias ad hoc q. ciues magis intendat generationi tpe ad hoc puenienti. i. in hys me. z si late vento fori q. bozealis d̄z. sic p̄hs d̄r. z ille venes rabilis Egidi⁹ de roma. Sequitur vltra q. tpe male p̄stela xionis p̄ p̄nceps p̄hibere ne hoies intendat generationi. P̄z qz p̄ hoc ciues forēt mali. qd̄ d̄z vitare legislator. Sequit vltra. q. legislator iuste p̄t p̄hibere seu ordiare q. nullus hoim tpe veris intendat generationi seu libidini plus q̄ alio tpe. vel saltē p̄t aliq̄ statuere p̄ q̄ hoies a libidine re trahant. Sicut sit fm fide nostrā in q̄dragesima. vbi p̄ p̄hibent hoibz carnes. P̄z correlariū. nā sicut oia aialia et vegetabilia tūc p̄mouent (sicut p̄z de plāris) sic p̄formit humana corpa nimis ebullirēt nisi p̄parent p̄ abstinētiā. Et sic hoies eēt excessiue dediti luxurie adeo vt effiminent plures. z in corpe nimis debilitarent. qd̄ estz in cōuēs mentissimū. Per h̄ etiā verisile est generari filios min⁹ bñ dispositos qz in tali ebullitōe ministrat materia min⁹ pura. Sequitur vltim⁹ q. legislator curare d̄z de mulieribz p̄gnantibz. z circa hoc dat p̄hs duo documēta. Primū est. q. nō vrant cibis nimis delicatis. Et rō est. qz p̄ hoc nimis bñ nutriunt pueri in ventre matris. vel qz corpus matris est nimis auidū vt nutrimentū p̄uertat in subam suā. vel p̄ hoc corpus pueri erit nimis teneruz. Scdm̄ est q. tales mulieres nō nimis torpēt. qz p̄ hoc corpus pueri minus bñ nutrit. Nā sicut circa laborata z p̄mora melius nutritur gēminātia q̄ si essent in q̄te oino. sic est de cozpoze matris. qz melius nutrit si moderate exerceat. z hoc est facile vt d̄r p̄hs. qz op̄ret legislatōe instituere q. ip̄e quotidie pambulet aliq̄ spaciū in reuerentiā deoz z deaz. ha bentū potestātē sup̄ generatōes z partus. Quantū vero ad tps quo debēt hoies nutre determinat p̄hs de viris a vicesimosexto anno. z de mulieribz a decimo octauo anno et hoc nos docet natura. que in tāto tpe cōplet augmētuz suoz cozpoz. z illa etas p̄fecta est. z tūc sunt corpa bñ disposita ad generanduz sine ipsoz lesione. Sicut generabunt pueri p̄fecti corpe z aia. aut saltē vt in pluribz. Fuit etiam p̄ hoc vir z mulier tēperari. Si autē ex hoc q. vnus possit generare qm̄ alter nō possit. p̄ hoc possit accidere in altero ipsoz fornicario. cum etas p̄fecta generandi non durat vt in pluribus nisi p̄ decem z octo annos. z sic terminat in tricesimosexto anno in muliere. z in viro in sexagesimo anno vel citra. Et hec de secūdo articulo

Quantum ad tertium

articulū sunt breuiter q̄dam dubia ponenda ad recolligē dum quasdā difficultates quas ponit p̄hs in textu

Dubitatur primo

Utrū ad vitandū nimis pueroz multitudinē licitū sit absum fieri z abortos nō nutrire. Et videt q. sic. qz nō videt puenienti⁹ modus euitādū illā. Lōra qz hoc est inhumanū Pro solutiōe p̄siderandū est. q. q̄uis nimis multitudine ip̄i sit in ciuitate nocua z dānosa. eo q. ciuitas d̄z esse limitata ad certā multitudinē legibz ornata vt inozna tā. z etiā q̄ possit a p̄ncipe cognosci vt in ea maneat inozna tū vel p̄sum vel nō. tñ licitū est in hoc modis oibz remediari. sed medijs quibz accidit mala pauciora vel minorā Patet de se. qz s̄p quantū est possibile vitāda sunt mala. z quāto maiorā tāto magis vitāda Scda p̄siderādū est q. abortus est qd̄ valde detestandū z fugiendū in ciuili cō

uersatōe tanq̄ inhumanū. vt p̄z p̄siderant. Quid autē sic abortus satis notū est. qz est occasio pueri in ventre matris. Et nā large loquēdo p̄t se excedere ad impedimentū. vt. i. nec in ventre generet. Uñ refert p̄hs q. apud quosdam lex ponit abortum fieri anteq̄ ferus vitā habeat. Et sp̄caller ex tali p̄missione esset timendū de frequēti abortu. sup̄ postea muliez malicia z fragilitate ac etiā timore. vt p̄ generatōem innorescat ipas esse p̄bas. qd̄ vt in pluribz est maximū ipsaz frenū q. in copula nō consentiāt. Sicut q. si orbari non nutrent frequēter sequent multa incouenientia et turbatōes magne in policia. supposita naturali dilectione quā generalit̄ h̄nt parētēs ad filios nō solū in naturalibus p̄fectos. sed etiā orbatos. qm̄ multociēs eis p̄pant plus q̄ alijs. z quandā dilectōem ex illa p̄passione supponit. Istis suppositis ponit r̄ntio ad dubiū. negādo scilz q. nō est licitū. Et p̄z. qz s̄p nimia multitudō sit nocua ciuitati. tñ in hoc d̄z remediari mō maḡ gratiozo z humano et vt euitent plura mala Hoc ar nō fieret p̄ abortuz cū sic factū enozme z inhumanū. vñ quantū est possibile vitanda s̄p talia in hūana. cū ois ciuitas vel ciuili p̄uentione in hūana beniuolētia fundet Item ex hoc sequent plura incouenientia saltē supposita malicia p̄pter radicē tactā. Sicut ex hoc nō nutrent orbari sequent magne diuisiones z turbatōes in ciuitate supposito amore naturali parentū ad filios vt tactū est. Etia licz frequēter tales sint in moribz sicut in corpe orbari. tñ natura in aliq̄b recōpensat in aima defectū cozpis. vt docet experientia. Ad euitandū q̄ h̄mōi multitudinē nō d̄z hec lex p̄mitti. Nec est ymaginanduz q. p̄hs velit eā approbare. sed tñ eā recitat. Qd̄ p̄z. quia statim ponit vñ remediū ḡtiosus. scz q. hoies non habeant nutre vsq̄ ad erectē p̄tates. vel q. aliq̄ habeāt vouere castitatē z tenere. Sicut p̄t euitari pueroz supfluitas. quia p̄t mitti a p̄ncipe extra ad alias partes. sicut reperit in multis antiquis hythozis. imo vt in pluribz natura p̄moz talitates frequētes z p̄ multa bella hoc remediāt. z etiam p̄ sterilitate aliquaz muliez vsq̄ ad inclināōem castitatis. imo pbabiliter d̄z q. natura p̄ra eaz cursuz potius cāret bellū aut moralitate aut sterilitate in mulieribz. aut etiam multas inclinaz ad castitatē z p̄tinentiā. q̄ p̄mitteret tā tñ neq̄ has. sicut ponit ille regule. qm̄ cuz adiutorionaruz re prudens politicus in hoc possit remediare magis gratiozo et humano modo

Dubitatur secūdo. vtrū p̄mittens adulteriū debeat ciuili puniri. Et videt q. nō. qz talis punitiō p̄meret z reuerat ad bonū sup̄ scz p̄scie. P̄positū. p̄bat. qz est malū ciuile. Pro solutiōe supponit q. adulteriū nō solū redūdat in malū p̄sone puate. sed etiā in p̄uid. cū cōtrariet̄e policie. P̄z qz ex h̄ seq̄t q. p̄hs incertitudo q̄ est respublice valde dānosa vt al̄s declarari est. Ex h̄ etiā sequunt p̄les seditiones. qz ista iniuria q̄ sit alicui in p̄sonā p̄sone p̄uente sibi et sacramentalit̄ sic vnite reputat q̄si maria in policia vt notū est. Scdo supponit. q. q̄uis lex ciuili dicat multa mala p̄mittere. qz scz illa nō puniat positue saltē infligēdo maḡ nā penā in corpe vel in bonis p̄ricularibz et sp̄alibz. Sicut p̄z de meretricibz z vsurarijs. Priuatiue d̄z qd̄libet maluz redūdas in policia aliq̄ puniōe puniri. san honoratōe z infamia q̄dā. Et ita de p̄dicis facit q. nō assumūt ad honores s̄z infames fere ab oibz reputat. Uñ si p̄nceps non puniret aliq̄z mala. videt q. illa tāq̄ bona p̄mitterz. qd̄ est falluz. s̄z soluz illa tāq̄ minus mala dimittit impunita mō p̄dicis. nisi aliq̄ nota aīcedat illa esse mala. Istis sup̄positis r̄ndet ad dubiū affirmatiue. P̄z satis ex d̄icis. et

etiā p̄ p̄m. Determinare autē q̄ pena iuris positivi puniri dicit relinquitur est arbitrio boni iudicis. Debet enim tales puniri pena ad delictū digna et ad reformationē peccatorū. Quod gravior est staterna pena esse congruentē p̄ vna regione. q̄ p̄ alia nō sufficeret. Et p̄ ista p̄ r̄nō ad r̄nōm

Oubitat t̄rcio. vtrū p̄ncipes politicorū d̄ curare de filiis natis vsq̄ ad septimū annū. Et arguit q̄ non. q̄ hoc solū spectare videt ad parētēs. **O**ppositū d̄ p̄bus. q̄ ip̄e d̄ de eis curare in natiuitate et de ip̄orū p̄curatōe. vt pat̄t in p̄cedentibz. **F**ortiori q̄ d̄ vsq̄ ad septimū annū. **P**ro solutōne supponit q̄ sicut pueri t̄p̄e p̄me etatis sunt teneri corp̄is et imperfecti atq̄ faciliē diſponibiles aut passibiles. sic p̄portionabilis s̄m aiām. **P**rima p̄s p̄z ad experientiam. **S**c̄da p̄bat. q̄ ex alligatōe aie cū corp̄e sibi p̄uenit h̄mōi passionabilitas. q̄ sicut q̄ diu sic alligat ip̄o corp̄e vtr̄ in/strumētāliter. p̄pter q̄d d̄ p̄hs q̄ aie sequunt̄ corp̄a. p̄pter q̄d videm⁹ p̄ueros in p̄mea etate nō vtr̄ rōne. nec in rōne p̄fici vt in pluribz q̄usq̄ p̄fectionē corp̄is fuerint adepti. **E**t q̄ p̄z. q̄ sicut indiget adiutorio vt in corp̄e p̄ficiat̄ sic etiā s̄m aiām. imo p̄ncipaliter. q̄ p̄mū ad sc̄d̄m ordiatur. q̄m modica et q̄si nulla sunt q̄ possit h̄d̄ ex se scire et acq̄rere. nec in hoc natura in nob̄ deficit sed p̄ficiat̄. q̄m p̄pter h̄mōi indigentia et adiutorio mouent h̄oies ad ciuilit̄ conuersandū et ad dilectōem. q̄ naturalit̄ diligimus ea a q̄b̄ adiutorio et indigētie supplementū recipim⁹. imo si sint b̄uata. natura q̄ hec fecit p̄pter suā vtilitatē. **S**icut natura non p̄t in t̄p̄e modico p̄ficere h̄oie. cui p̄uenire dicit̄ tot et tante p̄fectionē. nec se sola p̄t sine humano adiutorio. **S**c̄do supponit q̄ ea (q̄ humane mēt̄i in p̄mitate impressa sunt) ab ea difficulter recedūt. potissime q̄ sunt mirāda illina/ture delectabilia exītia vel delectātia. **P**z. cum p̄pter nos uitarē. cum p̄pter eoz fr̄quentē meditatōem et repetitōem. rōne quaz fortit⁹ imp̄m̄t mēt̄i. **N**ec obstat d̄m̄ p̄ h̄i q̄ iuuenes sunt male memorati. hoc em̄ intelligendū est q̄ ad illa q̄ modicū nocēt vt ponderat̄. **E**t q̄ p̄z q̄ nō modicū refert iuuenē sic vel sic affuesci. vt d̄t p̄hs. q̄ natura m̄lz tū fauet et retinet q̄ sibi in etate p̄mea sunt indita vel im/pressa. adeo q̄ p̄babiliter teneri p̄t q̄ nō est tā b̄n̄ natus q̄n̄ p̄ malā s̄ueritudinē possit fieri malus et cōtra. q̄m p̄sueritudo et habituatio potius trahit mēt̄ē q̄ inclinatio natura lis et sibi p̄iudicat. q̄ habitus p̄ fr̄quentē op̄atōem acq̄situs realiter trāsmutat mēt̄es et alterat adeo q̄ ip̄m naturalit̄ bonā vel malā facit. et si ad malū hoc fiat vt in pluribz cessat remediō loci nisi p̄ vigorē d̄is (q̄ oibz p̄ualer) hec fiat

Tercio supponit q̄ vsq̄ ad annū septimū tres s̄s etates sc̄z p̄ma vsq̄ ad duos annos. sc̄da vsq̄ ad q̄nq̄. t̄rcia vsq̄ ad septimū. **P**z q̄ ista t̄p̄a diuersificant s̄m naturā corp̄oris et aie p̄nter. vt p̄z p̄siderāti. et etiā r̄agit p̄hs in t̄p̄e. **Q**uarto supponit q̄ circa nutrimentū pueri in illa etate duo sunt p̄siderāda. sc̄z vtrū q̄d respicit corp̄. aliud q̄d respicit aiām et ei⁹ habituatiōem et nutritōem in moribz bonis. **Q**ualiter autē debeat nutriri in duobus p̄mis annis nos natura docet q̄ cult̄et matri dedit lac. q̄ iuuenes in illa etate d̄nt lacte nutriri. **U**n̄ lac est nutrimentū p̄ illa etate p̄uenientissimū et teneritati nature familiarissimū. et speciat̄ lac mulieris. et potissime p̄p̄e matris. **S**z tūc est difficultas an mater q̄libet debeat filii suū lacte p̄p̄io nutrire. **R**ūdet q̄ sic nisi a maiori bono p̄ hoc impediatur. **U**n̄ natura videt ad hoc eā obligare. et ideo nisi p̄ aliqd̄ sup̄ius dispensatōe alicui⁹ melioris ad hoc obligata videt remanere. **P**robaf. q̄ videt q̄ puer a matre t̄p̄e lactis trahit aliquos mores. et iō si mater lacte p̄p̄io nutriat. puer suum

factū eū magis sibi p̄formē eaz in p̄plexione q̄ in moribz. **H**oc etiā ad naturalē dilectionē eū obligat. et p̄ tanto sicut recitat Angelinus. q̄dam p̄hs p̄suadebat amicis et parētibz cuiusdā mulieris multū nobilit̄ q̄ deberet nutrire filii suū lacte p̄p̄io. q̄ p̄ hoc sibi cōformaret eū in moribz et ad dilectōem magis obligaret adducēs quoddā exēplūz notabile. sc̄z si agniculus lacte nutrit̄ caprino tūc lana ei⁹ quandā p̄trahit asperitatē. sicut si viceuersa capriolis lacte bidētis nutrit̄ eius p̄lli erūt leniores et meliores. **S**z s̄m̄ m̄lz quo ad mores est in p̄posito. **E**tia experientia docet q̄ fetus q̄dā modo replet naturā sp̄ei de cuius lacte vel cōlitate nutrit̄. vt p̄z in multis locis. **E**t q̄ p̄z q̄ in nutrice nō solū q̄renda est bona corp̄alis p̄plexio et lactis habūdātia. sed etiā bona dispositio in moribz. **P**z cū filius trahit aliq̄liter mores a nutrice. **S**ecundo sequitur q̄ ceteris paribus assumēda est in nutrice magis mulier proba q̄ alia. **T**ercio sequitur q̄ in casu q̄ regina vel imperatrix est male morigerata nō est ei p̄mittendū q̄ filii suū lacte p̄p̄io nutriet. q̄ p̄ hoc naturalit̄ mores matris p̄traheret. **Q**uarto infert q̄ in casu si nō repit̄ nutrit̄ ita b̄n̄ disposita in moribz et p̄plexione. ip̄a regina vel imperatrix possit cogi vt filii suū lacte p̄p̄io nutriet. **P**z p̄ p̄ca. cū sit diligentissime p̄curandū vt talis filius sit b̄n̄ morigeratus et c. **U**ltra sequitur q̄ vinū in illa etate potissime vsq̄ ad septimū annū est eis multū nociuū p̄pter repugnantiam q̄ est inter vinū et lac. q̄ ambo pariter sumpta disponūt ad corruptiōem p̄plexionis et ad lepiā. **I**n illa em̄ etate p̄mea non sunt capaces doctrine vt notū est. sed (vt d̄t p̄hs) debent exerceri in aliquo motu. et etiam expedire vt illi puul̄ ligent̄ in aliquo instrumento (quod gallici vocant eunabulū) vt eoz corp̄orū recitificent et mēbra eoz nō defluat. imo s̄m̄ p̄m̄ d̄nt exerceri in sustinēdo pua frigora vt inde calor naturalit̄ fortificet et corp̄a eoz reddant duriora. **E**t q̄ p̄z q̄ fallunt mulieres q̄ in aq̄ nimis calida ip̄os balneat̄. **I**n sc̄da vero p̄te huius etatis d̄nt nutriri nō solū lacte. sed aliq̄b̄ cibariis facti d̄gestionis et nō artificialit̄ p̄fectis. sicut ex sp̄ibus et h̄mōi q̄m̄ mirabilis grauāt tenerā p̄plexionē et morbos inducūt. **D**ebet autē exerceri in ludis honestis et disponētibz ip̄os ad statū ei⁹ futurū d̄m̄ t̄n̄ tales ludi sine moderati. ita vt p̄seruet̄ corp̄ a corp̄is rubigine et ip̄m nō p̄uenit et c. **E**tia in hac etate nō d̄nt cogi ad sollicitudinē ne augmentū ip̄sōz impediatur. **E**t vt nō oino s̄m̄ inentē corpea ne ipsi d̄nt instrui in mō loq̄ndi p̄ q̄dā delectabilia et p̄lacētia tali etate. et p̄ q̄ nō d̄nt om̄it̄ ad mēdacia. sicut sunt fabule de vita vulpis et multis h̄mōi. q̄ nō causant nisi apparētā. sed res linq̄nda s̄s etati p̄fecte. q̄ h̄ mēt̄ē q̄dāmodo fortificat. **S**z in t̄rcia p̄te ei⁹ etatis d̄nt nutriri alimēto q̄dāmodo grossiorit̄ p̄portionabilis ad p̄cellūz nature. **D**nt etiā in aliq̄b̄ sc̄z crificijs instrui et ad lrās applicari. q̄ disciplina ip̄os p̄seruat ab oibz malis. s̄ ab in r̄pantia et octo seu pigricia. **U**n̄ his rebz maxime inficiunt̄ pueri et sunt in eis pessima signa et origo omnium maloz. idcirco ne in ipsis hec fiant doctrinā est ipsis multū necessaria. **E**tia sunt iuuenes in honestis ludis exercitandi vt prius dictum est.

Istis suppositis ponit p̄clo r̄sua ad dubiūz r̄ndendo affirmatiue. **P**z q̄ ad p̄ncipē p̄nter curare de puerorū statu vsq̄ ad septimū. q̄ h̄ facit multū ad ip̄os fieri bonos. **D**e q̄ etiā multū d̄z sollicitare legislatoz. vt d̄m̄ est in p̄cedentibz. nō em̄ op̄ret mutare alimētū. q̄ alimētū mutatio nō modicā d̄m̄ am facit in iuuenibz. sic etiā a fortiori de bona cōsuetudine tenendūz est. quia iuuenes p̄hiberi debent ne audiat̄ turpia p̄ba. q̄ p̄ hoc possent facilius ad malum

comoueri. qz ex h' turpia eis aliqu' caliter imponunt vt se-
pe ad factu inde pcedit. z sp'aliter in materia lasciuia Ex
q' p3 q' q' facit comedias inhonestas puniri dnt. naz oia
ralia facta z scripta solite sunt dananda. Ex q' p3 q' non
bn' facit rectorz politicus talia pmittere. Ex q' p3 vltra gnt
ter ee' puniendu rectorz iuueniu z scholariu talia pmittere
Ex q' p3 q' pbs merito reprehendit theodolu q' talia inho-
nesta faciebat nec pmittebat senes intrare. dices q' hoc to-
ru' p'tiner ad iuuenes z habuit p'p'cio hircu. z merito. qz sic
cut hircus est aial fetidus. sic illa p'ba sunt in moribz fetida
Sequitur vltra q' pueri multu' cohibedi sunt solite a pla-
sione h'moi p'boz turpiu. qz ipa dicere z p'ferre e' p'pe faces-
re z sp'aliter qn' pcedit a corde. Ex q' p3 vltierus q' solit
cite dnt puideri ne videat picturas inhonestas z scripta
inhonesta. P3 qz p' h' multu' moueret ad turpia agere. Et
p' tanto d' p' h' q' iuuenes no' pmitterebant ire in replu' p'p-
ter tales picturas. sed parces. p' eis sacrificabat. hoc etiaz
malu' e' p' mulieribz sumpra eoz fragilitate. It' puniri dnt
pictozes turpia pingetes P3 q' p' pnceps politicus tenet
solitari de regimie iuueniu vsqz ad septimu' annu' ponens
do scz leges circa pus dicta. vt scz iuuenes tand' fiat boni
et p' sequens tota policia futura. de q' multu' solitari de-
ter iuxta pus dicta. Et ista negligentia est originalis cau-
sa destructionis multaz policiaz

Ultimo dubitat. an iuuenes pmitteredi sunt flere. pbs
videt dicere q' no' in hoc reprehendes aliqs antiqs. nam p'
hoc calor naturalis in ipsis debilitat. Sed q'uis excessus
in fletu sit vituperadus z no' pmitterendus. qd' forte voluit
pbs. tñ bonu' est q' modicu' fleant. vt exeant q'da' humidi-
tates qm' eis multu' habudant. qz ibi fit q'dam' exercituz
vt d' p' h'us. imo forte ad vocu' ipsoz melioratione h' expe-
dit. qz p' hoc abilitat ad clamadu' z dilatat vocalis arteria.
Sic' posset dici q' forte expediret mulieres aliqu' flere zc.

Ad rones ante opposi-

tum factas Ad p'ma d' q' p'rus satis innotescit pncipi
popaciones ad hoc vt de ipsis se habeat intrromittere. z da-
to q' no' essent sibi note. tñ haberet facere suos ciues p'uo-
sus qntu' est sibi possibile. qz hoc multipl'r sibi redudat in
bonu' policie vt notu' est Ad secundam cu' d' ipe no' punit vi-
cia p'ra bonu' policie. Rndet qz ad ipm' spectat punire. na'
vicia sibi nota punit salte' p' qndā inhonoracione. qz pnt re-
dudari in malu' policie vt tactu' est de adulterio. Ad ter-
cia cu' d' ipe no' punit talia vicia sicut meretricu' z vsuras
zc.) Rndet q' q'uis no' punit ondit tñ illa ee' vicia (q' vt
dicit' est) infamar p' leges sicut delinquetes. mo' infamia est
magna punitio. Veru' est tñ q' no' punit ea pena corpis. qz
hinc aliqua' roem pmissibilis inqntu' in policia euitant p' ip-
sa maiora incoueniencia. Ad q'rtā pcedo q' vira sua est p-
rim actiuaz p'rim p'replatiua. qz d' actiuā ordinare ad co-
replatiuā lz magis exerceat actus vite actiue qz p'replarie
Ad q'ntā pcedo q' ipe h'z ponere leges circa matrimo-
niu' determinādo tps h'moi copule. qz hoc p' redudare in
p'udiciu' vel in bonuz policie. nec in h' excedit suos limites
loqndo politice Ad sextā pcedo q' ipe h'z solitari circa
p'creatione filioz. scz vt p'fectu' in naturalibz p'creant. et hoc
habet facere ponendo leges p' tpe z loco zc. vt dictu' est in
secūdo articulo. imo debet solitari de nutritioe z eozum
eruditione vsqz ad septimu' annu'. put late et p'funde fuit
declaratu' in penultimo dubio istius articuli

¶ Sequitur octauus liter politicoz.

Uod qdem ergo ligilatozi ma-
pime negociandū circa iuuenum
disciplinam nullus vtiqz dubita-
bit. Etem in ciuitatibz non factū

hoc ledit policias. oportet autem ad vnāquā-
qz politicare. Nos em' policie vnus cuiusqz q'
cōueniens et conseruare cōsuevit policia z in-
stituit a principio puta quicquid democratico
democraticā. q' oblicharchicus oblicharchiam
semp em' optimus mos melioris causa policie
Abhuc aut' ad omnes potētiās z artes sunt que
optet puideri z passumere ad singulariu' opato-
nes. quare palam quod et ad actiones virtutis
Qm' aut' vnus finis ciuitati omnium manifestus
q' et disciplina vnā z eandē necessariā esse om-
niu' z hui' curam esse cōem z no' seorsum. quō
vnus q' nunc curat de suis pueris seorsumqz z
disciplina p'pria q'cunqz videbit' dictioēs opoz-
tet aut' cōmuniū z cōe facere z studiosum. Si
militer aut' neqz optet putare ciuiū ipoz aliqūē
sibi esse. sed oēs ciuitates. cura aut' vnus cuiusqz
qz ptis nata est respicere ad eā q' totius curam.
Laudabit aut' vtiqz aliqs z in hoc lacedemo-
nios Etem plurimū faciūt studiū circa pueros
et hoc cōiter. Qd' qdem ergo leges ferendū de
disciplina z hanc cōiter faciendū manifestū. q'
aut' disciplina sit p'ualens alijs z qliter oportet
erudiri oz no' latere Nūc aut' dubitat p' opa: no'
em' eadē omnes existimāt optere addiscere iuue-
nes neqz ad virtutem neqz ad vitā optimā neqz
manifestum. vtrum ad intellectu' optet magis
aut ad aie morē. et ex ea q' ad actiuā vitā disci-
plina turbatione plena p'sideratis z nulli palā.
Utrū studere optet circa oportuna ad vitā vel
circa tēdentiā ad p'tutē vl' circa supflua oia em'
hec acceperūt indices quosdā et de his que ad
virtutē. no' aut' eandē mox oēs honorāt q're rō
nabiliter diuersificantur et ad studium ipsius.

Ira initium octauū li

brū politicorū. Querit vix pnceps politicus seu legisla-
tor debeat curare de instructōe iuuenū a septimo an-
no vsq; ad etatem virilen. qm de pma etate aliquater
visum est in fine septimi vbi pbs tractauit illā materiā

Pro cuius declaratiōe p̄siderandū est q̄ intellectus
in p̄ncipio iuuentutis est, velut tabula rasa in qua nihil
est depictum. de p̄ngibilis tñ est cū virtutib; et sciētijs
Vel potius est velut ager incultus q̄ de se fertilis est.
fecundabilis tñ. atq; natus est fructificare, quicq; ad
instar materialis agri nisi debite excolat vt bono semī
necundef tribulos scz et viticas z inutiles noritias at
q; plurimū nociuas ipm impficiētes germinabit z ina-
bilis ad verā sciam reddet. Et q̄to sequit q̄ quāto in
intellectus est de se fertilior tanto est periculosius et per-
ipm incultū manere qm viciū p̄trahat aut bonū vel ma-
lum sciat. sicut humanus intellectus (q̄ de se fertilis est)
nō p̄t sine fructu manere. z idcirco quāto de se fertilior
est. tanto plures malos fructus affert. Nec dubitandū
est vnū intellectū esse fertiliorē intellectu alteri v̄ndecū
q; hoc pueniat siue ex p̄te materie p̄cise siue etiā ex p̄te
intellectus insit vt p̄babiliter sustineri p̄t. Et q̄ sicut
terra q̄to fertilior est de se. tanto (nisi colat debite) plu-
ra germinat et fructificat mala. sic omīno de intellectu.

Tercio sequitur q̄ intellectus p̄aua scientia aut inde-
bito mō fundatus ad colendū est difficilior q̄ si mane-
ret omīno incultus. Patet qm ad ipm debito mō fecū
dare requiritur duplex labor. scz vn̄ ad extrahendū ma-
las radices. alijs vero ad inducendum bonum semen
Hinc videmus male instructos tpe iuuentutis nō po-
sse (nisi cū magna difficultate) ad debitū modū reduci
scientificū. imo in aliq; scholis diu imozātes qdā rudi-
mēta ita vigēt in ingenijs vt vix aut raro possent eugli
manet q; locus iuger animi p̄petuus. Propter qd̄ re-
fert quintilianus de quodā q̄ timianus vocabat̄ expri-
ssimus in arte rybandi. id est ludendi tali instrumento
ad quē qdā accedebat̄ instruēdi cā q̄ tñ pus male erat
instructus. qd̄ p̄cipiens tymianus duplex p̄ciū ab eo
exigebat. dicens req̄ri duplicē laborē ad instruendū ta-
les q̄ pus sunt male instructi. Sic p̄portionaliter in
scientijs imaginandū est. Sequitur vltra q̄ ad debite
secundandū intellectū req̄rit̄ in doctore magna subtili-
tas et industria. qm ad officij doctozis ē potissime po-
nere sciēda in bono et debito ordine. Hinc refertur de

platone q̄ tñ geometriā saltē quo ad difficiliorē ei⁹ p̄-
tem cuidam iuueni p̄posuit q̄ sine defectu toti assensit.
Tñ verisimile est supposita naturali inclinatiōe intellectus
ad v̄z et eius abilitate qd̄ nisi ex defectu debite doctri-
ne pueniret nō tanta pareret in acquiritōe scientie diffi-
cultatē v̄z est tñ q̄ in p̄te puenit de negligentia disci-
puloz. et nō ex inabilitate nec ex defectu doctrine vt de
biti ingenijs. quoniā oportet discipulū nō. solum atten-
te audire. sed etiam attentius p̄siderare audita.

Sequit̄ vltra q̄ stat aliquē esse minus sufficientē in
scientia. z tñ ad docendū eū esse abiliore. Patet qz stat
q̄ talis ordinatiōem et modū p̄ponendi scibilia (q̄d ē po-
tissimū in acquiritōe scie sicut dicebat statim) teneat

Sequit̄ vltra q̄ in iuuenē nihil est ars sine doctrina
tradendi. q̄ maxime p̄tilis esset dū esset inuenta et ad
actū reducta. sz si inuenta esset p̄s an̄ oēm sciam tunc
ad acquiritōem ipsius deberemus insudare. et h̄c mod⁹
sciendi merito vocari deberet. Et qz logica inter oēs
artes magis ad hoc accedit. idcirco modus sciendi di-
ci solet. De qua d̄t p̄s q̄ absurdū est sit̄ q̄rere modū
sciendi et sciam. Secō supponit q̄ scia est p̄fectio op̄-
timi qd̄ est in nobis scz intellectus nostri. Patet hoc au-
toritate oīm p̄hoz et spectat̄ Aristotē in p̄ncipio me-
taphysice. Tum qz iungit̄ ipm suo fini et p̄fectibili. scz
p̄mo entī vt aljs declaratū fuit. Tum qz p̄ ipm ille finis
ab intellectu attingit̄. imo sibi intellectu (q̄tū natura p̄-
mittit) assimilatur. Tum qz in oib; actib; z operatōnib;
agenda vitanda qz demonstrat. Teste quodā p̄ho in q̄-
dam epistola dicente q̄ prudentie toti⁹ in litteris cōpen-
diū p̄tinet. sz resp̄blica regēda est si plura cōmitrenda
si castrametanda si machinē eligēde. si remouēdi agges-
res. si p̄pugnacula faciēda. si iusticie cult⁹. si reuerētia
legū. si futuraz gentiū amicitie sunt renouande vel faci-
ende. hec oia sacraz litteraz cōpendiū p̄tinet. z multa
alia ad p̄positū possent allegari q̄bz v̄tatis gr̄a postpo-
no. Patet q̄ q̄tū bonū est habere sciam z q̄ insit p̄fecte
specialtr in p̄ncipe q̄ hz totā policiā regere. Tñ nulli tā-
bū decet plura et meliora scire sicut p̄ncipi. q̄ si sine scia
est velut sine remige nauta. Nec obstat q̄ aliquos sine
litteris abillimos videas. qz si tales litteras haberent
ip̄os vltra modum abiles deberemus putare.

Sciendū est scōdo q̄ sicut volenti p̄ficere in moribus
periculosa est atq; dānosa affectus cū p̄sensu affinitas
sic in scia volenti p̄ficere periculosa est atq; dānosa in-
tellectus cū sensu familiaritas. Pr̄ma ps patz. qm̄ ni-
mia familiaritas volūtatis cuz p̄sensu facit hoīem male
morigeratū et more brutoz viuere. qz sensus furat̄ intel-
lectū sapientis. et q̄to hz cū affectu maiore colligat̄ oēs
tanto magis latēret et magis sub specie amici ip̄ius rō-
nem inuadit et ei nocet. Scōda ps patz. nā p̄ quersatiōem
et familiaritatē intellect⁹ ab eius obiecto p̄prio diuertit̄
et actu suo p̄prio impedit. p̄ qd̄ tñ maxime natus est p̄-
fici. Pr̄mū patz qz obiectū p̄p̄riū intellect⁹ est intelligi-
bile nā p̄ affinitatē inter ipm z sensum ip̄e intellect⁹ ad
sensibilia penitus quertit̄ relinquēdo illa p̄ q̄ potissime
reperit̄ rō p̄fectissima sui obiecti. scz insensibilia. Hinc
videm⁹ sensualib; doctrinis nimis intendētes has res
sutare et resp̄uere scientias tanq̄ fantasias et penit⁹ in-
utiles. Unde ymaginandū est q̄ intellectus est in coz-
pore tanq̄ in obscuro carcere z ibi detinet̄ per sensum z
alligatur ita vt non possit illum. carcerem exire nisi per
sciam eleuetur. et sic cū p̄sensu z torpeat̄ sensibilib; inni-
u

tendo redditur inabilis et impotens ad acq̄sitiōem sciē-
entia p̄fecte que sensus multū excedit quod erit in p̄m̄i
dicium dominij naturalis. q̄z debet intellect⁹ supra sensū
sum possidere. q̄z intellectus habet se ad sensum vt dos-
minus ad seruum. par em̄ in parem nō habet dominij
naturale. s̄q̄ intellect⁹ ita maneat oīno cecabit. sicut ho-
mo existens diu in obscuro carcere vel diu stans oculis
obscuris quasi cecaret. **¶** Quo p̄z q̄ tales hoīes me-
rito compandi sunt vel p̄soni. q̄ nō potest lumen solis
pari in oculis. **¶** Deoz ergo intellectus ab hm̄oi carcere
successiue abstracti et p̄ scientias ad orisonte p̄ intelligi-
bilitū eleuari vt p̄ labore z sollicitudinē circa ipas possit
iter ad exēdū carcerē sup̄ dictū inuenire et suū z obie-
ctum attingere. **¶** Parz ergo p̄m̄i sc̄z qualiter sensus im-
pedit intellectū ne p̄ cognitōem vniat suo subiecto. z q̄-
liter p̄ scientias ab hoc carcere eleuet. **¶** Per q̄d satis pa-
ter q̄ intellectus p̄ hanc familiaritatē impedit ab eius
actu p̄prio. quod patet quomā detinet in carcere vt non
possit p̄ lumen intellectuale ascendere zc. **¶** **¶** Istis seq̄-
tur p̄mo q̄ volenti in scientia proficere necessārio est in-
tellectus supra sensum eleuatio. vt parz ex p̄missis. Se-
cundo seq̄tur q̄ ad hanc eleuatōem req̄ritur debitus z
ordinatus p̄cessus. sc̄z q̄ p̄mo acq̄rant illa mediantibz
quibz excolit ip̄e intellectus anteq̄z semen infundat cu-
iusmodi est grāmatica. logica et hm̄oi. iste em̄ nō habet
semina. s̄z elaborant intellectū. **¶** Tercio seq̄tur q̄ q̄uis
mathematice scientie (q̄rū est de se) modice sint vtilita-
tis in tantū q̄ p̄m̄i p̄m̄i in eis nō est bonū neq̄z finis. tū
sunt vtilēs ad soluendā nimiam familiaritatē inter sen-
sum et intellectū. q̄z abstractunt intellectū a sensibilibz.
et desito forte docet alibi. **¶** Quarto seq̄tur q̄ fatuum et
vanū est in acq̄sitiōe scientie temp̄ vel diu in facilibz ma-
nere. q̄z p̄ hoc intellectus rudior et min⁹ abilis ad diffi-
cilia efficit. nā p̄ hoc q̄ in arduis et difficilibz exercitat
in se fortificat et ad alta capiēda disponit. quanto em̄
magis vel plus p̄stringit et p̄ difficultatē opprimat tan-
to magis ad modū vne plures humores eicit z emit-
tit. **¶** Quinto seq̄tur q̄ sicut p̄fectus p̄dictaz scientiaruz
iuuar ad cognitōem p̄fectaz et altissimaz p̄ritū. sic ni-
mia circa ipas immozatio ipedit talū sciārum acq̄sitiō-
nem. **¶** Prima ps est nora. q̄z req̄runtur ad hoc q̄ intel-
lectus exeat de carcere corporis. eo q̄ p̄z hanc modū scien-
di. et idcirco instrumentatiter req̄runtur ad talē exitū.
¶ Sc̄da ps p̄z. q̄z hō p̄ nimā imozatōem in talibz fit ni-
mis rudis et p̄ alluefactōem minoris luminis fit ipō-
tens ad maius lumen. sicut visus existens diu in came-
ra minus lucida p̄ hoc ad maius lumē debili⁹ reddit.
¶ Tū generaliter nimis imozari circa idēz z sp̄cialiter q̄n
illud nō est finis politicē. cuiusmodi sunt instrumenta-
les scientie rudimentum est. q̄z per hoc ingentiū manet
impotens ad altiora.

Sciendū tercio q̄ multum sollicitē debet princeps
vitare subditoz ignorantiā. q̄z potissime tyrannis pro-
curatio est subditoz ignorantia pcurare. vt aks visum
est. nam sicut magna nobilitas in corpe est sensuū viuas-
citas. sic in policia scia subditoz. **¶** Nam sicut corpe sine
sensibilibz et potissime sine visu (q̄ maxime s̄lls est intel-
lectuū inter omēs sensus) nesciret se regere. sic comuni-
tas sine viris scientificis. **¶** Ex oibz istis satis p̄z respō-
sio affirmatiua ad q̄sitiū. sc̄z q̄ princeps politic⁹ seu les-
gissator maxime debet instructionem iuuenū in scientia
procure. **¶** Patet q̄z debet pcurare de dispositōe ipoz

in puericia siue prima etate. ergo a fortiori in iuuentute
z c. **¶** Et quo parz q̄ princeps licite potest cogere aliquos
immo tenet vt filios suos mittant ad scientias acq̄ren-
das. **¶** Patet q̄z ip̄e est procurator reipublice. quia potest
in bonum reipublice redundare. potest etiā aliquas ar-
tes mechanicas applicare et cogere. ergo a fortiori seq̄-
tur q̄ ip̄e potest aliquos cogere ad scientias acq̄ren-
das ad q̄s naturalit̄ inclināt. **¶** Vltra em̄ possent inferri
ex fundamentis p̄missis q̄ dūmito gratia breuitatis

¶ Quidem necessaria vtiliū doceri nō ma-
nifestum q̄ talibz oportet participare quicunq̄
vtiliū facient p̄cipantem non bānausum. **¶** Bā-
nausum em̄ opus oportet putare hoc esse z ar-
tem esse hāc et doctrinā quecūq̄ ad vsus et ac-
tiones virtutis efficiunt inutile liberoz corpe
aut animā aut intellectū. propter quod tales ar-
tes quocūq̄ faciunt corpus deterius disponi
bānausas vocamus z mercēnarias operatōes
non vacantem em̄ faciunt mentem z depressas
¶ Est aut̄ et liberalibz scientijs aliq̄bz vsq̄ ad ali-
quid participare non illiberale assiduare. val-
de aut̄ obnoxiū dictis nocumentis. **¶** Habet aut̄
multam differentiā et quod cui⁹ gratia agit q̄s
aut addiscit ip̄ius q̄dem em̄ gratia. au: amicoz
aut propter virtutem nō illiberale. **¶** Qui aut̄ ad
ip̄m agit sepe propter alios mercēnarium z ser-
uile vtiq̄ videbit̄ agere. **¶** Premisse q̄dem igitur
nunc eruditōnes sicut dictū est prius ad vtrāli-
bet se habēt. **¶** Sunt aut̄ quatuor fere q̄ addisce-
re p̄sueuerunt litteras et luctatiuam z musicam
et quarum quidem pertractiua tanq̄z vtilēs ad
vitam existentes et valde bonas. **¶** Luctatiuam
aut̄ tanq̄z p̄ferentem ad fortitudinem

Queritur utrū iuuenes

ad honores politicos assumēdi sint in artū sciētijz eru-
diendi. **¶** Arguit q̄ non et p̄mo de mechanicis. q̄z sunt
vel adultere z intellectu vile reddētes. **¶** **¶** Iuuenes ho-
norabiles nō debēt in ip̄is instrui. **¶** Sc̄do sic. artes li-
berales oīno vident̄ imprimētes ad regimen politicū. et
sic nullā vtilitalē politicam vident̄ p̄rinere. **¶** **¶** nō sunt in
eis iuuenes instruendi. **¶** Tercio sic. illi (q̄ sunt ad ho-
nores politicos assumēdi) nō debent in poetria erudi-
ri. ergo zc. **¶** Consequētia est nota. **¶** Ans. p̄bat. q̄z poe-
tria videtur plus iuuenibz ad mores nocere q̄z ad scias
p̄desse. **¶** Quarto sic. iuuenes nō sunt in mathematica

libus instruendi. Tum qz mathematica abstrahit a bo no et a fine. Tum qz p ea fieret fantastici. § 2c. Quin to sic. ipi no sunt in moralibus instruendi. qz sunt inuiles auditores taliu sciaz vt dr pphs. § 2c. Sexto sic. ma thematica abstrahit intellectu a mudanis opib. ergo potius inabilitat hoiem ad vitā politicā q̄ disponat. In oppositū est pbs in textu. q̄ dr multas ciuitates et policias esse redargutas ppter defectū instructōnis iu uenū in scientijs et artib. In questione hac erūt tres articuli. In pmo videbit de artib. mechanicis et libera libus. In sc̄do de mathematicis et naturalib. In ter cto de metaphisicis et moralib. et sic patebit solutio questionis nostre. ppositae ex infra dicendis. Quantum ad primum articulum.

Sciendum primo

Q̄ ex alis dicitis supponit q̄ voleri p̄ficere in scientijs et artib. expedit ipm intellectu a seruitute sensus libe rari et ipm intellectu sensui imperare et imparē reddere. Hodo in alia lectōe est tactū q̄ par in parē nō hz do muniū. Intellectus aut̄ dz sensui dñari vt notū ē. Oebz § intellect⁹ a carcere sensus ad p̄ria itelligibiliū eleuari. Sciendū sc̄do. q̄ quis qlibet ars q̄ritū est de se sit in relectus p̄fectiua et rectificatiua. tñ ip̄e artes in dupli ci reperitū genere. Quedā em̄ sunt intellectu in mare rias mergentes seu ipm incorporantes atqz in seruitute sensus p̄ra naturā suā redigentes. q̄ merito tanq̄ adul tere et seruiles et mechanice dicunt et nomē libertatis amittunt. Quis tales ab hac seruitute liberātes z extra carcerē sc̄z spherā sensibiliū et sensitiuū sublimātes nō merito liberales dicimus. Et q̄ p̄z q̄ solū a posteriori liberales dicunt. qz antīq̄rus soli filij liberoꝝ in ipis in struebant. Circa istud notabile occurrit duo diffi cilia. Prīmū est cū artes (q̄ mechanice dicunt) sint de se p̄fectiue intellectu q̄re mechanice et illiberales dicuntur. Respondet q̄ hoc est ex pte suoz obiectoz. nā intelles crus ex p̄uisione quandā p̄trahit inhonestatem. sicut hoī p̄tingit p̄uersando cū malis. qz ip̄ aliquos mores ab eis retinet. Aliter pōt dici. q̄ hoc est ex pte finis ad quē ordinant. qz ip̄e ordinant ad vtilitatē et ad indigen tias corpis supplendas. et iō ex tali fine intellectus illi beralis quodāmo efficit z corpi immergit zc. Secū dū dubiū est vtz medicina inter artes mechanicas de beat numerari. De hoc est cōis mod⁹ dicēdi q̄ sic sed inter eas supmū obtinet gradū. qz ordinat maxime in ter mudana desiderandū sc̄z ad corpis sanitatē. Quis hoc nō tñ vtilificat q̄ritū q̄s ymaginaref. Aliter tñ p̄ dici q̄ p̄rie inter mechanicas nō dz enūerari. qz ip̄a nō videt aiam vtilificare nisi forte q̄s abutaf ip̄a. qz ip̄a ordi natur p̄ncipaliter ad corpis sanitatē qd̄ deseruit aie. iō finaliter ordinat ad bonū aie. bonus em̄ medicus z me dicina nō abutens (in casu quo non posset sil disponere corp⁹ ad hoc q̄ esset in se sanū et ad opatōes bñ dispo sitas dz tñ peligere vt disponat ad opatōnes aie. Et in hoc p̄ fundari rō q̄ sufficit ad hoc q̄ nō dz dici mecha nica. et potissime cū p̄sciat naturalē sciam. Et p̄dictis p̄ inferri qz qlibet scia vltars p̄t eē liberalis respectu ali cutius. qz p̄ncipaliter ex fine est. talis vt dr pphs. Opa tio em̄ ex fine dz ciuilib vel liberalis. nō tñ qliber dz ta lis. qz vt in pluribus habent finem seruilem z potissime ex parte mouentis in talem finem posituz. sc̄z quod est obiectum vt dictum est p̄us.

Tercio sciendū q̄ artes liberales p̄rie nō hnt femi na seu intellectu secundare. sed potius hnt ipm elabozate. vt declarat sp̄caliter de triualib. de qb̄ est ad p̄sens p̄positū. Un̄ de intellectu in se bñ disposito p̄ naturā dr pphs q̄ p̄supponit cuilibet arti et scie. qz vt idē dr op̄ret. p̄mū nasci hoiez. hoc est dispositū ip̄o q̄ disposito seu na to p̄mo accedit ip̄a grāmatica sibi vendicās p̄mos rit⁹ vt ip̄a grossam et rudem cortice intellectu remouet im̄ pediente tñ quadā ip̄ius obtusitate ip̄a nō p̄t ment⁹ in teriora bñ trahere s̄z foris circūstat. hoc q̄ indumetio sic expleto accedit dialerica seu logica. que acutis armat⁹ gladijs et instrumentis ad secretiora mētis attingit dis ticta z aspera sua voce rectificādo. et ex his (q̄ sibi p̄re parauit grāmatica) suū explens laborē. sc̄z docendo ar gumentatōes cōponere atqz dissoluere et vocibz p̄ grā maticā delatis et preparis. ppter qd̄ nō imerito dz logi cā p̄gruitatē grāmaticale p̄supponere. nihil em̄ ponit in ope suo nisi p̄us elaboratū sit z dispositū p̄p̄ grāmatis tam. z ppter effectū seminis z cōitatem logice qz vbiqz subintrat. ppter qd̄ dz quarto metaphisice q̄ logic⁹ ins duit formam phi. dz etiā logica nō scia sed mod⁹ scien di atqz falsitatem inferendi et a falsitate discernendi. Et ppter hoc etiā dz via ad oim methadoꝝ p̄ncipia. Et q̄ p̄z sicut hegreumata p̄ acq̄sītō em̄ scie esse multū vtilia qz sunt quodāmo qb̄ p̄ncipaliter vtz logica. eo q̄ mo dus sciendi nō est scia. Uex qz ex logica intellectu mas net incultus. eo q̄ logica solū tangit intellectu vel ipm elabozat. Idcirco accedit moralis rethorica. q̄ tā venu ste ornat vt rē qualibet quātūcūqz monstruosaz gratā quodāmo reddat et acceptam. Nihil em̄ tam rude vel grossum intelligibile reperit qd̄ colore rethorico tanq̄ gratiosuz nō acceptet. ppter qd̄ nō imerito tales sermo nes corā iudice phibent. Hinc est q̄ in loquūtōe retho rica nimis capif anūm ita vt vix sufficiat vtz a falso di scernere. Sz circa hoc est difficultas. vtz in specula tiuis hoies debeāt vtz rethorica. De hoc forte erūt duo modi dicēdi tenētes extrrema. Un⁹ q̄ nō. sicut em̄ ip̄e diunt iudicē ne iuste q̄s elictat. eo q̄ animū ip̄i qd̄m mō rapiūt z diuertūt iudicē a tramite iusticie. sic rapiūt intellectu z qd̄mō ip̄ediūt ne vtz a falso possit discerne re. sicut act⁹ corpis a iudicio pulchritudinis hois p̄p̄ ornatū corpis. sic q̄ dicere q̄ orō nimis rethorica ē q̄i formidatio sic loquēdo. ita vt ei⁹ intuitu intellectu fru stret. Ali⁹ mod⁹ dicēdi eēt isti extrremo oppositū tenēs sc̄z q̄ rethorica in oi mō scientifico ē nō solū decēs sed etiā necāria saltē ad bonū eius z ad p̄fectā traditōnem. Un̄ sicut ornat⁹ corpis reddat corp⁹ acceptū. sic in orō nibus p̄portionabilē ē. z iō veritas p̄ ornatū p̄boꝝ po rtius clarescit q̄ obnubilet. nec talis ornat⁹ ē velut qdā formidatio. s̄z pot⁹ reddat orōem mag⁹ clarā z iudica bilē. imo sine tali p̄boꝝ ornatu orō ē rusticana pot⁹ q̄ scientifica. Nec tales p̄mones phibent corā iudice quia veritate occultet. s̄z qz affectū ei⁹ flecūt z mirigat. Ve ritas q̄ nō p̄t sufficiēter tradi sine p̄boꝝ ornatu. Si p̄o dicat q̄ hō nud⁹ comodōs⁹ z manifest⁹ se ostēdit q̄ in durus q̄re zc. Dico vt iā tactū ē q̄ ornat⁹ rethorice nō occultat seu abscondit orōis veritatē. imo mag⁹ ma nifestat. Inter has em̄ opinionones seu modos dicēdi se cund⁹ sic p̄t moderari qz rethorica in mō tradēdi sciam est de se vtilis. s̄z si aliqb̄ nocet ad p̄cipiendū veritatem hoc nō est ex pte ip̄ius. s̄z ex recipientiū rudimento aut inabilitate seu inesperienza in illa arte. Et est sile sicut

A ij

ydioze decipiunt ad iudicandū de pulchritudine co:po
ris ppter ipi⁹ ornati. z isti mō dicēdi assentio. nec repu
gnat aliquid esse bonum alicui z etiam esse nocuum. sicut
cut est de vino respectu febricitantis.

Sciendū quarto. sicut varij materiales campi sunt
ad diuersa dispositi z abiles varijsq; modis excolēdi. sic
pporcionabiliter est de diuersis intellectib; . qz aliq; sunt
abiliores ad vnā sciam. alij vō ad aliā. Et sicut camp⁹
de se fertilior est q; leuioz pntat cultura. sic intellect⁹
abilior q; aptior est ad hoc vt artū z scientiaz seminali
bus secundetur. huius em̄ fertilitas laboris frequēter
supplet pecuniam zc.

Quinto sciendū q; sicut corpis sensus mag⁹ nece
ssarij nō sunt sp̄ laudādi ppter sui vtilitatē. sic pporciona
biliter scie vel artes mag⁹ necessariē nō debēt ex hoc mag
gis dici pfecte. qz frequēter min⁹ honoris picipant. vt
patet in pmo metaphysice. Ex quo patet q; artes me
chanicas magis esse necessarias liberalib; nō arguit ip
sas esse pfectiores sed oppositum

Conclusio prima.

Princeps politic⁹ d⁹ curare de instructōe iuuenū (q; su
turi sunt serui) vt artib; mechanicis instruant. Pars qz
iste artes sūt necessarie p ciuū regimie. qz supplet mul
tas indigētiās nature. vt dicitur est. Et iste artes sunt ex
ercende a seruis. Patet qz liberi nō debēt se in talib; cō
miseri. q; conclusio p̄a. Et ppter istā necessitatē ordina
tum ē q; aliq; viles artifices sepe mag⁹ aliq; b; singulari
bus puilegijs dotant. qz p hoc alliciunt ad illa officia.
als forte nulli vellent hmoi officia exercere.

Scda conclusio. iuuenes ad honores politicos assu
mendi pus sunt in artib; triualib; erudiendi. Ne autē
triuales artes sunt ille q; dicte sunt. scz grāmatica logi
ca z rethorica. q; sunt q̄si tres vie ad alias artes z scias
sicut pz ex pus dicitur. Probat conclusio. qz due p̄me scz
grāmatica et logica intellectū elaborāt vt possit aliarū
sciaz semina recipere z ipis fecundari. Sicut p ipam retho
ricā nō solū elaborāt intellect⁹ s; etiā affect⁹ vt dicitur e.
Un̄ q̄libet istaz artū valet ad dispōem bonā vtriusq;
politic supioris aie. qz sicut affect⁹ q; ipedit aim ne
recte possit iudicare. sic viceversa dū intellect⁹ male dis
ponit affect⁹ ē min⁹ potens ad bñ operandū. nec ē po
ssibile aliqd pficere vnā illaz qn̄ valeat de se ad hoc q;
alio de se bñ habeat. qz de necessitate inter se hñt mutua
puerfatōem z indigētiā. qz sicut intellect⁹ sibi z alijs in
telligit. sic volūtas vult sibi z alijs. qz q̄ iste artes pfe
ctiozē reddūt hoīem z abiliore. idcirco (q; sunt assumen
di ad honores) pus sunt in talib; erudiendi. Ex q; sequit
has scias pfectiores z seminales ordinari. Scdo sequit
error exaltantiū logicā vel aliquā aliā sciaz istaz supra
reales scias. vt solū ad eas vt ad finē ordinent z q̄si in
tellectū hñt elaborare. Ex q; pz q; logicā toto tpe suo vi
te ad modū picaz garrīeres ea abutunt. cū in ea nō sit
finis neq; des intellect⁹. imo nec q̄si fructus cū nō ha
beat semina vt dicitur e. Ipi etem̄ vel ignorāt eoz natura
vel hñt intellectū a deo sterile q; inabiles sunt ad sciariū
pfectaz acq̄sitiōem. nec p hoc vituperō ipas. qz licz non
sunt tante pfectōis sicut enūciant saltē respectu illaz. tñ
ille sunt necessarie vt cōplere alie scie acq̄rant. alio qn̄ vt
dr p̄hs in metaphysica sua fatuū ē sil̄ q̄rere sciam z mo
dū sciendi. qz debem⁹ pus q̄rere modū sciendi scz logi

cam q̄ ē ad oim methadox zc. in ea tñ nō d⁹ intellectus
q̄scere. ppter q; d⁹ Boetius q; vile ē vsq; ad aliquod
tps in ipis imozari. Patet q; resposio ad p̄mū articulū.
scz q; iuuenes (q; ad honores politicos assumēdi sunt)
pus in artib; triualib; p̄dictis sunt erudiendi. Ex hoc
em̄ liberales dicunt. q; tales a seruitute sensus liberant
aut qz solis liberis studere pmittēbant. Et hec de p̄is
mo articulo. Quātū ad scdm articulū.

Sciendum primo.

Q; sicut materia p̄ma per dispositōes qualificatiuas
non potest sufficienter disponi ad suscipiendum imme
diatē formam embrionis per quam disponitur et eleua
tur ad vltimam formam et perfectam. scz viuētis sen
sitiui. sic pporcionabiliter intellectus noster non potest
per scientias vel artes sermocinales. scz per triuales
disponi ad perfectam scientiam capiendam et ad ipam
felicitatem. sed disponitur ad quandam scientiam p̄o
porcionatam embrioni vel eius forme. scz ad materia
les scientias. q̄sdu enim manet aliquis in triualibus
artibus tam diu talis est puerilis et imbecillis. sed quā
do talis elaborat ad p̄fectiorem artem suscipiendam. tunc
propter nimiam assuefactōem assumit mores tales q;
les per scientias sibi preparauerat

Sciendum secundo. q; partes triuales intellectus
disponitur ad suscipiendū semina mathematice. qz sup
posito mō arguendi z quid nois terminoz z cōposito
mō loquendi (q; tria dant nobis ille artes scie mathe
matice sunt eruditissime ppter ordinatū modū applicā
di eaz p̄ncipia ad suas p̄clusiōes. qz statim ē demōstra
ta vel aliq; ipa sumit ad demōstrandū. oia em̄ in ea redu
cuntur in sua p̄ncipia. rōne cui⁹ dicunt a p̄ho esse in p̄
mo gradu certitudinis. Ista autē semina in intellectu re
cepta nobis duplicē fructū afferunt. p̄mus est qz intel
lectū a sensu et supra sensibilia eleuant. et a carcere sen
sus exiunt. qz tractat de insensibilib; a motu z a mate
ria abstractis. z ideo et puerfatōe intellectus cū talib;
obiectis eleuat in se. z eius acūmine fortificat. Et iste
est p̄cipuus eoz fructus z p̄ncipalis. Q̄tia scdm fru
ctus est qm̄ intellectū ad p̄fectā alliciūt sapiam. nā intel
lectus fit p eas q̄dāmō spiritualis z pporcionat⁹ reb;
indiuisibilib; z abstractis omnimode. Et q̄ potissime
disponit ad metaphysicā. z hoc est vix tā de mathema
ticis practicis q; nō practicis. Circa hoc tñ aduertē
dū est. q; est piculū nimis imozari talib; artib; z sciētis
qz vt dr p̄hs in ethicis nō est bonū neq; finis in eis. qz
nō p̄siderant sua obiecta sub ratōne boni vel finis. Et
etiā qz amore suo detinent intellectū z quasi rapiūt. scz
p eaz certitudinē z euidentā. Idcirco quodāmō ipm
a debita subiectōe retrahunt. quā debet habere ad affe
ctum. qd̄ est piculosissimū z p̄ncipiū oim maloz. Et
ideo videmus homies nimis deditos illis scientijs vix
posse aliud cogitare. Debet ergo hō hoc prouidere vt
tñ circa ipas insistat q̄tum requirit et exigit intellect⁹
ad hoc q; eleuetur ad altiores scias. z a sensu exuatur vt
dicrum est. Aduertendū est. q; cum merito a natura
datum est et ingeniariū vt hec scia (que p̄ma ē inter tra
ctantes insensibilia saltē quo ad nos z ad eleuandū in
tellectum nostrū) habeat modū pcedendi certissimū
vt scz intellectus linquēs sensibilia nimā caperet vt ha
beret difficultatē a sensib; z ex hoc ad insensibilia refugē

ter seu recurreret. hoc em̄ valet vt trahat ad amozē sciariū
 trahantū de insensibilibz. Ne igit artes liberales q̄uis nō
 immediate inducāt. ip̄e tñ ad eius inq̄sitionē nō impediūt
 et ab obsecritate sensus tāq̄ lucerne itellectū illuminātes
 extrahūt. p̄ter qd̄ ab aliq̄bz seprē planetis totū mundū il
 luminantibz p̄pant. scz gr̄amatica iune. dyalectica soli. res
 thozica mercurio q̄ est deus eloquētie. arithmetica vene
 ri. geometria ioui. musica marti. astronomia saturno. Sed
 quā ex p̄dictis q̄ he artes sunt vtilis nō solū disciplinis.
 sed etiā p̄ritibz qm̄ ex p̄tato intellectu z bñ dispositio ip̄e sa
 cillus ondit volūtatē q̄ sunt faciēda z omittēda. qd̄ est vtil
 le ad bñ opari vt notū est Sed hinc adiungit prinēs ad
 p̄ns difficultas de poetria. s. an iuuenes sint in ea instruēdi
 Ad qd̄ pbabiliter dici p̄t q̄ non. qz p̄ oēs antiq̄s phos z
 specialit̄ p̄ Boetii q̄ tales scias vocat meretricales. qz allū
 cūit intellectū frequētē ad modū meretricis ad malū. s. p̄
 blandimēta z effeminat̄ ip̄m. Et iō plus nocere solēt affe
 ctui q̄ p̄nt intellectui. imo vtriq̄ nocent p̄ter mēdacia
 que ibidē p̄bis dulcissimis inuoluunt. Iō rōne incultoz
 verboz vel ipsoz dulcedine itellectū capiunt aut potius
 blādimēto quodā merito rapiūt a debita intelligētia dē
 uertēdo. Et hoc specialit̄ verū est de intellectu iuuenis. In
 forte est q̄ multi poetaz antiq̄tus fuerunt a ciuitate expul
 si tanq̄ nocui reipublice z moribz dānosī. Poetria tñ iam
 pueris z in scia frenatis expedit. nō qdem p̄ter eius na
 turā vel sensum literale. q̄ vt in pluribz est falsus. z etiam
 de illicita materia tractās vt p̄ inspicēti. sed vtilis est p̄
 ter ornatū verboz z formā. z etiā p̄ter rez descripiōes
 que ibi pulcherrime regiunt. z itez p̄ter terminoz appo
 sitionē. qm̄ ip̄is appozitatissime vtunt

Sciendum tercio. q̄ intellectus fecūdarū sciētijs ma
 thematicis nō statim sufficit vel p̄t ad inuisibilibz causa
 rum cognitionē ascēdere. Lūius rō est. qz ip̄a mathema
 ticalia foris stant. z in ostio scz in cortice vel in superficie rerū
 ipsaz secreta mime enodādo. p̄ter qd̄ nec intellectum ets
 adequat̄ vt ip̄a valeat intueri licet p̄t. q̄ etiā nō sub rōne
 boni vel finis p̄siderat ea de quibz se intronitit ip̄a videli
 cer mathematica qd̄ tñ potissime req̄rere ad hoc q̄ posse
 mus ad metaphisicalia ascēdere. qz in ip̄is p̄siderant oīa
 sub rōne boni vel finis. His igit succedit naturalis scien
 tia q̄ inter secreta infat̄ z inq̄rit in effectibz in q̄bus ille cau
 se relucet. qz in eis inuenit itellectū causaz vestigia. in q̄
 bus reperit vel specularē bonitatē ac necessitates p̄ter
 effectū p̄mentā dependentiā atq̄ indigentā z alias de
 pendentias siue relatiōes. q̄uis q̄ hui⁹ semis natural̄ exer
 citatio seu deductio ip̄i⁹ ad rez z p̄fectū sit grauis z oner
 osa. s. p̄ter secreta q̄ ibidē p̄quirunt aut p̄quiri p̄cipiuntur
 Est tñ nobis q̄ plurimū vtilis z fructuosa cū sit immedia
 ta z maxime valens ad hoc q̄ fructus sciaz supioꝝ (in q̄z
 acubz felicitas p̄sistit) adipisci valeamus. scz ad metaphy
 sicas z morales scias. de q̄bus deo dante tractabit in lec
 tione sequenti. Istis p̄missis ponitur

Conclusio prima

Iuuenes assumendi ad honores politicos. scilz ad officia
 reipublice p̄us sunt moderate in artibz z sciētijs mathe
 maticis instruēdi. qz hoc multū est vtile. P̄t. cum qz va
 lent ad attingendū felicitatē itellectus que consistit in ac
 tu metaphisicali. Cum qz valent om̄i felicitati voluntas
 nis vel affectus. eo q̄ distrahāt mentē a mūdānis z sensibi
 libus. vt p̄us dcm̄ est. Dicit notanter (moderate) quia ibi

posset esse excessus fm̄ q̄ prius tactū fuit. Et p̄clusionē se
 quit q̄ p̄nceps d̄z de instructōe iuuenū moderate sollicit
 tari. z idcirco p̄t in casu aliq̄ p̄cipere. q̄ aliqui instruant in
 eis z studeant. P̄t etia in om̄i casu. p̄bitere excessum
 h̄mōi studij. Dico hoc intelligendū de istis sciētijs sicut
 de aliq̄bus alijs. vt al̄s dicitur est.

Conclusio scda. iuuenes sunt instruendi in sciētijs na
 turalibz anteq̄ ad principatū admittant. qz h̄ est multuz
 vtile. P̄t p̄clusio. qz scia naturalis est vtilis ad metaphy
 sicā. qm̄ sine illa nō p̄t homo naturalit̄ z p̄fecte viuere fm̄
 q̄ tactū est. qm̄ tangit eas immediate in mō acq̄rendi sciē
 tias. qz in rebz naturalibz z eaz ordine atq̄ eaz regimē re
 lucent morales virtutes z oīa policiaz regimēna. z specialit̄
 ter in ip̄o hoīe. qui p̄ter hoc m̄noz mūdus. imo q̄ dāmos
 do d̄z om̄ia. vt satis p̄t in multis locis taz scie morales q̄
 naturalis. z sp̄ealiter in p̄mo huius. Et q̄ patz magna dis
 lectio z etiā sollicitudo p̄mī p̄ncipis nature circa gen⁹ hui⁹
 manū. q̄ scilz sibi intra se dedit z indidit exēplar boni regi
 minis. nobis em̄ scribere voluit legē nature. z cui hoc regi
 men naturale vt ip̄m imitaremur. z ne deuiaremus a rec
 to tramite. p̄ter qd̄ hō ē minus excusabilis si male se res
 gat. qz scz plura h̄z adiutoria. Et istis p̄t r̄sio ad scdm̄ ar
 ticulū. scz q̄ vtilis est in iuuenibz instructio in sciētijs ma
 thematicis et naturalibz. qz hoc valet vt disponant ad
 felicitatē tam intellectus q̄ affectus. Non est tñ intelligen
 dum q̄ in principio iuuetutis scilz in etate qua non sunt
 capaces eaz sunt instruēdi. Et hec de secūdo articulo.

Quantum ad tercū articulum in quo videndū est de
 metaphisicis z moralibus

Sciendum primo

Q̄ sicut hoīs felicitas nō consistit in debita dispōne sen
 sui. licet ad hoc valeat z p̄ferat. sic sciaz p̄fectio p̄sistit in h̄
 qd̄ est p̄iūgere hoīem fm̄ id qd̄ est in ip̄o optimuz suo finis.
 Et idcirco scie vel artes q̄ sunt ad alia dispositiue vel q̄bz
 nō corrūder̄ p̄pria semia aut soluz sensibilia ad alias tanq̄
 optimas ordināt. Un̄ oēs scie p̄ter illas q̄ s̄z p̄iūctiue me
 ris cū suo fine s̄z velut dispōnes q̄lificatiue aut forma em
 bionis aut aīa vegetaria aut sensitiua respectu vltimate. s.
 aīe intellectiue. Et q̄ p̄t nō valeat ad felicitatē. zā tñ p̄t
 causare vel inducere Sciendū scdo. q̄ due s̄z potētē q̄
 bus hō p̄t v̄m̄ri suo fini z cū eo p̄uersari. s. intellectus z vo
 lūtas. z iō p̄mo dicit̄ de scia seu felicitate itellectū specula
 tiuū p̄cernere. scdo de scia seu felicitate itellectū p̄ritū cō
 cernere z affectū cui subp̄t. P̄o p̄mo supponit. q̄ scia spe
 culariua est cui⁹ finis est veritas. z illa est in p̄xim nō ex
 rēdit. sed s̄st̄t intra līmites itellectū speculariui. z imedia
 te terminat̄ ad obiectū sine intentōe ad actū alteri⁹ potētē
 saltē per quā dirigat̄. Scdo supponit. q̄ felicitas z p̄fectio
 itellectū speculariui p̄sistit in h̄ qd̄ est v̄m̄ri obiecto p̄fectis
 simo p̄ cognitionē. qz em̄ itellectui deest sua felicitas. eo q̄
 in cognitōe sui nō p̄sistit sua p̄fectio. nec ibi s̄st̄t nec ibi fel
 citat̄. Idcirco quit̄ extra se q̄ q̄scat. vñ si se ad h̄ymina
 tionē p̄fecte cognosceret tāto magis z ardētius desideraz
 suū p̄ncipiū cognoscere. Et hec p̄t esse rō quare q̄ plus scie
 plus scire desiderat. Ex quo inferri p̄t. q̄ nō p̄t felicitari ob
 iectiue nisi in p̄mo intelligibit̄. P̄ter. qz in ip̄m tendit tan
 q̄ graue in centrū. Secūdo sequit̄. q̄ quanto obiectum est
 nobilius tanto ceteris paribz eius noticiā est p̄fectior. Pa
 ter qz cōuersario cū obiecto p̄fectiori semp̄ ceteris paribus
 est p̄fectior. Et d̄z notanter ceteris paribz quia nulla vide

etur repugnancia q̄ aliqua cognitio de deo regitur aliqua de obiecto nō rāto p̄fectior. Sicut in exēplo grosso diceret q̄ nō q̄libet puerlario cū rege est q̄libet puerlario cū duce dignior, nobilior em̄ videt miles ducis q̄ cocus vel magister regis. Sic p̄portio nobilitatis est in p̄posito, q̄m nō totalis p̄fectio plurimū ex obiecto sed etiā ex mō cognoscēdi. Tercio sequitur q̄ nullius rei create cognitio est rāz p̄fecta rōne sue p̄fectōis, sicut ex rēlate ad sup̄mū cognoscibile. Et q̄ p̄z q̄ ita d̄ ymaginatio cū p̄fectissima reluceret magis in re minus p̄fecta q̄ p̄fectior, noticia illi rei minus esset p̄fectior: et magis p̄ficeret intellectū. Et q̄ p̄z vltra q̄ scia q̄ nos vnit p̄mo em̄ est p̄fectissima in genere. P̄z q̄ ipsa secundat quodamō intellectū semie p̄fectissimo, et facit ipm̄ pullulare q̄damō p̄mū ens et sup̄mū. Ipsa em̄ nobis cōicā p̄mū ens q̄mū est possibile, et p̄ nobis dari scilicet in esse intellecto. Sequitur p̄m̄ q̄ q̄lis est p̄portio obiectoꝝ inf̄ se talis est speculatio de habitibz istoz ceteris partibz. Et q̄ sequit̄ q̄ metaphysica q̄ de deo est nobilissima, et sic p̄m̄ de alijs p̄z ordine luaz p̄mū, vtz ex dicit̄. Istis suppositis ponit̄.

Conclusio prima

Metaphysica q̄ sapiētia dicit̄ solet destiner̄ oēs scias speculatiuas p̄fectissima. P̄z q̄ ipsa est circa obiectū nobilissimū, cui scz vnie intellectū speculatiuū. Tuz q̄z ambit oia vt videt̄ in p̄mō et̄, eo scz q̄z cadit in oibz, in q̄bz inuenitur rō entis q̄ est rō subiectia vt p̄z q̄rto metaphysice. Tū q̄z q̄damō infuit in oēs alias largiēdo veritatē, sicut p̄mū ens in oibz largit̄ bonitatē. Tū q̄z ipsa est efficacissima et utud est sp̄ialis vtz de metaphysica q̄ est de sup̄mo ens re. Et q̄ sequit̄ q̄ in actū metaphysicali vel speculatiōne circa p̄mū ens p̄sistit intellectus speculatiuū felicitas, p̄z satis ex dicit̄. Contra p̄clinationē arguit̄, nā metaphysica solū est trāscendētiū, talis aut̄ noticia est imp̄fectissima et valde cōfusa, q̄ rē. Sed hoc p̄r dicit̄ dupl̄ p̄mo negādo q̄ metaphysica solū sit de trāscendētibz, q̄ ipsa in sp̄iali inq̄rit de p̄prietatibz et q̄dditatibz rez, et potissime p̄m̄tentiis, de q̄ multa demonstrat. Et illud magis declarandū est alibi. Alter p̄r dicit̄ q̄ metaphysica solū tractat de rebz p̄m̄ rōes trāscendētes, et in illa noticia ex mō q̄ tradit̄ in metaphysica nobilitat̄ or est q̄ noticia sp̄ialis alioꝝ, vtz est tñ q̄ nō solū facit nos cognoscere res trāscendētes p̄m̄ rōes trāscendētiū, s̄ etiax facit cognoscere p̄m̄ alias rōes. Aliq̄ tñ p̄cederet istā metaphysicā (quā habem̄) esse p̄fectissimā, sed hoc videt̄ r̄z diculū magis q̄ dicere ipam̄ nō solū esse de rebz p̄m̄ rōnes trāscendētes, sed etiā p̄m̄ alias. Sic q̄ p̄z p̄ isto statu q̄ felicitas est p̄fectio intellectus speculatiuū vt est in actū metaphysicali circa p̄mū ens, scz in speculatione ipsius. Et hec de primo puncto huius articuli.

Quantum ad secundū

punctū supponit̄ p̄mo q̄ scia d̄z practica ab extensione, qz scz extendit̄ ad actū alteri potētie scz volūtatis, a q̄ elicit̄ scz praxis, et actū alterius potētie ad talē noticiā dirigīt, et regulat̄ ad hoc q̄ sit recta, nostra em̄ electio recta nō est nisi q̄ recte rōni p̄format̄, et ista nō sunt p̄ p̄m̄ declarāda. Secūdo supponit̄ q̄ sicut est in genere speculatiōis aliq̄d sup̄mū, scz q̄z p̄mū ḡt potētiā obiecto p̄fectissimo, sic i practicis noticia q̄ dirigīt intellectū practicuū seu actū volūtatis q̄ regulat̄ respectū obiecti p̄fectissimi est p̄fectissima, qz fas̄ er potētiā cōuersari cū obiecto p̄fectissimo. Tercio supponit̄ q̄ p̄ verā praxim seu vere elicitā p̄mū ḡt suo obiecto

affectedus, et q̄si p̄ amore in ipm̄ trāsfomat̄ur magis et int̄mius q̄ intellectus p̄ cognitōem, qz cognitio sine dilectione modicū aut nullo mō laudaret̄. Et q̄ p̄r elici, q̄ p̄ncipaliter p̄sistit felicitas in actu volūtatis q̄ intellectus. Et iō dicit̄ aliq̄ et valde apparet̄, q̄ eligibili est diligere deū beatissimē q̄z videre vel p̄ducere deū sine dilectōe ipsius ad ymaginatioē, ista essent̄ sepabilia. Sequit̄ vltimū q̄ q̄nto rō p̄fecta est nobilitatis praxis vt obiecti rāto ceteris partibz est p̄fectior. Tū scia de deo est p̄fectissima. Istis suppositis ponit̄.

Conclusio prima

In actu seu praxi (in quē extendit̄ scia p̄ctica q̄ est de sup̄mo ente) p̄sistit felicitatis affectus. P̄z qz p̄ talē trāsfomat̄ur magis in p̄mū ens et maxie sibi vnit̄, in q̄ tñ vniōne p̄sistit felicitas hūane volūtatis. Et q̄ sequit̄ q̄ in tali p̄ctica scia p̄sistit felicitas intellectus p̄ctici. Et q̄ p̄z q̄ p̄nceps d̄z curas re vt iuuenes in istis sciētijs erudiant̄, qz hoc p̄r redūcare in bonū cōitatis, imo ab eis depēdet totū edificiuū et fundamentū reipublice. Et q̄ vltimus sequitur q̄ sp̄alit̄ d̄z curas re q̄ instruant̄ in moralibz disciplinis q̄z finis est nō solus vt sciam̄ s̄ vt boni efficiamur, vs scdo ethicoz. Et si q̄reret aliq̄s qd̄ de legibz et de ceteris sit dōm. Rūdet̄ q̄ sunt de moralibz, q̄a sunt velut p̄ctoes moralis scie. Et q̄ p̄z, q̄ sine moralibz scia nō sit scie sed pot̄ q̄dā rudimēta, cū ab eis, s̄ moralibz depēdeat h̄mōi scie, sicut p̄ctoes a suis p̄ncipijs. Et q̄ p̄z q̄ ignorātia et asinmitas est dicit̄ tū eas nō depēdere ab istis moralibz. P̄z q̄z in ciuitate bñ p̄pofita multū curandū est de introductione iuuenū in sciētijs mathematicis et moralibz, p̄z satis ex dicit̄. S̄z res stat̄ difficultas de p̄p̄tōe istaz inter se, scz q̄ est p̄fectior ceteris. Rūdeo, pbabilis, q̄ moralis est p̄fectior ceteris partibus. Tū qz ordinat̄ ad finem nobilitat̄, scz vt boni efficiamur. Tū qz solū nō beatificat̄ intellectū, s̄ p̄dest ad beatificandū voluntatē et affectū. Et idēo valet ad p̄fectiorē puerlariōem cū summo bono. Tū moralis circa deū (vt p̄p̄ta q̄ dicit̄ deū esse sup̄ oia diligēdū) est p̄fectior illa q̄ speculatiue aliq̄d de ipō enūciat̄, qz p̄ficiet̄ ipm̄ intellectū et tū h̄ affectū dirigīt. Sed p̄ arguit̄ metaphysica est p̄fectissima vt p̄bat̄ p̄m̄ in metaphysica, qz ipsa ē grā sui, q̄ rē. Rūdeo q̄ p̄ba voluit̄ eā plus p̄pare ad speculatiuas, vñ si scia p̄ctica (q̄ est de deo) ordinat̄ ad aliq̄d melius, non tñ p̄pter h̄ d̄z dicit̄ min⁹ p̄fecta q̄ si tota esset grā sui, sed p̄fectior. Iō dicit̄ aliq̄ q̄ tota theologia (que est de deo) d̄z dicit̄ practica, s̄ nō appareat, qz ipsa dirigīt in dilectione dei, nec vtz est speculatiua ceteris partibz eē nobilitat̄ p̄ctica, sed potius oppositū. Sequit̄ vltra error exaltantiū logicā et alias scias sup̄ morale sciam̄ imo eōis logica nō sufficit ad morale, sed requirit̄ alia sp̄ialis q̄ nō solū rāgit̄ intellectū s̄ affectū, eo q̄ moralē nō solū terminat̄ ad scire, s̄ facere hōies bonos. Sequit̄ vltimū metaphysicā (q̄ est de p̄mo ente) multū valere ad morale sciaz, et etiā ad eliciendū rectā praxim circa ipaz. P̄z q̄ cognoscere p̄mū ens p̄fere in q̄ nō est ali qua malicia vel mali apparētia est p̄p̄e ipm̄ diligere. Et ambabz istis p̄z n̄sio affirmatiua ad q̄ntū, s̄ q̄ iuuenes qd̄ honores politicoes assumēdi p̄us sunt in artibz et sciētijs erudiēdi, p̄z ex dicit̄. Sicut p̄z ordo et h̄udo sciaz inter se, qz moralis scia et sp̄aliter politica q̄ respicit bonū eōe inter alias scias p̄fectissima et beatissima, et hoc loquendo de sciētijs humanitis adinuerit̄. P̄z sicut quo ordine scie sunt acq̄rende, qz prius debēt acq̄ri dispositiue vt dicit̄ cum est. Et hec de tertio articulo p̄ncipalis questionis.

Ad rōnes ante opposi-

tum. Ad primā pcedo q̄ artes mechanice nō sunt iuuentibus literis addiscēde. sed a seruis vt nōtū est. Ad scōdas neget q̄ artes literales sint oīno imprimētes regimini politico. q̄a salte disponūt ad bonū. Ad terciā de poetria sans dcm̄ est. Ad quartā dico. q̄ vtile est ip̄os erudiri in mathematicibz. q̄z ille seie abstrahāt a bono z fine vt dcm̄ est. n̄ disponūt: mentē ad bonū z ad alias scias. nec tū est bonū nimis in eis immorari. sed aliquantulū vt dicitū est. Ad q̄ntā dicit q̄ iuuenes etate si sint in moribz maturi nō s̄z mutiles hui⁹ seie auditores. Ad aurozitatē p̄bi dicendū est. q̄ p̄bus loq̄batur de iuuentibz in moribz. Et licet nō possint plene attingere ad fructuz huius seie. tamen eis p̄dest. Ad sextā dicit q̄ mathematica abstrahit a mundanis. hoc sans dcm̄ est de vtilitate ip̄ius. Aurozitas post oppositum allegata est pro dictis.

De musica aut̄ dubitabit vtiq̄ aliq̄s nūc q̄ dem em̄ vt delectatōis grā plurimi p̄cipiāt ipsa. Alij vero a p̄ncipio instituerūt in disciplina p̄pter naturā q̄rere. q̄d q̄dē sepe dcm̄ est nō solū nō vacare rēsz z vacare posse bñ. s̄ em̄ p̄cipiū oīz vt z itez dicam⁹ de ip̄a. Si em̄ abo q̄dē oz. magis aut̄ eligibile vacare q̄z nō vacatio z finaliter q̄rendū q̄ faciētes optet vacare. Non itaq̄ ludētes finē em̄ necessariū est vite nobis ludū. si aut̄ hoc impossibile z magis in nō vacationibz vtendū ludis. laborās em̄ indiget requie. ludus autez grā requiei est. Non vacare aut̄ accidit cū labore z fatigatōe. p̄t hoc optz ludos introducere obseruantē tps ad vsū tā q̄z ad ducentes farmacie grā. remissio em̄ talis motus aie z p̄pter delectatōem req̄es. Vacare aut̄ videt̄ h̄re delectatōez z felicitatē z viuere bñ. hoc aut̄ nō existit nō vacantibz. sed vacatibz. nō vacās q̄dem em̄ nō vacat grā alicuius finis tanq̄z nō ex̄ctis. felicitas aut̄ finis est. quā non cū tristitia sed cū delectatione putant omnes esse. Hanc vero delectatōem non ad hunc eandē ponunt. sed s̄m seip̄os vnusquisq̄z et s̄m habitū suū. optimus aut̄ s̄m optimū. z euz q̄ ab optimis. Quare manifestū q̄ oportet et ad eam quem deductione vacatōem addiscere q̄dam et erudiri. Et has eruditōes z has disci-

plinas eē suiip̄oz gratia. Eas aut̄ q̄ ad nō vacationē vt necessarias z alioz grā. Propter q̄d et musicā p̄ozes eruditōez ordinauerūt nō vt necessarias. nihil em̄ h̄z tale sicut neq̄ vtile. vt s̄re ad pecuniatōem z ad economiā z ad doctrinaz et ad multas actōes politicas. Videt̄ aut̄ z p̄tractina vtilis esse ad iudicandū artificū opera melius. Rursum luctatina ad sanitatē z robur neutrū em̄ hoz videm⁹ fieri ex musica. Relinq̄uit igit̄ ad deductōem q̄ in vacatōe. ad q̄d q̄dem z videt̄ p̄ducentes ip̄am. Quā em̄ putāt deductōem esse liberoz in hac ordināt. Propt̄ q̄d q̄dem homer⁹ ita poetizat. Sed est quidez velut ad epulas vocari cōgaudere. et ita dicēs alteros quosdā q̄ vocāt caritatiuā naturā tanq̄z delectantē om̄es z in alijs aut̄ alt vltres hāc optimā esse deductionē. q̄n gaudentibz hominibz epulātes si audiāt cantare cāilenas residētes continuo. q̄ quidem ergo est disciplina que dam quoniam non sicut vtilem erudiendum filios neq̄ vt necessariā. sed vt liberalē z honestam manifestū est. Vtrū autē vnū numero vel plures z que be z q̄liter posterius dōm de ip̄is nunc t̄m nobis esse premiū factū est q̄d ab antiq̄uis habemus quoddā testimoniū ex p̄missis eruditōis. musica em̄ hoc facit euidentis. Ad huc z q̄ oportet vtiliū quedam erudiri pueros nō solū. p̄pter id quod vtile. puta litteraz eruditōem. sed p̄pterea q̄ p̄ ipsas cōtingit fieri. multas eruditōes alias. S̄iliter aut̄ z p̄tractiuam nō vt in ipsis venalibz nō peccāt. sed sint inseditibiles ad eā que vasoz emptionē z venditōez aut magis q̄ facit specula t̄m eius q̄ circa corpora pulchritudinis. Querere aut̄ vbi q̄z quod vtile minime congruit magnanimis et liberis. Quā aut̄ manifestū vtrum p̄suetudinē eruditōem vel rōne et circa corpus p̄us aut̄ circa intellectū palam ex̄bis detrudendū pueros luc-

Questiones

tatine z pedotrimce. hanc q̄dem bec qualē qui dem habitū corpis. bec aut opa. Nūc q̄dem ergo q̄ maxime vident civitatē curare de pueris. he q̄dē athleticū hitū iprimū tollētes z spē z incrementū corpoy. Lacedemones aut hoc qui dem peccato peccauerūt. ferales aut efficiūt laboribz tanq̄ bec ad fortitudinē maxime sit cōferens. Quāvis sicut dcm̄ est sepe neq; ad vnam neq; ad hanc maxime respicientē faciendū curā. Si que ad hanc neq; hic adveniūt. neq; em̄ in alijs aialibus neq; in gentibz videm⁹ fortitudinē assequētē siluestrissimus. sed magis mitioribz z leoninis moribz. Multe aut sunt gentiū que ad interficiendū z ad cedendū hoies p̄dōp te se hnt sicut eaz q̄ circa panthumates z emothi. z alie gentiū nō marinaz. he q̄dem silr̄ his he aut magis. q̄ latrocinate q̄dē sunt. fortitudine aut nō p̄cipant. Adhuc ipos lacedemonios scimus. quandā q̄dem ipi assiduabant labores p̄valentes alijs. Nūc aut z luctatis agonibz z bellicis deficientes ab alijs non em̄ eo q̄ iuvenes exercitabāt isto mō differēbāt. s; eo solū q̄ ad deos (q̄ nō studuerāt) conabāt. q̄re q̄d bonū s; nō q̄d ferale optet p̄agonizare. neq; em̄ lup⁹ neq; aliaz feraz aliq̄ agonizaret vtiq; aia si quid bonū periculū sed magis vir bon⁹. Qui aut valde ad hoc remittūt pueros z q̄ sine pedagogo necessarioz efficiūt bānaufos efficiūt z fm̄ veritatē ad vñū solū opus vtilis politice faciētes z ad hoc deteri⁹ alijs vt ait fmo Dporz. aut nō ex p̄ozibz opibus iudicare. sed ex his que nūc Cōtra agonizantes em̄ discipline nūc habēt. prius aut nō habebāt. Q̄ q̄dē ergo vtē dum luctatiua z qliter vtendū p̄fessus est. Usq; ad pubescentiā em̄ leuioza exercitia afferendus violentū q̄ ad necessitatē labores reiicientes vt nullū impedimentū sit ad incrementum. Signū em̄ nō parū q̄ p̄nt hoc instituere. In olim

versoris

pionicijs em̄ quidaz vir duos vel tres inueniat eosdē vicisse viros z pueros p̄pter iuvenes z inuolūtarios auferre potētā a nccarijs exercitijs. Q̄n̄ at a pubescētia ānis tribz ad alias eruditio nes fiūt. nūc aut p̄gruit z laboribz et siccis alimētis submittere sequētē etatē: simul em̄ intellectui z corp̄i laborare nō optet. Cōtrariuz em̄ efficere natus est vterq; laborz impedies. qui q̄ dem corpis labor intellectui. q̄ aut huius corp⁹ pus. De musica aut q̄dam q̄dem dubitauim⁹ et pus. vñ aut h; z nūc resumētes ipa pducere vt sic aditus fiat rōnibus q̄s vtiq; aliq; dicet enunciāns de ipsa discutere. neq; cuius gratia optet p̄cipare ipa. vtrū ludi gratia z requiei. si cut somno z ebrietate. Nec em̄ fm̄ se q̄dem em̄ neq; studioz sunt. sed delectabilia sil q̄ sollicitudinē cessare faciūt vt ait euripides. p̄p̄ q̄d z ordinant ipam z vtunt bis oibz. Similit̄ vino ebrietate z musica. ponūt autē z saltatiōem. in his aut magis ad virtutē tandē fm̄ aliqd̄ estimandū musicā tanq̄ potentē. sicut exercitatiua quale aliqd̄ corpus efficere z musicā morē qualez quenda facere assuescentē gaudere recte. ad deductiōem aut aliqd̄ cōfert z ad prudentiā. et em̄ hoc tertiu ponendū dictoz. Q̄ q̄dem ergo optet iuvenes nō ludi gratia erudire nō immanifestū. nō em̄ addiscētes cū tristitia em̄ addiscere. At vero neq; deductiōem pueris z talibz etatibz p̄gruit attribuere. neq; em̄ impfecto cōuenit fins. Sed forte vtiq; videbit̄ pueroz studiu; ludi gratia esse vris factis z p̄fectis. sed si hoc est tale. cuius vtiq; gratia optet addiscere ipas. sed nō sicut reges p̄faz et medo; p̄ alios faciētes ipm̄ trāsmutare delectatiōem z eruditionē. Et em̄ melius efficere opus eos q̄ hoc ipsum fecerūt z artē bis q̄ tanto tpe curauerūt. q̄ addiscere solū. Si aut talia optet elaborare ipos. z circa negociū pulmētoz ipos oportebit

prepare sed incōueniens. Eandē autē dubitatio
 nes hoc et si p̄t mores meliores facere. hoc enim
 qđ oportet addiscere ipsos si nō alios audiētes
 recteq; gaudere et posse iudicare sicut lacedemo
 nij. Illi em̄ non addiscentes cām p̄nt recte vt
 autē bonas et nō bonas melodiaz. Eadē autē rō
 vtiq; et si ad bonam dūrnatōem ⁊ deductōem
 liberalē vtendū ea quid oꝝ addiscere ipsos. s; nō
 alijs vtentib; frui. Cōsiderare autē licet est ma/
 tōes quā habem⁹ de dis. nō em̄ iupiter ipse cā/
 tat et citharizat poetis. sed bānaufos vocamus
 tales. et agere nō viri nō inebriati aut ludentis
 sed forte his qđem a posterius p̄siderandū. Pri
 ma autē questio est. vtrum nō ponenduz in disci
 plinā vel musicam viuificā aut ponendum et
 quid potitur dubitatorū trium vtrum discipli
 nā aut ludum aut deductionem. Rationabilit
 autem in omnia ordinatur et videtur p̄cipare
 ludus em̄ gratia requiei est. requiē autem. nece
 sariam delectabilē esse. Eius em̄ que per labo
 res tristitie medicina quedā est ⁊ ductionem
 p̄fesse oꝝ nō solū habere qđ bonū sed et delecta
 tionē felicitari em̄ ex ambob; his ē. Musicā au
 tem oēs eē debem⁹ et delectabilissimoz ⁊ nudā
 existentē ⁊ cum melodia. Aut em̄ ⁊ musicus esse
 delectabilissimū hominib; cantare. propter qđ
 in conuentus ⁊ deductōes rationabiliter assu
 munt ipsam ta nq; potentem letificare. Quare
 et huic exstimabit vtiq; alijs oportere ipaz eru
 diri iuniores. q̄cunq; enim in nocina delectabi
 liū nō solū p̄gruūt ad finem sed ad requiē. Quā
 autē in fine qđem accidit hominib; raro fieri. se
 pe autē requiescunt ⁊ vtunt̄ ludis non quātū ad
 plus: s; et propter delectationē solū vtiq; erit
 req̄escere in delectationib; q̄ ab ipsa. Accidit at
 hominib; facere ludos finem hñt em̄ forte dele
 ctationē quandā ⁊ finis. S; nō quācunq; q̄ren
 tes hanc accipiunt vt hanc illam. propter ea q̄

finis actionū hec similitudinem quādam. finis
 em̄ grā illius futuroꝝ est eligibilis. ⁊ tales dele
 ctationū nullus grā futuroꝝ sunt. s; tñ laboz
 et tristitie. Propter quā quidē ergo cām q̄runt
 felicitatē fieri p̄ has delectationes. hanc vtiq;
 merito qđ estimabit cām. De eo autē (quod est
 cōmunicare musica) nō propter hāc solā. s; pp
 terea qđ vtilis est requies vt videt̄ non solū. S;
 q̄rendū ne forte hoc qđē accidat. honorabilior
 autē est natura ipius qđ em̄ dictā oportunitatē
 et oportet nō solū p̄muni delectatiōe p̄cipare
 ab ipsa cuius hñt sensum oēs. Habet em̄ musi
 ca delectatōem naturalē. p̄pter qđ omnib; eta
 tibus ⁊ oibus moribus vsus ipius est amicus.
 Sed videt̄ si qua ad morē p̄fert ⁊ ad animā. H
 autē vtiq; erit palā si quales q̄bus morib; sum⁹
 p̄ ipsam. Atvero qđ ad efficanur q̄les qđē ma
 nifestū p̄ multa qđem ⁊ altera. nō minime autē ⁊
 p̄ melodias olympi. he enim p̄fesse fa ciūt aias
 raptas. raptus eius qui circa aiās moris passio
 est. Adhuc autē mutationū fiant omēs p̄patiē
 res ⁊ sive rignis ⁊ melodijs ipsis. Quā autē acci
 dit musicā esse delectabilū vt virtutē at̄ circa gau
 dere recte ⁊ amare ⁊ odire. Palā qđ oꝝ addis
 cere ⁊ assue fieri nihil. ita vt iudicare recē et gau
 dere epicykeis morib; ⁊ bonis actionib; Su
 nt autē similitudines maxime pene veras naturas i
 rignis ⁊ melodijs ire ⁊ māsuētudinis. Adhuc
 autē fortitudinis ⁊ tpantie ⁊ oim p̄trarioꝝ his ⁊
 alioꝝ moralū. Palā autē ex opibus transmuta
 mus em̄ em̄ aiām audiētes talia. assuetudo autē
 ex similib; ei qđ ē tristari ⁊ gaudere prope est eo
 qđ ad veritatē eodē habeat mō putasi qđ gaudz
 hymaginē alicui⁹ videns p̄pter aliā cām. S;
 p̄pter formā ipsaz necārium huic illā visionē cu
 ius videt hymaginē em̄ se eē delectabilē. Acci
 dit at̄ sensibilū in alijs qđē nullā existere similitu
 dinē ad mores. puta in tāgibilib; ⁊ gustabilib;
 ¶ i

Questiones

sed visibilibus debilitate. figure enim sunt tales sed ad modicum. Sed omnes tali sensu concitant. ad hoc autem non sunt hic similitudines morum. et hec a corpore in passionibus non solum. sed quantum differunt et circa horum speculationem oportet si que passionis contemplare viuens. sed que polignoti et si quis alius pictorum aut sculptorum est moralis. In melodibus autem ipsis sunt immutationes morum et hoc est manifestum. Horum enim armoniarum distat natura ut audientes aliter disponantur sed non eodem modo se habeant ad utramque ipsarum sed ad quasdam quidem planctiue et contrarie magis velut ad eam que vocatur mixolydis. Ad has autem mollius mente putat ad remissas. medio autem modo constantia autem maxime ad alteram qualevis datur facere que consistit sola armoniarum. Raptos autem que frigit. hi enim benedicunt qui circa ludum hunc philosophati sunt accipiunt enim testimonium rationum ex ipsis operibus. Eodem modo habent et que circa richmos. Hi quidem enim habent morem stabiliorē hi autem motiuū: et horum hi quidem honorosiores habent motus. hi autem liberiores. Ex his quidem ergo manifestum quod potest morem anime qualem quādam musica facere. Si autem hoc potest facere palam quod ad docendum et erudiendum in ipsa iuuenes. Est autem congrua ad naturam tantillā doctrina musice. Iuuenes quidem enim propter etatem indelectabile nihil sufferunt volentes. musica autem nature delectabiliū est et quedam videtur cognatione armonijs et richmis esse: propter quod multi autem sapientium. hi quidem armoniam esse animā: hi autem habere armoniā. Utrūque autem oportet addiscere eosdem cantantes. et manu operantes aut non sicut dubitatum est. prius vero dicendum. Non immanifestum autem quod multam habet differentiam ad fieri quales quosdam. si quis ipse comunicet operibus. unum enim aliquid impossibiliū at difficili-

versoris

lium est eos qui non comunicauerunt operibus iudices fieri studiosos. Similiter autem et oportet pueros habere quādam occupationem et artice plantagem putare bene quā dant pus. quatenus utentes hac nihil destruant eorum que in domo. Non enim potest quod iuuenes quiescere hic qui dem ergo est congruens paruulis ludorum disciplina autem plantage maioribus iuuenum. quod quidem ergo erudiendum musicam ita ut comunicetur omnibus manifestum ex talibus. Decens autem et non decens etates non difficile determinare et soluere addiscentes banansam esse curā. Primo quidem enim quoniam gratia iudicij oportet precipare operibus. propter hoc oportet iuuenes quidem existentes operibus uti. Seniores autem factos opera quidem dimittere. posse autem bona iudicare et gaudere recte propter eruditionem factam in iuuentute. De increpatione autem facta qua quidem increpant tanquam faciēte musica bananos non difficile soluere. Considerantes usque ad quantum operibus comunicandum his quod politisant ad virtutem politicam et qualibet melodijs et qualibet cythrinis comunicandum: Adhuc autem in qualibet organo eruditionem faciendum. Et tamen mihi simile hic differre. in his enim solutio est in increpationis. nihil enim prohibet modos quosdam musice operari quod dictum est. Manifestum ergo quod oportet eruditionem ipsius neque impedire ad posteriores actōes neque corpus facere banansum et inutile ad bellica et politica exercitia ad usus quidem iam ad eruditiones aut posterum. Accidit autem utique circa eruditionem si neque quod tendunt ad agones delinibicos elaborauerunt neque qui mirabilia et supflua operum que nunc venerunt ad agones. ex agonibus autem ad eruditiones. Sed talia quousque utique possit gaudere bonis melodijs et richmis et non solum eo quod commune musice sunt et aliorum quedam animalium. Adhuc

Octavi politicoꝝ

autem est multitudo milium et puerorum

Alam aut̃ ex his in quilibet organis vt̃/
dum neq; fistulas ad disciplinã addu/
cendum neq; aliud aliquod cekbin. cum orga/
num puta cytharam z si quid tale alterũ e. S;
quocumq; facient ipsoꝝ auditores bonos aut
musici ludi aut alteri. Adhuc autem nõ est ad
ipsum scz fistula morale. sed magis ire excitati/
uum. Quare ad talia tempa ipsa vtendũ i qb;
speculatio ponit purificationẽ magis q̃ erudi/
tõem. Apponam̃ aut̃ qd̃ accidit ipsi contrariũ
ad disciplinam z prohibere vti rone fistulatio/
nem. ppter qd̃ bñ reprobauerũt priores ipsi
vsum a iuuenib; et liberis q̃uis primo vsi sui/
ssent ipa magis em̃ vacantes facti. ppter abun/
dantias z magnanimiores ad st̃itẽ adhuc pu/
us et post modica sapientes facti ex opib; oẽm
sequebant̃ eruditõem nihil discernentes s; sup
inãrentes. ppter qd̃ z fistulatiã adduxerũt ad
eruditões. Etem̃ in lacedemonia qdã choꝝi du/
ciõz fistulant choꝝo. z circa athenas ita deuenit
Quare vere plurimi liberoꝝ p̃cipiant ipa. Pa/
lam at̃ ex titulo quẽ statuit thrasippus elefanti/
de cũ choꝝo duxisset. posteri at̃ reprobata est p
experientiã ipam meliõ potẽtib; iudicare quod
ad st̃itẽ tendit. Sicut at̃ et multa organoꝝ puta
pictides z barbari z q̃ ad delectatõem faciũt au/
dientib; intentiuũ. septigona z trigona z iambi
et oia q̃ indigent manuali scia. Rõnabiliter aut̃
h; et qd̃ de alijs ab antiq; in fabulis dictũ est.
aiunt em̃ palladem cũ inuenisset fistulas abie/
cisse. Nõ male em̃ h; dicere z propter inhone/
statem facere hoc fecisse p̃ristantem deam nõ
solum sed magis verisimile qz ad intellectũ nihil
est eruditio fistulationis palladi aut sciam attri/
buimus et artem. Quoniã aut̃ organoꝝ et
operatões reprobamus tekinch in ludum te/
kuncũ aut̃ dicimus eum qui ad agones In hoc

Falso Cie

em̃ agens non gratia virtutis suinet operatur
Sed gratia delectatõis audientiuũ et huius bo/
norose ppter quod nõ liberoꝝ iudicamus esse
opationem sed seruiliõem z bñanasas vtiq; ac/
cidit fieri. mala em̃ intentio ad quam faciunt fi/
nis. speculatoꝝ em̃ honorosus existẽs transmu/
tare consuevit musicam. Quare et artifex (q̃ ad
ipsum cogitant) facit ipos quales quosdam et
corpora propter motus.

Considerandũ aut̃ ad hoc circa armo/
nias z richmos z ad eruditõem. Vtrũ
armonijs om̃ib; richmis aut diuidendũ. dein
de his q̃ ad eruditõem laborant vtz eandẽ de/
terminatõem ponere aut oportet terminatã ali/
quã aliã. Qm̃ qdẽm musicã videm̃ p melodia
rum fictõem et p richmos existẽtes. Hoꝝ at̃
vnũquodq; non oportet latere qz potentiã ha/
beat ad disciplinã. z vtz eligendũ magis bñ me/
lodisatã musicã aut bñ richmisatã. Putantibus
ergo multa bñ dicere de his quosdã moderno
rum musicoꝝ z eoꝝ q̃ ex phia q̃cunq; existũt ex
pte se hñtes in disciplinã q̃ circa musicã ea qdẽz
q̃ p singula discretõem cõmittemus q̃rere volen/
tibus ab illis: Nunc aut̃ legaliter diuidim̃ mo/
dos solũ dicentes de ipis. Qm̃ aut̃ diuisionem
accepim̃ melodiaꝝ vt diuidũt qdã eoz q̃ in
phia. has qdẽ morales. has aut̃ practicas. has
qdẽ raptus factiuas ponentes et armoniaꝝ na/
turam ad singula hoꝝ puenientẽ aliã ad aliã p/
tem ponũt. Dicimus aut̃ non vnus vtilitatis
gratia oportere vti musica. s; pluriũ gratia. etem̃
gratia ludi z purificatõis. nũc qdẽ simpli; Itẽz
aut̃ in his q̃ de poetica dicemus manifestius.
Tercio aut̃ ad deductõem. Ad remissionẽq; et
addiscẽtionis requiẽ manifestũ qz vtendũ qdẽz
armonijs. s; ad disciplinã qdẽ maxime qdẽ mo/
falib; ad auditũ aut̃ alioꝝ manu laborantiũ
cũ practicas z practiuis. q̃ em̃ circa aiã accidit

Æ ij

Questiones

passio fortiter hic in omnibus existit. Differt autem in eo quod minus et magis velut mina et timor ad huc aut raptus. Item ab hoc motu decenti quoddam sunt ex sacris aut melodius videmus hos quoniam ubi fuerunt melodius de irascensibus nunc restituras sicut medicina sortitas et purificatione. Ideo autem hoc necessarium pati et misericordes et timidos et totaliter passivos. Alios autem quantum talium adiacet unicuique et omnibus fieri quandam purificationem et alleviare cum delectatione. Similiter autem et melodie purificatione exhibent innocentiam regionem hominibus. propter quod talibus melodius ponendum musicum tractantes agonizatores. Quoniam autem spectator duplex hic quidem liber et eruditus hic autem honorosus et bananus et mercenarius et alijs talibus compositus. Assignandum agones et speculationes et talibus requies. sunt autem sicut iporum anime distorte ab eo quod secundum naturam habitu sic et armoniarum transgressiones sunt et melodiarum rigide et districte. facit autem delectationes singulis quod conveniens secundum naturam: propter quod dandum potestatem agonizantibus ad spectatorem tale tali alio quo genere musice uti. Ad ludum autem sicut dictum est moralibus melodiis utendum et armonijs talibus. talis autem quod dorista sic diximus prius. Suscipere autem oportet et si quam aliam nobis approbaverunt communitatem. eo quod in philosophia exercicio et disciplina que circa musicam. In politica autem socrates non bene frigidam solam admittit cum ea que doristi et hic reprobans organorum fistulam. hinc enim eandem potentiam frigidam armoniarum quam quidem fistula inter organa. Ambo enim iram provocantia et passionis illativa. Manifestat autem poetis omnis enim petulantia. et omnis talis motus maxime organorum est in fictilibus armoniarum antequam in melodius frigidis. Accipiunt autem hec dicens puta de tyrannibus pesse videtur esse frigus. Et huius exempla multa dicunt quod circa sensum hunc aliamque et que filore

versoris

nus conatus indorista facere dityrambum fabulas non fuit potens. sed ab ipsa natura decedit in frigidam convenientem armoniam itez. De dorista autem omnes presententur tanquam stabilissima existente et maxime habente morem virilem. Adhuc autem quoniam medium quidem superabundantiarum laudamus et dicimus persequi oportere Dorista autem hinc hanc naturam ad alias armonias manifestum quod doristas melodias oportet erudiri magis iuniores. Sunt autem due considerationes. quod possibile. et quod decens et enim que possibilis oportet tractare magis et que decent singulos. Sunt autem et hec determinata etatibus velut abdicatis per tempus non facile cantare rigidas armonias. sed remissas natura insit talibus. propter quod bene increpant et adversus hoc socrate quidam eorum qui circa musicam que remissas armonias reprobaverunt ad disciplinam tanquam inebriatius accipiens ipsas non secundum potentiam ebrietatis facit magis sed abdicatas. Quare ad futuram etatem seniorum oportet tales armonias tangere et melodias tales. Adhuc autem si qua est talis armoniarum aut decet puerorum etate propterea quod ponit ornatum habere simul et intellectum que lidista videtur pati maxime armoniarum palam. quia tres has faciendum ad disciplinam. quid medium. quid possibile. quid decens. Reliqua huius operis in greco nundum inveni.

Queritur utrum ars vel

scia musicalis sit iuvenibus utilis. Arguit primo quod non quod iuvenes sunt delectationum insecutores. sed musica interdit delectationes in hominibus ut docet experientia. ergo etc.

Secundo sic. nam musica movet et instigat homines ad lasciviam in qua tamen excedunt iuvenes. ergo etc. Tercio sic. plus delectant homines in musica aliorum quam in proprio ludo. et ita bene vel male iudicant de ipsa. sicut allegat philosophus in textu. ergo non est opus ut instruant in ipsa.

Quarto sic. musica non est liberalis. quoniam tunc ipsa iocundum attribueret. quod est superius deorum. quod non fit ut dicit philosophus. sed potius ipsa attribuit ebrijs. etc. Quinto sic. iuvenes instrumentorum sunt viles et banauis et reputant infames ut patet in iure de mimis et iocularibus. ergo etc.

Sexto sic. cantores sunt communiter peiores et magis immoigerati quam alij. ut docet experientia. hoc autem non

esset si musica esset iuuentibꝫ utilis. ergo &c. In oppo-
situm est p̄hs in textu. In hac questione erunt tres
articuli. In p̄mo videbit̄ de musica speculatiua & practi-
ca q̄ vtunt̄ cantores. In secundo videbitur de instru-
mentis musicalibꝫ. In tercio ponentur quedam dubi-
tationes. vt imponatur finis p̄senti libro.

Quantum ad primum

Supponit̄ q̄ musica sit scientia p̄siderans de p̄portioni-
bus diuersarꝫ vocũ inter quas est armonia debita. Et
talis est duplex. Quedã em̄ est cuius actus sistit in sc̄is
re nec ad actũ alterius potentie extendit̄. sed in specula-
tione manet. et ista est p̄cipue speculatiua. Alia est que
in hoc sistit. et etiam ad opus extenditur. sc̄z ipam regu-
lando. et hec solet dici practica. Secũdo supponitur q̄
in q̄buscũq; sunt plura ad vñũ finem ordinata oportet
ipã fm̄ quãcumq; p̄portionem ordinari inter se. Pars qz
al̄s inter ipã esset p̄fusio et inordinata collectio. sicut in
sonis seu inter sonos. Et quo patet q̄ inter corpora ce-
lestia reperitur p̄sonantia musicalis p̄fectissima adeo vt
aliq̄ opinant̄ q̄ ex motu ipoz̄ causabat̄ q̄dam sonus. et
qz sunt optime p̄portionata. ideo resultabat melodia p̄-
fectissima. Et quicquid sit de hoc tñ dicendũ est q̄ inter
ea reperit̄ p̄fectissima p̄portio & p̄sonantia. Sequit̄ vt
terius q̄ sicut inter sonos om̄ino similes nō est p̄portio
sic nec p̄prie in eis reperitur melodia vel armonia. Et ita
dñm̄ est de alijs rebꝫ inter se sibilis. Et quo patet q̄
cōmune dicit̄ (sc̄z naturalis dilectio inter aliquos ē ad
filitudinẽ suaz cōplexionũ resoluenda) est falsum. Cō-
muniter em̄ d̄i q̄ natural̄ aliq̄ mutuo diligũt se p̄pter
filitudinẽ cōplexionũ. Sed dico oppositũ. qz reducẽda
est hec dilectio ad debitã p̄portionem ipoz̄. immo si essent
aliqui duo om̄ino siles in cōplexione iter ipos forte nō
eēt ordo. & iō forte nō essent bñ cordes. nã verisilẽ ē q̄
inter virũ et vxorẽ est amicitia naturalis p̄fectissima et
hoc secluso residuo. & tñ inter eos nō reperitur tanta sili-
tudo cōplexionũ sicut inter duos viros vel inter duas
mulieres. Tercio sequit̄ q̄ oia sunt quodãmodo mus-
sicaliter ordinata. i. fm̄ certam et debitã p̄portionem. vt
patet ex dictis. p̄pter qd̄ (vt d̄ p̄hus) aliqui sapientes
opinati sunt aiã esse quandã armoniam vel illam in se
p̄tinere et om̄ia ista constitui. et ideo ponebat̄ numeros
esse p̄ma rerum p̄ncipia. eo sc̄z q̄ inter eos p̄mo et p̄n-
cipaliter reperitur armonia. Quarto sequit̄ q̄ ad aliqua
ordinandũ in vñũ finem expedit̄ cōsiderare ipoz̄ ar-
moniam et p̄portionem. Patet ex dictis. qz al̄s non po-
ssent bene ordinari inter se. Et quo patet q̄ hec sciẽtia
esset utilis ad matrimonia p̄stituenda. vt sic p̄iuncti vñ
uerent pacifice. Et isto sequit̄ q̄ sicut sunt aliq̄ corde q̄
nulli p̄nt p̄cordare & q̄ p̄pter hoc dicunt̄ falsẽ corde. sic
p̄portionabiliter sunt aliq̄ hoies. & tales sunt inciuiles.
Sequit̄ vltra q̄ licet in vocibꝫ p̄mo reperiat̄ armonia
quo ad nos. pus tñ repiunt̄ in causis rez̄. sc̄z inter cor-
pora celestia. vey est tñ qñ melodia multũ disponit̄ mē-
tem ad cognoscendũ armoniã et p̄portionem in alijs. vt
magis postea patebit̄. Et quo patet q̄ cognitio h̄mōi
armonie multũ valet ad cognoscendũ alia et eoz̄ p̄por-
tionẽ. imo est utilis ad bñ p̄stituendã vel instituendam
aliquã policiã. vt patet ex dictis. Sequit̄ vltra q̄ mu-
sicus est multũ utilis in qualibet arte & sc̄ia. Patet. q̄a
multe sunt difficultates q̄ nō possunt solui et termina-

ri nisi p̄ cognitõem p̄portõis rez̄. nã ex h̄ dependet oēs
difficultates q̄s habemꝫ. Sed vltra q̄ ad bñ dispo-
nendũ aliq̄ n̄ sufficit cognoscere qd̄libet illoꝝ s̄ etia op̄z
cognoscere ipoz̄ habitudinẽ. & sp̄cialit̄ h̄ ē p̄ntissimũ ad
cognoscendũ p̄mũ ens. qd̄ cognoscimꝫ p̄ res creatas

Conclusio prima.

Musica speculatiua nō solum iuuentibꝫ sed etiam quibꝫ
buscumq; est multum utilis. Patet qz fm̄ Boetium si-
ne musica nulla doctrina est p̄fecta. Patet aliunde qm̄
ipã docet cognoscere rez̄ habitudines qd̄ est multũ ne-
cessariũ in qualibet arte vel scientia. imo in quolibet re
gimine p̄fecto. Patet etia. qz ipã excellit om̄es alias in
efficacia rōnis. Et quo patet q̄ ipã est potissima et ne-
cessaria medicis. Patet qz nisi ipi cognoscant habitudĩ-
nes et p̄portões qualitatum cōplexionũ inter se & etia
ad medicinas ipi nō p̄nt secure operari et applicare ac-
tũ passiuũ. Et sic patet responsio ad p̄mũ punctũ

Quantũ ad sc̄dũ punctũ videndũ est de musica pra-
ctica et de cantu. P̄mo cuius declaratiõem supponitur q̄
oportet de virtute musice determinare a posteriori. sc̄z
p̄ effectus. et p̄siderare an per eam fiamus tales vel ta-
les. Vñ nō est modus auentior deueniendi in notis-
ciam virtutis cause q̄ ex effectibꝫ p̄ducit̄. Secũdo sup-
ponit̄ q̄ licet visus de se plures differẽtias rez̄ ostēdat
nobis q̄ auditus. tñ auditus multo utilior est ad sc̄is-
entias & p̄tutes. qz plus p̄ hō loqui & audire q̄ p̄ vi-
sum cognoscere. Per ipm̄ em̄ auditũ nō solũ manifestã-
tur sensibilia. sed etia insensibilia. et generaliter oia que
p̄nt intelligi et de quibꝫ possumus loqui. qz equalit̄ ma-
nifestat ea q̄ nō sunt et q̄ sunt. ideo debet ymaginari q̄
si ianua sciẽtie et maxime inter om̄es sensus p̄bens mi-
nisteriũ intellectui. Tercio supponit̄ q̄ non solũ vox h̄z
auditum mouere. sed etia intellectũ tangit & affectum
immo et totum hominẽ. h̄z em̄ aliquid latentis enar-
gic viue vocis actus. qz ipã est inter om̄ia signa effica-
cissimum signum. eo q̄ admouet hominẽ interius. Et
quo patet q̄ efficacior est doctrina que fit p̄ voces q̄ ea
que fit per scripta et alia signa. Istis notatis ponitur
p̄clusio ad istũ punctũ. q̄ vocalis armonia p̄t facere vel
salte disponere hoies ad bonũ vel malũ effectũ & etiam
patet p̄ p̄mũ in textu. Vñ vox ipã & specialiter armo-
nia plurimũ p̄t aliq̄s sp̄s q̄s viuificare et facere furere
Habet silt̄ aliquos ebetare et obtusos reddere. p̄t con-
sequenter corporis armoniã rpare vel distempare. nã vo-
ces h̄nt ad oia quandã imitaciõem & p̄naturalitatẽ. Et
p̄pter hoc d̄r p̄hs q̄ ipã est amica cuiuslibet hoĩ & cuiuslibet
etati et maxima amica nature. qz ipam fortificat et iu-
uat. Et quo patet q̄ ipã est summa medicina tã corporis
q̄ aiẽ. qz ipã p̄t purgare aiã a possessionibꝫ illicitis et
etiam sanitate corporis causare. & sine tanta violẽtia sicut
medicĩne. Silt̄ aliq̄ musica est valde nocua ipi aiẽ et etia
corpi. qz dulciter ledit & grauissime. nã q̄ro ceteris pa-
ribꝫ nocuentũ est dulcius tanto ledit fortius. qm̄ ipã
musica salte aliqua hoiez effeminat. qz ipã p̄t q̄s in aiãz
causare qualibet passiõem siue bonã siue malã. Et quo
patet q̄ ad determinare vrendũ ipã et ad suũ finẽ appli-
candũ oportet eius naturã cognoscere. sc̄z qd̄ ipã p̄t face-
re et quales hoies reddere. sicut p̄z de medicina. vñ q̄
ignozaret ei? p̄tutẽ sepe abuteret̄ ea. sic p̄portionabili-
ter q̄ ignozat p̄tutẽ musice sepe ipã abutit̄. Et quo patet

q̄ nō sufficit in musica delectari. qm̄ hoc est commune bu-
 ris et hominibz. et est vnus de minimis effectibz et. si-
 cut nō sufficit in coloribz delectari. vt dicit phis. s; opor-
 eoz virtutē z naturā cognoscere. Et ita proportio-
 nabiliter de alijs. Sequitur vltimus q̄ ad debite vtendum
 vocali armonia oportet cognoscere practicā scz habere
 habitū dirigentē ad opus. Patet qz aliter nō p̄ eā q̄s
 debite cōponere nec ei? naturā cognoscere. s; q̄s vrit
 vna specie. p̄ alia. Cōsequēter seq̄t q̄ oportet cognosce-
 re speculatiuā. Patet qz p̄ eā cognoscimus naturā can-
 tus vt satis declaratiū est p̄us. sine quo nō possumus p̄-
 fecte ea vti. vñ cantoz eam ignorans sepe vritur doctis-
 vbi vti deberet frigidis et aliqua alia specie musicali. Se-
 q̄tur vltra q̄ cōmunes cantozes (q̄ naturā et finē mus-
 sice ignorant) debent reputari quasi bestialiter vtentes
 ea. et propter hoc dicit Boetius q̄ q̄ agit q̄d nō sapit de
 finitur bestia. Sequitur vltra q̄ cōmunes cantozes (qui
 p̄ncipaliter applicant z ordinant musicā ad delectatoez
 potius dicendi sunt mimi z ioculatoez q̄ musici z cā-
 tozes. Patet qz eis statuit finē ioculatoez scz delecta-
 tionem. Sequitur vltra q̄ oportet aliter vti musica in ec-
 clesijs et aliter in diuinijs ad delectatōem et ad iocūdi-
 tatem mundanā. Et quo sequitur q̄ p̄us aliquālit tacta
 est. q̄ illi musica abutunt q̄ sp̄ ad maiorē delectatōem
 vtunt ip̄a. vt p̄z et dicitis. Et iō forte est q̄ multi can-
 tozes reperunt reprobatē vite z inhonestoz mox. quia
 musica facit eos tales. et hoc p̄pter abusum demerentur
 Propter hoc tñ status sine arte ip̄oz in se nō vituperō
 s; abuzozes. Et quo p̄z q̄ tales a pho merito dicuntur
 bannari. qz p̄ musicā ip̄oz. vel potī? p̄ inordinatū vsū
 ip̄ius nō solū in corpore s; p̄ncipaliter in aīa maculātur
 et impficiunt. Et idcirco qz p̄ arte suā alios necant seu
 interimunt. ideo iustum est decens z ratiōnabile vt in
 arte sua pereant. sequit ergo z inferri potest dictum p̄hi
 esse vey. scz q̄ serulle est p̄ totā vitā in musica sic assiste-
 re siue in ipsa finem ponere et dūtaxat in illa manere. vt
 clare declaratum est p̄us. Et hec de primo articulo.

Quantum ad secundum

articulū aliqd̄ dicendū est de musice instrumentis. Pro
 cuius declaratiōe supponitur p̄mo q̄ instrumentum
 musicale tenet et supplet vicem vocis z ab ea deficit effi-
 cacia p̄tutis. Unde viua vox inter omnes sonos est ma-
 xime efficacis et virtutis. Iuxta dictum hieronimi. ha-
 bet inquit quid latentis enargie viue vocis actus. ipsa
 em̄ inter omnes sonos efficacius tangit animā et potens
 etiam eius. Idcirco quilibet artificialis sonus ab ea def-
 ficat. cuius nō est alia ratio danda nisi ex ei? natura. vo-
 ces tamen instrumentales ip̄am imitant et faciunt siles
 effectus in illis in quibz ipsa vox facit. scz mouendo ani-
 mam ad diuersas passiones licet minus efficaciter.

Secundo supponitur q̄ in voce sunt duo considerā-
 da. scz armonia vel melodia que consistit in debita pro-
 portione ip̄az vocū. Et richm? q̄ consistit in debita pro-
 portione et vnione syllabarū. et quolibet istoz. p̄dest ad
 vocem efficaciter mouere mentē hominū. Patet de p̄-
 mo p̄ ea q̄ dicta sunt in p̄mo articulo. De scdo patet.
 qz ornatus verborū facit ad magis imprimendū menti
 id q̄d dicit. iste em̄ est finis h̄mōi ornatus. Adhuc etiam
 valet iste gestus et modus p̄ferendi iuxta dictum cu-
 iusdam dicens. Et inquit si audisses illam bestiam re-
 sonantē zc. Unde poeta vocabat alterū excellētē loq̄-

quentiam bestiam. qz videbat verba proferre natura
 lissima et fm̄ q̄ de natura sua erant nata proferri. verū
 mīle ē animū vocū p̄sonatū efficacis? mouere q̄ richmū
 qz magis tangit intima cordis et anime. Tercio sup-
 ponit q̄ fm̄ p̄hm tres sunt sp̄s musice. Prima vocat
 moralis et est illa q̄ ex debita et moderata passionū pro-
 portione mouet animū ad virtutē. iō moralis dicit vtilis
 qz in ea tanta vocū modulatio est atq̄ moderatio q̄ spi-
 ritus vtilis p̄ eā fortificant. aliq̄s p̄trarij obruti z ebe-
 res redduntur. Hoc em̄ cōmune est cuilibet armonie. q̄
 scz ipsa hz aliquos sp̄s fortificare et oppositos remit-
 tere et obtusos reddere. et hoc isti sp̄i accidit ex imita-
 tione z p̄naturalitate quā hz ad sp̄s mouentes nos z
 disponentes ad virtutes. et ista alio nomine doctis-
 ci solet. et istam inter omnes alios laudat phis et dicit
 tanq̄ mediā et virtuosam esse. p̄sequendam et est vt cō-
 munitur de p̄mo tono. Scda sp̄s dicit practica. que scz
 p̄pter tonoz et p̄portionis mollicie dicit mentē a passio-
 nibus frequenter purgare. vt ab ira vel odio. Vñ ipsa
 quodāmodo mulcet animū frequenterq̄ disponit ad in-
 continentia z illicitas passiones atq̄ cupiscērias. Hac
 aut vtebat amalia achillis q̄ in lira canendo retrahēbat
 achille a bello. dicens q̄ securius erat esse in camera. p̄
 pe amalia z tangere lira q̄ esse in bello. Hac etiam vte-
 batur dauid q̄ expellebat dolozes ipsi? saulis mirigabat
 Unde fm̄ aliquos etiam est. p̄abile q̄ aliqui sunt spi-
 ritus maligni qui nō possunt sufferre aliquam lirā vel
 musicam. sed p̄ eam ab aliqua regione expelluntur. Nec
 autem species diuidi potest in inipolidista. z in iudicam
 quarum prima propter certam repulsionem spirituz
 ad interiora inducit hominē ad pietatem. et alia species
 p̄pter certum modum repentiendi spiritus afferit hos-
 minem. z ista dicitur esse septimi toni. Tercia sp̄s p̄-
 cipalis est raptus factiua q̄ alio nomine dicit frigidita. ip̄-
 sa em̄ propter fortissimā repulsionē z reuocatōem spiri-
 tum ad interiora rapit animū. z merito rapere dicit. quia
 ipsum ligat ne possit exercere suā p̄riā oparōem. Et di-
 uidit p̄ hec sp̄s adhuc in duas sp̄s. quaz vna facit ra-
 pum. alia vero caulat et facit furore. Prima istaz vti-
 tur incantatores ligantes sp̄s hoim et ita nō p̄nt de re-
 bus verifice iudicare. Hanc etiā timent serpētes z ob-
 turant aures suos ne p̄ ipsas decipiant. nā illa melodia
 hz ad sp̄s talem habitudinē q̄ sufficit ip̄os ligare. Et
 quo ad alia sp̄em facit hoim furere. et etiam equos ip̄-
 sos ad bellum. puocando itavt equi p̄pter eū minus fu-
 giant vbiq̄q̄ strepitus armoz audiunt. z hoies sunt
 maioris virtutis et fortitudinis p̄pter inflammatōem spi-
 rituum bellicoz. Et etiā p̄ma specie scz raptus factiua
 vsus fuit arion qui (vt recitat blinius) erat in mari. fuit
 qz a socijs dēnatus vt in mari proijceretur. qui hoc vi-
 dens rogauit q̄ p̄mo p̄mitteretur ludere in cithara.
 qd̄ sibi p̄cesserūt. ad cuius ludum multi delphini vene-
 runt quoz vnus ip̄m arion in mari p̄iectum supra doz-
 sum recepit et sanum vsq̄ ad litrus portauit. p̄ qd̄ non
 immerito arguitur q̄ non solum homines. sed etiaz pi-
 sces in melodijs delectant. et p̄pter h̄ hec sp̄s (q̄ dispo-
 nit ad bellum) attribuitur mari. Et p̄cedentibus se-
 quitur q̄ p̄ cōplacentiam in melodijs possumus proba-
 biliter de moribz hominū iudicare et opinari. Patet q̄
 si homo habeat cōplacentiam in doctis verisimile est ip̄-
 sum ad virtutē inclinari. et sic de alijs p̄portionabiliter.

Quarto supponit q̄ musica h̄z ad naturā maximā affi-
mitate z amicitia ē em̄ vt ait p̄ h̄s amica cuiuslibet hoī et cui
libet erati. Vñ aīa ad ipam h̄z tantā amicitia vt aliq̄ credi
derūt sicut ad corpus p̄ritū p̄pter melodiā p̄ueri z de celo
descēdere. p̄pter q̄d dñi portabant corpa ad tumulū aliquā
tulū videbant vt melodijs. Ex quo p̄r q̄ q̄lter hō tene
dispositus h̄z in musica delectatōem z p̄placētiā. P̄orest
tñ hoc in casu triplici deficere. scz qñ q̄ p̄pter nimīū dolorē
nā inrensi dolozes patiētes in aliq̄bus fm̄ opinione taliz
in melodijs nullo mō delectant. sed potius magis z ma-
gis tristant. licet sit p̄babile q̄ nō est tantus dolor nature
qñ possit p̄ aliquā melodiā t̄pari. Vñq̄ etiā hoīes nimis
agrestes in musica non delectant. Vñq̄ etiā hoīes p̄pter
sup̄biam z austeritatē in ea nō recipiūt p̄placētiā. Hec ē
verūstē (vt d̄r Eustracius) aues in cantu tantū rēpus cō-
sumere nisi in eo magnā reciperēt p̄placētiā. imo q̄d plus
est fm̄ p̄hm tante virtutis est q̄ possit regiōe bñ dispone-
re z ab ea malignos spūs expellere. aut q̄ illi spūs realiter
nō possunt eā sustinere. Aut q̄ homies sunt p̄ euz magis
mites z melius dispositi. Item adhuc supponit q̄ dupli-
cia sunt instrumenta. Quēdā vocant fistole. s. in q̄b̄ orōre
p̄flare. sicut h̄nt mimi z ioculatores. Et isti sunt in multi-
plici differētia. nā q̄dam disponūt ad raptū. z q̄daz ad tel-
lum. Et ista etiā multiplici diuidunt. vt satis p̄r ex p̄die
tis. Et istis instrumentis p̄ueniens est frigiditas. scz cur̄ aliq̄
spēs disponit ad raptū. alia vero ad tellū. vt deim̄ est prius.
Propter q̄d d̄r p̄ h̄s de quodā q̄ in talibz credidit vti lī-
distā. sed a natura coactus fuit in frigidā seu frigidū mo-
dum descēdere. Alia sunt instrumenta in q̄bus nō requirit̄
orō p̄flatio sicut lira cithara z multa alia. Et istoz diuerse
sunt nature. qz aliq̄ requirunt vnū modū. alia vero aliū. Et
ideo p̄portionabiliter ad diuisionē musicē z speciez eius p̄-
sumi diuisionē instrumentoz eius. z etiā ecōtra. qz q̄libet in-
strumentū aptandū est aliene spēs musicē. z etiā ecōtra
vt patet ex dictis. Istis notatis seq̄tur

Conclusio prima

Musice instrumento seu instrumentis expedit iuuenes vt
p̄r p̄clusio. qz p̄ hoc disponunt ad virtutē sicut p̄ multis
ca q̄ est in cantu z mutant̄ voces. vt p̄us tactū fuit. et tñ de-
ficiet ab eius efficacia vt etiā tacitum est

Secūda p̄clusio. nō expedit liberis iuuenibz vti fistolis
qz ipsa disponit ad tellū z raptū potius q̄ ad opa virtuosa.
z p̄pter hoc fert̄ (vt d̄r p̄ h̄s) palladē reperisse aliq̄s q̄
vtebant̄ fistolis proiectisse significando q̄ p̄ hoc non dispo-
nebant ad virtutem sed potius ad bannauiam. tamen ex-
pedit quandoq̄ aliquos vti ipsis. quia immittūt hominibz
bus furorē et p̄ hoc ad tellum disponunt qui quandoq̄
reperiuntur nimis molles.

Tercia p̄clusio. qñq̄ expedit iuuenes liberos vti liriste.
p̄r. qz p̄ hoc sūt mites qd̄ frēq̄nter expedit. Et ista spēs
musicē valde expedit illis q̄ naturaliter sunt tractūdi

Quarta cōclusio. Dozista est magis laudabilis z con-
ueniens iuuenibz q̄ alie spēs musicē. Patz qz ipsa disponit
ad virtutē. vt d̄r p̄ h̄s in textu. z etiam prius tactum est.
Etiam ipsa fortificat spūs viriles z etiam alios. Seq̄tur q̄
q̄ musica instrumentalis. hoc est (que p̄ instrumenta exerce-
tur) est iuuenibz vitilis. licet non quelibet est iuuenibz liberis
vitilis. quod satis p̄r z declaratum est p̄ conclusiones p̄e-
missas. Secundo sequitur q̄ musica debito modo z bene
applicata est in rōne efficacissima. cum quo tamē stat q̄ ea

vtendo ad malum fiunt homines bannaui z viles. vt p̄
us satis declaratum est. Tercio seq̄tur q̄ seruire est ea vt
in etate p̄fecta vbi scilicet homo deberet in virtute z p̄fecte
criori vita viuere. vel etiam in ea totum tempus expende-
re. Patet quia non debet in ea poni finis hominis. vt nos-
tum est. Patet ergo ex omnibus dictis responsio ad quest-
um p̄ secundo articulo. scz qualiter sunt maiores efficacia
cle q̄ aliq̄ soni. Et hec de secūdo articulo sufficiunt

Quantū ad tercium articulum ponende sunt aliq̄ dū-
bitationes vt recolligatur presens lectura

Dubitatur primo

Utrum vita actiua magis indigeat musica q̄ vita con-
templatiua. Responderetur q̄ actiua. vt patet per p̄hm in
textu. Et arguitur rōne cōmuni. Musica est quidam lus
dus z requies q̄dam. sed vita actiua magis indiget requie
q̄ cōtemplatiua. ergo zc. Oppositum arguitur. qz mu-
sica valet ad faciendū homines magis cōtemplatiuos z
etiam ad benefaciendū. ergo vita contemplatiua magis
indiget ea q̄ vita actiua. Pro solutione supponitur. qz in
cōtemplatione virtutis et operuz eius magis consistit me-
lodia q̄ in p̄portione sonoz z vocum. Vnde in cōsidera-
tione virtutis z operū eius consistit maior delectatio q̄ in
armonia vocum. qz efficacius mouet animū q̄ voces eo
q̄ immediata. voces autem mediante auditu. Et in eis. s.
actibus virtuosis consistit vera delectatio. Secūdo sup-
ponitur. qz musica vel armonia valet ad quietem et recrea-
tionem laboris quo ad aliquāz speciem eius. Aliqua vero
valet ad cōtemplationē z eam intendit. Patet satis ex p̄-
us dictis principaliter in secūdo articulo.

Istis suppositis ponitur responsio ad dubium. vita ac-
tiua magis indiget musica que est ad quietem q̄ cōtem-
platiua. Patet satis ex prius dictis. quia p̄ illam refocilla-
tur spūs z fortificant̄. Secūdo d̄r qz vita contemplatiua
magis indiget musica cōtemplatiua (hoc est que dispone
ad cōtemplationē) q̄ actiua. Patz de se. quia dispone
ad vitam cōtemplatiua. z ita specialiter consistit in speculatiōe
interiori. z etiam in dozista vel etiam mixolidista. Patz qz
disponunt ad virtutem vel in gradu p̄fecto indiget vita
cōtemplatiua z maxime musica que consistit in cōsidera-
tione virtutis z actiui indiget p̄templatione. qz in hoc con-
sistit vera delectatio z quies. q̄ debet esse in cōtemplatiōe
ne. Et istis satis patet qd̄ sit dicendū ad obiecta. vñ aliq̄
qua musica magis indigent cōtemplatiui. alia vero mag-
gis indigent viuētes vita actiua. Sed iuxta hoc querit̄
an expedit in locis contemplatiuis vti decantu. Ad hoc
dico duo. primo qz si sunt z debet esse homies p̄fecti in cō-
templatione. ideo non est honestū vti decantu cōmuni. Pa-
ret. quia plus nocet cōtemplationi q̄ tuet eam. nā p̄p̄-
ter promptitudinē humane spēs in delectatiōe statim in ea
excedit vel rapit̄ aut grauius ecōtrario laxatur. z maxime
cum moderni musci vran̄ musica ioculatozie. hoc est eaz
ordinādo ad leticiā. Talibus ergo cōuenientior videt̄ pla-
nus cantus qui bene p̄portione. quia videt̄ qz sit artificiose
ordinatus z q̄ si a natura specialiter ordinatus vt puoce
homines ad deuotionē. Secūdo dicit qz si cantores scirez
bene vti dozista z mixolidista expedit eos in locis max-
ime cōtemplatiuis vti illis modis musicalibz. Patet cur̄ p̄
eos puocentur ad deuotionē z cōtemplationē. Sed quia
pauci cognoscūt naturā musicē. idcirco tanq̄ mimi totum
cantum referunt ad delectationē. z forte p̄pter hoc merito

dicunt discatores qñ cantū hoc est sine eius corruptioe.
 Et q̄ p̄z q̄ mō v̄iunt magis cōiter musica ip̄i cantores
 ad ornatū z pompā q̄ ad deuotionē z z̄eplationē. h̄ for̄
 te a p̄ncipio oppositū institutū fuit. z p̄pter h̄c abufuz vel
 fragilitate humane nature forte p̄hibita est in locis in q̄b̄
 maxima z̄eplatio censet cū q̄ tñ stat vt tactū est q̄ nō ma
 xime impediret si cantatores ipsa debite v̄erent adeo vt
 p̄hs d̄r p̄ cantū regione a malignis spiritibz purgari. qd̄ in
 intelligendū est altero duoz modoz p̄us tactoz. sc̄z vt sicut
 verba sonant. vel qz ip̄a hoies disponit

Oubitat sc̄do. vtū iuuenes sint in arte. p̄tractiua l̄ru
 diēdi Pro solutioe supponit q̄ nō solū op̄et iuuenes l̄
 teros q̄rere qd̄ est v̄tile. sed magis z p̄ncipali⁹ qd̄ est hone
 stū. P̄z qz v̄ile ordinat ad honestū. Sicut finis literozum
 magis est honor q̄ v̄tilitas. vt satis notū est. Forte tñ op̄
 positū dōm est de seruis. qz forte magis dñt q̄rere lucz. q̄
 honore. qz ip̄i sunt tales. qz seruitus nō se extendit ad hō
 norē vt videt. P̄z etiā suppositio. nā p̄ hoc q̄ iuuenes p̄nc
 cipalitus q̄runt honore q̄ luczū disponunt ad regendū res
 publicā debite. Et suppone fertur. q̄ iuuenes imo z quis
 cūq̄ alij nō dñt referre ad v̄tilitatē id qd̄ de sui natura est
 honestū z libz. qz hoc esset seruitus sic abuti rebz. vt p̄z
 p̄siderāti dicta p̄bi in hoc octauo. Tñ vt d̄r p̄hs. Opatio
 ex se non est p̄ncipalit̄ litera vel serua. sed ex fine. qz sicut
 p̄t exercere literi z seruitū. p̄pter diuersos fines vt als oñs
 sum est. Et q̄ p̄t p̄babiliter inferri q̄ nō expedit aliquem
 ordinari a. Ialiquē statū vt ex illo lucro inde surgere possit
 viuere. P̄z. qz hoc est facere illū statū lucratiū qd̄ est in
 cōueniens. vt als v̄isum fuit. hoc est etiā disponere tale offi
 cū qd̄ est de se honorabile ad lucrū. vel salte de h̄ est t̄men
 dū. sed hoc est abuti. igit̄ zc. Et in hoc p̄t fundari q̄ facerz
 dotes nō dñt assumi nisi in aliquē duntibz z r̄cularis vt
 als v̄isum fuit. ne illo (qd̄ est maxie honorabile) abutant̄.
 Sicut ordinādo dominū ad lucrū z v̄tilitatē dicere de of
 ficiarijs publicis. sicut sunt baliuz vicecomites. Etia quia
 hoc est. puidere p̄sonis non officijs. Et q̄ sc̄do p̄t inferri q̄
 nō expedit pedagogos p̄mitte q̄ tendit ad lucruz docēdo
 vel potius iuuenibz v̄tutia m̄strādo. P̄z qz ordinat̄ co
 rū factū ip̄oz in lucrū. z sic nec curat de moribz z sc̄ia iuue
 nū nisi in q̄ntū p̄runt ad lucrū z v̄tilitatē eoz. Nec video
 q̄re plus dñt dicit pedagogi q̄z carnicifex vel qdam p̄rula
 vendēs alleca. Et p̄portionabiliter dici p̄t v̄t̄ z sp̄ealit̄ facul
 tatē artū z sp̄ealit̄ hui⁹ incliuisime v̄niuersitatis cancella
 rii in hoc turpiter deuincere z omittere vt facilliter offēdi
 p̄t Sc̄do p̄ncipaliter supponit. q̄ ars p̄tractiua de se v̄t̄
 est ad cognoscendū rez pulchritudinē z p̄fectionē. naz p̄ h̄
 q̄ q̄s cognoscit pulchritudinē z debita p̄portione rei natu
 ralis tandē p̄ hoc accēdere p̄t ad cognitōem p̄mi entis Di
 cetur em̄ est v̄tilis ad mercaturā z ad cognoscendū res ar
 tificiales. vt d̄r p̄hs. Est etiā v̄tilis ad v̄tutē. p̄ picturaz
 em̄ tanq̄ p̄ quendā libz hoies mouent efficacit̄ ad p̄tutes
 et nō solū rōne figure sed etiā rōne coloris qz colores mo
 uent hoiem sed nō ita efficaciter sicut vox vt p̄us tactū est
 p̄pter qd̄ d̄r p̄hs q̄ color est signū passiois

Itis suppositis r̄ndet ad dubiū. sc̄z q̄ expedit iuue
 nes in arte. p̄tractiua aliq̄liter instrui vel erudiri. P̄z ex
 dictis. qz p̄ hoc disponunt ad p̄tutē z cognitōes rez. z etiā
 ad z̄eplandū rep̄nata in picturis. Et etiā in se z ingenio
 p̄prio eleuant̄. q̄ conclusio vera. Tñ diligēter attendendū est
 ne depingat̄ in p̄nosta. qz p̄ hoc possent efficacit̄ ad maluz
 hoies moueri imo p̄hitendū ē ne talia videāt sicut in sep̄
 timo hui⁹ v̄isum fuit. Et itis seq̄. q̄ sicut possum⁹ p̄ba

bilit̄er opinari de moribz hoim p̄ musica. sc̄z p̄ hoc q̄ ma
 gis inclinant ad h̄c vel illā sp̄em musicē. Sic p̄portionabi
 liter in picturis. qz si q̄s inclinet ad pingendū talia vt talia
 p̄babit̄ p̄t opinari ip̄m sic vel sic inclinat. vt si depingat
 bella inclinat ad bellū. z ita de alijs. Quātū ad h̄ q̄ p̄hs
 tāgit iuuenes erudiri in l̄ris satis d̄m̄ est in p̄cedēt q̄one.

Oubitat tertio. an iuuenes ad arma assumēcti debēt
 dure nutriti z siluestres fieri. Pro solutioe supponit. q̄
 vsus armoz est in cōitare necēarius. p̄z als dicitur Secū
 do ad habilitandū hoies in armis nō expedit ip̄os fieri sil
 uestres sic tāgit p̄hs de q̄busdā. q̄ tāte inhūanitas erat
 q̄ nō verebant̄ hūanas carnes comedere. P̄z etiā. qz ta
 les nō sunt in armis valētiōres. vt p̄bat p̄hs p̄ siluestres
 sumptā de aialibz. qz siluestria aialia nō sunt ita ferocia et
 audacia sicut domestica. nā canes occidūt lupos. z c̄ijs.

Et si de leombz obijcias aliqd̄. repellit qz rep̄iunt canes q̄
 leones venant̄. sicut canes gallicant̄ lupos. vt multi recitāt
 ita q̄ nō p̄t inuenire aialia siluestria tāte audacie z boni
 tatis sicut rep̄iunt domestica. q̄ dñi maxie p̄ueniat sp̄ei hu
 mane mititas z discōuenit ferocitas seq̄ q̄ audacie magis
 approbādū sunt hoies hūani q̄ feroces. vel siluestres. et p̄
 p̄ns suppositio p̄a. Tertio supponit. q̄ ad arma debite
 exercēda nō solū requir̄ audacia seu ferocitas z corpez fortē
 tudo ac in ea exercitiū. sc̄z p̄ncipalit̄ requir̄ debita dispositio
 animi. sc̄z p̄udētia bellica z dilectio boni cōis magis q̄ pro
 prij corp̄is. Et requir̄ honore appetitus z erubescētia v̄tū
 perij. Nā vt habet sc̄do ethicoz. duo sunt q̄ fecerūt hec o
 rē audacē. s. velle honozari in pugna. z erubescere turpē fuz
 gā. Vultea alia requir̄ p̄ter ea q̄ mō nō s̄t p̄cularizāda
 qz ista sufficiūt ad p̄positū declarandū. Quarto supponit
 n̄. q̄ generaliter in oibz opatio p̄ficit habitū. hoc supponit
 ex libro ethicoz. Et quo p̄z q̄ habit⁹ bellicus d̄z p̄ exerci
 tiū armoz generari z p̄fici. In videmus q̄ vbi s̄t p̄ma
 bella ibi hoies sunt meliores in armis. Et p̄tato als d̄m̄
 fuit. q̄ ex̄te pace nondū d̄z ex toto armoz vsus cessare. vt
 satis p̄z Itis suppositis d̄r p̄mo ad dubiū. q̄ non expes
 dit ad iuuenes fieri valentes in armis ip̄os dure nutriti. S̄
 cur faciebāt lacedemones. P̄z qz p̄ hoc sc̄z q̄ nutriti arur
 nimis dure in locis siluestribz ip̄i fiebāt inhūmani z nimis
 crudeles. tales aut̄ non sunt in armis meliores vt d̄m̄ est
 in vno notabili. Tum qz p̄ hoc fiebant minus p̄udēs z
 inciuiles vt p̄us habitū est. Tum qz fiebant imperfecti s̄m̄
 corpus z aiām p̄pter defectum nutrimenti debiti. Tum q̄
 fiebāt in corpe z aia serules. q̄ conclusio vera. Et ista p̄t̄ fa
 cilliter declarari. vñ lacedemones h̄nt se c̄tca hoc aesi op̄ri
 mū esset q̄ ip̄i fierēt crudeles. z aesi sufficeret eis. qd̄ tñ nō
 est verum. imo est q̄si minimum. Nā facilius exp̄dūt hoies
 in crudelitate q̄ deficiunt. Sc̄do d̄z q̄ expedit iuuenes fieri
 discretōem pedagogi p̄ p̄te nutriti et in armis moderare
 exerceri seu exercitare a p̄ncipio iuuentutis. Patet. quia sup
 posito vsu armoz tanq̄ necessario in ciuitate vt dicit p̄ma
 suppositio op̄ter homies in eis exercitari. cum opatio p̄fici
 ctat habitū. vt d̄r vltima suppositio. sed nō sufficit t̄pe bel
 li iuuenes in armis studere sed studuisse a iuuentute. qz ne
 dum exire debent in actū p̄fectum si deficiat habitus p̄fec
 tus. z iō turpiter vincunt. Sicut vitupabilis esset cleric⁹
 qui tunc p̄mo studeret cum respōdere deberet. z sic turpiter
 vinceret. Et iterū. qz iuuenes in h̄m̄ oī exercitio facilliter
 excederent. iō opozret q̄ cum licentia exp̄ti sic exerceantur
 ergo conclusio vera. Quo ad v̄tū z nutrimentū p̄z. qz cur
 ibi deficeret p̄tingit z supadiare. op̄ter q̄ cū silio exp̄
 ti (cū q̄ forte exp̄dieret z silio mediet̄) ip̄os iuuenes nutriti

Incipit tabula con-

tinens questiones venerabilis domini magistri Joannis Verfoz super octo libros politicoꝝ Aristotelis cum numero folioꝝ annotatas

Dones primi li. politici.

Utrum intentio scientie politicæ sit de summo hominis bono	Folio pmo.
Quid sit subiectum politicæ sciencie	eodem
Utrum in communicatione hominum sit necessarium principatus specificè distingui	fo. ij.
Utrum ciuitas siue ciuitas sit a natura	fo. iij.
Utrum naturale sit qd homo dominet	fo. v.
Utrum intellectus principis appetit aliquo principatu	fo. vi.
Utrum preter seruitutem naturalem sit etiam seruitus legalis	fo. viij.
Quid sit seruitus	eodem
Utrum nobilitas insit homini a natura	fo. viij.
Utrum homo naturaliter dicitur alijs aialibus	fo. x.
Utrum pecunia sit necessaria ad comensurandum commutabilia	eodem
Utrum oēs pecuniariæ spēs sint naturales	fo. xij.
Utrum vsura sit licita	fo. xij.
Utrum eodem regimine regantur vxor filius seruus et subditus	fo. xv.
Utrum eadē sit virtus in principante et subdito	fo. xvi.

Dones. ij. libri politici.

Utrum lex socratis (qui posuit vxores communes esse) sit licita	fo. xvij.
Utrum patri liceat filium abnegare	fo. xix.
Utrum liceat alicui rem propriam possidere in ciuitate bene recta	fo. xxi.
Utrum mulieres sint instruende ad opa bellica	fo. xxij.
Utrum in ciuitate debet esse possessioes cōles	fo. xxij.
Utrum expediat facere cōia cōiunia	fo. xxv.
Utrum lex humana sit mutanda	fo. xxix.
Utrum in ciuitate debet esse vnū prouidū	fo. xxx.
Utrum paupertas impediatur aliquem eligi in principem vel regem	fo. xxxi.
Utrum in omni principatu semper melior sit eligendus in principem	eodem
Utrum falsi testimonij crimē debeat puniri	fo. xxxij.
Utrum ebrietas delinquēs sit magis puniendus q̄ aliis	fo. xxxij.

Dones. iij. libri politici.

Utrum in vniuerso orbe sit vnus monarcha omnium temporalium	fo. xxxij.
Utrum omnes homines habitantes in ciuitate dicantur ciues	fo. xxxv.
Utrum prius cluis studiosus et boni viri sit eadē	fo. xxxvi.
Utrum sit vna prudentia respectu boni communis et proprii	fo. xxxvij.
Utrum tñ sint sex politicarū genera	fo. xxxix.
Utrum politica melius regatur ab vno vel a pluribus	fo. xli.

Et istis patz ratio ad dubiu. Sequitur pmo qd expedit iuuenes cu discerone pedagogi in artibz et sciētijs imbuti. Pz sicut de exercitio in armis. vñ pedagogus dicit talis qd sciat ipos in scia docere eis debet ordine scie dādo. Vñ aliq̄ nō doctores qd q̄ sciaz vltra alios influūt i discipulos ante cēntali scia. Ex q̄ p̄z q̄ illi q̄ sunt puilozes nō debēt noiari pedagogi. sed pot̄ dispēsarozes. qz cor ipsoꝝ mas net in suspēlo et dispensatōe potius q̄ in doctrinatōe iuue nū. Et ista materia esset large tractāda si tps sufficeret. s̄ ppter breuitatē ipam tractandā tanq̄ p̄tinentē ad librum de disciplina scolariū remitto. Tñ vñ est certū. scz qd in h est magnus defectus. qz nullus nisi mercator p̄ esse pedā gogus. Et ex hoc oriunt magna incōueniētia nedū in stud io sed in toto orbe qm̄ ex iuuenibz p̄stite futura politica ve dicitur. Sequitur vltra qd p̄ gradus et honores debēt iuue nes ad scias puocari. Pz ex dictis. nā cū ipsi sint honoris amariui debēt ad studiu qd eis est magne grauitatis p̄ ter labore et puationē libertatis a parētibz atqz distractōes a delectationibz et lasciujs mitteri. Debēt inq̄ ad hęc per honores puocari. qm̄ si sint magni et nobilis animi. p̄ter honozē aggradiunt ista. Ex quo p̄z qd p̄nciosum est et des restabile p̄ bono studio iuuenes p̄ alios tēptatores exas minari vt ad gradū scie assumant. Patet. qz hoc est cecus iudicis facere de coloribz. vt nouit eos quāta incōueniē tia et corruptōes atqz p̄tempus scie sequant. Vñ in hoc puto facultatē artium multū deficere qd ad aliq̄. multos em̄ in hoc vidi errare circa multa. Ad hoc p̄politum face rent dicenda que forte alis tractabunt in alijs. Et sic terz minatur presens articulus.

Ad rōnes ante opposi-

tū. Ad primā dicit qd rō bene pbat qd musica ordinata ad de lectionē eis esset nociua. Et hoc p̄cedo. cū quo stat tñ qd aliqua musica potius contrahit a delectationibz illitētijs q̄ eas causet. et talis est iuuenibz vitilis. Ex quo p̄z qd h̄m̄ dis uerfas etates diuerse musice siue diuersi modi musicales expedit. Ad scdam p̄ idem rō dicitur. qd aliqua musica re trahit a lasciuia et ocio. Utrum est tñ qd aliqua est que ad las ciuiā instigar. et hęc est iuuenibz multū nociua vt liquet.

Ad terciā dicit qd sicut prius vsus debite musice plus valet q̄ alterius. sicut in debet vsus plus nocet. Quat tam autē soluere est leue. Dicit ergo negādo qd musica nō est liberalis saltē aliqua. Et qm̄ dicit qd tūc attribueret iou ui. Dico qd vsus musice in etate minus p̄fecta est vitilis et illiteralis. Vel dicit qd hoies maxime p̄tēplariū (qd p̄ iouē in telligunt) nō indigent musica. Et hoc voluit dicere p̄bus cū quo tñ stat veritas q̄stionis vt prius visum est. Ad quintam de lufozibz instrumentoz q̄re reputant infames satis dem̄ est. qz scz ipsi aburunt musica ipam totam ordi nādo ad delectationē et p̄placentiā inordinatā. Et etiā nō vrunť dorista sed pot̄ frīgista. vt satis oisum est specialit̄ defitulatozibus. Ad vltimā de cantatozibz satis dictū est. Autoritas p̄bi allegata post oppositū est pro dictis in corpore questionis

¶ Questiones venerabilis dñi magistri Joannis verfoz super octo libros politicoꝝ Aristotelis cum textu eius dem elaboratissime magnaqz diligentia demuo iam correge re atqz impresse in alma ciuitate Colonensi per Henr̄m cum Quentell Anno incarnationis dominice. D. cccc. xcviij. quarto nonas Julij sine feliciter habent. de quo sic benedictus qui regnat trinus et vnus.

Tabula

Utrum fm excessum cuiuslibet boni erit aliquis principa
 rus fo. xliij
 Utrum homo omnes alios homines excedens dicatur
 incivils fo. xliij
 Utrum licitū sit malefactoros occidere fo. xlv
 Utrum magis expediat regem assumi per electionem q̄
 per generis successionem fo. xlviij

Q̄ones. iiii. libri politici.

Utrum politicus leges z earum differentias habeat con
 siderare fo. liij
 Utrum populus in democracia dominetur fm leges vt
 sententias fo. liiij
 Utrū democracie sint meliores obliq̄archijs eodem
 Utrum ciuitas composita ex medijs ciuibus sit magis
 eligenda fo. lviij
 Utrum aristocracia simplex sit melior mixta eodem
 Utrum in democracia filij paupez z diuitem sint eodem
 regimine regendi fo. lvij
 Utrum pugnātes pro patria licite possint viuere de sub
 stantia populi fo. liij
 Utrum obliq̄archicus prudēs debeat aliquos honores
 pauperibus distribuere eodem
 Utrum communitas melius iudicet per tres iudices q̄
 per omnes eodem
 Utrum assumptione alicuius personē posset esse modus
 eligendi fortialis fo. lxi
 Utrum p̄cipere sit maximū in policia fo. lxiij
 Utrū diuisio p̄ncipatuū sit expediens fo. lxij
 Utrum utile est esse paruas curias in ciuitate pro
 causis expediendis eodem
 Utrum princeps debeat admittere omnes ad practicas
 quot volunt in ciuitate eodem

Q̄ones. v. libri politici.

Utrum tyrannus sit pessimus inter omnes fo. lxxv
 Utrum seditiosus sit puniendus fo. lxxvij
 Utrum ad vitandum seditiones sint relaxande pene vel
 remittende fo. lxx
 Utrum locus sit causa seditionis eodem
 Utrum homines patientes verecundiam sint in principis
 pes eligendi eodem
 Utrum elementa per que policie corrupuntur et saluans
 tur sint contraria fo. lxxij
 Utrū rex debeat sedare bella nobiliū inter se fo. lxxij
 Utrum vnus possit habere plura feuda eodem
 Utrum p̄ncipatus debeat esse lucratiuus eodem
 Utrū p̄mittendi sint ludi z choree in ciuitate fo. lxxij
 Utrum ad prolongandum democracias sit malum eas
 moderari fo. lxxvij
 Utrum tyrannis sit minus durabilis fo. lxxix
 Utrum princeps possit prohibere scholas eodem
 Utrum possit vna policia in aliam sibi propinquoze trās
 mutari fo. lxxx
 Utrum expediat q̄ mulieres dominantur eodem

Q̄ones. vi. libri politici.

Utrum princeps possit dissoluere policiam transgressam
 sui inferioris fo. lxxxi
 Utrum agricole et pastores sint ad democratizandum

meliores folio. lxxxiij
 Utrum spurij et illegitimi sint ad principatus et hono
 res assumendi fo. lxxxiij
 Utrum quattuor leges posite a philosopho sint viles in
 democracia eodem
 Utrū expediat in democracia facere fraternitates lxxv
 Utrū in extrēa democracia expediat mala simulare eodē
 Utrum principatus democraticus sit oppositus princis
 patui obliq̄archico fo. lxxvij
 Utrū necesse sit in eadē ciuitate eē plēs p̄ncipatus lxxvij
 Utrū expediat eundē dare sententiā z exequi fo. lxxvij

Q̄ones. vii. libri politici.

Utrū expediat aliquā nationē ceteris dñari fo. lxxxiij
 Utrum vita actiua vel contemplatiua magis sollicitet ci
 uitatem fo. xc
 Utrum sint ponende leges in ciuitate quibus ciues pro
 uocentur ad bellum xciij
 Utrū liceat bellatores p̄ra inimicos vri insidijs eodē
 Utrū p̄nceps debeat duella p̄mittere eodem
 An cōuictus in duello rōnabilē tanq̄ reus puniat eodē
 Utrum sint optime partes policie que sunt acquisitiue
 virtutis fo. xciiij
 Utrum sacerdotes carentes possessionibus sint tanq̄ ci
 ues reputandi fo. xciv
 Utrū ad regē spectat instituere sacerdotes eodem
 Utrū expediat ciuitatē situatā esse sup mare eodem
 Utrū expediat ciuitatē circūcingi muris fo. xcvi
 Utrum expediat castrū esse in ciuitate eodem
 Utrum p̄nceps debeat curare de aqua et aere ipsius ci
 uitatis eodem
 Utrū legislator dz summo p̄ virtutē iudicare fo. l.
 Utrum sit licitum abozsum p̄curare fo. l.
 Utrum cōmittens adulteriū debeat puniri eodem
 Utrum princeps debeat curare de filijs natis vsq̄ ad sep
 timū annum fo. l.
 Utrum iuuenes p̄mittendi sunt flere fo. l.
 Utrum p̄nceps politici debet curare de instructiōe iu
 uenū a septimo anno vsq̄ ad eratē virilē fo. l.
 Utrum iuuenes ad honores politicos assumendi sint in
 artium scientijs erudiendi eodem
 Utrū scia musicalis sit iuuenibz utilis fo. lvi
 Utrum vita actiua magis indigeat musica q̄ vita cons
 templatiua fo. lxi
 Utrū iuuenes sint in arte p̄tractiua erudiēdi eodem
 Utrum iuuenes ad arma assumendi debeant dure nutri
 ri et siluestres fieri eodem

Finit tabula

